TURISM

- Turismul cultural
- Agenţiile B.T.T. se prezintă
- Reportaj pe glob
- Proză
- Poezie
- Rebus
- Enigmistică
- Umor
- Instantanee
- Sport
- Sfaturi pentru turiştii tineri
- Biblioteca „Enigma“

ŞI

CULTURĂ

1988

● TURISM ȘI CULTURĂ ● TURISM ȘI CULTURĂ ● TURISM ȘI CULTURĂ ●

20 btt

Să-ți cunoști Patria — tînăr fiind —, aceeași și mereu alta zi de zi, an de an, să înțelegi cu ochii minții semnificația uriașelor prefaceri și statornicia valorilor perene cu care ne mîndrim pe bună dreptate, iată un țel — nu numai dorit ci și implacabil — de urmat, un mod mai mult decît firesc de a te afilia ideii de patriotism. Nu cred — și mulți dintre înaintașii noștri, în scrierile lor, prin atitudinea lor activă, au dovedit-o — că poți dobîndi adevărata conștiință patriotică altfel decît străbătînd cărările țării, altfel decît comperind propriile-ți cunoștințe (dobîndite din cărți, din povestirile unuia sau altuia) cu adevărata realitate.

Iată ce reușește să realizeze Biroul de Turism pentru Tineret — adevărată instituție de educație patriotică — aflat, astăzi, în al 20-lea an al înființării sale, antrenînd, anual, zeci și zeci de mii de tineri în acțiunile sale care au ca principal obiectiv un pronunțat caracter educativ-formativ. Prin Biroul de Turism pentru Tineret — se spune, și lucrurile sînt pe deplin confirmate — se realizează o vastă cunoaștere de către tineri a celor mai importante momente din istoria patriei, se pun în valoare marile ei frumusețI, sădindu-se acel izvor unic, de neconfundat al apartenenței la un spațiu — geografic și spiritual — unic.

De la Costinești, aflat în extremitatea estică a țării, la Valea cu Pești, în vest, de la baza sa din Cîmpulung Moldovenesc, la Gura Văii, în Mehedinți, traseele se întretaie dezvăluind ochiului avid de cunoaștere adevărate monumente de cultură și civilizație românească, de astăzi și dintotdeauna, tinerii, în firească exuberanță a vîrstei lor, avînd prilejul să-și îmbogățească clipă de clipă tezaurul de simțire patriotică.

Recitind „Cîntarea României" a lui Alecu Russo, „Cartea Oltului" a lui Bogza, nu poți să nu fii tentat de a redescoperi tu însuți multele și minunatele prefaceri din România socialistă de astăzi. Prefaceri care, la rîndul lor, vor deveni izvor de legendă pentru noi, ca și pentru copiii și copiii copiilor noștri. O sinceră felicitare — cu prilejul acestui jubileu — Biroului de Turism pentru Tineret, care și-a asumat această sarcină deloc ușoară.

Laurențiu Olan

• itinerarii turistice BTT • cunoaștere, cultură, civilizație prin agențiile de turism pentru tineret • reportaj pe mapamond • poezie • rebus și enigmistică • umor și divertisment

• Bucurie • Turism • Tinerețe •

20 btt

MUZEUL TREISEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. .....

CULTURA ŞI CONDIŢIA SA REVOLUŢIONARĂ

un răspuns la imperativele dezvoltării economice şi sociale

„A vorbi de un nivel de cultură ridicat înseamnă a vorbi de oameni cu o temeinică pregătire profesională şi tehnică şi o înaltă cultură generală, care să nu accepte ca, din mîinile lor, să iasă produse de slabă calitate şi cu defecte, oameni care să asigure un nivel ridicat, tehnic şi calitativ, al produselor".

NICOLAE CEAUŞESCU

Reliefarea specificului național

O idee care se relevă cu limpezime în opera revoluționară, teoretică și practică a secretarului general al partidului nostru, subliniată în magistralele cuvîntări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a partidului ca și la cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste și anume că *viața, realitatea demonstrează cu putere că socialismul se realizează într-o diversitate de forme specifice, de la o țară la alta, de la o epocă la alta, că nu există și nu pot fi șabloane sau modele obligatorii.* O asemenea idee, susținută de realitatea dezvoltării economice și sociale a patriei, a constituit din 1965 încoace o permanență a politicii românești. Se ajunge astfel pînă la a se reliefa specificul național prin felul de *a fi* al unui popor. „Este necesar să avem în vedere — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — că popoarele s-au dezvoltat în anumite condiții istorice și sociale, care și-au pus amprenta pe însușirile și felul de a gîndi și trăi al fiecărui popor".

În acest caz, problema care s-ar putea pune este următoarea : subliniereа specificului național nu vine în contradicție cu o altă afirmație a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și anume că „făurirea noii orînduiri sociale, asigurarea progresului continuu al patriei noastre nu se poate realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei, tehnicii și culturii, ale cunoașterii umane, în general ?" Universalitatea științei și tehnicii, a cunoașterii umane, nu contrazice afirmarea specificului național ?

Dacă le privim separat atunci fiecare din aceste poziții poate fundamenta o practică politică specifică — o dezvoltare autarhică, în primul caz ; în al doilea, s-ar putea susține o politică integrationistă. O conducere conjuncturală, voluntaristă și fără perspective s-ar opune uneia de tip tehnocratic.

Tocmai pentru că implicațiile sînt de acest nivel trebuie să acordăm atenție răspunsului pe care îl oferă partidul nostru.

Munca și cultura

Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit pe larg, în cuvîntarea la Conferința Națională a partidului, ca și la cel de-al III-lea Congres al educației politice și culturii socialiste la rolul muncii de calitate superioară ca factor activ de schimbare, de înnoire, ca factor revoluționar în măsură să prefigureze o realitate economică și socială nouă, să adauge noi valori avuției naționale, să contribuie la făurirea unui mod înaintat de existență individuală și colectivă. În acest context se cuvine a fi reliefată o idee ce-și află un loc important în vasta operă social-politică a secretarului general al partidului, aceea a strînsei interdependențe dintre muncă și cultură. Se subliniază cu tărie ideea-forță că înaltul scop al culturii socialiste, al educației patriotice îl constituie formarea unor oameni în stare să obțină performanțe superioare în muncă. „Nu se poate concepe o activitate politico-educativă și culturală — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — care să nu pună în centrul obiectivelor sale problemele legate de înfăptuirea în cele mai bune condiții a programelor de dezvoltare în toate domeniile și la toți indicatorii".

Evident, însă, corelația dintre muncă și cultură se integrează într-un cadru mai larg de interdependențe : acela al edificării societății socialiste multilateral dezvoltate. Conceptul de societate socialistă multilateral dezvoltată, așa cum a fost definit de tovarășul Nicolae Ceaușescu, așa cum se înfăptuiește în România, exprimă un proces transformator ce cuprinde toate laturile muncii și vieții poporului. De fapt, acest proces reprezintă o unitate dinamică, un sistem complex de domenii, de fenomene, de activități, toate fiind într-o strînsă interdependență, toate avînd rol determinant în asigurarea progresului multilateral al țării.

Legăturile active ale dezvoltării armonioase

În acest cadru, al edificării societății socialiste multilateral dezvoltate funcționează legături active între resursele materiale și umane și condițiile de valorificare a acestora ; între ritmurile de creștere și consumurile de energie și materii prime ; între procesul de producție și o serie de factori cum sînt demografia, mediul geografic, psihologia oamenilor, între economie, știință, învățămînt și cultură. Numai o dezvoltare armonioasă, pe absolut toate planurile, a întregii societăți, în condițiile echilibrului optim între toți factorii acestui sistem unitar asigură ridicarea României pe trepte tot mai înalte de progres și civilizație. Trecerea la stadiul de țară mediu dezvoltată — obiectivul fundamental stabilit de Congresul al XIII-lea al partidului, pentru actualul cincinal — se înfăptuiește tocmai în condițiile edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, strînsa legătură dintre muncă și cultură avînd în acest sens un rol deosebit.

Prin oameni, o societate pentru oameni

Construcția noii societăți nu este posibilă fără o nouă construcție umană. Și în etapele precedente, țara s-a ridicat pentru oameni — omul fiind țelul suprem al politicii partidului nostru. Dar s-a ridicat prin oameni — omul fiind factorul determinant al progresului, al dezvoltării economico-sociale. Oamenii s-au schimbat de la o etapă la alta. S-au schimbat muncind. S-au schimbat învățînd, acumulînd noi și noi cunoștințe, lărgindu-și continuu orizontul politic, profesional și cultural. S-au schimbat printr-o activă integrare în procesul marilor transformări revoluționare ce s-au produs în România în anii de după cel de-al IX-lea Congres al partidului.

A făuri, prin oameni, o societate pentru oameni — aceasta este și în prezent, în actuala etapă a dezvoltării economico-sociale a țării, esența politicii partidului, a gîndirii novatoare și științifice a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acum însă obiectivele sînt mai mari, mai cutezătoare. România va deveni, pînă în 1990, țară mediu dezvoltată din punct de vedere economic și social ; pînă în anul 2000 se va integra în rîndul țărilor dezvoltate ale lumii ; se va realiza, totodată, la nivelul întregii noastre societăți, o nouă calitate a muncii și a vieții. Departe de a fi doar simple dorințe, aceste obiective exprimă posibilitățile reale ale poporului nostru. Temeiul trainic al viabilității lor îl constituie baza tehnico-materială de care dispune azi România socialistă, puterea de muncă și capacitatea de creație ce-i sînt proprii națiunii române. Ceea ce reprezintă însă, acum, posibilitate trebuie să devină, în cel mai scurt timp, realitate. Poporul întreg are, în această privință, mari îndatoriri : munca sa trebuie să se integreze în ritmuri dintre cele mai înalte, iar roadele acestei munci să fie între cele mai de seamă realizări cunoscute pe plan mondial ; mai mult decît atît, partidul a stabilit ca în unele domenii să se obțină realizări mai mari, performanțe superioare față de nivelurile mondiale.

Un salt calitativ

Idealurile, năzuințele, proiectele pentru ziua de mîine se întemeiază pe înfăptuirile de pînă acum. Viitorul se înscrie firesc în continuarea acestor valori. Dar el nu va constitui o simplă valoare adăugată, ci un salt calitativ în continuarea unui șir de impresionante acumulări cantitative și calitative. De altfel, viitorul a și început, în sensul că fiecare nouă realizare din actuala etapă este comparată cu nivelurile la care urmează să se situeze România, pe toate planurile dezvoltării sale economico-sociale, în anul 1990 și în anul 2000. În aceste condiții dobîndesc noi sensuri, noi valențe și un nou conținut raporturile dintre muncă și competitivitate, muncă și creativitate, muncă și cultură. Pentru că munca, principala avuție națională se asociază tot mai mult cu factorul efort inteligent.

Cetăți ale producției, ale educației și culturii

Economia modernă, care devine tot mai mult una de tip informatic, tinde să fie tot mai „uniformă", datorită interdependențelor care reclamă cu putere o unitate de norme, standarde, tipuri etc., dar și datorită dezvoltării științei care conduce, în linii mari, la aceleași probleme și rezolvări. Nu trebuie, însă, să ne oprim aici. Căci o asemenea dezvoltare economică unitară și uniformă datorită capacităților ei, a plasticității deosebite — să ne gîndim și numai la microprocesor — permite o diversificare extraordinară a vieții sociale și, mai ales, a „producției" culturale. Asistăm la o repetare — la altă scară și în alte condiții istorice — a procesului descris de Marx pentru marea producție mașinistă atunci cînd s-a putut vedea că „hărnicia generală va face ca, pe de o parte, posedarea în conservarea avuției generale să reclame din partea întregii societăți o cantitate de timp de muncă relativ mai mică,

iar pe de altă parte societatea activă să folosească știința în procesul reproducției ei progresive, al reproducției ei în condiția de belșug tot mai mare", ceea ce va duce la situația că „va înceta acel gen de muncă în care omul face ceea ce ar putea — să pună lucrurile să facă pentru el."

Aici trebuie să vedem marele rol al culturii : dacă documentele adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului răspund imperativelor dezvoltării moderne, lucrările celui mai recent Congres al educației politice și culturii socialiste se constituie într-un complex de sarcini și orientări chemate să modeleze societatea, oamenii — să creeze climatul necesar dezvoltării intensive, moderne. Modelarea societății, o cerință fundamentală a perioadei actuale, pentru a o face compatibilă cu dezvoltarea modernă, trebuie să facă, așa cum se exprima plastic secretarul general al partidului, „ca fiecare unitate economico-socială să devină un puternic centru, o cetate a producției, dar și o cetate a educației și culturii, o cetate a luptătorilor revoluționari pentru construcția socialismului și comunismului."

Efigia cutezanței, a spiritului creator

Dintotdeauna, lărgirea orizontului cultural a așezat pe frontispiciul minții omenești efigia înțelepciunii, a cutezanței, a spiritului creator. Toate aceste valori s-au reflectat în procesul muncii ; cultura a fost dintotdeauna un factor al ridicării calității muncii. Avînd în vedere aceste realități ale istoriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „În întreaga activitate politico-educativă și culturală trebuie să se țină permanent seama de tot ce s-a realizat de-a lungul mileniilor, așezînd la baza ei tot ce constituie, un bun al culturii și civilizației. Dar, în același timp, trebuie înlăturate cu hotărîre și fermitate concepțiile vechi, retrograde, tot ce este vechi și perimat, trebuie promovate cu îndrăzneală noul, concepțiile revoluționare despre lume și viață, o cultură nouă, înaintată, în care omul, masele populare, popoarele constituie factorul determinant al întregii activități".

Societatea noastră socialistă a asigurat nu numai deplina egalitate între oameni, în cadrul unor relații economice, politice și sociale echitabile, ci și accesul liber la cultură, la cunoaștere. Partidul, îndeosebi după Congresul al IX-lea, și-a intensificat eforturile pentru a realiza o strînsă legătură între dezvoltarea activității culturale și perfecționarea forței de muncă. Lărgirea orizontului cultural al oamenilor muncii nu a contribuit, firește, în mod nemijlocit la creșterea productivității muncii. Nici la îmbunătățirea calității produselor. Și nici la sporirea eficienței economice. Dar a manifestat o puternică influență în toate aceste domenii

O atitudine nouă față de răspunderile sociale

Noua etapă, al cărei semn distinctiv este calitatea, evidențiază, pe planul corelației dintre muncă și cultură, noi cerințe, noi exigențe. Competența profesională a omului muncii nu este, nu poate să fie o valoare dobîndită odată pentru totdeauna. „Focul" competenței se cere a fi întreținut continuu ca să nu se stingă. Azi, calificativul competent nu poate fi acordat în temeiul unor criterii de acum zece ani.

Și nici chiar de acum cinci ani. Fiecare trebuie să învețe fără încetare. Fiecare trebuie să-și lărgească mereu și mereu orizontul de cunoștințe, cultura generală. Ceea ce s-a înfăptuit pînă acum nu asigură de la sine îndeplinirea cutezătoarelor programe de viitor. Este nevoie — și va fi tot mai multă nevoie — de muncă de cea mai înaltă calitate, de afirmarea și mai puternică a spiritului creator, de o nouă atitudine față de răspunderile sociale. În prezent, cînd se afirmă cu putere noua revoluție tehnico-științifică, noua revoluție agrară, revoluția pentru dezvoltarea societății, cînd au loc mutații profunde, radicale în toate domeniile vieții materiale, modificări de anvergură în profilul spiritual al omului, iar conceptul noii calități cucerește masele, pregătirea omului muncii, în oricare domeniu de activitate, nu mai poate fi organizată fără racordarea ei la cerințele multilateralității ; fără a ridica neîncetat pregătirea într-o specialitate la nivelul cunoașterii umane, al culturii universale.

Valori pe terenul fertil al culturii

Azi, cunoștințele se „demodează" repede. Trec și ele prin procese de „uzură fizică" și „uzură modală". În condițiile „exploziei informaționale", fenomen specific acestui sfîrșit de veac, după patru sau trei ani, în unele domenii și mai repede, cunoștințele se „înjumătățesc" pe plan individual, odată cu dublarea lor la nivelul societății. Se desprinde, de aici, cerința ca muncitorul industrial, agricultorul, inginerul, profesorul, medicul să învețe continuu. Dar ce anume să învețe ? A fost acreditată ideea „specializării", adică a unei pregătiri într-o sferă care să cuprindă nu „multe despre toate", ci „mult în domeniul de activitate al fiecăruia". Acest punct de vedere, realist dintr-o anumită perspectivă, pornește de la faptul imposibilității realizării unei pregătiri „enciclopedice" într-o vreme în care trăiesc peste 90 la sută dintre oamenii de știință pe care i-a cunoscut omenirea de la începuturile ei pînă în prezent. Numai că specialistului, în oricare domeniu de activitate, îi va fi greu, dacă nu imposibil, să știe mult fără să aibă o perspectivă asupra celor multe. Și mai cu seamă fără să-și formeze un mod de gîndire înaintat, o metodă avansată de studiu în specialitate, o receptivitate sporită la nou, la prefacerile neîncetate din viață, din societate. Toate aceste valori omul le dobîndește pe terenul fertil al culturii. Pe acest tărîm, al culturii înaintate, al culturii revoluționare, chiar și cunoștințele de specialitate, inclusiv cele din domeniile tehnice, își îmbogățesc conținutul, contribuie activ la dezvoltarea capacității creativității umane. Munca însăși devine astfel mai rodnică, mai productivă, mai complexă.

Cultura — factor activ

Cultura — așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — se înscrie drept factor activ în formarea unui om cu înalte calități moral-politice, încrezător în forțele poporului, în rolul său de făuritor al istoriei, participant activ, prin munca sa de înaltă calitate, la continua ridicare a patriei pe noi culmi de progres și civilizație. În cadrul generos al culturii socialiste, omul dobîndește spiritul de abnegație, hotărîrea de a învinge orice fel de greutăți ; dobîndește respectul față de avuția întregii națiuni, față de proprietatea întregului popor ; și dobîndește spiritul de răspundere pentru buna gospodărire a mijloacelor materiale încredințate de societate fiecărui colectiv spre administrare, pentru creșterea continuă a proprietății socialiste. Dar mai cu seamă, în acest cadru, se dezvoltă dragostea față de muncă — factorul primordial al dezvoltării omenirii și, îndeosebi, al formării omului. Al formării omului nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, cu un larg orizont spiritual, cu pregătire profesională înaintată — toate acestea reflectîndu-se generos și permanent în contribuția individuală și colectivă la înfăptuirea, în condiții de calitate și eficiență superioare, a obiectivelor dezvoltării actuale și de perspectivă a societății românești, în participarea angajantă, responsabilă la traducerea în viață a mobilizatoarelor programe adoptate de partid pentru progresul continuu al patriei, pentru un viitor tot mai luminos, pentru parcurgerea unor noi și hotărîtoare etape de dezvoltare, condiție intrinsecă a demnității și independenței patriei noastre socialiste.

Cultura și pacea

Nu o dată, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a pus în lumină legătura indisolubilă dintre politica internă și externă a României socialiste, adevărul confirmat de viață, de mersul însuși al istoriei, că transpunerea în fapt a însuflețitoarelor planuri și programe ale poporului nostru — ca și în general ale tuturor popoarelor lumii — de dezvoltare economică și socială, de făurire a unei culturi înaintate, puse în slujba omului, este posibilă numai și numai în condiții de pace, înțelegere și colaborare internațională. Numai în asemenea condiții, într-un climat de liniște și pace, poporul nostru — oricare popor — își poate concentra energia și strădaniile în direcția propășirii în toate domeniile de activitate, a creșterii unor bunuri materiale și spirituale care să-i înnobileze existența, să o facă mereu mai demnă, mai frumoasă, mai înnoitoare.

Realitatea arată că cei care acționează pe tărîmul culturii, artei, științei mondiale devin tot mai conștienți de această necesitate, de răspunderile pe care le incumbă. Oamenii de cultură, artă și știință din țara noastră, răspunzînd chemărilor și îndemnurilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, au participat în mod activ alături de întregul popor la marile acțiuni pentru pace și dezarmare organizate în ultimii ani, se pronunță ferm, alături de întregul popor, pentru o lume fără arme și războaie, au convingerea neclintită că stă în puterea popoarelor să asigure victoria rațiunii, astfel ca omenirea să treacă pragul noului mileniu eliberată de amenințarea distrugerii nucleare, să se bucure din plin de roadele creației pașnice, de binefacerile unei civilizații tot mai înfloritoare.

„T.C."

TURISM ŞI CULTURĂ — PLEDOARIE PENTRU O VIZIUNE INTEGRATOARE

DIMENSIUNEA EXPLORATORIE A CONŞTIINŢEI

Dintotdeauna omului i-a fost proprie o irepresibilă dorinţă de a o cunoaşte lumea înconjurătoare, universul, de a fixa şi identifica repere în raport cu care să-şi ordoneze existenţa. Am putea spune, chiar, fără a greşi prea mult, că devenirea istorică a omenirii, a civilizaţiei umane reprezintă de fapt un „spinos drum al cunoaşterii", conştiinţei culturale a indivizilor şi colectivităţilor, spiritualităţii unei epoci sau alteia fiindu-le constitutivă şi perenă o inalienabilă dimensiune **exploratorie.** De altfel, dacă ne încumetăm să scrutăm prin timp modul în care s-a cristalizat conştiinţa umană vom dobîndi convingerea că tot ceea ce merită să se înscrie în patrimoniul neperisabil al valorilor şi desemnăm îndeobşte prin termenul de cultură îşi trage substanţa şi temeiul din procesul infinit al cunoaşterii realităţilor obiective.

Depăşind limitele îngustului perimetru în care era constrîns să trăiască omul nu şi-a extins numai orizontul percepţiei sale, spaţiul în măsură să-i asigure o mai mare libertate de mişcare ci a realizat un autentic salt la nivelul existenţei conştiente, la nivelul înţelegerii propriei sale condiţii.

Nu întîmplător ideea de cunoaştere s-a asociat fervorii descoperirii unor adevăruri şi tărîmuri noi, nebănuite, dar care odată aflate, dezvăluite au tins să reconsidere habitudinile şi perspectivele culturale, înseşi şansele şi valenţele capacităţii specific omeneşti de a „absorbi şi răsfrînge în oglinda conştiinţei imaginea lumii, a împrejurărilor materiale ale existenţei." Astfel cunoaşterea, adjudecîndu-şi cu necesitate spaţiul şi timpul — inerente coordonate ale oricărei aventuri intelectuale — va ocaziona omului situarea în privilegiata postură de explorator, desigur aceasta într-o accepţiune generică. Un explorator care caută cu aviditate mereu **altceva,** dincolo de terminaţiile simţurilor sale, îşi imaginează lumi noi, uneori le şi descoperă, căruia îi va rămîne însă în suflet, cel mai adesea, un tainic şi poate nemărturisit sentiment nostalgic al inaccesibilităţii, al intangibilităţii posibilelor sau realelor lumi către care aspiră.

CĂLĂTORIA CA ŞANSĂ A CUNOAŞTERII

Un adevăr confirmat pe deplin de istoria culturală a omenirii este acela potrivit căruia orice progres înregistrat în ordinea spirituală a existenţei a avut la bază o propensiune către abolirea obstacolelor şi frontierelor aflate în calea cunoaşterii, aceasta din urmă relevîndu-se ca un act de eliberare de servituţile ignoranţei, suficienţei şi tot ceea ce limitează experienţa umană condamnînd-o să se desfăşoare între anumite determinaţii exterioare stricte. Omul a dobîndit imaginea exactă a lumii care îl înconjoară şi a propriilor sale disponibilităţi abia cînd a fost în stare să deceleze succesiunea unor secvenţe temporale şi să decupeze din spaţiul în care se mişca acele elemente indispensabile orientării, fundamentării şi motivării acţiunilor lui.

Din cele mai vechi timpuri şi pînă azi oamenii au căutat să obţină răspunsuri la o sumedenie de întrebări nemijlocit legate de rosturile existenţei sale. Dintotdeauna ei au investigat realităţile înconjurătoare, au extins permanent cîmpul investigaţiilor lor, urmărind să integreze într-o concepţie coerentă şi unitară tot ceea ce au înregistrat.

Încă din antichitate ideea de călătorie a fost organic ataşată de ideea cunoaşterii. Indiferent că era vorba de peregrinările unor eroi şi personaje mitologice — să nu amintim bunăoară numai de **Odiseea** sau de periplul argonauţilor în căutarea **Linii de aur** — ori de expediţiile militare ale atîtor cuceritori — Xerxes, Hannibal, Alexandru Macedon — străbaterea unor ţinuturi mai mult sau mai puţin ştiute potenţa deopotrivă interesul de cunoaştere şi apetitul pentru nou, pentru insolit. Mai tîrziu un Marco Polo sau un Milescu Spătarul, ca să nu mai vorbim de protagoniştii marilor descoperiri geografice au acreditat dincolo de experienţa propriu-zisă a identificării unor noi teritorii valoarea contactului direct cu alte arii de civilizaţie, într-o perioadă în care închistarea şi localismul erau nu numai caracteristicile unui mod de viaţă — medieval — ci şi suportul **sine qua non** al acestuia. Călătoriile Renaşterii, la rîndul lor, au deschis zăgazurile ce împiedicau circulaţia noilor idei, facilitînd totodată schimburile comerciale, contactele politice, diplomatice şi culturale, transferurile inovaţiilor şi informaţiilor ştiinţifice şi tehnice, accelerînd procesul de emancipare umană în spiritul valorilor proprii clasei burgheze în ascensiune. Învăţaţii timpului se deplasau frecvent, edificîndu-şi sistemele de idei prin repetate observaţii şi comparaţii şi ceea ce este extrem de semnificativ, ajung mai devreme sau mai tîrziu la conştientizarea şansei pe care o aveau de a cunoaşte călătorind.

METAMORFOZELE CĂLĂTORULUI

Epoca modernă a multiplicat prin facilităţile de tot felul datorate revoluţiei industriale, dezvoltării relativ rapide a mijloacelor de comunicaţie în contextul expansiunii circuitelor producţiei capitaliste şi comerţului, volumul şi aria deplasărilor care pe lîngă caracterul lor necesar obiectiv racordîndu-se esenţei şi manifestărilor economiei întemeiate pe contradicţia ireconciliabilă între muncă şi capital, pe exploatare şi jaf colonialist, învederînd o tendinţă în creştere de recunoaştere a unui nou statut inerent călătorului, acela de **turist.** Acest statut se legitimează nu numai printr-o opţiune subiectivă sau printr-un comportament **sui generis** ci şi printr-o proliferare în planul activităţilor sociale a acelora legate de sfera agrementului şi destinderii în sensul parcurgerii anumitor distanţe, pe anumite rute, pentru vizitarea unor regiuni pitoreşti, a unor localităţi şi obiective culturale, istorice etc. Turismul potenţat de dezvoltarea mijloacelor de comunicaţie (drumuri, şosele, căi ferate, auto şi aeriene, linii de navigaţie) a solicitat apariţia unei infrastructuri hoteliere, de cazare şi alimentaţie publică, necesitînd un personal numeros şi calificat. Constituind o sursă garantată de venituri activitatea de turism a devenit în scurtă vreme obiectul interesului particular şi public beneficiind de apariţia unor structuri şi practici ce s-au impus şi şi-au pus amprenta asupra vieţii cotidiene.

Secolul al XX-lea a marcat şi pentru această sferă de activitate socială pe care o reprezintă turismul ascendentul definitiv al unui fenomen global, de masă, în continuă extensiune la scară mondială, asupra unor manifestări întîmplătoare şi sporadice care pînă atunci fuseseră apanajul unor categorii favorizate recrutate din rîndul claselor potentate. Ca preocupare complementară şi compensatorie în raport cu munca şi activităţile ce umpleau conţinutul existenţei de zi cu zi, turismul se oferea astfel într-o tot mai mare măsură şi altor categorii sociale, desigur în limitele unor posibilităţi financiare în strînsă dependenţă de veniturile realizate, care în numeroase cazuri atingeau pragul modicităţii. Este interesant de semnalat faptul că fenomenul turismului nu poate fi disociat de celelalte fenomene globale, de masă dintr-o societate, acesta conexîndu-se altor activităţi sociale cum sînt serviciile, transporturile, consacrînd persistenţa unor tradiţii culturale sau inaugurînd modalităţi noi de petrecere a timpului liber, revitalizînd sau din contră scoţînd din circuit anumite zone prin potenţarea fluxului sau refluxului celor angrenaţi în activităţi de ordin turistic.

TURISMUL — O „INDUSTRIE A LOISIRULUI"?

Mutaţiile înregistrate de modul de viaţă în societatea contemporană, relaţia dintre timpul de muncă şi timpul liber, evantaiul posibilităţilor şi consumul real al timpului liber cu activităţi turistice îndreptăţesc opinia că în măsura în care celelalte activităţi sociale cotidiene şi cu un grad mai mare sau mai mic de periodicitate tind să se standardizeze şi activităţile turistice se conformează unor parametri funcţionali, se „raţionalizează" şi răspund tot mai mult unor necesităţi stas, masificarea constatîndu-se atît la nivelul ofertei şi cererii cît şi în ceea ce priveşte resorturile psihosociale ale comportamentului indivizilor inseraţi în sistemul activităţilor turistice. În societatea capitalistă condiţionarea şi predeterminarea nevoilor sociale are loc în condiţiile în care piaţa şi imperativul profitului dictează de fapt regulile jocului într-un domeniu sau altul. Industria loisirului ca orice altă industrie din societatea capitalistă necesită capital, spirit întreprinzător, presupune muncă salariată şi este aducătoare de profit. În societatea capitalistă palierele industriei loisirului în care se include industria turismului sînt precis stabilite, corespunzător claselor şi categoriilor sociale ce acced sau nu, în funcţie de veniturile dobîndite, la condiţia de beneficiare ale facilităţilor şi serviciilor turistice. Omul de rînd nu frecventează aceleaşi hoteluri şi locuri de agrement la care au acces deţinătorii uriaşelor surse de venituri, cei ce ocupă prim-planul rubricilor de viaţă mondenă din paginile publicaţiilor de mare tiraj din societatea occidentală. Inegalitatea şi frustrările ce caracterizează diversele faţete ale modului de viaţă capitalist se regăsesc în forme specifice şi în sfera accesului la loisir şi turism în condiţiile în care societatea pare să ofere un vast şi omniprezent, un tentant şi diversificat sistem de echipamente şi activităţi turistice, dar posibilităţile de satisfacere a necesităţilor şi aspiraţiilor de destindere, divertisment şi turism ale unei mari părţi a membrilor societăţii rămîn precare.

De bună seamă o masă considerabilă de turişti de diferite categorii circulă anual în interiorul şi în afara graniţelor ţărilor occidentale practicînd turismul ca pe ceva firesc. Anumite oferte, anumite destinaţii şi programe turistice au devenit deja un loc comun în spaţiul publicitar al agenţiilor şi organizaţiilor de turism din aceste ţări. Ele par să satisfacă doar interese de cunoaştere superficial formulate, prevalînd grija pentru un anume grad de confort şi neputînd fi evitate fenomenele de mimetism, snobism şi invazia **kitsch**-ului într-o secvenţă sau alta a spectacolului turistic.

Devenind un fenomen de masă turismul nu a devenit însă în societatea în care oamenii nu dispun integral de roadele muncii lor

un bun al tuturor, un factor de stimulare a procesului de reconfortare și împlinire multilaterală a tuturor membrilor societății.

TURISMUL — UN VECTOR AL NIVELULUI DE TRAI ȘI AL BUNĂSTĂRII

Înfăptuirea unor profunde transformări sociale, accelerarea cursului dezvoltării societății determină în mod firesc și obiectiv mutații importante în sfera activităților din afara timpului de muncă, mutații care la rîndul lor marchează trecerea spre conștientizarea și satisfacerea în proporții de masă a unei necesități umane proprii lumii contemporane — turismul. Desigur că privind lucrurile din perspectiva disponibilităților pe care o societate le învederează în această privință, instituționalizînd mijloacele de satisfacere a necesității umane evocate mai înainte, putem considera turismul ca o activitate inerentă existenței obișnuite, ea exprimînd într-un anumit sens dimensiunea curentă a unui potențial economic și social, a nivelului de trai și a unui orizont de așteptări. Din perspectiva beneficiarului nemijlocit al activităților turistice problema care se pune vizează compatibilitatea satisfacerii respectivei necesități umane în termenii adjudecării unei oferte sociale cu standardul de viață și posibilitățile materiale ale indivizilor aparținînd celor mai diverse categorii, profesii etc. Masificarea și standardizarea răspunsului societății nu înseamnă întotdeauna și asigurarea unor șanse egale tuturor membrilor societății de a accede în mod real la activitățile turistice, de a practica turismul fără a-și diminua nivelul de satisfacere a altor necesități vitale, sociale.

În societatea românească de azi turismul a fost și este conectat asemenea tuturor sectoarelor și activităților desfășurate, unor ritmuri și prefaceri impresionante, dimensiunea sa de masă evidențiind cu pregnanță democratismul funciar al orînduirii noastre socialiste.

Înființarea în 1955 a Oficiului Național de Turism (O.N.T.) dar mai ales crearea unei impresionante baze materiale destinate turismului au impulsionat în mod puternic o activitate pînă mai atunci aflată sub semnul improvizației și hazardului. De altfel încă din primii ani ai construcției socialiste partidul și statul nostru au acordat o atenție deosebită alocării unor fonduri și mijloace materiale care să asigure petrecerea de către oamenii muncii în mod plăcut și instructiv a timpului liber, a concediilor de odihnă și vacanțelor școlare. Au fost introduse în circuitul turistic noi spații de cazare și alimentație publică, au fost puse în valoare noi obiective de interes turistic, ceea ce a condus la intensificarea activității în întreg acest domeniu. În perioada care a urmat Congresului al IX-lea al partidului dezvoltarea turismului în patria noastră a înregistrat un ritm spectaculos, concepția care a stat la baza acestei puternice dezvoltări subsumîndu-se obiectivului strategic fundamental al politicii partidului și statului nostru socialist : creșterea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului, atingerea unor parametri tot mai înalți la capitolul bunăstare și civilizație. Iar proporțiile activității turistice vin să confirme la toți indicatorii saltul colosal produs și în această privință dimensiunea de masă, democratică a turismului în condițiile edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism.

AGENDĂ B.T.T. — 1988

- Colocviul literaturii pentru turism — mai — Pîrîul Rece
- Salonul republican de grafică satirică pentru tineret — iunie — Costinești
- Gala tinerilor actori — iulie — Costinești
- Festivalul de jazz — august — Costinești
- Imagine, comunicare, educație — septembrie — Cîmpulung Moldovenesc
- Gala recitalurilor de pantomimă — noiembrie — Pîrîul Rece

TURISMUL PENTRU TINERET – CTITORIE A EPOCII NICOLAE CEAUȘESCU

În anul 1968 din inițiativa secretarului general al partidului tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a înființat Biroul de Turism pentru Tineret (B.T.T.), instituție însărcinată cu organizarea și stimularea activității turistice de masă în rîndul tinerilor. În cele două decenii de existență B.T.T. a contribuit în mod activ — volumul activităților sale crescînd de la an la an — în direcția intensificării, la toate nivelurile a acțiunilor turistice, de destindere dar și de instruire și educare a tineretului în spiritul dragostei față de patrie, al mîndriei față de realizările prezentului socialist și trecutului eroic al poporului, al interesului de cunoaștere și prețuire a frumuseților patriei.

În acest răstimp a fost creată și s-a dezvoltat o modernă bază materială a turismului pentru tineret. Pe lîngă cunoscutele și reputatele stațiuni ale tineretului cum sînt Costinești, Izvorul Mureșului, Pîrîul Rece, etc. pe întreg cuprinsul țării au fost construite și date în folosință obiective importante menite să asigure toate condițiile pentru ca tinerii patriei — elevi, muncitori, studenți etc. — să-și petreacă în mod agreabil și reconfortant timpul liber. Totodată s-au multiplicat acțiunile turistice de masă : excursii, drumeții, concursuri de orientare turistică etc. acestea toate avînd pe lîngă caracterul expres recreativ unul nemijlocit educativ și instructiv, rutele turistice stabilite și străbătute cuprinzînd locuri istorice, lăcașuri de cultură, monumente ale naturii dar și obiective de seamă ale noului peisaj socialist al țării.

Contactul nemijlocit cu realitățile patriei socialiste, cunoașterea vestigiilor multimilenarei istorii a poporului român dar și a bogățiilor și frumuseților țării contribuie în condițiile în care întreaga activitate de educare comunistă, revoluționară și patriotică desfășurată de organele și organizațiile U.T.C., pionieri și studenți vizează, în mod unitar și sistematic un scop comun la îmbogățirea orizontului de cultură al tinerilor, la punerea în valoare a unor resurse aflate în latență în măsură să asigure intensificarea procesului formativ-educativ de făurire a omului nou, constructor conștient și devotat al socialismului și comunismului în România.

MIHAI MILCA

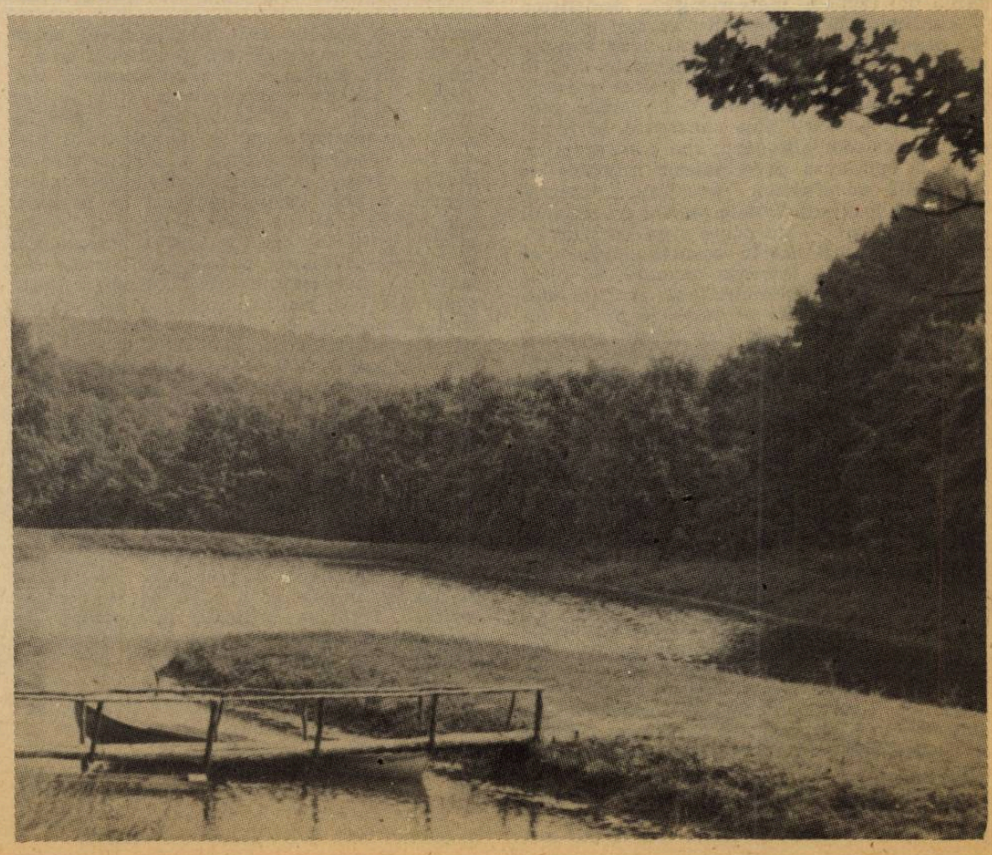

DEZARMARE — DEZVOLTARE

o relaţie de care depinde pacea, progresul civilizaţiei umane

Omenirea acestui sfîrşit de secol şi mileniu se află în faţa unei opţiuni de o uriaşă însemnătate pentru prezentul şi mai cu seamă pentru viitorul civilizaţiei : a continua pe calea bine bătătorită a înarmărilor sau a alege — ceea ce raţiunea elementară îndeamnă să facem de mult — un drum nou în evoluţia speciei, în care războaiele, înarmările, risipa enormă de valori presupusă de acestea să apară doar ca triste amintiri ale unei nefericite perioade revolute din istorie. Pe umerii generaţiilor actuale atîrnă, aşadar, o grea răspundere. Ziua de mîine a planetei depinde de felul cum factorii de decizie politică, cele mai largi categorii ale opiniei publice vor şti să acţioneze, să opteze ferm pentru singura variantă raţională care ne-a mai rămas : trecerea urgentă, pînă nu va fi prea tîrziu, la stoparea cursei înarmărilor, la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară. Care sînt argumentele în sprijinul unei astfel de decizii ? Ele s-ar numi supravieţuire în locul holocaustului atomic, s-ar numi progres şi o viaţă mai bună, în locul crizelor, privaţiunilor şi frustrărilor dramatice. Or, pentru o asemenea miză, nu trebuie precupeţit nici un efort. Dezarmarea pentru dezvoltare a rămas una dintre şansele majore ale omenirii, o şansă pe care nu ne putem permite să o ratăm.

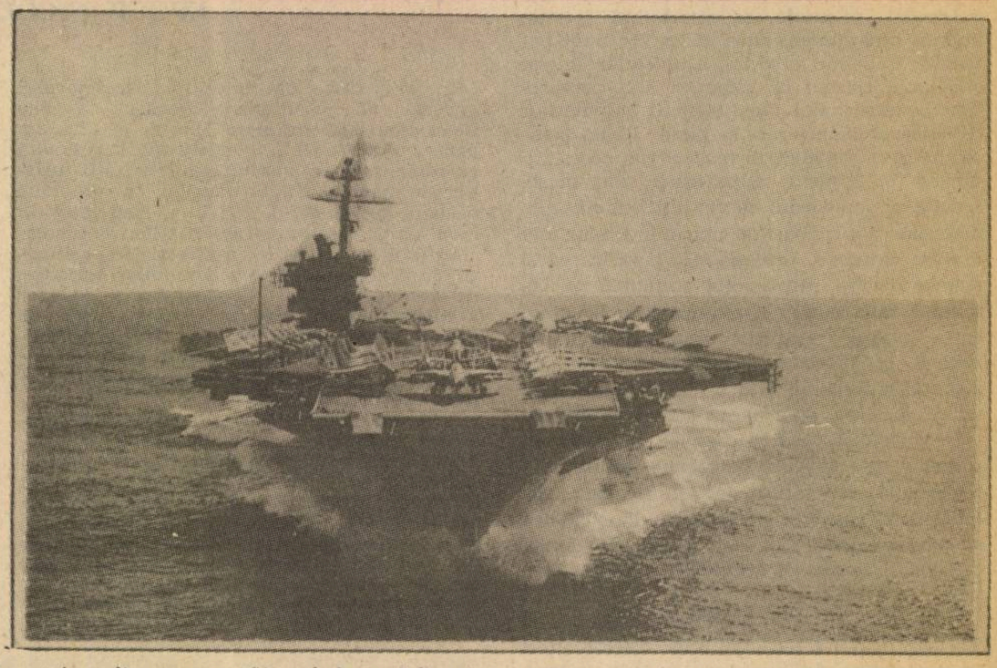

DEZARMARE = PACE = VIAŢĂ

Presa occidentală a relatat nu de mult o situaţie care ar fi putut rămîne în domeniul „faptului divers" dacă ea nu ar fi încorporat semnificaţii infinit mai profunde. În timpul unei furtuni violente, trăsnetul a lovit o baterie de rachete meteorologice, declanşînd mecanismele de lansare. Nu au fost victime, iar pagubele s-au limitat la valoarea instalaţiilor respective. Ce s-ar fi întîmplat însă în cazul în care accidental, ar fi fost trasă o salvă de rachete nucleare ? Probabil, conform unor scenarii bine cunoscute, ar fi urmat replica celeilalte părţi, apoi contrareplica, pînă la epuizarea principalelor mijloace de lovire ale adversarilor potenţiali. Consecinţele ar fi fost catastrofale pentru că războiul nuclear nu are — nu poate avea învingători, ci numai învinşi, iar în această categorie ar fi intrat, practic, întreaga omenire. Să recapitulăm. Un „recensămînt" al armelor nucleare numără astăzi peste 55 de mii de focoase nucleare. Aspectul cantitativ ar putea să nu impresioneze prea mult. Dar atunci cînd ştim că un singur submarin atomic dispune de o putere explozivă — înmagazinată în rachetele sale nucleare — echivalentă cu de trei ori puterea tuturor exploziilor din cel de-al doilea război mondial — ne putem da seama cu uşurinţă ce ar însemna o conflagraţie purtată cu înfricoşătoarele arme ale prezentului. Pentru că, dacă o salvă — o singură salvă — a unui submarin atomic este în măsură să distrugă viaţa pe o suprafaţă echivalentă cu cea a bătrînului nostru continent, nu e greu de imaginat ce ar însemna detonarea miilor de bombe înmagazinate în rachetele strategice sau tactice, distrugerea sistemului ecologic al planetei, otrăvirea radioactivă a apei, aerului şi pămîntului, „iarna nucleară" generată de imensele cantităţi de praf şi de fum ridicate în atmosferă. Ar urma, cu alte cuvinte, sfîrşitul.

Pentru întîia oară în multimilenara sa istorie, omenirea a ajuns în situaţia de a se putea autodistruge. Pericolele sînt cu atît mai mari cu cît, aşa cum arătam, holocaustul poate fi declanşat şi accidental. Realitatea a demonstrat că pînă şi cele mai sofisticate şi mai „sigure" sisteme computerizate sînt supuse erorii. Penele de calculator care au pus în „alertă avansată" sistemele de apărare şi atac au fost suficiente pentru a atrage atenţia asupra uriaşei primejdii a declanşării accidentale a unui război nuclear. În prezent, mai există încă un interval de circa 20 de minute între momentul în care s-a dat alarma şi momentul fatalei apăsări pe butonul de lansare a rachetelor. Factorul uman încă mai poate interveni pentru a opri prăpădul atunci, cînd se constată că alerta a fost dată greşit. Dar paralel cu implementarea unor sisteme tot mai complicate, decizia trece tot mai mult de la om la computer. În cazul proiectului american S.D.I. („războiul stelelor") pericolele cresc direct proporţional cu complexitatea sistemului, un sistem în care omul este totalmente exclus de la actul decizional, acesta revenind computerului. Să luăm situaţia în care unul dintre numeroşii sateliţi instalaţi pe orbită în cadrul S.D.I. este lovit de un mic meteorit sau suferă o defecţiune de altă natură. Computerul central „află" că undeva s-a pornit un atac şi el poate decide contralovitura. Totul se întîmplă în fracţiuni de secundă, fără cea mai mică posibilitate de intervenţie a factorului uman.

Chiar numai acest exemplu este în măsură să demonstreze o idee tot mai larg promovată astăzi, că mai multe arme nu pot însemna mai multă securitate şi că, dimpotrivă, liniştea şi securitatea popoarelor impun tocmai renunţarea la munţii de arme pe care i-a acumulat omenirea, trecerea la dezarmare, în primul rînd la dezarmarea nucleară.

O ABSURDĂ, URIAŞĂ RISIPĂ

Cursa înarmărilor, desfăşurată în ritmuri tot mai alerte şi la cote calitative tot mai înalte, dincolo de uriaşele pericole pe care le generează la adresa păcii, a înseşi vieţii, se constituie într-o absurdă, imensă risipă de valori umane, materiale şi financiare. Aceasta în condiţiile în care omenirea este şi aşa confruntată cu alte grave fenomene. Pe întinse arii ale planetei, în plină eră a expansiunii omului în spaţiile siderale, milioane şi milioane de oameni, de tineri şi copii din ţările subdezvoltate, suferă şi mor de foame, de diverse maladii, trăiesc în sărăcie, nu au acces la luminile ştiinţei de carte. Criza economiei mondiale afectează, la rîndul ei, toate naţiunile planetei, fără excepţie, agravînd o serie de fenomene negative cum sînt şomajul (peste 35 de milioane de oameni în ţările occidentale membre ale O.E.C.D. şi sute de milioane în ţările în curs de dezvoltare), marginalizarea socială, pauperizarea economică. Un puternic factor agravant îl reprezintă datoria externă a „lumii a treia" care a atins şi depăşit pragul fabuloasei sume de un trilion de dolari. Printr-o extrem de semnificativă coincidenţă, această uriaşă sumă este echivalentă cu totalul cheltuielilor militare mondiale, cheltuieli care se constituie într-o po-

vară de nesuportat pe umerii popoarelor, răpind de la sensul firesc uriașe resurse și îngustînd sau chiar anulînd posibilitățile de soluționare a unor acute probleme de ordin economic și social. Așa cum apreciază experți cu o înaltă competență în materie, cheltuielile militare sînt cea mai neeconomică investiție pe care o face omenirea, sînt un puternic factor destabilizator al economiilor naționale și al economiei mondiale în ansamblu. Omenirea a ajuns în situația de a face o opțiune decisivă și în acest domeniu, întrucît realitățile demonstrează că ea nu mai poate să se înarmeze și să se și dezvolte. Înarmările sînt incompatibile cu procesul dezvoltării, iar crizele tot mai grave din economie nu fac decît să pună pregnant în relief acest adevăr axiomatic. Pentru a se dezvolta, umanitatea trebuie să se dezarmeze — aceasta este una din concluziile cele mai pertinente ale Conferinței internaționale desfășurate la New York, sub egida O.N.U., privind relația dintre dezarmare și dezvoltare.

NECESARUL SALT ÎN SPAȚIUL ACȚIUNII

Este cît se poate de limpede că a persevera pe calea compromisă a supraînarmării, a unor cheltuieli militare tot mai ridicate, contravine flagrant intereselor și aspirațiilor vitale de pace și progres ale tuturor popoarelor, ale tinerilor de pretutindeni. Nimic nu mai poate justifica o asemenea evoluție spre autodistrugere. În epoca actuală, tocmai ținînd seama de faptul că utilizarea armelor nucleare este de neconceput, războiul nu mai poate fi considerat — așa cum a fost în decursul istoriei — ca o posibilitate de a soluționa, prin forță, problemele politice. Războiul nu mai poate fi conceput ca o prelungire a diplomației. El este pur și simplu respins de orice om cu mintea sănătoasă, pentru că a-l accepta înseamnă a accepta holocaustul, distrugerea vieții pe frumoasa noastră planetă albastră. În aceste condiții obiective — așa cum în repetate rînduri a subliniat președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu — se impune un nou mod de gîndire, abordarea de pe poziții noi a problemelor cardinale ale epocii, pornindu-se tocmai de la imposibilitatea războiului, de la imperativul soluționării pe cale exclusiv pașnică a tuturor problemelor. Iar armele, ca purtători materiali ai politicii de forță și de amenințare, nu își mai pot afla locul în peisajul unei lumi care se vrea pașnică, prosperă și echilibrată. Acesta este demersul constant al țării noastre, izvorît din convingerea — mereu alimentată de realități — că problema fundamentală, prioritară a contemporaneității o constituie problema încetării urgente a cursei înarmărilor, trecerea la măsuri concrete și eficiente de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară, apărarea vieții și a păcii pe Terra. Numai în asemenea condiții își vor putea găsi rezolvarea celelalte grave probleme economice și sociale ale prezentului, numai astfel viitorul se va putea înfățișa ca un timp mai generos, mai bun și mai fericit pentru popoare, pentru tinerele generații.

Evident, în conștiința popoarelor, a opiniei publice democratice și progresiste, a numeroși oameni politici s-a cristalizat o solidă conștiință a păcii, a necesității de a se face acel salt istoric din imperiul — adeseori steril al declarațiilor de bune intenții, în spațiul acțiunii concrete pe calea dezarmării. În acest sens, însoțindu-și permanent vorba cu fapta, România socialistă a făcut o convingătoare demonstrație a posibilităților reale de a se iniția un proces autentic de dezarmare. Referendumul național din 1986, la care întregul nostru popor, toți tinerii patriei au rostit un DA unanim pentru reducerea unilaterală cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare ale țării se constituie astfel într-un act politic cu înaltă valoare exemplară, intervenit într-un moment în care se impun, mai mult ca oricînd, acțiuni ferme pentru dezarmare. Poziția consecventă a țării noastre în această problemă de însemnătate vitală a fost subliniată cu putere în Mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu adresat Conferinței internaționale privind relația dintre dezarmare și dezvoltare, document difuzat oficial la O.N.U. și care cuprinde un bogat program concret, idei novatoare menite a face efectivă corelația dintre cele două deziderate majore ale epocii. Glasul țării noastre a răsunat apoi, cu fermitate, în debutul actualei sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. unde au fost prezentate și primite cu viu interes Poziția României, considerentele și aprecierile președintelui Nicolae Ceaușescu privind principalele probleme ale vieții internaționale. Se reintegrează propunerea înghețării bugetelor militare la nivelul anului 1987 și reducerea lor, într-o primă etapă, cu 5 la sută, urmînd ca economiile realizate să fie folosite atît pentru necesitățile economice ale fiecărui stat care a efectuat reducerea cît și pentru creșterea contribuției la programele de asistență tehnică ale O.N.U. de care să beneficieze țările în curs de dezvoltare.

În acest context de preocupări, opinia publică din România socialistă a salutat cu satisfacție semnarea, la 8 decembrie anul trecut la Washington, a Tratatului sovieto-american privind lichidarea rachetelor nucleare cu rază medie și mai scurtă de acțiune, apreciat ca un eveniment cu semnificații istorice, ca o victorie a noii gîndiri realiste în viața internațională.

O asemenea evoluție marchează, într-adevăr, un prim salt concret, în spațiul acțiunii, fiind în măsură să stimuleze adoptarea, în viitor a unor noi măsuri și mai substanțiale, în perspectiva dezarmării generale, a edificării unei lumi a păcii și progresului, mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră.

Grupaj realizat de
AUREL PERVA

ECHIVALENȚE CONDAMNABILE

● Printr-o reducere cu 20 la sută a cheltuielilor militare s-ar elibera 200 miliarde dolari, sumă suficientă pentru eradicarea foametei în lume. ● Costul unui avion modern de luptă importat se dublează la fiecare 4—5 ani ; aceasta înseamnă că dacă în urmă cu două decenii o țară din lumea a treia trebuia să exporte o anumită cantitate de produse agricole pentru achiziționarea unui astfel de avion, în prezent trebuie să exporte cantități de 8 ori mai mari. Cu alte cuvinte, angrenarea în cursa înarmărilor reprezintă un mijloc suplimentar de jefuire a țărilor sărace de către cele bogate. ● Toate proiectele realizate de Programul Alimentar Mondial, în cei peste 20 de ani de activitate se cifrează la o sumă de circa 200 de ori mică decît cheltuielile militare mondiale într-un singur an. ● Bugetul F.A.O. pentru doi ani este aproape de cinci ori mai mic decît cheltuielile militare mondiale pe o singură zi. ● Prin renunțarea la construirea unui singur portavion s-ar elibera sumele necesare pentru a furniza țărilor în curs de dezvoltare un ajutor alimentar însumînd 15—20 milioane tone de grîu. ● Printr-o reducere cu 5 la sută a bugetelor militare actuale, adică cu 50 miliarde dolari, s-ar putea reda agriculturii terenuri aride însumînd 40 milioane de hectare, ceea ce ar permite asigurarea hranei pentru 250 milioane de oameni.

TURISMUL CULTURAL

ETNOGRAFIA ŞI TURISMUL

Adevărata Istorie a unui popor nu se poate scrie, şi nici cunoaşte în totalitatea dimensiunilor sale, în profunzimea sa reală, fără a cunoaşte, în bogăţia şi diversitatea lor, modul de viaţă al poporului, cultura sa materială şi spirituală. În cultura populară, materializată într-o multitudine de aspecte şi fenomene, de lucruri, unelte, obiecte şi manifestări spirituale, se regăsesc şi se reflectă ceea ce apare şi se consolidează în cotidian, în viaţa de zi cu zi a poporului ca reprezentativ, specific, naţional ; cu alte cuvinte în cultura populară se regăsesc forţa şi originalitatea creatoare a poporului respectiv.

Semnificaţii şi valori ale faptului etnografic

Vasta gamă de mărturii etnografice, începînd cu cele care sînt legate de însăşi aşezarea umană, de modul în care şi-a organizat şi construit omul gospodăria şi acareturile acesteia, şi-a întemeiat şi înfrumuseţat căminul familiei, casa, de ţesăturile, cusăturile, mobilierul de lemn, piesele ceramice etc., ce-i împodobesc interiorul, şi continuînd cu cele privind uneltele şi ustensilele de muncă, ocupaţiile, meşteşugurile, confecţionarea de piese de port popular sau obiceiurile legate de muncă, de viaţa familială — naştere, nuntă, înmormîntare —, de obiceiurile complexe pline de farmec şi înţelesuri străvechi legate de diverse momente calendaristice etc., cuprinde în esenţa sa semnificaţii şi valenţe cu o deosebită deschidere spre înţelegerea Istoriei în general şi a istoriei culturii populare în special, semnificaţii cu o relevantă importanţă pentru cunoaşterea spiritualităţii poporului român.

Valori documentare

Faptul etnografic ca atare, indiferent dacă este vorba de o unealtă agrară, pastorală, viticolă etc., de o tehnică de lucru sau de un fenomen legat de manifestările spirituale are, în primul rînd, o *valoare documentară* ilustrînd un crîmpei din modul de viaţă al poporului pe parcursul uneia sau al mai multor perioade ale istoriei neamului nostru românesc. Originea şi vechimea lor pot însă să difere. Unele mărturii etnografice au o obîrşie foarte îndepărtată în timp şi s-au perpetuat de-a lungul vremii dovedind continuitatea de muncă şi viaţă ale poporului român pe teritoriul ţării noastre. Aceste mărturii etnografice le includem în fondul de *tradiţii străvechi* ale culturii noastre populare, tradiţii ce atestă originea şi continuitatea multimilenară a culturii populare româneşti. În aceste tradiţii includem, de pildă, tehnicile de realizare şi ornamentare, precum şi motivele decorative ale ceramicii negre lustruite a căror vechime coboară pînă în epoca bronzului.

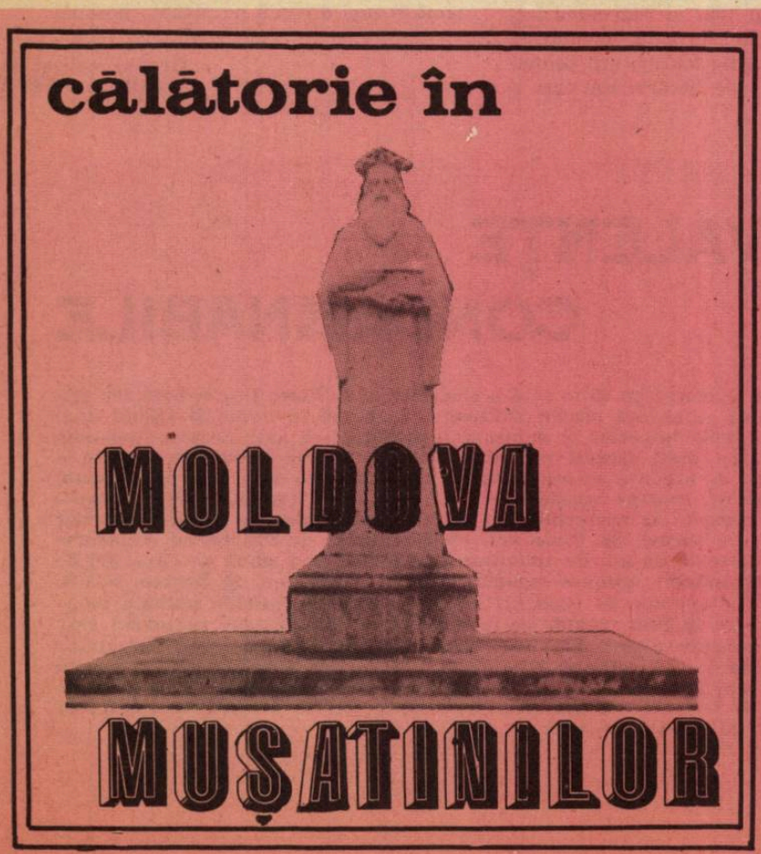

Cine călătoreşte de la Piatra Neamţ către Bicaz şi ajunge, în chip inevitabil, la Bistriţa nemţeană, pătrunde deodată într-o lume a istoriei româneşti, unde straturile de civilizaţie s-au depus unul peste altul şi revin astăzi, prin efort conjugat, la lumina zilei prin operaţiuni de restaurare pe care le putem socoti, cu îndreptăţire, nepereche. Bistriţa nemţeană e, se ştie aceasta, ctitoria lui Alexandru cel Bun însă aşezarea aceea fortificată, unde a vieţuit secole de-a rîndul o admirabilă obşte de cărturari (căreia îi datorăm, în vremea de dinaintea lui Ştefan cel Mare, şi întîia cronică a Moldovei), păstrează urme lăsate de patru voievozi muşatini, care şi-au adăugat numele nu doar pe acest pomelnic ctitoricesc ci şi în istoria unui popor apărat de ei, în acest fel, şi prin cultură. Palate domneşti monumentale, turnuri semeţe şi zidiri adăpostitoare, statui, şcoli de grămătici şi de cîntăreţi, cancelarie domnească — acestea toate, şi, pe deasupra, un aer de civilizaţie consolidată şi înaintînd organic, în folos popular, urmează ceea ce am putea numi „componenta bistriţeană" a culturii româneşti medievale, fundamentul acestei Moldove muşatine.

A scoate de sub ierburi şi a restaura această lume a spiritului eroic şi independent era misiunea cea mai de seamă pe care şi-a asumat-o, de la un punct încolo, istoricul nemţean Ciprian Zaharia, care şi-a legat definitiv numele de renaşterea acestor monumente, care azi se înalţă, ca într-o imagine magnifică, de tablou vechi, de pe care s-au luat adaosuri stricătoare, în peisajul obcinelor moldave şi al colinelor de la Neamţ. Mai întîi de toate, au apărut arheologii, care au cercetat pămîntul şi au început să descifreze locuri de fundaţii parcă uitate ; din aceste semne nevăzute pentru necunoscător s-a alcătuit repede o mică hartă de campanie, arătînd, la privirea de sus, ca o misterioasă întrepătrundere de linii, exemplificînd un spirit geometric. Acestea erau fundaţiile, unde arheologii Adrian şi Lia Bătrîna au căutat urmele edificiilor care fuseseră odată monumente şi acum se năruiseră sub asaltul vremii. Truda căutătorilor de semne nevăzute abia începuse ; fundaţii, reminiscenţe de ziduri, colţuri de cornişe, pietre cu fragmentare briuri incizate subtil — acestea ieşeau la lumină însă fără a vorbi ; rămînea de descoperit cronologia, de reconstituit viaţa istorică a unei cetăţi de cultură. Atunci au apărut,

Tehnica de decorare a vaselor ceramice cu piatra albă de rîu, ca şi motivele ornamentale în formă de linii drepte, linii curbe, semicerc, zigzag etc., au continuat să se aplice pînă în plin secol al XX-lea, fără ca documentele scrise să le fi menţionat, în centre ceramice cum sînt Marginea, de lîngă Rădăuţi, judeţul Suceava şi Poiana-Deleni din judeţul Iaşi. Pînă nu cu prea multe decenii în urmă ceramica neagră lustruită s-a lucrat şi pe versantul drept al Carpaţilor Orientali, în zona etnografică a Bîrgaielor. Ni se pare întru totul firesc ca documentele scrise să nu menţioneze pe larg cum anume se practica un meşteşug sau altul, inclusiv cel al olăritului. După cunoştinţele noastre, nu dispunem de o descriere a practicării meşteşugului olăritului în vreun centru ceramic în perioada feudală. Dar dispunem de menţiuni foarte importante că meşteşugul s-a practicat, că el se practica în sate sau în oraşe, că exista un anume număr de olari într-un centru sau altul, că erau români sau români de altă naţionalitate, că îşi desfăceau mărfurile la anumite tîrguri etc. Este însă la fel de adevărat că meşteşugarii în acest domeniu, ca în multe altele, nu au făcut altceva decît să continue să lucreze aşa cum au învăţat meşteşugul de la înaintaşii lor. Deci studierea tehnicilor de lucru, a formei vaselor, a ornamenticii, a cromaticii etc. oferă posibilitatea de a ajunge la concluzii pertinente în privinţa vechimii şi continuităţii meşteşugului respectiv. Acesta este şi cazul ceramicii negre lustruite care se mai lucrează în centrele amintite de la Marginea şi Poiana-Deleni. Latura etnografică a mărturiilor de viaţă materială şi spirituală, coroborată cu cea a terminologiei şi cu cea arheologică, la care se adaugă aspectele mediului geografic concret oferă, în ultimă instanţă, dovezi convingătoare privind originea, vechimea şi continuitatea culturii populare, a poporului însuşi.

O altă mărturie de străveche tradiţie o constituie ceramica roşie nesmălţuită dar lustruită ce se mai lucrează în vestitul centru de ceramică românească de la Săcel, judeţul Maramureş în aceeaşi tehnică de ornamentare ca şi ceramica neagră lustruită, dar care are vasele făcute în forme foarte apropiate de forma vaselor dacice descoperite pe teritoriul maramureşan.

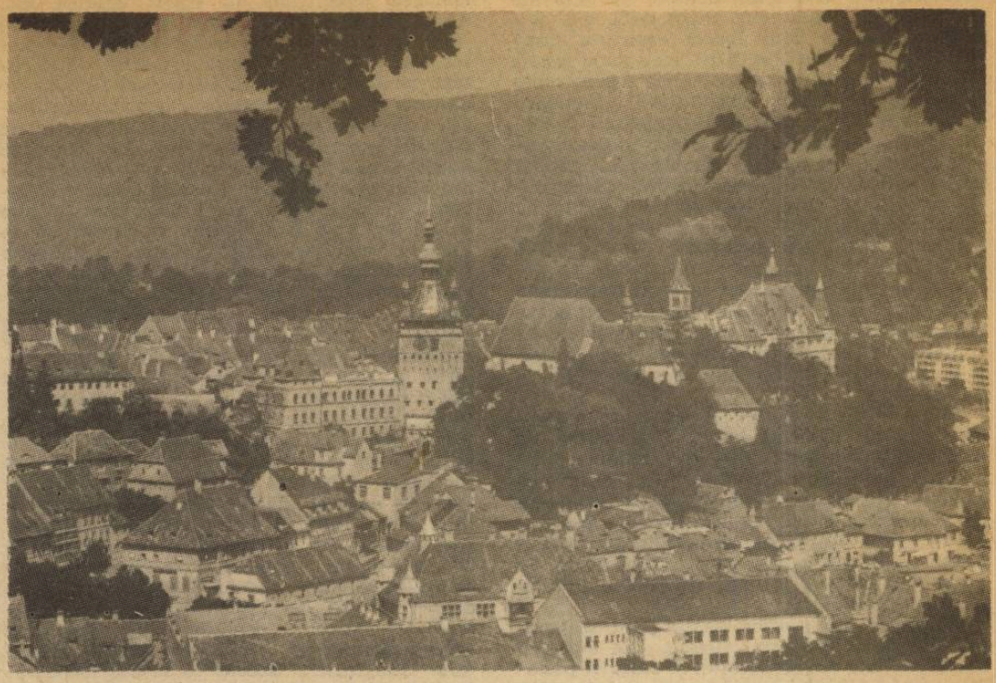

Tradiţii

Dar să apelăm şi la mărturii din domeniul tehnicilor şi uneltelor agrare, demonstrat fiind că agricultura a constituit o ocupaţie tradiţională de bază a poporului român. În cursul cercetărilor noastre, după cum am semnalat acest lucru la vremea respectivă, am descoperit în numeroase sate din lunca Siretului şi din vechea zonă etnografică Covurlui obiceiul de a consuma *meiul*, plantă cerealieră tradiţională de pe vremea daco-geţilor care odinioară fusese general răspîndită pe teritoriul ţării noastre, fie sub formă de mămăligă, fie cu lapte, fie în sarmale în loc de orez. Oamenii din acele sate au păstrat şi unealta agrară cu care se rîşnea meiul pe podeaua de lut a casei, unealtă numită semnificativ „rîşniţă de pămînt". În genere, sîntem obişnuiţi ca atunci cînd vorbim de rîşniţă să ne gîndim la o unealtă confecţionată din două pietre, una servind ca postament cealaltă ca „alergătoare". Şi totuşi a existat şi „rîşniţă de pămînt" ce se lucra numai din lut în care se puneau ca lianţi cîlţi de cînepă sălbatică şi care apoi era pusă se se usuce la soare. Ea avea aceeaşi formă rotundă şi „pîrpîriţa" prin care se introducea meiul spre a fi rîşnit. Gospodina punea „alergătoarea" pe podeaua de lut a casei, aceasta din urmă servind în acelaşi fel ca şi postamentul rîşniţei de piatră. Introducîndu-se meiul, acesta era decorticat, apoi se punea într-o piuă de lemn şi se pisa, după care se consuma în diverse feluri. Nu încape nici o îndoială că pentru a folosi meiul în hrana de zi cu zi era nevoie de o unealtă anume pentru a-l decortica, după cum nu încape nici o îndoială că oamenii din diverse zone ale ţării au folosit pentru a confecţiona unealta în primul rînd materia primă de care dispuneau pe plan local. În cazul satelor din lunca Siretului şi din zona Covurlui, lutul. Menţinerea acestei unelte agrare, ca şi a tehnicii de prelucrare a meiului care

spre a descifra aceste enigme, istoricii artelor şi specialiştii în restaurări. Ei au pus laolaltă rezultatele obţinute de arheologi, hrisoavele rămase în colecţiile de documente, urmele cele mai neînsemnate şi au ajuns la încheieri distincte, care s-au tradus în desene şi în planşe, făcînd, parcă, nişte fotografii într-o lume muşatină care părea definitiv pierdută. Cînd istoricul Ciprian Zaharia a luat iniţiativa restaurării palatului domnesc al lui Alexandru cel Bun, el se afla în posesia tuturor ştirilor oferite de cercetători şi deţinea proiectele pe care ştiinţa restaurării le pune la îndemîna celor care vor să cunoască adevărul despre viaţa cotidiană a civilizaţiilor vechi. Contribuţia lui Ştefan Balş şi a lui G. Antonescu, eminenţi studioşi în aceste atît de delicate recompuneri de forme, s-a dovedit, încă o dată, hotărîtoare, ca şi, de altfel, a cunoscutului istoric de artă Vasile Drăguţ. Soluţiile oferite de ei nu l-au găsit pe Ciprian Za-

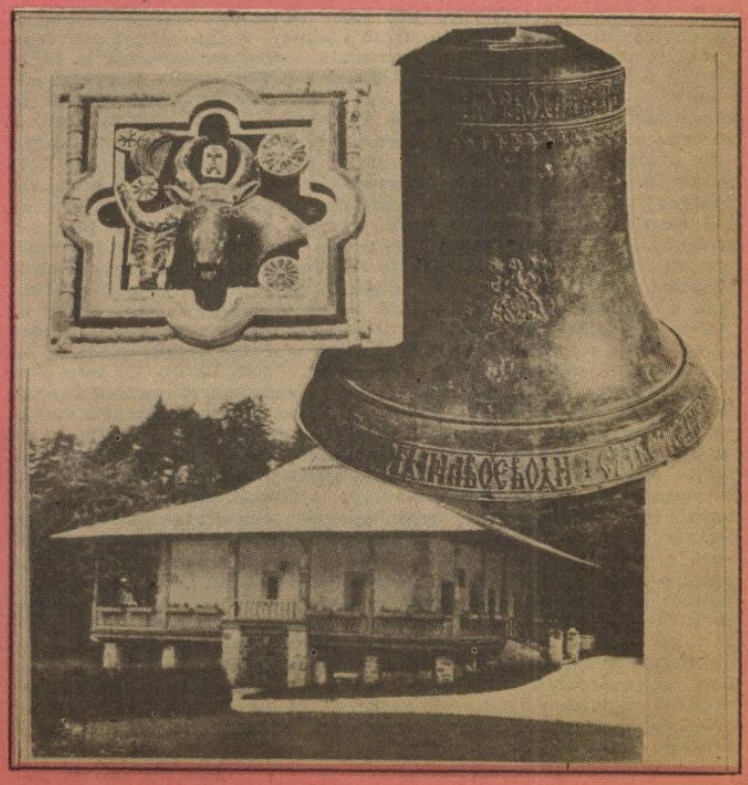

ÎN IMAGINILE ALĂTURATE

Statuia lui Alexandru cel Bun, operă a sculptorului Gir Rădulescu, aşezată în complexul cultural de la Bistriţa de Neamţ (în anul 1982, stînga).

Stema Moldovei din epoca lui Alexandru Lăpuşneanu păstrată la Bistriţa de Neamţ, ctitorie a patru voievozi muşatini.

O piesă de preţ, dovedind arta făurarilor din epoca lui Ştefan cel Mare.

Restaurată în ultimii ani aşezarea de grămătici şi de cîntăreţi, înfiinţată de Petru Rareş la jumătatea secolului al XVI-lea, reprezintă un document al sintezei dintre arta populară a lemnului şi arhitectura civilă, cultă.

alcătuia una din componentele de bază ale alimentației străbunilor noștri daci, dar evident numai în zone foarte restrînse după introducerea porumbului cu vreo două secole în urmă, constituie de asemenea o pertinentă dovadă a vechimii și continuității practicării agriculturii de populația românească statornică în zonele de luncă și cîmpie menționate.

Mărturiile etnografice de acest fel capătă astfel valoare documentar-istorică cu semnificații deosebit de grăitoare privind modul de viață, sedentaritatea și statornicia populației românești pe acele meleaguri care se aflau în drumul năvălitorilor care în anumite perioade ale istoriei țării noastre au trecut prin acele regiuni. Ei au trecut în timp ce populația românească băștinașă a rămas și a continuat să folosească tehnicile de lucru și uneltele, obiceiurile și datinile moștenite de la înaintași.

Este firesc ca asemenea rîșnițe de pămînt să-și fi găsit locul în expoziții și muzee de specialitate, ele ieșind din uzul cotidian după veacuri și milenii de folosință. Asemenea rîșnițe de pămînt se găsesc azi în expoziția permanentă a Secției de etnografie a Muzeului județean din Brăila dezvăluind turistului fațete necunoscute din modul tradițional de viață al poporului român, din istoria culturii populare românești.

Mărturiile etnografice există. Și nu sînt puține de acest fel. Dar, firește, din domenii foarte variate ale civilizației și culturii populare românești, din modul tradițional de viață al poporului român. Dar necunoscîndu-le valoarea, pe lîngă asemenea mărturii se poate trece cu ușurință. Deci o problemă esențială o constituie faptul ca turistul să fie prevenit asupra a ceea ce trebuie să vadă atunci cînd intră într-un muzeu, să nu-i scape mărturii-cheie, să nu-i scape adevăratele valori etnografice care-i înlesnesc înțelegerea istoriei culturii noastre populare, forța de inventivitate și creativitate a poporului român, originalitatea și specificitatea culturii sale.

Valoare estetică, valoare cultural-educativă

Mărturiile etnografice ne atestă și perpetuarea unor tradiții vechi a căror origine coboară doar pînă în epoci istorice mai apropiate, care s-au izvodit și s-au dezvoltat doar pe parcursul ultimelor secole. Ele sînt nu mai puțin semnificative pentru definirea trăsăturilor de originalitate și specificitate ale culturii populare românești, pentru cunoașterea aspectelor specifice zonale și naționale ale culturii populare românești. La valoarea documentară a acestor mărturii etnografice am adăuga și *valoarea estetică* pe care o îmbracă imensa majoritate a lucrurilor folosite de om în viața sa cotidiană, în munca sa de zi cu zi, valoarea estetică a acelor creații care s-au plămădit și înnobilat cu fiecare generație, constituind, de multe ori, miezul spiritual al unor obiceiuri și datini strămoșești, creînd în spiritualitatea satului tradițional românesc filonul de continuitate etnică. Valorile estetice ale acestor creații românești nu pot fi confundate cu ale altor popoare pentru că ele poartă amprenta specificului românesc. Aceste valori etnografice și folclorice au constituit esența civilizației și culturii populare românești și tocmai ele constituie puternicul filon pe care se clădesc *tradițiile contemporane* ale culturii noastre populare actuale. Am demonstrat, la vremea sa, că generațiile de azi sînt nu numai continuatoare ale unor străvechi și vechi tradiții, ci sînt și făuritoare de noi tradiții, de tradiții care trebuie apreciate ca tradiții contemporane. Iar prin aceasta descoperim o altă semnificație a faptului etnografic și anume că mărturiile etnografice au, în același timp, și o evidentă *valoare cultural-educativă*, informativă și formativă, reflectînd raportarea noastră spirituală cu trecutul, cu prezentul, cu viitorul. Descifrăm, însetați de cunoașterea adevărului, cu emoție și mîndrie, elementele și fenomenele ce ne conduc în îndepărtata istorie a neamului românesc, le apreciem întru totul valoarea, le îmbogățim și le înnobilăm cu noi esențe care răspund cerințelor omului contemporan constructor al unei vieți noi, le conferim noi valori care le înscriu în paleta tradițiilor contemporane ale culturii noastre populare, tradiții pe care le lăsăm generațiilor viitoare.

Creativitatea

Afirmăm un mare adevăr cînd spunem că poporul român este beneficiarul unui impresionant tezaur de tradiții populare în cele mai variate sfere ale vieții materiale și spirituale. În fond tradiția reflectă un sistem de valori aflat într-o anume structură și ierarhie transmițîndu-se nu în forme imuabile ci într-un proces de permanentă înnoire și îmbogățire. Noi concepem tradiția în cultura populară nu doar ca o moștenire, ca o sumă de bunuri culturale ce s-au izvodit și făurit de generațiile anterioare în toate sferele culturii materiale și spirituale, în întregul mod de viață al poporului, ci și ca un fenomen care a fost și este în permanență supus înnoirii, acelor înnobilări și îmbogățiri care au constituit chezășia unei neîntrerupte viabilități, a permanentei acceptări de către colectivitatea fiecărei epoci istorice, a fiecărei perioade istorice și care i-au asigurat întotdeauna adaptarea și modelarea la necesitățile și exigențele spirituale și materiale ale fiecărei colectivități. Vedem în tradiție un important factor de comunicare spirituală între impresionanta moștenire a trecutului și frămîntata experiență de viață a prezentului și, în același timp, un cîmp imens al activității umane în care poate să se desfășoare *creativitatea* în condițiile actuale în scopul făuririi de noi valori ale culturii populare, valori de referință pentru arta populară românească contemporană privită și din prisma viitorului.

Creativitatea este o însușire umană și atîta timp cît va dăinui Omul va dăinui și forța sa de creativitate, aptitudinile sale creatoare, dorința sa de a făuri, de a izvodi. Încercările sale de a crea nu se vor diminua chiar dacă eforturile sale se vor materializa în alte expresii artistice decît acelea cu care sîntem obișnuiți, decît acelea pe care le cunoaștem pînă acum. Nu avem nici o îndoială că făuritorul de frumos în cultura populară va încerca în permanență și de acum înainte să răspundă cerințelor și exigențelor de frumos

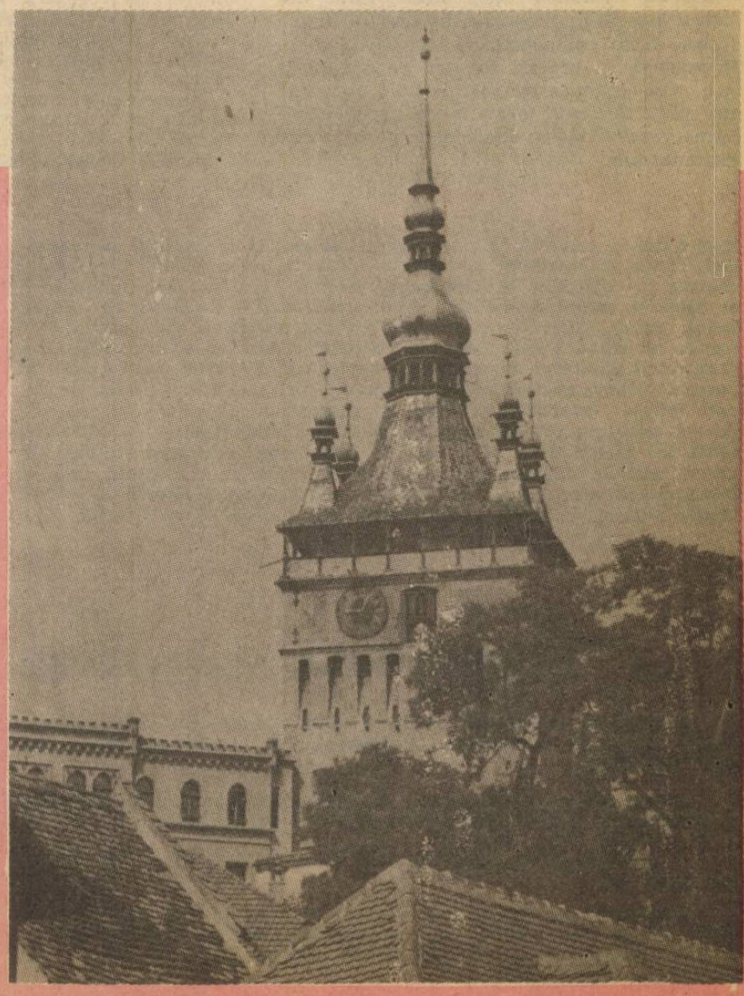

Turnul cu ceas din Sighișoara

haria nepregătit, studiile pe care acest istoric le-a întreprins asupra epocii lui Alexandru cel Bun fiind unanim recunoscute și concretizîndu-se recent printr-o monumentală cercetare (apărută în 1987) asupra figurii cărturarului Iosif Mușat I (trăitor pe la începutul secolului al XV-lea) în legătură cu raporturile româno-bizantine la începuturile Moldovei medievale. De altfel, Ciprian Zaharia, care a cercetat și alte epoci (cum ar fi secolul al XVIII-lea românesc, despre care a scris un studiu esențial apărut în prestigioasa publicație belgiană „Irénikon") se găsea în posesia instrumentelor care să poată traduce o ipoteză științifică în faptă demnă de admirat. Cînd au apărut zidarii, zugravii, constructorii, tot ceea ce era proiect și plan s-a așternut, în scurtă vreme, într-un peisaj care aștepta aceste noi înălțări de edificii. Deodată, Bistrița de Neamț a devenit un adevărat muzeu în aer liber, restaurînd, după înalte principii științifice, o cetate a culturii care numără azi un palat domnesc (din secolul al XV-lea), înălțat întîia oară de Alexandru cel Bun, o școală de cîntăreți și de grămătici (recompusă după modelul aceleia pe care, cu patru sute de ani mai înainte o închipuise Petru Rareș), un turn care poartă pecetea epocii ștefaniene, unde se consumă și cea mai spectaculoasă frescă a vremii lui Ștefan cel Mare, document de artă românească majoră de la începutul secolului al XVI-lea. Aceasta e, de altfel, preocuparea esențială a istoricului care a devenit, prin tenacitate, artizanul acestei restaurări : Ciprian Zaharia reflectează acum la restaurarea, după metode moderne, a frescei ștefaniene și a convocat, spre a întreprinde prospecții, pe cunoscutul specialist Ion Neagoe, a cărui înzestrare în direcția valorificării picturii medievale e, precum bine se știe, dovedită. Sînt, în aceste picturi care arată o mînă de maestru, fragmente de adevărată „cronică murală", pătrate în scene de canon bizantin unde a pătruns, cu toate acestea, mult din viața Moldovei mușatine și cînd se va limpezi, după sforțări pe care le prevedem prelungi, acest document de artă și de civilizație românească vom putea spune că la Bistrița de Neamț tot ceea ce înconjoară pe călător vorbește despre istoria unui popor vechi și cu existență culturală specifică. Să admirăm și noi, în crugul celor patru anotimpuri, acest muzeu viu și această dovadă de spirit carpatic indestructibil.

ARTUR SILVESTRI

ale contemporanilor săi, să capete girul colectivității în mijlocul căreia trăiește, în genere al colectivității actuale. De aceea, privim creativitatea ca factorul motric care duce mai departe tradiția a cărei componentă este și va continua să dăinuie. Fără a subaprecia cu nimic forța conservatoare a tradiției și rolul acesteia în perpetuarea trăsăturilor esențiale ale culturii populare românești, relevăm rolul pe care l-a jucat și îl joacă creativitatea în fiecare perioadă istorică, inclusiv în cea contemporană, creativitate care în cultura populară a plecat, de cele mai multe ori, de la tradiție și a dat curs nestăvilit fanteziei de izvodiri, de înnoiri, de îmbogățiri, făurindu-se astfel ceea ce numim „noi creații originale", „noi creații autentice".

Pentru tînărul turist, pătrunderea în universul reflectat de mărturiile etnografice și folclorice înseamnă de fapt cunoașterea valorilor culturii populare ce poartă mesajul istoriei tradiționale și contemporane, înseamnă descifrarea originilor faptelor de cultură ce au însoțit în permanență de-a lungul veacurilor și mileniilor modul cotidian de viață al poporului nostru, înseamnă cunoașterea mai în profunzime a spiritualității poporului român.

Izvoarele culturii populare

La întrebarea firească unde anume se pot descoperi valorile de cultură populară românească răspunsul nu este îndreptat nicidecum numai spre trecut. Răspunsul adecvat este că pentru a ajunge la izvoarele culturii populare românești turistul trebuie să peregrineze mai întîi de toate prin satele României, apoi în muzeele etnografice, îndeosebi în cele în aer liber, în expozițiile etnografice permanente ale muzeelor republicane, regionale, tematice, județene, sau chiar, unele, comunale. Și, de asemenea, trebuie să consulte lucrările de specialitate publicate pe o asemenea tematică largă și cuprinzătoare. Și nu sînt prea rare cazurile cînd obiecte, îndeosebi de artă populară, de cea mai mare valoare, pot fi văzute în colecțiile unor oameni pasionați pentru creația populară tradițională sau contemporană.

Poate că unul dintre cele mai atractive momente în drumeție îl poate constitui vizitarea creatorilor populari contemporani la ei acasă, în satele lor, în gospodăria lor, în atelierele lor. Turistul trăiește momente de mare intensitate sufletească atunci cînd vede cu ochii proprii cum se izvodesc țesăturile și cusăturile de către țărăncile din satele noastre, cum ia naștere frumosul din mîna iscusită a cioplitorilor de porți monumentale, a celor care făuresc obiecte mici crestate din lemn, cum prin modelarea măiestrită a lutului capătă forme de neasemuită frumusețe vasele ceramice, cum sînt acestea înfrumusețate. Aceste momente îl ajută să pătrundă mai adînc în tainele frumosului, îi deschide noi orizonturi în descifrarea universului artei populare românești, în descifrarea universului de creație a celor care pînă nu demult rămîneau în anonimat vorbindu-ne în locul lor doar obiectele pe care le-au făurit.

Spațiul tipografic nu ne permite să înfățișăm aici pe toți creatorii populari din țara noastră și să le înfățișăm creațiile. Am făcut-o în lucrările de specialitate. Aici doresc doar să subliniez că există într-adevăr mari creatori populari contemporani care trebuie vizitați la ei acasă, în mediul lor de creație. Ei sînt răspîndiți în cele mai diverse sate sau localități urbane, dar pentru pasionatul de drumeție, pentru omul însetat de cunoașterea tradițiilor populare aceasta nu constituie un impediment. Sînt localități în care lucrează și azi mai mulți creatori populari fie într-un domeniu al artei populare fie în mai multe. Dintre cele mai renumite aș enumera localitățile Avrig, județul Sibiu, Bărbătești, Vlădești, Horezu. Vaideeni din județul Vîlcea, Săpînța, Săcel, Vadu Izei, Sat-Șugatag, Săliștea de Sus din județul Maramureș, Marginea, Rădăuți, Vicovu de Sus, Putna din județul Suceava, Poiana-Deleni, Tansa din județul Iași, Zagra, Salva, Șanț, Mijlocenii Bîrgăului din județul Bistrița-Năsăud, Corund din județul Harghita, Rășinari din județul Sibiu, Vama, Negrești-Oaș din județul Satu Mare, Ohaba-Forgaci din județul Timiș, Hălmăgel, Șicula, Lipova din județul Arad, Lerești, Domnești, Costești din județul Argeș, Berzunți din județul Bacău, Roșia, Pietroasa, Crișcioru de Jos, Leheceni, Budureasa din județul Bihor, Drăguș, Cincu din județul Brașov, Mînzălești din județul

Dumbrava minunată a Sibiului

în permanență impresia unui autentic sat neaoș românesc, în care gospodarii sînt plecați la muncile cîmpului, copiii sînt la școală, iar bătrînii... Da, lipsesc bătrînii din fața porților, din pridvoare. Dar nu lipsesc mărturiile geniului românesc pe care ei le-au transmis, manifestate sub cele mai neașteptate exprimări. Nu știu cîți și-au putut imagina în cîte moduri poate fi utilizată energia căderilor de apă, căci sînt puține satele care să nu fi fost întemeiate în preajma unui rîu sau măcar a unui pîrîiaș. În perimetrul acestui așezămînt, în decursul cîtorva ceasuri, devenim nepoții care ascultă poveștile bunicilor, ale stră și străbunicilor noștri scrise pe pietrele de moară, pe ciocanele de zdrobit cînepa, pe vîrtelnițe, pe roțile de olărit sau pe joagăre. Sîntem nepoții străbunilor noștri, din Maramureș pînă la Dunăre, reuniți aici prin ceea ce mintea lor iscoditoare a putut naște în decurs de milenii. Gospodăriile lor, transmutate aici, unde locurile parcă le așteptau, au adus cu ele firescul zilelor cînd făuritorii lor înhămau vitele de povară dis de dimineață înaintea zorilor sau adăstau seara, după muncă, în jurul ceaunului cu mămăligă. Ceea ce ei ne-au transmis stă rînduit aici cu grijă : uneltele, vetrele, lavițele, paturile cu macaturi, ștergarele de pe pereți sau straiele de sărbătoare. Nu este omis nici un detaliu. Îmi revine și acum în minte imaginea unei case în care toate îmbinările sînt făcute cu cepuri de lemn, fără urmă de cui sau scoabe de metal, în care pînă și ploile sînt adunate sub streșini în jgheaburi făcute din scoarță de salcim...

Iar dacă astăzi făurim mereu modernele turbine Francis sau Pelton de mari puteri, pentru hidrocentrale, comorile de aici ne reamintesc că apele au curs totdeauna cu folos pe aceste meleaguri, că sîntem urmașii unui popor, care, în răstimpul dintre năvăliri vrăjmașe, muncea și crea, imaginînd, pe lîngă doine și balade, și comori de tehnică, fie că se numesc mori, teascuri sau vîrtelnițe.

VLADIMIR LIVIU COSTIUC

Buzău, Grumăzeşti, Tîrpeşti, Pipirig din judeţul Neamţ, Oboga, Romăna-Balş, Poboru din judeţul Olt, Năruja, Nereju, Nistoreşti din judeţul Vrancea.

Amplificarea informaţiei...

După cum lesne se poate observa, noi militäm pentru turism... ştiinţific. Pentru un turism care să aducă, alături de momentele de destindere şi momente de desfătare sufletească prilejuite de amplificarea informaţiei asupra tezaurului de valori ale civilizaţiei şi culturii populare româneşti, valori ce se întîlnesc în oricare zonă sau regiune şi-ar îndrepta turistul paşii.

Pentru a realiza acest deziderat este însă nevoie de o solidă informare prealabilă, de o atentă reevaluare a cunoştinţelor despre zona de drumeţie, despre ceea ce se poate vedea şi ceea ce trebuie văzut pentru a nu pleca apoi cu sentimentul că au scăpat atenţiei tocmai lucrurile care poartă o mare încărcătură de istorie, de cultură, de creativitate şi originalitate. Opinăm pentru realizarea şi publicarea unei serii de lucrări tematice, foarte bogat ilustrate, care să deschidă orizonturi noi celor plecaţi în drumeţie, mai ales tinerilor turişti. Trebuie să i se dea tînărului posibilitatea de opţiune, să se propună mai multe formule care să fie cu deschideri largi astfel încît să se realizeze nu numai iniţierea în anumite aspecte şi probleme ci şi incitarea la drumeţie, să trezească interesul şi dorinţa de a cunoaşte totul nemijlocit, nu din cărţi.

În aceeaşi ordine de idei am sugera introducerea marilor acţiuni cultural-educative care au loc an de an în ţara noastră, la date ce se repetă cu regularitate, în programul de vizitare a ţării noastre. Aceste manifestări, care au devenit ele însele o tradiţie de manifestare a spiritualităţii româneşti contemporane, includ în programul lor creaţii autentice, originale, creaţii ce dezvoltă moştenirea tradiţională alături de creaţii noi caracteristice vremurilor noastre contemporane, atît în sfera portului popular, cît şi a cîntecului şi dansului popular. În această categorie de manifestări se înscriu şi Tîrgurile-concurs de ceramică populară românească unde asistăm an de an la o adevărată revărsare a frumosului făurit de mari creatori populari în această sferă a vieţii contemporane. Sînt deja vestite Tîrgul ceramicii populare româneşti, sugestiv intitulat „Cocoşul de Horezu" care se ţine în prima duminică a lunii iunie la Horezu, judeţul Vîlcea, Tîrgul-concurs de ceramică românească „Cucuteni 5000" ce are loc la Iaşi în ultima duminică a lunii iunie, Tîrgul olarilor de la Rădăuţi ce se desfăşoară în primele zile de vineri, sîmbătă şi duminică ale lunii august. Deosebit de interesante sînt şi tîrgurile de ceramică ce se organizează la Sibiu în luna august sau la începutul lunii septembrie. Nu mai puţin atrăgătoare sînt, mai ales pentru turiştii străini, manifestările cultural-artistice de amploare în cursul cărora se asistă la impresionante parade ale portului popular caracteristic zonelor respective sau are loc prezentarea de vechi obiceiuri şi datini româneşti.

Ne îngăduim să sugerăm şi organizarea de expoziţii temporare de artă populară contemporană în marile staţiuni balneo-climaterice, expoziţii itinerante care să înfăţişeze creaţiile mai semnificative ale marilor creatori populari contemporani în diverse domenii, mai ales ale plasticii populare.

Vedem astfel în turism şi o modalitate activă de a contribui la formarea conştiinţei umane, la crearea unui orizont cultural larg, la educarea tinerelor generaţii în spiritul dragostei pentru tot ceea ce creează poporul, deci un act de cultură. Vedem, în acelaşi timp, în această activitate şi o contribuţie activă a ştiinţei etnografice româneşti, a celor care şi-au consacrat viaţa acestui domeniu.

Prof. dr. ION VLĂDUŢIU

ORADEA

● **Prima atestare documentară a oraşului Oradea datează de la 1133. În jurul acestei date, prin înglobarea altor sate medievale, prin ridicarea de noi instituţii medievale şi mutarea cu vremea a centrului comitatului de la Biharea la Oradea, aşezarea de pe Crişul Repede a devenit oraş. Date despre această perioadă nu sînt numeroase, cele existente venind, mai ales, dintr-un document medieval cunoscut sub numele de „Registru de la Oradea", care aminteşte de începuturile feudalizării Bihorului.**

● **Pe locul actualei cetăţi a existat între anii 1083—1095 o mînăstire în jurul căreia trăiau iobagii care asigurau prin munca lor existenţa acesteia.**

● **Între anii 1114—1131 a fost ridicată prima cetate pe locul mănăstirii. Aceasta, ca şi oraşul, a suferit de pe urma invaziei tătarilor în anul 1241, în urma căreia au fost distruse, cu toată lupta plină de abnegaţie a populaţiei împotriva cotropitorilor.**

● **Nu peste multă vreme, în timpul Corvinilor, în Oradea s-a ridicat o nouă cetate din piatră, avînd în incinta ei o catedrală construită în stil gotic şi un palat episcopal. Cetatea s-a impus ca un bastion al rezistenţei împotriva atacurilor din afară.**

● **În secolele XIV—XVI, oraşul Oradea a devenit un important centru meşteşugăresc şi comercial, el jucînd un rol important nu numai în cadrul schimburilor locale, dar şi în comerţul transilvan, în general, prin legăturile sale cu Clujul, Bistriţa, Sibiul, Orăştie sau Braşov şi prin ele, cu Ţările Româneşti şi cu alte oraşe din Europa.**

● **Oraşul a devenit şi un important focar de cultură prin legăturile cu Italia ajungînd unul din cele mai importante centre umaniste din Transilvania, curent reprezentat prin italianul Andrea Scolari, Ioan Viteaz de Zdrena, umanistul român Nicolae Olahus şi Martin Hacius. Au luat fiinţă şcoli, biblioteci, un observator astronomic (cel mai vechi din centrul şi sud-estul Europei). De asemenea s-au pus bazele unei tipografii.**

● **La sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul sec. al XIX-lea, viaţa culturală a localităţii a cunoscut o reală efervescenţă exprimată prin constituirea primei „Academii ştiinţifice româneşti" sub directa conducere a lui Samuil Vulcan. La această instituţie Samuil Vulcan a găzduit pe corifeii şcolii ardelene, dîndu-le sprijinul material şi moral necesar. Din această vreme s-au păstrat în bibliotecile orădene cărţi importante, manuscrise literare, documente politice etc.**

● **În Oradea s-au format şi manifestat importante personalităţi literare ca Titus Popovici, Mircea Maliţa, Mircea Zaciu, Alexandru Andriţoiu, Horvath Imre, Ana Blandiana, Gheorghe Pituţ, D. R. Popescu şi Romulus Iuga.**

● Piaţa Victoriei :
Primăria municipiului aflată într-o clădire ridicată în anul 1903, după planurile arhitectului Rimanóczy Kálmán, constituie unul din accentele arhitecturale ale localităţii. Edificiul se impune prin monumentalitate şi prin turnul cu ceas realizat pe faţada de nord. Faţada principală prezintă elemente neoclasice, printre care coloanele puternice pe care se sprijină balconul.

● Biblioteca municipală, **construcţie de la sfîrşitul sec. al XIX-lea care îmbină o serie de elemente ce aparţin stilurilor baroc, rococo şi Renaştere. Deosebit de ornamentat este interiorul edificiului, mai ales în spliile de la etaj. Biblioteca are un fond de peste 300.000 volume, fiind un adevărat tezaur de carte veche.**

● Palatul şi Pasajul „Vulturul Negru", **edificiu în stil secesion, ridicat după planurile arhitecţilor Jackob Dezső şi Komor Mar-**

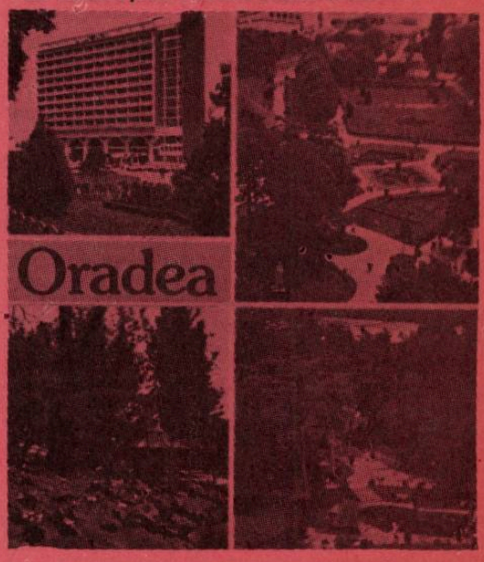

cel, în anii 1907—1908. A fost restaurat în anul 1982.

Pe locul acestei clădiri s-a aflat palatul „Arborele Verde" care dispunea de o sală ce a găzduit manifestările culturale şi politice desfăşurate în sec. al XI-lea. Printre acestea se amintesc concertele cu declamaţii susţinute de Societatea de lecturi (1852—1875), reprezentaţiile teatrale şi spectacolele muzicale date de membrii Reuniunii de cîntări „Hilaria", acţiunile de stringere a unor sume pentru sprijinirea războiului pentru cucerirea independenţei de stat a României (1877—1878) etc.

Pasajul are formă de „Y" cu trei intrări, dominate de cîte un vultur şi emblema edificiului. Parţial, pasajul este destinat unei folosinţe comerciale, găzduind diverse magazine. La parterul construcţiei prin care s-a realizat pasajul se află Cinematograful Oradea, cu o sală ornamentată în stilul secesion, caracterizat prin abundenţa ghirlandelor cu flori. La etajul I se află sala Teatrului de păpuşi, iar la etajul II Clubul Tineretului.

● Monumentul ostaşului român **ridicat în anul 1959 în memoria ostaşilor români care au luptat pentru eliberarea patriei de sub dominaţia străină : monumentul este opera sculptoriţei orădene Iulia Oniţa. El este turnat din bronz şi este aşezat pe o platformă în trepte. Soclul acesteia are fixate în părţile laterale basoreliefuri sculptate, reprezentînd scene din timpul războiului. Pe soclu, care are aproape 4 m înălţime, se află inscripţia : „Glorie ostaşilor români, care au luptat cu eroism împotriva fascismului, pentru eliberarea patriei, pentru libertatea şi independenţa poporului român".**

INCURSIUNE ÎN AFIRMAREA PROPRIEI IDENTITĂŢI

De la muscionul antichităţii, pînă la conceptul contemporan de muzeu s-au scurs cîteva mii de ani, timp în care însăşi noţiunea a evoluat structural. Important este faptul că ea şi-a păstrat esenţa peste timp, aceea de a fi lăcaşul în care se conservă şi se cinsteşte bunul de valoare culturală. Şi astăzi, ca şi în antichitate, noţiunea de muzeu se asimilează celei de respect şi grijă pentru tot ce înseamnă străduinţile şi realizările omenirii în direcţia progresului, a artelor şi frumuseţilor naturii.

În cadrul numeroaselor muzee din ţara noastră sînt şi cîteva pe care le putem numi insolite — apreciere care îşi află argumentele în chiar prezentarea de mai jos :

Muzeul tiparului şi al cărţii vechi româneşti

În perioada dezvoltării societăţii feudale pe pămîntul românesc, la sfîrşitul secolului al XV-lea şi începutul secolului al XVI-lea, cultura cunoaşte o perioadă înfloritoare.

În acest context de puternic avînt cultural, rezultat al unui nivel superior de viaţă economică şi social-politică, trebuie încadrat fenomenul apariţiei în Ţara Românească (Tîrgovişte — 1508).

Iată de ce, Tîrgovişteа (care a fost reşedinţă domnească între 1396—1714) şi-a căpătat dreptul de a adăposti Muzeul tiparului şi al cărţii vechi româneşti, unic în ţară. Sînt prezentate evoluţia acestui meşteşug şi cele mai importante cărţi vechi româneşti.

Muzeul a fost inaugurat în anul 1967. Este găzduit într-o clădire, monument de arhitectură din secolul al XVII-lea (casa familiei Cantacuzinilor).

Sînt prezentate tipărituri macariene ; activitatea tipografică a lui Dimitrie Liubavici, Coresi (la Tîrgovişte şi Braşov) ; apariţia tiparului în Transilvania (Sibiu), precum şi a limbii române în scris (Scrisoarea lui Neacşu din Cîmpulung, 1521, primul document databil).

Vizitatorii pot admira un act ce poartă semnătura autografă a lui Mihai Viteazul ; numeroase prese, instrumente tipografice, litere şi ornamente din bronz, folosite la realizarea minunatelor decoraţiuni obişnuite ale cărţii vechi ; instrumente de scris pe pergament şi hîrtie, călimări de purtat la brîu ; colecţie de xilogravuri, picturi cu foiţă de aur şi miniaturi imprimate în diferite etape.

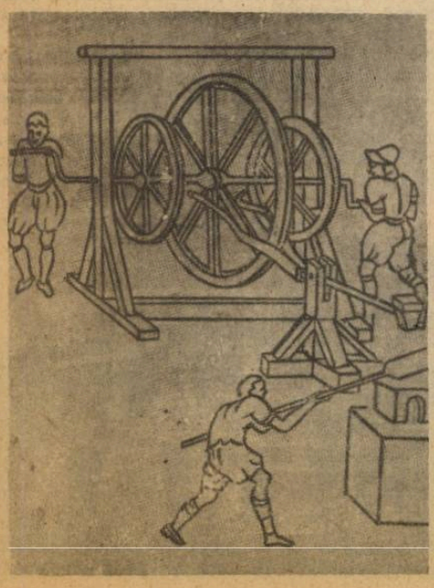

Muzeul pompierilor

Din anul 1963 clădirea „Foişorului de Foc", găzduieşte un muzeu dedicat luptei cu incendiile. Foişorul a fost construit în jurul anului 1893, ca punct de observaţie pentru pompieri.

Muzeul dispune de numeroase materiale arheologice, reflectînd începuturile luptei omului pentru stăpînirea flăcărilor ; instrumentarul primar de stins focul ; uniformele şi drapelele unor unităţi de pompieri ce au activat în Bucureşti ; machetele unor instalaţii moderne de luptă împotriva incendiilor ; utilajele şi maşinile pompieristice folosite de-a lungul vremii ; machetele şi reprezentările primelor pompe folosite încă din antichitate.

Muzeul realizează un tablou al jertfei pompierilor bucureşteni în lupta contra armatelor otomane de la 13 septembrie 1848.

De remarcat activitatea de educaţie promovată în cadrul muzeului şi de combatere a incendiilor.

La nivelul de la 50 m înălţime, se poate vedea panorama unei frumoase şi pitoreşti părţi a Bucureştiului.

Muzeul politehnic din Iaşi

La 19 noiembrie 1972, în cadrul muzeului s-a inaugurat secţia „Înregistrarea şi redarea sunetului", secţie unică în ţară şi printre puţinele în lume. Aparatele prezentate au fost achiziţionate din multe oraşe ale ţării ca : Iaşi, Galaţi, Bucureşti, Timişoara, Cluj-Napoca, Alba Iulia, Huşi etc.

Primul aparat din colecţie, un Simfonion, a fost achiziţionat în 1958. În funcţie de principiul de înregistrare, aparatele au fost grupate astfel : aparate cu înregistrare pe cilindru cu ştifturi (harpa eoliană, construită în Anglia secolului X ; viela, un fel de

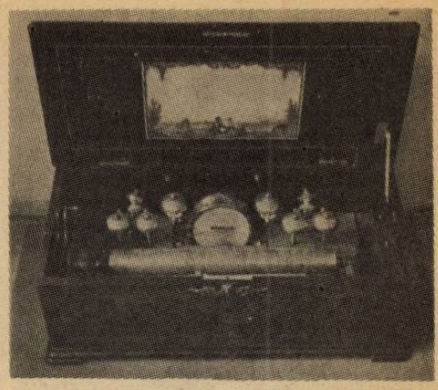

vioară semiautomată, apărută în Franţa, secolul X ; cutiile muzicale, construite pentru prima dată în Elveţia, secolul XVIII ; orga Barbario, care în ţara noastră a purtat numele de flaşnetă ; ţambalul mecanic) ; aparate cu înregistrare pe discuri, cartele sau benzi perforate (aristonul, un fel de acordeon mecanic, inventat în Franţa, sec. XVIII ; simfonioanele, de origine germană ; pianele mecanice — primele aparate au fost prezentate la Expoziţia internaţională de electricitate de la Paris, în 1880) ; aparate cu înregistrare directă a sunetului (fenograful, construit în 1877, cu ajutorul căruia s-a înregistrat pentru prima dată vorbirea ; gramofonul, inventat în 1887 de către germanul Emil Berliner ; microfonograful construit de François Dussaud în 1894, strămoşul pick-up-ului de azi ; patefonul, denumire după firma constructoare Pathée ; magnetofonul, în 1920 apare primul exemplar, construit de germanii Stille şi Blatner).

Muzeul literaturii române

Este instalat într-o clădire construită la sfîrşitul secolului trecut sub influenţa arhitecturii italiene. Înfiinţat în anul 1957, din iniţiativa academicianului Perpessicius, muzeul dispune în prezent de un patrimoniu ce însumează peste 120 000 piese (documente literare, manuscrise, scrisori, acte, iconografie, biblioteca documentară, fonoteca, pinacoteca, cărţi rare şi cu autografe, obiecte memoriale, mobilier, lucrări plastice etc).

Semnalăm în continuare cîteva documente deosebite din colecţiile cele mai importante. Din colecţia de carte rară românească şi cu autografe : „Cartea românească de învăţătură" (Iaşi, 1643), „Lexiconul de la Buda" 1825) „Gramaticele" lui Ienăchiţă Văcărescu şi Ion Heliade Rădulescu ; o „Psaltichie" a lui Anton Pann ; „Sfatul familiei" de Nicolae Dimache, prima comedie originală românească înainte de 1827. Fondurile arhivistice cuprind documente care au aparţinut unor scriitori ca B. P. Hasdeu, I. L. Caragiale, G. Coşbuc, M. Sadoveanu, Cezar Petrescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi.

Muzeul literaturii române a organizat expoziţii comemorative republicane Eminescu, Creangă, Caragiale, Vlahuţă, expoziţia „Grafica literaturii militante", expoziţii în străinătate — Eminescu în R. S. Cehoslovacă ; Panait Istrati în Franţa şi Tunisia ş.a.

Este demnă de remarcat laborioasa activitate de evocare : Rotonda 13 ; Teatrul „Manuscriptum" care reconstituie în spectacole-lectură texte dramatice inedite, revista trimestrială „Manuscriptum" destinată îndeosebi valorificării documentelor literare inedite. O nouă formă de legătură a muzeului cu scriitori, istorici şi critici literari, cadre didactice şi alte categorii de oameni ai muncii o constituie organizarea periodică a unor manifestări sub forma dezbaterilor pe o anumită temă.

MUZEE INSOLITE?

Muzeul tehnicii populare

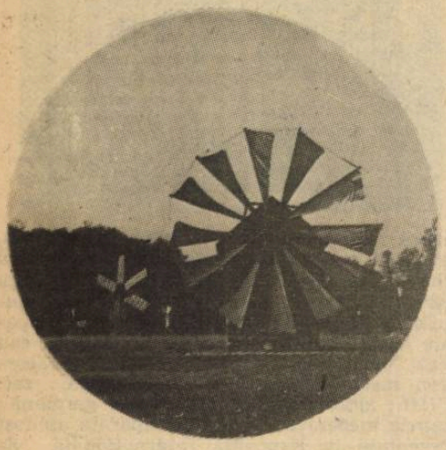

A fost inaugurat în 1963, în Dumbrava Sibiului, pe un spaţiu de 96 ha (din care 42 ha — suprafaţă expoziţională efectivă) ; reprezintă cel mai mare muzeu cu expunere în aer liber din România. Este profilat pe civilizaţia tehnică populară naţională.

Prin cele 97 monumente de arhitectură şi tehnică populară (cuprinzînd cca 200 de construcţii şi peste 13 000 obiecte de inventar) se realizează o sinteză retrospectivă unică asupra civilizaţiei populare preindustriale din România (sec. XVIII — început de veac XX).

Exponatele ilustrează diversitatea tipologică a mijloacelor tradiţionale de muncă ; marea varietate a soluţiilor constructive în arhitectură.

Sectorul transport şi mijloacele de comunicaţie prezintă selectiv mijloace tradiţionale de transport prin plutire (poduri plutitoare), tipuri de bază şi unele variante zonale ale mijloacelor de transport rulante. Sectorul meşteşuguri ilustrează organizarea atelierelor gospodăreşti şi specializate din ramurile producţiei meşteşugăreşti, ale economiei rurale : prelucrarea lemnului, prelucrarea metalelor feroase (ciocan hidraulic, fierărie), extragerea şi prelucrarea minereului aurifer (galerie de mină şi şteamp), a pieilor şi a blănurilor.

Sectorul industriei textile prezintă tehnologia şi instrumentarul specific prelucrării lînii, părului de capră, borangicului, cînepii şi instalaţii pentru prelucrarea produselor din lînă (vîltori, pive, dîrste).

Muzeul de istorie a farmaciei

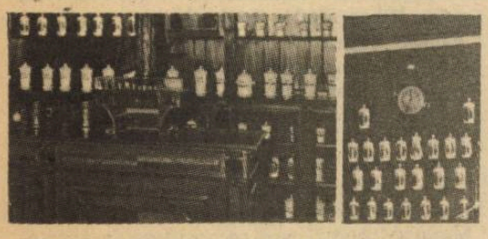

Organizarea muzeului în Sibiu, s-a impus deoarece în această localitate a fost atestată documentar, în anul 1494, prima farmacie pe teritoriul patriei noastre, cît şi datorită bogatelor tradiţii farmaceutice din zonă.

Muzeul care a fost inaugurat în 1972, este găzduit de o clădire monument istoric şi de arhitectură, unde în jurul anului 1600, a funcţionat, una dintre cele mai vechi farmacii „La Ursul Negru".

Mobilierul, care a fost realizat la Viena în 1902, este completat cu diferite flacoane, vase din ceramică smălţuită, sticlărie de specialitate, borcane.

Dintre cele mai valoroase exponate amintim : colecţia de borcane aduse de la Viena în secolul al XVIII-lea, cu frumoasă signatură în stil baroc, încadrată de ghirlandele florale ; borcane de porţelan confecţionate la Avrig, microscopul de buzunar, aflat în uz în urmă cu un secol, colecţia de balanţe şi cîntare, borcane cu miraculoase leacuri şi trusa Maschus, care, la mai bine de un secol, încă răspîndeşte un parfum plăcut, documente specifice, mărturii despre evoluţia ştiinţei şi tehnicii farmaceutice pe meleagurile sibiene.

Colecţia etnografică şi numismatică „Ioan Ţugui"

În oraşul Cîmpulung Moldovenesc, profesorul I. Tugui, a reuşit să colecţioneze peste 4 500 de linguri, transformînd locuinţa sa într-un adevărat muzeu. Colecţionarea s-a făcut după criterii etnografice, cea mai mare parte a lingurilor sînt din nordul ţării.

Lingurile prezintă motive decorative, aşternute mai cu seamă pe coada lor (crestături, împletituri, modele zoomorfe etc.)

Alături de linguri sînt colecţionate ştergare şi ceramică.

O altă pasiune a profesorului I. Tugui, a fost numismatica. Sînt prezentate peste 1 300 de monede diverse (greceşti, romane, bizantine, moldovene datînd din secolul al XVI-lea, monede bătute în Rusia, Lituania, Polonia, Germania).

Muzeul marinei româneşti

Muzeul marinei din Constanţa este amenajat în fostul local al şcolii de marină, o clădire impunătoare construită în anul 1909. Muzeul oferă vizitatorilor o imagine de ansamblu asupra evoluţiei marinei militare române de-a lungul vremurilor.

Fiecare secţie a muzeului urmăreşte cu ajutorul unui mare număr de exponate specifice diferitelor epoci, istoricul navigaţiei, al construcţiilor navale şi relaţiilor comerciale, o serie de exponate şi documente ce reflectă participarea flotei Ţării Româneşti la cruciada din 1444.

Din perioada medievală se remarcă o ambarcaţiune mare ce datează din sec. X—XII făcută dintr-un singur copac scobit, avînd 9—10 m lungime şi 0,80 m lăţime, fiind scoasă din albia Crişului Alb. Despre acest tip de ambarcaţiune amintea cronicarul burgund Wawrin că a fost folosită de muntenii lui Vlad Dracul. Mai poate fi văzut un pavilion de corabie moldovenească din evul mediu cu capul de bour.

Din perioada epocii moderne pot fi remarcate machetele unor nave care au dus faima marinei militare şi comerciale româneşti (corabia Mioriţa lansată la apă de poetul Boliac, corabia „România" prima navă cu aburi intrată în dotarea marinei în 1861).

Tot în muzeu se află macheta şalupei torpiloare „Rîndunica" care în 12 mai 1877 a scufundat cuirasatul otoman „Duba Seifi" şi a bricului Mircea, prima navă şcoală românească.

Este expusă macheta crucişătorului „Elisabeta" care la timpul său (sfîrşitul sec. al XIX-lea) a fost cel mai rapid crucişător din lume.

Numeroase exponate se referă la acţiunile marinei române în timpul războiului antihitlerist. Numeroase machete reprezintă nave din actuala dotare a marinei comerciale dunărene şi maritime care navighează pe toate mările şi oceanele lumii.

Muzeul ceasului

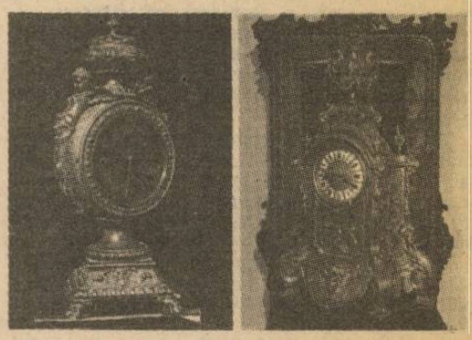

Este instalat într-o clădire ce datează din anul 1877, construită în stil neobaroc. Organizat la iniţiativa profesorului Nicolae Simache, muzeul este unic în ţară, prin varietatea şi vechimea colecţiei. Fondul cuprinde 2 000 piese, predominînd ceasurile de buzunar, apoi ceasurile montate pe tablouri, ceasurile cu cadran de porţelan etc. Semnalăm un pendul construit din lemn (1634), primul ceas de buzunar, ceasul construit la Londra (1654) care funcţionează prin căderea într-un recipient a apei, care punea în mişcare mecanismul ceasului, ceasul de masă construit în 1693 de francezul Courvoisier ; ceasul solar lucrat la Paris (sec. XVIII), ceasuri franţuzeşti în stil Rococo, orologii de turn, ceasuri cu mecanisme muzicale (cîntînd Marseilleza, valsurile lui Strauss, Deşteaptă-te române).

Se remarcă ceasuri ce au aparţinut unor personalităţi ale istoriei şi culturii noastre (Al. I. Cuza, M. Kogălniceanu, C. Bolliac, B. P. Haşdeu, Nicolae Iorga, Th. Amann, I. L. Caragiale, Mihail Sadoveanu) ; admirat fiind îndeosebi ceasul din casa domnitorului Mihail Sturdza, ceas care are o greutate de 40 kg.

Grupaj realizat de ION MANTA

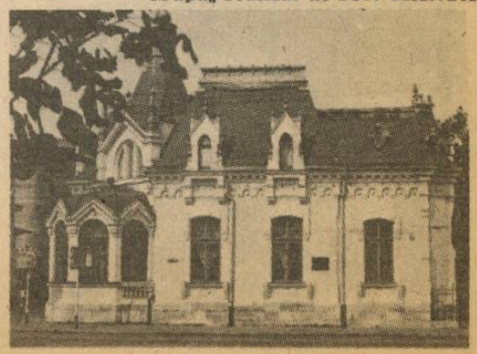

TINEREȚEA FILMULUI românesc

Despre Stațiunea tineretului de la Costinești se poate vorbi din mai multe unghiuri. Nu există manifestare importantă a tineretului pe care vara Costineștiului să nu o cuprindă. Pornind de aici, și oprindu-mă doar în raza unui sector al activităților artistice — în cazul de față filmul — voi încerca să răsfoiesc împreună cu cititorii tineri ai acestei publicații cîteva pagini din istoria de zece ediții a Galei filmului cu tematică pentru tineret. **Nu am de gînd să fac un istoric al Galei, ci, de fapt, să pornesc de la evenimentele ultimei ediții, desfășurate între 28 iulie și 6 august 1987, spre a schița un traseu în timp, anume spre a construi acea imagine meritată de manifestarea cinematografică de aici, de a deveni o instituție a filmului românesc pentru tineret. Organizată de Uniunea Tineretului Comunist în colaborarea cu Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Asociația Cineaștilor și Centrala Româniafilm, Gala a crescut și s-a maturizat odată cu filmul românesc. Pe de altă parte, ea a intrat în obișnuința publicului tînăr ce și-a creat deprinderea de a veni în concediu la Costinești de predilecție în zilele desfășurării acesteia.**

Avanpremieră bucureșteană

Cu multe zile înaintea „gongului" de deschidere a Galei încep în București vizionările în vederea selecției filmelor ce urmează a fi incluse în program. La Româniafilm, la „Sahia", la Animafilm, într-o sală de proiecție de la I.A.T.C. „I. L. Caragiale" din București și în cinecluburi se declanșează o stare anume de febrilitate care cuprinde mai întîi grupul selecționerilor, o echipă rodată, formată din oameni cu gustul sigur și ochiul format, cu spirit viu de orientare în acest spațiu cinematografic atît de vast, însă atît de firesc constrîns unor rigori tematice și valorice presupuse de orice competiție dar cu deosebire de Gala filmului cu tematică pentru tineret, manifestare de prestigiu unanim recunoscut, în programele și palmaresurile căreia au intrat numele cele mai mari ale filmului românesc din ultimii zece ani.

Cînd lista filmelor s-a fixat în datele ei programatice un tren duce la Costinești suflarea cinematografică a Capitalei și a țării și o instalează — „N-ați venit să vă cazați, ați venit să vă bronzați", sună un dicton de la **Stop-cadru,** publicația Galei luînd acest titlu la ultima ediție după ce fusese **Secvența** și **(Con)secvența** în : hotelul „Forum" (juriul), vile „Amiral", (invitați în concurs), vile A (colectivul „Stop-cadrului"), vile B (la cerere, după preferințe sau ultimii veniți, întîrziați, „absenți desăvîrșiți" și prezenți fie chiar în „contumacie"). E fără doar și poate un mic spectacol acest moment al cazării, cînd toată lumea e atît de grăbită să intre mai repede în ambianța festivalieră dar și în cea estivalieră, mai uitînd cîtă bătaie de cap poate da aceasta organizatorilor și, și mai de necrezut, trecînd ușor cu vederea faptul că Gala e a tuturor în egală măsură și că răspunderea vine și revine și ea tuturor precum bucuria, delectarea, beția succesului, a premiilor, a aplauzelor, a aprecierilor rostite direct, pe plajă, dimineața pe la zece...

Prima seară, inaugurală, se consumă pe nesimțite. Lumea începe încetul cu încetul a se obișnui cu starea de examen care e mai usturătoare decît orice pentru realizatori, întrucît nimeni nu poate admite a le fi indiferentă reacția juriului (oricît de sobru și de rezervat), a publicului, a colegilor. Încet-încet vine vremea decantărilor, a comparațiilor, a pronosticurilor subiective însă bazate ele pe ceva, adică pe „fața" filmelor, pe impactul lor la un public care nu prea iartă, un public tînăr compus din oameni cultivați, cunoscători ai cinematografului și deloc dispuși a trece cu vederea „scăpările", inadvertențele, lipsa de inspirație ori de ambiție sau, mai rar, de respect pentru spectator.

Debutanți cu consacrare asigurată

În timp, pentru că deja se poate vorbi de un timp al Costineștiului, cei mai mulți debutanți cărora li s-a remarcat prezența la Costinești, au devenit nume sigure ale cinematografiei noastre. La prima ediție, în 1977, se prezentau cu primul lor film regizorii Mircea Daneliuc **(Cursa)** și Constantin Vaeni **(Zidul).** Interpreta principală din primul film, Tora Vasilescu, a primit de atunci, începînd, deci, cu 1977, mai mulți ani la rînd premiul de interpretare a unui rol feminin. Un film premiat la ediția a II-a (1978), **Septembrie,** avea ca interpretă principală pe debutanta Anda Onesa. Actrița neprofesio-

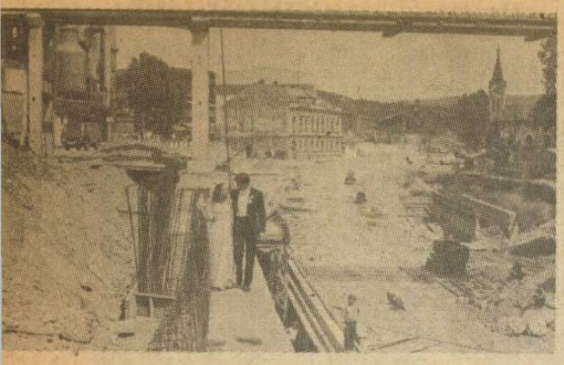

„Mireasa din tren cu picioarele pe pămînt (Aurora Leonte cu „ginerele" Gheorghe Visu).

Un film cu marinari este totdeauna binevenit la țărmul Mării Negre (Bună seara, Irina ; cu Ștefan Iordache în rolul principal).

Într-un film de Sergiu Nicolaescu (Noi, cei din linia întîi) pînă și umorul este „dinamica" lui (Valentin Uritescu și Vasile Murariu).

Un diriginte, Socrate, iubit de elevii lui (Oana Sîrbu și Tudor Petruț) și un actor, Ion Caramitru, foarte iubit de publicul tînăr (Liceenii).

nistă (în viața de toate zilele — profesoară) a devenit o prezență a fiecărei ediții, nelipsind nici măcar atunci cînd nu avea filme în concurs, însă de fiecare dată părînd „de acolo", avînd asigurat răsfățul publicului.

După **Tema 13 Bătrînețe** al lui Cornel Diaconu, un nou debut avea să propună publicului un nume de tînăr cineast. Mă gîndesc acum la Șerban Marinescu și parcă-l văd în anul cînd, încă student, se prezenta la Costinești cu o ecranizare după Marin Preda. Era același neliniștit vîrtos, hotărît să cîștige toate pariurile cu o neobosească de alergător de cursă lungă : **Moara lui Călifar** îi aducea în 1984, la ediția a VII-a, unde toată lumea a aplaudat, premiul pentru debut.

Gala fimului cu tematică pentru tineret a lansat și debutanți pe care palmaresul nu i-a reținut. Cred că publicul tînăr al Costineștiului a acordat măcar o mențiune pentru debut Manuelei Hărăbor, interpreta Siminei din **Pădureanca,** film încununat cu Premiul de regie la ultima ediție, în vara lui '87.

Debut colectiv într-o poveste cu „Liceeni"

De fapt mai întîi a fost un excelent debut scenaristic și actoricesc. Scriitorul George Șovu, autor al unor romane apreciate de tinerii cititori ca și de cei care știu să rămînă mereu tineri, a propus o „Declarație de dragoste". Aceasta s-a realizat în regia lui Nicolae Corjos și cu participarea actorilor debutanți Teodora Mareș și Adrian Păduraru. Cînd am auzit că la Teatrul Național din Iași afișul unei reprezentanții cu proaspătul absolvent al IATC Adrian Păduraru a ținut peste pronosticurile și închipuirea celui mai optimist impresar, și că populația feminină asalta pur și simplu sala, m-am mirat. Îmi aduc foarte bine aminte momentul, relatat de o autoritate bine informată, cunoscînd evenimentele din miezul lor, activînd chiar la colectivul ieșean, în fruntea acestuia. Nu era atunci simplul orgoliu al unui director de teatru, dramaturgul Mircea Radu Iacoban, ci obiectivitatea unui om de teatru și cinema priceput să judece realitățile și din unghi sociologic. Vedeta se născuse în film și supraviețuia în teatru. Seria a doua, „Liceenii" este în felul lui o vedetă, mai exact un titlu-vedetă, reușind cifre record de spectatori într-un timp foarte scurt. Vedeta acestui nou film nu mai este nici scenaristul, nici regizorul, nici măcar interpreții individuali ai rolurilor principale. Vedetele sînt „liceenii" de pe afiș, adică un grup de debutanți foarte talentați ; Ștefan Bănică-jr., Mihai Constantin, Oana Sîrbu și Tudor Petruț. Pe toți patru i-am văzut la Costinești asaltați de un public tînăr pe plaja, terasele, aleile și holul hotelului „Forum", adică mai peste tot unde puteau fi întîlniți, umblînd în grup, ca o adevărată familie tînără. Nu m-am mai mirat de astă dată ci doar i-am privit cu admirație pentru nonșalanța cu care dădeau autografe de parcă asta făcuseră toată viața lor de pînă acum. Îmi venea să-i întreb cum au învățat lecția autografului și cum se dădeau primele autografe din viața lor de dinaintea „Liceenilor". M-am gîndit la ei cum ar putea fi fericiți să debuteze într-un asemenea film de mare succes cărora însă negreșit îi vor urma altele și altele...

Debut regizoral într-un interior cu spectatori

Mi-am dat seama că debuturile au farmecul lor irepetabil dar că la fel de fermecători sînt și debutanții de ieri în postura lor nouă, de interpreți alături de cei pentru întîia oară jucînd într-un film ori chiar făcînd un film, ca regizori sau operatori. La ediția a X-a obișnuita discuție de la ora... zece (de pe plajă, la care vom reveni) s-a desfășurat în sala „Polivalentă" a Hotelului „Forum" o singură dată. S-a întîmplat aceasta din cauza unui vînt în rafale care a făcut imposibilă șederea pe plajă tocmai la vremea organizării dezbaterii cu filmul de debut al Cristinei Nichituș-Mihăilescu **Pădurea de fagi,** realizat după un scenariu de Francisc Munteanu. Erau de față principalii interpreți, majoritatea actrițe, printre care și două sau trei dintre deținătoarele rolurilor de prim plan, aici într-o distribuție colectivă mai degrabă : Tora Vasilescu, interpreta rolului Meri, figură de fată trăznită, cu o experiență consistentă de viață, a apărut mai tîrziu în sală, la masa lungă unde se mai aflau directorul Casei de filme Unu, Marin Vladimir, regizoarea și scenaristul. dimpreună cu producătorul-delegat al filmului, Sorin Stanciu, mult prezentul prezentator al Galei '87 și al altora dinaintea ei. Întîrzierea, minimă, se datora situației ivite care o solicită pe actriță în fața aparatului, la filmările tot ale unui debutant, unde juca un rol principal (e vorba de filmul „Nelu", după un scenariu de Dumitru Radu Popescu). Se observa aerul afabil și totuși grăbit cu gîndul la munca la un rol important despre care Tora Vasilescu a și vorbit celor din sală. Nu mai avea emoții. Le lăsase toate pe seama studentelor de la IATC și cumva ale regizoarei, aflate și ea la început, cu destulă siguranță profesională, apreciată de critică și de publicul acelei dezbateri. Era acolo și Marian Stanciu, operator al filmului împreună cu debutantul Cristian Comeagă. Un om tînăr cu multă experiență, alături de un altul la început de drum. Costineștiul mi s-a părut atunci cadrul ideal care, precum un revelator, face mai clară imaginea forței tinere a cinematografiei noastre. Debutanții de ieri, atît de tineri, intrau încet încet într-o lumină „clasică". Și operatorul și actrița, aici numiți, aveau în urmă multe filme de referință, așa cum multe filme, de asemenea de referință, vor purta de-acum înainte semnătura lor.

O imagine nu doar tonică, ci o imagine de „arhivă" la care criticul se gîndește de pe acum nu fără o firească emoție...

Exterior — plajă

Nimeni nu a fost mai prezent (dacă prezentul suportă gradele de comparație, și iau seama a le suporta devreme ce numai așa mai putem face departajările...) decît microfonul lui Sorin Stanciu. El a fost purtat fie în postura de prezentator la patru ace în seara de dinaintea proiecției, fie, mai lejer, la începutul zilei următoare pe spațiul amenajat din fața Radiovacanței unde, zi de zi, își dădeau întîlnire realizatorii și publicul cu întrebările gata pregătite.

În decursul celor zece ediții Costineștiul cinematografic a funcționat ca o veritabilă revistă de specialitate în „paginile" căreia și-au spus cuvîntul un mare număr de spectatori, și anume spectatorii tinerii, dar nu numai ei, cunoscuți pentru aciditatea întrebărilor, pentru patosul cu care vor să se implice în creșterea și maturizarea filmului românesc. Cu premii (ultimul număr al **Secvenței** ori al revistei **Cinema)** pentru cei care puneau întrebări ori își manifestau opiniile la microfonul de la ora zece Gala a adus în plim-plan oameni ai muncii tineri de pe întregul cuprins al țării. Cu o parte dintre ei am discutat în zilele Galei și unii mi-au mărturisit (dar observația e valabilă și în cazul altor spectatori chiar dacă ei nu s-au remarcat la microfonul orei zece) că au ales anume drept perioadă a concediului lor cele zece zile de desfășurare a activităților cu filmul. Poate fi onoare mai mare pentru cineaștii noștri decît aceea de a li se acorda o atenție specială, după cum s-a înțeles din precizarea aici subliniată ?

O vedetă — filmul românesc

Cinematografia noastră are destule valori îndrăgite de public atît din rîndul regizorilor cît și al operatorilor și chiar criticilor, ca să nu mai menționez aici numele multor actori așteptați și întîmpinați la Costinești

cu aleasă simpatie. De-a lungul timpului, în cadrul manifestărilor celor zece gale, au fost prezenți în juriu, sau în delegațiile ce au reprezentat filmele intrate în concurs, personalități ale cinematografiei noastre din toate generațiile. Pe plaja de la Radiovacanța a venit pentru dialogul cu publicul regretatul Amza Pellea, interpret cu ani în urmă în „Ana și hoțul", dar nu a mai putut veni, din cauza dispariției în puterea creatoare a harului său extraordinar, la dialogul prilejuit de prezentarea **Imposibilei iubiri,** unde juca, de fapt, ultimul rol al carierei sale. A alergat spre Costinești în mare viteză, la volanul mașinii sale, în miez de noapte Sergiu Nicolaescu, pentru a se arăta proaspăt și zîmbitor miilor de admiratori ai săi. A fost aici, la primele ediții, Manuela Cernat și s-a plimbat pe bicicletă, printre tineri, „spiritul" viu și mereu tînăr al criticii noastre de film, redactorul șef al revistei „Cinema", Ecaterina Oproiu. Și mulți alți cronicari de film și mulți actori (Gheorghe Dinică a fost urmărit minut de minut de un redactor al Stop-cadrului pentru a da un interviu — pe care gazetarul nu l-a obținut totuși). La discuțiile de la ora zece au înfruntat soarele mulți slujitori ai filmului românesc, și au înfruntat mai ales întrebările spectatorilor tineri. Din toate aceste pagini cinematografice ale verii de la Costinești se alcătuiește imaginea colorată, tonică a filmului românesc, adevărata vedetă a „galelor".

Costinești și filmul românesc

Ceea ce au demonstrat galele de film se referă în primul și în primul rînd la capacitatea deosebită a manifestării organizate de Uniunea Tineretului Comunist de a mobiliza sub semnul unui examen și al unui bilanț toate forțele creatoare ale acestei arte. Studenți de la IATC, regizori și creatori de la „Animafilm", documentariști (Costineștiul a afirmat o adevărată pleiadă de regizori tineri de la Studioul „Sahia"), cineclubiști și-au „expus" lucrările pe ecranul imensei expoziții de film a verilor din stațiunea tineretului.

Ne aflăm în fața unei panorame a cinematografiei naționale și, sub presiunea unui asemenea gînd, am concentrat în finalul însemnărilor de față patru secvențe ce s-ar fi cuvenit celor patru domenii mai puțin comentate pînă aici (filmul de institut, filmul de animație, documentarul, filmul de cineclub) subsumîndu-le unei propuneri, subiective, anume de a considera Costineștiul drept capitala de vară a filmului românesc. Acest loc îl are de fapt demult în inima noastră și a tuturor spectatorilor tineri...

IOAN LAZĂR

Carmen Enea vrea să depășească momentul „declarației de dragoste", situație cu care nu este de acord interpretul rolului Alexandru (Adrian Păduraru) cu gîndul la Ioana (lipsește din cadru actrița Teodora Mareș, interpreta personajului căreia i se adresează „Declarația de dragoste" regizată de Nicolae Corjos după un scenariu de George Șovu).

LACUL DE LA IPOTEȘTI

„Lacul codrilor albastru / Nuferi galbeni îl încarcă / Tresărind în cercuri albe / El cutremură o barcă"...

Cine dintre noi nu a recunoscut versurile, cine dintre noi nu le poate recita oricînd, cine dintre noi nu le-a trăit — chiar dacă numai într-o intimitate imaginativă — ca pe propria simțire ? !... De aici, de la această treaptă, vine și geniul eminescian : ne-a exprimat pe noi cînd cuvintele nu se lăsau vorbite, ne-a citit cu glas tare în vălmășagul gîndurilor cînd acestea nu se lăsau rostite. Ne-am recunoscut și ne recunoaștem în el ca într-o oglindă pe care aburul vremii nu va reuși s-o opacizeze vreodată...

„Cum mîngîie dulce, alină ușor / Speranța pe toți muritorii !" ; „Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este" ; „La steaua care-a răsărit" ; „Mai am un singur dor" ; „A fost odată ca-n poveşti" ; „O rămîi, rămîi la mine" ; „Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri"... ș.a.m.d. — iată versuri pe care buzele noastre le murmură aproape instinctiv, în răstimpuri, cînd ne întoarcem spre noi înșine. Pentru că veșnicirea marelui poet își află sălașul în noi și nestingerea lui din arderea noastră se împlinește.

Și, dacă ele, CUVINTELE, în geniala lor simplitate, ne mai pot sensibiliza pînă la a ne crede — într-o clipă de sublimă contopire — și noi poeți, e semn de pioasă prețuire și mărturisire întru aceeași stare peste care el s-a ivit Domn — POESIA...

Cu aceste cîteva gînduri în minte și — poate — și altele... străbăteam tînăra pădure de stejar de la marginea Ipoteștilor. Aerul toamnei — pe care aiurea îl simțisem carnal, copt sau metalic — aici îmi părea melodios. Sau erau numai frunzele acelea clipind ca niște licurici mari în semiobscuritatea pădurii și a căror unduire luminoasă se transforma ciudat din imagine optică în senzație auditivă... Știam că fiecare pas mă apropia de o clipă pe care am trăit-o în urmă cu aproximativ treizeci și patru de ani (eram, cred, prin clasa a III-a), cînd citisem prima oară poema...

Și l-am revăzut !... Era aidoma ca atunci :

„Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă
Tresărind în cercuri albe,
El cutremură o barcă"...

...Sînt clipe în care timpul nu-și mai are rost. Scăpat astfel de vremelnicia anilor, m-am așezat pe un dîmb la marginea gîndului.

M-am golit de mine și privirea călătoare a prins să alerge de-a lung de maluri. Așteptam „Ea din trestii să răsară / Și să-mi cadă lin pe piept / Să sărim în luntrea mică / Înghinați de glas de ape / Și să scap din mînă cîrma / Și lopețile să-mi scape"...

O clipă — cît o veșnicie — am știut cum a fost Eminescu... Sau a fost chiar el : Ori poate o imagine, un semn, tresărind din cercurile imaculate ale Eternității...

MIRCEA ȘONCUTEANU

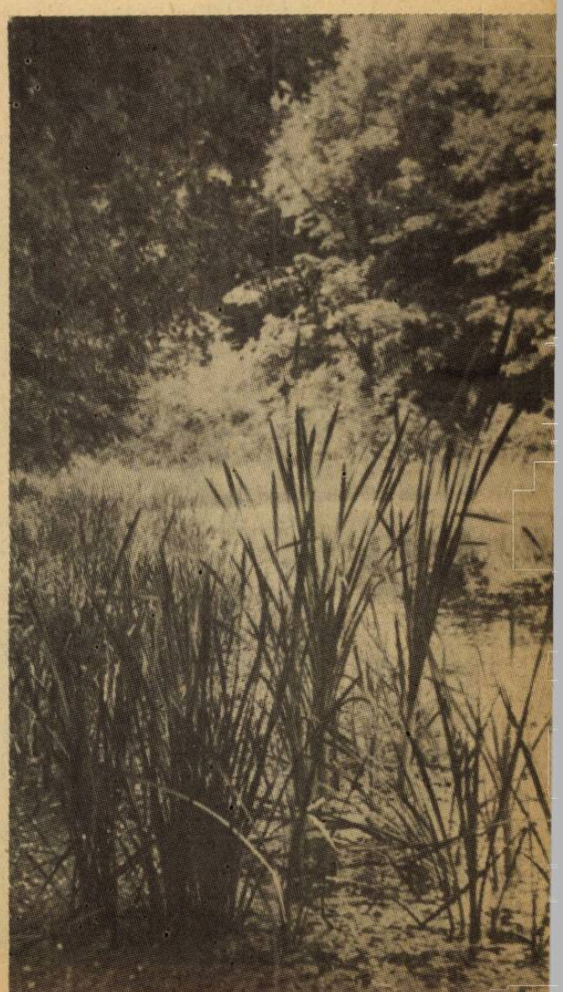

TURISMUL CULTURAL

EXPLOZIA TURISTICĂ ŞI IMPERATIVUL OCROTIRII NATURII

BIROUL DE TURISM dosarul PENTRU TINERET

Prestigiul social al omului nu-l mai putem „stabili" numai în funcţie de locul de muncă, ci şi de valoarea timpului liber. Această aserţiune este sprijinită de constatarea că, în societatea contemporană, odihna — ca parte componentă a acestui gen de timp —, înţeleasă în semnificaţiile ei cele mai complexe, a dobîndit caracterul unei funcţii de bază a manifestărilor vieţii umane, ca şi munca, locuinţa, comunicaţia, cultura etc. Iar în cadrul odihnei active, călătoriile turistice ocupă un loc de prim rang. Însă satisfacţia unei asemenea întreprinderi depinde — indiferent de comoditatea şi confortul mijlocului de transport —, în primul rînd, de ceea ce vezi efectiv, de frumuseţea şi valoarea peisajului. Chiar şi în cazul în care mobilul călătoriei îl reprezintă un monument sau o altă realizare antropică, farmecul este dat şi de ambianţa naturală în care se înscrie. Or, tot mai mulţi oameni se întreabă ce rămîne din valenţele originare ale unui monument istoric sau de artă al cărui cadru natural, în care acesta se integra, a fost în mare parte distrus sau sărăcit în elemente. La fel în ceea ce priveşte anumite peisaje naturale ce s-au degradat atît de mult încît, în loc să atragă, resping vizitatorii. Murmurul tonic al naturii a fost înlocuit cu cel al cailor putere şi al tranzistorilor, iar frumuseţea şi/sau varietatea florilor, arbuştilor şi arborilor, cu construcţii ce nu se armonizează cu cadrul natural şi cu deşeurile ce „marchează" locul de petrecere a week-end-ului. Ca să nu mai vorbim de introducerea unor plante aşa-zis decorative, ce nu se integrează, din contră, fac notă distonantă în respectivul peisaj.

Condiţii favorizante

Deşi turismul se practică de multă vreme, el a devenit un fenomen de masă de-abia în ultimele decenii, mai înainte fiind rezervat doar unei anumite elite. Printre principalii factori care au favorizat acest proces — transformarea turismului într-un fenomen cu adevărat de masă — se înscriu creşterea veniturilor pe cap de locuitor, dezvoltarea deosebită a transporturilor, creşterea nestăvilită a mijloacelor de comunicare în masă (presă, radio, televiziune), care au difuzat şi difuzează informaţie în general — inclusiv informaţie turistică sau care poate dobîndi şi această caracteristică —, sporirea şi diversificarea dotărilor turistice etc. Nu trebuie să uităm, dintre condiţiile favorizante, mai ales în perspectivă, creşterea substanţială a timpului liber. În urmă cu ceva ani, viitorologul american Herman Kahn aprecia că în societatea postindustrială, în care automatizarea proceselor de producţie se va generaliza, oamenii vor lucra doar 147 de zile pe an, iar în restul timpului se vor afla în... vacanţă ! Omenirea mai are, însă, un drum lung pînă va ajunge acolo. Este suficient să ne gîndim la faptul că circa două treimi din populaţia planetei trăieşte în ţări în curs de dezvoltare şi că în multe dintre acestea venitul pe cap de locuitor nu depăşeşte nici astăzi 100—300 de dolari... Oricum, creşterea timpului liber, chiar dacă nu la asemenea proporţii „gigantice", este un fapt indiscutabil.

Şi mai trebuie să adăugăm un factor, deloc de neglijat. Dar mai bine să-i dăm cuvîntul naturalistului Edouard Bonnefous : „Infernul mecanizat şi monotonia vieţii urbane determină tot mai mulţi orăşeni să dorească spaţiu, libertate de mişcare, natură. Prizonier al oraşului, omul redescoperă natura pentru a se elibera". De unde şi remarca umoristică a scriitorului Alphonse Allais : „Eu cred că oraşele ar trebui construite la ţară, pentru că acolo aerul este mai curat !"

„Boom"-ul turistic

Dacă în urmă cu numai cîteva decenii numărul turiştilor internaţionali se măsura doar în zeci de milioane, astăzi acesta este de ordinul sutelor de milioane. Iar al celor interni, care călătoresc de plăcere în propria lor ţară, se ridică la peste un miliard — deci un sfert din întreaga populaţie a planetei. Şi, să nu uităm, această activitate cu caracter recreativ sau sportiv cîştigă din ce în ce mai mulţi adepţi. Potrivit aprecierilor Biroului Internaţional al Muncii, organism O.N.U., rata anuală de creştere a numărului turiştilor internaţionali se apropie de 10%, ceea ce înseamnă foarte mult dacă ne gîndim că populaţia plantei creşte într-un ritm mediu anual de pînă în 2%.

Toate aceste elemente conturează imaginea unei «explozii turistice». De altfel, cunoaşterea şi acţiunea umană au dobîndit în ultimele decenii asemenea dimensiuni încît se vorbeşte tot mai frecvent — şi nu numai în sens metaforic — despre „exploziile"

vremii, intre care, pe lîngă cea demografică, urbanistică, economică, tehnico-ştiinţifică, informaţională etc., se înscrie şi cea turistică. Toate acestea au accelerat nu numai existenţa umană, ci şi relaţia fundamentală pentru viaţă : om — natură, intensificînd influenţa pe care societatea a exercitat-o, de altfel, dintotdeauna asupra mediului înconjurător.

Cunoaştem, desigur, cu toţii, sau cel puţin intuim efectele pozitive ale acestei activităţi, înrîuririle turismului asupra educaţiei, culturii generale, sănătăţii etc. Dar nu asupra unor asemenea aspecte — foarte importante, însă adeseori dezbătute — doresc să mă opresc acum. Ci asupra faptului că în acest avînt nemaipomenit se uită adeseori de mobilul sau cel puţin suportul călătoriilor turistice, respectiv Natura însăşi. „Avantajele şi foloasele sociale, precum şi cele economice sînt atît de însemnate şi de evidente, încît în acest elan se uită primejdiile şi dezavantajele pe care le comportă o atît de rapidă dezvoltare". Aceste aprecieri îi aparţin unui bun cunoscător al fenomenului, biologul britanic Guy Mountfort. Acelaşi om de ştiinţă apreciază că s-au acumulat deja destule dovezi pentru a se vedea că, dacă nu este planificat şi controlat cu grijă, turismul poate da naştere unor foarte serioase tulburări, inclusiv în ceea ce priveşte conservarea mediului înconjurător. De pildă, creşterea vertiginoasă a numărului turiştilor care îşi petrec vacanţele în unele regiuni a distrus, în unele cazuri aproape total, farmecul vechilor frumuseţi naturale, a contribuit la poluarea apelor litorale, a afectat monumente arhitectonice şi istorice. A intervenit ceea ce se numeşte «presiunea turistică». Aceasta fiind evidentă mai ales în cazul Europei şi, aici, îndeosebi al zonei mediteraneene şi munţilor Alpi. Pe ţărmurile Mării Mediterane, celor 40—50 milioane de locuitori permanenţi li se adaugă în fiecare sezon estival peste 100 milioane de turişti. În regiunea Alpilor propriu-zişi, care concentrează o populaţie de numai circa şapte milioane locuitori, numărul turiştilor este de 20—25 de ori mai mare, apropiindu-se de 200 de milioane. În sezonul de vîrf, în localităţile de mare interes turistic densitatea depăşeşte 2000 locuitori pe km² ! Vaticanul primeşte anual, pe cei numai 0,44 km² ai săi, peste un milion de turişti. Şi încă nu trebuie să ne mirăm. Unele monumente, ansambluri sau vestigii arhitectonice şi istorice primesc anual în incinta sau în jurul lor între o jumătate şi un milion de vizitatori. Printre acestea se înscriu Palatul Dogilor si bazilica — San Marco din Veneţia, Capela Medici din Florenta, catedrala Notre-Dame din Paris, piramidele egiptene de la Giseh.

În anumite ţări, unele efecte negative ale exploziei turistice ţin, în primul rînd, de organizarea şi planificarea dezvoltării turismului, întrucît în amplasarea şi amenajarea hotelurilor şi vilelor, a campingurilor, bazinelor de înot, terenurilor de distracţie, căilor de acces, parking-urilor etc. au, aproape invariabil, prioritate considerentele financiare — atragerea a cît mai mulţi turişti, îndeosebi străini care să „aducă" valută şi profituri considerabile. Se apreciază, de pildă, că celebra Coastă de Azur, de pe litoralul francez şi monegasc al Mării Mediterane — cu staţiuni de renume ca Nisa, Cannes, Saint-Tropez, Monte Carlo — se înscrie perfect în această categorie. Aici plaja se restrînge aproape în fiecare an datorită expansiunii locurilor de parcare, centrelor rezidenţiale şi comerciale, reşedinţelor secundare etc. În plus, pe lîngă acestea au apărut alte neajunsuri : „În acest spaţiu aglomerat peste măsură — scrie naturalistul francez pe care l-am amintit mai înainte — se regăsesc toate noxele şi toate neajunsurile oraşului. Poluarea aerului şi zgomotul se află la acelaşi nivel ridicat ca la Paris, iar constrîngerile vieţii cotidiene sînt şi ele transpuse acolo. Vilegiaturistul trebuie să facă faţă unor neajunsuri pe care le-ar suporta cu greu în locuinţa sa obişnuită. Hîrtiile murdare şi tranzistorii invadează spaţiul, ca şi mirosul acela destul de dezgustător pe care-l produce orice grup de oameni care trăiesc într-un spaţiu restrîns, cu mijloace rudimentare". Sau cum ar spune, cu umoru-i caracteristic, Mark Twain : „Omul este singurul animal care ştie să se ruşineze şi are şi pentru ce !"

Ipoteze, soluţii...

Este mult adevăr în afirmaţia că zonele prea frecventate de turişti şi-au pierdut mult din farmecul iniţial şi că inscripţiile şi semnăturile au desfigurat numeroase monumente istorice şi de artă. Afluxurile de turişti supun zonele litorale şi unele regiuni montane unor presiuni ecologice care ameninţă deopotrivă valoarea lor pitorească, precum şi pe cea economică şi ştiinţifică. Se pot face însă unele lucruri în această direcţie. De la unele care ţin de turistul însuşi şi mă gîndesc în primul rînd la «educaţia turistică» — pe care o văd ca parte a unei «educaţii ecologice» care ar putea duce la o «conştiinţă ecologică» şi pînă la cele care ţin de organizatorii turismului, iar între acestea îndeosebi diseminarea afluxurilor turistice, prin amenajarea de noi zone sau puncte de interes turistic în zone ale căror resurse naturale formează ambianţe dintre cele mai plăcute. În cazul ţării noastre. frumuseţea, cu adevărat frumuseţea cadrului natural face dificilă alegerea şi nu găsirea unor locuri potrivite pentru noi amenajări turistice. S-au înregistrat în ultima vreme o serie de realizări în această direcţie. Se poate face însă mai mult. Şi mă gîndesc în primul rînd la Biroul de Turism pentru Tineret şi la agenţiile sale judeţene. Există multe, foarte multe zone şi puncte de interes turistic ce pot fi puse în valoare mai întîi pe plan local şi apoi introduse în circuitul naţional şi internaţional. Un exemplu recent şi care se înscrie printre cele mai fericite rezolvări îl constituie noul complex turistic pentru tineret de la Cîmpulung Moldovenesc, care va reorienta multe din fluxurile turistice ce suprasolicitau alte cîteva baze sau zone.

Turism — natură

În relaţia turism-natură, se pune şi problema modului în care pătrundem în natură. Încă mai persistă, din păcate, concepţia potrivit căreia natura este infinită — asemenea şi resursele sale —, natura se regenerează spontan ş.a.m.d. Evident lucrurile nu stau aşa şi avem destule exemple la îndemînă în acest sens. Şi, în plus, orice plantă, orice vieţuitoare, oricît de neîn-

semnată ar părea, îşi are rostul ei, constituie o piesă dintr-un angrenaj foarte complex care se cheamă biosfera, adică sfera vieţii, angrenaj în care chiar şi omul este doar o rotiţă... Cîţi dintre cei care, odată ajunşi într-o pajişte de munte, adună flori cu braţul — pe care, însă, curînd trebuie să le arunce, pentru că se veştejesc, aceasta fiind, de fapt, una din formele de autoapărare ale acestora, nerezistînd la alte condiţii de temperatură şi umiditate — ştiu că unele dintre ele (de exemplu laleaua pestriţă, sîngele voinicului, papucul doamnei, bujorul de munte şi atîtea altele) se află pe cale de dispariţie ? Tocmai de aceea au fost declarate monumente ale naturii, spre a fi salvate şi a se bucura de frumuseţea şi gingăşia lor şi alte generaţii, nu numai cea actuală.

Mai există şi unii oameni care consideră că ocrotirea naturii înseamnă numai ceea ce este delimitat ca parcuri naţionale şi rezervaţii naturale. Acestea reprezintă într-adevăr aspecte importante ale ocrotirii naturii, dar nu suficiente. Numărul şi întinderea acestora au crescut simţitor atît la noi în ţară, cît şi pe întreg globul pămîntesc. În ceea ce priveşte rolul parcurilor naţionale, acesta a fost foarte frumos şi sintetic exprimat în actul de constituire a celui dintîi, respectiv Yellowstone, în urmă cu 115 ani : „...domeniu declarat rezervaţie de către naţiune pentru aspiraţiile estetice, morale şi sportive ale tuturor membrilor săi". Parcurile naţionale ilustrează cel mai bine preocupările de protejare globală şi dinamică a naturii, fauna, flora şi peisajul fiind conservate ca atare. În acelaşi timp, vizitatorii se pot bucura de clipe de destindere şi intensă trăire într-un mediu natural în care omul nu şi-a pus amprenta. Important de subliniat este faptul că sînt admise numai serviciile şi instalaţiile impuse de organizarea turismului. În schimb, în rezervaţiile naturale, care ocrotesc de asemenea întregul cadru natural respectiv — deşi adeseori sînt declarate ca atare numai din necesitatea de a proteja anumite elemente floristice, faunistice, geologice, morfologice etc. — sînt autorizaţi să pătrundă numai oamenii de ştiinţă, pentru că în aceste teritorii absolut totul trebuie lăsat pe seama naturii. Făcînd aceste precizări, mă întreb cîţi dintre turiştii care pătrund în rezervaţiile noastre naturale cunosc asemenea lucruri ? Sau, măcar, cîţi dintre ghizii de turism ştiu acest lucru ? ! Iată numai un aspect a ceea ce numeam mai sus educaţia turistică şi conştiinţa turistică.

Nevoia de echilibru, de frumuseţe

Omul nu intră pe scena istoriei independent ca prinţul Hamlet din cunoscuta piesă shakespeariană. Sănătatea, bunăstarea, cultura şi întreaga sa existenţă depind în mod cauzal de hrană, aer, apă, lumină solară şi alte componente ale mediului său de viaţă. Dar, aşa cum bine se ştie, resursele ecologice nu pot fi înlocuite — apa nu poate înlocui aerul, iar acesta, la rîndul lui, nu poate înlocui solul, şi aşa mai departe — în modul în care cărbunele a înlocuit lemnul, petrolul a luat locul cărbunelui şi energia clasică a fost înlocuită cu cea atomică. În virtutea alcătuirii acestei lumi, omul nu se va putea dispensa niciodată de resursele ecologice, într-un cuvînt de NATURĂ. De aceea trebuie „să semnăm un nou pact cu natura", care să ne permită să trăim în armonie cu ea. Omul are nevoie de echilibru şi de frumuseţe şi cei care se cred insensibili faţă de estetică — de estetica naturii — o caută cu mai multă asiduitate decît îşi imaginează.

În condiţiile exploziei turistice, care încă îi este caracteristică omenirii, trebuie să pătrundem în natura cu mai multă grijă ca oricînd. Din fericire există suficiente exemple de exploatare sau amenajare corectă a peisajelor în scopuri turistice, de punere în valoare a unor frumoase zone naturale, de care se bucură din plin din ce în ce mai numeroşi vizitatori.

SILVIU NEGUŢ

DE PACE

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	P	A	C	E	■	N	U	C	L	E	A	R
2		P	E		U	R	I	■	A	R	M	A
3	C	A	■	I	R	■	M	A		A	■	2
4		R			A		I	V		■	F	A
5	■	A			■	R	T	■	N	E	O	■
6		T		■			■				C	A
7		E								■	O	L
8		■							■	A	S	I
9		U					■			T	■	A
10	O	I	■	R	I	■	R	A	D	A	R	■
11	S	T	E	A	■	S	A			C		T
12	T	A	C	T	I	C	A	■		A		I

ORIZONTAL : **1) „Anul Internaţional al...", denumire simbol pentru 1986 (neart.) — Forma cea mai critică a războiului modern ce trebuie împiedicat cu orice preţ 2) Mesaje de pace adresate statelor lumii de către România socialistă — Tăcerea lor are o valoare mai mare ca a... aurului (sing.) 3) Atacată central ! — Ieşite din fire ! — Generează un orizont întunecat (fem.) 4) Soluţia cea mai eficientă de rezolvare a tuturor diferendelor dintre state — Ordin de execuţie 5) Vîrfuri de atac... — ...în forţă ! — Tip de grupări fasciste ce încearcă să reînvie atmosfera de teroare şi violenţă 6) Putere aruncată-n joc — Formulă de adăpost a regelui — A porni la luptă 7) Obiectiv major pe calea realizării păcii în lume — Debut olimpic ! 8) A accepta hotărîri de comun acord — Cei mai buni din lume 9) Element ce generează politica de forţă a marilor state — Efectul ilariant al unor gaze de război 10) Final de război ! — Începe riposta ! Detectează apropierea avioanelor inamice 11) „Războiul...", cum este cunoscută noua politică de înarmare a spaţiului cosmic (sing. neart.) — Formă de comunicare intercontinentală, de o importanţă strategică deosebită 12) Intră-n definirea strategiei de luptă (pl.) — Păstrează anumite puncte de vedere.**

VERTICAL : **1) Blocurile militare, adevărate focare ale politicii agresive (sing.) — Formă simplă de evitare a consecinţelor războiului 2) Ferite de primejdii — A şterge din memorie 3) Pace... încheiată ! — Poartă vina tuturor celor întîmplate — Debut economic !... 4) ...în societăţile... de vîrf — Cel ce s-a alăturat cauzei comune 5) Motiv de răzbunare — Întîmplările sinistre ale războiului 6) Număr redus — Cordoane de legătură în pădurile africane — Scapă... pe uscat ! 7) Nu-i vine să creadă — Lăsat la ...vatră ! — Cei de la care nu aştepţi ceva bun 8) Pornesc în avalanşă ! — Salvarea omenirii de la pieire (leg.) 9 Gata să izbucnească — Iniţiază orice fel de acţiune 10) Perioadă de aderare ! — Stă-n geam ! — Deschide lupta spre un obiectiv important 11) Început ameninţător ! — Puterea celor nucleare depăşeşte cu mult necesarul pentru a distruge complet omenirea (sing.) — Urmează cursul său firesc 12) „Rachete cu ... medie de acţiune", denumire a unui tip deosebit de eficace de arme de luptă — A face corp comun în luptă — În sfîrşit ...nişte puşti !**

GHEORGHE CRIŞAN

PE VALEA ARIEȘULUI

În toamnă, pe Valea Arieșului, arinii bat monezi de aur în aurăria toamnei, munții, ca niște cetăți de piatră își adună umbrele înalte în căpițe de fum și pridvoarele lor se îmbracă în vitralii colorate, aerul e pur și sună a cîntec.

Dar Valea Arieșului e și drumul pe care-l parcurge istoria de la izvoare către noi, de la baza piramidei istoriei către pisc, de la suflet către suflet și totul în jur vibrează și totul în jur are memorie.

Încă de la Crișcior, de unde s-a aprins pentru prima dată flacăra revoluției lui Horea, Cloșca și Crișan, în fața obeliscului de piatră ridicat în amintirea celor 150 de ani împliniți în anul 1934, istoria ne cuprinde umerii și ne duce înainte ; Abrud, Cîmpeni, Albac, unde moții au ars în focul mare de la 1784, cu virtuți pe care și azi le recită munții.

Valea Arieșului e un drum adînc săpat în inima noastră, ne oprim la Albac, în fața statuii lui Horea și-n gîndul nostru pios închinat lui Vasile Ursu Nicolae auzim horind pădurile cu crengile prefăcute în fluiere, apoi la Cîmpeni, în fața fabricii de cherestea, în aerul mirosind a lemn curat și fîn, ne gîndim la moții care plecau prin țară „cu cercuri și cu ciubără" încovoiați de greu, ca și caii lor mici, înhămați la căruțele cu coviltir, ca la jugul vieții. Da, oamenii plecau, se desprindeau de aceste prispe de piatră sfîntă, mai scormoneau pămîntul în adînc la Gurabarza, mai vindeau butoaie și mere, dar se întorceau mereu aici, la matca lor dintotdeauna, casa lor, acest sanctuar al lor.

Acum, sub un destin luminat, casele și viața lor de atunci au rămas doar în fotografii și-n balade, azi găsindu-și rostul firesc în casele îmbrăcate în șindrilă ornamentală, cu temelii de piatră și ferestre deschise spre luminișuri de soare. Au rămas aceleași doar fîntînile răcoroase și merele fierbinți.

Și dacă nu ați fost încă pe Valea Arieșului, îndemnați-vă pașii și inima spre această fîntînă cu apă vie din care-și bea neamul românesc datinile, bucuriile, puterea și viitorul unei istorii fără moarte...

LIGIA TOMȘA

IZVOARE

ORIZONTAL : **1) Mult căutatele izvoare de sănătate, locuri de petrecere a concediilor noastre 2) Stațiune balneoclimatericǎ bihoreană, cu izvoare de apă minerală termală și nămol sapropelic — Nord-nord-est 3) Prezența iodului în apele acestor băi a fost depistată în 1830, dar în 1895 o calamitate le-au astupat izvoarele 4) Loc despădurit — A rata o ocazie 5) Anotimp care conferă stațiunilor un farmec aparte, oferind și condiții de practicare a sporturilor specifice — Monteoru '82 ! 6) Comunitatea Economică Europeană (sigla) — La intrarea în Eforie și Govora ! — Într-o clipă ! 7) La fel (masc. pl.) 8) Sărata..., stațiune balneoclimatericǎ la 8 km de culmea Istria, unde a fost găsită „Cloșca cu puii de aur" 9) Asigură condiții sporite de confort, în toate stațiunile de odihnă și tratament din țară (sing.) — Stație CFR de debarcare pentru cei ce-și petrec concediul la Lipova 10) Comune la Lacu Roșu și Căciulata ! — Stațiune balneoclimatericǎ permanentă, situată în lunca joasă a Timișului.**

VERTICAL : **1) Cele două stațiuni balneoclimaterice gemene ale litoralului românesc — Megavoltamper 2) Dialect singalez — Viteaz**

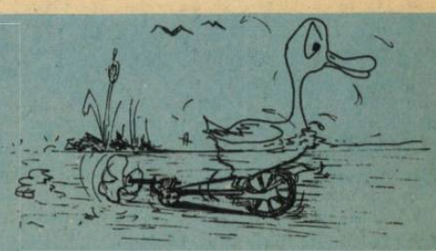

3) Stațiune balneoclimatericǎ din SV Moldovei, pe valea riului cu același nume — Întoarse din centrul Malnașului ! 4) Stațiune bihoreană, pe malurile Crișului Negru — Orășel în Irak 5) Osii ! — Piriul..., stațiune situată la 9 km de Predeal 6) Renumită stațiune bistrițeană unde se ambalează apa minerală „Hebe" 7) A pătrunde — Localitate braziliană 8) Uzină sătmăreană — Onoare 9) În centru la Olănești și Voineasa ! — Urcuș — Cota 310 la Sinaia ! 10) Poiana..., stațiune balneoclimatericǎ de pe frumoasa Vale a Prahovei.

STELIAN RADU CACUCI

Dicționar : RUNC, EEC, ELU, ATAB, IRAI

BIROUL DE TURISM dosaaf PENTRU TINERET

„Frumoasa" lui Sadoveanu

● Valea Sebeşului, în partea sa superioară, pînă la confluenţa cu Valea Sălanelor, este cunoscută sub numele de Valea Frumoasa, legată în prezent, mai mult de numele marelui Sadoveanu — un veşnic împătimit al naturii.

● Pe versantul stîng al Văii Frumoasa se afla, înainte de realizarea acumulării, cabana turistică Oaşa, la care, ani de-a rîndul, a fost cabanier Vasile Culi, tovarăşul de vînătoare al scriitorului Mihail Sadoveanu. Casa scriitorului, şi ceva mai lăturalnic, casa lui Ionel Pop, prieten din Cluj al acestuia, şi el pasionat vînător, se află în apropierea lacului.

● În urma formării lacului, cabana Oaşa a fost inundată, ea strămutîndu-se în versantul drept al lacului.

● Mihail Sadoveanu, inspirat şi încîntat de priveliştea pe care o oferă valea în acest sector, a scris cartea de povestiri „Valea Frumoasei". Această carte are drept motto „Introducere într-un loc plăcut pescarilor şi vînătorilor". Diferitele întîmplări ale oamenilor de prin partea locului le-a descris în povestirile „La Bradul strîmb".

● La Oaşa se desprind drumurile turistice care duc spre Vf. Frumoasa (2 160 m), Vf. Cindrelul (2 244 m), Vf. Oaşa Mare (1 732 m), cabana Sureanu şi lacul glaciar Sureanu, Vf. Prigoana (1 399 m), Obîrşia Lotrului (1 400 m), Vf. lui Pătru (2 130 m).

OPERA ROMÂNĂ

Citim, în fruntea afişului : „a 103-a stagiune — Opera română". Citim şi, maşinal, mirări se aprind : să fie atît de mult de cînd... ? Atît de mult şi, totuşi, atît de puţin ? Doar 103 ani ? De operă română — da. De operă la noi, însă, desigur că nu. Pentru că reprezentaţia muzical-teatrală, ca forma „cea mai constantă a vieţii muzicale" în teritoriile româneşti, a venit să umple, încă din ultimul pătrar al secolului XVIII, un gol cu atît mai acut resimţit, cu cît în viaţa social-economică, politică şi, implicit, culturală, îşi făcea loc, cu sporită insistenţă, valul informaţional din vestul Europei. Publicul, etalon de bază în judecarea ariei de penetranţă a oricărui gen de manifestare muzicală sau scenică, a fost unul din factorii de prim ordin care au contribuit la statornicirea acestor reprezentaţii. Presa — prin condeie avizate : Nicolae Filimon, T. T. Burada, Ion Heliade Rădulescu, Gheorghe Asachi, Cezar Boliac şi alţii a susţinut şi ea cauza noului tip de spectacol. În paralel cu manifestări de tipul Irozilor, al Vicleimului, al jocului cu păpuşi sau al geamalei (după mărturia lui Burada), viaţa artistică a tîrgurilor româneşti se împlineşte cu academii muzicale, serate sau „soareuri" ; teatrul şcolar cunoaşte şi el în aceeaşi perioadă, sub forma comedioarelor cu cîntece sau a spectacolelor cu dansuri şi coruri, un veritabil reviriment. Alături de această „commedia ambulatoria alumnorum" cu reprezentaţii în multe centre transilvane, trupele teatrale constituite la acea oră din actori ambulanţi îşi fac tot mai simţită prezenţa în peisajul vieţii artistice, la început doar transilvane, apoi şi în Banat, Ţara Românească sau Moldova. Tributare — ca organizare, repertoriu şi stil interpretativ — modelelor vieneze de gen, trupele germane ce ne vizitează facilitează ofensiva genului liric, adică a operei, operetei, singspielului şi chiar a baletului ; le datorăm integrarea în arcul intensei vieţi muzical-artistice care pulsa deja în inima continentului european. Iar dacă la început integrarea însemna doar înscrierea unor localităţi în itinerariul trupelor de gen, mai tîrziu ea a însemnat stabilirea de contacte culturale tot mai strînse sub forma unor adevărate cicluri de stagiuni permanente în principalele centre culturale : astfel, la un moment dat Bucureştiul ajunge să aibă, simultan, operă italiană, germană, franceză şi română ! Dar să nu anticipăm şi să nu pierdem firul conducător, cel care trebuie să ne ducă spre „opera română". Pentru că dominanta manifestărilor lirico-dramatice se va detaşa sensibil în favoarea operei, al cărei monopol era deţinut deja pe continent de artiştii lirici italieni, soli ai belcantoului, se cere făcută precizarea că, de la bun început, opera în teritoriile noastre a stat sub dublul semn italian şi austriac, decisiv dovedindu-se, în timp, fundamentul italian. Iată de ce în secolul trecut, ca de altfel şi în prima jumătate a acestui secol, influenţa majoră a stilului italian poate fi cu uşurinţă-detectată în conştiinţa artistică a publicului şi în cristalizarea, la noi, a gustului pentru operă, în organizarea ansamblelor, în stabilirea şi orientarea liniei repertoriale a primelor trupe autohtone, fie ele de amatori, fie profesioniste.

Un gest îndrăzneţ, revoluţionar

La început au fost, aşadar, oaspeţii, trupele de operă de la confluenţa secolelor XVIII—XIX, aplaudate la Braşov, Sibiu, Timişoara, Bucureşti, apoi Cluj. Se cînta Mozart, Paisiello, Cimarosa, Salieri, multe creaţii la surprinzător de scurt timp după premiera lor absolută. Faptul vorbeşte de la sine despre nivelul de înţelegere al publicului ca şi despre necesitatea instituirii deja a unor stagiuni permanente.

Crearea Conservatorului clujean (1925) şi apoi, la scurt timp a Societăţii Filarmonice la Iaşi sau a Conservatorului filarmonic şi dramatic la Bucureşti va avea o importanţă capitală în viaţa scenei lirice române şi, fără exagerare, a celei europene asigurînd, în ciuda vremelnicei lor existenţe, formarea viitorilor profesionişti. Se încerca în mod deschis promovarea limbii şi a culturii naţionale, cu precădere în teatru, veritabilă „şcoală a poporului" ; în condiţiile în care provinciile româneşti se aflau încă sub dominaţie străină, aceasta echivala cu un îndrăzneţ gest revoluţionar. Era inevitabil ca în acest context muzica, „a doua limbă naţională a românilor" de pretutindeni, cum o va numi Iacob Mureşianu, marele muzician patriot, să nu urmeze şi ea aceeaşi cale ; este epoca în care se trasează magistrala impunerii artei originale, a spiritualităţii naţionale, ca prim pas pe calea unirii politice de mai tîrziu.

Repertoriul se modelează şi el în funcţie de preferinţele publicului, devenind din ce în ce „mai la modă" ; în timp ce în Principate răsună paginile lui Mozart, Rossini, Cherubini, Donizetti, teatrele transilvane montează lucrări a căror tematică pune în discuţie în mod deschis probleme sociale şi politico-naţionale : *Traian în Dacia, Fuga boierilor, Scăparea Ţării Româneşti*. Iaşul găzduia în mod predilect spectacole de vodevil şi operetă în vreme ce Braşovul şi Clujul încep să guste şi să cultive spectacolul de balet.

Prima reprezentaţie

Un lung şir de stagiuni, de experienţe şi acumulări leagă prima reprezentaţie lirică în limba română (vodevilul *Triumful amorului* — 1835 cu Frosa Vlasto şi Costache Caragiale) de cea dintîi stagiune a trupei formate şi conduse de George Stephănescu. Spunem „formate" deoarece majoritatea covîrşi-

Theatrul National
SOCIETATEA DRAMATICĂ
Luni 6 Maiŭ 1885
REPRESENTATIUNE EXTRAORDINARA
data in beneficiul
D-lui G. Stefănescu
Maestru compositor al Teatrului Național
Cu concursul bine-voitor al d-rei CARLOTTA LERIA cantatrices M. S. REGINA al d lui Stefan Iulian artist societar și al Domnelor A. Ștefănescu, A. Dănescu și d-lor Const. Cairetti, Gr. Gabrilescu, Dem. Teodorescu, I. Băjenaru elevi ai beneficientului
LINDA
DE
CHAMOUNIX
PERSOANELE

STATUTELE
SOCIETĂȚEI LIRICE ROMANE
Fondată la 24 Martie 1902
TIPOGRAFIA CLEMENTA

toare a celor ale căror nume s-au aflat pe afișul ce anunța o „repreșentațiune extraordinară" precizînd că „se va cînta pentru prima oară în românește" *Linda de Chamounix* în 6 mai 1885 (din cauza indispoziției vocale a lui Grigore Gabrielescu evenimentul va avea loc două zile mai tîrziu), reprezenta foști sau actuali elevi ai tînărului Conservator bucureștean, înscriși la clasa de cînt a maestrului. Figură marcantă a culturii noastre, prieten cu Caragiale și Hasdeu, întrunind într-o singură persoană artistul patriot, deosebit de atașat idealurilor artei naționale — pentru care și-a sacrificat energie, timp, avere — și muzicianul complex (compozitor, autor printre altele al *Uverturii Naționale* sugestiv intitulate astfel cu un an înaintea lui 1877 și al primei simfonii din creația românească de gen pianist corepetitor, dirijor, pedagog, conducător de trupă lirică), Stephănescu a purtat, decenii de-a rîndul, suprema bătălie pentru impunerea operei române, descoperind, formînd și impunînd în prim planul scenic talente, concurînd prestigioasele stagiuni de operă italiană ce se permanentizaseră în capitala Principatelor Unite, modelînd gustul artistic în formare al publicului.

O „generație de aur"

Sub îndrumarea sa atentă și-a început, și-a definit sau și-a desăvîrșit formația o veritabilă „generație de aur" a interpreților noștri, o generație așa cum doar o dată la un secol se poate naște: Darclée (sfătuită de maestru să-și afle împlinirea artistică pe malurile Senei și abia apoi să revină în țară), Elena Teodorini, Zina de Nori, Ion Băjenaru, Grigore Gabrielescu, Ion Giovanni Dimitrescu, Dimitrie Popovici (Bayreuth), Elena Teodorescu Leonard (Mavrodi), Aurel Eliade, și atîția alții încă, nume ce s-au înscris cu majuscule în „hronicul de aur" al vieții noastre muzicale, pe afișul celor mai renumite și „temute" teatre de operă europene, sub razele lampioanelor de la Scala, în Milano, Bayreuth, Moscova, Petersburg, Lisabona și chiar peste oceane.

Primele decenii ale secolului nostru înregistrează repetate încercări de constituire a unor trupe sau stagiuni permanente. Inițiativele nu sînt puține, ele continuînd linia trasată de George Stephănescu, artist ce revine pe frontispiciul vieții muzicale cu *Societatea Lirică Română*; i se adaugă companiile lui C. Grigoriu, Al. Bărcănescu, N. Corfescu și alte numeroase dar, din păcate doar meteorice sau estivale tentative. Anul 1914 cunoaște chiar și inițiativa unei entuziaste „opere studențești", întreținută cu fonduri materiale și dăruită cu „voci" ca Elena Drăgulinescu, George Folescu, Romulus Vrăbiescu, Jean Athanasiu, Enrichetta Rodrigo...

Norii primei conflagrații mondiale, departe de a zădărnici eforturile liricilor le înzecesc forțele și le incită imaginația, îndu-le posibilitatea să se afirme ca adevărați artiști ai neamului.

Opera Română — ca instituție de stat

Visul nutrit decenii de-a rîndul, acea „operă română" cu stagiuni stabile, cu sediu stabil și cu statut de existență, cu un sindicat al artiștilor se va împlini în 1921 odată cu crearea, la București, a Operei Române ca instituție de stat. Aici și acum, în acest istoric an 1921, energiile tuturor s-au unit pentru a impune — de acum înainte — Bucureștiul ca primă scenă lirică a țării, Bucureștiul în rîndul scenelor europene de real prestigiu. Munca generațiilor succesive de artiști ce au servit cauza operei române va fi continuată apoi de cei ce au preluat ștafeta și care vor duce, peste ani, mesajul iubirii de țară, de oameni, de artă, de meserie, mesajul artiștilor patrioți angajați care astăzi își cinstesc înaintașii. Căci, dacă decenii în șir numele artiștilor noștri s-a impus pe afișul stagiunilor europene sau de pe alte continente (avem acum, alături de ele și alte viitoare „stele" laureate ale unor prestigioase concursuri internaționale de interpretare, servind cu abnegație scena lirică) este pentru că nimeni nu a uitat memorabila lecție a modestului profesor de cînt ce a visat și a sperat cu încăpățînare și cu tenacitate că va veni o zi în care teatrul va fi cu adevărat „școala poporului". Omagiindu-i amintirea și momentul lansării trupei lirice române în 1885, astăzi, afișele Operei Române din București înscriu cu mîndrie, la loc de cinste, anunțul „cea de-a 103-a stagiune"...

CARMEN STOIANOV

BIROUL DE TURISM
dosar bttt
PENTRU TINERET

CODLEA

● **Localitatea a fost declarată oraș în anul 1950, în prezent fiind al treilea centru industrial al județului Brașov.**

● **Vechimea așezării este multimilenară, pe teritoriul ei descoperindu-se mărturii materiale din timpuri preistorice.**

● **În secolul al XIII-lea pe Măgura Codlei a fost construită o cetate de către cavalerii teutoni („Cetatea Neagră"), cu scopul de a apăra trecătorile peste Munții Perșani. În anul 1267, cetatea a adăpostit pe voievodul Transilvaniei. Devenind, între timp, un centru de rezistență împotriva regalității maghiare, în anul 1335 cetatea a fost dărîmată, ea nemaifiind refăcută. Astăzi se văd numai resturile fundației.**

● **Sub aspect edilitar, orașul are construcții mai dese în zona centrală, acestea purtînd amprenta arhitecturii sec. XVII—XVIII. Centrul orașului se distinge prin îmbinarea armonioasă a arhitecturii vechi cu arhitectura nouă.**

● **Cetatea țărănească, din centrul orașului, a fost construită după marea invazie turcească din anul 1432, prin ridicarea, în jurul bisericii așezării, a unui zid puternic, întărit cu galerii de apărare și turnuri (construite de către fiecare din breslele locale). Spre interior, zidul cuprinde cămări pentru depozitarea cerealelor, dispuse pe 2—3 nivele.**

● **Cetatea, construită în formă ovoidală, a fost considerată ca cea mai mare fortificație din Țara Bîrsei.**

În prezent se mai pot vedea încă 3 turnuri. Dintre ele, interesante sînt cel al fierarilor, care are 3 ziduri groase de 5 m la bază, el fiind transformat ulterior în clopotniță, și cel al țesătorilor, care mai păstrează găurile de tragere, largi în interior, pentru a putea cuprinde corpurile trăgătorilor.

● **Biserica din incinta cetății a fost zidită în sec. al XIII-lea în stil romanic. Deși a fost refăcută de mai multe ori, ea mai păstrează în parte elemente originare, printre care un portal romanic.**

După anul 1500, biserica a fost reconstruită în stil gotic; în 1702 a fost refăcută după incendiile din 1685 și 1701. Edificiul are o curiozitate: este singura biserică din Țara Bîrsei fără turn.

LUNCA DUNĂRII
Cultură și civilizație

Sînt unele orașe și sate și chiar zone geografice întregi care păstrează deseori în destinul lor, întipărit în structura construcțiilor, în paginile cărților sau în viețile oamenilor, un mesaj, un suflu spiritual, un fluid subteran care poate fi lesne descifrat de cel ce știe să-l citească. Din acest punct de vedere regiunea geografică din sudul țării cuprinsă între văile rîurilor Argeș și Dîmbovița înspre vest și Lunca Dunării înspre sud-est este unul dintre cele mai exemplare ținuturi românești, un pămînt cu vechi tradiții și cu o istorie multimilenară. Pentru că de existența apei și a cîmpiei, a Dunării și a Argeșului și a bălților bogate în pește, a pădurilor cu vînat abundent, a pămîntului roditor a fost legată nemijlocit și existența oamenilor, așezați la cuget și la vorbă, cu trupurile bronzate de soare și vînt.

Fluxul istoriei năvalnic ca un vulcan

Drumul cu autocarul de la Călărași la Oltenița trece prin mai multe sate înșirate ca o salbă de o parte și de alta a șoselei, printre livezi și vii, lanuri de grîu și porumb, case înconjurate de verdeață. La ieșirea din Călărași, lăsăm în urmă construcțiile de înălțimi amețitoare ale combinatului siderurgic. Pe cheiul portului mineralier macaralele stau neclintite în așteptarea barjelor cu minereu care vor sosi pe canalul care face legătura între combinat și Dunăre, între oraș și mare. Pînă una-alta pe apele canalului plutesc caiacele și canoele sportivilor de performanță. *Marian Neagu*, directorul Muzeului județean Călărași, aflat în față pe scaunul de lîngă șofer, deschide microfonul și ca un autentic ghid turistic, deși nu are decît atestatul de arheolog, ne spune că pentru construcția canalului a fost dislocat un munte de pămînt care ar fi încăput într-un tren cu un milion și jumătate de vagoane, fiecare de cîte zece tone. Autocarul subtraversează dantelăria complicată de oțel și beton a estacadelor și benzilor transportoare și ieșim în largul cîmpiei.

Cîmpia se lasă ușor descoperită, cu toate exuberanțele acestui mirific sud care oferă în vecinătatea bălții o natură de multe ori exotică. Pămîntul cu flora lui specifică, apa și anvelopa de aer care le domină, delimitate circular de orizontul amplu se îngemănează într-o natură căreia nu-i lipsește nimic pentru a fi deplină. Marian Neagu își reia microfonul pentru a-și continua incursiunea în trecutul și prezentul locurilor pe care autocarul le străbate lăsînd în urmă un fîșiit ca al unei săgeți și stîrnind un tremur ușor printre ierburile înalte de pe marginea șoselei. Cele mai vechi materiale arheologice — ne spune el — au fost găsite în punctul Coada Lupului. Ele atestă prezența omului aici încă din epoca pietrei cioplite. Tot din aceeași perioadă datează și necropola de la Valea Mare. Trecem prin satul Vărăști veche vatră a *culturii Boian*, ai cărei locuitori cultivau primitiv plantele, creșteau animale domestice, vînau și pescuiau, își construiau locuințe simple la suprafața solului. Și toate acestea cu 4000 de ani înaintea erei noastre ! Denumirea *culturii Boian* provine de la fostul lac cu același nume, situat la jumătatea distanței dintre Călărași și Oltenița. Insula de pe această întindere de apă a ascuns în pămîntul său o așezare de agricultori și pescari, tipică pentru neoliticul mijlociu al văii Dunării. Astăzi din acel lac, cel mai mare din Cîmpia Română au rămas doar rămășițe. Albia fostului lac, pămînt fertil este acoperită de culturi de legume și de pomi fructiferi. Cîmpul pare o blană de arici cu zecile de mii de araci, dovadă a preocupărilor statornice ale localnicilor. Unul dintre cele mai importante locuri ale civilizației din sud-estul Europei, străveche vatră de civilizație și cultură, lasă la prima vedere impresia unor locuri cu nimic neobișnuite. Dar fluxul istoriei, uneori imperceptibil, devine alteori vizibil și irumpe năvalnic, asemeni unui vulcan.

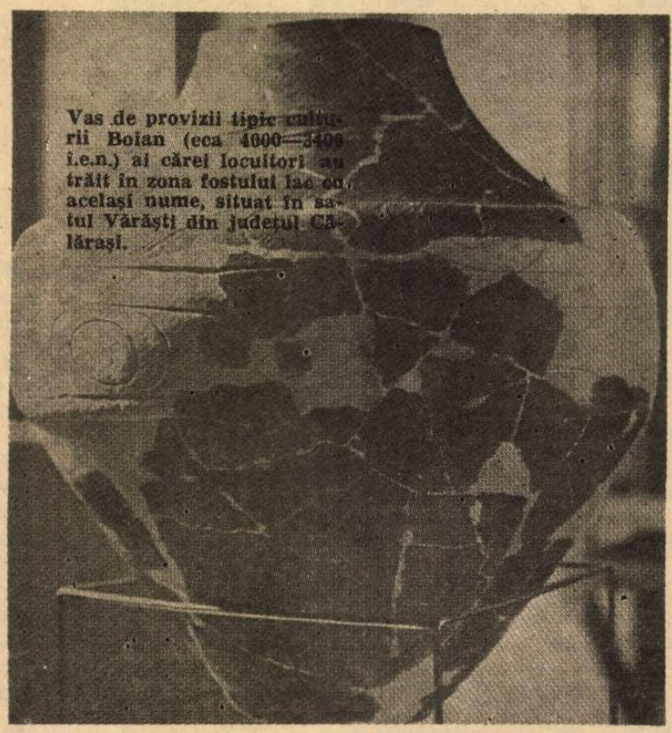

Vas de provizii tipic culturii Boian (cca 4000—3400 î.e.n.) ai cărei locuitori au trăit în zona fostului lac cu același nume, situat în satul Vărăști din județul Călărași.

Popas în casa lui Alexandru Sahia

Tăbliețele indicatoare care marchează intrarea în sate ne aduc în fața ochilor denumiri pe care le legăm de sentimentul că parcurgem o planetă în care fiecare palmă de pămînt este încărcată de istorie : Grădiștea, Rasa, Ciocănești, Vărăști, Dorobanțu, Mînăstirea, Chiselet, Spanțov, Ulmeni, în fiecare din aceste sate dacă ai scormoni pămîntul, ai găsi urme ale milenarei noastre existențe. Cu o zi înainte a plouat, iar acum e o zi frumoasă și soarele arde puternic luminînd în culori vii un peisaj mirific. Șoseaua șerpuiește printre parcele divers colorate, iar mai jos Dunărea, bătrînul arbore de apă, vital înfrățită cu oamenii își unduie oglinda între malul jos al Cîmpiei Române și înălțimile Balcanilor.

Intrăm în Mînăstirea, localitatea natală a lui Alexandru Sahia, o comună cu aspect de oraș, cu străzi și trotuare asfaltate, și multe spații verzi. Toate casele au în curți straturi de flori în față și grădini de legume, case frumoase vorbind despre vrednicia mînăstirenilor. Numele comunei derivă de la o mică pădure de corni în apropierea căreia a existat în trecut așezarea Cornățel. Martoră a vremilor trecute, așezarea are o istorie atestată documentar de aproape jumătate de mileniu, pe atunci fiind tîrg, centru comercial și chiar administrativ — aici aflîndu-se reședința stolnicilor ce supravegheau pescuitul în Dunăre și în numeroasele bălți din zonă, luînd dijma pentru stăpînire. Orașul era în același timp schelă la Dunăre, punct de trecere, vad, pe aici desfășurîndu-se un trafic însemnat de mărfuri și călători. Apoi, așa cum se întîmplă adesea, orașul a decăzut devenind sat, dar importanța sa militară nu a scăzut, în timpul lui Matei Basarab construindu-se o biserică cu o turlă împunătoare ce servea ca punct de observație militară către cetățile otomane Silistra și Turtucaia.

Laconicul indicator „Muzeu" aflat în chiar centrul așezării îndrumă spre casa memorială *„Alexandru Sahia"*. Intrăm în casa cu odăi proaspăt văruite și unde exponatele evocă viața și opera celui care a fost unul din pionierii realismului socialist în literatura noastră. Casa natală a scriitorului a fost astfel amenajată încît îmbină în mod armonios exigențele unui *muzeu de idei* și ale unui muzeu etnografic : două camere prezintă aspecte din viața și activitatea scriitorului militant, fotografii, manuscrise, publicații la care a colaborat, cărți ale sale. Celelalte camere, bucătăria casei, cămăruța unde se făcea focul și o altă cameră folosită pentru lucru de fetele familiei Stănescu oferă privirilor vizitatorilor o colecție de obiecte de uz casnic cu valoare etnografică, folosite de oamenii locului : un războ de țesut, o mașină de tors, mașini de egrenat bumbac, o setcă utilizată de pescari, diferite unelte agricole ; mobila țărănească, vasele de lemn și aramă întrebuințate cu decenii în urmă în gospodăria familiei scriitorului întregesc această imagine de o clipă a unor vremuri devenite istorie. În spatele casei, rezemat de un gard, facem cunoștință cu fratele lui Alexandru Sahia, care se recomandă simplu : Fane Stănescu. Și, după ce am respirat pentru o lungă clipă aerul unei epoci de luptă și idealuri revoluționare, din nou la drum !

La Radovanu, moștenitori și făuritori de istorie

La plecarea din Mînăstirea traversăm un dig betonat pe ambele laturi, pe malul lacului Mostiștea, unde îi plăcea atît de mult lui *Sadoveanu* să vină pentru a pescui împreună cu *Constantin C. Giurescu* și actorul *Haralamb Polizu*. Tot aici se află și urmele celui mai vechi sat din timpul domniei lui Mircea cel Mare, de

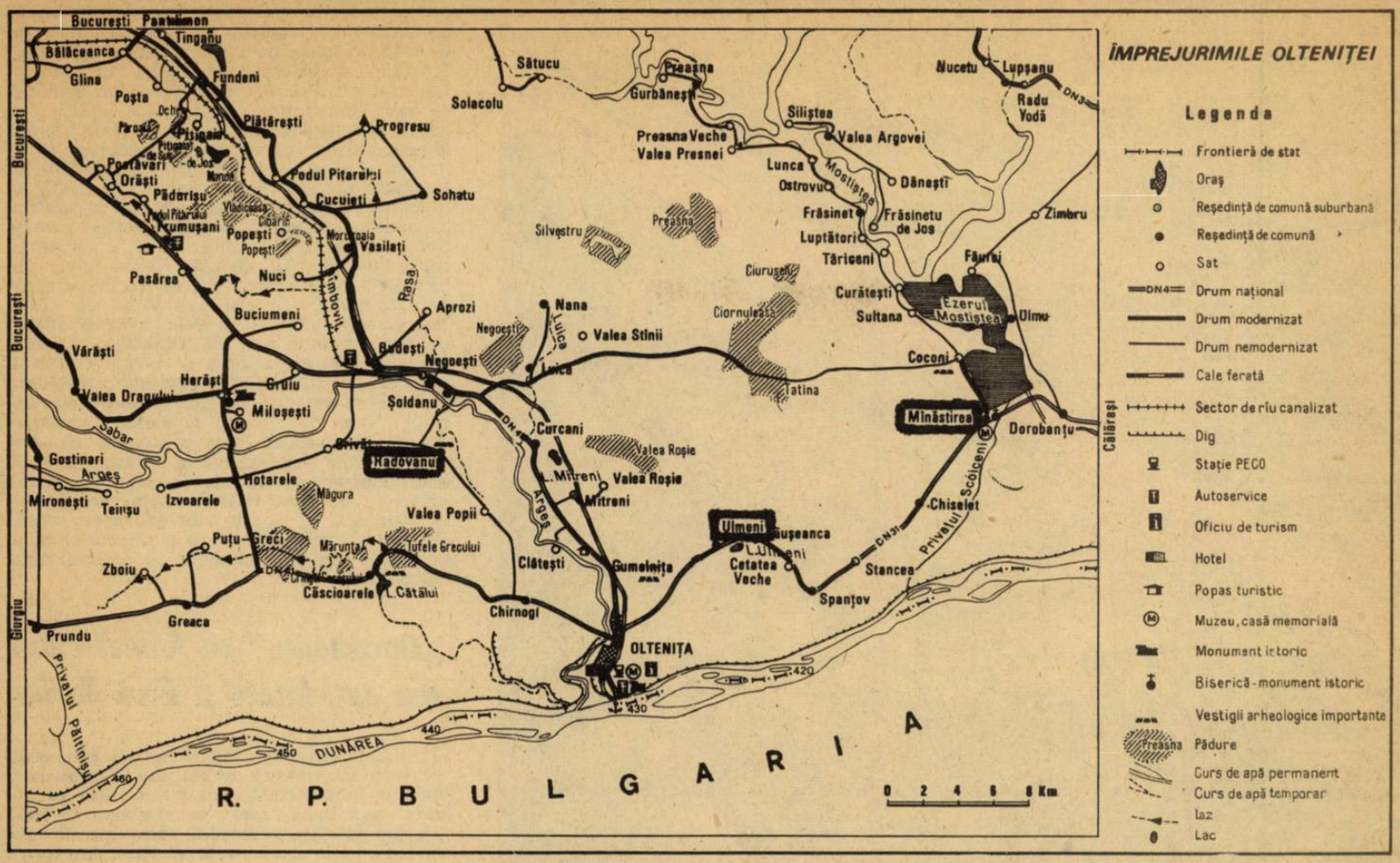

În împrejurimile Olteniței, într-un perimetru de formă triunghiulară delimitat de localitățile Mînăstirea, Ulmeni **și** Radovanu **s-au găsit bogate vestigii arheologice, ce atestă vechimea și continuitatea locuirii acestui ținut cu o istorie multimilenară precum și moștenirea culturală și artistică fabuloasă a acestor locuri.**

la sfîrșitul secolului al XIV-lea, dintr-o zonă unde s-au găsit vestigii a trei orînduiri sociale, mii de ani de istorie. Navigăm prin spațiul cîmpiei și al bălții, traversăm Oltenița fără a opri, trecem Argeșul și ajungem la punctul terminus al călătoriei, Radovanu. Cu certitudinea că am parcurs o lume în care mîna bunilor gospodari de azi, nu face să dispară, ci dimpotrivă scoate la iveală din negura istoriei relicvele trecutului. La Radovanu, comună cu nume aspru, bărbătesc, autocarul este parcat la umbra unor vișini cu ramurile atîrnînd pline de rod. După o legendă locală numele așezării actuale ar deriva de la doi ciobani, Radu și Ivan, care ar fi întemeiat satul. Alte ipoteze afirmă că denumirea localității se datorește rădvanelor, care mari ce transportau mărfuri și călători între București și Constantinopol, prin Turtucaia, pe aici trecînd acest important drum comercial. Parcurgem, de astă dată pe jos, pe malul unui lac unde din loc în loc fumegă mormane de buruieni, doi kilometri pînă la o colină unde se află urmele unei așezări din neolitic și a unei dave getodacice. Săpăturile arheologice au scos la lumina zilei boabe de grîu carbonizate, urme de paie în lipitură, rîșnițe, ceramică, oase de pești, valve de scoici. Urcăm un deal abrupt, un promontoriu de formă triunghiulară, loc de refugiu pentru vechii locuitori. De aici, de sus putem privi împrejur pînă la o distanță mare. Printre spicele de grîu, scoase la lumină de plugurile tractoarelor se zăresc cioburi de vase, resturi de ceramică roșie arsă, iar cîteva pietre păstrează încă urmele focului din vatra stinsă de ploi. În vale, pe locul fostei albii a unui lac acum desecat și pe malul căruia s-au găsit resturile caselor olarilor și ale cuptoarelor, a fost organizată o tabără de cîmp. Aici au fost aduse combine, prese de balotat paie și celelalte utilaje necesare secerișului. Totul este pus la punct, motoarele puternice ale combinelor duduie înfundat dînd sentimentul de forță, stabilitate și hotărîre. Conștiința de moștenitori de istorie se îmbină cu aceea de făuritori de istorie.

Femeia desprinsă de pe Columnă, înainte de a exista Columna

Ceea ce am văzut în acest periplu de-a lungul Dunării și Argeșului, trecutul istoric bogat al așezărilor din sudul Bărăganului și Cîmpiei Mostiștei conferă acestei zone, datorită și potențialului cultural deosebit al localităților străbătute, privilegiul de a fi una dintre cele mai frumoase și prețioase din Cîmpia Română. Au rămas în carnet multe date și informații despre diversele culturi care s-au perindat prin acest spațiu, în care din cele mai vechi timpuri oamenii se ocupau cu agricultura, păstoritul, vînătoarea, pescuitul, torsul, țesutul, practicînd în același timp metalurgia aramei și aurului. Ei au fost creatorii unei bogate ceramici decorate cu brîuri în relief și alveole, uneori cu ornamente incizate sau imprimate, unele piese fiind desenate cu grafit în motive geometrice și spiralice, acest ultim element — spirala, simbolul infinitului, fiind definitoriu pentru spiritualitatea milenară a poporului român. Tot de mii de ani datează și frumoase realizări de plastică antropomorfă — diferite statuete reprezentînd ființe umane, lucrate cu iscusință și ingeniozitate. Lîngă Ulmeni, un sat care apare și în romanul lui *Camil Petrescu „Un om între oameni"* ca loc în care sătenii *„au dărîmat pînă la temelii rămășițele proprietății"* s-a găsit într-o zi o statuetă veche de 5000 de ani, reprezentînd o femeie cu două fețe și corpul în formă de clopot, de fapt o rochie „cloche". Pe cap statueta poartă un vas, așa cum apar femeile pe columnă și cum se mai întîlnesc încă și azi în sate, dovadă a continuității noastre milenare în aceste locuri.

Plecînd în această călătorie știam că se dorea un răspuns la întrebarea : *„Ce avem în urma noastră, cei care ne propunem să făurim astăzi cultura socialistă în aceste ținuturi ?"* Întrebare la care, după ce am văzut mărturiile trecutului se poate răspunde cu deplin temei : *În ținutul Călărașului, la Dunărea de Jos, există fără îndoială o bogată moștenire istorică, culturală și artistică.*

FLORIAN POPA MICȘAN

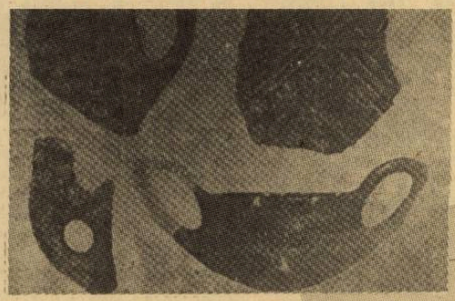

Bogatul material arheologic descoperit la Dunărea de Jos demonstrează că vechii locuitori erau pricepuți meșteșugari.

Casa memorială „Alexandru Sahia" **din Mînăstirea, care adăpostește mărturii despre viața și idealurile revoluționare ale scriitorului militant, precum și o colecție de obiecte de uz casnic cu valoarea etnografică.**

În căutarea comorilor din adîncuri

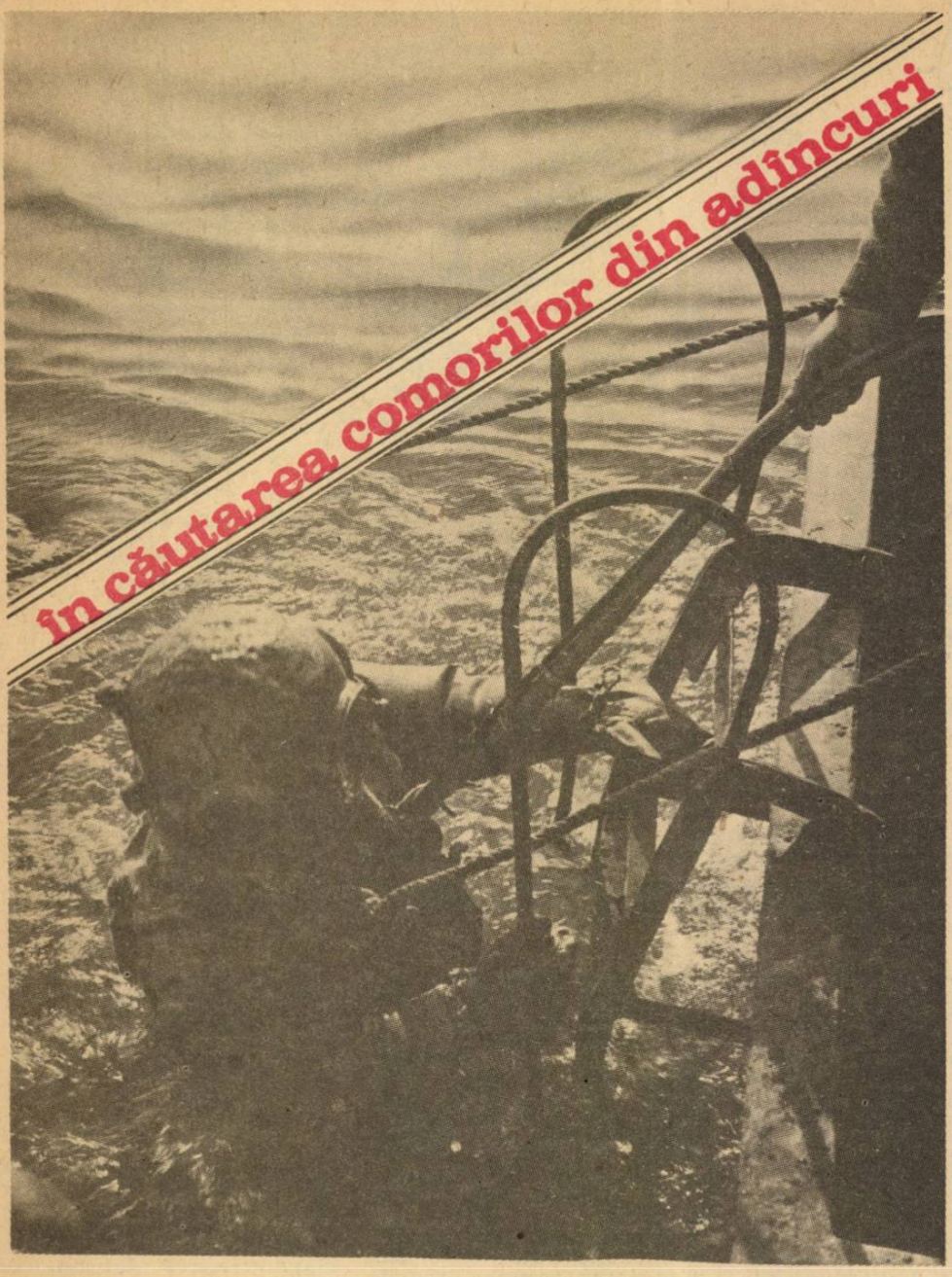

CEA MAI VECHE navă din lume

Cercetările privind epavele de pe fundul mărilor şi oceanelor au constituit întotdeauna un spectacol inedit, un fel de călătorie în „tunelul timpului". Epava este o mărturie a unei lumi încremenite la ora naufragiului. Spectacolul este cu atît mai fascinant cînd este vorba de un vas din epoca bronzului.

Pe fundul Mării Mediterane, în largul coastelor Turciei, a fost descoperită epava unei nave comerciale dintr-o astfel de epocă îndepărtată, care a prilejuit cea mai bogată recoltă arheologică găsită pînă acum pe fundul mărilor : aur şi fildeş, obiecte din sticlă şi cupru. Este cea mai veche navă pe care arheologii au dezgropat-o. Ea brăzda valurile cu 3400 de ani în urmă, înainte de războiul troian şi cam pe vremea cînd pe tronul Egiptului se afla Tutankhammon sau predecesorul lui, Ikhnaton. Naţionalitatea navei nu a fost stabilită, dar s-a constatat că transporta vase de trei proveniențe : din Grecia micenianâ, din Cipru şi din regiunea siro-palestiniană, unde trăiau primii fenicieni sau canaaniţi.

Lucrările de excavare a locului unde a fost reperată epava (descoperită absolut din întîmplare de către scufundători în căutare de bureţi de mare) au început în vara anului 1983 şi urmează să se încheie în 1988. Ambarcaţiunea are, după toate aparenţele, cam 20 metri lungime. Cînd lucrările se vor încheia, se vor putea afla lucruri noi despre metodele antice de construire a navelor şi despre comerţul din acea vreme.

Conţinutul principal al încărcăturii se pare că îl formează 150 bare de cupru, cîntărind în total 6 tone, şi o cantitate ceva mai mică de bare de cositor. Conform opiniei specialistului american, Bass, profesor de antropologie la o universitate din Texas, nava încărcase cositorul într-un port din Siria, care în acea epocă era o sursă cunoscută pentru procurarea acestui metal. Apoi, vasul s-a îndreptat spre vest pentru a lua cupru din Cipru, mare exportator al metalului roşu în acel timp. În momentul naufragiului, nava se afla probabil în drum spre Turcia sau Grecia, unde din aceste metale se confecţionau diferite obiecte. Cuprul şi cositorul, în aliaj, dădeau bronzul care reprezenta metalul dominant în lumea antică, înainte de epoca fierului.

Pe lîngă aceste metale, pe navă mai erau două duzini de bare de sticlă de cobalt, reprezentînd cele mai vechi mostre de sticlă prelucrată descoperite pînă acum. Se crede că erau destinate pentru a fi retopite şi transformate în obiecte de podoabă sau pahare. La bord s-au găsit o cupă şi cîteva bijuterii de aur. Una dintre bijuterii are forma unei păsări de pradă şi pare să fi făcut parte dintr-un colier format din mărgele de chihlimbar şi email. Scafandrii au recuperat, totodată, un colţ de elefant şi un dinte de hipopotam. Epava conţinea şi 36 de amfore canaanite, ulcioare pline de diverse obiecte (mărgele de sticlă, chihlimbar, o substanţă conţinînd arsenic, smoală, cîteva feluri de seminţe). Nava transporta un recipient înalt de 1,67 metri, în care arheologii au găsit castroane şi căni. Ş-au descoperit şi arme : pumnale, săbii şi o spadă. Obiectele cele mai grele au fost opt ancore de piatră cîntărind fiecare între 272 şi 362 kilograme ; niciodată pînă acum nu au fost găsite asemenea ancore. Deşi nu au fost depistate rămăşiţe umane, profesorul Bass a afirmat că sînt dovezi că pe navă călătorea un grec de vază. Scufundătorii au descoperit un mic sigiliu personal, de tipul celor folosite pentru corespondenţă. Pe sigiliu sînt gravate însemne greceşti şi probabil că el a aparţinut unui negustor care-şi transporta cu această navă mărfurile.

„Documente" pe fundul mării din antichitate şi Evul Mediu

În urma unor investigaţii arheologice efectuate în zona Golfului Tarento (Italia), specialiştii în antichităţi au putut intra în posesia unui întreg „set" de amfore greceşti. Acestea se aflau la bordul unei nave romane scufundate în golf în urmă cu vreo 23 de secole. Arheologii sînt de părere că în interiorul acestui vas s-ar mai găsi şi alte obiecte de o certă valoare documentară şi artistică şi ei speră că şi acestea vor fi aduse în scurt timp la suprafaţă.

Într-o altă regiune a globului, şi anume în apropiere de Kristiansand, localitate situată în sudul Norvegiei, au fost găsite rămăşiţele unei nave neidentificate din Evul Mediu venind probabil dinspre Marea Baltică. Arheologii norvegieni, folosind costume de scafandru, au recuperat de pe această epavă vase de bronz şi bare de cupru, un mare număr de dale de piatră ce se foloseau la pardosirea locuinţelor şi ţigle. Dar cea mai mare importanţă a acestei descoperiri constă, conform opiniei specialistului Johan Kloster de la Muzeul marinei din Oslo, în informaţiile valoroase pe care epava le oferă despre construcţia navelor din Evul Mediu.

„Invincibila Armada" şi flota amiralului Nelson

Dezvăluiri neaşteptate despre activitatea la bordul navelor de luptă spaniole din timpul regelui Filip al II-lea (sfîrşitul secolului al XVI-lea) au fost făcute în urma descoperirii de către un grup de scafandri britanici a epavei galionului „Juliana", participant la „Invincibila Armada" ce a fost înfrîntă în 1588 de flota engleză şi apoi distrusă de furtuni. De altfel, s-a constatat că „Juliana" s-a scufundat, împreună cu alte două nave spaniole, în dreptul coastei Irlandei, în timpul unei furtuni puternice. Scafandrii au adus la suprafaţă, între altele, trei tunuri de bronz şi o ghiulea.

Obiecte ilustrînd modul de viaţă de la bordul navei „St. George", una din navele amiral a lui Nelson, învingătorul flotei napoleoniene la Trafalgar (1805), au fost scoase la suprafaţă de scafandrii danezi. Între obiectele recuperate de pe această navă, scufundată, în 1811, în timpul unei furtuni la numai 1,8 kilometri distanţă de aşezarea daneză de pescari Thorsminde din peninsula Iutlanda, se numărau vase de ceramică, ul-

Statuia reconstituită a lui Ulise recuperată bucată cu bucată la Baia, în apropiere de Neapole.

Scafandru în timpul unor cercetări efectuate la 20 m adîncime.

Statuia lui Antonia Miror, mama împăratului roman Claudius în timpul curăţirii sale sub duş la Castello di Baia.

cioare, diferite recipiente, doage de butoi, variate ustensile, catarame de alamă, părţi de uniforme, gloanţe de muschetă. „St. George", construit în 1785, cu un deplasament de 1950 tone, avînd un echipaj format din 853 de persoane şi deţinînd 98 de tunuri, a fost nava amiral a lui Nelson înainte de bătălia din 1801 de la Copenhaga. Între 1809—1811, în plină perioadă a războaielor napoleoniene, „St. George" a escortat navele ce transportau cherestea scandinavă, in, cînepă şi gudron din Suedia în Marea Britanie. Deşi tunurile şi clopotele aflate la bord au fost recuperate încă din anii 1870, interesul pentru această epavă s-a manifestat cu deosebită seriozitate începînd din anii 1970. Istoricul danez Michael Teisen consideră că importanţa deosebită a cercetării acestei epave constă în posibilitatea de a se găsi o serie de obiecte care să ilustreze activitatea de fiecare zi la bordul unei nave de război engleze din perioada napoleoniană.

Comoara din largul Floridei

O senzaţie deosebită a stîrnit în întreaga lume descoperirea unei veritabile comori la bordul galionului spaniol „Nuestra Senora de Atocha", scufundat, în 1622, în timpul unei furtuni, lîngă Key West (Florida). Cei 50 de scafandri, dotaţi cu sonare şi detectoare de metal, angajaţi de căutătorul american de comori Mel Fisher, au găsit, într-o zi de iulie din anul 1985, la bordul navei amintite circa 1000 de bare de argint şi 100 000 de monezi de argint. Valoarea bogăţiilor descoperite la bordul acestei epave se ridica la peste 200 milioane de dolari.

Mel Fisher a început să caute epavele galionului „Nuestra Senora de Atocha" şi navei „La Margarita", scufundată în acelaşi loc, în urmă cu peste 20 de ani. În 1971 a descoperit părţi risipite din cele două nave. Apoi, a găsit la bordul lui „La Margarita" argint şi giuvaeruri în valoare de 70 milioane dolari. În iunie 1985, Mel Fisher a găsit pe epava lui „Nuestra Senora de Atocha" obiecte valorînd trei milioane de dolari, fapt ce l-a determinat să-şi intensifice cercetările. La aflarea veştii că scafandrii au depistat comoara valorînd peste 200 milioane de dolari lui Mel Fisher i-au dat lacrimile. „Am investit milioane de dolari şi tone de emoţii în cursul cercetărilor", a declarat el cu acest prilej. Fiul şi nora lui Mel Fisher, împreună cu un scafandru, şi-au pierdut viaţa în 1975 în urma unui accident produs în timpul investigaţiilor ce se efectuau în zona unde se aflau cele două epave.

Speranţe îndreptăţite?

Scufundarea în căutarea comorilor tăinuite de epave implică un risc deosebit pentru cei ce pornesc într-o asemenea aventură. Acest risc şi l-au asumat şi scafandrii care au locuit timp de 55 de zile într-o cameră de decompresiune pentru a putea cerceta în condiţii cît mai bune epava navei „Medina". Nava de linie menţionată a fost scufundată în 1917, în timpul primului război mondial, de o torpilă germană în apropiere de Devon (coasta Angliei). Încărcătura de cositor a navei a fost scoasă la suprafaţă în 1953, dar au rămas pe fundul mării cele 80 de cufere aparţinînd lordului Carmichael, primul guvernator englez al Bengalului, transportate din India de această navă. Se presupune că aceste lăzi conţin mari bogăţii, avîndu-se în vedere că lordul Carmichael era un renumit colecţionar de obiecte de artă din Asia. Se estimează că la bordul „Medinei" se află o „comoară" în valoare de 20 milioane lire sterline. Cercetările conduse de un consorţiu din care fac parte Tom Wheeler-Carmichael, strănepot al lordului Carmichael, şi Henning Faddersboll, armator danez, se desfăşoară la bordul unei nave dotate cu echipament sofisticat. Pînă în prezent au fost recuperate 8000 de obiecte a căror valoare totală se pare că de-abia acoperă cheltuielile de pînă acum. Dar membrii consorţiului nu şi-au pierdut speranţa. Ei presupun că în interiorul epavei s-ar afla şi giuvaerurile pe care 22 de maharajahi indieni le-au trimis Marii Britanii pentru acoperirea cheltuielilor de război. În consecinţă, cercetările continuă.

Miner de baston din argint descoperit pe epava unei nave engleze din secolul al XVII-lea

Scufundat în Atlantic în largul coastelor S.U.A., în anul 1909, în urma ciocnirii cu o navă italiană, transatlanticul „Republic" era, la vremea respectivă, cea mai mare navă din lume. În naufragiu au pierit cîteva sute de oameni. Tragedia însă a fost uitată relativ repede, deoarece, peste numai trei ani — la 14 aprilie 1912 — „capul de afiş" avea să-l deţină „Titanicul", cu cele 46 328 tone ale sale, care a ocupat şi un trist loc întîi şi în ce priveşte numărul victimelor.

Spre deosebire de „Titanic", aflat la 4000 m adîncime, în zona unor curenţi puternici, „Republic" este, se pare, plasat într-o poziţie ceva mai prielnică investigaţiilor. Oricum, deşi se cunosc exact coordonatele, acestea vor fi extrem de dificile căci, după cum se ştie, activitatea omului în abis are limite stricte. Cercetările, complexe şi foarte costisitoare, sînt încurajate de posibilitatea descoperirii unui tezaur alcătuit din bijuterii, lingouri de aur etc., în valoare de aproximativ 1,5 miliarde de dolari, ce s-ar afla în seifurile transatlanticului. Despre ele menţionează jurnalul de bord al navei, a cărui studiere a şi declanşat „Operaţiunea Republic". Cum aceste consemnări sînt destul de vagi, s-ar putea — în ipoteza deschiderii seifurilor — ca „marile speranţe" să nu fie totuşi confirmate.

TUDOR PRELIPCEANU

ASIMILĂRI

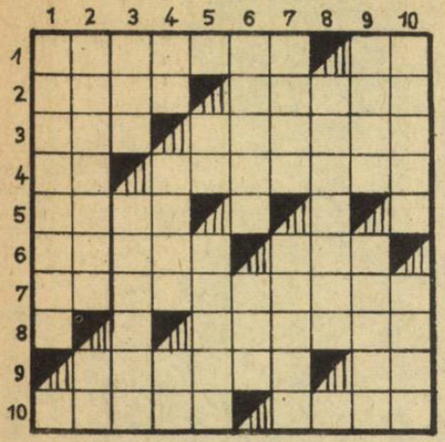

Orizontal : **1) Bilete de bancă — Piese în situația de pat ! 2) Nemaipomenit de grăbit — Nivel ridicat de trai (pl.) 3) Acumulator încărcat de la rețea — Un împielițat care te mănîncă de viu 4) Marginile steagului ! — A trece cu fața la oglindă 5) Mici din carne de oaie 6) A trage sforile din culise — Foi de tort (sing.) 7) A lua la cunoștință în repetate rinduri 8) Niște împrăștiați pierduți în spațiu 9) Ape reziduale eliminate prin canale — O sută de rebusiști ! 10) Limba... cînd lasă gura apă — Glonț ce culcă păsările la pămînt (pl.)**

Vertical : **1) Cuiburi de privighetori 2) Dusă pînă-n pînzele albe — Sector lateral ! 3) Chemat în numele tău — Grupa de ordine (inf.) 4) Ce-i în gușă, și-n căpușă ! — Ștergătoare de parbriz, pentru mașini mici (sing.) — Scurtătură la drumul mare ! 5) Greul în spinare ! — Face apel la judecată 6) A bate gura de pomană — Cel mai... bun 7) Cu capul descoperit — Camera de reanimare 8) A începe repartiția 9) Un tipicar ieșit din comun — A executa o lovitură de pedeapsă 10) Reținut la intreprindere — Pus în locul nostru.**

Constantin SGÎRCEA

MUNTELE

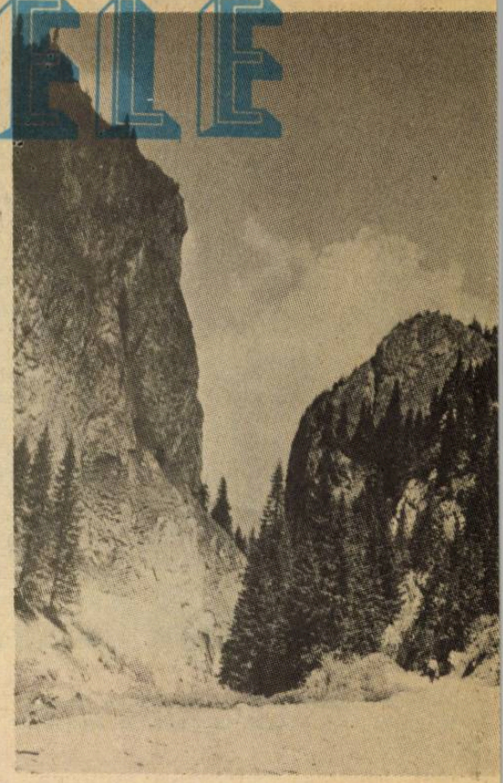

Plecarea la munte are întotdeauna febrilitatea pregătirii unei mari aventuri, a pornirii spre neprevăzut chiar spre necunoscutul din fiecare dintre noi. Liste de bagaje atent „cîntărite“ (doar vom duce zile întregi rucsacul în spate), trasee studiate pe diverse hărți, urmărirea prognozei meteorologice și, în puținele momente de relaxare anticiparea bucuriilor drumeției. Urmează preziua plecării, momente în care trăim pe pragul dintre cotidian și marele necunoscut, o zi de o frumusețe aparte pentru cei mai emotivi și mai sentimentali dintre noi, zi în care visele și gîndurile o iau cu mult înaintea noastră.

Pentru acest anotimp putem alege Apusenii, ori, de ce nu Carpații de curbură... Drumeție mereu dorită, mereu amînată, în sfîrșit realizată. Atracția liniștitoarelor succesiuni de dealuri și văi, a pădurilor sălbatice, a cascadelor, peșterilor, o mică lume complexă. Munți care îți oferă izolarea (dacă o dorești) sau societatea oamenilor cu satele lor, împrăștiate pînă aproape de vîrfurile cele mai înalte.

O drumeție în Apuseni, bunăoară are aerul unei coborîri în timp. Totul vorbește despre vechimea acestor locuri : pădurile cu vegetație abundentă, crescută haotic, prin care abia îți poți croi drum, sălbăticia stîncilor în care apa mănîncă de milenii săpîndu-și drumuri de basm, întunericul ocrotitor al adîncurilor peșterilor (amintiri ale unor locuri de unde am plecat înainte de a ști) ca și blîndețea oamenilor de aici, oameni ce păstrează de secole aceleași obiceiuri și ritmuri ale vieții, oameni de o înțelepciune și bunătate ce numai unirea cu natura ți le dau. Aici îl retrăim adînc pe Blaga.

După ore în șir de mers în singurătate, de dizolvare în lumea muntelui sosirea la o cabană înseamnă un efort de readaptare la o lume a oamenilor dar și voluptatea oricărui cuvînt schimbat după orele de tăcere în ascultarea vocilor pămîntului.

La sfîrșitul acestor zile, mai pur, mai puternic, poate mai înțelept cobori spre lume. Muntele te ajută iarăși ; despărțirea se face treptat, cu menajamente — te simți ca un copil care, fermecat de o poveste, nu știe cînd a trecut timpul. Treptat, încep să apară stîne, fînețe, cîte o casă pe un vîrf de deal, care cu bivoli, apoi văi în care munca oamenilor este din ce în ce mai vizibilă, cîte un motel modern pe malul unui lac nemaipomenit de limpede și, peste puțin, calea ferată cu tot ce aduce ea din lumea orașelor.

Întors acasă mai trăiești o vreme, intermitent și din ce în ce mai puțin în țara de vis părăsită. Rămîne însă mereu bănuiala minunată a unui alt eu, a unei alte lumi unde te poți oricînd întoarce...

SUCIU SILVANA

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Frumusețile orizonturilor încă necunoscute

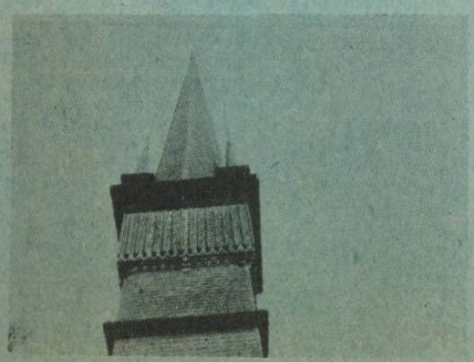

Ori de cîte ori am avut prilejul să văd un colț nou de lume, gîndul mi s-a întors, ca atras de un magnet al memoriei, acasă, la locurile pe care le știu și le simt ale mele. Nu în încercarea de comparație mecanică, prin automatul „asta seamănă cu...“, ci pentru că, sînt convins, fiecare om are un centru, o stea fixă a vieții sale în peisajul natal și acesta e lucrul care-l leagă de univers, de înțelegerea lui. Numai astfel, prin raportarea la punctul fix al cunoașterii, al iubirii îți poți explica frumusețile orizonturilor încă necunoscute. Iată care sînt punctele de pornire ale acestui jurnal.

Călătorie în Nord

M-au fascinat de mult apropierile extraordinare dintre Maramureș, extremul nord al țării și sudica Oltenie. Corespondențe vizibile în spațiul substratului activ, al folclorului viu în toate formele sale : arhitectură, cintece, obiceiuri. Casele, porțile, covoarele, cuvinte ce desemnează realități aproape dispărute apropie Maramureșul în special de zona de sub munte a Olteniei, o parte a Mehedinților și Gorjul, oferind atît argumentele vechimii acestor „scuturi de țară“ cît și existența unei unități de neam, de limbă și de obiceiuri, a unei circulații „înlăuntru“ ce au fost mai presus de toate cumpenele istoriei țării aflate în crucea drumurilor Europei. În urmă cu un an am făcut, nu dintr-o ambiție turistică, ci din sentimentul datoriei față de mine și față de copiii mei, încercarea de a redescoperi rădăcinile acestei legături fascinante între polii unei geografii de suflet. „Nu poți înțelege istoria universală, dacă nu cunoști istoria țării tale“. După un drum pe mirifica vale a Oltului, lăsînd în urmă Piteștiul, Rîmnicu-Vîlcea și Sibiul, ajungem la Alba Iulia, capitala Unirii, orașul unde istoria respiră în fiecare loc, în fiecare piatră. Urmele castrului roman Apulum, cetatea medievală avînd în piciorul de piatră al porții a treia „celula lui Horia“, cușca în care mai marii unei lumi voiseră să închidă ideea românească de libertate.

Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul, sculptată de Oscar Han, loc de unde domnitorul marelui vis privește țara întreagă adunată în hotarele sale firești.

Nu există loc mai încărcat de emoție decît Sala Unirii din Muzeul de la Alba Iulia. Pe o placă de marmură de la intrare stă scris în limba latină : „În anul domnului 1918, la 1 Decembrie, în acest loc s-a proclamat pentru totdeauna și în mod irevocabil, prin votul solemn și unanim al poporului, Unirea Transilvaniei întregi cu Daco-Romania. Eternă fie aducerea aminte a acestui act.“ Aici îți poți imagina dimineața acelei zile de 1 Decembrie 1918 cînd cei 1228 de reprezentanți ai așezărilor transilvane și-au adus „credenționalele“, înscrisurile acelea ca niște steaguri pe care literele tremurate recompun nume de țărani, de învățători, de orășeni. Sub bolțile rotunde ale Sălii Unirii vor răsuna în veac cuvintele solemne ale revoluției propuse de Vasile Goldiș : „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie / 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii în România...“

Tîrgul de fete

Legenda

Legenda e simplă. În vîrful muntelui se afla găina care făcea miraculoase ouă de aur. Căutătorii înrăiți ai metalului galben, negăsind pulberea care dă putere și fală (nu și liniște și sănătate) i-au furat prin viclenie ouăle ; de atunci găina s-a supărat, a zburat la Roșia Montană și s-a ascuns pentru veșnicie între niște stînci uriașe.

Primul strat al legendei îl justifică pe al doilea. Unde se puteau aduna oamenii din zonele limitrofe decît într-un punct înalt, de mare vizibilitate, păzit de duhurile malefice ? Plugari, crescători de vite, mineri se întîlneau să-și schimbe produsele în crucea verii și, firesc, tinerii se întîlneau și se alegeau între ei, iar prin înțelegerea părinților, se perfectau căsătorii. Așa a derivat tîrgul roadelor anotimpului estival în convenție matrimonială, în tîrg de fete. Și semnificația de tîrg s-a atenuat, sporind atributele sărbătorii la încheierea unui ciclu al muncii agricole și păstorești.

Am văzut cum poate să plouă pe muntele Găina, privind drumul și legenda de pe un alt munte învecinat, spre Alba : după zile de arșiță toropitoare, în plină vară, a început să picure mocănește — așa cum plouă peste tot toamna — dar deodată am văzut fulgerînd și fulgerul părea că pornește, ireal, din pămînt spre cer, secționînd zig-zagat bolta ca o carapace de ou dezgolită de conținut.

Găina, azi

Serbarea populară Tîrgul de fete de pe muntele Găina a avut o perioadă de strangulare a tradiției, aproape un deceniu după cel de al doilea război mondial. Doar satele de pe versanții masivului (Avram Iancu, Bucești, Hălmăgel, Vidra) au mai întreținut, timid, spiritul festivist al muntelui.

Incet, încet tradiția a reîncolțit și s-a revigorat cu mesajul socio-psiho-biologic al unor noi generații.

Acum sărbătoarea de sîmbătă seara din comuna Avram Iancu pare mai de anvergură — poate și pentru că participanții sînt concentrați pe cei doi kilometri de șosea ai satului — decît tîrgul propriu-zis, de pe munte. Iar în comuna Avram Iancu, de fapt, toposul din cîntec : „Sus, sus, sus / la munte sus / la „Vidra de sus" nu se fac manifestări decît din 1979, ca o avanpremieră ce tinde să absoarbă întreaga manifestare.

Era și înainte obiceiul să se vină cu o zi înainte ; tot moțul își aducea merindea de acasă, fiecare bea țuică de cireși, mînca „momoligă" cu lapte și slănină cu ceapă, închina cu ultimul sosit.

Acum pe două estrade pe malul Arieșului, cam la doi kilometri una de alta, cu deschidere panoramică de amfiteatre naturale, spectacolele încep la orele 18. Cam în jurul orei 22 debutează Disco Găina '87 și ține pînă dimineața, cînd va începe marele urcuș spre piscul muntelui și reluarea spectacolelor acolo.

Lume multă din județele limitrofe Bihor, Arad, Hunedoara, Cluj, Sibiu dar și din toate colțurile țării, umblă pe șosea toată noaptea. „Cazarea" se face în mijloacele de transport pentru că Avram Iancu — ca orice sat, de altfel — nu poate să ofere cît un pat pentru miile de artiști și spectatori. Fiecare doarme pe unde poate. Adică nu doarme. Nici nu s-ar putea și din alte puncte de vedere : zeci de muzici de toate genurile, pentru toate gusturile, tarafuri, fanfare, taragotiști fără formație, chitariști prin boschete, înregistrări la difuzoarele din copaci fac să cînte muntele însuși. Lăzile cu bere — nimeni nu se încurcă cu o singură sticlă — se țin în frigiderul natural — apele reci ale Arieșului.

Final deschis

Nicăieri nu este Ardealul mai specific în semnificația de plai mioritic, ca în ținuturile Albei : cîmpia și pădurea, munții și apele se succed într-o tectonică echilibrată, armonioasă, legenda varientată și istoria verificabilă se completează în fructul uman.

Cînd pleci parcă te mai naști puțin, te edifici sufletește, te cristalizezi spiritual din întîlnirea cu alți semeni, dar mai ales din confruntarea insesizabilă dar tulburătoare cu tine însuți în alte împrejurări și contexte umane.

Găina pe care o vezi pare iluzorie, dar perfect plauzibilă sau, altfel zis, cu chiar vorba ardeleanului, pentru noi cei sosiți din alte colțuri ale țării sau pierduți în abstracțiuni sau convinși de realitatea literară a articolului de ziar, neobișnuiți cu exercițiul cotidian al existenței în Apuseni.

Aureliu GOCI

Alături, un lăcaș ce se va numi, de asemenea, în veac Catedrala Reîntregirii. Plăci în pridvor, ca niște îndreptări săpate în timp : „Aici pe pămîntul trecătoarei glorii a lui Mihai Viteazul, domn peste Ardeal, s-a îndeplinit după trei secole menirea de a fi împreună a poporului român"... „Aici pe pămîntul stropit cu sîngele martirilor suferinței românești, rupți pe roată pentru dreptate a răsărit după un secol și jumătate soarele unității naționale".

Alba Iulia, semn de noblețe al devenirii noastre, semn de jertfă, semn de eternitate.

A doua zi, continuîndu-ne drumul spre Nord, facem un ocol pentru a cobori între dealuri la „Roma cea mică", Blajul cărților de la începuturi și al Cîmpiei Libertății unde, ca într-un careu de onoare, bărbații cei mari ai istoriei noastre își alătură frunțile pentru a lumina drumul țării, marea lor jertfă, marea lor credință.

Hărțile turistice ne conduc în continuare pe platoul podișului transilvan, după cîteva ore coborîm spre Cluj pentru un popas extrem de scurt și, iar , calea spre nord, spre ținutul care poartă nume de frumusețe și de taină, Maramureș : nordul ființei noastre. Străbatem un colț al Sălajului, intrăm pe Valea Chioarului și spre seară sîntem în centrul Băii-Mari, oraș curat, ocrotit de clima dulce a depresiunii, paradis al castanilor ce veghează pe coasta muntelui curgerea Săsarului. La 1329, spun ghidurile, localitatea era atestată sub numele Civitas Rivuli Dominarum (orașul Pîrîul Doamnelor). Nume de legendă și de poem. Aici începe, în muzeele artei populare maramureșene, acea aventură a întîlnirii esențiale între nord și sud de care vorbeam. Continuată la Sighet (să ne ierte băimărenii, însă Muzeul din Sighet deține de departe primatul valoric) și în fiecare sat pe care îl străbatem în zilele ce urmează.

Deci, Maramureș și Oltenia de nord : desenul elegant al lăzilor de zestre, motivele covoarelor (fascinanta horă a culorilor tari), porțile sculptate, emblema soarelui în mișcare, „pomul vieții", caligrama motivului iranian. Brâncuși s-ar fi putut naște în Valea Izei, ori la Izverna. S-a născut la Hobița, dar aparține de drept acestor spații. Ascultați un poem : Ilba, Seini, Rona, Moisei, Săliște, Rozavlea, Birsana, Vadu Izei, Berbești, Ferești, Călinești, Breb, Budești, Desești, Mara. Sate în care s-a păstrat ca o pecete de frumusețe acel spirit al adîncurilor. Costumele de sărbătoare (într-o duminică întîlnim doi copii îmbrăcați în costumul tradițional, sînt ca doi prinți, au și în mers și în privire, conștiința limpede a frumuseții lor), bisericile vechi din lemn, semețe ca niște arbori profilați pe cer (la Surdești, biserica înaltă de 54 metri veghează de la 1724 între livezi de cireși) și oamenii, mai ales oamenii, cu mers demn și căutătură dreaptă, atît de deplini la suflet încît îți vine să crezi că s-au născut direct din cîntecele lor. La Săpînța, vedem „cimitirul vesel", jocul unui artist care exorcizează moartea punîndu-i masca zîmbetului, dar ne întîlnim, mai ales, cu cîțiva maramureșeni, gospodari pur-sînge pentru care ospitalitatea rămîne atributul suprem al omeniei românești. Lucru ce aveam să-l simțim cîteva zile mai tîrziu și la cealaltă graniță a Maramureșului, la Rozavlea, unde, oprindu-ne pe drum să căutăm o cană cu apă, am fost invitați într-o casă, oameniți cu pîine și lapte și femeia aceea, pînă atunci necunoscută, ne-a deschis lăzile de zestre să ne arate lucrurile de bucurie și trudă ale vieții sale, ne-a poftit în toate camerele, ne-a povestit despre „oamenii ei", soțul și fiii. Sînt întîmplări care nu se pot uita, care vorbesc mai mult decît orice tratat academic, roman ori monografie seacă, despre felul de a fi al unor oameni, despre încrederea adevărată și despre comorile de suflet ale unui neam, despre nivelul lui de civilizație.

Închei aceste pagini ale „călătoriei în nord" cu un poem ce poartă același titlu și prin care am încercat să fixez în vers un sentiment, cred, definitoriu.

Eu, sudicul, merg în țara de nord
îmi iau cîmpia și o sui spre Gutîiu
cum se merge la rude, cum se merge la frați
care întru iubire se țin.

Eu îmi descopăr acolo chipul în porți
aerul — în dulcea ierbii tăiere
sufletul — într-un cîntec de noroc împărțit
peste clipa ce piere

Oltenie-a nordului, Maramureș de sud
granițî la cerul patriei vechi
sunete rare în orga limbii române
pentru vecie, perechi

Eu, într-o casă călătoresc, astfel cum
de la o fereastră cu soare, la alta cu lună
prea sînt toate aproape, nu pot rătăci
prea ni-i viața-mpreună.

Culoarea Bucovinei

Vara spre toamnă, Bucovina e albastră, un cer răsturnat. Case, flori, mînăstiri și cetăți, oameni cu vorba domoală. Cîmpulungul înecat în verdeață, Vama, vatră de civilizație veche, Gura Humorului lîngă care se așează cele două mînăstiri pictate cu frescă exteri-

LA NURMES

SIMBOLURI ALE VECHILOR TRADIŢII FINLANDEZE

oară de genialii meşteri ai Evului Mediu românesc : Humorul şi Voroneţul. Ctitoria lui Toader Bubuiog, mare logofăt al lui Rareş, şi al soţiei sale, Anastasia, Humorul anunţă parcă acea culoare dominantă a ţinutului, intrată în conştiinţa lumii ca „albastrul de Voroneţ". Cine să fi fost acel Toma de la Suceava, pictorul genial a cărui mînă a aşezat culorile într-o carte fără de moarte a Renaşterii româneşti, comparabil întru-totul maeştrilor italieni ?Critici de artă de notorietate mondială au făcut comparaţii cu Michelangelo, Fra Angelico, Rubliov scriind extaziaţi despre mînăstirile Bucovinei. Dar o scenă ca aceea a „Asediului Constantinopolului" nu poate fi înţeleasă altfel decît ca o transpunere a unui roman de o uluitoare densitate pe cîţiva metri de zid. O lume în mişcare, aparţinînd unui spaţiu geografic definit clar, spaţiul moldav (fizionomii, atitudini, gesturi), participînd la repovestirea unei întîmplări cruciale din istoria lumii. Sinteză între religios şi laic, filosofie, umor, istorie, viaţă şi moarte. Amprenta geniului. Poate mai modestă, aşa cum arată astăzi, poate mai puţin celebră decît Voroneţul, mînăstirea Humorului îmi impune mai mult şi o aşez, e dreptul meu, pe culmea cea mai înaltă a iubirii şi admiraţiei mele.

Sîntem, peste cîteva ore, la Voroneţ, este, fără îndoială, o clipă de cutremurătoare frumuseţe, ea rămîne izvorul albastrului Bucovinei, apoi ne îndreptăm spre Suceava, cetatea de scaun a lui Ştefan cel Mare, adică una dintre primele cetăţi de scaun ale istoriei româneşti. Ne pierdem între ruinurile ei, ne regăsim, de fapt, sub arcul unor timpuri de glorie.

Trei sute de ani capitală domnească, niciodată cucerită cu armele. Lăsînd numai o dată înlăuntrul ei năvălitorii, atunci cînd trădarea boierilor ce l-au părăsit pe Rareş a permis ca porţile Sucevei să se deschidă turcilor. La 1600 însă, cînd în faţa zidurilor venea oastea lui Mihai Viteazul, clopotele Sucevei l-au primit cu bucurie pe acela ce era Domnul primei uniri româneşti.

Sînt astăzi ziduri, şi porţi şi turnuri cutreierate de vocea istoriei. „În anul 6973 (1465) ianuar 23, joi la miezul nopţii, a intrat Ştefan Voievod în cetatea Chilia şi a înconjurat-o... Simbătă s-a predat cetatea şi a intrat Ştefan Voievod în cetate şi s-a întors în cetatea lui de scaun Suceava", „În anul 6983 (1475), ianuarie 10, marţi, a fost război la Vaslui cu puterile turceşti... şi steagurile lor şi cu schiptrele cele mari au fost luate, mai mult de 40 de schiptre şi s-a întors Ştefan Voievod cu toţi oştenii lui ca un purtător de biruinţe în cetatea sa de scaun a Sucevii"...

Cuvinte peste care nu se mai poate spune nimic, nu se mai poate închipui nimic. Avem numai datoria, sfînta şi suprema datorie de a privi astăzi şi mîine, şi întotdeauna zidurile cetăţii şi de a ni le aminti. Alătur această stare numai aceleia pe care am trăit-o în cealaltă cetate de scaun a Bucovinei şi a României întregi, Ipoteştii lui Mihai Eminescu. Am ajuns la Ipoteşti sub seară, era linişte mare, casa-muzeu dar mai ales împrejurimile ei respirau sunetele izvorului care a născut frumuseţea fără de egal a limbii române. Şi aici e o mînăstire a unui sfînt laic (iată că minunea unei mari iubiri întrupată în gîndul lui Nicolae Iorga ne-a putut dărui acest paradox, această avere neasemuită) care se numeşte Mihai Eminescu. Alături, între codrii Herţei, care se duc spre zarea poveştilor bătute de argint şi de gînduri, lacul cu nuferi pe care oamenii locului l-au ocrotit şi îl ocrotesc văzînd în el ceea ce este şi ceea ce trebuie să rămînă — o vatră, un monument al naturii şi al poeziei româneşti. Stau, noaptea, lîngă lacul lui Eminescu, lîngă un vulcan care lucrează mereu, desenînd flori de aur în magma limbii române.

Ştiu, cred, simt că am ajuns cu privirea, cu auzul, cu inima şi cu iubirea la Steaua Polară a fiinţei noastre. E un sentiment al comuniunii cu totul, cu limba română, cu aerul, cu pădurea, cu albastrul cerului.

Aici sînt ACASĂ, aici sîntem ACASĂ.

CASELE...

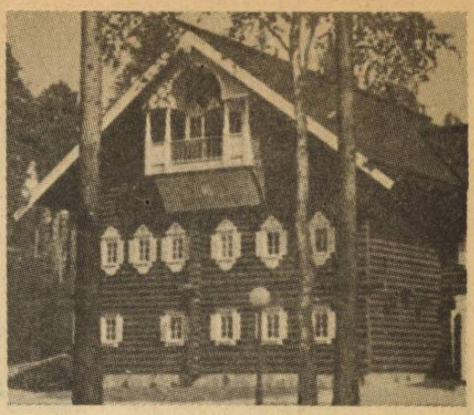

O puternică impresie o exercită asupra vizitatorului frumoasele şi durabilele case de lemn ridicate în satele finlandeze, mărturie a tradiţiei de secole în construirea de astfel de clădiri pe pămîntul Finlandei. În satul Kuikkaniemi, de pildă, ţăranul Jegor Bombin a înălţat în anul 1855, pentru unul din fiii săi, o clădire din lemn de un pitoresc deosebit şi o mărime impresionantă. Masivitatea ei se datora vechiului obicei din estul Finlandei de a adăposti oameni şi animale sub acelaşi acoperiş. Am avut posibilitatea să admir această casă de lemn cu trei etaje, lungă de 24 metri şi lată de 10 metri, dispunînd de toate dependinţele necesare unei gospodării ţărăneşti prospere, în timpul vizitei mele în oraşul Nurmes. Gazdele mi-au explicat cum a ajuns această construcţie la Nurmes, aşezare ce numără circa 11 600 de locuitori. Clădirea a fost folosită drept locuinţă în satul Kuikkaniemi pînă în anul 1934. Atunci cei cinci fraţi Bombin au demolat-o. Din lemnul recuperat din această uriaşă clădire trei dintre fraţii amintiţi şi-au construit case proprii. Pentru a nu fi uitată vechea tradiţie a construirii caselor din lemn cu mai multe etaje, primăria oraşului Nurmes a dispus acordarea unei suprafeţe de teren pe care să fie reconstruită casa lui Jegor Bombin pe baza planurilor sale originale. În 1976 s-a trecut la realizarea acestui proiect. Dar, între timp, s-a hotărît ca în acest loc să fie înălţat un sat întreg în care toate clădirile să fie făcute din lemn în conformitate cu vechile obiceiuri din zona de est a Finlandei. Au fost construite 20 de case, la înălţarea lor fiind folosiţi bușteni în lungime totală de 78 kilometri.

Autobuzul a oprit la Nurmes — un veritabil „oraş al mestecenilor" —, chiar în dreptul casei căreia i s-a dat numele constructorului ei : Bombin. Clădirea se înfăţişa ochilor în toată spendoarea ei. Balcoanele exterioare viu colorate, aflate la adăpostul streaşinii largi a casei, pilonii, balustradele şi cadrele ferestrelor cu opt ochiuri, frumos împodobite cu variate motive naţionale pictate sau încrustate în lemn, încîntau privirea. Numeroasele motive cu care a fost decorată casa au avut drept sursă de inspiraţie natura şi datinile din partea locului. În mod surprinzător se pot observa şi unele influenţe bizantine. Deosebit de interesante sînt prelungirile de lemn, sculptate şi pictate cît se poate de atrăgător, din cele patru colţuri ale streaşinei. Ghidul acestui muzeu în aer liber mi-a explicat că la înălţarea clădirii s-au folosit trunchiuri rotunde, masive de pin. Tot el mi-a precizat că unealta principală întrebuinţată la construirea unei astfel de case este securea. Asemenea clădiri nu încorporează nici măcar un singur cui sau altă parte de metal. Toate încheieturile casei sînt făcute cu măiestrie din lemn. Conform unui vechi obicei, fiecărei camere i s-a dat un nume imaginar, în general inspirat din onomastica locului. La etajul doi al clădirii vizitate am intrat într-o cameră denumită Yla-Pertti.

Gruzia de vis şi respiraţia Sudului

În altă vară, în alt an, călătoream în Gruzia. Amintirile mele nu mai urmează acum firul logic al drumului, ci încep din sala unui muzeu din Tbilisi. Un nume ca un fulger în noapte ori ca o taină ce nu se deschide decît tîrziu cînd ţi se pare că ai uitat totul, că te-ai vindecat de rana unei frumuseţi care ţi-a lovit ochiul trecînd prea repede. Piroşmani. Pictor şi legendă, nu se ştie exact cum a trăit, cum a plecat dintre oameni. Au rămas numai urmele lui pe pînză, tablouri fascinante, lume la cumpăna a două veacuri — XIX şi XX —, un soi de artă naivă infuzată de rafinamentul oriental. „Noapte în Cehetia" se cheamă un tablou. Mult negru, siluete în ceaţă, cai care fug, feţe de oameni rigide, rotunde, două alaiuri ce se întîlnesc ocupîndu-şi unul altuia drumul. Unul de nuntă, celălalt de înmormîntare, două ritualuri fundamentale din marele ciclu, viaţa şi moartea într-un echilibru pe care artistul îl sugerează ca într-un vis. Aici la muzeul et-

În ea s-a păstrat cu grijă aspectul tradițional al camerelor din această parte a țării. Lîngă ușă trona o sobă mare. De-a lungul pereților erau aliniate bănci executate din lemn de pin. Toată mobila, de o calitate deosebită, degaja o demnitate tăcută, caracteristică, de altfel, pentru locuitorii acestor ținuturi.

KALEVALA...

Un nume foarte drag pentru locuitorii din Nurmes, pentru toți finlandezii din partea locului, este cel al cîntăreței de muzică populară Ogoi Muaranen, originară din satul Suojarvi, îmi spunea ghidul la ieșirea din această clădire impregnată de atmosfera trecutului secular. Statuia ei realizată de Taisto Martiskainen, artist din același sat, a fost așezată simbolic în fața casei în stil tradițional vizitate. Despre vechile tradiții ale acestui ținut mi s-a vorbit în timpul vizitării teatrului de vară cu 800 de locuri. Am avut posibilitatea să asist și la o repetiție pe care mai mulți actori o făceau în vederea punerii în scenă a unei fascinante piese de teatru, ce era de fapt o dramatizare a epopeii naționale finlandeze „Kalevala". Piesa a fost pregătită pentru a fi jucată cu prilejul împlinirii a 150 de ani de cînd această epopee, alcătuită de folcloristul Elias Lönnrot pe baza unor balade, cîntece lirice și incantații transmise oral, a fost publicată. Sub impresia repetiției la care am asistat mi-am continuat vizita prin veritabilul muzeu al satului din Nurmes. Ghidul mi-a atras atenția asupra clădirii denumite Kalevanhovi, cea mai nouă din sat, aproape la fel de mare ca cea a lui Jegor Bombin. Interiorul ei a fost astfel amenajat încît aici se pot desfășura conferințe. Anumite camere au fost destinate pentru găzduirea de expoziții de artă, de produse meșteșugărești tradiționale.

Complexul muzeistic din Nurmes atrage un mare număr de turiști finlandezi și străini. Cadrul natural în care este situat exercită, de asemenea, o puternică atracție. Complexul este așezat pe malul lacului Pielinen, lung de o sută de kilometri, unul din cele mai mari lacuri din Finlanda. Mediul ambiant tipic pentru această adevărată țară a lacurilor contribuie la crearea atmosferei de mit și legendă, desprinsă parcă din „Kalevala", ce rămîne adînc întipărită în amintirea vizitatorului.

TUDOR PRELIPCEANU

nografic, în sala Piroşmani, ca şi la Mțeta, vechea capitală gruzină, în mînăstirea cu icoane de culoarea şi hieratismul Bizanțului, am avut sentimentul că trăiesc aievea un vis despre Gruzia. Neliniştit şi greu, un vis sub semnul artei. Prelungindu-l sub soarele Meretiei de sus (Gruzia de răsărit), în satul marelui scriitor gruzin Teretelu, unde casele par şi sînt marcate de acelaşi semn al artisticului ca în Maramureş ori Bucovina.

Civilizație montană, mult lemn lucrat cu fantezie, sate ca niște prelungiri ale pădurii. Spectacolul mesei gruzine şi el făcînd parte din arta locului. Masa încărcată cu brînzeturi, salată de ombalo, o iarbă cu gust ciudat, şaşlic, vinete umplute cu nuci sau vinete tocate cu sos de kinza şi tarhon, tecmali — sosul de corcoduşe verzi, turte de pîine coapte în țest, mălai, vinul alb de Cahetia în urcioare de pămînt. Toasturile unui tamadar — care au sonurile unui poem şi corul bătrînilor gruzini, solemn, tremurat ca o poveste de luptă în munți.

Un aer special plutește peste tot ce văd şi simt, un aer cunoscut, aromă de soare şi iarbă, aerul Sudului meu natal. Aici, la fel ca în cîmpia dunăreană unde m-am născut. La fel ca în Munții Pirin din Bulgaria unde, la o distanță de doi ani în urmă, mă opream într-o casă de învățători, din Blagoevgrad. Venisem de la Rila, mînăstirea perlă încrustată în munte, albă, strălucitoare, armonizînd cu toate culorile trecerii spre toamnă şi regăseam în casa bătrînilor învățători un spațiu familiar, parcă nu ne trebuiau cuvinte să ne înțelegem, parcă mă întorsesem în Mehedinți la ai mei de pe drumurile lumii.

Respirația Sudului, sentimentul comuniunii, ca o amintire încăpătoare în care îți aduni totul, copilăria, visele, trecerea.

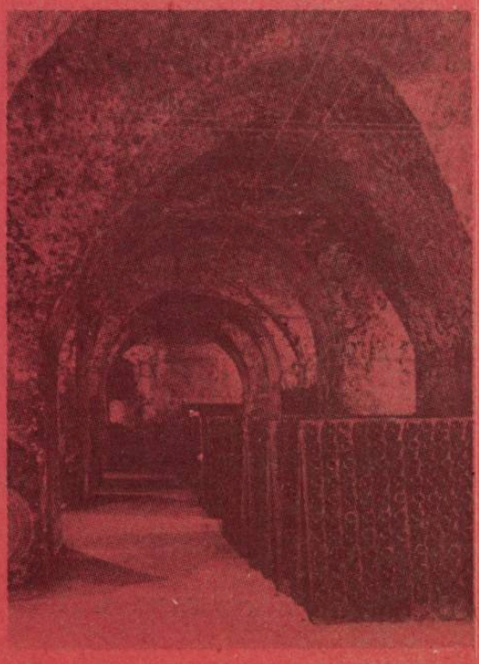

Şampanie şi lacrimi

La Epernay, în regiunea Champagne şi la Villa d'Aosta lîngă Torino am văzut niște catedrale aparte, zidite sub pămînt întru gloria bobului de strugure amețit de soare şi petrecut în cîntecul vinului.

Bolți de piatră, firide, arhitectură cu desen precis, pivnițele celebre „Moet et Chardon" şi cele ale nu mai puțin celebrei firme „Cinzano" chiar arată ca niște catedrale. Ritualul vinului, arta vinului se săvîrşesc aici de sute de ani, stau mărturie sticlele şi amforele vechi în care lichidul s-a solidificat devenind esență cu puteri mortale. La Villa d'Aosta comerțul cu toată recuzita sa propagandistică îşi face mai mult simțită prezența. În sala de protocol, maestrul de ceremonii scandează neobosit: „Ați băut un aperitiv. Ştiți ce este ? Cinzano rosso ! E cel mai bun ! Cinzano sempre, deviza noastră ! Luați, vă rog, vederi cu imagini din această splendidă regiune montană ! Le puteți trimite oriunde în lume fără să plătiți timbrele ! Le vom plăti noi !" Sigur, atîta vreme cît pe colțul imaginilor din într-adevăr splendida regiune Aosta se lăfăie emblema casei Cinzano şi deviza „Cinzano sempre". La Epernay e un aer ceva mai „aristocratic", salonul de recepție de la intrarea în marile subterane e decorat cu blazoanele vechilor case regale europene care consumau

RADU CÂRNECI

Poem după viscol

Dimineață de somn lumină subțire
stele în geamuri apun tainic și dulce
brad lîngă casă tristețe de mire
clopote nu-s
umbre merg să se culce.

Ceasuri de viscol, clipele-n mine coboară
femeia de lună m-a iubit ca un rug
flacără dănțuind peste mine comoară
pasăre neagră trupul
de mine năuc.

Vine acum legănarea de sînge prelungă
începutul de sete un dor de cuvinte
cocoșii de dragoste din cetină-adîncă
ceață de vis trimit
înspre stîncile sfinte.

Alb nesfîrșit puritate alb de hermină
peste auz pufos apoi peste gură :
ochii închid avar zarea divină
simt că zeii mă-mpart
zeii mă fură...

Sonet însingurat

Durere de-mi trimiți o port în mine
— un foc de sînge-n stingere prelungă
în imn amară veninată dungă
în soare vînăt datorînd lumine —

Își mină Timpul clipele-asasine
ca un păstor și le împinge-n strungă
și nu-i mireasmă sufletul să-mi ungă
icoane nu-s la care să se-nchine.

De caut semne semnele-s de soarte
iar clopot nu-i tăcerile să-mi sune
și mi-e cu fiere vinul dinspre moarte.

Deasupra cer — albastră nepăsare —,
în față zări lipsite de minune,
iar tu ascunsă-n care stîlp de sare ?...

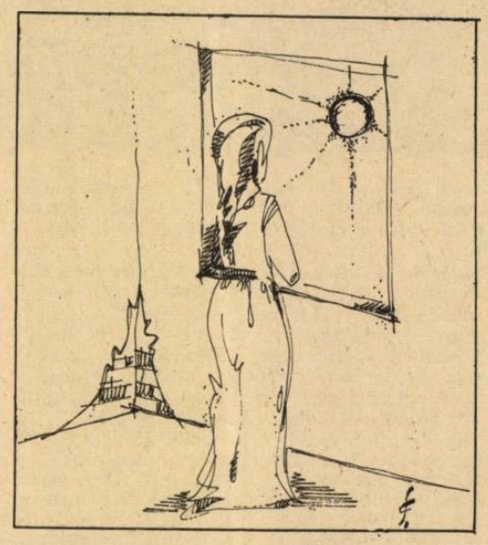

Gînd înapoi

Va veni primăvara, desigur
ne vom întoarce în copilărie
copaci fiind, ne-om înunda cu muguri
ne vom preface-n iarbă pe cîmpie

Sau, dacă vrei, vom fi o ploaie-n ropot
de soare ploaie, curcubeu răsfrînt
iar în amurg vom fi de bronz în clopot
topindu-ne în zări, la ceasul sfînt.

Și vom rodi cu stelele curate
un gînd înalt, făclie de priveghi :
voi fi în toți, iar tu vei fi în toate
medalie cu două chipuri vechi.

Și, ca o ceață din nimic ivită
ușori vom fi, călătorind în jos
cer legănat în lacrima-ispită
și răsturnat în noi cu preafrumos...

Destinul Ciocîrliei

Pasărea face dragoste-n zbor
acolo țipătul ei de fecioară
bucurînd înaltul
și-adîncul care o împresoară.

Ea se hrănește cu aer
ea bea apă de aer
ea are cuibul de aer
într-un copac de aer.

Doar cînd e chemată pe pămînt
devine foc și durere
totul în jurul ei se aprinde
și singură piere.

Ci gușa îi palpită încă
pînă ce soarele apune :
e cîntecul cel mai frumos,
ne-imn și ne-rugăciune...

frecvent „Moet et Chardon", ni se vorbește cu voce scăzută despre calitățile licorilor care se ascund în imensele butoaie de stejar. Asta nu-i împiedică însă pe membrii comitetului sindical al întreprinderii (e și asta o întreprindere, nu ?) să ofere grupului de vizitatori cîteva lăzi cu șampanie care se bea fără ceremonial și de către unii chiar fără măsură, ca un zaibăr oarecare.

Vederea acestor catedrale ale vinului îmi conectează amintirea la alte imagini ale unor zidiri subterane în care mîna omului a creat, în răbdare și dragoste, chipuri echivalente trăirilor sale. Peștera de sare de la Wieliczka din Polonia are în orizonturile cele mai adînci săli decorate cu statui, scene transpunînd legende vechi. Zeii adîncului, zeii bucuriilor dar mai ales ai spaimelor oamenilor care, muncind aici o viață, au obsesia luminii și a frumuseții. Totul împrejur a devenit artă, vis sculptat în lacrima pămîntului care este sarea. La fel, peste mii de kilometri, în Columbia, lîngă Bogota, la Zsipaquirá, o catedrală săpată în muntele de cărbune și sare, ca un lamento al sufletului învins în fața divinității. Tot ce înseamnă catolicismul, înălțime strivitoare, umilință, depărtare a fost transpus aici de geniul și truda unor meșteri care nu vor fi cunoscuți niciodată.

Muzee subpămîntene, arta vinului și arta sculpturii în sare, bucurie și tristețe. Șampanie și lacrimi...

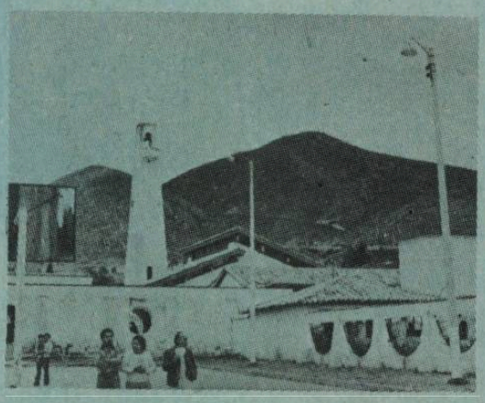

Fructele speranței

Lîngă Darhan, aproape de granița de nord a Mongoliei, e un ținut în care variațiile de temperatură, seceta și pămîntul sărac i-au făcut pe oameni să creadă secole de-a rîndul că nu vor putea cultiva nimic. Aici creștea iarbă doar, iarba aspră, mărăcinoasă, prăfoasă, din dunga deșerturilor. Și totuși s-a încercat în urmă cu nu mulți ani să se săvîrșească lîngă Darhan un miracol al fructelor. S-a adus apă din Haraa, s-au căutat soiuri rezistente (vara sînt + 40° iar iarna — 40°), s-a investit multă răbdare și muncă. Într-o țară unde, în întregul suprafeței ei, pînă la 1938 nu se cultivaseră niciodată pomi fructiferi. Și truda oamenilor, răbdarea lor au învins. Lîngă Huitin Ul (Munții Reci) am fost invitat la un ceremonial cu totul special, la o „degustare de fructe". Se aflau pe masă roșii, varză, afine, zmeură, miere de albine. Toate erau considerate fructe aici, adică ceva rar de care trebuie să te bucuri întîi cu ochii. Și mere erau, mici, încrețite, un soi special, de mărimea prunelor de la noi, aveau aromă, le-am privit ca pe un semn al îndîrjirii de a rezista, de a lumina al stelelor de iarnă.

Degustare de fructe la Darhan, degustare de fructe pe alt continent, în America latină, undeva în Guyana pe un pod peste tulburele fluviu Demerara care se varsă în Atlantic. Acolo, banane verzi, galbene și roșietice, ananași aproape cît mingile de rugbi, papaia aromați, avocado, nuci de cocos. Un soi de nepăsare în stivele acelea de fructe, risipă în felul în care nuca de cocos retezată cu un catlas se varsă pe pămînt, banana se mușcă jumătate și se azvîrle pentru că e prea pătrunsă de soare. Există, iată o, geografie a fructelor, o hartă a aromelor, locuri unde minunea devine fapt banal, măsuri cu totul diferite pentru speranță.

Fructe și țări, oameni și țări. În amintirea mea stau alături, fiecare cu îndreptățirile ei, degustarea merelor chircite de la Darhan, tîrgul de fructe de pe Demerara, piața abundentă din Tbilisi cu munți de pepeni roșii și galbeni, livezile de mere aurii ale Năsăudului grămezile de mango de pe străzile din Cairo. Culoarea amintirii, parfumul ei, fructele, repere pentru memorie.

CUNOAȘTERE, CULTURĂ, CIVILIZAȚIE

prin agențiile județene de turism pentru tineret

Turismul pentru tineret este și trebuie să fie o activitate eficientă, un puternic mijloc de educație patriotică a tinerilor. Or, una din principalele îndatoriri ale agențiilor județene ale B.T.T. este tocmai aceea ca prin multitudinea de activități specifice să preia o serie de sarcini educativ-formative, dîndu-le o puternică tentă mobilizatoare. Activitățile desfășurate în timp de Agenția B.T.T. Alba vin, încă o dată, să sublinieze, să demonstreze tocmai acest rol educațional, posibilitatea de a îmbina agrementul, destinderea cu o serie de componente educative, de a oferi în mod permanent, atractiv veritabile lecții de patriotism, de dăruire patriotică și revoluționară despre trecutul eroic și despre prezentul plin de patos revoluționar.

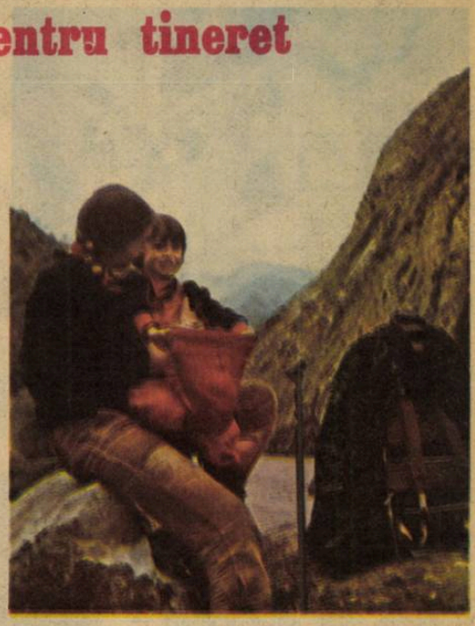

AGENȚIA BTT ALBA

Era firesc ca amplasată fiind într-un cadru deosebit de pitoresc, într-o zonă cu un potențial turistic ridicat Agenția Alba a B.T.T. să ofere tinerilor o tot mai diversă paletă de acțiuni turistice, multiple posibilități de îmbogățire a orizontului de cunoștințe istorice, geografice, culturale. S-ar părea că nici nu este din cale afară de greu să se inițieze astfel de acțiuni odată ce sediul agenției se află la poalele zidurilor Cetății feudale a Albei Iulia, în imediata apropiere a vestigiilor anticului Apulum, la numai cîțiva kilometri de cetatea dacică Apoulon, ca să nu amintim decît cîteva din obiectivele de real interes turistic ce pot fi atinse în mai puțin de o oră. Adevărul este însă, ne-am convins, că fiecare drumeție, fiecare acțiune inițiată de agenție capătă alura și amploarea unei veritabile expediții turistice, nici un amănunt nefiind neglijat, orice posibilitate fiind luată prudent în calcul.

O agenție a tinerilor, pentru tineri

— Tinerii au încredere în noi, ne solicită concursul, apelează frecvent la serviciile noastre. Și este normal să facem totul pentru a-i mulțumi venind în întîmpinarea dorințelor lor, oferindu-le tot ceea ce credem că ei așteaptă de la noi, că și-ar dori de la o acțiune turistică bine organizată, ține să pună de la bun început punctul pe „i" vicepreședintele Agenției B.T.T.

— *Să înțelegem de aici că toate acțiunile inițiate se desfășoară în condiții exemplare...*

— ...spre asta tindem și fără a avea pretenția că am epuizat toate mijloacele avem motive să afirmăm că am cîștigat încrederea tinerilor.

— *Pe cè vă bazați făcînd această afirmație ?*

— În primul rînd pe numărul crescînd de participanți la acțiunile noastre — mai bine de 60 000 la nivelul acestui an, ceea ce, prin comparație cu anii trecuți, înseamnă un salt vizibil. Apoi îi vedem pe ei din ce în ce mai interesați de desfășurarea acestor acțiuni, dornici să se implice direct, venind cu propuneri realmente interesante, nu mulțumindu-se doar cu simpla participare.

— *Mă înșel eu sau, dincolo de aceste întemeiate motive de mulțumire simt umbra unor neîmpliniri ?*

— 60 000 pare o cifră mulțumitoare mai ales că, analizînd-o strict statistic ar însemna că fiecare tînăr din județ a participat la cel puțin o acțiune de-a agenției. Știm însă că mai sînt — chiar dacă din ce în ce mai puțini — tineri care, dintr-un motiv sau altul nu iau parte la acțiunile noastre. Pentru ca într-adevăr toți tinerii să se simtă atrași de ceea ce le oferim se impune să ne intensificăm și mai mult activitatea, să ne apropiem mai mult de ei și astfel să le oferim tot ceea ce își doresc, și chiar mai mult, dacă se poate și, credeți-mă, efectiv se poate. Vrem mai ales să ne orientăm și mai mult activitatea în direcția sporirii contribuției turismului pentru tineret la formarea și educarea multilaterală a tineretului, la dezvoltarea hotărîrii acestuia de a acționa cu fermitate pentru înfăptuirea neabătută a obiectivelor trasate de partid, pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului nostru, pentru afirmarea idealurilor de pace și progres care animă națiunea noastră socialistă.

Agenția B.T.T. Alba, cercurile de turism vor acționa necontenit pentru creșterea și dezvoltarea conținutului educativ și formativ al tuturor acțiunilor realizate, pentru găsirea unor forme noi de practicare a turismului și dezvoltarea celor devenite tradiționale, urmărindu-se atragerea unui număr sporit de tineri la practicarea actului turistic, punîndu-se un accent deosebit și în continuare pe acțiunile dedicate evenimentelor de mare însemnătate din viața partidului și poporului nostru.

Întîlnirea tineretului cu istoria

— *1987 a fost un an deosebit și din acest punct de vedere.*

— Ca agenție specializată în turismul pentru tineret era firesc să marcăm corespunzător aniversarea a 65 de ani de la crearea UTC, ceea ce, credem, am și reușit prin organizarea unui număr crescut de excursii în programul cărora s-a prevăzut vizitarea unor obiective economice, sociale și culturale la care au fost sau sînt organizate și în prezent șantiere de muncă patriotică ale tineretului, începînd cu cele de la Bumbești-Livezeni și continuînd cu Porțile de Fier I și II, Rovinari, Canalul Dunăre—Marea Neagră precum și șantierele de muncă patriotică județene. Am inițiat, de asemenea, un ciclu complex de acțiuni sub genericul „Epopeea independenței", dedicate aniversării a 110 ani de la cucerirea independenței de stat a României, precum și aniversării a 70 de ani de la eroicele lupte din vara anului 1917, acțiuni cu prilejul cărora, printre altele, s-a vizitat Muzeul de istorie al R.S.R., Mausoleul de la Mărășești și, desigur, Muzeul de istorie din Alba Iulia. În cadrul aceluiași ciclu tematic „Pămînt străbun, țară de eroi" am participat cu un mare număr de tineri la „Întîlnirea tineretului cu istoria" de la Costești, acțiune dedicată evenimentelor legate de începuturile istoriei poporului nostru pe aceste meleaguri. Am insistat și am prezentat de asemenea trasee turistice județene cu programe adecvate care să marcheze momente fundamentale din istoria patriei ce au avut arie de desfășurare pe teritoriul județului. Astfel, ca în fiecare an în februarie am organizat în Apuseni, la Cîmpeni și Abrud acțiunile evocatoare „Chemarea munților" și „Slăvindu-ne eroii", urmate de alte acțiuni cum au fost „Inimi fierbinți din țara de piatră", „Cîntecele Iancului" și „De la chemarea strămoșilor la zilele socialismului". În cadrul acestor acțiuni, ca și cu prilejul frecventelor tururi de județ, organizăm vizite la Muzeul Unirii, la Muzeul Avram Iancu, la monumentele de la Mirăslău, Sălciua, complexul sculptural „Gloria" de la Blaj, la casele din Abrud și Cîmpeni ce amintesc de anul revoluționar 1848. Acordăm o atenție deosebită organizării unor ample acțiuni în cadrul celei mai importante activități a BTT : „Ctitorii ale Epocii Nicolae Ceaușescu". În cadrul acestui ciclu au fost antrenați la nivelul acestui an peste 40 000 de tineri din toate unitățile din județ, participanții avînd prilejul să viziteze numeroase obiective economice și social-culturale, să cunoască îndeaproape grandioasele realizări ale perioadei celor mai bogate împliniri din istoria patriei — Epoca Nicolae Ceaușescu.

— *Ce ar mai fi de adăugat ?*

— Multe, desigur, important însă pentru noi și pentru tineri este ca ei să știe că le stăm în permanență la dispoziție, că zi de zi, și nu doar în limitele programului afișat, așteptăm sugestiile și propunerile lor.

Agenda — județul Alba

● Se întinde pe o suprafață de 6.231 km.p. (2,6 la sută din suprafața țării), fiind al 16-lea județ ca mărime, cu reședința la Alba Iulia.

● Se învecinează cu județele Bihor, Cluj, Mureș, Sibiu, Vilcea, Hunedoara și Arad.

● Deține locuri fruntașe pe țară la producția de mașini electrice de spălat rufe, mașini electrice de cusut de uz casnic, sodă calcinată — 35 la sută din producția țării, antidăunători — 28,7 la sută, ciorapi — 26,6 la sută, plăci fibrolemnoase — 26 la sută.

● În județ se află municipiul Alba Iulia și 8 orașe : Abrud, Aiud, Blaj, Cîmpeni, Cugir, Ocna Mureș, Sebeș, Zlatna, 67 comune și 737 sate, din punct de vedere al numărului de localități județul ocupînd locul I.

● Munții ocupă 52 la sută din suprafața județului, podișul și dealurile 26 la sută, iar zonele depresionare și luncile rîurilor — 22 la sută.

● Altitudinea maximă atinge 2 130 metri în Munții Surianu, iar cea mai mică, de 210 metri, este în Lunca Mureșului, lîngă Sibot.

● Hidrografia județului este dominată de cursul mijlociu al Mureșului care colectează toate rîurile din teritoriul său.

● Cei mai importanți afluenți sînt Arieșul, Aiudul, Geoagiu, Cricăul, Ampoiul, Vîntul, Tîrnava, Secașul și Sebeșul.

● Printre bogățiile solului și subsolului amintim : gazul metan, sarea, minereurile auro-argintifere și sulfurile complexe, minereul de mercur, marmura.

● Demn de remarcat este potențialul turistic al județului cu importante obiective turistice, legate de gloriosul trecut istoric sau de raritățile naturale (coloanele de bazalt de la Detunata, ghețarul Scărișoara, numeroase alte peșteri și chei).

● De asemenea, județul adăpostește numeroase rarități naturale, unele cu o valoare deosebită. Din acest punct de vedere se poate spune că este județul cu cele mai multe rezervații și monumente ale naturii din țară.

● Astfel, pe raza județului sînt ocrotite o serie de plante deosebite monumente ale naturii, printre care floarea de colț, strugurii ursului, ca și numeroși arbori seculari ca stejarul lui Iancu de la Blaj, gorunul lui Nichita, castanii comestibili de la Cetea etc.

Agenția B.T.T. Alba vă invită

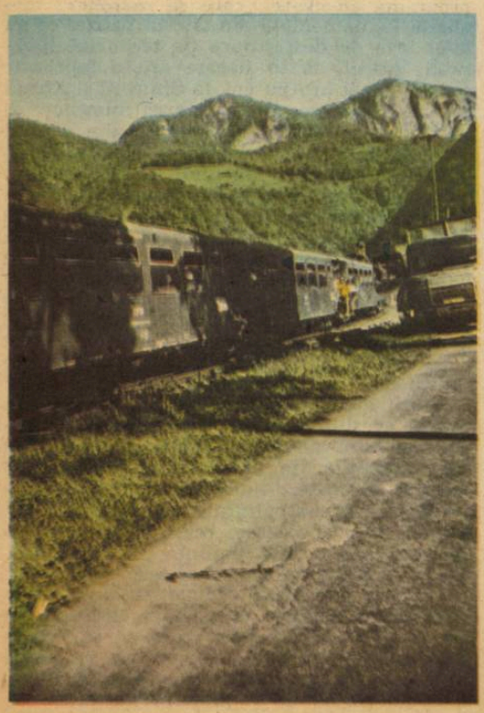

PE TRASEELE JUDEȚULUI

SPRE ȚARA MOȚILOR

Alba Iulia — Zlatna — Abrud — Cîmpeni — Avram Iancu

Zlatna : În perioada Daciei romane a fost centrul administrativ al exploatărilor miniere din zonă. O placă memorială ne amintește că aici Avram Iancu și-a făcut o parte din studii la Gimnaziul din Zlatna. Un bust realizat în bronz a fost ridicat și dezvelit în anul 1973 în amintirea prefectului ținutului Zlatnei în perioada 1848—1849, Petru Dobra, un activist al cauzei revoluției române ; unități extractive și de prelucrarea neferoaselor.

Abrud : A cunoscut mari frămîntări sociale și naționale, mai ales în timpul răscoalei din 1784 și al revoluției din 1848. Numeroase plăci memoriale amintesc despre fapte și oameni din acești ani. Există o placă pe peretele casei în care au fost ținuți în lanțuri Horea, Cloșca și Crișan. În memoria prefectului ținutului Zarand, Ioan Buteanu, a fost dezvelit în 1973 un bust al acestuia în centrul orașului realizat de Horea Flămîndu. Bustul lui Horea așezat la intrarea în parcul Liceului HCC, înalt de 1,30 m. Aici s-a constituit în 1877 unul dintre cele mai active comitete pentru sprijinirea războiului de independență.

Întreprindere de confecții, Combinatul minier al cuprului.

Cîmpeni : Ca omagiu adus lui Avram Iancu, „Craiul Munților" piața centrală din Cîmpeni este străjuită de statuia ecvestră a acestuia. În strada 23 August nr. 1 s-a aflat casa care a adăpostit sediul lui A. Iancu în cartierul general al revoluției ; Întreprinderea de prelucrare a lemnului.

Avram Iancu : Casa Iancului și Muzeul memorial. Cu ocazia sărbătoririi a 150 de ani de la nașterea sa, în anul 1974 Muzeul Unirii de la Alba Iulia a organizat o expoziție de istorie și etnografie. În centrul comunei se află bustul lui Avram Iancu.

PE ARIEȘ

Cîmpeni — Lupșa — Baia de Arieș — Buru — Aiud — Alba Iulia

Lupșa : Muzeul etnografic este unul dintre cele mai importante muzee etnografice sătești din țară.

Baia de Arieș : Important centru minier, amintită documentar în anul 1325 ca „oraș regal“ datorită exploatărilor miniere aurifere. La ieșirea din comună se află „fagul împăratului“, o raritate floristică care își păstrează frunzele și iarna.

Rimetea : Muzeu etnografic

Aiud : Unul dintre cele mai importante orașe ale județului Alba. Întreprinderea metalurgică ; Întreprinderea de prefabricate din beton. Muzeul de științe naturale funcționează în actuala clădire a Liceului „Bethlem Gabriel“. Biblioteca documentară „Gabriel Bethlem“ : cărți rare, tipărituri vechi, incunabule ; Cetatea Aiudului.

Alba Iulia : Muzeul Unirii ; Sala Unirii unde s-a semnat actul Unirii la 1 Decembrie 1918 ; Biblioteca documentară „Bathyaneum“ : manuscrise rare, Codex Aureus ; Cetatea din sec. XVIII cu porțile cetății ; Obeliscul lui Horea, Cloșca și Crișan ; Statuia ecvestră a lui M. Viteazul ; Intreprinderea „Refractara“ ; Intreprinderea de utilaj ; Intreprinderea Mecanică ; Intreprinderea de porțelan ; Intreprinderea „Ardeleanca“ ; Intreprinderea de covoare.

PE TÎRNAVE

Alba Iulia — Sîntimbru — Blaj

Sîntimbru : Este locul cunoscutei bătălii dintre Iancu de Hunedoara și turci.

Blaj : „Mica Romă“ cum îl denumea Mihai Eminescu. Trecutul localității este legat de activitatea corifeilor Școlii Ardelene Gh. Șincai, Petru Maior, Samuil Micu ; Cîmpia Libertății — Complex statuar care cuprinde 24 de busturi în bronz ale celor mai de seamă personalități din istoria Blajului și ale revoluției de la 1848. Statuia lui Avram Iancu și bustul lui Axente Sever. „Teiul lui Eminescu“ ; Biblioteca „Timotei Cipariu“ ; Combinatul de prelucrare a lemnului, Intreprinderea de accesorii și mașini unelte.

PE VALEA SEBEȘULUI

Alba Iulia — Lancrăm — Sebeș — Căpîlna — Șugag — Oașa

Lancrăm : Locul unde s-a născut Lucian Blaga.

Sebeș : Muzeul de istorie funcționează în casa Zapolya. În 1540 în această clădire a murit voievodul Transilvaniei, Ioan Zapolya ; Combinatul de prelucrarea lemnului : Întreprinderea de ciorapi „Sebeșul“ ; Intreprinderea de articole de pielărie „Căprioara“.

Căpîlna : cetate dacică.

Șugag : Centrul de sculptură populară în lemn ;

Sistem hidroenergetic, lacurile de acumulare de la Tău și Oașa. Valea Frumoasei.

PE ITINERARII INTERJUDEȚENE

1. Alba Iulia — Sibiu — Brașov — Poiana Brașov

Sibiu : Muzeul tehnicii populare, Muzeul Brukental, Complex turistic pentru tineret, Intreprinderea Balanța, IPAS, Flaro.

Făgăraș : Cetatea Făgărașului, Combinatul chimic.

Brașov : Centrul istoric, Muzeul de istorie, Muzeul de artă, Muzeul primei școli românești, Întreprinderea Tractorul, Steagul Roșu, Rulmentul, Stațiunea Poiana Brașov.

2. Alba Iulia — Sibiu — Păltiniș

3. Alba Iulia — Deva — Timișoara

Simeria : Parcul dendrologic

Deva : Centrul civic, Cetatea, Muzeul de istorie

Timișoara : Casa tineretului, Muzeul Banatului, Întreprinderea Electrotimiș, Electromotor, Combinatul petrochimic.

4. Alba Iulia — Sovata — Izvorul Mureșului

5. Alba Iulia — Cluj Napoca — Oradea — Băile Felix

Cluj Napoca : Centrul civic, Muzeul de istorie a Transilvaniei, Grădina Botanică, Grădina zoologică, Întreprinderea Unirea, CUG.

Oradea : Casa tineretului, Monumentul Independenței, Cetatea Oradei, Muzeele memoriale „Iosif Vulcan“ și „Ady Endre“.

6. Alba Iulia — Turda — Tîrgu Mureș

Turda : Grădina zoologică, Întreprinderea de sticlărie

Tîrgu Mureș : Casa științei și tehnicii pentru tineret, Întreprinderea Electromureș, Palatul Culturii, Muzeul județean.

7. Alba Iulia — Băile Herculane Drobeta Turnu Severin — Tîrgu Jiu — Hațeg.

Turnu Severin : Complexul hidroenergetic și de navigație Porțile de Fier, Șantierul naval, Cula lui Tudor Vladimirescu de la Cerneți, Podul lui Traian.

Tîrgu Jiu : Ansamblul sculptural Brâncuși, Muzeul județean, Casa memorială Ecaterina Teodoroiu, monumentul de la Padeș.

8. Alba Iulia — Mediaș — Sighișoara

Mediaș : Intreprinderea Vitrometan, Emailul roșu.

Sighișoara : Cetatea medievală, Intreprinderea Faianța, Întreprinderea de confecții.

PLEDOARIE PENTRU „PER PEDES“

Cînd vine toamna cu cerbii și cu tăcerile ei, cînd sufletul își soarbe frumusețea din dorul pădurilor de brad și nopțile picură povești în munții încrestați pe răbojul drumurilor noastre, privim pentru o clipă în noi ca să ne deslușim chemarea...

Ne cheamă Muntele, cu adîncimile și tăcerile lui, cu puterea și măreția luminii sale... Dar nu oricine și oricum se poate încumeta să-i desferece tainele. Muntele nu-i făcut pentru suflete sterpe, ci pentru cei vrednici, cei sortiți unei mari iubiri, pentru cei ce au puterea dăinuirii în suflet, a trăirilor totale acolo sus, unde se îngemănează cerul cu pămîntul într-un sărut etern...

Drumețul e omul nădăjduirii fără margini, omul tăriei și al speranțelor, e cartea de vizită a neostoitului suflet pribeag prin anotimpuri și visări. E cel care, săptămînă de săptămînă, străbate poteci de munte, le desfășoară pe harta frumuseții, ca să le adune apoi în podișul alpin al sufletului său. E cel care, cu miraculoasa putere de dragoste descifrează necuprinsul, sfidează primejdia și înscăunează în locul disperării — speranța...

„Per pedesul“ a adunat și în 1987 cîteva sute de drumeți și le-a desferecat tainele Trascăului în sintagmele prieteniei ; le-a astîmpărat foamea de spațiu și i-a învățat abecedarul neștiut al munților ; le-a sădit în suflet crezul în puritate și durabilitate.

Și cînd octombrie i-a adunat din nou pe toți la finala concursului, mult rîvnitul trofeu al Albamontului : „Bocancul Per pedes“ a fost de fapt al tuturor. Nu au existat învingători și învinși. A existat doar o mare bucurie — bucuria reîntîlnirii și sentimen-

tul încrederii în frumusețea naturii și frumusețea morală a oamenilor de munte. Și spectacolul „Lirei Carpatine" a fost o nouă dovadă că prea plinul sufletelor se adapă de la izvorul cu apă vie al înălțimilor. Au fost alături pe scenă prieteni din toată țara, de toate vîrstele (de la 3 ani la 73 ani), de toate profesiile, dar pe toți i-a legat același crez și aceeași dragoste statornică. Și numele lor, cîștigătorii merituoși, nu trebuie uitat ; Montan Grup Timișoara — trofeul „Per pedes" ; Alpin Club Brașov și Bucur București — locul I ; Montan Club-Cheile Turzii — locul II ; Condorul Brașov și Sarmis Hunedoara — locul III ; Condorul Brașov, Algo Petroșani, Montan Club Cheile Turzii — trofeul Lira Carpatină. Și au mai fost mulți, mulți alții — și premii individuale și o serie de proiecții de diapozitive prezentate de cercurile de turism Bucur și Albamont, precum și cercul de speologie Pollaris din Blaj, alături de interesanta și documentata proiecție a alpinistului Aurel Ritișan, participant la prima expediție românească în Himalaya.

Și ca o continuare firească a acestor momente, în toamna tîrzie a duminicii, ca o tînguire a ruginiului din noi am evocat Valea Mureșului. Amiaza rămăsese țintuită în bolta cerului. Aerul cobora în vasele de lut ale pămîntului, răscolind tăcerea unui timp în afara legilor fizicii. Și de acolo, am privit cu toții munții. Și fericirea ne pătrundea prin toți porii și cuvintele erau de prisos. Ne înțelegeam din priviri. Durabilitate și crez. Simplitate. Și pădurile veneau și treceau prin noi și fiecare înțelegea că fiecare „Per pedes" va însemna o bucurie fără margini. Căci numai în Apuseni îți poți înmuia privirea în foșnetul răcoros al timpului ca să vezi mai limpede și mai curat pe cei din jurul tău. Și Albamontul și munții vor rămîne pentru sufletele noastre o casă a regăsirii și a statorniciei. Pentru că în tumultul acestei vieți simțim din cînd în cînd nevoia să ne întoarcem privirea și spre eul nostru însetat de lumină și căldură. Și atunci vom dori Per pedes-urile... Și atunci vom redescoperi munții...

„ALBAMONT"

De la înființarea cercului de drumeție și turism montan „ALBAMONT" din Alba-Iulia, au trecut cîțiva ani și nu de puține ori, a fost pusă întrebarea : „Ce este de fapt ALBAMONT ?". Un răspuns scurt, dar superficial, ar putea fi de forma : cerc de drumeție și turism montan, din Alba-Iulia, județul Alba, adică un grup de tineri care de cîte ori au ocazia merg împreună în excursii, folosind ca mijloc de deplasare, cel mai adesea, „autopiciorul".

În 1979, s-a întîmplat că un număr însemnat de tineri (stagiari sau localnici), se întîlneau frecvent, în excursii, organizate la sfîrșit de săptămînă, de către B.T.T. sau O.J.T. Alba ; excursii cu un program și traseu stabilite din vreme de către organizatori, și de la care nu se puteau face nici un fel de abateri chiar dacă participanții își manifestau dorința de a vizita și alte obiective în afara celor prevăzute în program.

„Mulți ne întorceam nemulțumiți din astfel de excursii", ne spune Marioara Pușcaș, inimoasa președintă a cercului. Întîlnindu-ne destul de des și deci cunoscîndu-ne mai bine, în discuțiile noastre aceste nemulțumiri apăreau mereu.

La o astfel de confruntare, cuiva i-a venit ideea înființării unui cerc de turism. A fost ca o scînteie ! Toți căutam ceva și iată că dintr-o dată am găsit.

În această situație, de la idee la faptă n-a fost decît un pas. Iată-ne la ușa „Asociației sportive Constructorul", a I.J.C.M. Alba, unde găsim o înțelegere totală.

Sufletiști inimoși, idei suficiente, cadru organizatoric și fonduri existau ; nu ne-a mai rămas decît să ne întîlnim în 22 februarie 1980, ora 15,30, într-o ședință de constituire. În tot acest timp am beneficiat permanent de îndrumarea tehnico-organizatorică, sprijinul moral și multe îndemnuri de constituire din partea „Agenției BTT Alba". Atunci eram 16, cu o puternică dorință de reușită. Am întocmit un regulament de funcționare și un program de acțiuni pe 1980, care au fost aprobate de toți.

Pînă la acea dată nici unul dintre noi nu se putea lăuda cu multe acțiuni montane ; fiecare învățam de la fiecare ; studiul individual era preocuparea noastră în cursul săptămînii, iar sîmbăta și duminica, fiecare voia să-și etaleze, pe teren, ceea ce-a acumulat într-o săptămînă. Eram destul de naivi, în munca noastră de autoeducare turistică, dar ne plăcea.

Descoperirea măreției și perfecțiunii naturii, ne-a făcut să trecem, peste toate acele ironice comentarii, făcute pe seama noastră în momentul cînd plecam sau ne întorceam în localități sau chiar de către colegii de serviciu. Faptul că la fiecare traseu parcurs, trăiam cu adevărat o stare de spirit deosebită, ne îndemna mereu la acțiune. Tot cam atunci am inclus în programul nostru și deviza „Nu sta degeaba, că degeaba stai !", deviză încurajată cu multă plăcere de membrii cercului și nepărăsită deloc. Culorile cercului : roșu, alb, albastru, apar pe ecuson, fanion și pulovere.

Se putea observa că odată cu trecerea timpului la membrii cercului se conturau tot mai clar, diverse pasiuni (fotografia, arheologia, istoria, geologia, geografia, colecționarea, scrisul etc.), deoarece se găsea mereu cîte o portiță de valorificare a acestor pasiuni, fără a fi planificată dinainte, totul decurgînd de la sine.

Cunoscînd posibilitățile materiale și spirituale ale membrilor cercului, s-a putut realiza un program-cadru pentru toate acțiunile organizate, program îmbunătățit mereu :

1. Cunoașterea cadrului natural, valorificarea și popularizarea potențialului turistic al munților de pe teritoriul jud. Alba (începutul = m-ții Trascău).

2. Descrierea și întocmirea de schițe la traseele străbătute.

3. Educarea membrilor cercului în spiritul ocrotirii naturii, a frumuseților patriei, a patrimoniului turistic național, printr-o profundă cunoaștere a lor.

4. Conservarea și întreținerea monumentelor arheologice și turistice din zonă.

5. Realizarea de filme, diapozitive și fotografii turistice.

6. Executarea de marcaje turistice și întreținerea celor existente.

7. Realizarea unui colț turistic, cu caracter publicitar ; editarea unei foi volante.

În urma acestui program-cadru, să vedem :

BILANȚUL

La început, am fost niște îndrăgostiți de m-ții Trascău ; poate că părerile noastre despre acest masiv sînt subiective, dar trebuie să o spunem deschis că cel mai bine ne simțim în Trascău și ca atare nu-l vom putea trăda niciodată. Nu vrem să ne contrazicem cu nimeni, dar în Trascău sîntem cel mai acasă. În acest masiv, pașii ne-au purtat atît pe cărări cunoscute sau umblate de alții, cît și pe cărări nebătătorite, doream să știm tot ce poate oferi din punct de vedere turistic masivul Trascău. Acum putem afirma cu toată convingerea că oferă foarte mult turiștilor ; Colții Trascăului, muntele Bedeleu, Cheile Rîmețului, Intregalde, Ampoiței, Fenești, etc. Piatra Craivii, Piatra Cetii, Iezerul Ighielului, Vînătare, Huda lui Papară, Sipote, poieni și păduri, căi și creste, vegetație și calcar, faună și floră bogată, oamenii și așezările lor, sînt numai cîteva din minunățiile care se pot întîlni aici. Orice turist ajuns pe aceste meleaguri, nu le poate părăsi decît pătruns de o puternică încîntare și nostalgie, dar dorința de revenire îl va stăpîni mereu.

Am realizat și un colț turistic, am scris ceva material și la ziarul local, dar dorința noastră de a arăta și altora m-ții Trascău, nu era pe deplin realizată. Vroiam mai mult decît am făcut ; astfel a apărut PER PEDES — concurs de drumeție și turism montan, organizat de cercul „ALBAMONT" în m-ții Trascău, concurs ce cuprinde trei probe, a treia fiind „Mijloace de popularizare". La 1 mai 1981 are loc prima ediție și de atunci, în fiecare an, la 1 mai, se știe că va fi PER PEDES în Trascău.

La acțiunile noastre participă și alți oameni ai muncii din Alba-Iulia, chiar dacă nu sînt albamontiști, care vor să facă excursii la munte, plăcerea e de partea noastră atunci cînd reușim să arătăm și altora ce înseamnă muntele cu adevărat.

Pe lîngă parcurgerea traseelor din munții județului nostru, ne preocupă la fel de mult și cunoașterea celorlalți munți din țară și ori de cîte ori se poate, ne deplasăm în orice masiv cu dorința de a-l cunoaște și a trăi satisfacția cuceririi unui nou masiv.

Practicarea turismului montan înseamnă de fapt : deschiderea sufletului în fața minunățiilor naturii ; refacerea forțelor fizice și intelectuale ; dorința omului de libertate și de întoarcere la starea lui naturală ; înțelegerea vieții și a transformărilor permanente, prin acumularea de noi cunoștințe ; un puternic spirit de prietenie și încredere între oameni."

Grupaj realizat de
EMIL STANCIU

Animalele puternice dispar...

Imensul parc național Serengeti, din Tanzania, este populat de lei, elefanți, girafe, antilope, zebre, numeroase păsări și animale și leoparzi. Din această foarte bogată paletă, situația animalelor cele mai mari este aceea care-i îngrijorează mai mult pe specialiști. Elefanții și rinocerii devin victime ale braconierilor care îi vînează pentru fildeșul și coarnele lor. Rezultă că, în raport cu anii '70, numărul rinocerilor a scăzut de 25 de ori ; o situație la fel de alarmantă se înregistrează și în ceea ce privește elefanții. După cum relevă publicația „National Geographic", tot timpul sînt găsite resturile a zeci de animale vînate în mod prădalnic de braconieri. Iar experții relevă că majoritatea cadavrelor nu sînt niciodată descoperite.

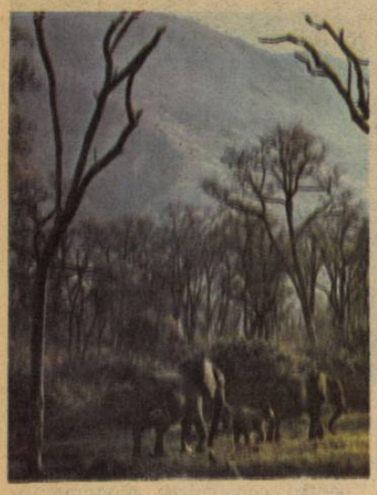

...mai cu seamă leoparzii

Cei mai bătrîni locuitori din Freetown — capitala Republicii Sierra Leone — își amintesc de vremurile cînd în pădurile din apropierea orașului lor trăiau leoparzi. Nu de puține ori aceștia își făceau apariția și pe străzile principale ale capitalei, speriind locuitorii. Pe atunci se ducea o luptă înverșunată împotriva leoparzilor ; chiar prea înverșunată. Căci, curînd a venit și ziua cînd a fost răpus ultimul dintre ei... Iar după ce leoparzii au fost exterminați, în pădurile din jurul orașului s-au înmulțit vertiginos, maimuțele. Fără a fi fioroase ca predecesorii lor, maimuțele nu numai că se plimbau pe străzile Freetownului ca la ele acasă, dar devastau și grădinile locuitorilor. În aceste condiții, autoritățile locale au hotărît să cumpere cîțiva... leoparzi și să-i stabilească în pădurea din apropierea orașului. Rău cu rău, dar mai rău fără...

Un ansamblu istoric și turistic unic

Orașul cehoslovac Cesky Krumlow, situat în sudul Boemiei, este un ansamblu istoric, edilitar și turistic unic în genul său, constituind un veritabil „document" cu privire la viața economică, socială și culturală a societății medievale. Centrul istoric al localității, proclamată în 1963 oraș-muzeu, are cea mai mare valoare. El este constituit din 224 de clădiri, construite în stilurile cele mai diverse, de la cel gotic pînă la baroc. O zonă aparte o constituie Castelul de Stat de la Cesky Krumlow, care este al doilea ca mărime din Boemia, după cel de la Praga.

Orașul în sine este valoros pentru păstrarea integrală a construcțiilor sale originale. El figurează pe lista monumentelor culturale a UNESCO. Scopul lucrărilor de întreținere este de a conserva valoarea istorică a clădirilor și de a crea în același timp, condițiile pentru folosirea lor în epoca actuală, mai cu seamă în scopuri turistice.

În grădina castelului există un teatru în aer liber, cu scena pe placă turnantă, cu o capacitate de 5 000 locuri. În fiecare an, vara, cînd sezonul turistic este în toi, aici se organizează festivaluri teatrale și alte manifestări culturale.

Controversata vîrstă a pămîntului

Recenta descoperire, în Australia, a unor organisme multicelulare fosilizate dovedește că viața pe planeta noastră este mai veche cu cîteva sute de milioane de ani decît se credea pînă acum. Săptămînalul american „Science" relatează concluziile cercetătorului William Scopf, care a stabilit că aceste fosile au o vîrstă de circa 3 600 de milioane de ani. El crede că fosilele aparțin unei arii de vegetație complexe și că originea vieții ar putea fi mult mai ușor de explicat decît se considera pînă acum. Nașterea ei ar fi putut avea loc în condiții mai primitive în „copilăria pămîntului" într-o ambianță logică extremă. Teoriile cele mai răspîndite stabileau vechimea planetei noastre la 4 500 milioane de ani, iar cînd Scopf și-a început studiile, cu două decenii în urmă, se admitea o vîrstă a acesteia de maximum un miliard de ani. Cercetătorul american afirmă că aceste fosile contrazic ipoteza că viața pe pămînt ar avea originea pe o altă planetă și menționează faptul că aceste organisme fosilizate par a fi fost producătoare de oxigen, ceea ce ar putea explica apariția ulterioară a atmosferei terestre, care a făcut posibilă viața.

O „Floare a Soarelui"...

„Floarea soarelui", cel mai scump tablou din lume avîndu-l ca autor pe Vincent Van Gogh, a sosit la Tokio. La licitația care a avut loc la Londra cu cîtva timp în urmă, tabloul a fost cumpărat de o firmă japoneză de asigurări pentru suma record de 39 milioane dolari. Autoritățile britanice au interzis ieșirea picturii din țară, încercînd să colecteze banii necesari pentru a o răscumpăra. Acum tabloul lui Van Gogh se află la Tokio fiind expus la muzeul companiei achizitoare.

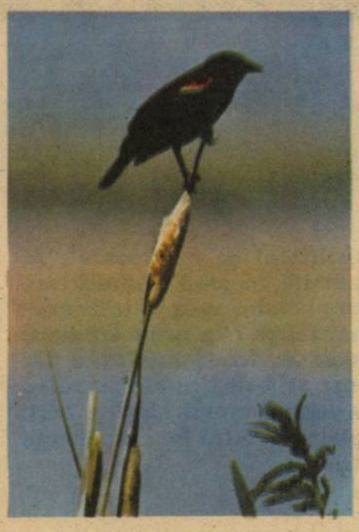

Ornitologie... moartă

Păsările sînt cele mai diverse dar și cele mai frumoase daruri ale naturii. Artista ceramistă Pauline Rolfe, din Londra, are o deosebită pasiune pentru creații reprezentînd diferite specii de păsări. În dorința de a se specializa, ea a apelat la vechii maeștri chinezi, care i-au dezvăluit din secretele fabricării porțelanului fin tradițional. Rezultatul acestei colaborări îl constituie realizarea unei splendide colecții de păsări de porțelan, care reproduc fidel modelele din natură. Desigur, Pauline se poate considera posesoarea celor mai frumoase și numeroase „bibelouri" din lume, toate pe aceeași temă.

Dilemă

Experții în arheologie care au sosit în Rhodos pentru a examina în detaliu și cu metode moderne recenta descoperire, care se presupune a fi o rămășiță a uneia din cele șapte minuni ale lumii antice, au ajuns la concluzia veridică — dar dezamăgitoare — că ceea ce s-a scos la suprafață nu face parte din celebrul „colos", ci este o simplă piatră de dimensiuni mari. Primii cercetători au considerat, pornind de la conformația pietrei, că este vorba de mîna celebrei statui. După o examinare atentă, experții au ajuns la concluzia că, deși dimensiunea corespunde mîinii celebrei statui, ceea ce s-a scos la iveală este o piatră alungită scrijelită de cupa unui excavator cu prilejul unor lucrări mai vechi de adîncire a actualului port. Cu toate acestea, arheologii greci nu se declară deloc descurajați, afirmînd că își vor spori eforturile și își vor amplifica cercetările în apele din jurul insulei pentru descoperirea rămășițelor faimoasei statui, înaltă de 30 metri, care, plasată la intrarea în port în anul 280 î.e.n. a fost distrusă de un cutremur în anul 225 î.e.n.

A.B.C.

ȘTIAȚI CĂ ?...

...Primul cadran solar din lume a fost construit în China, aproximativ în jurul anului 2600 î.e.n. În Europa, cel mai vechi cadran solar a fost construit de Newcastle din Scoția în anul 675 ?

...Primul european (atestat oficial) care a pătruns în interiorul Saharei a fost un roman ? Este vorba de Lucius Cornelius Balbus, care a condus o expediție militară romană în anul 19 î.e.n. El a ajuns în oazele Fezzanului, la circa o mie de kilometri distanță de litoralul Mediteranei.

...Lacul Kivu, din Africa Ecuatorială, poate fi considerat drept cea mai mare „Oală cu ciorbă de pește" din lume ? Situat la granița dintre Ruanda și Zair, lacul se învecinează cu vulcanul Kituno. Cînd acesta erupe, lava fierbinte se scurge în lac și provoacă încălzirea puternică a apei. După cum se spune, localnicii consumă peștii — astfel „pregătiți" împreună cu apa fiartă a lacului. Pe post de maestru-bucătar, este, evident, Kituno, năpraznicul vulcan.

...În India există o plantă despre care se spune că ar potoli foamea pe timp de aproximativ o săptămînă ? Planta respectivă crește în provincia indiană Gudjevat și este numită „Kelir Kanda". De fapt, este vorba de un inhibant al senzației de foame, nicidecum de un aliment hrănitor.

...Printre primele animale domesticite de om figurează cîinii și renii ? Îmblînzirea acestora a avut loc cu circa 18 000 de ani î.e.n.

...Un tunel submarin cu lungimea de peste 50 kilometri, în care s-a instalat o linie de cale ferată, a unit insulele japoneze Hokkaido și Honshu ? Circulația trenurilor prin tunel va începe în 1988. Pentru construcția acestei linii ferate submarine, cea mai lungă din lume, au fost necesari 20 de ani.

Misterul Stonehenge

An de an în dimineaţa solstiţiului de vară soarele se înalţă din spatele pietrei denumite în mod semnificativ Piatra soarelui din cadrul complexului megalitic Stonehenge. Dar ce este de fapt Stonehenge ? În urma studierii sale atente s-a ajuns la concluzia că acesta este unul din cele mai misterioase monumente arheologice ale planetei. Conform legendei, ar fi opera magicianului Merlin, erou al eposului arthurian, fiecare piatră ce intră în componenţa sa avînd proprietăţi „miraculoase".

Un început pierdut în negura timpului

Această construcţie megalitică, situată în cîmpia Salisbury din sudul Angliei, este alcătuită din 162 de blocuri de piatră. Înalte de cîţiva metri, aceste pietre sînt dispuse în cercuri concentrice. Cercetările efectuate au arătat că lucrările la acest monument arheologic, au început pe la 3100 î.e.n., în neolitic, şi au durat pînă pe la 1500 î.e.n., începutul epocii bronzului, deci au durat mai mult de un mileniu. Stabilirea perioadei de construcţie s-a făcut prin datarea cu carbon radioactiv a mangalului şi a tîrnăcoapelor confecţionate din coarne de cerb găsite în zona în care a fost înălţat acest veritabil monument preistoric. Trei popoare s-au succedat pe actualul teritoriu al Angliei în intervalul de timp în care Stonehenge a fost realizat. De remarcat însă că omul preistoric n-a trăit niciodată în imediata vecinătate a lui Stonehenge. Cei care au început ridicarea complexului au stabilit dinainte structura acestei construcţii şi au conceput un „plan de perspectivă" pentru următoarele trei secole. Rămîne un mister cum acei constructori preistorici au transmis din generaţie în generaţie cunoştinţele necesare pentru continuarea înălţării cu deosebită precizie a acestui monument în absenţa totală a instrumentelor topografice şi geodezice şi, în acelaşi timp, a scrierii. S-a calculat că pentru construirea monumentului au fost necesare peste un milion şi jumătate de zile de muncă depuse de cea mai mare parte a populaţiei apte de muncă în decursul anilor. De altfel, în cei peste o mie de ani cît a durat construcţia se disting cel puţin patru etape importante. Blocurile dispuse în cercurile centrale ale complexului sînt din piatră vînătă sau din piatră de nisip aduse cu eforturi uriaşe din zona muntoasă Prescelly situată în sud-vestul Ţării Galilor. Unele din aceste blocuri plate şi lungi cîntăresc nici mai mult nici mai puţin de 50 de tone. Era nevoie de 600 de oameni pentru transportarea pe teren accidentat a unei pietre avînd o asemenea greutate. Pentru înălţarea lor s-au folosit platforme din lemn şi rampe din pămînt. Constructorii acestui complex au dat dovadă de o organizare extraordinară şi de un deosebit spirit întreprinzător.

Observator astronomic şi „ordinator" ?

Opiniile privind destinaţia acestei construcţii maiestuoase sînt extrem de diferite. O structură cu o asemenea istorie lungă se pare că a îndeplinit în decursul timpului funcţii diferite. Dintre cercetătorii care au studiat cu deosebită pasiune acest monument în încercarea de a-i

dezvălui misterele se remarcă Christopher Chippindale, specialist în arheologie la Girton College din Cambridge (Marea Britanie), care a fost poreclit de colegii săi „domnul Stonehenge". Deseori el poartă un jerseu pe care este reprodusă imaginea complexului Stonehenge și este înscrisă deviza „cît de mare, cît de minunat, cît de necuprins". Acest om de știință, ca și alți istorici nu exclud posibilitatea ca Stonehenge să fi îndeplinit la origine rolul de templu al Soarelui și al Lunii. Alți specialiști sînt de părere că Stonehenge a servit drept centru de dezbateri pentru reprezentanții populațiilor străvechi ce au locuit pe teritoriul Angliei. În opinia unor cercetători, Stonehenge ar fi îndeplinit același rol ca și desenele realizate în antichitate în deșertul din sudul Perului de amerindienii Nazca, arată publicația engleză „Telegraph Sunday Magazine". Și anume acela de a atrage atenția unor ființe misterioase aflate la mare înălțime deasupra solului. De remarcat că desenele realizate de acești amerindieni nu însemnau nimic la nivelul solului. Ele reprezentau condori, un păianjen, o șopîrlă, toate de dimensiuni uriașe, și puteau fi sesizate doar de la înălțime. Chiar și oamenii de știință din prezent cînd își compun mesajele radio ce sînt transmise în interiorul galaxiei în speranța că vor fi interceptate de ființe raționale de pe alte planete includ întotdeauna o diagramă computerizată a imaginii umane. Dar astronomul Gerald Hawkins și istoricul John White, din Marea Britanie, au încercat să demonstreze în cartea lor sugestiv intitulată „Cheia enigmei Stonehenge" că această construcție a servit în antichitate drept observator astronomic și „ordinator". Formațiile alcătuite din două pietre groase verticale și una așezată transversal deasupra lor serveau, în opinia cercetătorilor amintiți, la determinarea timpului de mișcare pe bolta cerească a Soarelui și Lunii. Sistemul de cercuri concentrice era utilizat la prevestirea eclipselor celor doi aștri. Astronomii au fost frapați, în momentul în care au testat acest „ordinator" de piatră, de precizia sa extraordinară. Alți savanți englezi, profesorul Alexander Thom, de la Brasenose College din Oxford, și cosmologul Fred Hoyle, au propus o serie de metode prin care echinocțiile, solstițiile și eclipsele ar putea fi prevăzute pe baza aliniamentului complex al acestor pietre. Ei sînt de părere că cele 56 de orificii cunoscute sub denumirea de Aubrey, care înconjoară cercurile de piatră, serveau pentru „înregistrarea" datelor. Oamenii din neolitic de pe aceste meleaguri erau, conform opiniei lui Fred Hoyle, în timpul nopții observatori meticuloși ai cerului și puteau să efectueze calcule folosindu-se de cifre și să comunice cunoștințe astronomice sofisticate din generație în generație.

Proprietăți matematice uimitoare

Matematicianul sovietic Valentin Terechine din Poutchej (regiunea Ivanovo) a studiat planurile și schemele ce însoțeau textul cărții scrise de Gerald Hawkins și John White. El a studiat geometria acestui monument și a constatat că planul lui Stonehenge poate fi cuprins într-un pentagon neregulat care posedă proprietăți matematice uimitoare, relatează revista sovietică „Sputnik". Dimensiunile celor cinci inele concentrice ale monumentului megalitic coincid cu circumferința pentagonului. El este de părere că diametrele acestor inele reproduc pe cele ale Terrei și Lunii. Pentagonul conține un veritabil mesaj codificat privind existența unor raporturi între cercurile de la Stonehenge și structura altor monumente megalitice din împrejurimi, cum ar fi cele de la Averbury și Woodhenge. Matematicianul sovietic presupune că linia ce leagă Stonehenge de Woodhenge, lungă de 3 180 metri, are un sens astronomic profund și anume reproduce distanța de la Pămînt la Lună exprimată în diametrii terestri. Diametrul lui Stonehenge, care este, după părerea sa, un model al celui al Terrei, reprezintă cu exactitate a treizecea parte din această linie. El arată că distanța dintre Stonehenge și mormîntul rotund din apropiere constituie un model al raportului de 3,675 existent între diametrul Terrei și cel al Lunii, admițîndu-se o eroare de peste 2 la sută. Într-un cerc trasat în jurul lui Stonehenge cu raza de 3 180 metri se poate înscrie un pentagon uriaș cu ajutorul căruia se pot calcula punctele în care se situează toți megaliții din Anglia și din nordul Franței. Pozițiile acestor megaliți corespund cu rigurozitate legilor astronomiei și geodeziei. Din analiza geometriei lui Stonehenge, matematicianul sovietic a ajuns la concluzia că cei care au construit acest monument puteau rezolva ecuații de gradul cinci. În opinia cercetătorului englez John Michell, autor al cărții de succes „Vedere deasupra Atlantidei", măsurătorile efectuate asupra cercului exterior al complexului Stonehenge prin folosirea unor unități de măsură din antichitate corespund unor fracțiuni exacte din dimensiunile Pămîntului, cum ar fi raza polară și circumferința meridianului. Lungimea cercului descris de orificiile Aubrey, calculată în același mod, corespunde cifrei 2 520 care este cea mai mică cifră divizibilă cu toate numerele de la unu la nouă. Această cifră este întîlnită și în cazul altor construcții misterioase străvechi cum sînt Piramida lui Keops și „orașul ritual" Teotihuacan din Mexic.

Un mesaj din Cosmos?

Valentin Terechine nu exclude posibilitatea ca Stonehenge să fie un mesaj lăsat de extratereștrii care ne-au vizitat planeta în timpuri imemoriale. Se pune însă întrebarea cum au reușit aceștia să-i convingă pe oamenii din neolitic și din epoca bronzului să realizeze construcții ciclopice durabile după planurile lor? Locuitorii din antichitate nu au înțeles desigur vocația reală a acestor lucrări, dar le-au utilizat în scopuri științifice, în special în legătură cu îndeletnicirile lor. În opinia acestui matematician studierea atentă a unor monumente ca Stonehenge ar putea duce la descoperirea unor legi ale științei necunoscute încă. La rîndul său, John Michell consideră Stonehenge un instrument ce are în vedere să păstreze societatea umană în armonie cu procesele cosmice. Pe de altă parte, unii excentrici sînt de părere că Stonehenge ar fi servit drept cosmodrom pentru obiecte de zbor neidentificate (OZN).

„Domnul Stonehenge", în fapt un împătimit om de știință englez în a descifra mesajul enigmaticei construcții.

Peste un mileniu a durat construcția acestui impresionant monument care a suscitat și suscită, pe bună dreptate, curiozitatea...

Autoritățile britanice sînt preocupate să ferească acest monument de distrugerile pe care le pot produce vizitatorii curioși. S-au impus reguli severe. Astfel, monumentul poate fi contemplat zilnic doar de șase vizitatori care nu au voie să se apropie prea mult. Ca urmare a luării în continuare a unor măsuri de protecție cît mai severe, Stonehenge și misterul care-l înconjoară vor dăinui și în viitor.

TUDOR PRELIPCEANU

superlative

■ **PREDEAL** Oraș, situat la cea mai mare altitudine. Se află situat în trecătoarea Predeal, în cumpăna apelor dintre Timiș și Prahova, la altitudinea de 1040 m.

Numărul mare de pîrtii face ca Predealul să fie mult căutat de turiștii din țară și de peste hotare.

Totodată în oraș se dezvoltă industria alimentară, materialelor de construcții și confecții.

■ **PONOARE** Cel mai mare pod natural, apărut la intrarea în comuna Ponoarele, situată la 4 km distanță de orașul Baia de Aramă (județul Mehedinți).

Podul este o uriașă boltă formată prin prăbușirea tavanului unei peșteri.

Are o lățime de 9 m și o lungime de peste 60 m.

■ **BĂILE HERCULANE** Cea mai veche stațiune balneoclimatică. Este situată în sud-vestul țării, pe teritoriul județului Caraș-Severin, pe pitoreasca vale a Cernei străjuită de Munții Cernei (Masivul Domogled).

A fost inaugurată ca stațiune de către romani în anii 105—107, datorită calităților izvoarelor termale și minerale existente. Băile întrunesc calități terapeutice unice date de apele sale termale cu temperaturi între 45—55 grade și izvoare termosulfuroase, clorosodice, calcice, care permit tratarea unui mare număr de boli.

Se pot vizita obiective turistice cum sînt: Grota Haiducilor, Grota cu Aburi, Peștera de de la Despicătură.

■ **TRANSFĂGĂRĂȘANUL** Șoseaua situată la cea mai mare altitudine, leagă barajul de acumulare Vidraru, de pe riul Argeș, de localitatea Streja-Cîrțișoara.

Are o lungime totală de 95 km, dintre care 60 km pe teritoriul județului Argeș. Pe versantul sudic al munților Făgăraș, șoseaua străbate 25,6 km iar pe versantul nordic 35,1 km.

Mihaela

Grigorescu

METAFORA PEISAJULUI

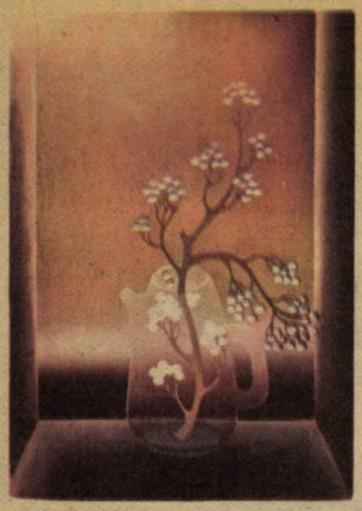

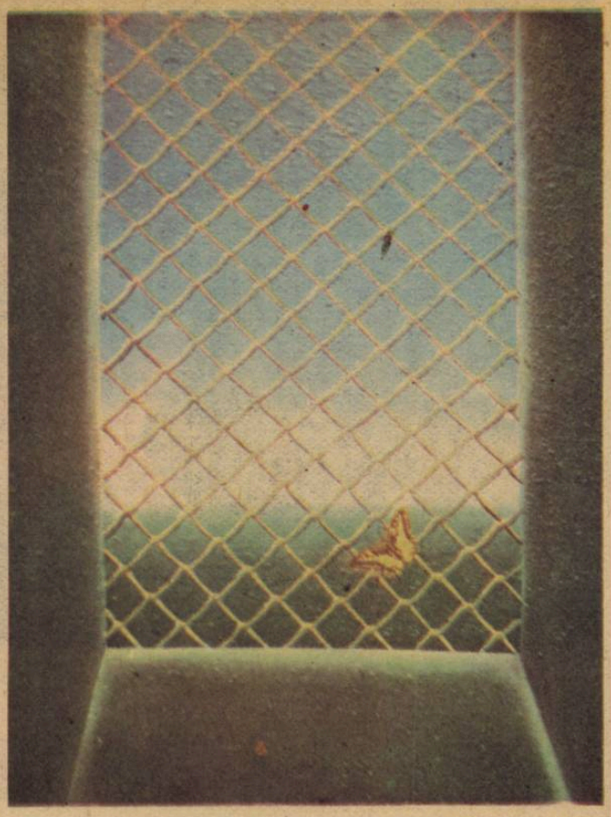

Să pătrundem în universul de creație al artistei, prin intermediul DOINEI PĂULEANU, șefă de secție la Muzeul de Artă din Constanța :

Tablourile Mihaelei Grigorescu denotă consecvența, la nivelul semnificațiilor secundare, față de același univers ideatic și metaforic, a cărui emblemă este copacul desfrunzit. El dimensionează tăcerea întinderilor pustii, iluminate, la linia orizontului, de o geană de lumină. De fapt, toate tablourile s-ar putea subsuma unui titlu preluat din muzică : variațiuni pe aceeași temă. Problemele de compoziție și culoare sînt regîndite de fiecare dată în funcție de expresivitatea acestui element-metaforă. Copacul aflat în prim plan, supradimensionat — aceasta ar fi tema de bază — este supus unor prolifice metamorfoze. Între copacul singuratic și suma lui cantitativă — pădurea, se consumă, pe întinderi largi decorative, în ipostaze nuanțate, o narație de un delicat lirism. Între copacul care este metafora peisajului și floarea care alcătuiește structura naturilor statice, există o vădită corespondență. De altfel, afinitățile celor două genuri sînt certe pentru că, în cazul naturilor moarte, flori ale toamnelor tîrzii, în vase subtil transparente, sînt plasate în fața ferestrei deschise către un depărtat peisaj deluros.

Ceea ce caracterizează pictura Mihaelei Grigorescu este vocația finitului plastic : totul este lucrat cu minuție de bijutier, cu finețe de analist, cu gîngășia care mărturisește dragostea față de natură și alcătuirile ei. Imaginea degajă un mister neopresiv, benefic. Pentru echilibrul plastic vădit al fiecărui tablou, figurația detaliată pînă la precizia miniaturii se însoțește cu întinse suprafețe decorative, desfășurate într-o logică stringentă, care reprezintă locul de rezonanță al elementelor purtătoare de semnificații : copacul în prag de toamnă și floarea din specii imaginate.

superlative

Ajungînd la cota 2040 m, șoseaua traversează cel mai lung tunel rutier din țară (lung de 887 m cu banda dublă).

■ MANGALIA Cel mai sudic oraș-stațiune de pe litoralul românesc al Mării Negre. Este mai vechi decît Tomis (Constanța). A fost ridicat pe ruinele vechii cetăți grecești Callatis.

Atracția principală este faleza, lată de circa 100 m și lungă de 500 m.

Se pot vizita Muzeul de arheologie, complexul arheologic din parcul orașului ; moscheea Esmahan Sultan, monument de arhitectură în stil maur, construită în anul 1590.

■ TROPAEUM TRAIANI Cel mai mare monument-istoric comemorativ din antichitate, se află în comuna Adamclisi (județul Constanța).

Monumentul, unic în Europa, a fost înălțat de împăratul Traian, între 106—109, pentru comemorarea victoriilor repurtate de romani între 101—102 și 105—106 asupra geto-dacilor.

■ SFÎNTA ANA. Unicul lac de origine vulcanică din țară, este cantonat în craterul vulcanic, astăzi stins, al masivului Ciumatul, care face parte din lanțul vulcanic Căliman-Gurghiu-Harghita al Carpaților Orientali.

Are o suprafață de 19,5 ha, lungimea de 620 m, lățimea 464 m iar adîncimea maximă de 7,1 m.

■ GIURGENI — VADUL OII. Cel mai lung pod rutier peste Dunăre. Are o lungime de 1464 m din care 720 m în traversare propriu-zisă. Se află la înălțimea de 20 m deasupra nivelului maxim al apei fluviului.

grupaj de
FLORIS EMILIA

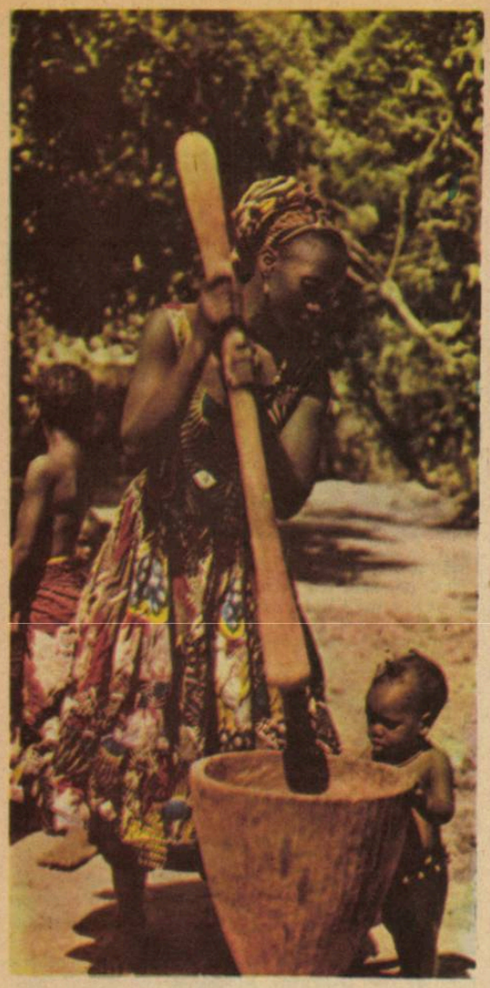

NU DEPARTE DE ECUATOR

Vocile oceanului

Centrul Național Cultural al Liberiei se află la circa 15 kilometri distanță de centrul Monroviei, pe autostrada care duce la aeroportul Robertsfield. Autobuzul trece prin fața clădirilor guvernamentale și administrative, cu siluete albe strălucitoare, cu geamuri mari în care soarele se scufundă pentru a reveni înapoi parcă și mai orbitor, și mai tiranic. Privit prin fereastra mașinii orașul nu are nimic neobișnuit, ai sentimentul că te afli în bătrîna noastră Europă. Clădiri înalte, hoteluri, bănci, o puzderie de restaurante și bistrouri, bazaruri întinse în care abia te strecori printre tarabele înghesuite ale negustorilor. Numai aerul uscat, căldura uriașă, praful care se insinuează de undeva dinspre nord, vegetația și vuietul surd al oceanului îți aduc aminte că te afli pe continentul fierbinte, nu departe de ecuator. În față, ca o imensă oglindă focală se află Executive Mansion, o clădire foarte modernă, reședința președintelui Liberiei. Cînd răsare din apele oceanului soarele izbește uriașa construcție optică și ricoșează, ca fascicolul de lumină al unui proiector gigantic. Mai departe se zărește clădirea rotundă, albă, acoperită cu o cupolă cromată a Capitol Building-ului, sediul Senatului și al Camerei Reprezentanților. La limita privirii se zărește țărmul oceanului, neregulat, cu golfuri și lagune, cu insule și peninsule, toate reduse la proporția spațiului urban, care le înglobează.

Pe măsură ce ne îndepărtăm de centrul capitalei liberiene furia citadină se atenuează, de o parte și de alta a șoselei stații auto, arbuști săraci, pîlcuri de palmieri și grupuri răzlețe de case în fața cărora femei și copii te îmbie să cumperi fructe tropicale sau statuete din lemn de abanos. Centrul Cultural Național dispune pe noul amplasament — a fost situat inițial pe Insula Providence — de un mare complex de clădiri care compun un adevărat „falanster" al artelor. Muzica, teatrul, dansul, artele plastice — creatorii și interpreții, formațiile artistice — dispun aici de săli de repetiție și de spectacole, ateliere de lucru, săli de expoziții și, bineînțeles, personal metodic, una din cele mai importante funcții ale acestui centru fiind păstrarea vie a tradițiilor folclorice și stimularea direcțiilor fertile ale artei profesioniste contemporane.

O mască de abanos

Folclorul liberian este extraordinar prin multitudinea și expresivitatea formelor sale. Se păstrează în satele din zona centrală nordică un tezaur impresionant, care a rămas multă vreme necunoscut părții „civilizate" a țării, cea sudică, acolo unde s-au stabilit coloniștii negri veniți din S.U.A., fondatori, în 1847, ai primei republici independente din Africa, Liberia. Mai exact, acest folclor tribal nu a fost cules, clasificat în lucrări sistematice, care să-l facă cunoscut și să îl păstreze. Primele inițiative — fapt obișnuit în Liberia — aparțin unor cercetători străini, interesați de tezaurul folcloric al Africii. Abia în 1952 a fost creat, în cadrul așa-numitului Department of the Interior un birou specializat în probleme ale tradiției folclorice, însărcinat deci cu culegerea și editarea creațiilor reprezentative ale culturii populare. Începînd cu acel an grupuri competente de folcloriști, sociologi și antropologi liberieni au efectuat deplasări sistematice în satele pierdute în pădurea tropicală. Grupul doctorului Jangoba Johnson, de pildă, unul dintre cele mai active în această direcție, a editat un mare număr de lucrări de o riguroasă ținută științifică : The traditional history and folklore of the Say ; Traditional history and folklore of the Gola, The traditional history and folklore of Gleba, care constituie adevărate monografii ale vieții folclorice tribale.

În atelierul unui artist instalat aici la Centrul Cultural Național am putut să privesc, minute în șir, cum se naște o mască din bucata informă de abanos. Mai întîi butucul, ales din stivă după o îndelungată ochire, e răsucit pe toate părțile, pipăit, mirosit, privit printre pleoape, așezat în lumină, meșterul încercînd să ghicească parcă în masa informă a materialului viitoarele linii ale măștii. Apoi o bardă subțire, de oțel călit, îl degroșează, încercînd să se apropie de contururile formei căutate. Mîinile sculptorului se plimbă în sus și în jos parcă ar mîngîia fața unui copil adormit. Acum intră în funcțiune un arsenal întreg de scule ciudate, tesle, cuțite late și încovoiate, bricege cu lamă curbată, foi de șmirghel, dălți fine. Din apele dure ale lemnului după mișcări la început repezi apoi ușoare încep să apară liniile unei măști Bondo : o bărbie proeminentă, ascuțită, aproape conică, ochii mari, dar aproape închiși, ca două tăieturi orizontale, fruntea puternică, lată, ca un scut, deasupra căreia părul împletit seamănă cu penajul în evantai al unei păsări de metal.

Frumusețea, forța plastică și aerul magic ale sculpturii tradiționale liberiene, autenticitatea acestei arte, care n-a ajuns să capete o tentă „artizanală", își au sorgintea, pe de o parte, în menținerea satului liberian în starea lui de unitate „închisă", protejată sau izolată de imensitatea pădurii tropicale și pe de altă parte, în extraordinara diversitate etnică, religioasă și lingvistică ce caracterizează populațiile țării. Trăiesc în Liberia, pe lîngă urmașii coloniștilor negri veniți din S.U.A. începînd cu 1822, și din Congo (aflați mai cu seamă în zona de sud) nu mai puțin de 16 triburi indigene, ale căror subdiviziuni etnice și lingvistice țin să le enumăr pentru sonoritatea lor aparte : grebo, kru, bassa, dei, vai, golo, mende, belle, mandingo, gbandi, kissi, loma, kpelle, dahn, mono, krahn, împărțite în următoarele grupuri lingvistice mai importante : mende-tan, mende-fu, mel, kru.

Ca pretutindeni, măștile au apărut odată cu zorile vieții tribale, fiind purtătoare ale unei simbolistici complicate, de origine mitologică. Tribul gola îl venera pe Daya, un zeu total, de a cărui voință erau legate nu doar fenomenele naturii ci și gesturile și faptele zilnice ale omului. Populația vai îl venera pe Kanimba, tribul dei pe Geipo. Masca reprezenta — și mai reprezintă, uneori, un intermediar, un trimis al zeilor. Ea joacă și azi un rol important în ceremonialurile unor societăți tradiționale din Liberia. Glugile Zawoba sau Mende Bundu sînt întrebuințate de societățile feminine din triburile mende, vai, dei, gola, și bassa iar măștile poro de triburile mende, vai, gola, loma, kissi, gbandi, kpelle, dahn, bassa și mono.

Dansul, ca o flacără violetă

Am văzut la Monrovia o repetiție a trupei Centrului Cultural Național, o suită de dansuri rapide, ritmate, care îți dau o puternică senzație de vitalitate. Ca o flacără violetă, mereu rotitoare, tot acest iureș vine parcă de departe, în timp, și se consumă în fața ta, inundînd toată suprafața scenei. În sunetul tobei sau al „sassei" (un fruct mare, rotund, gol cu pietricele înăuntru, care e agitat ritmic) dansatoarele cu bustul gol și coapsele îmbrăcate în paiete, descriu mișcări sacadate, violente, solicitîndu-și intens corpul. E vorba desigur de execuția unei trupe profesioniste; undeva în nord, într-unul din satele pierdute în imensitatea pădurii aveam să văd același dans, poate mai puțin sincronizat dar parcă mai apropiat de sensurile lui originare.

Un alt dans este dansul „klanken", pe care îl execută fetele din tribul „kru". La brîu ele poartă ciorchini de mătănii grele iar părul, împodobit cu bijuterii strălucitoare, e împletit în nenumărate șuvițe colorate. Au pielea vopsită cu o pulbere colorată, preparată dintr-un amestec de coajă de copac și argilă. În ritmul tobelor corpul dansatoarelor se îndoaie iar mîinile se balansează înainte și înapoi. Tribul dahn dansează „Meeta", executanții avînd în jurul corpului nici mai mult nici mai puțin decît șerpi vii (inofensivi, desigur) ondulațiile corpului armonizîndu-se cu mișcările șerpilor. Iată si un dans-pantomimă : „Tii Fong", dans al tribului kpelle, care descrie activitățile cotidiene ale satului : vînătoarea, pescuitul, muncile agricole, îndeletnicirile casnice. În fine, „Iei Yenge" face parte din tradițiile tribului gola și e executat împreună de femei și bărbați. Iei Yenge desemnează în limba tribului frînghia de care sînt agățate diferite obiecte sunătoare, pentru a speria păsările care vin să distrugă culturile Mișcările corpului însoțesc zgomotul frînghiei, într-o neobișnuită zbatere pulsatilă.

Am văzut aici la Centrul Cultural Național cîteva dansuri cu măști, deosebit de pitorești deoarece ritmului, mișcării li se adaugă simbolistica multicoloră a măștilor. Măștile „Bondo" și fustele lungi de iarbă uscată conferă dansatorilor înfățișarea de „momîi" care se mișcă în ritmul sassei sau al micilor tobe. Un dans cu măști, foarte expresiv e „Glegben"-ul, întîlnit în folclorul triburilor din nordul și sudestul țării. Dansatorii, care poartă pe chip măști de formă ascuțită, se mișcă urcați pe niște picioroange înalte, îmbrăcate în pînză, închipuind picioarele, uriașul adhoc fiind îmbrăcat în pantaloni trei sferturi și o fustanelă de pînză moale. O categorie importantă o reprezintă dansurile rituale, legate de intrarea tinerilor în societățile tribale sau de ceremoniile funerare. „Gbor", de pildă, e un dans războinic la triburile kru și grebo și a avut de-a lungul istoriei vieții tribale funcția de fortificare psihică a tinerilor, care trebuie să fie gata oricînd să-și apere pămîntul strămoșesc. În limba kru Gbor semnifică o vîrstă, cea cuprinsă între 21 și 25 de ani, cea la care tinerii erau inițiați în arta războiului (incluzînd lupta corp la corp, ofensiva și defensiva, tehnicile de deghizare și camuflaj). Executanții dansului își ung corpul cu un praf multicolor și își împodobesc capul, picioarele, brațele și talia cu șiraguri de frunze sau pene, agitînd fiecare o sabie sau o armă de foc. În fine, „Diye", „dansul dovleacului" face parte din ritualurile tribului gola și se execută în cadrul unui ceremonial amplu, în perioada strîngerii recoltei. Dansatorii se îmbracă într-un superb costum multicolor, o „regalia", îndreptîndu-se în sunetul tobelor către piața centrală a satului.

„Mamă, dă-mi o canoe"

Muzica, afirmă un cercetător al folclorului liberian, îl însoțește pe om de la naștere pînă la moarte. Am auzit în satele pe care le-am vizitat o mulțime de cîntece, ale căror semnificații însoțitorii mei tineri, membri ai Federației Tineretului Liberian, au căutat să mi le deslușească. O parte le-am înregistrat pe micul meu casetofon și la întoarcerea în Monrovia un tînăr muzician le-a făcut o transcriere fonetică. Mi s-a spus că arta folclorică liberiană, muzica, e strîns legată de evenimentele majore ale vieții, de tradițiile vieții rurale. La naștere la intrarea adolescenților în amintitele societăți, cu prilejul căsătoriei, ca mijloc de inițiere a copiilor în viața comunității cîntecul e depozitar de informație și experiență, creează o atmosferă de mister și solemnitate. La naștere, de pildă, în acea clipă unică cînd moașa unui sat al tribului grebo anunță venirea pe lume a unui copil, în liniștea adîncă ce urmează primului țipăt al pruncului, membrii familiei încep să cînte, în crescendo : „bebeo ma wueo/tuba powuo ma wueo", text care în limba gbandi ar suna cam așa : „ndopo wulo ya wolo/i njei lia nyen bema/aa lo nyakui ha/i soa la muma mumeh" iar în limba vai „deng deng kpong kpong mah la kike dia". Cîntecele de leagăn au, la triburile liberiene, funcția unor punți spre lumea înconjurătoare. Ascultînd cîntecul copilul învață nume ale ființelor și obiectelor, scapă de spaima față de universul înconjurător, e pus în ipostaze ale adulților etc. Unul din jocuri, „Nenya", îl prezintă pe agricultorul care gonește „păsările" de pe plantațiile de orez, un joc zgomotos, asurzitor, prin strigătele „jeke, jeke, jee" pe care le scot copii-păsări. La tribul vai jocul „Mba n ko dende" (Mamă dă-mi o canoe") impresionează tot prin sonoritatea repetitivă a dialogului dintre copilul conducător de joc și grupul care îi răspunde. În schimb cîntecele de intrare în societățile secrete tribale sînt ample, puternice, de factură corală. La triburile dahn și gio aceste cîntece dau semnalul începerii ceremoniei inițiatice ; la tribul gola acesta se cîntă în preajma desfășurării ceremoniei; la tribul val cîntecele conțin informații despre tradiția tribală si preceptele religioase. În fine „cîntecele locale" sînt cronici cîntate ale zonelor rurale ; cîntăreți anume transmit de la un sat la altul evenimentele mai importante, naturale și sociale.

MIRCEA FLORIN ȘANDRU

DE DRAGOSTE

— Știi, eu i-am dăruit inima, cu totul...
— Ah, înțeleg, transplant !

ATELIERUL DE PICTURĂ

— Viitori maeștri, iată acesta vă este modelul, femeia perfectă, posedă tot ce-i poate oferi natura...
— Maestre, dacă are și casă și mașină, atunci o iau eu !...

SIMPLIFICARE

— Nu vă supărați, ați pierdut bunul simț !
— A, nu face nimic ; mă descurc și fără !...

CONJUGARE

„Eu sap, tu sapi, el ne sapă !"

ÎNTRE CANIBALI

— Am venit să cer mina fiicei dvs !
— La pachet, sau o serviți aici ?

ELE

— I-am spus că am bani, situație, mașină...
— Și ce nu i-a convenit ?
— Că am soț.

VIZITA

„Se vede că ești în vizită : te simți ca la tine acasă !"

EMERIC S.

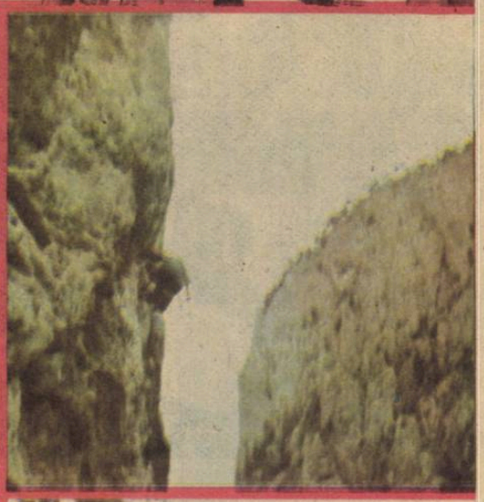

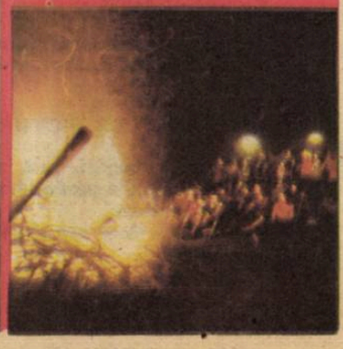

știați că...

...Stațiunea tineretului Izvoru Mureșului oferă un cadru deosebit de plăcut pentru petrecerea vacanțelor ?

...este situată la poalele muntelui Hășmașul Mare, la o altitudine de 890 m, într-un cadru natural de rară frumusețe, avînd un climat caracterizat prin ierni lungi, bogate în zăpezi și un aer puternic ozonat ?

...accesul în stațiune se face pe calea ferată, stația C.F.R. Izvoru Mureșului și pe drumul național 21, prin Miercurea Ciuc, care se află la 43 km, sau prin Gheorghieni, 18 km ?

...stațiunea dispune de săli de spectacole, proiecții de filme, o discotecă modernă, club, librărie, un centru de închiriere a materialelor sportive, terenuri de fotbal, tenis de cîmp, baschet, volei, handbal, patinoar natural, pîrtie de schi, prevăzută cu mijloace de tracțiune pe cablu — dotări care fac din stațiune un loc ideal pentru petrecerea vacanțelor în oricare sezon al anului ?

...din stațiune se pot organiza — și se și organizează ! — excursii la Vîrful Piatra Singuratică, Peștera Sugău, Miercurea Ciuc, izvorul rîului Mureș (1538 m), lacul Ciucaș și Sfînta Ana, Cheile Bicazului, barajul și lacul de acumulare de pe rîul Bistrița ?

ştiaţi că...

...Staţiunea tineretului Pîrîul Rece este una dintre cele mai atractive şi interesante staţiuni montane pentru tineret ?

...este situată la altitudinea de 960 m, într-o pitorească zonă a Bucegilor, la poalele vîrfului Piatra Arsă, fiind înconjurată de falnice păduri de foioase şi conifere ?

...accesul este lesne de realizat prin staţia de cale ferată Predeal de unde transportul este asigurat prin curse regulate pe D.N. 73 A (9 km) ?

...staţiunea dispune de club, discotecă, sală de expoziţii, săli pentru activităţi culturale, săli pentru proiecţie de filme şi diapozitive, bowling, saună, terenuri sportive ?

...jocurile şi sporturile de iarnă îşi găsesc aici un loc ideal de desfăşurare, facilitate fiind şi de o pîrtie de schi cu dificultate medie, cu o lăţime de 300 m şi o lungime de 800 m, prevăzută cu teleschi cu o capacitate de 1000 persoane pe oră ?

...se pot organiza minunate drumeţii la cabanele Cerbu (900 m), Diham (1320 m), Peştera Ialomiţei, Cheile Urşilor, Pădurea Cocora ?

...împrejurimile oferă o paletă largă de posibilităţi în efectuarea de excursii : la Braşov — Muzeul Scheii Braşovului, Muzeul judeţean, Poarta Ecaterina, marile unităţi economice „Tractorul", „Rulmentul" ; la Bran — Castelul Bran, muzeul etnografic în aer liber ; Cetatea Rîşnov, satul turistic Sirnea, Poiana Braşov, Cîmpina, Doftana ?

ERNESTO SABÁTO

Umbrele tangoului

O imagine simbolică pentru cartierul „La Boca" din Capitala Argentinei

Conştient de faptul că scriu pentru străinii care ajung în ţara mea, simt nevoia să clarific cîteva idei, poate eronate, pe care le au mai ales europenii în ce priveşte modul nostru de a fi.

E dificil de explicat care este realitatea argentiniană : în primul rînd, pentru că termenul *realitate* poate fi înţeles greşit : se referă probabil la lucruri precum investiţiile industriale sau produsul naţional brut ? Sau, dimpotrivă, se referă la visurile noastre şi la miturile noastre, care sînt mereu misterioase, aproape de neexplicat ? În al doilea rînd, şi pentru că este foarte anevoios să faci înţelese problemele noastre unui străin, dat fiind faptul că nu avem aceleaşi coordonate spirituale, aceleaşi concepţii sau ideologii dominante, aceleaşi subînţelesuri.

Sînt lucruri, precum Perón sau tangoul, care pentru noi sînt foarte clare, dar pentru străini sînt un fel de sfinx enigmatic. Cîndva, de exemplu, un ziarist american mă întrebă ce înseamnă peronismul, şi după ce eu m-am apucat să-i explic, începînd cu secolul trecut, acesta se alarmă şi-mi zise că spera într-un răspuns scurt. La care eu am spus că o întrebare poate să fie simplă în aparenţă (de ce cade un măr ?), iar răspunsul foarte complex (teoria lui Newton). Pentru un străin e uşor să „vadă" un brazilian sau un mexican. Dar ce e un argentinian ? Cum să-l distingă ? Acel om — numit Martelli sau Massuh, Kirilovsky, Karadagian sau Schneider, care se îmbracă aidoma unui european, al cărui sînge nu e nici indian, nici negru, a cărui cultură se bazează pe Platon şi Hegel, pe Homer sau Joyce, pe Giotto sau Picasso — cine este ? Oare noi nu avem o „caracteristică" ? Sau sîntem un produs cenuşiu şi nedefinit al emigraţiei ? Borges este un scriitor european ? În acest fel se creează o infinitate de echivocuri.

Să începem prin a ne referi la lumea exterioară care constituie jumătate din ceea ce formează spiritul omului.

Argentina şi Uruguayul de astăzi au fost cîndva imense întinderi deşertice, lipsite de marile civilizaţii indigene ale Mexicului sau Perului. Către jumătatea secolului trecut, cînd intelectualii care guvernau îşi puseră în practică propriile idei pozitiviste în ce priveşte Progresul (cu majusculă), s-au deschis „porţile" ţării marii emigraţii europene, dat fiind faptul că pentru ei aceasta reprezenta exemplul demonstrativ al ştiinţei, tehnicii şi dezvoltării. Pentru a avea o idee asupra fenomenului, ajunge să amintim că, în mai puţin de un secol, Buenos Aires a ajuns de la două sute de mii la douăsprezece milioane de locuitori. În acest fel s-a format o ţară fără indieni şi negri, cu un puternic proletariat urban, lipsită de ţărani (în sensul latino-american al cuvîntului), cu o componentă decisivă a clasei medii. Acesta nu se vrea un elogiu, este o caracteristică. Personal, regret a nu fi avut nici o mare civilizaţie indigenă, nici măcar o copioasă prezenţă a negrilor, care în schimb în S.U.A. au produs unul dintre fenomenele muzicale cele mai neobişnuite ale vremurilor noastre. Şi astfel, de la rasă la cultură, începînd cu limba, totul ne-a venit din Lumea Veche. De aceea nu am avut, nu am putut avea, acea puternică culoare locală, care se observă

însă la mexicani, la bolivieni sau la brazilieni.

Într-un simplu articol nu se poate clarifica ceea ce sîntem noi, argentinienii ; pentru asta sînt necesare numeroase eseuri, studii istorice şi sociologice. Cine va fi interesat de aşa ceva va trebui să citească romanele scriitorilor acestei ţări. Fiindcă, oriunde în lume, tocmai din romane şi numai din acestea, ajungem să cunoaştem, să intuim şi să simţim înlăuntrul nostru adevărata esenţă a unei naţiuni. Numai în acest mod, chiar şi unul care n-a fost niciodată în Rusia, va putea înţelege ce a însemnat Rusia în epoca ţaristă. Voi mai adăuga doar că sîntem o „regiune de contact" între Europa şi America Latină, în sensul că nu sîntem nici europeni, nici latino-americani. Şi tocmai din această cauză, de „fractură culturală", formăm o ţară atipică, însă cu ceva cu totul particular : un dans, tangoul — chintesenţă a oraşului Buenos Aires, cel puţin pînă în 1940.

La sfîrşitul secolului trecut, o mulţime de oameni, umiliţi de mizerie şi încurajaţi de speranţă, în căutarea Pămîntului Făgăduinţei, abandonă ţinuturile Franţei, Germaniei, Italiei, Spaniei, pentru a se îndrepta spre aceste plaje mocirloase ale lui Rio de la Plata. Un oarecare poet emigrant murmura de pe puntea navei care-l îndepărta pentru totdeauna de ţărmurile italice : „Addio, padre e madre, / addio, sorelle e fratelli...", în timp ce, în lacrimi, ochii săi contemplau, desigur, coamele munţilor, care deveneau tot mai imperceptibili în călătoria fără întoarcere, un fel de moarte a vieţii. Ulterior, o bună parte a acestor oameni, a găsit aici un alt tip de deziluzii, îndurerate de singurătate şi nostalgie, în timp ce ochii, cei ai memoriei, continuau să vadă acei munţi, dincolo de mările melancoliei. În suburbiile oraşului haotic şi improvizat, italianul s-a întîlnit cu alte fiinţe care sufereau şi ele de aceleaşi sentimente : „gauchos" — cei care abandonaseră pampasul pentru a găsi de lucru în marele oraş. Mereu cu nostalgia libertăţii, călare, în imensitatea stepei.

Îmi imaginez că tocmai din această întîlnire a două singurătăţi s-au născut curiosul cîntec, ciudatul dans, pe care unul din cei mai mari creatori ai săi, Enrique Discepolo, l-a descris, odinioară, ca pe „un trist gînd care se dansează". Spre deosebire de alte dansuri populare extravertite şi euforice, acesta este introvertit şi de-a dreptul introspectiv, şi numai un străin îl poate dansa pentru a se distra. Aici, la Buenos Aires, singuraticii, de obicei fără femei, se adunau seara în taverne şi în case deocheate, unde beau vin sau rachiu, unde jucau popice sau cărţi, pălăvrăgeau sau se încăierau. Aici a început să se nască tangoul. E un dans hibrid, al unei lumi hibride : avea ceva iz havanez adus de marinari din Cuba, avea ceva din acordurile melancolice ale chitarei acelor „gauchos" din pampas, şi adesea avea şi ceva din melodioasa canzonetta napoletana. Muzicienii aveau nume hispanice ca Poncio, sau italice ca Zambonini. Artişti, fără pretenţia de a şti că fac şi ei istorie. Mici orchestre umile şi improvizate, compuse dintr-o chitară, o violină, un flaut. Pînă cînd apare

MARIO PUZO

Cît de frumoasă erai, Coney Island!

Ah, Coney Island, Coney Island, cît de frumoasă erai !... Ce stea luminoasă şi strălucitoare în amintirea milioanelor de persoane, care, atunci copii, zburau spre abisul senin al cerului purtate de aripile înflorate de o cascadă de lumini multicolore ! Unde în altă parte ai fi putut găsi hot dogs atît de gustoşi, raci fierţi atît de zemoşi, curiozităţi atît de emoţionante şi munţi cu pante atît de abrupte ? Unde, dacă nu aici, briza estivală era atît de răcoroasă, nisipul atît de catifelat, oceanul atît de seducător ? Cîndva, fiecare copil din New York iubea Coney Island şi acum i se frînge inima văzînd-o schimbată, agonizantă şi murdară, ameninţată de violenţa celor oprimaţi şi neîncrezători. Dacă aş fi un magician şi dacă aş avea în buzunar un ultim truc, l-aş folosi pentru a readuce Coney Island la ceea ce era odinioară.

Cu mai puţin de o sută de ani în urmă, Coney Island era cea mai vestită localitate balneară din lume. În 1890, biserica a numit-o „Sodoma mării" şi preoţii s-au îndreptat spre ea cu biblia în mînă pentru a o exorciza. La cumpăna secolelor, era locul de întîlnire al escrocilor şi al femeilor de vază. Cînd vestitul gangster Tweed evadă din închisoare, fu ascuns într-un local rău famat din Coney Island, înainte de a se îmbarca pe un vas cu destinaţia Europa. Aici era ţinutul tripourilor, încoace se îndreptau fetele care fugeau din mediul domestic de-

„bandeon"-ul, instrumentul care va fi amprenta definitivă a cîntecului anonim. Cineva, în Germania, l-a creat pentru a-l diviniza pe Dumnezeu pe străzile Hamburgului : un fel de mică orgă pentru acompaniamentul cîntecelor religioase. Nu s-a bucurat însă de succes şi după cîtva timp a dispărut pentru totdeauna din ţara sa de baştină. Dar aici, la mii şi mii de km distanţă, şi-a împlinit destinul, devenind „instrumentul" tangoului, fără de care acest dans nu se poate nici măcar concepe, fiindcă tocmai cu acest instru-

Tangoul la el acasă

ment se realiză farmecul său melodios, bizar, cel pe care San Tommaso l-ar fi numit „quidditas" (aplicabil tangoului, în acest caz), adică „cel care era înainte de a fi". Instrument profund şi dramatic, diferit de docilul şi pitorescul sentimentalism al „fratelui", acordeonul, care a transmis acestui dans un caracter grav. Este un caracter pe care reuşesc să-l înţeleagă popoarele deja predispuse la astfel de lucruri, precum ruşii, polonezii, japonezii, dar pe care americanii, cu stilul lor de revistă hollywoodiană, l-au falsificat în mod grotesc.

În tango există, desigur, o componentă senzuală. Totuşi, cel care-l concepe ca pe un simplu dans lasciv se înşeală. E adevărat că şi-a avut originile în casele de moravuri uşoare, dar tocmai acest fapt ar trebui să ne facă să-l suspectăm, mai degrabă, că este vorba exact de contrariu, întrucît creaţia artistică reprezintă aproape întotdeauna un fapt alternativ, de fugă, de revoltă, de nostalgie. Se creează astfel ceea ce nu există în plan real, ceea ce într-un anumit fel este obiectul dorinţei noastre, al speranţei noastre, exact cum prin magie se urmăreşte evadarea din dura realitate cotidiană ; aici, arta seamănă cu visul. Nu, nu era atracţia fizică cea care putea satisface dorinţa de comuniune cu un alt suflet, ci nostalgia femeii şi a mamei aflate departe, într-un ţinut al închipuirilor vizitat doar în vise. A face o legătură între tango şi problemele metafizice ale existenţei ar părea exagerat : singurătatea, lipsa de comuniune, semnificaţia vieţii şi morţii. Totuşi, după cum spunea Nietzsche, metafizica nu se găseşte doar în masivele şi obscurele tratate ale filosofilor, ci şi în suferinţele omului simplu, de fiecare zi, făcut din carne şi oase.

Dacă vremelnicia existenţei chinuie un european, se poate spune că o face îndoit cu un locuitor al Buenos Airesului, deoarece aici nu există metafora eternităţii, care, în schimb, acolo, în Europa, este reprezentată de impunătoare monumente milenare.

Extinderea tumultuoasă a Buenos Airesului, năvala milioanelor de fiinţe care sperau în ceva, repetata frustrare şi singurătate, dureroasa amintire a îndepărtatei patrii, resentimentul de născuţi pentru a da buzna în casa altora, nesiguranţa acestora din urmă într-un conglomerat care se transforma vertiginos, toate acestea sînt revelate în textele celor mai importante tangouri. Unul dintre acestea afirmă melancolic : „Cu o palmă voi mătura asfaltul oraşului care m-a văzut născîndu-mă..." Fiindcă chiar şi fiii emigranţilor simţeau imperios nevoia să se agaţe de ceva concret, ceva inalterabil. Locuitorul Buenos Airesului de atunci simţea, ca nimeni altul din Lumea Veche, că timpul trece implacabil şi că frustrarea de toate visurile şi inevitabila moarte sînt epilogul fatal. Şi cu coatele sprijinite pe masa de marmură de la cafeneaua din cartier, gînditor şi prietenos, se întreba : „Îţi aduci aminte, frate, ce vremuri erau acelea ?..." Sau, cu o cinică amărăciune, îşi dădea cu părerea : „Se duce viaţa, se duce şi nimic nu revine... / E mai bine să te bucuri de ea, / să dai vîntului toate grijile". Omul tangoului era o fiinţă profundă, care medita asupra trecerii anilor şi asupra sfîrşitului tuturor iluziilor sale. Şi astfel murmura gînditor : „În această seară, oricum, pentru totdeauna, / mi s-au sfîrşit iluziile, / şi un misterios freamăt / pune pe strune inima mea..."

Traducere şi adaptare
FRANCESCO GERARDI

Buenos Aires în noapte

~~mari maeştrii~~
pe meridianele culturii

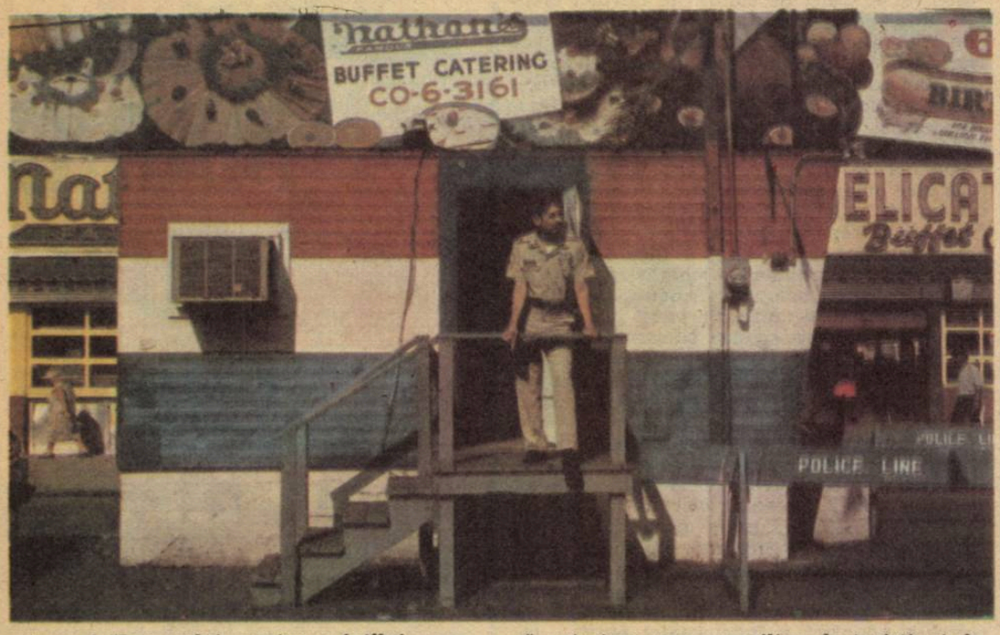

zolant al Kansasului, pentru a întîlni promisiunile unui corupt Vrăjitor din Oz.

Dar Coney Island era şi fermecătoarea vară de lux pentru hămesita „high society" din New York, pentru celebrităţile sportului şi stelele din lumea afacerilor. Mulţi bogătaşi îşi construiseră aici elegante reziden̦e estivale ; Union League Club, University Club şi Jockey Club îşi deschiseră aici sucursale. De-a lungul plajei răsăriră, peste noapte, pur şi simplu, enorme restaurante care puteau asigura serviciile pentru 8 000 de persoane pe serie, înfrumuseţate de enorme grădini în care cîntau orchestre Sousa. Se lăudau cu cea mai bună bucătărie franceză — unul, îndeosebi, era atît de exclusivist, încît refuza să servească bere, ci numai şampanie la butoi. Exista şi un bar numai din sticlă, care putea servi cam 500 de consumatori odată şi un hotel enorm în formă de elefant, care atrăgea mii de turişti.

Hot dogs au fost inventaţi la Coney Island şi tot aici cineva a avut ideea să înfiinţeze prima tarabă cu mîncăruri calde. Aici au fost construite acele stabilimente balneare pentru mulţime, care închiriau turiştilor costume de baie pentru doar 25 de centi pe zi, inclusiv o porţie de raci. Fiindcă cine şi-ar fi cumpărat un costum de baie ştiind că-l va folosi doar de patru ori pe an ? Se înălţară splendide pavilioane colorate şi parcuri de distracţii cu turnuri şi bastioane împodobite cu steaguri multicolore. Cu minunatele sale piste, Coney Island deveni în America capitala hipismului şi „stăpînii" oraşului închideau cu indulgenţă cîte un ochi vizavi de pariurile ilegale.

Singurul lucru pe care Charles Dickens îl iubea în America era Coney Island. Maxim Gorki o considera o minune a lumii. Eddie Cantor, Jimmy Durante, George Burns şi Irving Berlin debutară cu scheciurile şi cîntecele lor în grădinile de aici, răspîndite pe ţărmul mării, unde se bea bere germană. Primarul Londrei proclamă Coney Island drept un produs unic în istoria civilizaţiei. Într-o sîmbătă caniculară din 1900, staţiunea găzdui o sută de mii de persoane. În 1914, un la fel de sufocant sfîrşit de săptămînă reuşi să extazieze cam un milion de turişti, şi de atunci pînă prin 1947 afluenţa fu de regulă aceasta sau aproape. Punctul culminant fu atins la 3 iulie 1947, cînd peste două milioane şi jumătate de persoane se năpustiră asupra plajelor localităţii. După această dată Coney Island începu vertiginosul său declin. În perioada de maximă strălucire aici existau trei parcuri de distracţii : Steeplechase (mai dăinuie şi azi), Luna Park (în locul său au apărut o serie de construcţii) şi Dreamland, cel mai mare dintre toate.

Dreamland, construit la cumpăna celor două secole, era cel mai ambiţios proiect al unui parc de distracţii : turnul, înalt de 113 m, şi cei 60 000 mp de alei erau iluminaţi de peste un milion de felinare. Satisfăcea orice dorinţă, imaginaţia oricărui copil prin tot felul de minunăţii. Puteai vedea aici peste o sută de animale : lei, leoparzi, urşi, lupi, furnicari, maimuţe, pume, hiene şi un faimos elefant numit Little Hip. Mai erau o „sălbătăciune" fioroasă din Borneo şi un sătuc de liliputani cu trei sute de pitici. Distracţiile erau nemaipomenite, cu tobogane, tunelul dragostei, „drum de fier" în miniatură, căluşei şi chiar canalele Veneţiei cu gondole cu tot. Nu lipsea sala de bal, construită pe un dig care se întindea în largul oceanului, iar de-a lungul bulevardelor erau împrăştiate, ici şi colo, castele albe, băcănii cu tot felul de produse alimentare, jocuri mecanice, tarabe de distracţii. Şi cu toate că realizarea Dreamlandului costase 3,5 milioane dolari, totul era din lemn şi carton. La 27 mai 1911, Dreamland fu mistuit complet de flăcări. Incendiul întrecu în amploare chiar şi pe cele realizate cu efecte speciale în filmele catastrofale la modă astăzi. Little Hip muri. Leii şi tigrii arseră de vii, marele turn fu redus la o mînă de cenuşă, iar albele castele se topiră văzînd cu ochii. Milioanele de felinare electrice se stinseră şi luminile lor colorate fură devorate de roşul incandescent al flăcărilor. Explodară muniţiile în tarabele de tir, lansînd în văzduh o ploaie de cartuşe. 5 000 de costume de baie pentru închiriat sfîrşiră în flăcări. „Monstrul" din Borneo fugi îmbrăcat într-o pijama şi cu o umbrelă în mînă.

A doua zi, peste un milion de curioşi se îndreptă spre Coney Island plătind 10 centi pentru a vedea ruinele şi alţi 10 centi pentru a arunca o privire la hoitul „Împăratului Nero", cel mai mare dintre lei. Focul distruse eleganta localitate balneară Coney Island, restituind-o vagabonzilor din New York. După un timp Coney Island reînflori, pentru ca ulterior să decadă definitiv.

În iulie 1979, luminile carnavalului, care se întreţăiau de-a lungul bulevardelor şi falezelor, dădeau senzaţia de palid, lipsit de viaţă. Vînzătorii păreau Matusalemi obosiţi, plictisiţi ; mulţi dintre ei trăiau aici încă din 1920 şi nu aveau nici un alt loc unde să meargă. Animalele din cîrpe înflorate, oferite ca premii, erau uzate, chiar şi păpuşile aveau un aspect zdrenţăros. Faţadele magazinelor erau zăbrelite sau bătute în scînduri şi mîncate de aerul sărat al mării. După cincisprezece ani de cînd n-o mai văzusem, Coney Island mă întristă. Totul îmi apărea prea mărunt şi murdar, ca un teren care aşteaptă să fie măturat de buldozer. Dar, pe neaşteptate, iată că mi se întîmplă ceva care-mi redădu buna dispoziţie. Două ţigănci se năpustiră după o pereche. Bărbatul nu le lăsă să ghicească în palma soţiei şi atunci una dintre ţigănci strigă : „Ai înşelat-o şi acum ţi-e frică c-am să citesc asta în palmă !" (în fapt, bărbatul avea un aer puţin vinovat). În zona distracţiilor, acum restrînsă între străzile a opta şi a douăzecea est şi între Surf Avenue şi ţărmul oceanului, multe glume te trimit înapoi în timp, prin anii '920. Wonder Wheel a transportat 24 milioane de persoane fără nici un incident şi însoţitorul mă asigură că teama de criminalitate la Coney Island e fără nici un fundament. Dar numai ce Wonder Wheel se opreşte, că patru enormi ciini de pază şi sar într-un vagon. Par hipnotizaţi de orizontul care alternează : cer, apă, cer, apă. Însoţitorul îmi destăinuie că animalelor le place să se plimbe pe traseu, între vagoane cu aer condiţionat şi, în timpul nopţii, cînd sînt lăsate de pază în zonă, abia aşteaptă să se facă ziuă pentru a-şi relua circuitul lor turistic. Ah, Coney Island !...

Traducere şi adaptare
FRANCESCO GERARDI

iuri voronov

Norii

Bucata zilnică de pîine
Cît palma nu-i măcar de mare
Omul odată de-i căzut
— E lucru bine cunoscut —
Cel mai adesea
Moare.

Pămîntul plin de oseminte
Cu țipăt sec viscolu-l scurmă
Scriind o neagră epopee
N-avem putere să săpăm morminte.
Noi morții-i îngropăm chiar în tranșee.

Turbată foame...
Deocamdată
Blocadei cercul nu-l putem înfrînge...
Din turma norilor incendiată
Plutesc ciudate peste Leningrad
Lacrimi cu sînge.

Iar de la nori
Întreaga boltă se aprinde.
Dușmanul cînd îi vede
Din panică se-nfruptă
În nori durerea noastră arde
E ură-n ei, și freamătă stindarde...
Și ne-nsoțesc în luptă.

Înmormîntare

E tare greu
Căci împotrivă
Și viscolul și gerul azi ne sînt.
Pămîntu-i tare cum e piatra.
Și totuși, prietene, te ducem în mormînt.

Te coborîm în groapă-ncet
Fără sicriu, și fără flori, și fără ultimul salut.
Nu scoate nimeni un cuvînt
La despărțire.
Altfel nu s-a putut.

Tu ești dator
Ca să ne ierți
Pe cei ce morții i-am ferit cărarea.
Dar dacă noi te-om trece în uitare
Noi nu vom merita atunci iertarea.

Pe drum

Fiece pas mai greu îl fac acum
Dar la odihnă
Să mă gîndesc nu-i bine
Și mortul de la margine de drum
Tot la odihnă s-a gîndit, ca mine.

Viscole reci ne clatină
Și urmele din nea
Le șterg.
Pînă la uzină
Din drum jumate-a mai rămas
Halucinez și-mi pare că alerg.

Vifornița...
S-o ocolești n-ai cum,
Din mers, certînd-o, poți afla ecou :
„Doboară-mă !
De voi cădea, m-oi ridica din nou
Orbește-mă !"
Pe pipăite voi găsi un drum...

Fratelui mai mic

Sub armături căzute —
Dulapul sfîrtecat
Ca un sicriu...
Cineva a strigat :
„Un medic, chemați !"
Și, cu speranță, cruce și-a făcut
Cineva — viu.

ethos

Dar pentru el acum e una
Să plîngi — să taci,
Un ajutor nu-i mai ajunge
Nici de la dumnezeu, nici de la vraci.

De-i zi, de-i noapte-acum
El nu mai știe.
Și de pe față nu-mi mai șterge
El lacrimile mele.

Privește doar
Deja fără clipire
Ai nopții neclintiți
Ciorchini de stele.

...Această bombă a venit din cer,
Ziua-n amiaza mare
Pentru un crunt măcel.
— Eu, de la brutărie, mă grăbeam
Cu pîine pentru el.
Și n-am ajuns.
— „Mă iartă, frățioare !"

Madrid

Cînd peste noi bombardiere trec
Și cînd pămîntul
Sub bombe straniu arde, umilitul,
Prin fața ochilor învinși
Urcă din flăcări
Sfîrtecat Madridul.

Din vechi imagini amintiri ne cer :
Doar am văzut cu toții pe ecrane
Detașamentele republicane,
Cu luptătorii cei mai buni din lume
Jurînd
Cu pumnii ridicați spre cer.

Ei jură — și
Scrișnind, aleargă printre gloanțe.
Un soare sudic, nemilos
Pămîntu-l lasă-n urmă pîrjolit...

Deși pînă la noi sînt mari distanțe,
Deși la noi e iarnă
Aceleași focuri ard,
Doar noi continuăm
Lupta pentru Madrid.

Bombardament

După scrișnete și vuiet
Tunete și vaier lung.
Cerul de război e plin.
Stelele-n pămînt ajung
Le e greu să mai suporte
Al războiului destin.

Prin explozii săgetează
Pasăre de aur luna,
Zborul neclintit și-l duce
Peste codrii-n vîlvătaie.
Bombe explodează-ntr-una
Șocul undei fără milă
Casa des o încovoaie

Recele cerdac în care
Sînt la post de-o veșnicie
Parc-ar fi o colivie
Clătinată-n dans de schije.
Stele de metal și foc
Clocotesc pe-acoperișe.

Și deodată, piere larma
Din nou, noaptea și tăcerea
Lîngă mine se coboară.
Stelele, pe cerul zdreanță,
Urcă-n locurile lor...
A-ncetat din nou alarma !
Astă seară-a noua oară.

Traducere de
NICOLAE DRAGOȘ
și L. DUȚĂ

Pe poetul Iuri Voronov l-am cunoscut cu vreo două decenii în urmă, pe cînd era redactor șef al ziarului „Komsomolskaia Pravda". M-au impresionat încă de atunci amintirile (din vremea Marelui Război pentru apărarea patriei) pe care le aducea spre prezent cu multă discreție. Născut în 1929, avea să trăiască la o vîrstă fragedă, la vîrsta candorilor toate cele 900 de zile ale „blocadei Leningradului". Versuri a început să scrie încă din acele dramatice și eroice zile. Iar în 1968, prima sa carte de versuri, se va numi exact și sobru „Blocada". Pentru simplitatea lor profundă, pentru lapidaritatea concentrînd o explozivă emoție, poemele sale au fost larg receptate în țară ca și de cititorii în versiunile în limbile engleză, germană, spaniolă, bulgară, polonă, ungară etc. în care versurile sale și-au aflat echivalențe întotdeauna emoționante. Căci acesta este destinul poeziei sincere, adevărate, eterne. *(N. DRAGOȘ)*

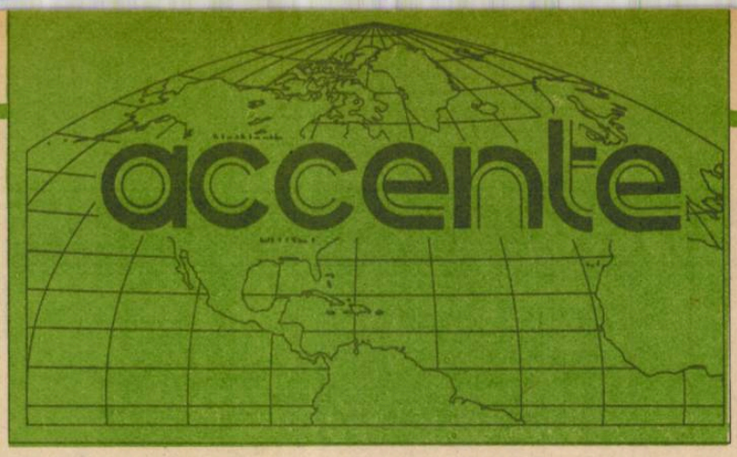

Moartea albă

Nici pe departe cerneala scursă pentru a reliefa fenomenul „morții albe", al consumului de droguri nu echivalează cu „scurgerile" de pe piața neagră a drogurilor. Acest fenomen este într-o continuă accentuare, afectînd pături tot mai largi ale populației, activități din toate sectoarele vieții sociale. Se apreciază, bunăoară, că pierderile înregistrate pe planul economiei americane prin diminuarea productivității muncii, datorat consumului de stupefiante, se ridică la peste 100 milioane dolari, ceea ce adaugă o nouă filă la dosarul repercusiunilor „morții albe", alături de binecunoscuta intensificare — extraordinara intensificare, după cum se exprimă publicațiile occidentale — pe care au cunoscut-o delincvența și violența în Statele Unite, rata mare a criminalității din ultimii ani.

Cu toate că deja ființează o adevărată industrie menită să combată traficul ilicit, rezultatele sînt modeste. Aceasta își află explicația în nașterea unei alte industrii care produce mijloace de disimulare a traficului, în „toleranța artificială" a autorităților care are la bază corupția, date fiind fabuloasele cîștiguri generate de o atare activitate. În prezent, rolului de mare importator de droguri, S.U.A. îl adaugă și pe cel de mare producător. Cultura de marijuana — „gigantică", de exemplu, într-un stat ca Oregon — s-a situat, prin valoarea producției, pe locul al... treilea în agricultura americană, fiind depășită doar de porumb și sorg ! Ceea ce dă o notă aparte problematicii, îngreunînd efectiv străduințile depuse pentru combaterea consumului de droguri, este faptul că marijuana a început să fie tot mai mult cultivată în grădini ca și în interiorul... caselor.

Roboți

La Laboratorul de știință și tehnologie Tsukuba din Kawasaki (Japonia) se pare că s-a născut primul jucător... artificial de ping-pong. Robotul, posesor de „braț", „umăr", „cot", „încheietură a mîinii" are suficientă „dexteritate" pentru a expedia mingea, pe care o repereză cu ajutorul unei camere de luat vederi fixată pe braț, dincolo de fileu. Pentru a evalua distanțele jucătorul este dotat cu captori fixați în spatele lentilelor camerei de luat vederi și o inteligență artificială capabilă să aprecieze mai toate situațiile de joc. Aceasta pentru că, potrivit aprecierilor făcute de participanții la prezentarea acestui jucător inedit, robotul mai are multe de învățat pînă cînd să atingă dexteritatea

unui campion. După robotul care cîntă la pian, robotul care pictează, iată, deci, și robotul care joacă ping-pong. Să ne bucure, ori să ne sperie, avînd în vedere această evoluție a construcției de roboți, perspectiva apropiată?!

Materiale cu memorie

Omul este dotat cu memorie, roboții, de asemenea, — artificială, e adevărat — dar să existe și materiale cu memorie ?... Pare incredibil, și totuși... există materiale care posedă surprinzătoarea proprietate de a-și relua forma inițială, în pofida oricăror transformări la care au fost supuse, dacă sînt încălzite ușor. Cu acest gen de materiale poate fi făcută această experiență: se

ia un fir căruia i se dă aspectul cheii sol, se introduce între două plăci și se menține la o temperatură înaltă. La răcire, firul avînd aspectul unei sîrme obișnuite poate fi răsucit, întins sau bobinat după dorință. Dar este suficient să fie încălzit puțin : el va reveni imediat la forma cheii sol.

Pe lîngă spectaculozitate, fenomenul deschide largi posibilități de utilizare a acestor materiale cu memorie. Firma „Toyota" a folosit cu succes aceste materiale pentru a acționa farurile anticeață ale mașinii sale „Super-Sport", o firmă americană, la fabricarea avioanelor de vînătoare F 14. Nu mai puțin promițătoare se anunță a fi, însă, aplicațiile în domeniul medical — începînd cu balonul care se umflă în stomacul obezilor pentru a le diminua pofta de mîncare și pînă la filtrele pentru cheaguri sanguine care se inserează în vena cavă pentru a proteja inima. Pentru moment, un singur impediment : costul ridicat al materialelor. Dar, marea aventură a materialelor cu memorie a început.

SIDA

SIDA — o maladie care se întinde cu repeziciune, ridicînd noi semne de întrebare atît pentru specialiști cît, mai ales, pentru populațiile afectate. Cînd sindromul imunodeficienței dobîndite — SIDA, era identificat în anul 1981, pentru prima dată în lume se credea că această maladie nu afectase decît o singură țară. Dar, iată, că acum se apreciază că între 5 și 10 milioane de persoane sînt purtătoare de virus HIV — ceea ce indică faptul că SIDA reprezintă o problemă de sănătate de o gravitate deosebită pe plan internațional. În lume sînt semnalate deja peste 100.000 cazuri de SIDA, cea mai afectată zonă a globului fiind Africa, în special regiunile din centru, din est și din sudul continentului. Proporția adulților seropozitivi în regiunile din Africa unde SIDA a atins valori de epidemie, variază între 4 și 30 la sută — adică din trei adulți, unul prezintă SIDA ! În „topul" maladiei se află pe primele locuri SUA, Franța, Brazilia, RFG, Canada, Haiti, Marea Britanie, Mexic, Spania, Belgia, Elveția — de la zeci de mii de cazuri la cîteva sute.

Din 1986, Organizația Mondială a Sănătății a hotărît crearea unui program de luptă împotriva SIDA, care favorizează punerea la punct a unor importante programe naționale de combatere a SIDA. Oamenii de știință au oferit deja cîteva soluții care, însă, nu au viabilitatea necesară, fiind și mult prea costisitoare pentru a stăvili acest fenomen, din păcate, în continuă dezvoltare.

BOGDAN BOBÎRNAC

Sfatul înțeleptului ?

1. În doi, orice problemă e mai ușor de rezolvat ; dar, cînd ești singur, n-ai probleme !

*

2. Cînd trebuie să alegi două rele, atunci să alegi între ele.

*

3. Mai bine să ne punem mintea la contribuție, decît buzunarele.

*

4. Nu puneți vorbele pe seama faptelor : veți fi neinteresanți!

*

5. Să nu vă fie frică de oameni, ci de greșelile lor !

*

6. Proștilor, toate au o limită, deșteptilor, depășiți orice limită.

*

7. Nu te mira atunci cînd între genii te vei simți în largul tău !

*

8. Dacă nu înțelegeți începutul unei cărți, nu vă fie teamă : sfîrșitul e la fel !

*

9. Existența fotoliului ne dovedește că nu e culmea deșteptăciunii să fii cu scaun la cap !

(E. S.)

Țigări sau pipă?

Imaginea de față reprezintă un interior al firmei engleze John Pllok &Co din Mancester. Într-o lume care devine din ce în ce mai ostilă fumătorilor (ne gîndim la numeroasele avertismente antitabacice : filme, cărți, reclame) pipa este o șansă pentru a te lăsa parțial de fumat. În fotografie pipe sculptate artistic și o pipă cu o țeavă uriașă. Ea acționează ca un uriaș filtru. Fumul trecînd prin țeavă își lasă în drumul său substanțele nocive, în speță nicotina. Rămîne doar plăcerea de a fuma, fără efecte dăunătoare. În loc de concluzie : va detrona oare pipa mult căutata țigaretă ?

Există, scria criticul de artă Henry Martin, un „timp etern" al operelor de artă, un „timp etern" în care se scrie lecția de frumusețe și nobile aspirații îngemănate în structura perfectă a creației artistice, cea care constituie patrimoniul cel mai de preț al omenirii, mărturie a milenii de civilizație și construcție.

Iată de ce acțiunile, uneori de mare spectaculozitate și minuție, vizînd păstrarea, reconstrucția sau restaurarea unor opere de artă se află în centrul atenției opiniei publice. Iar ce se întîmplă la *Instituto Centrale del Restauro* (Institutul central pentru restaurări) din Roma se constituie ca o acțiune semnificativă pe plan mondial. Aceasta în primul rînd datorită vastității domeniului pe care trebuie să-l acopere. Catalogul operelor de artă care necesită restaurări (numai în Italia) este departe de a fi complet, dar ceea ce se află acum pe listele de lucru sînt nu mai puțin de 16 milioane de opere de artă : picturi, sculpturi, monumente, palate, castele, parcuri, ceramică și zone de cercetare arheologică.

SALVGARDAREA „TIMPULUI ETERN" AL OPERELOR DE ARTĂ

Rășini protectoare

Institutul a fost fondat în 1939 de istoricul și criticul de artă Cesare Brandi, dar modul în care se concepea pe atunci acțiunea de restaurare este totalmente diferit față de cel actual. Dr. Michele Cordaro, directorul adjunct al Institutului, remarcă faptul că restauratorii acelei vremi erau doar niște meseriași sau artizani, unii mai dotați, alții nu, iar acțiunile lor au fost destul de inegale ca valoare. Cîteodată erau adevărați artiști, așa cum a fost cazul lui Guglielmo Botti care a făcut o treabă excelentă în 1870 cînd a restaurat frescele pictate de Giotto la Capela Arena din Padova. El a înțeles, spre exemplu, că nu trebuia făcută o altă pictură sau n-a încercat s-o lustruiască cu ceară de albine sau alte produse similare, așa cum era obiceiul pe vremea sa.

Colegii săi de generație n-au înțeles că ceea ce ei considerau a fi rășini protectoare vor deveni, cu timpul, din ce în ce mai închise la culoare, aderînd extrem de puternic la suprafața picturilor, creînd astfel probleme dintre cele mai serioase pentru restauratorii generațiilor următoare. O altă problemă s-a ridicat datorită faptului că restauratorii din sec. XIX și începutul secolului nostru au considerat ca fiind un secret profesional natura compoziției din care alcătuiau rășinile protectoare, astfel încît nu ne-a rămas nimic scris, fiind acum imposibil de dizolvat substanța (deja înnegrită sau care amenință să facă masă definitivă cu pictura) deoarece nu poate fi folosit orice tip de dizolvant, la întîmplare... Paola Mora, una dintre eminentele specialiste de astăzi ale Institutului de la Roma își amintește, spre exemplu, de faptul că „a studiat cu marele Pellicioli, un adevărat magician în domeniul restaurării", dar precizează, totodată, că o apucă frisoanele gîndindu-se la cîteva dintre materialele și tehnicile de lucru pe care le folosea maestrul...

Diagnoza

Imaginea de astăzi a Institutului este una formată din prezența a foarte numeroși istorici de artă care supervizează în mod direct fiecare dintre fazele operațiunilor de restaurare — și majoritar ca număr — tehnicieni specialiști în mînuirea microscoapelor electronice, ale holografiei laser, a culturilor de microbi sau a analizelor, făcute pe computer, a sărurilor solubile. Institutul posedă propriile sale centre de cercetare în domeniul fizicii, chimiei, biologiei și mediului înconjurător, avînd și un departament special care se ocupă de problemele studiului și testării materialelor care pot fi folosite în curățarea și protecția operelor de artă.

Calmarul uriaș de la mit la realitate

Multe povestiri marinărești relatează despre calmari uriași care atacau corăbiile și le răsturnau. Unele din aceste povestiri sînt vechi de cîteva secole. Mult timp oamenii de știință nu au vrut să creadă în existența acestor ființe acvatice gigantice. Însă echipajul unei nave de război franceze a atras în mod deosebit atenția lumii științifice asupra calmarului uriaș. Membrii echipajului au descris întîlnirea pe care au avut-o cu un astfel de animal în dreptul Insulelor Canare. Calmarul este înrudit cu sepia și caracatița și are forma unei torpile. Acesta are zece brațe dintre care două pot depăși lungimea corpului. Toate brațele au la capete ventuze cu dinți. Calmarii obișnuiți răspîndiți în oceanele lumii au o lungime totală mai mică de un metru. Se știu însă foarte puține lucruri despre calmarii giganți datorită marii dificultăți cu care pot fi prinși cu mijloacele de pescuit actuale. Existența lor a fost dovedită în cîteva situații cînd exemplare din aceste animale au fost aruncate pe țărm sau au fost găsite în burta cașaloților. De altfel, cașaloții nu se tem să atace calmarii uriași.

În 1871, un calmar avînd lungimea de zece metri a fost capturat în dreptul coastei insulei canadiene Newfoundland. Acesta este primul exemplar de calmar uriaș care a fost măsurat și fotografiat. Un exemplar mai mare despre care se spune că avea 19 metri lungime a fost aruncat de apele oceanului pe țărm în zona Lyall Bay din Noua Zeelandă în anul 1888. Una din cele mai evidente dovezi despre existența calmarului uriaș a oferit-o biologul englez Robert Clark, care avea obiceiul să examineze exemplare de cașaloți prinși de vînătorii de balene. La 4 iulie 1955 a făcut o descoperire senzațională în timp ce se afla în localitatea Fayal din Insulele Azore. El a găsit în burta unui cașalot măsurînd 15 metri lungime un calmar intact avînd 11 metri lungime. Unii oameni de știință cred în existența unor calmari ce pot să măsoare peste 21 metri lungime. Nici un exemplar avînd o asemenea mărime nu a fost prins pînă acum. Existența unor asemenea calmari giganți este însă perfect posibilă. În unele cazuri, cașaloții care s-au luptat cu asemenea calmari poartă pentru totdeauna semnele acestei încleștări pe viață și pe moarte. Pe corpurile lor se află cicatricele lăsate de ventuzele de la extremitatea brațelor acestor calmari. Se știe că un calmar de șase metri lungime are ventuze cu diametrul de 25 mm. S-au întîlnit deseori cașaloți care purtau semne lăsate de ventuze avînd diametrul de 88 mm. Dacă diametrul ventuzelor crește proporțional cu lungimea totală a corpului, atunci nu este deloc imposibil ca aceste urme să fi fost lăsate de calmari avînd lungimea de 21 metri. Dar acest lucru va putea fi dovedit doar în urma depistării unui asemenea exemplar.

TUDOR PRELIPCEANU

Dr. Rosalia Varoli-Piazza, un cunoscut istoric de artă care lucrează aici, subliniază faptul că se pornește de la ideea că opera de artă nu poate fi supusă unui proces de restaurare mecanic, ci, prin fiecare dintre materialele folosite, trebuie să se încerce o integrare cît mai perfectă în *vîrsta* și *mediul ambient* al operei respective.

Iar operațiunile de pregătire sînt de o nebănuită complexitate. Spre exemplu o pictură pe lemn este fotografiată de mai multe ori, folosindu-se mai întîi surse naturale de iluminare, apoi iluminare puternică artificială și, în sfîrșit, cu fluorescență ultraviolet pentru a se descoperi eventualele defecte de suprafață. O frescă va fi ascultată centimetru cu centimetru cu stetoscopul pentru a se descoperi zonele în care ea nu aderă perfect la perete. O statuie din bronz din perioada romană sau greacă va fi studiată cu ajutorul razelor X și cu ajutorul ultrasunetelor pentru a se descoperi zonele în care metalul este subțiat... Se pot ridica probleme în ceea ce privește natura pigmenților în pictură sau asupra proprietăților chimice ale mediului în care se află acești pigmenți. În cazul bronzului, trebuie să se determine cu maximă precizie natura exactă a aliajului. În cazul picturilor sau al panourilor de lemn pictate trebuie să fie măsurate și stabilite cu mare precizie ciclurile în care ele se dilată sau se contractă în funcție de anotimp.

În 50 de ani

Restaurarea modernă se bazează pe două principii complementare : restauratorul trebuie să facă absolut tot ceea ce este necesar, dar ca să obțină rezultatele dorite terbuie să acționeze fizic cît mai puțin asupra operei de artă. Se pot executa spectaculoase operațiuni de spălare așa cum au făcut specialiștii institutului în cazul *Cinei de taină* a lui Leonardo da Vinci sau cum au făcut restauratorii Vaticanului în cazul frescelor lui Michelangelo din Capela Sixtină, dar problema este ca această acțiune să aibă efecte de durată. Un eminent specialist al institutului, dr. Giovanni Urbani, se ridică cu hotărîre împotriva „acelui gen de restaurări din care nu rezultă altceva decît o imagine splendidă pentru fotografii de tip *înainte/după*. De cîte ori am văzut o pictură extraordinar de frumos și strălucitor curățată care după cîteva luni se acoperă din nou de umbre și negreală ?"...

Soluția este, deci, într-o muncă de cercetare științifică de o deosebită acuratețe, făcută de echipe interdisciplinare compuse din specialiști în domenii complementare, dintre cele mai diverse, care, să propună metode „nonviolente" de acțiune asupra operei de artă.

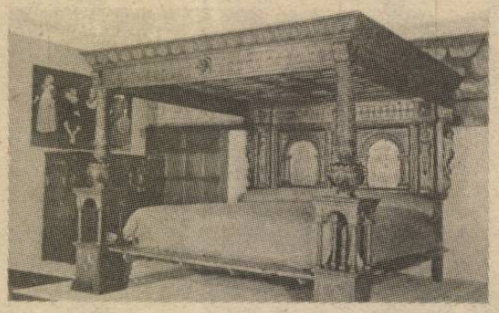

Operă de artă care, de altfel, are destul de mult de suferit în ultimul timp datorită — așa cum notează specialiștii — unei intensificări deosebite a factorilor de degradare și poluare. Un principiu de bază al restaurării cere ca ea să redea frumusețea inițială a obiectului fără să lezeze adevărul științific. Adaosurile făcute suprafeței originale a unei picturi în ulei sau pe lemn trebuie să redea unitatea lucrării dacă sînt privite de la distanța normală, dar să devină ușor vizibile dacă ne apropiem. Tehnica cerută este laborioasă căci fiecare fragment deteriorat este refăcut prin puncte de culori alternative aplicate cu pensule extrem de fine.

Dacă lipsește o arie mai mare dintr-o frescă, locul este reconstituit cu un strat subțire de mortar, acoperit cu o tentă neutră, care să se armonizeze cu întregul.

Consolidarea picturilor pe pînză este cu mult mai complicată. O pînză îmbătrînită se poate sfîșia chiar la o simplă încercare de netezire. Așa că trebuie lipită, fir cu fir, pe un nou strat de pînză. Operații asemănătoare se pot aplica și frescelor sau picturilor pe lemn, dar tehnica nu este perfect pusă la punct și își găsește destui critici.

În centrul preocupărilor actuale ale institutului sînt însă acum splendidele monumente și complexe sculpturale ce strălucesc sub cerul albastru al Romei — Columna lui Traian, Forul Roman, Colosseumul, Termele lui Caracalla care se deteriorează în ritm îngrijorător. Marmura și calcarul sînt foarte sensibile la ploaia acidă caracteristică aglomerărilor urbano-industriale, la gazele de eșapament, așa încît s-a calculat că deteriorările suferite de monumente în ultimii 50 de ani sînt egale cu cele suferite pe parcursul întregii lor existențe de două ori milenare.

Dr. Cordaro, directorul adjunct al institutului, preciza că mijloacele oferite de știință, de exemplu rășinile sintetice transparente, ar putea asigura o oarecare protecție, dar și aceasta limitată în timp. Mai sigur, spunea același specialist, ar fi să renunțăm la plăcerea noastră romantică de a admira strălucirea ruinelor de marmură și să acceptăm protejarea vestigiilor sub un stat substanțial, de mortar, așa cum se practica, de altfel, în antichitate.

Singura despre care se crede că nu ar fi fost protejată cu mortar este Columna lui Traian ale cărei splendide frize și basoreliefuri comemorează luptele cu dacii. De aceea una dintre ideile oferite a fost construirea unui turn de sticlă în jurul coloanei înalte de 33 de metri.

De fapt, fiecare operă de artă cere o soluție originală, măsurători perfecte, date meteorologice, climatice, de mediu ambient, iar Institutul central de Restaurare poate face față cerințelor complexe fiind dotat și cu o enormă bancă de date, permanent îmbogățită prin schimburi de informații cu întreaga lume.

Iar atunci cînd turiștii vor admira frumusețea operelor de artă, redate lumii în întreaga lor splendoare, de-abia atunci se va fi terminat cu adevărat munca de artist a restauratorului, muncă integrată de acum, pentru totdeauna, în substanța însăși a capodoperei...

Traducere și adaptare
CRISTIAN UNTEANU

Hulda Crooks din S.U.A., localitatea Loma Linda a devenit cea mai în vîrstă femeie care a escaladat vreodată piscul Fuji, cel mai înalt munte din Japonia (3 776 m). Nu este prima ei performanță de acest fel : în ultimii 22 de ani ea a escaladat de tot atitea ori muntele Whitney din California, care are o înălțime de 4 418 m, motiv pentru care a fost poreclită „bunicuța Whitney". Fotografia o arată, fericită, pe muntele Fuji, printre admiratorii ei.

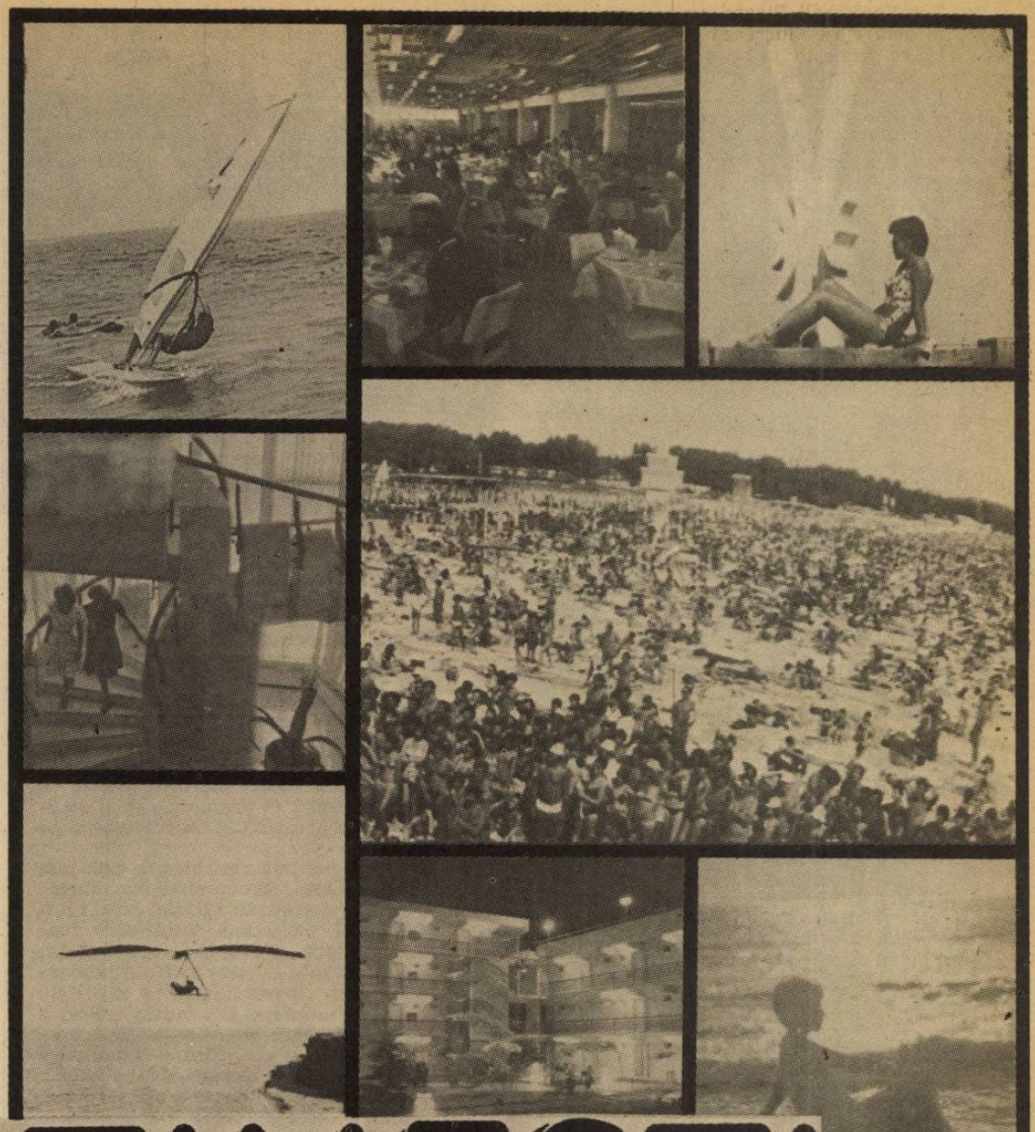

COSTINEȘTI

Într-un con de lumină

Reflectoarele s-au stins demult. S-a și promenat o mătură-două, printre băncuțele Teatrului de vară, spulberînd orice umbră din emoțiile și frămîntările serilor anterioare : unghii roase, batiste mototolite, granule de sare provenite din evaporarea unor lacrimi, flori care nu și-au atins „adrisantele", chiștoace obosite pînă la buza filtrului, cîte-un accesoriu vestimentar rătăcit în îmbulzeală...

Concursul Muncii, Frumuseții și Tinereții, ediția a VI-a s-a încheiat. Presa scrisă și vorbită i-a dedicat spații generoase, cititorii știu aproape mai bine decît „martorii" cîte concurente au evoluat, care a fost componența juriului, rezultatul deliberărilor. Concursul a generat comentarii corespunzătoare și pe lungimile de undă ale postului local Radiovacanța-Costinești, care s-a și grăbit să speculeze Momentul, lansînd o anchetă fulger pe tema eternului feminin...

La apariția prezentului Almanah, ecourile competiției aproape că s-au spulberat. Luminița Meritescu din Galați — ocupanta locului I —, s-a obișnuit deja să șteargă zilnic praful de pe trofeul ce i-a marcat decisiv trecerea prin adolescență, transformînd-o, cel puțin pentru un an, în etalonul hărniciei, al frumuseții și eleganței feminine, în fața tuturor semenelor sale.

Ne vom feri, așadar, să reluăm elementele cunoscute ale ediției din 1987 a prestigioasei manifestări desfășurată în Stațiunea Tineretului Costinești. Ne vom mulțumi să privim doar concursul din culisele sale, prinzîndu-i în clasorul curiozității noastre mai ales pe acei despre care, rămînînd în umbră, cititorii erau să nu știe niciodată.

ȘI... A ÎNCEPUT

14 august 1987. Zi toridă de vară la Costinești. Navetele goale de pepsi se rînduiesc în stive din ce în ce mai semețe. Înghețata iese tot mai topită din frigiderele stațiunii. Lumea toropește pe plajă... La Teatrul de vară, însă, pregătirile sînt în toi. Se amenajează scena, se împrejmuiește careul destinat invitaților speciali, se verifică sonorizarea, se distribuie ultimele precizări echipei de ordine. În paralel, nu departe, undeva pe la Club, 45 de fete au început să aibă emoții. Dan Ionescu — coregraf al ansamblului Izvor al U.T.C. — erijîndu-se într-o dădacă de complexitate sporită, le instruiește cu privire la ținută, itinerariul scenic și alte „artificii" ale intervenției lor, individuale sau de grup, pe scena Concursului.

...Orele 18... Un temerar aruncă un ac în incinta Teatrului de vară. Statisticile întocmite ad-hoc arată că respectivul obiect casnic n-a reușit, în pofida legii gravitației, să-și găsească un loc de aterizare pe planșeul amfiteatrului... Lumea e deosebit de multă, cochetă și nerăbdătoare. Se fac pronosticuri, se caută poziția cea mai comodă pentru a „rezista"...

...Reflectoare, muzică ritmată în stațiile de Goliat, rafale de aplauze, Octavian Ursulescu în ținută impecabilă. Cu greu își face loc juriul. Prestigiosul juriu al Concursului MTF.

Și... a-nceput ! Concurentele — în salt calitativ față de edițiile precedente. Prezentatorul — în formă, publicul — în delir. Probele curg lin, fără „hop"-uri, fiecare concurentă știe ce are de făcut. Se cîntă, se dansează, se recită. Toate dovedesc un travaliu îndelungat, o strădanie subordonată unui scop precis : ocuparea unui loc pe podium... Cîte un reflector temerar încearcă masa juriului : George Mihăiță — cu ochii la momentele umoristice, prezentate de concurente ; Nadia Comăneci — cu ochii exigent îndreptați spre cele ce se încumetă să interpreteze „dans modern", George Copos, secretar al Consiliului UASCR — cu ochii la reprezentantele studenților ; Ioan Simion Pop — cu ochii la prezentator ; Cornel Gogoașă — directorul ST Costinești — cu ochii peste tot.

Prima seară depășește sensibil miezul de noapte. A doua îi urmează exemplul. Publicul nu numai că nu se plictisește, ci, dimpotrivă, e dornic în „bis"-uri și fiecare „rămas bun" lansat nocturn de Tavi Ursulescu e secondat de un prelung și general oftat de regret, care se ține scai de spectatori, pînă în căsuțe de lemn, bungalow-uri, vile „Albatros", corturi, autoturisme devenite reședințe provizorii. Toate cele 45 de concurente au evoluat. Există deci material suficient pentru a comenta, la o cafea, la o frigăruie, la o margine de lac.

INTENSITATEA DAR NU ÎN... AMPERI

Ne aflăm, așadar, în ultima zi a Concursului. Intensitatea acțiunii a atins cote maxime, și nu măsurate în amperi, ci luată ca densitate pe metru pătrat, ca nivel al agitației, ca grad al interesului. Emoțiile își pierd identitatea : cele ale concurentelor — evidente — se dizolvă în cele ale juriului, dornic de a fi în consonanță atît cu Obiectivitatea, cît și cu simpatiile publicului spectator ; ca să nu mai vorbim de emoțiile noastre, ale muritorilor de rînd — puși în fața unei probe de foc : cucerirea unui metru pătrat personal, pentru tine și familia ta, între hotarele Teatrului de vară.

...De la ora 8 a.m, 50 de procente ale „obiectivului strategic" sînt sub stăpînirea celor mai harnici. În următoarele două ore punctajul devine de 100%. Pînă la Concurs numărăm încă 8 ore. Ce vor face ceilalți?

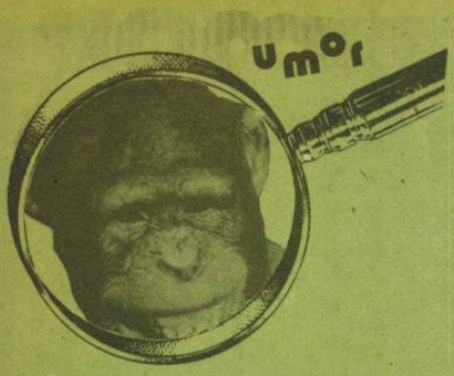

PROMISIUNE

— Doctore, dacă mă faci bine, îţi voi dărui 500 mii dolari ca să-ţi construieşti un spital, spune miliardarul gîfîind din greu.

Peste cîteva luni cei doi se reîntîlnesc; pe faţa fostului pacient radiază sănătatea.

— Mă bucur că vă simţiţi bine, spune doctorul. Daţi-mi voi să vă amintesc de promisiunea făcută, cu banii pentru spital...

— Am promis eu bani ? se miră miliardarul. Înseamnă că am fost tare bolnav, din moment ce deliram !

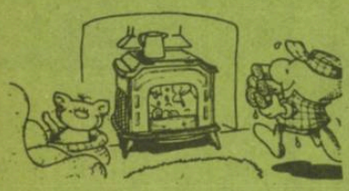

UN TIP CINSTIT

— E un tip cinstit, John, ăsta ?

— Mmmm...

— Adică, nu e ?

— În orice caz, dacă dai mîna cu el, îţi sugerez ca la despărţire să-ţi numeri degetele !...

CĂSNICIE

— Cele mai fericite luni le datorez Alpilor.

— Bine, dar tu nu ai fost niciodată în Alpi.

— Eu, nu, dar soţul meu, da !

Este întrebarea pe care şi-au pus-o, temători, conducerea staţiunii, echipa de ordine, organizatorii Concursului şi, poate mai acut decît toţi, — cei în cauză. Problema pare imposibil de soluţionat... Cu toate acestea, la orele 18 sînt ocupate şi posturile cel mai greu accesibile, cuceritorii lor putînd fi înscrişi, fără rezerve, în Cartea Recordurilor ce fiinţează la Costineşti.

Din juriu, numai Nadia Comăneci pare că nu are probleme în ocuparea locului din „tribuna oficială"... Seara aceasta „va fi cu adevărat un triumf". O preconizează şi smokingul, îndărătul căruia îl recunoaştem pe prezentator.

...Pe scenă se perindă recitalurile cele mai reprezentative ale concurentelor. Revăzîndu-le, nu ne e greu să intuim care va fi palmaresul final. Pe scenă totul pare frumos, firesc, liniştit. Publicul e generos în aplauze, concurentele sînt mai frumoase parcă, unele sînt înveşmîntate în modelele vestimentare prezentate în cadrul celor 2 parade ale modei, care au colorat zilele precedente ale concursului... Filmul serii pare a decurge fluent, fără rupturi de peliculă... De la sine... Culisele sînt însă un furnicar. Ochiul indiscret al reporterului îi aruncă o privire...

CULISELE — UN FURNICAR

În spatele Marelui Ecran, fetele îşi repetă cu înfrigurare numerele din concurs. Luminiţa Meriţescu — reprezentanta judeţului Galaţi — şi-a strîns auriul păr în coadă de cal şi ne demonstrează, preţ de jumătate de oră, flexibilitatea trupului său. Prezenţa în juriu, a multiplei campioane mondiale şi olimpice impune exigenţe sporite... Luiza Izabela Şerban — jud. Dîmboviţa, se trudeşte să ascundă supleţea făpturii sale într-un costum argintiu ce-i dă un aer metalic, care o va transforma, pentru cele cîteva minute ale recitalului său, într-un autentic robot dansator de break. Din moment în moment, ca un spot pe ecranul unui osciloscop, coregraful Dan Ionescu se amestecă printre concurente, susurîndu-le la ureche instrucţiuni de maximă importanţă. Dintr-un colţ al culiselor, Cezar Armeanu — noul director cultural-educativ al staţiunii, este foarte atent la nuanţe : concursul e o valoroasă experienţă, care va sta la baza organizării ediţiei următoare. Marilena Manoleasa, jud. Botoşani, repetă într-o margine de îmbulzeală sceneta „Rochiţa vaporoasă". Autorul şi partenerul de interpretare — Dan Bacinski — încearcă să-i tempereze emoţiile, reamintindu-i cîteva din tainele jocului de scenă... Într-un con de lumină provenit de la un reflector şugubăţ, Lavinia Ster — reprezentanta elevelor —, îşi aranjează, în oglinjoară, machiajul discret, concordînd cu vîrsta, fără să bănuiască măcar, că nu peste mult timp va deveni posesoarea a două premii de referinţă : cel al Tinereţii şi cel al Popularităţii... Dintr-un colţ în altul al culiselor patrulează Raul Hangu şi Nichi Coitu — instructori sportivi ai staţiunii — veghind la bunul mers al activităţii „culisiale" şi privind cu ochi de cerberi spre porţile din laterala scenei, care par a ceda sub povara mulţimii dindărătul lor. Per ansamblu, între concurentele aflate în culise domneşte un spirit de fair-play : se ajută între ele, îşi aranjează reciproc rochiţele, fundiţele, cercelii. Foarte atenţi la micile amănunte ale acestei bucătării par a fi Ioan Groşan — membru al grupului „Ars Amatoria" şi Dumitru Pelican, ziarist şi crainic sportiv, veniţi aici pentru a culege, probabil, noi subiecte pentru posibile scrieri alese.

SCENA, CONCURENTELE ŞI SURPRIZELE

...Pe scenă se perindă, aşadar, concurente şi surprize. Primele îşi dau seama că pînă la podium mai e un singur pas — mic pentru om, mare pentru eternitate, da, tema eternului feminin este mereu în actualitate la Costineşti, în diversele sale ipostaze... Nu se lasă mai prejos nici invitaţii serii, întrecîndu-se pe ei înşişi în această cursă în care obstacolele sînt doar limitele temporale ale evenimentului. Ropote de aplauze slobozeşte Teatrul de vară la apariţia celebrului duet Vasile Seicaru şi Ştefan Hruşcă, Dan Bacinski îi încîntă pe spectatori cu un microrecital de umor spumos, Victor Socaciu aduce temperatura spectacolului la incandescenţă.

Între timp, pîlpîie neîncetat blitz-urile — o orgă de lumini oferită gratis de fotoreporterii Agerpres, ai BTT, ai altor instituţii de prestigiu, veniţi să imortalizeze această dezlănţuire de tinereţe, frumuseţe, talent, entuziasm.

* * *

...Aici Costineşti, România. Este ora 22 fără cîteva minute... Teatrul de vară plonjează într-o linişte nefiresc de profundă. Pe fundalul ei, acceleratul Mangalia-Bucureşti pare că trece chiar pe lîngă noi. Fluieratul său se constituie într-un nepremeditat semnal de începere a festivităţii de premiere. După defilarea concurentelor, pe muzica aplauzelor, Carmen Dinescu — şefa sectorului Tinere fete al C.C. al U.T.C., înmînează premiile, anunţate, răsunător, de Octavian Ursulescu.

...Aplauze, flori, lacrimi de bucurie, din nou aplauze, diplome, trofeul Muncii, Frumuseţii şi Tinereţii, publicul — scandînd numele judeţelor evidenţiate. Asistenţa s-a ridicat în picioare, ca un omagiu firesc adus celor 45 de concurente, strădaniei lor de a fi cele mai harnice, de a ni se dărui nouă, pe parcursul a trei seri, seri ce se vor ambiţiona să rămînă mult timp în amintirea noastră...

...Reflectoarele s-au stins demult. S-a şi promenat o măturică-două peste băncuţele Teatrului, spulberînd orice umbră din emoţiile şi frămîntările serilor anterioare.

MARINA ALMĂŞAN

BIROUL DE TURISM

dosar bttt

PENTRU TINERET

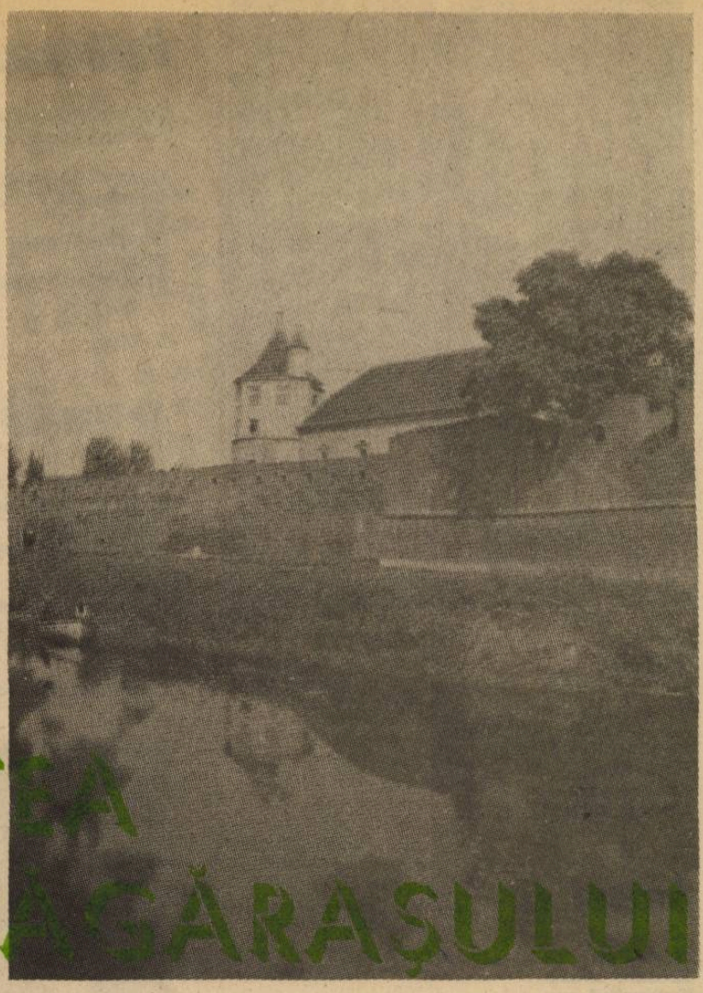

CETATEA FĂGĂRAȘULUI

● Cetatea Făgărașului este situată în mijlocul municipiului Făgăraș, ocupînd, împreună cu șanțul ocolitor, o suprafață de 5 ha. Construcția de astăzi datează din anul 1538, ea fiind realizată de Ștefan Mailath principe al Transilvaniei.

● Edificiul apare ca un castel cu 2 etaje, care închide în partea centrală o curte interioară.

Castelul este înconjurat de 2 ziduri de incintă, înalte de 6 m, cel exterior avînd în colțuri patru bastioane de apărare, înalte de 10—12 m. Trei din bastioane au formă poligonală, iar al patrulea, din colțul sud-vestic, este aproape de formă circulară. Bastioanele, înzestrate cu metereze, erau astfel construite încît, pe fiecare din ele, să poată fi instalate cîte 6 turnuri. Aceste ziduri constituie partea cea mai veche a cetății.

● Accesul în cetate se face pe aleea de pe latura sa estică, de unde, pe sub un scurt gang, se poate ajunge în curtea interioară.

● În vecinătatea castelului se află o clădire alungită care a aparținut corpului de gardă. Construcția are demisol, parter și etaj și este acoperită cu frumoase planșee de lemn.

● La intrarea în cetate, în zid, pe partea sa stîngă, se află două pietre pe care se mai poate observa emblema lui Ștefan Mailath, și anume, o rățușcă și un grifon zburînd printre trestii.

● La sfîrșitul secolului al XVI-lea cetatea a fost pentru prima dată restaurată cu concursul unor meșteri constructori italieni. Tot atunci au fost zugrăvite în sala mare de festivități frescele existente și astăzi, și care prezintă : Phoenix arzînd în flăcările aprinse de razele soarelui ; Mucius Scaevola cu mîna întinsă deasupra altarului cu cărbuni aprinși al regelui etrusc Porssena ; un „strămoș" cu tolba plină de săgeți și un smarald strălucitor, toate cu inscripții în limba latină.

● Între anii 1613—1629, cetății aflate sub stăpînirea lui Gabriel Bethlen, i se fac noi boltiri, i se adaugă încă trei aripi, precum și clădirea corpului de armată. În același timp, în castel s-au amenajat apartamente luxoase, printre care și cel al Ecaterinei de Brandenburg, soția lui Gabriel Bethlen, aflat la primul etaj. Deasupra ușii acestui apartament se află sculptată o inscripție purtînd data de 1637, inițialele principesei „C. B." și emblema familiei : „două rățuște săgetate, încadrate cu o cunună de crini".

● În anul 1630, din dispoziția principelui transilvănean Gheorghe Rakozy I, s-a mărit șanțul din jurul cetății, alimentîndu-se cu apă din Olt printr-un canal secret aflat la adîncimea de 4—5 m, iar la intrarea în cetate s-a construit un pod mobil, obiective care au întărit cetatea, făcînd-o, pentru acele vremuri, inexpugnabilă.

● În anul 1657, în cetate a funcționat o școală românească.

● În timpul dominației habsburgice, în cetate s-a instalat o garnizoană imperială. Magaziile și pivnițele sale au fost transformate în „celule umede", în care erau închiși iobagii răsculați.

În primul război mondial a găzduit un centru de recrutare, apoi o garnizoană militară.

● În cetate sînt 80 de încăperi. Una din aripile sale adăpostește Muzeul „Țării Făgărașului", cu profil de istorie și entografie, care valorifică bogatele colecții de arheologie, istorie și artă populară din acest ținut. De asemenea, în muzeu sînt prezente și exponate de artă plastică contemporană.

● Bustul Doamnei Stanca, soția lui Mihai Viteazul, care a locuit un timp în cetate, este ridicat în parcul din fața cetății. Bustul a fost realizat de sculptorul Spiridon Georgescu.

● Bustul lui Badea Cîrțan, aflat tot în parcul cetății este ridicat în memoria celui care, sfidînd opreliștile autorităților, a răspîndit cartea românească în Transilvania.

umor

CONCURS

— Tată, azi am avut un concurs : cine aruncă mai departe.
— Și cine a cîștigat ?
— Eu.
— Ei, bravo, știam eu că ești iscusit.
— A, da, dar ai plătit geamul spart ?

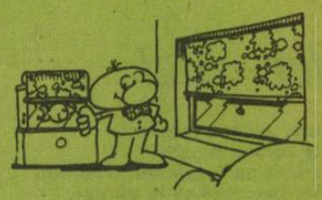

CE NOAPTE !

— Ce noapte minunată !
— Așa este, dar ce păcat că sîntem căsătoriți !

OPERAȚIA

— Stimată doamnă, spune chirurgul plastician, după operație așa de frumoasă veți fi că nu vă va mai recunoaște nimeni.
— Asta nu ! Lasă-i să știe cine este atît de frumoasă !

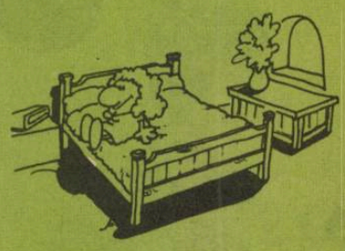

DE DRAG

— Te rog, George, lasă-te de băut, de dragul meu !
— Dar, dragă, eu nu beau de dragul tău !

VITAMINE

— Aș dori niște vitamine pentru un copil.
— A, B sau C ?
— Totuna ; nu știe încă să citească.

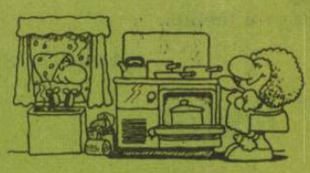

OPERATIVITATE

— Casa aceasta frumoasă am construit-o în doar 3 săptămîni, din elemente prefabricate.
— Dar elementele ?
— . . . în 3 ani !

LA RESTAURANT

Ospătarul se adresează unui consumator :
— Domnule, dacă nu vă place mîncarea, cel puțin nu o mai molfăiți, căci cine o va mai accepta după dumneavoastră ?

A. S.

Dincolo de cuvinte

Neliniștitoare trecerea
dincolo de cuvinte,
dincolo de Tine,
de cele îngropate-n scris ;
neîndestulătoare trecere...
Poemul,
proza
pentru cei ce le sorb mereu cu nesaț ;
Și cît de bine
mă simt între aceste coperți,
și cît de plăcută
apăsarea lor dureroasă.

Iar visul...

Case, arbori, orătănii
fug mereu înapoi
Șefi de gară solemni, cetățeni
care încearcă să le ajungă
Și visul meu
care o ține mereu înainte
Cită vreme trenul
mă poartă în neostenită mișcare.

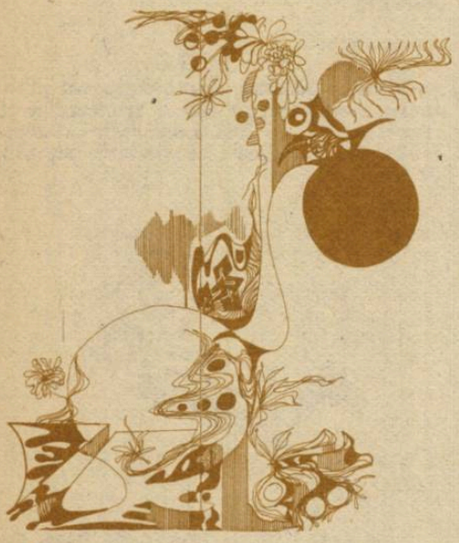

Amestec

Adaug în alambic
Puțină tăcere și un strop de tandrețe,
O bucată de vis și una de plăcere,
La focul ascuns al nerostitei iubiri

Amestecul obținut
face cît toată nepăsarea
dureroasă
a trecerii prin lumină.

EMILIA ROȘIU

Dom' Destin

Destin îi spune lu' Tom :
— Cumpără-mi un manșon
— Să-ți iau manșon de-un dublon
Sau manșon de pescari
De-o sută de dolari ?
Destin îi zice lu' Kate :
— Cumpără-mi o carte
Da una d'aia bună
Cu oamenii pe lună.
— Vrei carte manșon-dublon
Nu vrei și-un piramidon ?
Destin îi zice lu' Cită
— Cumpără-mi o mită
Să-l zgîrie pe Fită.

CAROLINA TOTTH
elevă clasa a IV-a, Școala generală nr. 71 București

Vara

La marginea ogorului
Pe șanțul căii ferate
Nepăsători
Ultimii cai,
Ultimii fluturi.

Numai tu

Numai tu
Precum salcia
Tulburînd apa
Nerecunoscîndu-ți chipul.

GEORGE CANACHE

Pastel

Frunzele cad în urma pașilor mei
Și șuieră vîntu-a sihastru
Privirea mi-o urc către astrul
De aur topit
Pe fond de albastră candoare
Se naște iar valul de mare
Și suie ușor peste lume
Talazuri, talazuri nebune
Și totul se ia de la-nceput
Valul se-ntoarce în mare
Izvoarele susură-n vale
Vîntul cîntă ușor
Pasărea zboară cu dor
Frunzele cad din nostalgici sori
Munții-și ridică fruntea spre nori !

OANA NEGREA
elevă cl. XI, Liceul C. A. Rosetti — București

Palimpsest

Un rînjet de cal
Spintecă noaptea în două...

Undeva în inima Cîntecului
Se-ntîmplă Ceva
Poemul,
Ombilical legat de tîmpla poetului
Respiră
Și-apoi se avîntă săgeată spre inima ploii

EMANOIL CAȚAN

Se naște azi

Văd, lucind pe creștet
Primul pas al dimineții.
Stau și veghez
Imagini fără dantelă
Așezate,
Zorile coboară
De-a lungul zărilor
Unde ? Nimeni nu știe
Înfășoară luna
Zborul
Porumbelului alb

Asemănări

Tu,
O frunză
Eu,
Galbenul
Ei tremurat.

ELISABETA CHIRA

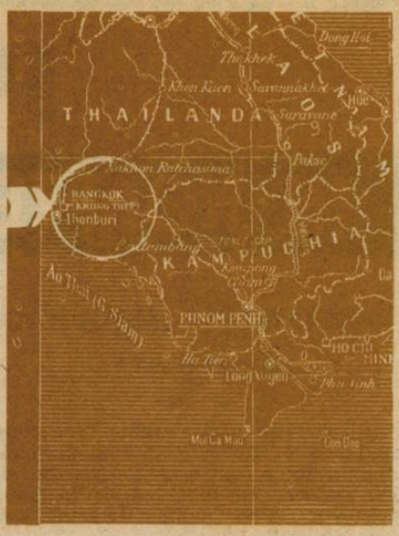

Farmecul și exotismul unei metropole moderne:

BANGKOK

O călătorie la Bangkok, capitala Thailandei, este o perpetuă surpriză pentru turistul dornic de a face cunoștință cu o cultură și artă milenare. Acest mare oraș-port la fluviul Menam, nod feroviar, centru industrial și maritim de importanță internațională, sediul a numeroase muzee și colecții de artă — este mai mult decît o capitală, este însăși inima Thailandei, este centrul spiritual al poporului thailandez.

Templul Asun de pe malul riului Mana ce străbate orașul Bangkok ;

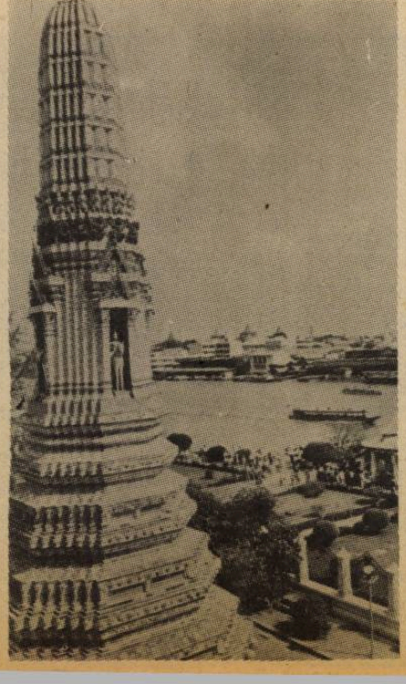

ZEUL FERTILITĂȚII

În timpul unui recent sejur la Bangkok, mă găseam la una dintre intersecțiile cele mai frecventate, nu departe de unul din marile hoteluri și aproape de mai multe centre comerciale. Circulația pe străzi era intensă, ca peste tot în lume, iar tineri în jeans priveau vitrinele. Pe cerul senin se vedeau avioane ale diverselor companii aeriene, ale căror zgomote se propagau puternic în jur. Pe scurt spectacolul străzii nu avea nimic exotic.

Apoi, peste vacarmul claxoanelor și al motoarelor de motociclete, am auzit sunetul unui xilofon de bambus și ritmul sacadat al unei tobe. Lăsîndu-mă ghidat de această muzică, am trecut peste grilajul de fier al unui fel de sanctuar în aer liber. Aici, pe un postament la cîțiva metri înălțime se ridica un mic pavilion bogat decorat și adăpostind un zeu aurit. Aerul era încărcat de mirosurile grele de jasmin și de parfumul bețelor de tămîie. Mi se spune că menirea acestui sanctuar este de a favoriza fertilitatea. Cuplurile vin aici și se roagă pentru a avea copii. Dacă rugăciunile lor se realizează și au copii, se reîntorc pentru a-și exprima mulțumirea. În acest scop ei angajează o trupă de dansatori, dar uneori recurg la alte mijloace mai originale pentru a-și exprima bucuria. În ziua în care mă aflam la acest sanctuar, de exemplu, o întreagă familie aducea mulțumiri zeului fertilității : vreo zece persoane formau o piramidă umană, în vîrf fiind ridicat nounăscutul.

UN ORAȘ SUPRAPOPULAT

Această ceremonie mi s-a părut tipică pentru thailandezi care au o adevărată venerație pentru copii. Orașul este astăzi suprapopulat avînd aproape 5 milioane de locuitori, de două ori mai mult ca acum douăzeci de ani. Cu toate acestea el oferă celor care-l vizitează multe ocazii de a se bucura. Te poți așeza la o masă în restaurantele chinezești care aici sînt printre cele mai bune din toată Asia sau să preferi restaurantele thailandeze, unde se poate contempla un spectacol de dans tradițional, savurînd în același timp o băutură foarte tare sau fructe și legume sculptate în formă de flori, cu meticulozitatea tipic asiatică. Poți cumpăra, de-abia ieșite din războiul de țesut, minunate mătăsuri țesute de tinere fete încîntătoare. Poți privi meciuri de box în care protagoniștii parcă dansează pur și simplu, cu picioarele și pumnii. Poți, la cotitura unei străzi centrale să cazi într-un liniștit canal, numit **klong,** în apa căruia copiii se amuză să sară de la înălțimea ferestrelor caselor lor. Sau poți să nimerești într-un cartier desfigurat de bidonvilurile celor lipsiți de adăpost.

AMESTEC DE METROPOLĂ MODERNĂ ȘI DE ORIENT

Una din surprizele orașului este că el nu portă adevăratul său nume: thailandezii îl numesc **Krung Thep, („Cetatea Îngerilor"),** abreviere a numelui său care ocupă numai el însuși o jumătate de pagină. **Bangkok,** (în traducere **„Satul pumnului sălbatic")** era numele unui mic burg care avea deja o vechime de 100 de ani atunci cînd, în 1782, a devenit capitala țării. Vechea și magnifica **Ayuttaya,** capitala regatului timp de patru secole, fusese distrusă în anul 1767 de o invazie birmană. La puțin timp după această invazie, un general ce purta numele **Taksin** s-a încoronat rege, a alungat dușmanul din țară și a stabilit o capitală rudimentară la **Thonburi,** chiar în fața Bangkokului, pe celălalt mal al Menamului. Capitala a fost schimbată la Bangkok de succesorul lui Rama I (fondatorul actualei dinastii Chaki) unde și-a construit un palat și un templu pentru a-l adăposti pe zeul lor cel mai venerat, **Budha de Smarald.**

În secolul al XIX-lea, orașul a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă : a fost săpată o rețea densă de canale pentru a facilita transporturile, au fost construite noile edificii, s-au mărit vechile temple. Prințul Mongkut, cel care a urcat pe tron în anul 1851 și și-a luat numele de Rama IV, este considerat cel care a deschis porțile erei moderne pentru Thailanda. După el, Chulalongkorn, regele Rama V a fost primul suveran care a plecat în străinătate. El a adus din sejururile sale la Paris și Berlin ideea bulevardelor largi, a grădinilor publice precum și modelul unei arhitecturi masive în stil victorian.

Majoritatea hotelurilor, clădirilor administrative, centrelor comerciale și marilor artere au fost construite în ultimii douăzeci de ani, ca urmare a dezvoltării aviației și a comerțului internațional. Azi, se poate spune că Bangkokul este centrul vieții thailandeze, nu numai simbolic dar și real.

PLIMBARE PRIN VECHIUL ORAȘ

Într-o după amiază, la bordul unei bărci cu motor pe care am închiriat-o pe unul din canalele care străbat orașul, în apropiere de centru, am trecut pe sub imenși arbori seculari atît de aplecați uneori deasupra apelor întunecate, încît formau un fel de tunel vegetal. De-a lungul malurilor înalte ale canalelor, casele erau atît de aproape construite de apă încît ușile și ferestrele erau parcă suspendate ; văzute din vapor ele semănau cu decorurile din teatru. Copii complet goi se aruncau în apă în urmărirea înot a dîrei lăsată de ambarcație. Ici-colo, familii întregi se scăldau, femeile pudic drapate în saronguri viu colorate. Mici bărci mergeau din poartă în poartă, cei care le conduceau oferind tot soiul de mîncăruri ce emanau mirosuri apetisante, gătite la bord cu ajutorul unor grătare cu cărbuni de lemn. Orice plimbare sau vizită turistică trece obligatoriu prin marile temple budiste, numite Wat, scînteietoare și extraordinare construcții cu acoperișuri înalte și ascuțite. Orașul are aproximativ 400 de astfel de temple. Eu le-am preferat pe cele mai puțin cunoscute și mai cu seamă am vizitat templul **Wat Rajabopit,** construit sub domnia regelui Chulalongkorn în 1870. Un mic sanctuar de cult, acoperit cu frunze confecționate din aur, se ridică în mijlocul unei incinte împrejmuite ai cărei pereți sînt împodobiți cu un delicat mozaic de porțelan. La apusul soarelui acest mozaic ia forme de tapiserie rafinată a cărei delicatețe împrăștie o luminozitate aurie. În curte, călugării învesmîntați în haine de șofran pășeau neauzit, ca într-un vis.

COLECȚII DE ARTĂ

Muzeul Național din Bangkok, foarte mare și bine organizat oferă colecția de artă **thai** cea mai completă din lume. Cu toate acestea am simțit tot atîta bucurie să vizitez micile expoziții semiparticulare deschise pentru public. La palatul Suan Pakkad, de exemplu, reședință princiară unde se află un pavilion, Laques, o veritabilă bijuterie în stilul Ayuttahaya foarte bine restaurat. Sau la expoziția Siam, care adăpostește o colecție antropologică foarte bogată despre Thailanda de Nord. Dar colecția cea mai cunoscută este poate cea pe care a realizat-o Jim Thompson, un american care a lansat industria mătăsii thailandeze imediat după al doilea război mondial. În casa sa, (devenită expoziție după dispariția lui Thompson în timpul unei vacanțe în Malayezia, în condiții neelucidate), sînt aranjate cu gust pe mese și etajere, la fel ca în timpul vieții proprietarului lor, somptuoase opere de artă veche, originare din Thailanda, Birmania, Cambodgia și China.

TRADIȚII THAILANDEZE

Într-o zi l-am întrebat pe unul din prietenii mei thailandezi :

„Mi-ar place să fiu în inima Bangkok-ului. Unde ar trebui să merg ?"

„În piața de la sfîrșitul săptămînii" — îmi răspunse el imediat.

Astfel că, într-o duminică dimineața, înainte de a începe căldura m-am întîlnit cu el în locul numit de toți Sanam Luang. Acest platou de formă ovală, dominat la una din extremități de frumoasele spirale ale templului lui Budha de Smarald, Sanam Luang, rămîne cel mai însemnat centru de istorie și de tradiții thailandeze. Aici se desfășoară ceremoniile incinerării regilor și ale înalților demnitari ai țării. În fiecare an înaintea sezonului ploilor tot aici se organizează Sărbătoarea Muncii în cursul căreia preoții brahmani prezic calitatea recoltei viitoare de orez. În cursul săptămînii se vine pentru ciclism, fotbal și uimitoarele concursuri de alergare a cerbilor.

Începînd cu vineri după amiaza se pregătește piața : mii de tarabe acoperite cu pînză sînt date jos din camioane, vapoarele descarcă tone de mărfuri și un batalion de vînzători vin să se instaleze. Partea rezervată alimentației este un fel de inițire în gastronomia thailandeză. Găsești aici într-adevăr toate varietățile de fructe și legume care abundă în Thailanda. Există cel puțin douăsprezece feluri de ardei ; cel mai mic este și cel mai iute și efectul său, după părerea unui prieten al meu, este comparabil cu cel al unei **„petarde care-ți explodează în gură"**. Anumiți vînzători vînd căutatele produse locale : mari coleoptere numite **ming-da**, delicioase s-ar părea, odată zdrobite și adăugînd sos, precum și dulciuri preparate din smîntînă de lapte din nuci de cocos curățate la aburi ; toate sînt vîndute în mici pachete înfășurate în bucăți de frunze de banan.

Comerț ambulant în mici ambarcațiuni de-a lungul canalelor restaurante și magazine plutitoare care se aprovizionează de la bărcile încărcate cu legume, fructe, flori.

Ore fascinante

Am asistat și la o luptă dintre o cobră și o mangustă, organizată cu scopul de a impulsiona vînzarea unui balsam-remediu contra mușcăturilor de șarpe. L-am atenționat pe tovarășul meu că vînzătorul trebuie să aibă probabil o serioasă rezervă de cobre. **„Nu-ți face probleme**, mi-a spus el, **această mangustă nu omoară niciodată șarpele, în caz contrar ar costa prea scump toată distracția."** Și, într-adevăr după ce șarpele încercă de cîteva ori să-și lovească adversarul, fără efect, vînzătorul puse grăbit șarpele în coș și începu să-și vîndă produsul.

În sectorul pescăriei mai multe persoane discutau despre calitățile diverșilor luptători : acești peștișori, atît de grațioși și în atît de frumoase culori sînt atît de agresivi încît vînzătorii sînt obligați să plaseze bucăți de carton între borcanele în care se găsesc, pentru a-i împiedica să se arunce în peretele de sticlă încercînd să-și atace vecinii.

În alt grup se discuta despre puterea diverselor amulete aranjate pe o etajeră. Aproape toți thailandezii poartă cel puțin o amuletă în jurul gîtului pentru a se proteja împotriva mușcăturilor de șarpe, a gloanțelor, loviturilor de cuțit și chiar contra... accidentelor de avion.

Venit să petrec în piață o oră-două, eram acolo și la prînz, fascinat. Piața părea efectiv să palpite. Era într-adevăr inima acestui oraș unic în lume.

Traducere și adaptare de
FLORIAN POPA MICȘAN

Aventura posibilului

IN NOAPTEA TIMPURILOR

Construcții gigantice, uluitoare

Lista ciudățeniilor rămase din noaptea Timpului este impresionantă și trebuie să ne reamintim că doar o mică parte dintre ele au fost descoperite. În numărul din ianuarie 1983, revista **„OMNI"** publica un articol despre rețeaua de șosele care leagă cele 12 orașe și marele observator astronomic al indienilor Anasazi din Chaco Canyon (nord vestul statului american New Mexico). Populația Anasazi nu avea vehicule, animale de povară sau de călărie și, după cum se pare, nu cunoștea roata. Cu toate acestea construia autostrăzi de 60—100 km lungime, unele perfect rectilinii, altele alcătuind bucle și serpentine complicate, aparent fără vreun scop, de vreme ce se află în cîmp deschis și fără denivelări. Drumurile au 10 m lățime, sînt pavate cu dale de piatră foarte rezistentă și acoperă asemeni unei pînze de păianjen o suprafață de aproape 100 000 km^2. Șoselele traversează uneori zone stîncoase : în aceste locuri, bolovanii au fost sparți și tasați, formînd un pat de pietriș pentru drumul propriu-zis. Cercetătoarea americană Chris Kincaid, de la Biroul Pentru Administrarea Terenurilor (care a inițiat un proiect de identificare, catalogare și cartografiere a rețelei de drumuri) este de părere că efortul ingineresc și investițiile de muncă ale indienilor Anasazi au fost remarcabile, dar absolut de neînțeles. Șoselele și cetățile nu au folosit prea multă vreme : populația Anasazi a venit în San Juan Basin (unde se află Chaco Canyon) prin anul 1175 și l-a părăsit cam în 1250. Deci a avut doar 75 de ani pentru a construi, folosi și abandona acest uimitor complex arhitectural, înainte de a pleca mai departe, în căutarea unor terenuri mai fertile...

Sistemele de fortificații indiene de tip „Pueblo" din America de Nord sînt atît de vaste și au forme atît de perfect geometrice, de funcționale și eficiente, încît îi uimesc pe specialiști. Turnurile cilindrice, bastioanele și citadelele în formă de paralelipiped sau trunchi de piramidă, cu deschizături mici, pătrate, în partea superioară, etajele retrăgîndu-se succesiv spre vîrf, toate aceste construcții din blocuri de piatră dură, datînd din secolul I î.e.n., erau superioare oricărui tip de fortificație europeană conceput pînă în timpul Renașterii.

Meterezele uriașe care se pot întîlni în unele state americane sînt și astăzi o enigmă pentru arheologi. „Zidul Marelui Șarpe" spre exemplu, situat pe un podiș stîncos din Ohio are înălțimea de 15 m, lățimea de 3,5 m și o lungime de 400 m. Văzut din avion el seamănă cu un șarpe cu clopoței unduind spre pradă. Întrucît buclele pe care le face nu se îmbină decît în zona capului, (unde formează un bastion circular, inclus în altul elipsoidal) deci zidul nu înconjoară o incintă ci rămîne deschis, utilitatea lui ca fortificație este îndoielnică, iar altă funcție decît cea decorativă nu i s-a putut găsi. Un alt zid de la Cahokia (Illinois) are 360 m lungime, 220 m lățime și 30 m înălțime. Suprafețele sale sînt pline de sculpturi reprezentînd șerpi, bizoni, vulturi, broaște țestoase. La bază s-au găsit morminte conținînd bijuterii de cupru și aur presărate peste oseminte vechi de două milenii. Nu se știe cine a ridicat aceste metereze măreție, cu nimic mai prejos decît construcțiile monumentale din America de Sud. Pînă să fie descoperite se credea că indienii nord-americani erau foarte înapoiați, trăind practic la nivelul neoliticului timpuriu, fără să cunoască metalele și fără să aibă așezări sau locuințe stabile...

Obiecte metalice dinaintea... prelucrării metalelor

În iunie 1851, revista **„Scientific American"** relata o întîmplare stranie petrecută în estul Statelor Unite. În timpul unor prospecțiuni geologice s-a dinamitat o stîncă îngropată la 5 m sub pămînt. Cînd fumul și praful stîrnit de explozie s-au risipit, oamenii au văzut că stînca se crăpase în bucăți, iar din mijlocul ei ieșea la iveală un obiect metalic în formă de clopot. Era făcut dintr-un metal asemănător zincului sau unui aliaj de argint, avea înălțimea de 11,2 cm, diametrul bazei de 16,2 cm, diametrul vîrfului de 6,2 cm și grosimea pereților de 0,8 cm. Geologii au fost de părere că acest obiect avea o vechime de multe milioane de ani, din moment ce în jurul lui se formase o stîncă cu grosimea de cîțiva metri. Descoperirea a devenit un exponat celebru, circulînd din muzeu în muzeu în aproape 20 de state, pînă cînd, după două

Templul-piramidă de la Palenque — impresionant monument al civilizației mayașe.

decenii a fost furat. În pofida unor cercetări asidue poliția nu l-a mai putut recupera și, întrucît nici colecționarii particulari nici alte muzee din lume nu l-au expus pînă astăzi, este considerat definitiv pierdut. Nici un arheolog n-a putut explica prezența unui obiect **metalic** într-o perioadă contemporană australopitecilor...

Jaques Bergier amintește în volumul **„Les Extraterrestres dans L'Histoire"** despre trei incidente deosebit de interesante, petrecute în mine din S.U.A. și U.R.S.S.

În toamna anului 1868, la mina de cărbune din apropierea orașului Hammondsville (Statul Ohio-S.U.A.), un lucrător pe nume James Parssons săpa într-un abataj nou, destul de apropiat de suprafață. Deodată, o masă enormă de cărbune s-a prăbușit înaintea lui, dezvelind un zid înalt de ardezie, acoperit de inscripții pictate. Locuitorii din Hammondsville au năvălit a doua zi cu mic cu mare să vadă ciudățenia. Profesorii de la școala municipală și căpitanul Lassy, proprietarul minei, susțineau că inscripțiile semănau cu hieroglifele egiptene. Filonul de cărbune în care fuseseră găsite avea o vechime de aproximativ două milioane de ani. Din nefericire, la contactul cu aerul, ideogramele au început să se oxideze și, într-o lună vopseaua cursese pe perete amestecîndu-se și făcînd scrierea de nedescifrat. Știrea descoperirii din Ohio a ajuns cu greu în marile orașe de pe coasta de est și, pînă cînd specialiștii s-au hotărît să se deplaseze la Hammondsville au trecut aproape patru luni, timp în care inscripțiile dispăruseră complet, lăsînd doar niște pete de culoare pe zid.

La 2 februarie 1958, într-o mină de uraniu din statul Utah (S.U.A.). patru muncitori (Charles North și fiul său, Tom North și Ted MacFarland) au dinamitat un trunchi de arbore fosilizat care se găsea în mijlocul unui filon uranifer foarte bogat. Explozia a crăpat trunchiul și, din interiorul său s-a ivit spre uimirea minerilor, o broască vie. Dusă la un laborator medical, broasca a trăit 58 de zile. Nimeni nu și-a putut explica supraviețuirea acestui animal, fără apă, hrană și aer, timp de cîteva milioane de ani, cît zăcuse arborele în zăcămînt. Fenomene de acest gen se întîlnesc la unele specii de broaște din deșertul Kalahari precum și la unii pești africani, ce pot rămîne sub pămînt ani de zile încetinindu-și funcțiile vitale pînă aproape de nivelul minim. Dar nici un organism superior nu poate să și le suspende complet, asemeni bacteriilor, pentru o perioadă nedefinită.

În U.R.S.S., anul 1969 a adus o descoperire remarcabilă : într-un filon carbonifer vechi de milioane de ani, situat în Urali, a fost găsit un corp cilindric, făcut din fier. Trimis la Universitatea din Moscova și analizat de specialiști de la Academia de Științe a U.R.S.S. obiectul a stîrnit senzație : era într-adevăr un cilindru de fier, cu suprafețe line și regulate. După ce au decupat cîteva fragmente cu ajutorul unui cuțit de diamant, oamenii de știință sovietici au efectuat un studiu metalografic amănunțit, ajungînd la concluzia că obiectul era de fapt o ramură de arbore pietrificat. Niște bacterii dintr-o specie extrem de rară (neidentificată încă) acționează asupra pietrei, transformînd calciul în fier. Teoretic ipoteza poate fi corectă, dar nu implică forma regulată a suprafețelor, obiectul din Urali neavînd aspectul unei crengi acoperite de scoarță, ci mai curînd al unui corp geometric șlefuit.

Un glonte în... paleolitic

Revistele **„Natural History"**, **„Science et Vie"**, **„Nature"** și **„National Geographic"** au menționat adesea asemenea descoperiri, iar cercetătorul american Charles Berlitz a strîns nenumărate cazuri enigmatice privind realizările trecutului. Craniul de bizon găurit de un glonte în paleolitic, găsit în Iakuția și aflat astăzi la Muzeul de Paleontologie din Moscova este cunoscut în toată lumea. Un caz similar, despre care se vorbește mai puțin, îl reprezintă craniul de om vechi de 40 000 de ani, descoperit într-o peșteră din Zambia și expus la Muzeul de Istorie Naturală din Londra. Acest craniu prezintă o gaură ciudată în

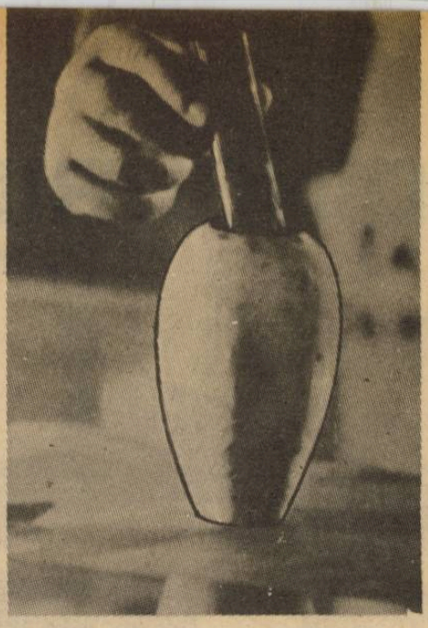

Baterie electrică de 1,5 V fabricată în urmă cu 2000 ani (!) aflată la Muzeul din Bagdad.

partea stîngă ; inițial s-a crezut că fusese provocată de o săgeată sau de o trepanație „avant la lettre". Dar orificiul este mic, perfect rotund și nu a provocat în os fisuri pornind radial de la marginile sale cum ar fi făcut o săgeată de piatră sau chiar de metal. Ceea ce înseamnă că viteza de impact a fost deosebit de mare, dînd găurii acel aspect propriu orificiilor provocate de gloanțe în os. Ca și în cazul din Iakuția, gaura corespunde calibrului de 9 mm, folosit astăzi cu precădere la armele destinate vînatului mare.

Teoretic, extragerea metalului în scopul prelucrării sale a căpătat un caracter regulat, „industrial", abia prin mileniul al III-lea î.e.n., iar majoritatea vechilor popoare aplicau metoda decopertării zăcămintelor de suprafață, procedeul săpării de tuneluri apărînd mai tîrziu. Și totuși, numeroase mine concepute după sistemul modern al tunelurilor sînt găsite în straturi geologice datînd din paleolitic. Astfel de exploatări au fost descoperite în : Ngwenya (Lesotho) — mină de fier săpată acum 43 000 de ani ; nordul statului Michigan (S.U.A.) — mină de cupru veche de cîteva mii de ani ; Wattis (Utah-S.U.A.) — mină de cărbune de o vechime atît de mare încît zăcămîntul își pierduse capacitățile calorice. Trebuie remarcat faptul că indienii nord-americani **nu cunoșteau procedeul tunelurilor** și **nu foloseau cărbunii**, nici măcar în legendele lor neexistînd vreo referire la asemenea exploatări.

Obiecte metalice datînd dinaintea paleoliticului sînt găsite în diverse zone de pe glob. O bucată de cuarț descoperită în statul California (S.U.A.) conține un ac de fier, perfect conservat în cristalul transparent care s-a format în jurul său acum multe milioane de ani. O bucată de feldspat din mina Abbey (orașul Treasure, statul Nevada — S.U.A.), scoasă la lumină în 1865 avusese în interior un... șurub de 5 cm lungime. Metalul se oxidase în decursul milioanelor de ani, dar în piatră rămăsese încrustată forma sa, pînă la cele mai mici amănunte (șanțurile elicoidale și cel din capul șurubului), asemeni faimoaselor „siluete goale" care au luat naștere în orașul Pompei (Italia), acolo unde cenușa a acoperit trupurile victimelor cu o crustă protectoare. O cronică spaniolă din timpul Conquistei relatează că, într-o mină din Peru, echipa de indieni a adus supraveghetorului spaniol o piatră în care se afla un ac de fier. Cronicarul observa că incașii nu cunoșteau fierul înainte de venirea europenilor, iar bucata de stîncă nu se putuse forma în jurul acului decît în milioane de ani. În 1973, lîngă orasul Aiud (România) s-a găsit un obiect de aluminiu realizat prin procedee evident industriale. Crusta de sediment care-l înconjura, grosimea păturii de nisip depusă deasupra lui și, mai ales, gradul de oxidare a suprafețelor exterioare ridică vîrsta corpului metalic la cîteva sute de mii de ani. Ce uzină producea aluminiu în cuaternarul european ? Lîngă obiect se aflau, acoperite de cruste similare, o bucată de humerus și o măsea aparținînd unui mastodont...

Aeronavele faraonilor

În 1891, în cursul explorării unui mormînt antic de la Saqqarah (Egipt) s-a descoperit un obiect mic, făcut din lemn de sicomor, care părea să fie o jucărie în formă de pasăre. Mormîntul data din anii 200 î.e.n. și cercetătorii secolului al XIX-lea nu au acordat nici un fel de atenție artefactului prea puțin impozant. Doisprezece ani mai tîrziu însă, frații Wright deschideau epoca zborului cu aparate mai grele decît aerul. Pentru egiptologii ultimelor decenii „pasărea de la Saqqarah" și alte 13 obiecte similare (găsite în diverse morminte străvechi) nu sînt altceva decît modele de avioane sau planoare. Savantul egiptean dr. K. Messiha a început studiul acestor „jucării" stranii (perfect conservate de clima uscată a deșertului) în 1969, iar rezultatele cercetărilor sale au avut un larg răsunet în lumea științifică.

Spre deosebire de modelele de păsări (în special șoimi) descoperite în Egipt și care sînt cópii fidele după natură (sculptorii redînd cu mare acuratețe penajul, coada **orizontală**, aripile despicate și curbate la vîrf, capul și ciocul arcuit), cele reprezentînd aparate de zbor sînt simple, fără nici un amănunt pe suprafața șlefuită (cu excepția unui cap de pasăre **stilizat**), au coada (ampenajul) **verticală**, aripile situate **deasupra** corpului, iar fuselajul lor prezintă pe toată lungimea o secțiune perfect aerodinamică. Dealtfel aceste modele, lansate în aer, **planează** cu ușurință, pe cînd cele de păsări **se prăbușesc** la pămînt. Concluzia se impune : cópiile reproduc foarte exact aeronave construite cu mii de ani în urmă. Fratele doctorului Messiha inginerul aeronautic G. Messiha observa că : „Aripile au unghiul diedru negativ în raport cu fuselajul, ceea ce asigură o comportare bună la decolare și aterizare. Suprafața lor se înscrie într-o elipsă care îmbunătățește stabilitatea în timpul zborului, iar caracteristicile aerodinamice ale corpului sînt calculate să înlesnească scurgerea fluidului (aerul) pe lîngă aparate. Or, acest stadiu a fost atins de aeronautica modernă după mulți ani de experimentări".

Într-adevăr, aripile planorului sînt plasate în așa fel încît să creeze un vacuum ce facilitează înălțarea, iar deschiderea lor este identică, (la scară redusă) celei a avionului francez **„Caravelle"**. Începînd din anul 1972 cele 14 aeromodele de lemn se află expuse într-o sală a Muzeului de Antichități din Cairo și au putut fi comparate cu multe avioane ale căror caracteristici și aspect sînt foarte asemănătoare lor : **Lockheed C 130 „Hercules", Mitsubishi Mu 2, Transall C 160, Dornier Do 31, Lockheed S 3 „Viking" etc.** Însă nici un document, nici o frescă, nici o mențiune rămasă de la egipteni nu menționează că ar fi cunoscut zborul (deși Pantheonul lor cuprindea mai mulți zei zburători decît oricare altul aparținînd vreunui popor antic). Ipoteza că astfel de aparate constituiau secrete ale faraonului și marilor preoți nu rezistă din moment ce modelele au fost găsite în atîtea morminte. Ce aeronave au servit ca sursă de inspirație sculptorilor de acum 2—3000 de ani ?

Alte obiecte asemănătoare tot de aur au fost găsite în mormintele precolumbiene din America de Sud ; ba chiar s-au descoperit și modele cu două seturi de aripi, avînd vîrfurile curbate înainte în plan orizontal (dar prezentînd aceeași arcuire descendentă în plan vertical). Aspectul lor este similar aparatului **Rockwell International XF 12** și, mai ales, avionului cu geometrie variabilă **Panavia 200 „Tornado"**. Cópii după aceste statuete se află la expoziția „World of Man" din Montreal (Canada). Ar fi interesant de știut însă unde văzuseră indienii antici aparate de zbor supersonice și cine le construise într-o vreme cînd pe cerul Terrei nu se înălțau decît păsările ?

DAN APOSTOL

TAINELE ADÎNCURILOR

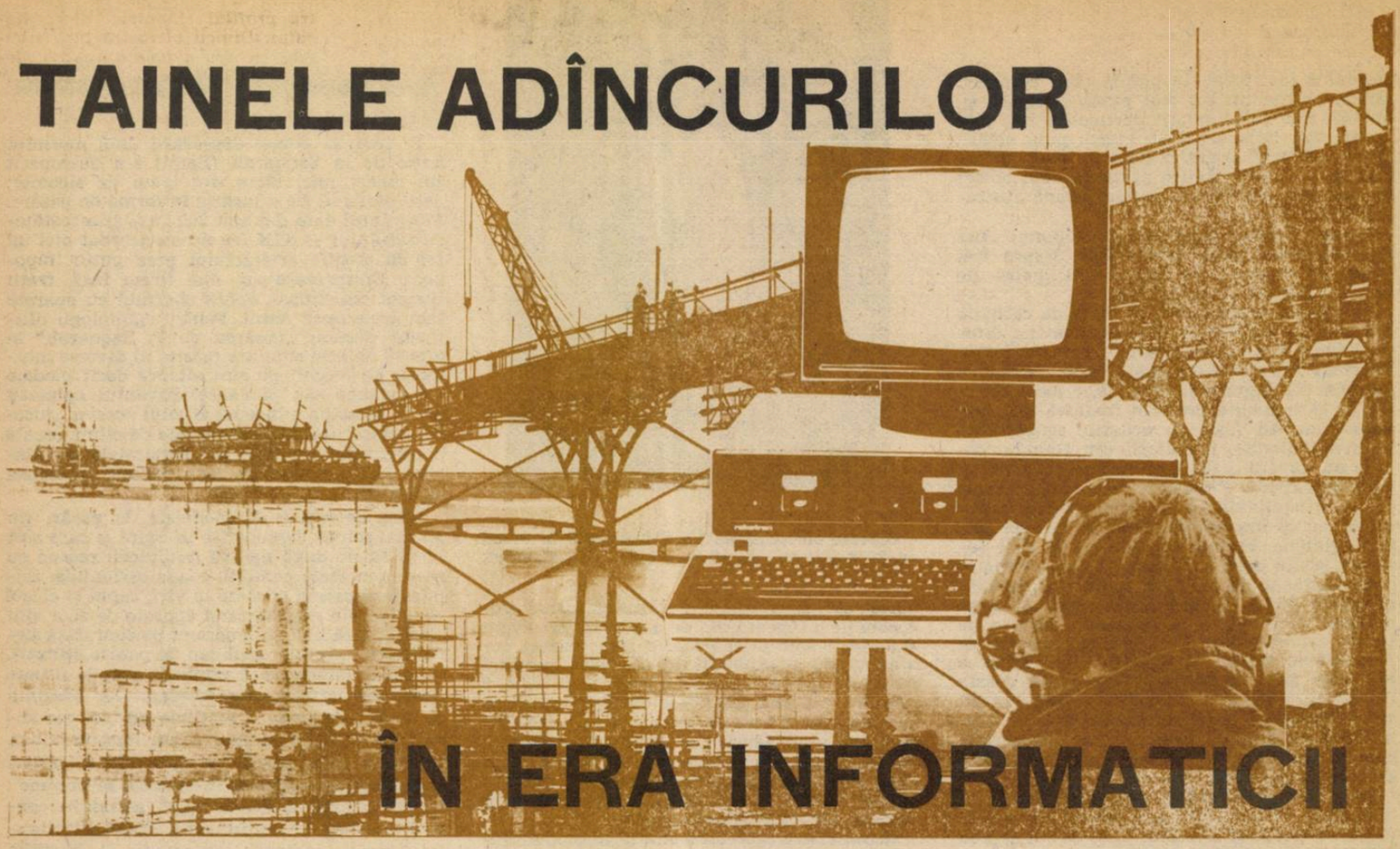

ÎN ERA INFORMATICII

Tehnicile utilizate astăzi pentru explorarea adîncurilor marine seamănă destul de puţin cu imaginea echipamentului tradiţional folosit de căpitanul Nemo, comandantul submarinului Nautilus. Diferenţa calitativă esenţială constă în utilizarea pe scară largă a sistemelor de calcul, o roboţilor, a programelor de inteligenţă artificială. Practic, studiile ştiinţifice legate de mare sînt realizabile numai dacă se utilizează o tehnică de calcul adecvată care poate depăşi limitele fizice umane în condiţiile extrem de dificile ale activităţii desfăşurate în adîncurile mării.

Insule inteligente?

Pentru peisajele marine au devenit aproape comune prezenţa pe platformele continentale a exploatărilor petroliere. În totalul zăcămintelor de petrol se apreciază că $^2/_3$ se află în oceane, o proporţie covîrşitoare revenind zăcămintelor aflate în zone de adîncime mare ce ridică dificultăţi deosebite la exploatare. În ultimul timp creşterea fiabilităţii platformelor de exploatare a petrolului din zăcămintele marine (pe seama uriaşelor fonduri alocate în acest scop) a determinat avansarea adîncimii de exploatare. Toate tehnologiile moderne concură la realizarea de instalaţii de exploatare marină a petrolului dar un rol important revine roboţilor şi tehnicii de calcul.

Limita de adîncime pentru scafandri a devenit 600 m graţie utilizării unui amestec special de gaze pentru respiraţie, dar instalarea unor platforme de exploatare presupune adesea depăşirea acestei adîncimi. În acest caz se utilizează roboţi specializaţi dotaţi cu vedere tridimensională şi inteligenţă. Pilotarea roboţilor pentru foraj, suduri, îmbinări de elemente presupune utilizarea sistemelor informatice de tip expert, programe de inteligenţă artificială specifice calculatoarelor din ultima generaţie. Iată două realizări de vîrf în acest domeniu :

— SRS, realizat sub egida universităţii Hawai, capabil să lucreze în ape cu limpezime redusă. Pentru identificarea şi localizarea obiectelor, SRS utilizează coroborarea imaginilor obţinute cu sonarul, a imaginilor optice video şi triangulări laser.

— ŞERSO sistem expert dezvoltat de Elf Aquitane pentru supravegherea platformelor marine de foraj (incidente posibile : coliziune cu alte nave, corodarea părţilor de structură imersate, avansarea îmbătrînirii structurii).

Chiar şi numai aceste exemple arată că tehnicile utilizate de inteligenţa artificială, specifice ultimei generaţii de calculatoare, au ieşit din sfera laboratoarelor, păşind ferm pe terenul aplicaţiilor practice.

Computerul dezvăluie secretele lui Neptun

Automatizarea cartografierii reliefului marin, a devenit posibilă prin utilizarea tehnicii de calcul, iar realizarea integrală a acestei operaţiuni e desigur o problemă de timp. Deocamdată, s-au realizat hărţi ale unor zone de interes pentru diverse exploatări maritime dar şi zone de la care se pot afla răspunsuri la o serie de întrebări de mare importanţă pentru întreaga lume. Un exemplu în acest sens îl constituie o cercetare franco-japoneză legată de prevenirea cutremurelor, bazată pe cercetări la adîncimi medii de 6000 m. Datele obţinute au evidenţiat importanţa alunecărilor şi avalanşelor de sedimente din părţile bazale ale fosei Japoniei pentru predicţia activităţilor seismice. Studiul a fost efectuat utilizîndu-se un submarin numit Nautile, cu propulsie autonomă. Submarinul dispune de un sistem de relevare a reliefului printr-o tehnică compozită (sonar, camere TV, fotografiere) care prin prelucrări ulterioare realizează catografierea zonei studiate.

Utilizarea unor sisteme de calcul de mare putere, de tipul CRAY, pe baza datelor furnizate de reţele de calcul specializate, pentru culegerea şi prelucrarea unui număr uriaş de valori fizice de bază (temperatură, salinitate, culoare de apă) şi meteorologici (hulă, vînt, valuri) permite modelări ale dinamicii oceanelor, ale exploatării resurselor acestora, ale fenomenelor meteorologice legate de ocean pe termene scurte şi lungi.

Comori regăsite

Descoperirea unei epave cu bordul plin de pietre preţioase şi metale nobile constituie visul oricărui scufundător amator. În acelaşi timp epavele vechi prezintă mare interes ştiinţific pentru arheologi. Pentru recuperarea unor obiecte de valoare mică (ceramică, unelte de lucru, arme), se cheltuiesc fonduri mari şi mult entuziasm. De multe ori însă, locul unde s-a identificat o epavă este deranjat de scufundători amatori care fie că distrug inconştient o parte din obiecte, fie, le dispersează pe o arie largă astfel încît de multe ori apar în acelaşi loc obiecte a căror vechime diferă cu 4—5 secole, furnizînd adevărate enigme cercetătorilor.

Activităţile legate de arheologia submarină deşi sînt de dată recentă (primele scufundări destinate acestui scop, cu scafandru autonom au fost efectuate abia în 1954 de către Cousteau) au căpătat amploare în zilele noastre. Prima problemă care se pune în arheologia submarină este identificarea epavei şi precizarea coordonatelor acesteia. Deşi pare o operaţie simplă nu de puţine ori s-au întîlnit situaţii de genul :

— aceeaşi epavă este descoperită în mai multe locuri ;

— pentru două sau mai multe epave se atribuie în mod eronat aceleaşi coordonate.

Pentru organismele internaţionale create pentru protejarea fondului de piese arheologice prin patrimoniul ţărilor respective, a apărut necesară crearea unor baze de date specifice pentru fiecare zonă de interes. O astfel de bază de date a fost creată pentru bazinul Mării Mediterane de Franţa, Italia şi Spania şi este exploatată printr-o reţea de microcomputere. Sistemul realizat permite selecţia multicriterială după perioadă, tipul epavei, tipuri de obiecte şi trimite pentru fiecare caz selectat la referinţe bibliografice şi fototeca anexă. Extensii ulterioare prevăd gestiunea dosarelor, planurilor, fotografiilor şi reprezentarea grafică a locurilor de eşuare.

Interogarea acestei baze de date are loc după principiul paşilor înlănţuiţi. Astfel o primă interogare ne dă informaţii despre epavă, adîncimea apei, localizare globală, data descoperirii, dimensiuni. Precizarea altor informaţii relative la epavă se face în paşi ulteriori.

ROMULUS ARHIRE

MERSUL PE JOS

Mult timp medicina a fost convinsă că mersul pe jos, cel mai la îndemînă sport de care dispunem, spre a ieşi din impasul în care ne-a aruncat imobilismul vieţii moderne nu influenţează sănătatea decît pe calea optimizării circulaţiei şi a respiraţiei, inima şi plămînii reprezentînd în esenţă pompe cărora mersul pe jos le stimulează funcţionalitatea. Astăzi este demonstrat, că mişcarea în general şi implicit şi mersul pe jos stimulează în bine şi funcţionalitatea intestinului, a rinichilor şi chiar a ficatului. Funcţia purificatoare şi antitoxică hepatică este evident mai bună la aceia care şi-au creat obişnuinţa de a umbla mult timp pe jos, şi asta într-un tempo viu. Prin faptul că picioarele reprezintă modalităţile cele mai eficiente de concretizare a mişcării, ele pot fi asemuite fără exagerare cu autentice mături pentru făptura umană, mături care o debarasează pe aceasta, pe calea mişcării, de numeroşii subprodusi de metabolism. Cunoaştem din acest punct de vedere senzaţia de „ancrasare", de „ruginire", pe care o atrage după sine repaosul prelungit, senzaţie de care ne eliberăm cu tot disconfortul ei, de îndată ce efectuăm o plimbare în paşi vioi, de îndată ce efectuăm o alergare.

S-a demonstrat însă, că *de ritmul şi de dinamica paşilor beneficiază nu numai trupul, ci şi... spiritul. De altfel, ritmul şi cadenţa propriilor paşi, se identifică cu cea mai veche şi în acelaşi timp cea mai plăcută muzică a speţei umane.* Acest ritm, această cadenţă ancestrală, sînt adînc întipărite în structurile noastre genetice, exercitînd pe cale subconştientă efecte derivative, stimulative şi catharsice, ce se răsfrîng asupra întregului organism şi, inclusiv în sfera psihică a acestuia. Ştim din acest punct de vedere că o preocupare obsesivă, ca şi un gînd confuz, tulbure se clarifică cel mai adeseori în timpul unei plimbări. Tot cu acest prilej, se destramă stările tensionale sau cel puţin se atenuează. Acelaşi ritm ancestral mai favorizează şi confesiunea, motiv pentru care prietenia şi în special dragostea incită prin definiţie la plimbare, la mers, şi asta tocmai pentru că pe această cale se creează premize pentru deschiderea sufletelor.

În altă ordine de idei, nimeni nu poate contesta efectele tranchilizante, liniştitoare pe care le exercită asupra psihicului nostru cadenţa propriilor noştri paşi, sau acea a trecătorilor pe care îi auzim în noapte, prin geamul deschis. S-a dovedit, de asemenea, că mersul pe jos influenţează benefic pînă şi creativitatea. Este în afară de orice îndoială — iar jurnalele intime ale marilor creatori pe linie de literatură şi artă, ne stau la îndemînă din acest punct de vedere, că *un gînd se clarifică şi o inspiraţie se concretizează în cinetica paşilor, aşadar în ritmul ancestral al acestei muzici.* Cei care au vizionat oraşul Weimar din R.D.G., şi implicit locuinţa-muzeu, a celui mai ilustru cetăţean din toate timpurile al acestui oraş, J. W. Goethe, au reţinut desigur din explicaţiile ghidului că acesta îşi elabora poeziile în cadenţa propriilor paşi, poezii pe care le aşternea apoi tot aşa din mers, într-un caiet, pe care îl ţinea în mînă. Mersul pe jos se identifică, după cum vedem, cu muzica mută a trupului, după cum foarte bine a observat poetul liric şi romantic german H. Heine. La rîndul său, J.J. Rousseau, mare amator de mers pe jos, a observat că „în mişcare este ceva care influenţează şi înviorează gîndirea". Şi, într-adevăr, este !

ARCADIE PERCEK

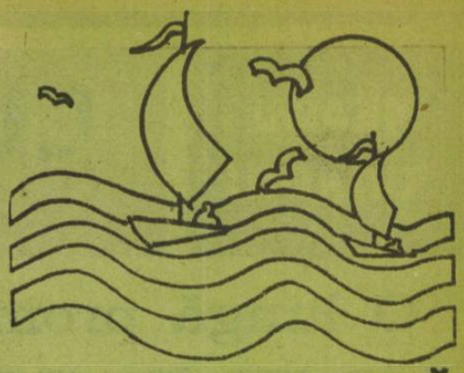

VACANŢĂ

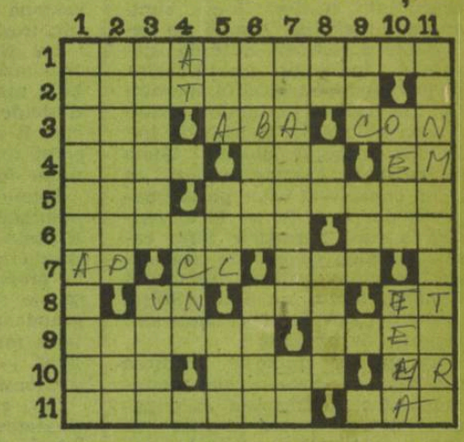

ORIZONTAL : **1) Trimestrul IV (sic) (2 cuvinte.) 2) Învăţător de meserie — 3) Rezultatul selecţiei — Cazaţi în tabără la cabană ! — Înscrise la admitere la Constanţa ! 4) Notat cu 10 la purtare — O repriză... dramatică — Primele emoţii ! 5) Formă de asigurare — Cai în cursă 6) Prima urgenţă — Dă admiterea la Medicină (abr.) 7) Aplauze de debut ! — Primul din clasă ! — Amintire din anii de şcoală 8) Viclean şi fără suflet ! — A intra-n teren — Etalat de la-nceput ! 9) Acord global — Interpret unic în felul său 10) Atmosferă de vacanţă — Duse la pescuit — Inter dreapta ! 11) Atracţia mării — Prinse dintr-o privire !**

VERTICAL : **1) Excursie de studii 2) Cele patru clase primare făcute la timpul lor (sing.) — Bun de cap, prinde bine... 3) Formă de învăţămînt — Culmi de escaladat 4) Calificat în finale ! — Mişcare artistică în vacanţă 5) Strigăt de abatere a vitelor — Îşi face veacul în pădurile noastre — Curent alternativ 6) Sat de vacanţă pentru elevi — Plecat pe apă 7) Dă lovitura — Lansat la matineu ! 8) Fata morgana ! — Stă pe punte ! — Se întîlnesc în taberele internaţionale 9) Înscris în cerc... — ...şi la caiac simplu femei ! 10) Probă de admitere în treapta I — Subiectul lecţiei 11) Cer senin**

AUREL DOBOŞAN

NEAGU UDROIU

CURCUBEE ÎN CEAȚĂ

Incursiune în „National Gallery"

O lungă promenadă

În Piața Trafalgar, Nelson scrutează depărtările. De-aș fi fost întrebat, îl așezam pe malul oceanului pentru a-și simți aproape corăbiile. Așa, îi țin vecinătate porumbeii. Sute de porumbei, înghesuiți pe caldarîm, pe grilajuri, pe trepiedul aparatelor fotografice, pe umerii vizitatorilor mai statici, pe pălăriile lor. De jur împrejur, blocuri tăiate în marmură, așezate în cerc, ca la un conclav al fiilor plecați departe, dar care își au locul păstrat la masa părinților. Sînt casele marilor colonii de altădată ale Imperiului britanic : Australia, Canada, Africa de Sud. Stîlpii existenței sale liniștite. Unde sînt zăpezile de altădată ?

Excepția se numește clădirea din față, pe două nivele, monumentală și desfășurată ca o pasăre atotcuceritoare plutind în spații, susținută de marea cupolă din mijloc. Simetrie perfectă, judecată lateral stînga și dreapta în raport cu scările de amplitudine aparte, peste care coloanele, opt la număr, construiesc intrarea principală.

National Gallery.

Englezii n-au orgoliul de a fi luat-o înaintea altora în a-și amenaja muzeul național. Dimpotrivă. Viena l-a deschis în 1781. Parisul în 1793. Amsterdamul în 1808. Madridul în 1809. Galeria londoneză este inaugurată în 1824.

Nu este ce mi-am închipuit. Mă așteptam să găsesc, la capătul scărilor sub bolțile arcuite cu gust, în clădirea făcută să adăpostească Galeria națională engleză, fala artelor plastice din arhipelagul britanic. Nu știu care erau cele 38 de tablouri ce alcătuiau pinacoteca, acum 150 de ani, văzute în decurs de șapte luni, de 24 000 de oameni. Știu că acum, în Piața Trafalgar, în buildingul deschis pentru public în 1838, sînt prinse pe pereți peste două mii de tablouri și, gîndeam că ar trebui să reprezinte micul Acropole al picturii engleze.

Nu este așa. Arta plastică britanică era prezentă la început. Prin deschiderea galeriilor „Tate", s-a convenit ca acolo să fie fixat panteonul artiștilor de pe Tamisa, rămînînd aici doar cîteva piese de mari maeștri, cît să parfumeze corola universală cu stropi de trandafiri din grădinile locului.

Ce altceva este muzeul de artă decît o lungă promenadă, alunecarea prin spații a muzelor aduse să stea de vorbă, să incite, să-și dispute pînă la însîngerare privirile pornite haotic și imprudent în preumblare. Cineva afirmă că la intrarea în muzeu preferă o cifră — cinci — și se mărginește la atîtea tablouri. Nimic peste, deoarece devine supărător, obosește, fuge din memorie copilăros și absurd. Sau joacă pentru efectul scontat. Cine intră într-o pinacotecă doar de dragul de a se opri la două, la patru tablouri ? Foloasele nu înseamnă grămezile de nume dar nici irosirea lor.

La „National Gallery" stau într-o ordine aproape indescifrabilă, maeștrii de pretutindeni și dintotdeauna. Pofticioasă după cum îi e felul Anglia a prins pe pereți tot ce s-a putut. Nume mari, nume foarte mari.

Într-o lume de simboluri, doar ambasadori, în picioare, pozează. Holbein i-a cunoscut la Curtea Angliei și i-a proiectat pe pînză de proporții ca și cum ar fi dorit să ne sugereze, dintr-o ochire, grandoarea funcției lor și importanța munci sale. Obicei de lume bună — haine scumpe, privire scorțoasă, lejeritate forțată.

Să-i căutăm lui Carol I puținătatea trupului și mediocritatea de om politic, pare a ne sugera Van Dyck prin această desfășurare de legendă a suveranului. Calul abia a fost scos din grajdul de prăsilă, albul său domină orizontul. Să-i iertăm toate cele, măcar pentru meritul de a fi strîns tablouri lăsate posterității.

Venus și albeața ei de trandafir, văzută de Velasquez. Între două portrete ecvestre pentru don Felipe, iată-ne întorși cu ochii către cele lumești. Cel mai frumos nud feminin pictat vreodată, s-a spus, și, oricum, singurul semnat de don Diego. Retina încă bronzată de soarele Italiei și de picturile sale. Capul modelului este privit din spate, ochii i se zăresc în oglindă ținută în mîini de un amoraș, proiectat pe o perdea roșu-aprins.

Regele Filip IV este și el aici, ca și cum s-ar fi scuzat pentru o clipă la Prado pentru a urma drumul invincibilei Armada. Se poate constata că secolul al XVII-lea a fost o epocă de împlinire a portretului în literatură, în sculptură, în pictură. La Bruyere, La Rochefoucauld, Saint-Simon, Bernini, Rubens, Van Dyck. Trei nume sînt scoase în față cînd este vorba de pictură. Frans Hals — realizatorul celor mai vii portrete, Velasquez — al celor mai nobile, Rembrandt al celor mai profunde. Aprecierea aparține lui Lazarev.

Grup statuar, secționat pe vîrste : adulții își continuă axa de simetrie a intereselor și a privirii, copiii sînt întorși la ale lor. Dintr-un vîrf de creion, Leonardo a croit o lume.

Dintre tot ce s-a spus despre el, cel mai tare am fost surprins să aflu că Leonardo a fost considerat nimic altceva decît un amator, un diletant de geniu. Pictura, spunea da Vinci, este poezie, muzică, arhitectură, filozofie. Și, se vede treaba, strîmtorat între pereții acestui univers, a traversat strada pentru a construi și inventa — pompe cu aburi, presa de ulei, război de țesut. A ținut să afirme înainte de Copernic : „Trebuie să spui în încheierea expunerii tale că pămîntul este o stea, cam ca luna, și astfel vei dovedi noblețea lumii în care trăim". Cu un secol mai devreme de Fancis Bacon considera experiența ca fiind singura cale de urmat pentru un savant, fără a ține seama de scolastică și de metoda acreditată. A făcut disecții pe brațul omului, pe piciorul calului, pe aripa păsării, injecții cu ceară în cavitățile creierului, depășind astfel moștenirile antichității. Cît despre pictură : Este o plăsmuire minunată și, în întregime, o speculație foarte subtilă.

„Dogele" — bust de piatră sticlind în armura albă de brocard. Capul uscățiv pare fixat în mulaj, doar ochii țintesc fix, cu calm și nepăsare. Condiția de conducător cu mîinile celorlalți, surprinsă de Belinni prin contrastul între ce se afirmă din afară și ce se întîmplă în realitate.

Giovanni a pictat vreo sută de Fecioare, cu fața greoaie, cu privirea mai curînd indiferentă decît visătoare, ținînd în brațe un copil dolofan cu ochii pierduți, remarcă Fred Berence. Dorința de a plăcea, gesturi prețioase, forme cam molatice, topite de culoare, sînt trăsăturile caracteristice ale madonelor sale. În schimb, adaugă el, portretele lui Giovanni se numără printre cele mai frumoase care există. Bărbați cu privirea întrebătoare sau tandră, sclipind de inteligență sau înăsprită de dîrzenie, a căror capodoperă psihologică și picturală este portretul dogelui Loredano. Nu cunosc nici un portret care să reprezinte mai bine puterea, acțiunea chibzuită, stăpînirea de sine, decît portretul acestui bărbat de șaizeci și cinci de ani. Portretul dogelui Loredano, portretul unui bărbat în vîrstă pictat de un bărbat de vîrsta lui rămîne desigur o minune de tonuri albastre, albe și aurii, dar ne arată și arta lui Giovanni ajunsă pe cea mai înaltă culme a ei.

„Bătălia de la San Romano" face parte din tripticul comandat lui Uccello de familia Medici în 1450. Celelalte două sînt la Reffizi și Luvru. Păruială cam de salon, cu cai albi, cu stegari, cu trupe gata să se sfîrtece reciproc.

În studiul său „Paulo Uccello și perspectiva", Fred Berence spune : „Trebuie să recunoaștem că vestitele sale tablouri în scene de luptă par lipsite de perspectivă și de mișcare, iar caii săi de lemn sînt încremeniți în atitudini de călușei de moși, dar ce decorații minunate !"

Ce miniatură de bibliotecă sugerează a fi „Sf. Jerome în biroul său" semnată de Antonella de Messina !

Papa Iuliu II, omul care l-a chemat pe Rafael sub plafonul Capelei Sixtine. Un bătrînel de treabă, de nu ar fi ochii aceia cercetători și adînci.

În ciuda strălucirii, a tronului și a purpurii ceea ce a văzut Rafael încă din prima clipă este singurătatea înterioară a acestui bărbat cu sprîncenele zburlite, cu privirea adîncă, atît de aspră și atît de duioasă, subliniază Berence. A înțeles de la prima vedere că aceste mîini frumoase, voluptuoase și crude, cu degetele subțiri, pline de smaralde și rubine nu erau făcute numai să zgîrie ci și să mîngîie. Cu o minunată presimțire, el a interpretat, în fața brăzdată mai mult de patimi decît de vîrstă, ascunse celor ce se aflau în mod obișnuit în jurul pontifului și cînd i-a vorbit, el s-a adresat ființei de nimeni cunoscută, liricului refulat.

De aici pînă la frescele din apartamentele marelui pontif n-a mai rămas decît un pas.

„Coborîrea în mormînt" nu este terminat. Michelangelo, sculptorul, a preferat să-și vadă personajele în monumentalitatea statuilor.

Rechem adnotarea făcută de cineva la încheierea unui periplu prin arderile artistului. Michelangelo a rostit la 89 de ani, în 1564, chiar în anul nașterii lui Galilei și a lui Shakespeare. De mai bine de 30 de ani Renașterea murise. În toate domeniile — sculptură, pictură, poezie, arhitectură, bătrînul Titan o reneagă și pune temeliile artei baroce.

Îi văd prima dată față în față — Darius și Alexandru — pictați de Veronese într-un grup bine secționat, ca toată lumea să stea la vedere și să înțeleagă dintr-o ochire cine este învinsul.

Tizian și aici, ca pretutindeni „Moartea lui Acteon", „Bachus și Ariadra" : trupuri tinere, eruptive, într-o natură bogată, plină de sevă, ordonată în haine cromatice, fără pereche.

După Giovanni Bellini, căruia i-a fost elev, și Giorgione, căruia i-a fost tovarăș de ucenicie, el nu mai avea decît să păsească pe urmele lor, găsește Berence. Așa a și făcut, constată el. Opera sa imensă se găsește ca și aceea a lui Rubens, în toate muzeele din lumea veche și din lumea nouă. Un deosebit simț al afacerilor, publicitatea făcută de prieteni, un talent fără seamăn, dar fără geniu și o viață foarte lungă, deoarece avea aproape o sută de ani cînd a murit, au fost factorii unor succese pe care trebuie să le numim nemaipomenite atît în fața contemporanilor cît și a posterității. Trage foloase din munca maeștrilor săi, exploatează căile deschise de înaintași cu o îndemînare de mare virtuos. Culoarea sa, lăudată de admiratori, nu are nici farmecul aceleia a lui Giorgione, nici gamele multiple ale aceleia a lui Andrea del Sarto. Judecata traversează zone pline de asprime : „Acest portret dovedește că, dacă ar fi vrut, Tizian ar fi putut ajunge unul din

cei mai mari portretiști din lume, dar în general, el se mărginește să fie măreț, plăcut și amplu, în ciuda exemplelor florentine, Tizian nu pare să fi bănuit limbajul revelator al mîinilor.

„Adorația magilor" de Pieter Breugel cel Bătrîn — cu lume multă dispusă, centripet, în jurul noului născut, cu irozi mai degrabă blazați decît interesați și binedispuși.

Minunată Venus, trup lung și subțire, ademenitor, proporționată ca în revistele de modă. Cranach a uitat cum arată nemțoaicele și a tras cu ochiul pe de lături.

Rembrandt a trecut ușor Canalul Mînecii. Autoportrete la vîrste diferite, scene biblice și mitologice. Saskia cea tînără, strălucitoare, ca și în viață. Foarfecă de lumină retezînd întunericul, doar cît să se vadă „Omul din cameră". „Bătrînul" din fotoliu își face socotelile plecării. O împăcare ? Cu regret ? În salt ecvestru demonstrativ își face numărul un tînăr ofițer, mîndru și frumos.

Îmi plac aceste cuvinte ale lui Gantier. „Rembrandt nu-i numai un specialist în minunățiile pirotehnicii, trăgînd, cum se spune, focuri de pistol în beznă, un magician al luminii, neurmărind decît efectele ei ; ci are în cel mai înalt grad sentimentul umorului, al religiozității, al patetismului".

Revenind în fața autoportretelor Rembrandt s-a autopictat de zeci de ori, acestea compunînd în fapt o punte a vieții, privită prin ferestruica îngustă, inaccesibilă pe din afară, a tumultului artistic. Avem sub ochi pe Rembrandt înzestrat cu forța nebănuită a înfruntării torentelor existenței. Putem să vedem pe Rembrandt domolitul, atins de aripa liniștii sociale. Cine se uită cu atenție va diferenția stări meditative, de indiferență și dezgust, de superioritate, de nonșalanță în fața sfîrșitului. Un lanț unic ale cărui verigi oglindesc, fiecare în parte, procesul formării personalității, remarcă un cunoscut critic de artă.

Scenă de grup semnată de Frans Hals. Oameni prinzînd o clipă cînd își confecționează masca sub care cred că este bine să iasă în lume. Au fost mai întîi portretele. Olanda anilor 1630 era îmbolnăvită de plăcerea portretelor. Hals a lucrat aproape 70. Rembrandt în decursul a trei ani, 1632—1635, a pictat 40 de portrete pe an. Cum s-a constatat soții doreau să-și vadă soțiile în ramă. Soțiile pe soți, părinții pe copii, tinerii căsătoriți — pe ei înșiși, oamenii de afaceri cu baftă și funcționari crescuți în funcție se vreau fixați pe pînză. A urmat furia portretelor de grup. Hals a răsfățat genul și s-a răsfățat în practicarea lui, ajungînd să domine cu autoritatea unui clasic în viață. El reușește să topească participările individuale într-o unitate de grup. Nu niște persoane stînd alături ci grupul compus din unități componente.

Vermeer, de două ori. O fată cîntînd la virginal în ambele tablouri. Sus, camera strălucind în lumină. Jos, umbră cît să învăluie în discreție momentul expunerii artistice.

„Mi-ați spus că ați văzut anumite tablouri de Vermeer. Vă dați desigur seama că sînt fragmentele unei aceleiași lumi, că indiferent de geniul cu care ele ar fi recreate, e vorba întotdeauna de aceeași masă, de același covor, de aceeași femeie, de aceeași nouă și unică frumusețe, adevărată enigmă în acea epocă în care nimic nu seamănă cu ea și nici nu o explică, dacă nu căutăm să-i stabilim o înrudire prin subiectele tratate, ci să degajăm impresia deosebită pe care o produce culoarea". Sînt considerații semnate de Marcel Proust.

Oricare dintre tablourile lui Vermeer reprezintă o lume de sine-stătătoare, remarcă Viktor Lazarev. Artistul nu redă niciodată în interioarele sale uși sau ferestre spre alte camere așa cum îi place lui Pieter de Hooch să facă ; niciodată nu zugrăvește în peisaje linia orizontului voalată de ceață. El evită parcă în mod conștient tot ce este nedefinit, tulbure, inconștient. Personajele mele se simt bine numai în interioare confortabile, despărțite de lumea exterioară prin pereți gri-sidefii, printr-un tavan masiv cu grinzi proeminente și printr-o dușumea pardosită cu lespezi și curățată pînă la luciu, fără nici un fir de praf.

„Colibri printre grauri" l-a numit Max F. Friedländer pe maestrul numit Vermeer din Delft ca și cum în pinacoteca lumii ar mai încape un al doilea cu același nume.

Mai puțin în „Triumful roman" dar sigur în „Judecata lui Paris" și „Minerva acordă protecție", Rubens se răsfață înnobilînd femeia cu trăsături lumești pe care nu văd din cei de azi cîți le-ar omagia. Sînt de-ajuns cîteva asemenea tablouri ca să regreți că lîngă un perete Rubens nu a fost plantat un Degas.

Noroc că apare „Pălăria de paie". De parcă ar fi trecut intenționat strada să mai cunoască și altceva.

O văd alături, dar nu stau împreună. Pe dona Isabel Cobos de Porcel surprinsă de Goya.

Rubens n-a pictat nuduri în accepția propriu zisă a cuvîntului, așa cum o va înțelege secolul XIX. Dar nudul feminin ocupă un loc atît de mare în creația sa, încît sîntem tentați a separa tablourile ce înfățișează figuri goale într-un grup aparte. Sare în ochi numărul mare al compozițiilor rubensiene pe teme mitologice și în special bahice. Coincide tocmai cu anii imediat următori primei și celei de-a doua căsătorii ale sale. După cîte se pare, artistul a pictat toate aceste nesfîrșite îngrămădiri de trupuri goale sub acțiunea directă a trăirilor sale intime profund personale remarcă Lazarev. Și tocmai de aceea „nudurile" lui Rubens sînt învăluite totdeauna într-o astfel de erotică nedisimulată și pline totdeauna de o astfel de senzualitate. Ele ar dovedi imensul optimism al artistului. Femeia înseamnă la Rubens „o stihie asemenea apei, focului, aerului". El i se închină, „vorbește tuturor despre atracția pătimașă pentru femeie", în care vede cu precădere un simbol al fertilității. O femeie bolnavă ? Schiloadă ? Suferindă ? Da de unde : pictorul ne roagă să vedem mereu același tip de frumusețe feminină, opulentă, cu sîni mari, cu fața senzuală. Trupuri grase, redate cu știința efectelor, învelite în reflexe pătimașe „Prin transparența și moliciunea lor, nudurile parcă sînt de sidef. Nuanțele foarte fine de alb, roz, gri sidefiu și de albastru trec absolut imperceptibil una într-alta și pielea lucește ca atlazul. Nici Watteau, nici Boucher, nici Renoir n-au putut să dea mostre de pictură mai desăvîrșite sub acest aspect. Chiar dacă „nudurile" lor prezintă uneori o virtuozitate în execuție la fel de mare, ele cedează în schimb, totdeauna, față de cele ale lui Rubens în privința senzualității naturale și a eroticii sănătoase a celor din urmă. În comparație cu Rubens, Watteau pare un melancolic bolnăvicios, Boucher — un desfrînat cinic, iar Renoir — un voluptos rafinat, conchide Lazarev.

Ca și cum în cameră ar fi pătruns, în erupție instantanee, roșul adunat al unui pogon de maci. Doar brațele și gîtul și obrajii fetei lăsîndu-se pieptănată întrerupe lava roșie lăsată de Degas să se răstoarne pe veșminte, pe draperie, pe pereți.

În vecinătate, un trup tînăr, numai mușchi, împrospătat de aburi, se lasă tușat de prosoapele catifelate. Carnea de față tînără respiră a plăcere și ușurare.

Senzațională impresia plutirii în spațiu ; la Avignon, fără să vrea, Corat ne-a oferit o șansă de zbor. Pe plaja de la Trouville, Monet își pictează soția, vînată de raza soarelui. Pe sub podul arcuit, pare a se fi pus în mișcare, întreagă, masa verde a planetei. Rousseau Vameșul se amuză aducîndu-ne aproape tigri mișunînd prin sălbăticiile junglei.

Manet trece printre mesele braseriei Reichshoffen, vede meseni sorbind halba de bere dar rămîne cu ochii pe ospătărița dolofană și cochetă. Renoir — ochi pentru fețe adorabile, indiferent de vîrstă. Chiar și „Umbrele" nu fac decît să protejeze feminitatea îmbătată de viață.

Așa arăta floarea soarelui la Arles, cu polenul prins în palme de Van Gogh. Așa arată fetele venite la plajă, așa le vede Cezanne stoarse de convenție și inutilă pudoare.

Voi vedea pe englezi în templul lor, la „Tate Gallery". Invitația se produce aici, între statuile continentale, între stele de mărimi neobișnuite și nu o dată neînțelese.

Peisajele lui Constable s-au născut pe pămînt englezesc. Pămîntul, așa și cerul au găsit termenii armistițiului, verticalul copacilor dă de veste că echilibrul, stabilitatea și-au identificat locul împlinirii „Viziunea lui Constable, remarca Argan, nu se limitează la surprinderea și redarea în mod fidel a impresiei care se întipărește pe retină și în minte : impresia recepționată nu poate fi separată de reacția afectivă a subiectului, care, fiind el însuși natură, recunoaște în acel spațiu profilul său mediu". Viziunea sa este, deci, emoțională.

Un veritabil film în secvențe „Mariajul la modă". Hogarth petrece firul unei povești de duzină pentru a proiecta la adăpostul ei cascada de portrete, de atitudini născute din căsătoria de interes.

Ca orice călător exclusiv în țara sa, Gainsborough rămîne înrobit naturii prin care trece. A fost suficient să-i vadă în muzeu pe Van Dyck și Rubens pentru a încerca desprinderea. Ca și în „Locul de adăpost" din National Gallery.

Ca de obicei, caii din tablourile lui Stubbs. Se întîlnesc două familii, asta înseamnă oricum, mai mulți cai.

Îmi ajunge „Temerarul în luptă" ca să înțeleg ce i-a scos din minți pe atîția gîndind la Turner. Un cer poleit de flăcări, apele tăvălite în spuză, jerbele de foc localizînd în univers temerarul prins între banchizele evenimentelor. Viziunea lui Turner, spunea același Argan, dezvăluie un dinamism cosmic, care scapă controlului rațiunii, dar care poate trezi în sufletul uman extaze paradisiace sau îl poate lăsa pradă spaimei. Viziunea sa este, deci, emoționantă. El suscită o reacție pasională.

Roata norocului

Este cel puțin incitantă maniera constituirii acestui muzeu britanic, înainte de a fi în intimitatea lui și de a-l parcurge, cu sufletul la gură, acceptîndu-l ca pe un golf liniștit în care și-au găsit refugiul bucăți din trăirile de mare inspirație ale omenirii. British Museum a fost întemeiat în 1753. Piatra de fundație se numea colecția de cărți și antichități a lui Sir Hans Sloane. Prin actul de donație alături de ea se adaugă alte două proprietăți particulare. Una a lui Robert Catton, amator de antichități din

perioada reginei Elisabeta I, cealaltă de manuscrise, deținute de Robert și Edward Harley. Toate, evident, cumpărate de stat nu chiar pe sume de nimic. Probabil că odată tot s-ar fi ajuns aici, dar odată stîrnită, roata norocului se rostogolește, extinzînd tezaurul muzeului abia creat pînă dincolo de ce-și imaginase el și cei care îi deschiseseră poarta spre lume. În 1757, George II donează biblioteca regală constituită de suveranii Angliei începînd cu familia Tudor. Peste cîțiva ani este achiziționată colecția de amfore și obiecte antice grecești de la Sir William Hamilton. Sculpturile egiptene ajunse în Anglia încă pe vremea Tratatului din Alexandria (1801), la scurtă vreme după victoria lui Nelson, intră și ele în muzeu. Ca și sculpturile Panthenonului, cumpărate de Lordul Elgin. Vor trece anii și zestrea lui „British Museum" va spori pe seama transferului de bunuri născute în vremuri imemorabile în vetre de civilizație despre care se vorbește ca și cum s-ar aminti evenimente improbabile. Monumentul Nereidelor, basoreliefuri asiriene, resturile mormîntului regelui Mausol. Și cîte altele.

„British Museum" a crescut din darea de mînă a acelui Leu Britanic ce se știa atotputernic, conștient că poate să nu-și refuze nimic. Și nu prea și-a refuzat, creînd principii la adăpostul cărora să poată acționa avantajos sieși. Un muzeu este în fond actul cultural care ne bucură și înfrumusețează sufletul, excluzînd prin urmare, referințe extra-artistice și, cu atît mai puțin, comerciale. N-am avut, trecînd pragul galeriilor de artă, gîndul că mă răsfăț pe durerea altora. Lucrul scump — un tablou este așa ceva — ajunge în mîna obișnuită cu foșnetul banului. Eu, ajuns aici, sînt un răsfățat al soartei, putînd călca din priviri, într-o răsucire a timpului, printre atîtea bunătăți ale pămîntului. Este ceva care mă împiedică să mă binedispun pînă la capăt. Mă încearcă neliniștea celor ce se știu făcători și dispunători de multe din raritățile vecine acum ochilor mei ; simt gulerul cămășii umed și știu că nu este doar din pricina emoției de a vedea ceea ce n-am crezut că voi vedea vreodată.

O zvăpăială teribilă și cu monezile pe pămînt britanic. Obiceiul baterii lor l-au adus galii belgieni. Staterul de aur al lui Filip de Macedonia, scos în anul 348 î.e.n. a fost cea dintîi monedă în arhipelag. Odată cu venirea romanilor sub împăratul Claudius I monezile cuceritorilor vor căpăta girul circulației timp de cîteva secole. Anglo-saxonii, călcați strașnic în această epocă ba de unii ba de alții găsesc totuși timp să-și scoată propriile monezi și medalii. Reușita unora din ele vădesc stabilitatea demonică a evului mediu britanic și influența sa asupra Europei continentale. Renașterea scoate la iveală gustul portretului pe fața monezilor. Exemplu orbitor — medalia de aur cu chipul reginei Elisabeta I, din 1588, anul înfrîngerii Invincibilei Armada. Pînă în veacul al XVII-lea monezile sînt făcute de mînă. După restaurația Stuarților se introduce procedeul baterii mecanice. Obiceiul efigiilor regale se generalizează. O adevărată cruciadă se pune în mișcare pentru obținerea de efecte stilistice superioare. Colecția de la British Museum exprimă această zbatere pentru succes pe cîmp de luptă care chiar dacă nu se confundă cu filatelia și colecțiile de etichete nici nu este complet străin de ele.

Cine n-a ajuns în Egipt poate considera muzeul de pe Tamisa drept locul unde își poate face idee de ce s-a întîmplat în valea Nilului. Galeria de sculptură egipteană expune colecția pe care armata franceză o abandona în 1801 la ora capitulării în Alexandria. Suverani clădiți în duritatea mileniilor privesc impasibili Leii în granit roșu veniți de sub pulpana privirilor lui Tutankhamon, efigii regale, sarcofage. Pe post de răsfăț — rozeta, descoperită în 1799. Poartă pe fața-i scrijelită riduri prelungi — textul unui decret din anul 196 î.e.n. Descifrarea însemnelor sale a făcut posibilă tălmăcirea hieroglifelor.

Sălile egiptene au înfățișarea unui copac apărător încărcat cu de toate : mumii între care cele de animale sacre — șobolani, crocodili, vaci — picturi murale, mobilier funerar ; colecții de statuete în lemn ale diferitelor divinități, expoziția de papirusuri cu texte literare. Ceramica tuturor epocilor a fost pusă laolaltă, bijuterii, faianță și sticlărie.

Așezate ca într-un ierbar, clasate pe criterii care aici nu mai au importanță, antichitățile greco-romane se lăfăie triumfal pe pardosele, pe pereți, în vitrine, natur ori în reconstituiri de forță, de amploare care nu reușesc ceea ce probabil constituie rațiunea lor de a fi : să elimine impresia de asfalt, aerul de împrumut, dezrădăcinarea. Vase mari de frumusețe înmărmuritoare, din Rhodos, amfora ieșită din mîna lui Exekias, statuete de marmură și bronz, cupe cu desene ce aduc în fața ta lumea de dincolo de nașterea lumii. Rămîi la ideea că luptele dintre lapiți și centauri, oriunde în afară de Acrópole sună nelalocul lor. Strigătele de luptă sînt prefabricate, sforțarea mușchilor contrafăcută. Frizelor Panthenonului le lipsește ceva pentru a se simți eliberate de parfumul întreg. Cariatidele Erechteianului, înalte și țepene comit parcă doar gestul protocolar al înfățișării ca apoi să se poată întoarce unde le este locul. Stînjenit în măreția lui, colosul de marmură adus din Halicarnas. Schijele templului Arthemizei din Efes le țin companie. Fresce salvate din Pompei și Herculane inundă simțurile cu strigăte îndreptate spre Vezuviu. Busturi strălucitoare vorbesc despre frumusețile romane.

Se poate dovedi că interesul britanic pentru averile culturale ale lumii depășește frontiera spațiilor Mediteranei. Sînt adunate la „British" probe care țintesc rostogolirea mileniilor peste întreg Orientul. Colecțiile cuprinzînd obiecte din India sînt și cele mai bogate din Europa. Ele acoperă patru milenii de istorie. Sînt aici sculpturile provenind din Gandhara, între care strălucește celebrul relicvariu din aur cu rubine, statuete și obiecte de aur ale dinastiei Gupta, monumentul îndrăgostiților, prefigurîndu-l pe Rodin, broderiile în fildeș din Kașmir, colecția de sculpturi din templul de la Orissa. Colecțiile de artă chinezească sînt aranjate cronologic. Se găsesc alături vase de rit în bronz, clopote, figurine funerare de mărime neobișnuită, porțelanuri de valoare inestimabilă.

Din Japonia au fost aduse clopote din bronz de la începutul erei noastre, colecția de obiecte funerare, zeități în bronz aurit, măști în lemn, porțelanuri și arme.

Orientul apropiat te face să tresari. Stau așezate sub ochii tăi transcripții din țările asiro-babiloniene, auzi trecînd prin apropiere marșurile înălțimilor de civilizație de pe Tigru și Eufrat. Statuar, țeapăn și demn, profetic — Asurnazirpal. Cele două obeliscuri salvate de la asirieni — singurele — se găsesc la „British". Cel mai bine păstrat, obeliscul negru înfățișează supușii aducînd tribut regelui Shalmaneser III. Oameni, animale, copaci, basoreliefuri demne de orice ultimă ieșire în lume a artiștilor de azi. Vulturi cu mîini și picioare de om urmează pe rege. Scene din bătăliile duse cu perseverență în lumea Orientului și nu numai aici. Scene de vînătoare, cu remarcabile salturi în gol de cai și călăreți, de animale fugărite. Leul răpus de rege are pe față imprimată efigia disprețului. Plăceri de toată ziua în grădină, la umbra copacilor, în legănare de muzici ademenitoare.

Un muzeu al umanității grupează exhaustiv și ingenios colecții antropologice din Africa, Australia, America, din părți ale Asiei și Europei.

O idee neașteptată — colecția de desene și stampe. Rafael este reprezentat cu 39 de desene, Michelangelo cu peste 80. Dürer are la „British Museum" cea mai largă colecție de desene. Sînt schițe făcute de Rubens pentru tablourile sale celebre. Sînt studii în peniță și creion realizate de Rembrandt. Din lucrările preparatorii ale lui Antoine Watteau se găsesc împreună aproape 60. Șapte desene ilustrează la acest capitol pe Goya.

Finalul este lăsat britanicilor. Reynolds nu a practicat desenul dar i s-au găsit o serie de studii. În număr mare sînt prezentate schițele lui Gainsborough fără a putea careva concura pe Turner, prezent cu aproape 20 000 de crochiuri, studii în peniță, și acuarele, donate statului. Vîrstele Atenei și Romei în ce au ele mai falnic. Frize din Templul lui Apollon. Sculpturi din Monumentul Nereidelor. Sculpturi din Panthenon. Coloana aparținînd Erechteionului. Antichități etrusce. Obiecte de artă din evul mediu. Antichități orientale. Dintr-o vitrină, strălucește atoatestăpînitoare Rozeta brăzdată de scrisurile orizontale, vorbind de Ptolemeu V acum 2 200 de ani.

Un loc de răsfăț cum spuneam, furnizînd momente ce-ți ajung pentru o viață.

Ies, cu sentimentul că pot privi lumea de sus știind-o mai bine cum arată la față, calc țanțoș pe trotuarul întesat de lume așteptîndu-și rîndul, să ia locul celor decișI să plecăm, răcoarea toamnei nu mai există, frunzele cad picurînd solfegii binefăcătoare. Soarele mă privește vertical, iar în Trafalgar Square doar pentru mine porumbeii fac giumbușlucuri.

Gulerul cămășii îl simt umed, mă incomodează, pare petic de celofan născut pentru a-mi astupa, din răutate porii. Ca eu să mă simt în al nouălea cer, a trebuit ca Erechteionul să se lipsească de o cariatidă, mausoleul să fugă din Halicarnas, ce a mai rămas din el, Asurnazirpal să gonească în căutarea vînatului departe de mirosul încins al Babilonului. Cine și cînd va putea duce, pe scările de la „British Museum", copiii Corinthului, pe cei din Valea Nilului și de pe Eufrat să vadă cum și pe ce și-au dat tinerețea străbunicii lor, sfioși retrași în morminte ?

PERȘANI

Coline în soare sub transparentul clopot lichid
Case mici, risipite pe pante, cosași, poteci
Pierdute în timp, în imensitate
Păduri rare, linii electrice, mărul sălbatic
Ascunzînd în frunziș fructe pitice
Ochiul apropie, descompune culorile
Căldura vibrează, păsări plutesc în curentul de aer
Ziua aprinde pe cer cortine de gaz, clor, artificii
Un om singur pe culme, lîngă rezervorul de apă
Așezat lîngă legătura de lemne
Securea sclipește în iarbă, a tăiat stejarul uscat
Pe viaduct trece trenul, o fluturare de mîini
Apoi din nou, ca în vid, liniște, liniște
În cana de aluminiu afine reci, pe buze urma lor dulce
Și vînătă.

MIRCEA FLORIN ȘANDRU

GEOGRAFIA CA SENTIMENT

Pictor tînăr, Viorel Lăzărescu (care nu a trecut încă de vîrsta de 35 de ani) este, însă, prin creaţie, unul din reprezentanţii maturi artisticeşte ai generaţiei lui, fiind, prin cele cinci expoziţii personale pe care le-a avut în ţară şi în străinătate, ceea ce se cheamă un „nume". A-ţi face din „nume" un „renume" nu e uşor într-o artă care pretinde efort, stăruinţă, exerciţiu şi, mai mult decît acestea, talent ; însă Viorel Lăzărescu a izbutit să le îmbine pe toate. El a început cu o pictură „de cabinet", ca să spunem aşa, efect probabil al exerciţiului de şcoală, cultivînd un fel de „natură moartă" pe care o încearcă cei mai mulţi dintre cei care pun mîna pe un penel. Dar această înşiruire de imagini, asemănătoare cu un caiet de teme, avea, la Viorel Lăzărescu, un temei profund, pictorul fiind un colorist de forţă şi un admirator al imaginilor de lume calmă, stabilă şi aşezată, semn al unei sensibilităţi consolidate în structuri sigure. Pictorul e, în această perioadă de început şi mai tîrziu, ceea ce se cheamă un „fleurist", accentuînd, din compoziţiile de interior, natura transportată în ambianţă, civilizată de prezenţa nevăzută şi, cu toate acestea, bănuită a omului. Culorile lui se aştern calme pe fundaluri opace, în griuri şi în verde-oliv, de unde parcă ţîşnesc, ca nişte semne ale unei vitalităţi copleşitoare şi, totuşi, disciplinate, tije de flori, inflorescenţe roşii, galbene, verzi, indicînd o artă a contrastului. Astfel de spaţii recompuse impresionează un privitor cult, cu ştiinţa proporţiilor şi care e capabil să înţeleagă dexteritatea compoziţiei, dar plac, de asemenea, şi celor care vin, în contemplaţia artei, doar cu sensibilitatea întreţinută de ataşament pentru natură. Din acest motiv, Viorel Lăzărescu trebuie socotit un pictor al creaţiei accesibile, inteligibil pentru conformaţii sufleteşti diferite, indiferente la gradul de cultură. Dacă termenul nu ar putea fi interpretat imprecis, am spune că e o pictură de înţelegere largă, „populară".

De cînd e lumea şi omul însemnează pe lemn şi pe pînză imagini ale vieţii lui şi ale geografiei care îl înconjoară, pictura este şi un fel de document al spaţiului unui popor, al părţii de lume pe care o locuieşte. Nu puţini dintre pictorii români sînt, de asemenea, şi rapsozi ai unui sentiment geografic, comunicînd imaginea unei naturi pe care o traduc, cu sensibilitate artistică, în limbaj propriu. Această formulă de inspiraţie figurativă continuă şi azi, aşa încît vă prezentăm cîteva dintre înfăţişările ei contemporane.

De la botanica suavă, cultă, trecută prin ingenioase compoziţii, pictorul a evoluat către o descoperire a spaţiului vegetal, către geografie, ieşind în aer liber, devenind „plain-airist". Această pătrudere în lumea naturală, întreprinsă în lungi excursii care adaugă plăcerii de călător — explorarea picturală a lumii, este, însă, făcută după legea sufletească proprie, urmînd ideea de corespondenţă a sufletului cu universul. Pictorul se caută, în esenţa peisajului, pe sine, regăseşte în natură structura unui suflet candid, poate melancolic şi calm, împăcat cu un mediu fizic socotit o formă de echilibru. Natura (şi înţelegerea ei) nu este un exorcism pentru sufletul tulburat ci o comuniune.

Imaginile acestui poliptic nu probează o preferinţă pentru unele dintre elementele lumii fizice în dauna altora, pictorul fiind la fel de captivat de apele Deltei Dunării şi de pămîntul încărcat de vegetaţie şi orînduit simetric al dealurilor Argeşului. Peste tot, el vede echilibrul, proporţia, simetriile, prezenţa vegetaţiei calme ; lumea e o reţea de corespondenţe în mijlocul căreia e o privire atentă şi sensibilă.

Ca să transporte pe pînză aceste imagini româneşti, Viorel Lăzărescu a urcat pe dealurile argeşene şi a pus şevaletul pe cîte o culme lină. De acolo, se văd case ţărăneşti cu pridvor şi acoperişuri de şiţă, văi rotunjite, pîlcuri de salcîmi şi de plopi, poteci care duc, peste izlazuri, către depărtări. Nimic nu e misterios în această unitate geografică a Subcarpaţilor, la Tigveni şi Bîrseşti, la Sălătrucu, sate de moşneni şi de oieri, trecuţi de o parte şi de alta a munţilor, care nu despart ci unesc. Dar hotărîtoare este aici culoarea, suavă şi lină, pusă pe o pînză ce transfigurează şi pămîntul. Tonurile lutoase, grele lipsesc, înlocuite de o impresie de poezie vegetală şi de o senzaţie de lichid, ca şi cum totul s-ar fi văzut printr-o ciobitură de geam. Apele Deltei au aceeaşi densitate susurătoare, de pămînt transparent, ceea ce demonstrează o unitate a metodei. Şi, peste toate aceste semne ale trecerii omului pe pămînt, rămase în imaginile unei ogrăzi, a unui drumeag, a lotcilor priponite de ţăruşi. Geografia e poezie, culoarea e sentiment.

MARIANA BRĂESCU

ARTHUR BLOCH : MURFOLOGIE
(Colecție de axiome pan-pesimiste)
LEGEA DE BAZĂ A LUI MURPHY
Dacă ceva se poate strica, atunci se strică.
CONSECINȚE :
1 : Nimic nu e așa facil precum pare.
2 : Toate durează mai mult decît s-ar crede.
3 : Dacă se pare că o experiență se poate rata în patru moduri diferite și se înlătură aceste posibilități, apare și a cincea.
4 : Dacă evenimentelor li se permite desfășurarea liberă, ele progresează din rău în mai rău.
5 : Ori de cîte ori ne hotărîm să facem ceva, de fiecare dată apar probleme mai urgente de rezolvat.
6 : Orice soluție generează noi probleme.
7 : Este imposibil a rezolva orice problemă fără greșeală, deoarece greșelile sînt mai ingenioase decît noi.
8 : Natura-mamă este de partea greșelilor ascunse.
9 : Natura-mamă este parșivă.

umor

AXIOMA LUI ZIMURGG DESPRE DINAMICA SISTEMELOR ÎN DEZVOLTARE :
Dacă se scoate ceva dintr-o cutie și este necesar să punem la loc, trebuie procurată o cutie mai mare.
LEGEA IREVERSIBILITĂȚII SPERANȚELOR :
Prognozele pozitive generează rezultate negative. Prognozele negative generează rezultate negative.
MURPHOLOGIE APLICATĂ :
Orice sîrmă tăiată după dimensiuni se dovedește a fi prea scurtă.
După ce s-a asamblat mecanismul, rămîn piese în plus.

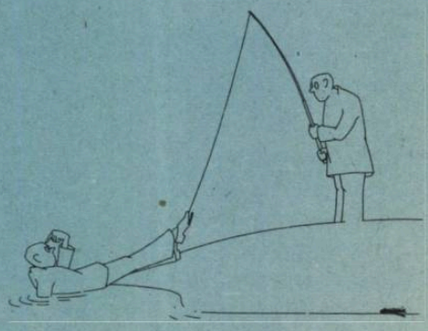

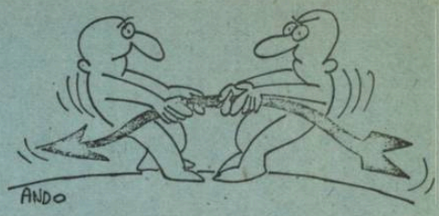

LEGILE SOCIETĂȚII INTERNAȚIONALE A PROIECTANȚILOR CU ÎNCLINAȚII FILOZOFICE PENTRU INGINERII NAIVI :
1 : În orice calcule au loc toate greșelile posibile.
2 : În orice calcule, orice greșeală acționează în sensul producerii pagubelor maxime posibile.
3 : În orice formulă, mărimile constante (în special cele luate din manuale inginerești) trebuie considerate variabile.
4 : Parametrul de bază, cel mai important al unui proiect are probabilitatea maximă de a fi omis.
5 : Orice interval de timp necesar pentru transport trebuie înmulțit cu 2.
6 : Schimbările fundamentale în cadrul unui proiect se impun întotdeauna cînd proiectul este terminat.
7 : Piesele interschimbabile nu sînt interschimbabile.
8 : Informațiile date de furnizor cu privire la performanțe trebuie înmulțite cu constanta 5.
9 : Informațiile date de oamenii de afaceri în legătură cu performanțele trebuie înmulțite cu 25.
10 : Piesa necesară pentru întreținere sau reglaj se procură cel mai greu.
11 : Posibilitățile de utilizare din prospect nu apar în realitate.

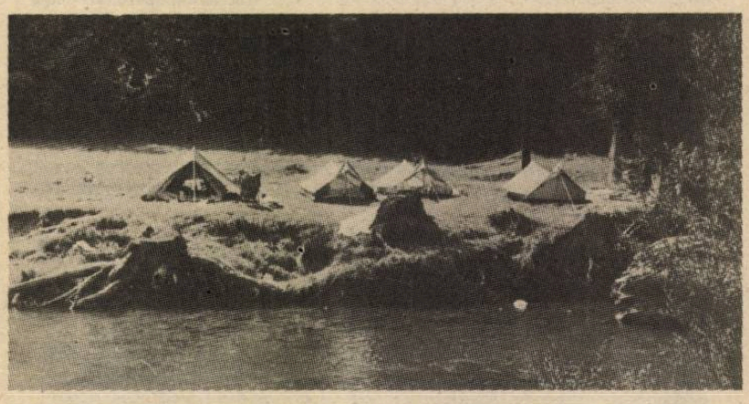

LA GÎRDA DE SUS

„Dă, Vasile, pe gurdună / să-mi joc moața pe sub mînă ! pîn' să clăte lampa-n grindă / pîn'să clăte lampa-n cui / și frunza făgețului" — strigătura aceasta spune cîte ceva despre dorul și bărbăția moților, mult timp plecați de lîngă muierile lor, la pădure sau la cîmp. Căci — zic alte versuri — „cît îi țara cea moțească / nu-i bărbat să nu ciopească / doniți, cercuri și ciubără ; / călător pe drum de țară, / călător pe drumuri grele, / se ducea moțul cu ele..." Zicerile au fost notate în comuna *Gîrda de Sus* (2430 locuitori), din nordvestul Țării Moților, cu satele răsfirate pe mai mult de 8200 ha, din care pădurile acoperă aproape trei pătrimi. Natura încă mai are aici o calmă măreție sau o frumusețe dură, sălbatică. Dar, tocmai de aceea, viața oamenilor nu-i deloc ușoară. În satul *Munună*, de pildă, cocoțat pe piatră, locuitorii își aduc apa potabilă pe cai, în *dioabe* (butoiașe de lemn, special confecționate), cale de vreo trei kilometri în urcuș accidentat. Dacă în centrul comunei altitudinea măsoară 725 m, în alte locuri trece de 1300 m. Pantele sînt repezi și poți să vezi case care stau cu dosul pe piatra muntelui iar cu fața sînt cocoțate pe *căsițe* sau *boci* (butuci mari de lemn), ca să cîștige necesara orizontalitate, pe care aici natura n-o prea îngăduie. Pentru cea mai măruntă treabă gospodărească trebuie să sui și să cobori. Iar uneori această „măruntă treabă" înseamnă cositul fînului din zori și pînă-n seară, muncă grea chiar și la șes, darmite pe coastele dealului ! Ursul vine adesea pînă în ogradă, iar în lipsa bărbatului — dus la muncă — femeia îl înfruntă și-l alungă doar cu cîinii împrejur și cu toporișca în mînă. Clima e, și ea, mai aspră. Cum ne spunea un bătrîn : „la noi, nouă luni din an e iarnă, iar trei luni e frig..." Însă cînd am fost noi, vremea a ținut să-l contrazică : soarele verii dogorea puternic, iar lunca îngustă, cu iarbă grasă, smălțuită de flori, răsuna de chiotele copiilor care se scăldau în undele repezi ale Arieșului Mare, aici tot atît de limpezi ca și cerul curat de deasupra noastră, sprijinit ca o cupolă pe culmile înconjurătoare, împădurite cu brazi întunecați...

O singură cale — lupta

Deși a devenit comună doar din 1932, istoria se scrie aici din vremuri străvechi. „Moții — ne spune profesorul *Traian Dobra*, autorul unei ample monografii a localității, căreia îi datorăm multe informații — se știu urmașii dacilor și stăpînii dintotdeauna ai pămînturilor, apelor și pădurilor acestora..." Dar pe timpul imperiului habsburgic ei au fost considerați iobagi ai statului și au trebuit să facă față unor obligații împovărătoare, ori să plătească o taxă de răscumpărare (care a tot crescut : de la 5859 florini, ajunge în 1775 la 14.769 florini, pentru ca în 1783, în ajunul răscoalei lui Horea, să ajungă la 21.555 florini !). Le mai rămînea o ultimă cale : lupta, iar sub Horea, ca și sub Avram Iancu, moții au arătat o vitejie care a intrat în legendă. Cînd, în sfîrșit, a sosit ziua Marii Uniri de la Alba Iulia — povestea nonagenarul Bîtea Gavrilă — Vila — moții au jucat de bucurie, ore în șir, „Hora Iancului"... Și încă o cale, dar care părea aproape de vis, ne-o dezvăluie emoționanta însemnare de pe un vechi octoih (Blaj, 1792), care se păstrează în mica biserică de lemn din Gîrda, monument istoric de la sfîrșitul secolului XVIII ; scrie acolo, cu chirilice, așa : „Morcan Costin vreau să merg la școală în Abrud"... Destinul moțului părea, însă, amarnic statornicit : „Bate vîntul, creanga-ndoaie, / las' s-o bată în răspăr ! / hii, căluț, căluț, prin ploaie, / să mai vîndem un ciubăr !"

Cine mai merge la tîrgul răfuielilor?

Numele comunei pare să vină de la *gîrde* (mici cascade formate pe rîuri din pricina prăbușirii copacilor). Într-adevăr, Arieșul Mare primește aici o mulțime de afluenți, unii tăind văi înguste, spectaculoase (cum sînt Gîrda Seacă și Ordîncușa), în care apa este blocată adesea de prăvăliturі. Drumețiile pe aceste văi — plecînd din popasul turistic din Gîrda de Sus — descoperă căla-

PRIMA LEGE A TRANSPORTULUI AERIAN :
Dacă avionul dumneavoastră întîrzie, e sigur că avionul următor pe care vreți să-l ajungeți pleacă la timp.
PRIMA LEGE A CICLISTULUI :
Toate drumurile merg în pantă, în sus și cu vînt în față.
LEGEA JOHNSON & LAIED :
Durerea de dinți începe sîmbătă seara.
OBSERVAȚIA EMPIRICĂ A LUI ETORRE :
Celălalt rînd avansează mai repede.
LEGEA BOOSE :
Indiferent ce cauți, indiferent unde, întotdeauna îl găsești în ultimul loc.
CERCETARE
LEGEA MAYER :
Dacă faptele reale nu corespund teoriei, trebuie să scăpăm de ele.
CONSECINȚĂ :
Experiența se poate aprecia ca reușită, dacă pentru justificarea teoriei trebuie omise cel mult jumătate din observații.
LEGEA PEER :
Soluția problemei schimbă natura problemei.

umor

LEGEA HARVARD :
În condițiile riguros controlate ale presiunii, temperaturii, volumului, umidității și altor parametri, organismul face ce-i place.
LEGEA FELT DESPRE MUNCA DE LABORATOR :
Niciodată să nu repetăm experiențele reușite.
SPECIALIȘTI
LEGEA CLARK :
Dacă un savant de renume în vîrstă afirmă că ceva este posibil, aproape întotdeauna are dreptate. Dacă spune că ceva este imposibil, foarte probabil că greșește.
CLASIFICAREA BARTH :
Există două categorii de oameni : unii îi împart pe ceilalți în categorii, ceilalți nu.

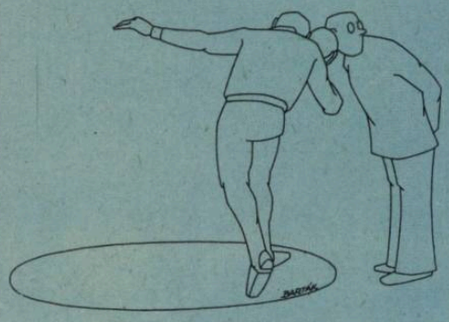

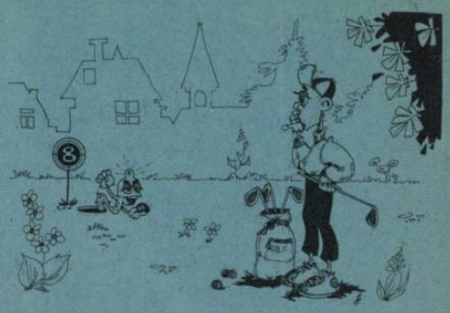

LEGEA SEGAL :
Cine are un ceas știe cît e ceasul. Cine are două, nu știe niciodată ora exactă.
LEGEA JOHSON :
Dacă timp de luni de zile sînt numai trei programe TV bune toate vor fi în aceeași seară.
COMENTARIUL CHURCHILL DESPRE OM :
Citeodată oamenii se împiedică de adevăr, dar de cele mai multe ori se ridică și merg mai departe.
Cu cît mai repede și mai amănunțit se anunță o veste proastă cu atît mai bine.
LEGEA MATSCH :
Este mai bun sfîrșitul groaznic decît groaza fără sfîrșit.
IPOTEZA TURKUWITZ :
Uneori și canibalul e sătul de oameni.
AXIOMA COLE :
Cantitatea de inteligență este constantă pe Pămînt iar populația în continuă creștere.
LEGEA KATZ :
Oamenii și țările vor proceda în mod rațional atunci cînd vor epuiza celelalte posibilități.

torului sălbatice canioane, dar și poieni luminoase, larg deschise, cum este Poiana Călineasa, unde are loc în fiecare an (de regulă, pe 13 iulie) un mare tîrg, ce precede cu o săptămînă tîrgul de fete de pe muntele Găina. Aici, la Călineasa, era în vechime „tîrgul răfuielilor" dintre flăcăi, unde se încingeau strașnice bătăi, care tranșau vechi rivalități și pregăteau ceremonialul alegerii mireselor de la muntele Găina, care se desfășura netulburat. Astăzi, tîrgul din poiana Călineasa nu-i decît un prilej de veselie și de tîrguit cele necesare gospodăriei, mai ales unelte de fier și lemn : greble, furci, ciubăre și donițe, toporiști și coase. Căci apoi urmează timpul cositului și satele aproape se golesc, familia mutîndu-se lîngă fînețele cocoțate pe înălțimi, în adăposturi de vară *(mutături)*, unde se zice că-i mai bine și mai sănătos de dormit decît în văile reci ; ba, slobode la gură, femeile zic că și de iubit tot acolo-i mai bine... Poate de aceea mulți copii se nasc numărînd lunile de la vremea coasei. La botez, apa în care a fost scăldat pruncul se aruncă în loc neumblat, să n-o calce nimeni, ca să nu-i calce norocul și puterea. Dacă-i băiat, i se dă să atingă toporișca și coasa, pentru a fi vrednic gospodar, și clopotul, pentru a cînta frumos. Dacă-i fată, un ac de cusut — pentru hărnicie, și o floare — pentru a fi frumoasă. Nu-i vorbă, de cusut — cos femeile de pe aici, și chiar țes, dar multe își ajută bărbații la cioplit în lemn linguri, donițe, ciubăre, cîte și mai cîte altele — căci nicăieri în alt loc nu se lucrează atît de mult și meșteșugit lemnul ca în Țara Moților. Cu umor, zice cîntecul popular : „Ieși afară soacră mare / că-ți-aducem noră tare, / să-ți ajute la ciubăr, / să te scuture de păr !"

Columna vieții de zi cu zi

Nunțile au fast și multă voioșie, stîrnită de un *zvornic* — care spune glume și adună darurile pentru miri, fiind pornite cu *viforii* — flăcăi care gonesc călări, încinși peste straiele de sărbătoare cu panglici tricolore, pentru a aminti că acest ținut a fost dintotdeauna eminamente românesc. Toată suflarea satului se mai adună și la înmormîntări, cînd celor morți tineri și necăsătoriți li se pune brad la căpătîi, înalt după cum a fost și vîrsta celui dispărut.

Portul bărbătesc pare desprins de pe Columnă : cămășile lungi — purtate peste cioareci din pănură, cu tivitură neagră la buzunări — se încheiau la gît cu bumbi ; o vestă sau un pieptar din piele de oaie, peste care se îmbrăca sumanul sau țundra, completau costumul. Femeile poartă cămăși cu arnici roșu sau negru, cu *fodori* la mîneci (cipcă încrețită) ; peste poale se pun zădiile — *șurța* în față, din lînă neagră, și *marâș*, în spate, din diferite culori — apoi, la vreme rece, un pieptar și o scurteică. Gospodăria cuprinde casa de locuit, cu curtea din față, unde e cuptorul de pîine *(cohea)*, grajdul pentru animale, *(puiata)*, șura pentru fîn și cereale, cotețele de porci și păsări. Casa are acoperiș țuguiat, pentru a rezista zăpezilor grele, iar mai toate lucrurile din ea, ca și uneltele, ca și adăposturile pentru păsări și animale — toate erau făcute de mîna gospodarului. Unii ating o înaltă artă a modelării lemnului, cum este vestit astăzi *Ioan Cândea* din satul Biharia, căutat nu numai de oamenii comunei pentru tulnicele sale cu alcătuire frumoasă și sunet pe măsură, ci și pentru multe alte obiecte de lemn minunat lucrate. Iarna, mai ales, se lucrează acestea, cînd femeile se mai adună și la *torcării* (unde torc lîna și vorbesc, cele mai tinere fiind inițiate în treburile gospodărești). Astăzi oamenii își durează case cu etaj, mai mult din piatră, lemnul lăsînd loc zidăriei, tabla înlocuind șindrila la acoperișuri, cu mai puțin efect estetic, dar poate mai durabilă...

Noi am fost oaspeții profesorului *Traian Dobra* — nepotul primului primar al comunei, din 1932 — în încăpătoarea și primitoarea sa casă, fiind cu generozitate ospătați de soția sa, *Hortensia*, și înveseliți de jocurile celor doi copii ai lor, *Traian Ciprian* și *Atanase Constantin*. Ei își pot îngădui vise mai ambițioase decît cel notat cîndva de Morcan Costin. În drum spre stația de autobuz, ne-am oprit la micul monument de lemn, pentru a privi în interior pictura executată pe un grund tras pe lemnul pereților. Și deși multe imagini erau șterse, am recunoscut acolo chipurile și portul oamenilor din *Gîrda de Sus*, de o calmă măreție și o aspră frumusețe, ca și natura în care trăiesc...

MIHAI CREANGĂ

Fotografii de CONSTANTIN CIOBOATĂ

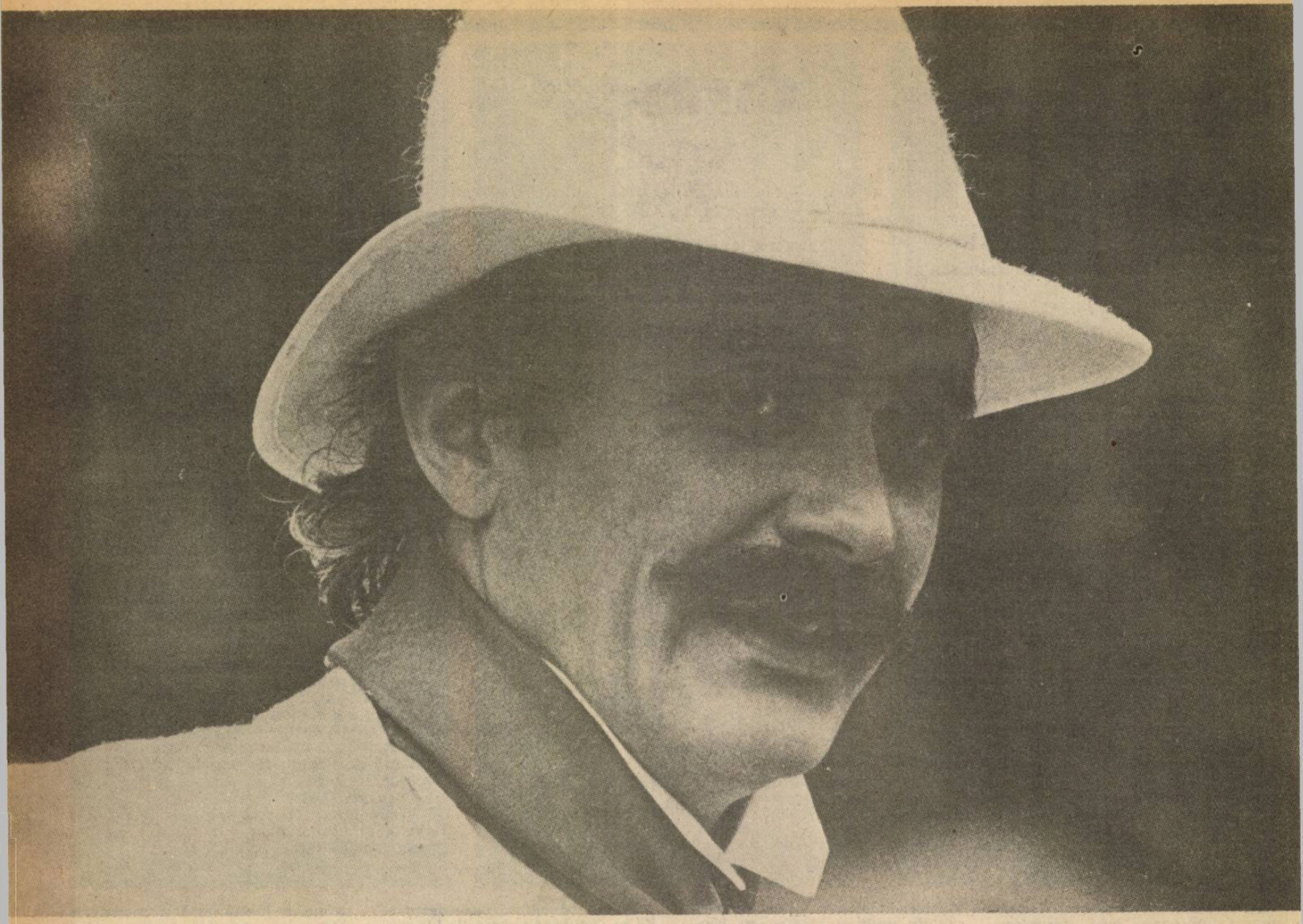

PROCESUL CREAŢIEI ESTE VIAŢA MEA

Nikita Mihalkov Koncealovski

Se cunoaşte faptul că Nikita Mihalkov a fost la început actor, că şi acum, din cînd în cînd, ne încîntă cu interpretările sale. E oare cineva care să fi uitat creaţiile sale din „Un cuib de nobili“ sau „Siberiada“ (ambele filme în regia fratelui său, Andrei Mihalkov Koncealovski), din „Dirigintele de poştă“, „Gară pentru doi“ (Eldar Riazanov), „Portretul soţiei pictorului“ (Aleksandr Pankratov), „Agent de circulaţie“ (Eldor Urazbaev), „Fata fără zestre“ (Iuli Raizman) ? — ca să nu pomenim decît cîteva compoziţii realizate sub bagheta altor regizori şi nu şi pe cele din propriile sale filme. Pentru a-şi asuma întreaga responsabilitate, pentru a putea să-şi expună ideile sale, crezul său, viziunea sa, a trecut în spatele camerei de filmat, desăvîrşindu-şi studiile de regie sub îndrumarea celebrului plăsmuitor de talente, Mihail Romm. Primul film ca regizor îl realizează în 1972 „ATACUL TRENULUI CU AUR“. Au urmat : SCLAVA IUBIRII — 1975 ; PIESĂ NETERMINATĂ PENTRU PIANINĂ MECANICĂ — 1977 ; CINCI SERI — 1979 ; CÎTEVA ZILE DIN VIAŢA LUI OBLOMOV — 1980 ; RUBEDENIILE — 1982 ; FĂRĂ MARTORI — 1983 ; GRIBOEDOV — 1985 ; OCHI NEGRI — 1986. O filmografie eterogenă, regizorul abordînd toate genurile dramatice, diferite teme, modalităţi şi stiluri : filmul de epocă şi cel de actualitate, de aventuri şi cel de analiză psihologică, portretul de grup şi „filmul de cameră“ ; ecranizările şi scenariile originale ; a lucrat în alb-negru („Cinci seri“ — singurul, de altfel) şi color. A încercat să creeze pentru toate (? !) tipurile de spectator, să vină în întîmpinarea dorinţelor lui, dar să-l şi implice în problematica operei sale, să-l scoată din comoditate, pasivitate, din espectativă. Un regizor dificil ? Deloc. Un contemporan al nostru, o personalitate creatoare puternică, angajată, care se implică şi te implică (pe tine, spectator, mesager al actului artistic) în prezentul problematic. „Filmul nu este şi nu trebuie să fie o operă anonimă — spune Nikita Mihalkov Koncealovski. În film se reflectă toate dubiile şi chinurile creatorului, toate dorinţele şi speranţele, tot ceea ce a devenit el în şi prin societate“.

Întoarcerea la clasici

Spectatorului contemporan i se adresează regizorul şi atunci cînd abordează filmul de epocă, ecranizări din opera clasicilor litera-

„Alo! Vă rog cu Nikita Mihalkov!“

— Nikita Mihalkov, cum v-a venit ideea de a fi actor ?

— Hotărîrea aceasta n-a apărut niciodată. Ea exista în mine, chiar în afara mea. Simțeam că nu pot fi decît actor, deși la început studiam muzica. La fel s-a întîmplat și studiind arta profesiei de actor, jucînd mai apoi în filme, simțeam nevoia firească de a deveni regizor. Acest sentiment a apărut nu din cauza insatisfacției profesiei de actor sau din altă cauză, ci pur și simplu pentru că așa a fost mersul dezvoltării mele.

— Care a fost prima apariție într-un rol ?

— Prima apariție în pielea de actor a avut loc în filmul Soarele luminează pentru toți, al lui Konstantin Voinov. Am participat la o scenă de masă. Pe urmă am primit un rol episodic în filmul lui Vasili Ordînski, Nori deasupra Borskului. A urmat un rol mai mare al revoluționarului Jules din filmul lui Grigori Roșal, Un an cît o viață. Apoi, am primit un rol destul de însemnat, dacă nu unul din principalele, în orice caz, un rol dintre cele mai mari în Aventurile lui Kroș, regizor fiind regretatul Oganesian.

— Care dintre roluri le considerați începutul muncii profesioniste propriu-zis cinematografice ?

— Rolul lui Kolea din filmul Eu trec prin Moscova. A fost și primul contact serios cu filmul. Nu pot spune că în acest film am căpătat o oarecare școală actoricească. Munca cu Danelia, regizorul, avea un aer sărbătoresc, mi se părea că nici nu lucrez. Nici nu mi-am dat seama de complexitatea elaborării unui film, el mergea de la sine. Ceea ce am văzut apoi pe ecran m-a mirat. Și mai uimitor pentru mine a fost succesul filmului, mi se părea că n-am făcut nimic deosebit. Totul mergea ușor, se năștea firesc, hotărîrile veneau spontan. Ceea ce ne propunea regizorul, era prins din zbor, de noi, actorii. Ceea ce născoceam noi, actorii, era de asemenea transformat în planul regizorului. Aceasta era atmosfera pe care minunatul regizor o crea pentru actori : ca ei să se simtă liberi și siguri pe ei. Desigur, lucrurile nu stăteau chiar așa. Regizorul crea această atmosferă dezinvoltă în munca noastră, pentru ca actorii să se simtă degajați. Tocmai în asta constă măiestria muncii de regizor. Nu pot spune că am insistat prea mult pe rol. Eram un băiețandru, abia susținusem examenele la facultatea de actorie. Regizorul lua de la mine tot ce-i trebuia pentru film, iar eu îi dădeam ce-i trebuia lui, fără să bănui că mă supuneam voinței sale. Mi se părea că totul e inventat de noi. Probabil că și lui i-a plăcut să lucrăm împreună. Lui Danelia îi sînt recunoscător că a fost primul care a văzut în mine, pentru prima oară, regizorul.

— Însușirea profesiei de actor a fost pentru dvs., în același timp, și însușirea profesiei de regizor. Statutul de regizor v-a ajutat ca actor ?

— Cunoașterea profesiei de actor s-a făcut încetul cu încetul, de la un film la altul. Am învățat să-mi construiesc acest rol, să-l dirijez conștient, fără să-l tratez superficial. După filmul Cîntec despre Manșuk, am înțeles clar că e imposibil să mizezi pe inspirație și naturalism. Sînt necesare repetițiile și munca. Astăzi, procesul de lucru asupra rolului a devenit conștient, matur în timp. În filmul Siberiada, repetînd o scenă sau alta, mă străduiam să țin minte nu numai o parte din rol, ci rolul în întregime, locul lui în structura generală a filmului. Uneori se întîmplă să te acapareze atît de mult rolul, încît să distoneze cu structura sa generală. Ori totul trebuie coordonat în funcție de rezultatul spre care tinzi. Veți spune că e de competența regizorului acest lucru, dar nici actorului nu-i strică să se gîndească la asta.

— Vă ajută în munca de regizor, actorul ?

— Și mă ajută, și mă încurcă. Să sperăm că mă ajută mai mult decît mă încurcă. Principalul a ceea ce-mi oferă munca actoricească este dragostea față de actor, oricît ar fi de grea profesia, firește, pentru cei pentru care actoria nu e spoială. În Siberiada, de pildă, aveam impresia că în rolul lui Alexei Ustinjanin actorul Mihalkov poate, fără să-și dea seama, aduna materia artistică și de viață pentru Mihalkov regizorul din anii următori, cel care va realiza filmul Cinci seri. E un fapt foarte important să-l faci pe actor să simtă că e iubit și de neînlocuit. Și dacă el va crede că în studio e principalul, poți obține tot, chiar și de la cine nu te aștepți.

— Ce trebuie să învețe, în primul rînd, actorul ?

— Sînt sigur că actorul nu trebuie să se controleze prea mult cînd joacă dar nici nu înseamnă că trebuie să joace într-o stare de somnambulism. Fiecare actor știe clar dacă a făcut bine sau nu, și totuși are nevoie de ochiul altcuiva, de la distanță, o îndrumare a regizorului, o încuviințare sau o sugestie în legătură cu diferite amănunte ale jocului său. Cunosc asta din proprie experiență. Tocmai de aceea unui regizor îi vine greu să joace în filmele sale.

— Nikita Mihalkov, cum se naște un film ?

— Nu știu cum este pentru alții, dar pentru mine un film pornește de la o senzație. Senzația unui obiect sau a unei întîmplări pe care n-aș putea s-o exprim în cuvinte. Nu e nimic mistic în asta, și nici cochetărie. Dar cu adevărat nu mă pot folosi de cuvinte în acest caz. De exemplu, în Sclava iubirii o asemenea senzație am avut-o gîndindu-mă la scena morții lui Potoțki. Un bărbat și o femeie își iau rămas bun spre a se reîntîlni în aceeași seară pentru ca doar 15 secunde mai tîrziu el să fie împușcat de niște necunoscuți. De aici s-a născut rezolvarea stilistică și emoțională ulterioară a întregului film.

— Regia tînără de azi e reprezentată în bună parte de foști actori. Ce v-a determinat să deveniți regizor ?

— Am venit în regie cu dorința de a răspunde de tot ceea ce făceam. Profesia de actor are un caracter interpretativ, iar regizorul e mai independent. Mai are importanță și faptul că drumul spre regie e mai ușor actorului decît operatorului sau scenografului. Dacă actorul e unul bun, e necesar să ai cultură, multe cunoștințe, capacitatea de a-ți imagina profilul viitorului film, înainte chiar de a fi tras primul metru de peliculă.

— Nikita Mihalkov, pentru cine faceți filme ?

— Cred că pentru un regizor care își închină viața în mod cinstit și cu pasiune profesiei sale, și pentru care asta reprezintă o cale de exprimare a ideilor și frămîntărilor sale, un drum de căutare a adevărului, întrebarea pentru cine lucrezi, nu poate sta în picioare. Bănuiesc că e vorba de gustul publicului, de posibilitatea lui de înțelegere și interpretare a filmului. Într-adevăr, dacă în filmul său regizorul s-a exprimat cu deplină sinceritate, filmul nu poate să nu găsească o rezonanță, fie și la o parte a publicului. Acest ecou poate fi pozitiv sau negativ. Filmul poate să placă sau să nu placă. În orice caz, reacția publicului va fi o reacție vie, activă. De aceea, cred eu, artistul trebuie să rămînă el însuși. personalitatea artistului fiind după opinia mea, principala calitate a unui regizor cinematografic.

ARETA SANDRU

turii, cum s-a întîmplat în „Piesă neterminată...“, „Oblomov“, „Griboedov“ sau „Ochi negri“. Întoarcerea la clasici ! „Sălășluiește în ei atîta energie, atîta dragoste față de om și față de țară, atîta atenție pentru fiecare ființă vie, atîta credință în puritatea ei ! Toate acestea se regăsesc la clasicii noștri : căutarea fără compromisuri a adevărului, capacitatea de a se sacrifica, neteama“. Cuvintele acestea nu aparțin lui Nikita Mihalkov, dar pot face parte dintr-un cod moral pentru care pledează filmele sale de epocă : frumosul — simbol al adevărului.

Sub semnul acestei maxime tarkovskiene stă și ultimul film al lui Nikita Mihalkov, OCHI NEGRI. Este o ecranizare, nu a unei singure opere, ci pornind de la cîteva scrieri ale lui A. P. Cehov, avînd în centru „Doamna cu cățelul“ (nuvelă transpusă cinematografic în 1959 de Iosif Heifiț, cu Ia Savvina și Aleksei Batalov). Este prima coproducție pe care o semnează regizorul, primul film realizat (parțial) dincolo de granițele țării sale, care i-a ridicat o problemă nouă : menținerea identității ruse, de care însă s-a achitat cu brio. Pelicula a fost prezentată în cea de-a patra zi a Festivalului de la Cannes, la o oră foarte matinală, felliniană, opt și jumătate (coincidență fericită a destinului !), proiecția fiind frecvent întreruptă de aplauze furtunoase și strigăte de „bravo !“. Era semnul primei confirmări, din partea publicului, a valorii filmului și a reușitei creatorului ei. Producătoarea Silvia D'Amico, din partea televiziunii italiene, RAI TV — producătoarea peliculei — avea de ce să fie mîndră, pentru că a avut inspirația să-i adune la un loc pe Cehov, Mihalkov și Mastroianni !

Hotărît lucru, ediția din acest an a Festivalului de la Cannes, ediție jubiliară — a 40-a, a reconfirmat prestigiul unei cinematografii (al celei sovietice) și a impus valoarea de excepție a trei dintre creatorii ei (Tenghiz Abuladze, Andrei Mihalkov Koncealovski, Nikita Mihalkov Koncealovski), ale căror filme au cucerit patru din cele șase premii importante ale competiției internaționale. Cannes 1987, „un festival peste care a plutit umbra lui Tarkovski“ — cum, exact și nostalgic, se exprima un cunoscut critic cinematografic — a însemnat un succes „de familie“, un triumf complementar al fraților Koncealovski, care, prezentîndu-și filmele în concurs sub pavilioane diferite (american și italian), și-au adjudecat premiile de interpretare pentru protagoniștii operelor lor : Barbara Hershley („SHY PEOPLE“, în regia lui Andrei) și Marcello Mastroianni („OCHI NEGRI“, în regia lui Nikita).

Un mister pe care nu ajungi să-l pătrunzi pînă la capăt

Pentru Nikita Mihalkov acest premiu nu este primul, dimpotrivă, filmele sale au fost recompensate la diferite festivaluri cinematografice (Kiev, Teheran, Chicago, San Sebastian), dar cred că are o anumită semnificație ; nu încununează valoarea operei, modalitatea de expresie, tema originală, ci priceperea, dăruirea, patosul, arta de a lucra cu actorul. Dacă Stanislavski ne-a lăsat un „îndreptar" pentru „munca actorului cu sine însuși", Nikita Mihalkov ar însemna (desigur, nu singular, dar de excepție !) un model pentru „munca regizorului de film cu actorul". Și nu numai cu actorul, ci și cu scenaristul, cu operatorul, cu pictorul scenograf, cu întreaga echipă implicată în actul de creație a unui film. „Procesul creației este viața mea Este o mare fericire cînd izbutești să supui materialul, cînd te simți creator — mărturisește Nikita Mihalkov. Munca regizorului cere dăruire și răbdare. Ea este un mister pe care nu ajungi niciodată să-l pătrunzi pînă la capăt, ca de altfel și cinematograful însuși".

Mastroianni: „Nikita — un mare artist, un creator neobosit"

Interesant de urmărit este procesul de creație a ultimului film — OCHI NEGRI — munca regizorului cu echipa de realizatori, stilul său de lucru, totul trăit, văzut, mărturisit de către Marcello Mastroianni (care nu-i la prima întîlnire cu Cehov ; pe vremea cînd juca în teatru, sub conducerea lui Luchino Visconti, a mai interpretat : Solionîi din „Trei surori", Astrov din „Unchiul Vania"... iar în curînd, din nou pe scena unui teatru italian, va juca în „Livada cu vișini", în regia lui... Nikita Mihalkov !), operatorul Franco di Giacomo (care a semnat imaginea la filme precum : „Marșul triumfal", în regia lui Marco Bellocchio, „Noaptea de San Lorenzo" — Paolo și Vittorio Taviani, „Cristofor Columb" — Alberto Lattuada, „Istoria" — Luigi Comencini), regizorul secund Rinaldo Ricci (asistent al lui Luchino Visconti, Mario Monnicelli, Luigi Comencini, Ettore Scola). Toți trei au fost puternic impresionați, realmente copleșiți de stilul laborios, inventivitatea, puterea de improvizație, geniul lui Mihalkov. Dar s-o luăm metodic : „est modus in rebus" spune un poet latin și regizorul sovietic este și el un om cu un mod perfect ordonat de lucru.

Nikita Mihalkov, Aleksandr Abadașian (care este scenograful lui permanent, încă de la debutul în regie ; și pentru că a venit vorba de permanențe, operatorul Pavel Lebeșev este de asemenea nelipsit în toate cele opt filme anterioare) și Suso Cecchi D'Amico au scris un scenariu, care însă nici pe departe nu poate să fie ceva definitiv, un plan ce trebuie riguros respectat.

— Mult timp am crezut că scenariul este decisiv în obținerea unei calități indiscutabile a filmului — spune Marcello Mastroianni. Or, atunci cînd lucrezi cu regizori de foarte, ridicat nivel artistic, cum ar fi, de exemplu, Visconti, Fellini, Antonioni, Scola sau Marco Ferreri, cu alte cuvinte, cînd cinematograful depășește cadrul profesionalismului pur, scenariul nu este important decît relativ, întrucît el nu constituie decît un punct de plecare, un embrion care se va dezvolta ulterior, care poate fi modificat complet în timpul turnării. La acest film, în cazul meu, am avut și eu un scenariu, un foarte bun scenariu. Dar, lucrînd cu Nikita, m-aș fi mulțumit și cu cîteva zeci de pagini, o descriere foarte generală, fiindcă el este nu numai un profesionist perfect, ci, în același timp, un mare artist, un creator neobosit.

— Am fost surprins, în mod agreabil, văzîndu-l pe Mihalkov modificînd scenariul — afirmă regizorul secund, Rinaldo Ricci. De exemplu, rolul guvernatorului orașului. Potrivit scenariului inițial, acesta era un om corpolent, gras chiar, plin de orgoliu, un tipic burghez provincial, care suferea, probabil, de o maladie cronică : mîinile îi tremurau în permanență. Pe platou, în timpul filmării, totul s-a schimbat. Colaborînd cu un interpret de talia lui Innokenti Smoktunovski, artist perfect, Mihalkov a refăcut cu ingeniozitate acest rol, astfel încît să se potrivească personalității și disponibilităților actorului. Rezultatul : un personaj cu totul diferit a fost creat : un bătrîn moșier decăzut, isteric, pradă maniei grandorii. Metamorfoza a fost făcută cu brio, realizîndu-se astfel o opoziție între guvernator și soția sa, o femeie generoasă, melancolică, timidă, o adevărată eroină în sensul profund cehovian. Astfel, totul a fost modificat fără întrerupere și filmul a avut numai de cîștigat din asta.

Pentru că am pomenit numele lui Smoktunovski, cred că n-ar fi lipsit de interes să precizăm și restul distribuției : Elena Safonova, Silvana Mangano, Marthe Keller, Oleg Tabakov, Serghei Larionov, Iuri Bogatîriev, Pavel Kadocinikov. Constelație de talente de prima mînă, multe dintre ele nu la prima colaborare cu Mihalkov, un „material" excelent calitativ pentru creație.

Nimic în plus, nimic în minus

Dar să revenim pe platou. Scenariul se metamorfozează, după cum am văzut. Atrage, implicit, după sine modificarea decupajului regizoral.

— De obicei, un operator citește scenariul și-și creează propria „imagine" despre viitorul film — mărturisește Franco Di Giacomo. Apoi el are un schimb de păreri cu regizorul și pictorul scenograf. De data aceasta, Nikita mi-a expus ideile sale și Aleksandr Abadașian — coscenaristul și, în același timp, scenograful filmului — a desenat secvență cu secvență. Erau niște desene extraordinare și atunci mi-am spus : Ce exactitate ! Lucrăm în stil american : totul întocmit riguros, conform scenariului, nimic în plus sau în minus (am calificat această manieră drept „stil contabilicesc"). Filmul a fost împărțit în trei blocuri principale : Rusia, Roma, Montecatini. Pe de altă parte, Rusia era subdivizată în Petersburg (turnare la Leningrad) și Sîsoiev (turnare la Kostroma). Petersburg : iluminare brutală, imagini reci, fără sentiment, transparente, neutre, mult vînt. Sîsoiev : provincia rusă, totul este mai plăcut, mai strălucitor, mai plin de viață. Pentru a avea o idee despre ambianța generală, Nikita mi-a arătat cîteva pînze ale pictorilor ruși. Roma : totul se prăbușește, totul e parcă vîndut la licitație, personajele sînt dezorientate, pe scurt, atmosfera din „Livada cu vișini". Montecatini : totul este inundat de soare, vestimentația este albă. Pe platou însă, totul a fost altfel. Doar „blocurile de lumină" și principalele conflicte ale subiectului au rămas intacte. Fiindcă Nikita este un vulcan de imaginație : el inventează fără încetare cîte ceva, transformă toate detaliile. Evident, acest stil, adesea, a creat situații deosebite, dificile chiar : necesitatea de a turna unele scene neprevăzute, treceri neașteptate de la plan-ansamblu la gros-plan etc. Or, eu apreciez acest stil, îmi place maniera aceasta de lucru, mi-e mult mai apropiată, fiindcă eu am convingerea că operatorul trebuie să pună în slujba camerei fantezia, imaginația creatoare a regizorului. De altfel, mie însumi îmi place să dau frîu liber imaginației...

În scenariul inițial mai apărea un „personaj" foarte important : o lespede de marmură, care servea ca pretext formal pentru călătoria lui Romano (Mastroianni) în Rusia. Pretextul a rămas, personajul însă... În ultimul moment, chiar în ajunul filmării, la Leningrad, Nikita Mihalkov a înlocuit această lespede de marmură cu o foaie de sticlă : Urmarea :

— Sticla mi-a pus mari probleme (spune Di Giacomo). Ea reflectă totul, camera de filmat, de asemenea. În schimb, actorii se văd prin sticlă, imaginile devin mai bogate, mai sugestive.

— Pentru mine, acest lucru a constituit o surpriză în plus (mărturisește Rinaldo Ricci). La început, am crezut că-i vorba doar de un amănunt, de o schimbare de ordin tehnic : o foaie de sticlă, incasabilă, este mai fină, mai ușoară decît o lespede de marmură, prin urmare mai ușor de manevrat pe platou. În realitate, această sticlă se transformă și ea, devine o lupă care mărește, o lupă prin intermediul căreia Mihalkov prezintă atmosfera oficială din străvechea Rusie. O invenție fericită : ea permite actorilor să se prezinte în toată complexitatea lor, creează o atmosferă grotescă.

Plămădit din praful scenei

Spuneam că Nikita Mihalkov ar reprezenta un model ideal în ce privește relația regizor-actor. Faptul ar putea să fie o consecință a primei iubiri : actoria. Dar nu e suficient, pentru că nu orice actor bun e și un regizor la fel de dotat, după cum și invers. Mai degrabă, cred că Nikita Mihalkov este plămădit din praful scenei, descîntat prin obiectivul camerei de filmat și ursit cu leacul geniilor ; apolinic și dionisiac, diversitatea în unitate. „Trăiesc viața tuturor personajelor filmelor mele. Trăiesc cu ele și prin ele ca și cum ar fi viața mea însăși" — destăinuire ce surprinde puternic pe cei care nu l-au văzut „la lucru".

— Știam că Nikita a debutat ca actor înainte de a se consacra regiei — afirmă Ricci. Lucru care se vede : în loc să explice, el arată actorilor ceea ce dorește să obțină într-o scenă sau alta. Eu lucrez în cinema de vreo 36 de ani, dar n-am avut prea des ocazia să văd un regizor care să poată juca, cu dezinvoltură, rapid, rolul unei bătrîne boieroaice, al unui nobil înfumurat, al unei femei misterioase sau timide, ori al unui funcționar care face plecăciuni în fața superiorului său. De fiecare dată cînd Mihalkov exemplifica vreun personaj, îmi aminteam de tînărul Visconti, care știa să obțină de la o actriță cînd și cum trebuie să plîngă, știa s-o facă să-și trăiască sentimentele și dorințele fără a recurge la lungi explicații. Spuneam că Nikita posedă, de asemenea, această forță magnetică și numeroși dintre colegii săi ar invidia acest har. În același timp, el reușește să creeze ritmul necesar, rapid și tensionat. Lui Mihalkov nu-i plac momentele trenante, de lîncezeală.

— Nikita, recunoaște fermecat Mastroianni, știe întotdeauna ceea ce vrea să obțină de la un actor și, mai mult, știe cum să obțină.

Da, Nikita Mihalkov Koncealovski știe *ce* și *cum*, să obțină. Taină a creației specifică geniilor, muzelor acestei „arte fără muză", pe care cu respect le pomenește și el adesea : Visconti, Eisenstein, Fellini, Bergman... Scopul declarat al trudei sale este de-a contribui la crearea unui „cinematograf de masă", lucru realizabil numai prin „personalități artistice diferite". „Cinematograful e viața mea și invers. Una o cuprinde pe cealaltă și o completează". Ce poate fi mai nobil decît să-ți mistui talentul pe altarul artei, să creezi frumosul pe drumul spre adevăr ? ! Aidoma Poetului, sub ochii lui, întunecata zare se îmbogățește „cu largi fiori de sfînt mister / și tot ce-i neînțeles / se schimbă-n neînțelesuri și mai mari"... !

Traducere, adaptare și prezentare
FRANCESCO GERARDI

DENEUVE, UN PARFUM!

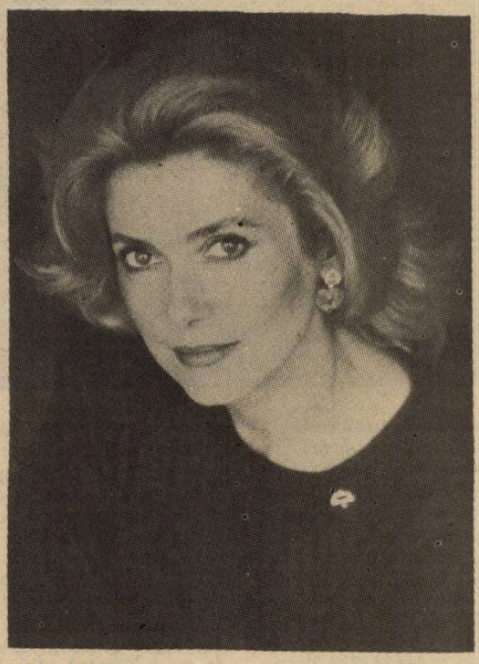

Frumusețea lui Deneuve a devenit ceva mai mult decît cea mai renumită din calitățile sale. Ea a inspirat multe filme de succes, a stimulat vînzarea parfumului Chanel nr. 5 și nu demult, a fost imortalizată în imaginea Republicii Franceze, prin noul chip al Marianei, sora mai mare a statuii Libertății. Dar ce putem spune despre femeia care se găsește în spatele acestei fețe senine, clasice, perfect proporționate ?

François Truffaut spunea o dată despre ea : „Catherine este în exclusivitate «cinema». Ea nu insistă cînd vorbește, nu accentuează punctul ei de vedere. Dar expresia impasibilă a chipului ei sublim sugerează adesea o existență dublă, plină de gînduri secrete. Acest fenomen îi permite să joace în dublu rol mai bine ca oricine altcineva".

„Ea este ca un diamant cu multe fațete" spunea Giovanni F. Treccanni, președinte al firmei „Parfums Phénix". „Este o surpriză permanentă pentru oricine că o femeie de o asemenea frumusețe este și un foarte bun om de afaceri".

Deneuve își dă perfect seama de modurile diferite în care publicul o înțelege. „Francezii mă văd altfel decît americanii ; în Franța sînt cunoscută mai mult ca actriță decît ca o franțuzoaică blondă și drăguță care toarnă filme de succes". Ca o altă manifestare a talentului ei, franțuzoaica blondă și drăguță a lansat și un parfum care-i poartă numele — Deneuve... Treccanni afirma : „Deneuve este o persoană sinceră : dacă nu-i place ceva, o va recunoaște deschis. I s-au prezentat mai mult de 250 de parfumuri pînă a găsit unul care să-i placă" — și care să-i poarte numele, am adăuga.

În ceea ce o privește pe Catherine Deneuve însăși, parfumul care-i poartă numele face deja parte din viața ei. El are un fel misterios, evaziv de a pluti peste lucruri, mesajul lui este tot atît de subtil și de complex ca și creatoarea lui. „Cînd femeile își aleg parfumul, trebuie să dovedească imaginație, precizează ea. Ce-ți spune parfumul despre propria-ți persoană ? El te completează, în funcție de limbajul pe care vrei să-l folosești. Cîteodată vrei să vorbești răsunător, cîteodată doar să șoptești. Parfumul e foarte legat de erotism. Unele persoane ar folosi termenul de feminitate, dar eu îl folosesc pe cel de erotism. Faci o alegere corectă a parfumului atunci cînd te-ai decis ce categorie de erotism reprezinți : violentă, francă sau misterioasă".

„Înainte de toate, mesajul parfumului Deneuve nu este evident de la început ; cu el nu stîrnești atenția de prima oară ; este mai degrabă o învăluire dublă, nu o posesie imediată. Parfumul acesta operează mai mult la un nivel secund" spune ea. „El nu dezvăluie totul imediat ; se schimbă după o oră și reacționează diferit la persoane diferite. Eu folosesc apa de toaletă în timpul zilei, iar seara parfumul. Exact aceeași situație cu ce obișnuia Coco Chanel să spună despre îmbrăcămintea creată de ea : E foarte potrivită pentru muncă și arată la fel de bine pentru seară."

NICOLETA PETRESCU
GHEORGHE DARAGIU

O corabie plutește pe Tibru spre Guadalquivir

Roma, Piața Spaniei. Sub lumina lunii și a bolții cerești pline de diamante strălucitoare, locul acesta te fascinează. Pare o uriașă corabie ce poartă Ambasada Spaniei (de unde i se trage și numele), în fiecare noapte pe Tibru către Marea Tireniană și de aici — după ce sărută în chip de „noapte bună" plaja Ostiei, încărcată de istorie și legendă — spre Spania pentru a da somnului parfumul Guadalquivirului.

Corpul acestei corăbii în care se oglindește uriașul candelabru al nopții îl formează o fîntînă în formă de barcă : Fontana della Barca — operă a lui Bernini. 136 de trepte realizează o scară ce se bifurcă de la jumătate în sus și pe care se urcă pe catargul format din obeliscul egiptean adus în 1789 din porunca Papei Pius VI. De acest „catarg" se prinde o velă care nu este alta decît Trinita dei Monti, biserica înălțată de regele Franței, Carol VIII pentru călugării Ordinului „Saint — François de Paul" și care aparține astăzi Ordinului „Sacré-Coeur".

„Mateloții", care adastă pe „treptele Spaniei", cum mai este numită scara, sînt tineri care se distrează cîntînd, artiști plastici mai mult sau mai puțin talentați care-și expun în intimitatea nopții lucrările în așteptarea unei persoane dispuse să plătească pentru o operă de artă decît pentru consumația la un restaurant sau bar, artiști care nu ezită, moțăind de multe ori de somn, să-ți creioneze portretul.

Sînt și perechi de îndrăgostiți care, firesc, se sărută sau își spun șoapte de iubire în liniștita noapte romană, alături de singuratici care-și caută iubirea sub oblăduirea „Imaculatei Concepțiuni" monumentul înălțat de Papa Pius XI în 1854. Între toți aceștia, își găsesc un loc și cîțiva dintre hippyes-ii Romei care folosesc drept pat sub cerul liber aceste trepte șlefuite de miile de pași ce se perindă zilnic pe aici.

„Una chitara Vagabonda" interpretează o melodie plină de viață, ca și florile care acum lipsesc dar al căror parfum obișnuiții pieții îl simt învolburîndu-se de neodihnă.

Ne integrăm în atmosferă, trăind bucuria tinereții, dar nu putem rămîne mult aici, deoarece Roma îți lansează chemări ademenitoare către alte locuri minunate, care trebuiesc văzute în splendoarea lor în chiar arșița nopții.

Părăsim Piazza di Spagna, promițînd să revenim în dimineața următoare...

Peisaje, portrete, flori...

Iată-ne spre amiază urcînd din nou „treptele Spaniei". Piața a îmbrăcat o haină nouă, haina florilor, devenind o paletă de culori vii. Un parfum care te îmbată înmiresmează această „Terra del fiore". „Mateloții" serii se metamorfozează în minunate florărese care-și invitau clienții într-un limbaj ce aducea mult cu o arie de operă. Artiști visători la glorie sau preocupați de obținerea celor necesare traiului sau petrecerii unei nopți la Roma, concurau vînzătoarele de flori. În piață domnește temperamentul italian și chiar dacă nu faci parte din ginta latină și porți blazonul anglo-saxon, cît stai aici nu poți fi decît latin. Aceasta este marea frumusețe, atracția ce dă farmecul inegalabil al pieții.

Înaintînd prin hățișuri de peisaje și portrete, flori, artiști, florărese și turiști, ajungi la floarea cea mai minunată ce este prinsă la butoniera pieții : Trinita dei Monti. În interiorul ei turistul poate admira fresce de o mare frumusețe realizate de cunoscuți maeștri, printre care Zuccari, Hebia și Daniel de Volterra.

Privind spre Colegiul De Propaganda Fide, aflat în vecinătatea pieții, simți că nu ești singur prin aceste locuri. Ai sentimentul că alături de tine se află spiritul marilor noștri latiniști Gheorghe Lazăr, Simion Bărnuțiu, Samuel Micu care au studiat aici, au cercetat originile noastre latine susținînd la întoarcerea în Transilvania oprimată, pe baza documentelor descoperite aici, latinitatea poporului român. Călcăm pe aceste locuri, la ani buni după ei, purtînd în suflet respectul și recunoștința pentru truda și patriotismul lor.

Încărcătura emoțională declanșată de clipele petrecute în intimitatea acestor frumuseți îți dau sentimentul certitudinii că nu există un loc mai plăcut în toată Roma, Piazza di Spagna. fiind, astfel Arcadia Cetății Eterne... Et in Arcadia ego !...

ION NICA

BIROUL DE TURISM

dosar bttt

PENTRU TINERET

TURDA

● Așezarea s-a dezvoltat în lunca fertilă a Arieșului. În subsolul său există o importantă resursă naturală, sarea, de prezența acesteia legîndu-se apariția și continuitatea așezării. Primele urme de locuire descoperite sînt din epoca bronzului. Alte dovezi materiale identificate atestă faptul că sarea din vecinătatea așezării era exploatată de daci cunoscuți și sub numele de agatîrși, în timpul cărora localitatea se numea Potaissa sau Potavissa.

● După cucerirea unei părți din Dacia de către romani (105—106 e.n.), viața așezării a continuat sub același nume. Inițial, Potaissa era o localitate modestă, un simplu vicus, adică sat. Întrucît acest sat era situat pe principalul drum care traversa Dacia de la sud la nord, legînd centrele ei administrative și militare Sarmizegetusa și Apulum cu Porolissum (azi Moigrad, ultima localitate de la granița nordică a imperiului) și în apropierea unor ocne de sare, pe care romanii le-au exploatat sistematic, a cunoscut o dezvoltare economică rapidă, ce a dus la creșterea numărului populației sale și la varietatea ocupațiilor.

● Documentar, orașul sub numele de Turda este amintit în anul 1075.

În legătură cu numele localității au fost formulate mai multe ipoteze. Cea mai circulată dintre acestea presupune că Turda ar fi la origine un nume de persoană.

La începutul stăpînirii maghiare în Transilvania, Turda era un mic centru economic, depinzînd de un centru militar administrativ situat la cîțiva kilometri spre sud-vest, pe teritoriul satului Moldovenești (pe DN 75), unde, probabil, se afla „Cetatea Turda" menționată în actul din anul 1075. Această cetate a fost părăsită, pentru că, probabil, a fost distrusă de către tătari, în timpul năvălirii din anul 1241.

După această dată, Turda s-a refăcut și s-a dezvoltat repede.

● În a doua jumătate a sec. al XIII-lea, în Turda au fost aduși colonișți sași, „oaspeți" în documente, pentru a lucra la exploatarea salinelor. În anul 1291, acești „oaspeți" au fost scoși de sub autoritatea voievodului Transilvaniei și al comitelui de Turda, dîndu-li-se dreptul de a-și alege singuri judele (primarul) și de a apela direct la rege pentru toate problemele ce îi priveau. Acest drept a însemnat transformarea Turdei medievale într-un oraș „liber", supus regelui, dar beneficiind de anumite privilegii.

● Creșterea importanței orașului este indicată de faptul că aici s-a ținut, în anul 1288, prima dietă, adunare generală a reprezentanților nobilimii din Transilvania. De atunci, voievozii Transilvaniei au convocat mereu astfel la diete la Turda.

● Turda a trăit toate marile frămîntări istorice ale Transilvaniei, începînd cu răscoala de la Bobîlna (1437) în timpul căreia nouă dintre conducătorii săi au fost executați aici, iar trupurile lor lăsate să atîrne în spînzurători, pe un deal din apropiere, care de atunci poartă numele de „Dealul spînzuraților".

● În anul 1456, Iancu de Hunedoara a pornit din Turda în ultima sa campanie antiotomană, încheiată cu victoria de la Bălgrad din anul 1467, iar Matei Corvin a înfrînt aici complotul nobiliar urzit contra sa.

● În anul 1944, în Turda s-au dat lupte grele pentru alungarea de pe teritoriul său, de către armata română împreună cu trupe de tancuri sovietice, a trupelor fasciste. Luptele au durat trei săptămîni, orașul fiind definitiv eliberat în ziua de 4 octombrie 1944.

● Casa principilor reprezintă cel mai valoros monument de arhitectură medievală civilă din raza orașului și singurul palat de la sfîrșitul sec. XV—XVI, ce se mai păstrează în Transilvania. A fost construit în anul 1560 și a aparținut familiei Bathory.

Arhitectura palatului, în esență gotică, a cunoscut numeroase prefaceri, cea mai importantă fiind cea din sec. al XVI-lea, cînd i s-au suprapus elemente ale Renașterii. Palatul a fost refăcut și în 1818, 1886 și 1910. El apare ca o construcție de plan patrulater, cu fațada principală estetică lungă de 20 m, prelungită încă 10 m cu o anexă fără etaj. Înălțimea clădirii este de 11,40 m. Este realizată din piatră ecarisată și cărămidă.

Clădirea a găzduit pe participanții la dietele Transilvaniei, ultima avînd loc în anul 1759.

● Monumentul dr. Ioan Rațiu, luptător pentru drepturile poporului român din Transilvania.

Monumentul, operă a sculptorului Cornel Medrea, îl reprezintă pe dr. Ioan Rațiu în cel mai însemnat moment al vieții sale, la procesul memorandiștilor, desfășurat la Cluj, în anul 1894. Pe două din laturile postamentului există cîte un basorelief care înfățișează scene din timpul procesului, iar pe latura din față, alături de numele dr. Ioan Rațiu, sînt săpate în bronz, cuvintele lui spuse în timpul depoziției la proces : „Existența unui popor nu se discută, ci se afirmă".

● Monumentul eroilor români căzuți în lupta pentru alungarea armatei hitleriste din orașul Turda, ridicat în centrul localității. Monumentul poartă inscripția evocatoare : „5 septembrie-4 octombrie 1944. Slavă eroilor români căzuți în luptele pentru eliberarea orașului Turda".

Monumentul evocă eroismul cu care au luptat ostașii Diviziei 2 vînători de munte, ai unor subunități de grăniceri ai corpului 6 teritorial român pentru zdrobirea inamicului din zona orașului Turda.

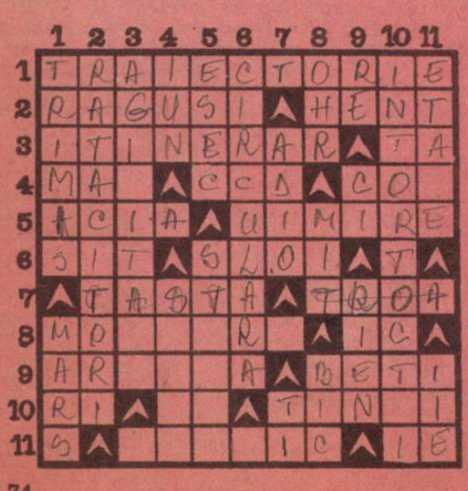

DRUMURI

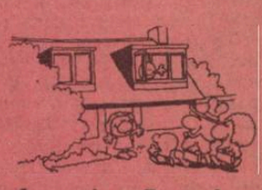

Orizontal : 1) Drum de parcurs 2) A vorbi gros — Infracțiune la fotbal 3) Drum marcat — Stația lui 23 ! 4) Barieră de oprire la drumul fără pulbere — Pseudonimul lui Constantin Cristobald — Stă în calea vinului 5) Aici (reg.) — Mirare 6) Situație (abr. uz.) — Gheață întîlnită în drumul navelor 7) Apăsată la calculator — Călător pe drum de fier 8) Pornit la drum (pl.) — Întors aici ! 9) A prinde infractorul — Nu țin drumul drept 10) Ultimele drumuri ! — Beți cu bețe ! — Drumuri pe hartă 11) Tot pe drum, pe drum, pe drum... — ...și, în sfîrșit, o stație !

Vertical : 1) Pus pe drumuri — Drum lung în armată 2) Nu țin drumul drept 3) Mijloc de orientare, de găsire a drumului 4) Iunie (abr.) — Drum prin țară 5) Accident — Oprire din drum (pl.) 6) Drum cu sens giratoriu (fem.) 7) Se spune cînd drumurile se despart — Luați de pe margine ! 8) Culme în RFG — Pisoi — Tatăl... copiilor 9) Capătul cărării — Principale la centru ! — Nimic (franc.) 10) Drumuri încrucișate (pl.) 11) Oprire la drum (pl.) — Cămașă de in (inv.) Dicționar : CCD, ICIA, OHR, BIC, RIEN, IIE

STELIAN-RADU CACUCI

Maimuţa cu blană aurie

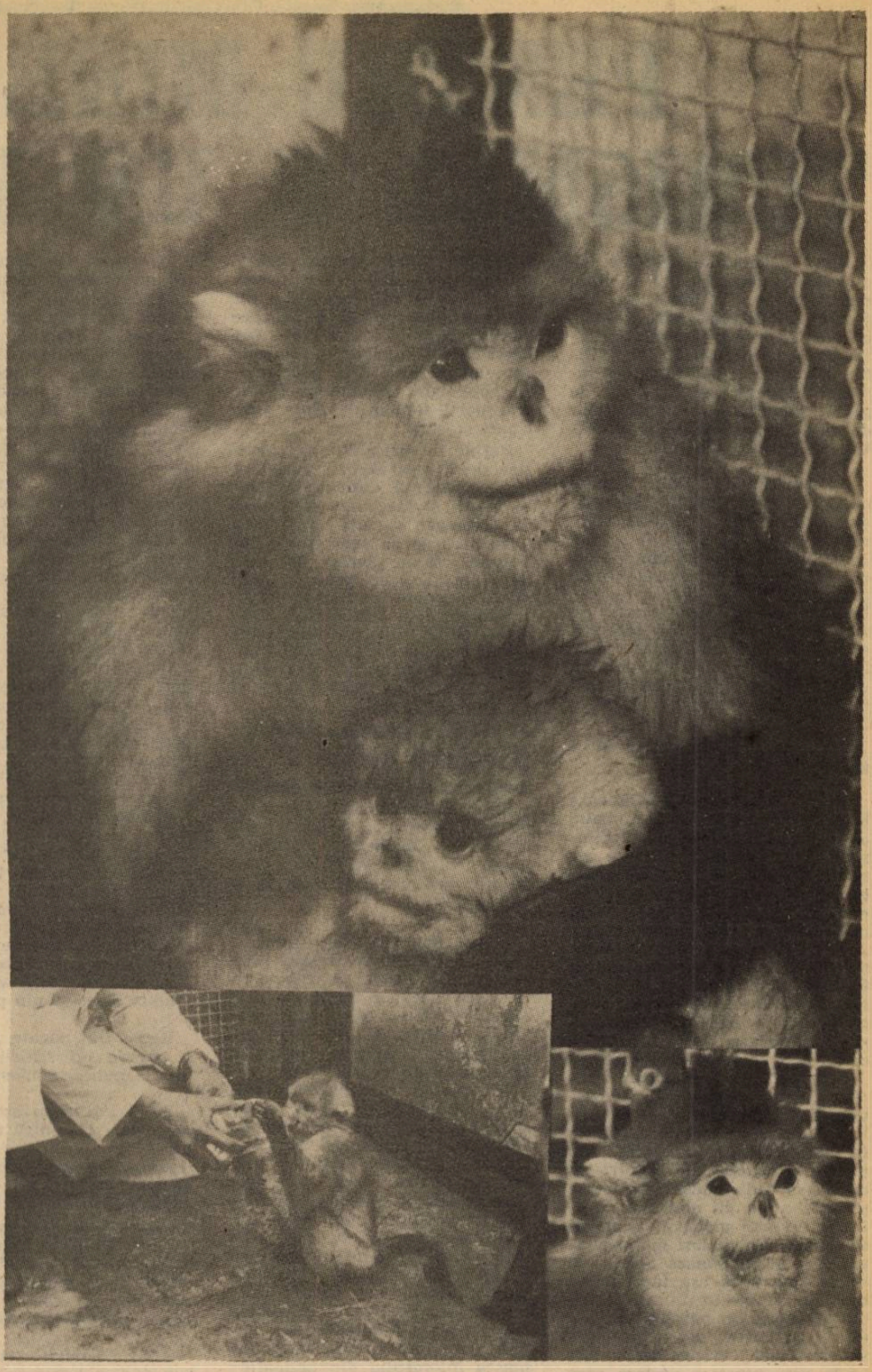

Nu demult, au fost prinse într-o pădure din judeţul Wixi, aflat în partea nord-vestică a provinciei Yunnan (China), patru maimuţe cu blana aurie, o specie de maimuţe rară şi preţioasă în lume. Maimuţa cu blană aurie de Yunnan face parte din familia colodibae, ordinul primatelor, fiind o specie superioară de maimuţă. Această maimuţă trăieşte, în principal în pădurile alpine cu altitudinea de 3 400—4 000 metri din nord-vestul provinciei Yunnan şi din sud-estul Tibetului. În trecut, unii specialişti susţineau că maimuţa cu blană aurie de Yunnan este un animal dispărut demult. Specialiştii de la Institutul de Cercetări Zoologice din Kunming de pe lîngă Academia Chineză de ştiinţe au descoperit, din întîmplare, în cursul unor investigaţii cu privire la resursele de animale sălbatice, urmele unor specii de maimuţă. Ţăranii de naţionalitate lisu au reuşit să prindă într-o pădure aflată la o altitudine de 3 800 de metri, patru maimuţe cu blană aurie de Yunnan, printre care două femele mature, o femelă pui şi un mascul nou născut.

Maimuţa cu blană aurie are o figură ciudată şi foarte simpatică, de aceea mai este supranumită şi „maimuţa frumoasă". Are ochii mari, albaştri, nările ridicate, iar pe cap are părul în formă de căciulă. Coada ei este lungă cît lungimea totală a corpului. O maimuţă matură are greutatea de circa 12 kg. Puiul de maimuţă albă are blana alb-cenuşie, dar cînd creşte mare, blana de pe spate devine neagră, dar cea de pe braţe şi abdomen rămîne alb-cenuşiu. Acestor animale le place să trăiască în turme şi sînt extrem de blînde. Descoperirea maimuţelor cu blană aurie are o mare valoare ştiinţifică pentru studierea evoluţiei, ecologiei şi ereditătii celulare a animalelor din ordinul primatelor. Au fost create condiţii prielnice pentru ocrotirea şi domesticirea acestui animal preţios.

Sfaturi pentru tinerii turişti

CUM DESCOPERIM NORDUL

- **urmăriţi faţa stîncilor izolate aflate în locuri mai golaşe ; partea îndreptată spre nord este „învelită" cu muşchi şi licheni.**
- **sub pietre, pămîntul este mai umed în partea dinspre nord.**
- **ierburile, florile sînt mai rare şi mai puţin dezvoltate în partea de miazănoapte a poienii.**
- **arborii izolaţi, îşi îndreaptă mai mult crengile spre sud.**
- **toţi arborii foioşi au coaja mai groasă şi învărtoşită spre nord de unde vin vînturile reci.**
- **furnicile îşi construiesc furnicarele înspre sud, la adăpostul arborilor ; muşuroaiele sînt mai abrupte înspre nord.**
- **iarna, în zone despădurite, cele mai abundente acumulări de zăpadă se produc în locurile orientate spre nord.**
- **zăpada, cînd vremea se încălzeşte, începe să se topească mai întîi în părţile orientate spre sud.**

I. M.

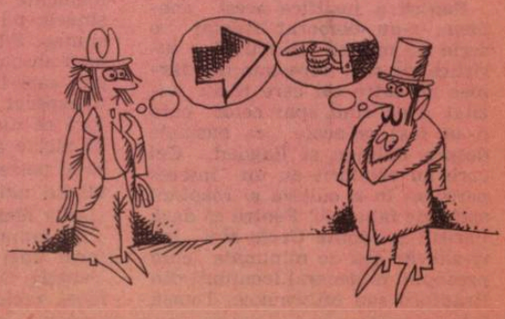

ALDOUS HUXLEY:

PENTRU MINE TURISMUL E UN VICIU

Rep : Domnule Huxley, ne adresăm dumneavoastră ca unui mare iubitor al călătoriilor, cărora le-aţi dedicat patru volume de note şi eseuri. Să amintim cititorilor noştri titlurile lor : „Pilat glumind", „Pe drum", „Adonis şi alfabetul" şi „Dincolo de golful Mexic". Am dori să aflăm de ce, după părerea dumneavoastră, călătoresc oamenii ?

Aldous Huxley : Unii oameni călătoresc în interes de serviciu, alţii ca să-şi îngrijească sănătatea. Dar nu bolnavii şi nici oamenii de afaceri nu umplu marile hoteluri şi buzunarele proprietarilor lor, ci aceia care călătoresc „de plăcere", cum se zice. Epicur, care n-a călătorit niciodată decît cînd a fost exilat, căuta în propria lui grădină exact ceea ce caută şi turiştii noştri în străinătate.

Rep. Aşadar, fericirea. Şi o găsesc ?

A. H. : Cei care frecventează locurile de odihnă găsesc probabil că această întrebare, cu răspunsul negativ subînţeles, le este oarecum impusă. Pentru că turiştii sînt, în esenţă, un trib foarte mohorît. Am văzut chipuri mai luminoase la o înmormîntare decît în Piazza San Marco. Majoritatea turiştilor arată într-adevăr fericiţi numai cînd pot să se întovărăşească şi să se prefacă pentru o oră scurtă şi precară că sînt la ei acasă. De te întrebi de ce au mai venit în străinătate ? !

Fapt este că prea puţini turişti iubesc într-adevăr turismul. Dacă fac efortul şi cheltuiesc bani ca să călătorească o fac nu atît din curiozitate sau pentru distracţie, sau pentru că doresc să vadă lucruri frumoase şi străine lor, cît mai ales într-un fel de snobism. Oamenii călătoresc din acelaşi motiv pentru care colecţionează opere de artă : pentru că aşa face lumea bună. A merge în diverse locuri de pe suprafaţa pămîntului este un lucru corect din punct de vedere social ; cineva care a fost acolo este superior acelora care n-au fost. În plus, călătoriile oferă ocazia să discuţi ceva la întoarcerea acasă. Subiectele de conversaţie sînt şi aşa puţine la număr, încît nu face să neglijezi posibilitatea de a adăuga încă unul la rezerva proprie.

Pentru a justifica acest snobism, s-au elaborat treptat o serie de mituri. Obiectivele turistice şic sînt aureolate de farmec de către cei care le-au vizitat, pînă cînd apar celor care n-au fost pe-acolo ca basmele despre Babilon şi Bagdad. Cei care au călătorit au un interes personal în a cultiva şi răspîndi astfel de fabulaţii. Pentru că dacă Parisul şi Monte Carlo sînt într-adevăr aşa de minunate cum presupun în general locuitorii din Bradford sau Milwaukee, Tomsk şi Bergen, atunci meritul turiştilor care au vizitat în fapt aceste locuri este cu atît mai mare, iar superioritatea lor faţă de cei care rămîn acasă este enormă. Din acest motiv (precum şi datorită faptului că plătesc pe proprietarii hotelurilor şi companiile de transport) fabulaţiile sînt întreţinute cu sîrg.

Puţine lucruri sînt mai patetice decît spectacolul turiştilor fără experienţă, crescuţi în aceste mituri şi care se străduiesc cu disperare să facă realitatea exterioară să se conformeze fabulaţiei. Ei au plecat de-acasă de dragul acestor mituri şi, mai puţin conştient, în numele snobismului ; a-şi recunoaşte dezamăgirea în faţa realităţii ar însemna recunoaşterea propriei nebunii de a fi crezut în poveşti şi le-ar retrage meritul de a fi pornit în pelerinaj.

Sărmanii sclavi

Rep. : Pornind de la tema interviului nostru, „Turism şi cultură", nu consideraţi că pelerinajele culturale ar putea constitui totuşi una din motivaţiile turismului ?

A. H. : Snobismul care decretează că trebuie să iubeşti Arta — sau, mai exact, că trebuie să fi vizitat locurile unde poate fi văzută Arta — este aproape la fel de tiranic ca acela care îndeamnă la vizitarea locurilor unde se poate vedea Viaţa.

Toţi sîntem mai mult sau mai puţin interesaţi de Viaţă, chiar şi de acea felie mai urît mirositoare care se află în Montmartre. Dar gustul pentru Artă — sau, oricum, pentru genul de artă care se află în galerii şi biserici — nu este nicidecum universal. Cazul sărmanilor turişti, care din motive de snobism, vizitează Roma şi Florenţa este chiar mai patetic decît cazul acelora care, din aceleaşi motive, se îndreaptă spre Paris şi Monte Carlo. Turiştii care „fac" o biserică poartă masca interesului din obligaţie ; dar ce plictiseală, ce oboseală totală a spiritului se citeşte, prea adesea, în ochii lor ! Iar pe dinăuntru, această oboseală se simte şi mai acut tocmai din nevoia de a simula atenţia vrăjită şi extazul ipocrit. Există momente cînd nici carnea, nici sîngele nu mai pot suporta tensiunea. Filistinismul refuză în mod absolut să plătească tributul pe care-l datorează gustului. Exasperat şi sfidător, turistul jură că nu va mai pune piciorul în nici o altă biserică, preferînd să-şi petreacă zilele în holul hotelului citind ziarul continental „Daily Mail".

Mi-amintesc că am fost martorul unei astfel de rebeliuni la Veneţia. O companie de vaporaşe făcea reclamă la excursii de o după-amiază pe insula Torcello. Ne-am rezervat locuri şi la ora stabilită, am pornit în compania a încă şapte sau opt turişti. Romantică în izolarea sa, Torcello apărea din lagună. Căpitanul vasului a tras la marginea unui debarcader în paragină. La o depărtare de o milă, pe cîmp se ridica biserica, care adăposteşte unele din cele mai frumoase mozaicuri din Italia. Am coborît pe ţărm — toţi, în afara unui cuplu de americani hotărîţi, care, aflînd că obiectul de interes pe această insulă era doar o altă biserică, s-au decis să rămînă aşezaţi comod pe vapor pînă la întoarcerea grupului. I-am admirat pentru fermitate şi cinste. Dar în acelaşi timp, m-am gîndit cu tristeţe că au bătut atîta drum şi au cheltuit atîţia bani doar pentru plăcerea de a sta într-o barcă cu motor legată de un chei putred. Şi cînd te gîndeşti că erau abia la Veneţia ! Greaua încercare la care urmau să fie supuşi în Italia nici nu începuse încă. Padua, Ferrara, Ravenna, Bologna, Florenţa, Siena, Perugia, Assisi şi Roma cu nenumăratele lor biserici şi picturi pe care mai trebuiau să le privească înainte să atingă în sfîrşit binecuvîntata ţintă — Neapole — de unde li se permitea să se îmbarce pe vaporul ce avea să-i ducă acasă, peste Atlantic. Sărmanii sclavi, m-am gîndit ; şi ce stăpîn exigent !

Rep. : Din păcate, într-adevăr, şi aceştia sînt turişti. Sau cum le-aţi spune dumneavoastră ?

A. H. : Numim astfel de oameni turişti pentru că nu stau acasă.

Biblioteca de voiaj

Rep : Credem, totuşi în interesul turismului şi, de ce nu, al omenirii, că mai există şi o altă categorie de călători. Ce-ar însemna pentru ei turismul ?

A. H. : Pentru călătorul înnăscut, turismul este un viciu copleşitor. Ca alte vicii, el este dictatorial, solicitînd timpul, banii, energia victimei, precum şi sacrificarea confortului ei. El cere, iar călătorul înnăscut dă de bună-voie, chiar nerăbdător. În paranteze fie spus, majoritatea viciilor cer considerabile sacrificii. Nu e greşeală mai mare decît aceea de a crede că viaţa vicioasă este una de plăceri neîntrerupte.

Rep : Să vă mai întreb oare dacă vă consideraţi un călător înnăscut ? !

A. H. : Cinstit vorbind, pentru mine turismul e un viciu. Mi-este aproape la fel de greu să rezist tentaţiei de a mă complace în el ca şi tentaţiei de a citi eterogen, omnivor şi fără un scop precis. Din cînd în cînd, este adevărat, iau hotărîrea disperată să mă îndrept. Creionez programe de lecturi utile şi serioase ; încerc să-mi transform voiajele hoinare în excursii sistematice prin istoria artei şi civilizaţiei. După puţin timp, recad în vechile greşeli. Deplorabilă slăbiciune ! Încerc să mă consolez cu speranţa că pînă şi viciile îmi pot fi de folos.

Rep : Fiindcă aţi pomenit de cărţi, se poate face turism fără lectură ?

A. H. : Toţi turiştii se hrănesc cu o iluzie, de care nu pot să se vindece complet, oricît de multă experienţă ar avea ; ei îşi închipuie că în cursul călătoriilor vor găsi timp de citit. Se şi văd la capătul unei zile de vizite sau de şofat, sau stînd în tren, dînd studios paginile tuturor lucrărilor vaste şi serioase, pe care în existenţa obişnuită nu-şi găsesc timp să le citească.

Rep : Să înţelegem de aici că e mai indicat să evităm lectura, sau că numai anumite cărţi îndeplinesc condiţiile pentru a fi citite în timpul călătoriilor ?

A. H. : O îndelungată experienţă m-a învăţat să-mi reduc întrucîtva dimensiunile bibliotecii de voiaj. Dar chiar şi acum sînt mult prea optimist în ce priveşte capacitatea mea de lectură în timpul călătoriei. Pe lîngă cărţile care ştiu că pot fi citite, continui să adaug cîteva volume imposibile în speranţa pioasă că vor fi citite cîndva, cumva. Tomuri groase au călătorit cu mine mii de kilometri de-a curmezişul Europei, şi s-au întors cu secretele neviolate. Dar în timp ce pe vremuri nu luam decît tomuri groase şi încă multe, acum iau numai unul sau două, iar în rest îmi pun doar genul de cărţi care ştiu din experienţă că pot fi citite într-o cameră de hotel după vizitele din cursul zilei. [...]

Cărţile bune pentru călătorie trebuie să fie prin calităţile lor esenţiale, un gen de lucrări pe care oriunde le-ai deschide să poţi găsi ceva interesant, complet în sine şi capabil să fie citit în timp scurt. O carte care solicită o atenţie continuă şi un efort mental prelungit este inutilă pe drum ; pentru că în cursul călătoriei timpul liber e scurt şi oboseala fizică mare, mintea este distrasă şi incapabilă de o concentrare prelungită.

Puţine cărţi sînt mai bune pentru călătorie decît o bună antologie de poezie, unde fiecare pagină conţine ceva complet şi perfect în sine.

La fel de bine adaptate ca poezia nevoilor călătorului sînt culegerile de aforisme şi maxime... Nu durează decît un mi-

Călător la... Mărţişor

„Patria literaturii“ lui Arghezi este mai întîi o oază de liniște, reculegere și instrucție în forfota marii metropole, este parcul intelectual al orașului în care pășești cu sfială, căci aici totul a fost orînduit de mîna Patriarhului de la Mărțișor care a trăit aici între 1927 și 1967.

Mărțișorul a fost mai întîi o gospodărie tradițională, în care firea și gîndul stăpînului — un „pater familias“ — și-a pus amprenta asupra spiritului locurilor și asupra a tot ce se cuprinde, de la plăpînda iarbă și animalele necuvîntătoare pînă la propriii săi copii.

Cînd voiești a bate toaca de la intrare ca să vină El sau coana Paraschiva ori Mitzura să lege cîinii și să-ți dea drumul în universul mirific unde de la început simți geniul țărînii și zeul tutelar al fecundității. Lumina și aerul se filtrează printre ramuri ca într-o celebrare solemnă a vieții.

Mai întîi intrarea lungă și în stînga livada unde marele țăran din București trudea de primăvara devreme pînă toamna tîrziu cu săpăliga, cu grebla și comunica cu sevele vitale și germinațiile misterioase ale pămîntului care apoi se transmiteau prin condei ca să înflorească pe coala albă de hîrtie. Primăvara explodau în flori albe și roze cireșii și vișinii și aici hărniceau albinele din prisaca minunată să stoarcă staminele fragile de polen și să-l preschimbe în fluidul aromitor al mierii. Chiar că brazda se transforma într-o uriașă călimară și ogorul în coală de hîrtie, cum zice maestrul în poezia lui testamentară.

Toamna, în crama de alături fierbea mustul și se transforma în sîngele de chihlimbar al pămîntului și nucile cădeau cu zgomot înfundat în iarba pălită pe ruinele sîngerii ale toamnei, unde mîini mici le căutau și le spărgeau cu piatră să scoată miezul uleios.

Mărțișorul e un loc unde toată lumea se copilărește, căci așa l-a imaginat Arghezi care, repeta mereu în interviuri, că nu mai vroia să fie niciodată copil.

Aici la poartă, îi întîmpina Zdreanță cu lătrat de paznic cordial pe oaspeții maestrului, pe aici păștau caprele și iezii și căutau semințe cloștile cu puișori, pe acolo se bosumflau în cuiburi cartofii și napii, dincolo se aliniau simetric morcovii și păstîrnacul iar vrejii de fasole se ridicau pe cîrcei pînă în vîrful aracilor.

Aici maestrul „Potigraf“ tipărea *„Bilete de papagal“*, o revistă minusculă ca pentru furnici, unde în urmă cu peste 50 de ani au debutat niște copii care astăzi sînt valori perene ale literaturii noastre : Aurel Baranga, Maria Banuș, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu. La Mărțișor odată a venit și copilul Labiș și s-a fotografiat în ușa casei cu maestrul și soția sa, ca într-o întîlnire peste eternitate a posedaților întru poezie.

În casă totul era rostuit de „milostiva Paraschiva“, bucovineanca aceea care cu liniștile nordului românesc tempera vifornițele sîngelui oltean al maestrului pornit din sudul extrem, din Sicilia noastră. Și la intrare sînt aceleași glastre cu mușcate țărănești sîngerii, de o specie necunoscută, pe care eu le numesc *Arghezii*.

Tot spre sud, spre sud de București, s-a tras maestrul la maturitate, măcar și la sudul Bucureștilor, în dealul Piscului, pe șoseaua Olteniței în gînd să se întîlnească, pe vertebrele Dîmboviței și ale Argeșului patronimic — care nu este nici el departe — cu Dunărea originară.

O călătorie la Mărțișor, este ca o incursiune în copilărie.

AURELIU GOCI

nut să le citești și oferă subiecte de reflexie ore întregi.

Pentru călătorul care dispune doar de scurte jumătăți de oră, Enciclopedia Britanică este cartea perfectă, cu atît mai mult cu cît fiind, după cum presupun, un călător înnăscut, el este probabil și unul din acei cititori nesistematici și îngăduitori cu sine pentru care Enciclopedia prezintă un interes special atunci cînd nu e folosită pentru vreun scop practic. Eu nu plec nici pentru o zi de-acasă fără să iau un volum cu mine. Este cartea cărților. Dîndu-i paginile, răscolind prin rezervele de fapte fantastic de variate, pe care doar hazardul și ordinea alfabetică le-a adus împreună, mă desfăt cu viciul meu mental. Un volum disparat din Enciclopedie este ca mintea unui nebun învățat — depozitară a unor idei corecte, între care însă nu există nici o altă legătură decît litera B cu care încep. Faptul că nimeni nu înnebunește în procesul citirii Enciclopediei, sau nu devine o mină de cunoștințe inutile și nerelaționate se datorește uitării. Mintea are o vastă capacitate de uitare. Din fericire ! Altfel, în haosul amintirilor nefolositoare, ar fi imposibil să actualizăm ceva util și coerent... Să mulțumim cerului pentru puterea noastră de a uita. În ce privește Enciclopedia, această putere este enormă. Mintea reține numai ce are nevoie. La cinci minute după ce a citit despre spanacul de munte, omul obișnuit, care nu este nici botanist nici bucătar, a uitat totul. Citită de amuzament, Enciclopedia servește ca diversiune de moment ; nu instruiește, nu depozitează nimic pe suprafața minții care să rămînă. Nu face decît să omoare timpul și să stîrnească momentan mintea. Eu o folosesc numai de amuzament în călătoriile mele. Mi-ar fi rușine să mă complac fără sens într-o astfel de curiozitate acasă, în perioadele de muncă serioasă.

„Dacă aș putea să mă nasc din nou...“

Rep. : Domnule Huxley, în final permiteți-mi să vă adresez o întrebare de reporter. Nu se leagă prea mult cu tema noastră și totuși e irezistibilă. Sînteți romancier, nuvelist, poet, eseist, dramaturg, biograf, scenarist, călător și nu mai puțin critic de artă, istoric, sociolog, etnograf, arheolog. Ați dorit vreodată să fiți altceva ?

A. H. : Dacă aș putea să mă nasc din nou și să aleg ce să fiu în următoarea mea existență, aș dori să fiu om de știință — nu accidental, ci prin natură un om de știință. Soarta mi-ar putea oferi alte alternative : să am putere și avere, să fiu rege sau om de stat. Nu mi-ar veni prea greu să resping aceste tentații strălucite. Pentru că reținerea mea față de vîrtejul agasant al vieții practice e chiar mai puternică decît dragostea pentru bani și putere și, avînd în vedere că acestea nu se pot obține fără a te arunca în viața practică, le sacrific cu bucurie. E ușor să faci virtute dintr-o necesitate psihologică. Singurul lucru care m-ar putea face să ezit, ar fi dacă soarta mi-ar oferi geniu artistic. Dar chiar dacă aș putea fi Shakespeare, cred că tot aș alege să fiu Faraday. Este adevărat că gloria postumă a lui Shakespeare o întrece pe cea a lui Faraday ; lumea încă mai citește „Macbeth“ dar nu și „Cercetările experimentale în electricitate“ (chiar dacă se întîmplă să fie electricieni). Opera unui om de știință este o creație pe care alții o dezvoltă ; are implicații, evoluează. Dacă vrem să cunoaștem electricitate, citim ce au de spus succesorii și discipolii contemporani ai lui Faraday. Dar „Macbeth“ este o entitate și nu o descoperire pe care alții s-o poată perfecționa. Nu există progres în artă. Fiecare artist o ia de la capăt. Pe de altă parte, omul de știință începe de unde s-a oprit predecesorul său. Părerile și ideile se schimbă sub presiunea experienței, acumulate de la o epocă la alta. Partea instinctuală, emoțională a omului, fiind ereditară, rămîne neschimbată. Omul de știință oferă experiența care modifică ideile rasei ; cu timpul, descoperirile sale sînt depășite. Artistul nu se demodează pentru că lucrează cu un material imuabil. Versurile compuse de un poet din paleolitic ar putea încă emoționa. În schimb, opiniile unui astronom din paleolitic ar avea pentru noi un simplu interes istoric și academic.

Și cu toate acestea, încă aș prefera să fiu Faraday, nu Shakespeare. Faima postumă nu aduce nimănui prea multă satisfacție înainte de mormînt ; deși conștiința de a poseda un mare talent artistic trebuie să fie profund satisfăcătoare, iar utilizarea lui liberă o sursă de fericire, mi se pare că posedarea și utilizarea unui talent științific trebuie să dea și mai multă satisfacție. Pentru că artistul, a cărui funcție este exprimarea adecvată a emoțiilor umane comune, trebuie în mod fatal să-și petreacă mult din viață în lumea emoțională a contactelor umane. Reflecțiile sale asupra lumii, reacțiile personale la aceste contacte formează tema artei sale. Lumea în care omul de știință își petrece partea profesională a vieții este neumană, nu are nimic de-a face cu relațiile personale și reacțiile emoționale. Sîntem toți supuși muncii noastre ; personal, aș prefera să mă supun contemplației intelectuale decît emoției și să-mi folosesc sufletul profesional pentru a ști mai degrabă decît pentru a simți.

LIGIA TODAN

*) „Răspunsuri“ reale ale prozatorului Aldous Huxley — fragmente selectate din volumul „Pe drum“ — la întrebările imaginate de reporter pe tema „Turism și cultură“.

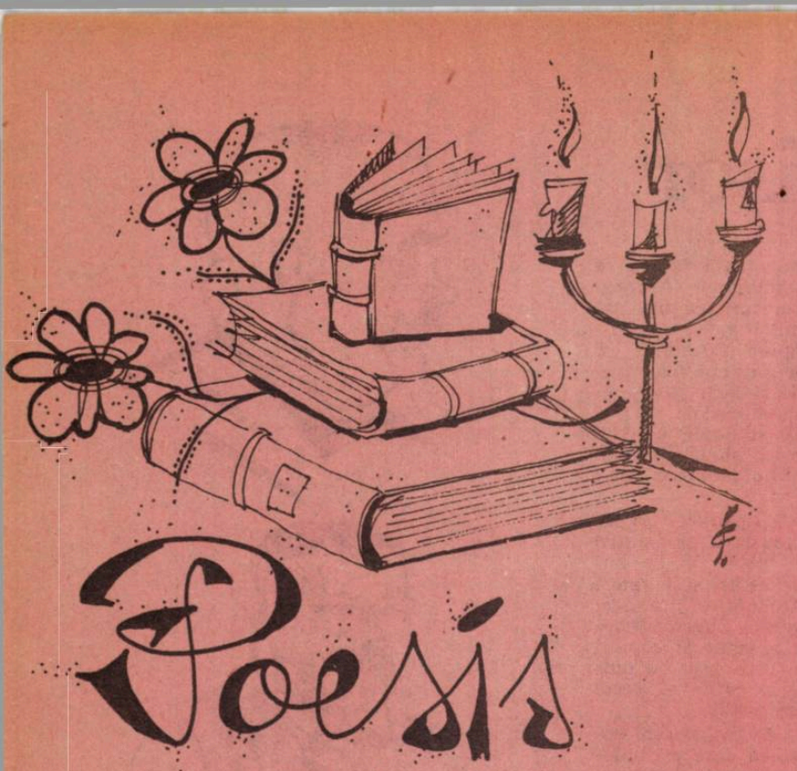

Poesis

Anunţ important

Pămîntul intră în reparaţie capitală.
Trebuie revizuite meridianele şi paralele,
cei doi poli
dar mai ales axa.
Întrucît mişcarea de rotaţie a rămas în urmă
faţă de progresele înregistrate de întreaga omenire
sînt necesare şi unele modernizări şi adaptări.
se recomandă tuturor
să parcurgă pe cont propriu
ecuatorul în douăzecişipatru de ore.

VASILE SMĂRĂNDESCU

Maternitate

Mi-e dor de tine ca de o zi de vară
Prin care trece-n zbor o căprioară.
Nici dragostea de mamă şi de ţară
Ca dorul tău de-acum nu mă doboară.

Sub clopotul întunecatei rochii
A început să crească încet eternitatea.
Eşti doar o boltă-ntinsă cît o cuprinzi cu ochii
Prin care fulgeră maternitatea.

GAVRIL MATEI ALBASTRU

Glas lăuntric ascultat

Se aude se aude se aude
plins mocnit de copil
Se aude se aude se aude
în după-amiaza cu mama fugind
pe uliţa satului singură
Presupuneri, tăgadă,
cerul desfrunzit peste noi
nelinişte
şi tatăl meu
pornit mereu
în căutarea
calului, ciinelui

Meşter zograv din Valahia
cu degete sîngerinde
pe un perete de lut
închipui prin secole
fuga noastră în munte
casa prădată
A fost demult tare demult
aceste mîini au ridicat
cetăţi în calea
cu primejdie ţesută
A fost demult tare demult
ca un plins înăbuşit de copil
glas lăuntric ascult...

GEORGE CHIRILĂ

HEMINGWAY

Un mare scriitor

Cînd „Papa" era încă tînăr, sărac şi fericit putea fi văzut în cafenelele literaţilor şi artiştilor de pe malul stîng al Senei, scriind un roman despre el şi tovarăşii lui de chef, despre „the lost generation" a anilor '20. „Fiesta" era o carte bărbătească şi foarte tristă, scrisă într-un stil foarte nou, simplu, dar impresionant, şi a făcut din autorul necunoscut un mare scriitor: ERNEST HEMINGWAY.

Într-o dimineaţă

Cu toate că era ceea ce era, laureat al celui mai mare premiu pentru literatură, că era atît de cunoscut în întreaga lume încît nu ar fi trebuit să îşi mai dorească altceva în plan literar, devenise un bătrîn trist şi melancolic, iar în 1961, într-o dimineaţă senină de iulie, cînd soarele se ivea după munţii ce înconjurau Sun Valley, din statul Idaho, a coborît desculţ în subsolul casei sale, şi-a încărcat puşca de vînătoare, iar un glonţ eliberat de mîna de artist i-a adus moartea (un pistol ar fi fost prea banal).

„Hemingway Ltd"

A trecut mai bine de un sfert de veac de cînd şi-a luat rămas bun de la arme. O vreme, spre sfîrşitul deceniului şase şi începutul celui următor, cînd Statele Unite ale Americii reuşeau să se regăsească, cînd blestemau războiul din Vietnam şi îşi plîngeau victimele, Hemingway părea a nu mai fi „la modă". Renumele lui a dăinuit totuşi, iar astăzi pare şi mai bine fundamentat.

Se ivesc, din moştenirea lăsată posterităţii, noi romane, povestiri, reportaje, corespondenţe. Se estimează că anual, doar în Statele Unite, se cumpără în jur de 1 milion de volume semnate Hemingway, iar anul 1985 a însemnat apariţia a noi trei biografii, plus un volum de memorii al fiului cel mare, Jack („Bumpy"), cel care, împreună cu cîteva rude, a înfiinţat „Hemingway Ltd.", folosind numele familiei ca marcă pentru articole sportive; undiţe, arme de vînătoare, echipamente etc.

Definiri

Indestructibilul, omul dur de pe dealurile verzi ale Africii se defineşte real prin prisma zilelor demult trecute: un om de zahăr, blajin, bun la suflet. Cum era însă „Ernie", „Hem", „Papa" cu adevărat sau cel puţin cum a rămas el în memoria afectivă a rudelor sale celor mai apropiate ori a vechilor prieteni, cum apare în multe fotografii îngălbenite de timp, în filmele — necunoscute pînă acum — ale unor amatori, cum se dezvăluie el pe el în scrisori, acestea intercalate cu citate din opera sa? Toate se găsesc în filmul omagial dedicat lui Hemingway de producătoarea BBC-ului, Anna Benson Gyles.

Cel mai bun

Paris, Veneţia, Madrid şi Pamplona; Kenia, Cuba, şi Key West; pădurile din Michigan, iar în Idaho, Valea Soarelui şi a morţii sale. Echipa BBC-ului a călătorit imens în căutarea martorilor (deveniţi din ce în ce mai rari) unei existenţe umane şi scriitoriceşti.

Realistul dur, cum a fost numit deseori, nu a existat cu adevărat şi cu atît mai puţin bărbatul fatal, etalîndu-şi muşchii şi părul de pe piept, cu care mulţi l-au identificat. Blînd, mai degrabă timid — aceasta este imaginea lui esenţială rămasă în sufletele supravieţuitorilor. Dar, „nu era uşor să o scoţi cu el la capăt", spune Jack, căci „Papa" era o persoană (şi mai ales o personalitate) dificilă, alcoolic şi gelos pe succesul colegilor săi, cum ar fi scriitorul Scott Fitzgerald, de fapt cel mai fidel prieten al său „cînd era treaz".

„Voia să fie întotdeauna primul, cel mai bun, campionul", îşi amintesc vechii prieteni, „indiferent că se afla la masa de scris, în ringul de box, la bar; se voia cel mai mare pescar, vînător, arcaş".

Prăjitura

Însă, în acea uriaşă pasiune a sa pentru coride, în aceea pentru spectacolul sîngeros din arenă era şi „convingerea că moartea îl aşteaptă după primul colţ", susţine Cawley, criticul. În primul război mondial, în anul 1918, aripa morţii a filfîit pentru prima oară deasupra vieţii sanitarului voluntar Ernest Hemingway. A fost grav rănit. Zece ani mai tîrziu, în Oak Park, cocheta suburbie a oraşului Chicago unde îşi practicase profesia de medic, tatăl său se sinucidea. Mama i-a trimis „nepreţuitului fiu" o prăjitură cu ciocolată, alături de revolverul sinucigaş... Ernie l-a aruncat în mare!

A fost admirat!

Atunci, la vîrsta de aproape 30 de ani, se afla la porţile celebrităţii. Fostele zile pariziene de sărăcie, visele îndrăzneţe şi primele victorii în mariajul cu mama lui „Bumpy" erau departe. Se căsătorise cu Pauline — nu frumoasă, dar bogată —, se stabilise pe ţărmul caraibian de la Key West, vîna leoparzi, bizoni şi alte sălbăticiuni în Massai, iar stilul lui de viaţă trezea mai mult interes decît scrierile lui.

Un călător în eternitate

A fost admirat ca un star de cinema și ca actor de cinema în rolul lui Hemingway ; a început să se identifice cu rolul care i s-a oferit. „Dintr-un anume moment al vieții sale — spune Hotchner, biograf — a devenit un fel de parodie a lui însuși". Doar sora sa, Sunny, regretă bîrfele despre beții pentru că i se par „teribil de exagerate". „Nu a băut niciodată pentru a se îmbăta. Obișnuia să bea ziua din sociabilitate, iar seara — sociabil — continua".

Reporter

În 1937 a plecat ca reporter în Spania, unde războiul civil împotriva dictaturii lui Franco era în plină desfășurare, apoi la Finca Vigia de lîngă Havana, unde se află în prezent un muzeu Hemingway. Acolo a scris — mult lăudată la vremea aceea — povestea de guerilă „Pentru cine bat clopotele", filmată cu Garry Cooper și Ingrid Bergman, a pescuit pești uriași și și-a agățat de undița farmecului său irezistibil noua soție, ziarista Martha Gellhorn, de astă dată nu bogată, dar drăguță.

Nobel

După un quasi semiesec, „Bătrînul și marea" răstoarnă toate ierarhiile prestabilite în materie de curente literare și de literatură „stricto sensu", devine mare „șlagăr", cucerește un triumf în '53 Premiul Pulitzer, iar un an mai tîrziu Premiul Nobel pentru literatură.

Pentru cine bat clopotele triumfului ?...

Vară periculoasă

Și totuși, cîndva ceva s-a rupt, s-a prăbușit în el ; nu mai era cuceritorul om de spirit, glumețul de altă dată ! Plecat la un safari în Africa, în decurs de 24 de ore, avionul său se prăbușește de două ori și se alege cu răni grave. Somnul îl ocolea, iar pulsul îi ajunsese la 225 bătăi pe minut.

În 1959, bîntuit de puternice depresiuni, se întoarce în Spania dragă lui pentru a integra un reportaj despre o coridă în „Vară periculoasă" (apărută abia în 1985). Vara vieții sale se lăsa greu scrisă. „Nu va mai ieși nimic, George, nu mai pot scrie", îi spunea înecat de plîns medicului dr. Saviers, bunul prieten de la Sun Valley. „Nu voia efectiv să realizeze că era bătrîn", spune Jack, „dar ce bătrîn superb ar fi putut fi !"

Ca despre orice mare personalitate artistică, *despre și în ceea ce îl privește pe Hemingway*, se va mai scrie mult, punctele de vedere vor diferi și vor fi din ce în ce mai subiective pentru că martorii vieții lui nu vor mai fi să depună mărturie despre cum era sau cum ar fi putut fi ; opera sa va fi citită, evaluată și reevaluată din noi perspective, raportarea ei la curente literare se va face, probabil, mereu altfel, dar scrisul lui *rămîne* același și mereu nou.

Nedisimulata dragoste pentru natură

Dragostea lui pentru NATURĂ plus NATURA umană, capacitatea de a se apropia de fiecare din noi, mereu din alt unghi și totuși pentru toți, vor fi întotdeauna acolo, în scrierile lui. Va depinde de cititorii viitorului să știe să găsească resurse în ei pentru a descoperi acestea și în pasajele în care ele apar cel mai puțin. Interdependența sau paralelismul între viața individuală și o partidă grea de pescuit sau un safari primejdios, traiul liber și atît de complex în mijlocul naturii, prietenoase și ostile în același timp, extazul în fața unui răsărit, a unui apus de soare sau de viață, uimirea în fața complexității ființei omenești, admirația bărbăției neafișate, nevăzute și neștiute decît de tine însuți în sălbăticia primordială a NATURII, ideea de confruntare supremă cu datul anterior nouă, oamenilor, pledoaria indirectă pentru păstrarea purității și a echilibrului inegal dintre „specii" sînt doar cîteva teme de meditație pe care Hemingway ni le lasă peste vreme.

Dacă...

Dacă sinuciderea pare un abandon în fața datului suprem — viața —, dacă umanitatea (nu numai Hemingway) nu poate ține pasul cu NATURALUL PUR și renunță la luptă pentru că NATURA este mai puternică, atunci haideți să ne întrebăm generic „Pentru cine bat clopotele ?" (făcînd abstracție de mesajul scris) și să presupunem că ele bat pentru mediul nostru ambiant, pentru spațiul nostru vital, fără de care noi am fi obligați să fim *altceva* decît am fost pînă acum...

Să lăsăm peștii uriași să ne domine, să lăsăm animalele sălbatice să ne „pregătească" nopți albe, iar noi să existăm pentru a le ocroti și a ne dovedi superioritatea în spațiu și timp.

Haideți să fim o clipă OAMENI !

Pentru cine bat clopotele inteligenței ?...

...Desigur și pentru Hemingway !...

GABRIELA ȘEICARU

Pa, zise el

pa, zise el arătînd cu degetul un bec de 40 de wați
lumea și-a secat nu numai rezervoarele de oil, uraniu și margarină
ci și rezervoarele de
dragoste imaculată, să-i zicem, velină
cum, au întrebat revoltate, iguanele ?
cum, au tresărit mușchii de pe copaci ?
cum, s-a revoltat batracianul somnolent,
de fapt reprezentantul broaștelor proletare,
cele adică neștestoase, fără casă-n spinare ?

cum să secе rezervoarele de dragoste
a urlat un Romeo înfuriat
mingiind pielea aproape catifelată
a unui șold — firește — de fată ?
cum să nu mai fie
s-a strîmbat pe hîrtie
un milionar obișnuit să iscălească polițe de o mie ?
dragostea este inepuizabilă, este ca un vulcan
care rupe mereu, an de an
și care costă din ce în ce mai puțin
o jumătate de dolar sau un franc sterlin,
doar nu este, au zis naturaliștii,
extrăgînd rădăcina pătrată din viitor
un condor ?
sau, doamne ferește, un minereu
un zăcămînt ca de pildă uraniu greu ?

dragostea este la îndemîna umanității

Spuseră cu toții,
O rație îndestulătoare
chiar în condiții de subdezvoltare
are fiecare

dar chiar atunci, chiar în clipa aceea
pe pămînt
în dicționare se scufunda
continentul acestui cuvînt

LUCIAN AVRAMESCU

Ana meșterului Manole

Ana, cum trezești tu ploaia,
și îi crești puterea ! Lasă
cu privirea-n ea poiene, ca
sufletul merindelor de-acasă.

Lîngă zid fă-ți trupul ca de smalț,
roșul buzelor ți-l mai amînă.
Cerul e doar nouă meșteri nalți,
cu al zecelea mai mult fîntînă.

Negru-Vodă va veni să vadă
ctitoria pătimită-ntr-însul.
Dar cînd se va umple de baladă,
o va-ncărunți-o veșnic plînsul.

HORIA GANE

Ceasul de divinitate

Da, a compune iarăși rombul,
cu latura prinzîndu-și soarele,
cînd se apleacă mult prea mult
să lumineze,
albele, hărăzitele, izvoarele.

Difuzionată cu știință și blîndețe
în atoatefăcătoarele,
cînd cheamă-se îndurerate să-mpreune
densele, proorocitele, hotarele.

Disprețuirea nesfîrșită să mă mînie,
cu neputința stingerilor, dreptele,
holocaustul ritm de-l simt dezmeticîndu-și
undele, nefrumoasele, procletele.

Să te simt, clipă cu contur fosforescent,
apropieri înspăimîntătoarele,
cînd timpu-și stringe umerii strivind latent
zvîcnirile, ilogice, arzătoarele.

ANA-MARIA SIRETEANU

Cum se caută banii după... miros

Cunoscuta expresie „banii n-au miros" a fost respinsă definitiv de Dita, un Doberman Pinscher în vîrstă de trei ani, care deosebește cu ușurință după miros o hîrtie de valoare adevărată de una falsă. Potrivit celor susținute de stăpînul ei, moscovitul Alexandr Taraikovski, ea poate face multe lucruri. De pildă, poate descoperi un inel de aur într-o grămadă de monde, chei și nasturi. Metalele rare și cu atît mai mult banii de hîrtie, a căror tehnologie de producție diferă de la o țară la alta, au un miros aparte. Cîinele poate fi învățat să distingă rubla de dolar, mărcile de franci sau lire sterline. Surprinde nu numai faptul că, posedînd un uimitor simț al mirosului, Dita recunoaște obiecte și descoperă după o lună urme în pădure, ci capacitatea ei de a înțelege ordinele și chiar dorințele oamenilor, spune stăpînul ei. Înainte de a găsi obiectul cerut, ea nu-l miroase niciodată, cum fac mulți alți cîini, ci reacționează numai după comandă. Adesea, ca să-și ajute stăpînul, Dita procedează independent — îi aduce o monedă care a nimerit sub pat sau apasă cu laba butonul liftului. Însușirile fenomenale ale cîinilor din rasa respectivă sînt demult cunoscute. Încă de la începutul secolului, în Rusia spaima infractorilor era Dobermanul Pinscher Treff, care a luat parte la prinderea a 1 500 de infractori. Deci atenție...

Corrida în lumea nouă

Lupta cu taurii este o tradiție a spaniolilor. Dar și dincolo de Atlantic, în Lumea Nouă corrida dobîndește numeroși adepți, în prezent ea putîndu-se compara doar cu fotbalul. Corrida a fost adusă în Lumea Nouă de conchistadorii spanioli. Vechi cronici spun că, în 1521, după ce a cucerit Tenochitlanul, capitala imperiului aztec, Cortez a construit în locul lui Ciudad de Mexico. După un an, vărul viceregelui Atenco cerea din Spania primul transport de tauri. Iar cea dintîi luptă cu tauri în Lumea Nouă a avut loc la 25 iunie 1526, la Ciudad de Mexico, în cinstea împlinirii a cinci ani de la căderea Tenochitlanului. De acum încolo, corridele au fost organizate în fiecare duminică, în piețele orașelor. Prima arenă pentru corridă a fost construită la Ciudad de Mexico în 1793, pe locul unde astăzi se află Muzeul de artă. Actuala arenă din Ciudad de Mexico, unde fiecare puști mexican visează să ajungă, a fost construită în 1888 de toreadorul Bernardo Gavino.

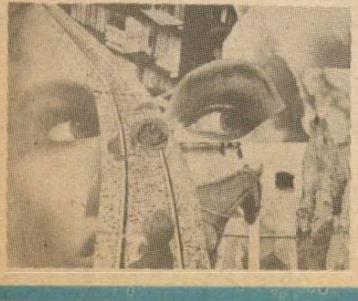

Cînd se apelează doar la sufix

Danezul Andreas Andersen a aflat cu surprindere că autoritățile i-au respins cererea de a i se elibera un pașaport, sugerîndu-i ca el să fie înscris în documentul unuia dintre părinți. Lucru imposibil de realizat avînd în vedere că Andersen a împlinit la 30 martie 1987 vîrsta de... 100 de ani. Explicația este că, ghidîndu-se după terminația anului nașterii, 77, lucrătorii de la biroul de pașapoarte au stabilit că cel ce solicitase un asemenea document împlinise doar trei luni, iar copiii se înscriu, de regulă, în pașapoartele părinților. Lucrurile au fost lămurite în scurt timp, informîndu-se că anul nașterii persoanei în cauză era 1877.

Culorile preferate de animale

Desenatorii de modă din orașul Riga, ocupați cu crearea unor noi modele de îmbrăcăminte de lucru au efectuat un interesant studiu cu privire la modul cum reacționează diversele animale la îmbrăcămintea îngrijitorului. S-a constatat astfel, în urma cercetării aprofundate a unor elemente de psihologie animală, că, în complexele avicole, cea mai indicată culoare pentru îmbrăcămintea personalului trebuie să fie galbenul sau oranjul, întrucît aceste culori plac puilor, în timp ce negrul sau maronul îi fac să devină nervoși, agitați. Vacile, dimpotrivă, agrează mai mult albastrul, în timp ce albul, de altfel cea mai răspîndită culoare a halatelor, le sperie.

... și de oameni

La spitalul Abroise Paré din Paris, doi artiști plastici, în colaborare cu un oftalmolog, 4 cardiologi, un arhitect, un informatician și un psiholog, au efectuat o serie de experiențe, urmărind să determine variația ritmului cardiac, în raport cu lumina și culoarea. Ziarul „Le Monde" redă cîteva din concluziile la care s-a ajuns, după descifrarea înregistrărilor electrocardiografice : roșul intens provoacă o netă creștere a frecvenței cardiace, albastrul de asemenea, iar dacă expunerea este prelungită, el poate deveni „culoarea angoasă" ; s-a constatat că, în schimb verdele face să scadă frecvența cardiacă. Experiențele nu au constituit un scop, ci s-a urmărit, de fapt, determinarea măsurii în care schimbarea mediului vizual ar putea contribui la alinarea suferințelor bolnavilor și la dinamizarea celor chemați să-i îngrijească.

Cel mai vechi sat din lume

După ce, anul trecut, în provincia Diyarbakir, din estul Turciei, a fost descoperit „cel mai vechi sat din lume", ale cărui vestigii datează de 9 000 de ani, iată că, recent, s-a ivit un nou pretendent la această supremație. Astfel, în nordul Irakului a fost descoperit ceea ce specialiștii au apreciat a fi „cel mai vechi sat cunoscut pînă acum de istorici". Ei l-au datat cu aproximativ 10 000 de ani în urmă.

Materii prime

În lumea astrofizicienilor, a cercetătorilor corpurilor cerești în general, datele furnizate prin studierea, de la o apropiere record, a cometei Halley, la 13 martie 1986, continuă să constituie un intens obiect de studiu. Publicația „British Panoramic 86" prevede că odată cu progresul științei, o serie de materii prime, astăzi deficitare sau în curs de epuizare pe pămînt, ar putea fi folosite prin exploatarea solului lunar, a asteroizilor și chiar a cometelor. Apa de pe comete ar putea fi utilă, deoarece, în spațiu, ea poate fi descompusă ușor în hidrogen și oxigen, elemente prin lichefierea cărora se pot obține doi dintre cei mai importanți combustibili pentru rachete. Acest pas se va face, probabil în 1990, cînd nava cosmică nu va mai zbura spre întîlnirea cu o cometă, ca în cazul navei Giott, ci va ateriza efectiv pe suprafața ei. Agenția spațială britanică are deocamdată în pregătire o misiune de prelevare de mostre din nucleul cometelor sau din solul altor planete.

Far cosmic pentru comunicații

Nebuloasa planetă nr. N.G.C.-6543 din constelația Dragonul nu reprezintă altceva decît un... far construit de reprezentanți ai unei civilizații extraterestre pentru pămînteni. Așa consideră astronomul Boris Fesenko, doctor în științe fizico-matematice, din orașul Gorki.

— Este un original semnal de bunăvoință, de prietenie, opinează autorul ipotezei. E posibil ca el să însoțească un anumit mesaj, dar, în actuala noastră etapă de dezvoltare, noi nu putem capta informațiile destinate nouă — De unde să fi apărut asemenea ipoteză ? O dreaptă imaginară, trasată în spațiu, perpendicular pe planul orbitei pămîntului din jurul soarelui, formează așa-numite direcții pe polul eclipticii. Extratereștrii nici că ar fi putut găsi un loc mai vizibil pentru acest far, decît polurile eclipticii (evident, cu condiția ca modul lor de gîndire să fie identic cu al nostru). Aproape exact la polul nord al eclipticii se află nebuloasa planetă menționată, una dintre cele mai puternice de acest tip, în total în număr de zece.

Este posibil ca în viitor, cînd oamenii vor pune stăpînire pe distanțele intersiderale, urmașii noștri să poată ajunge pînă la norișorul verzui din constelația Dragonul și să verifice în ce măsură este reală ipoteza care se naște acum pe pămînt.

Grupaj realizat de ALEXANDRU IANCU

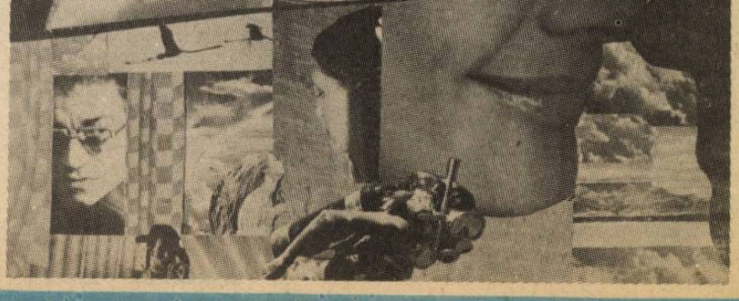

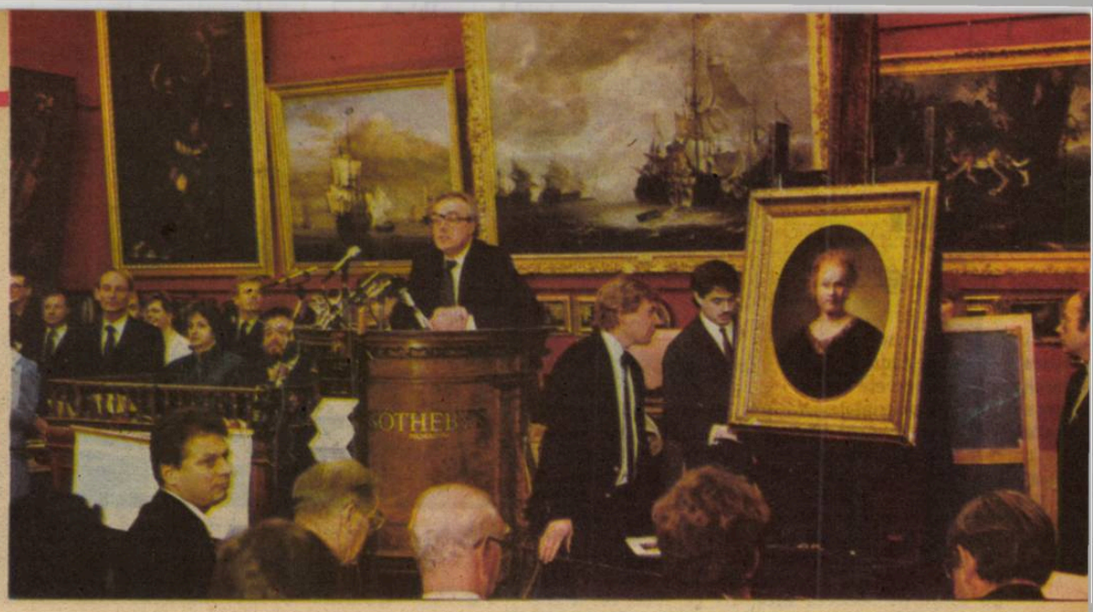

DRUMURILE ASCUNSE ALE MARILOR CAPODOPERE

Licitația— un posibil punct de plecare al itinerariului (adeseori complicat) al operei de artă.

Totul poate începe la sfîrșît de săptămînă

Era într-o duminică dimineață. Primii vizitatori și-au făcut apariția în sălile Muzeului „Marmottan" din Paris. Gardienii de abia și-au ocupat locurile. Pe neașteptate, cinci persoane înarmate cu fețele acoperite cu glugi au pătruns în incinta muzeului. Vizitatorii și gardienii, luați prin surprindere, au fost nevoiți să se întindă cu fața în jos pe dușumea. Hoții au desprins cu deosebită rapiditate nouă tablouri de pe pereți. Apoi, au dispărut cu toată viteza la bordul unei mașini cenușii. Valoarea celor nouă tablouri se ridica, conform declarației custodelui acestui muzeu la circa 12,5 milioane dolari. Patru din aceste tablouri erau pictate de Claude Monet, iar două de Pierre August Renoir. Unul dintre tablourile lui Monet intitulat „Răsărit de soare în manieră impresionistă", are, conform opiniei custodelui muzeului, datorită contextului istoric al realizării sale, o valoare inestimabilă. O parte din tablourile furate, incluzînd „Răsărit de soare în manieră impresionistă", erau foarte fragile și rareori erau împrumutate de muzeu. Alte capodopere deținute de muzeu au scăpat deoarece au fost trimise cu doar cîteva zile înainte pentru a fi prezentate la o expoziție din New York. Tablourile furate nu erau asigurate deoarece primele de asigurare erau deosebit de ridicate.

Cum a fost însă posibil acest furt, dacă se are în vedere că muzeul amintit, avînd mai multe etaje și 15 săli de expunere, era dotat cu un sistem de alarmă care putea face inofensivă această acțiune ? Un paznic al muzeului, Estelle Tissier, a declarat, în timpul cercetărilor întreprinse de autorități în vederea rezolvării acestui caz, că sistemul de alarmă era de obicei scos din funcțiune în fiecare dimineață la ora 8 și 15 minute și era reconectat după-amiază la ora 6. Iar lovitura a fost dată dimineața pe la ora 10. În această situație poliția putea fi anunțată de abia după dispariția hoților. Yves Brayer, custodele muzeului a fost însă de altă părere. El a precizat că în ziua furtului totul a fost în ordine. Sistemul de alarmă era conectat, dar hoții au acționat cu o extraordinară rapiditate. Această bandă a operat, în opinia poliției franceze, pentru o persoană extrem de bogată posesoare a unei colecții de artă particulară ținută în cea mai mare taină. De altfel, după cum remarcă publicația americană „Newsweek", arta s-a transformat într-un veritabil instrument financiar. Mii de oameni bogați din întreaga lume au hotărît să-și investească banii, pe căi legale sau ilegale, în obiecte de artă, considerînd că în felul acesta se vor îmbogăți și mai mult. Cererea pentru operele de artă sporește în fiecare an și, în consecință, valoarea acestor opere este într-o continuă creștere. Iată cîteva exemple edificatoare : „Podul artelor", pictat de Renoir în 1878 și cotat în epocă la 680 franci, a fost achiziționat în 1968 pentru 8 600 000 franci ; „Tînărul marinar" de Matisse a fost vîndut în 1979 la Londra pentru 1 584 000 dolari. Un tablou de Van Gogh reprezentînd floarea soarelui a fost cumpărat în 1987 cu 36 000 000 dolari.

Experții — o „verigă" strict necesară pe traseul capodoperei.

Furtul — la cote alarmante

În afară de furtul de la Muzeul „Marmottan" din Paris, alte asemenea „lovituri" au avut loc, în ultimii doi ani, la numeroase muzee din lume. Astfel, de la Muzeul național de antropologie din Ciudad de Mexico au fost furate mai multe opere de artă precolumbiene. Lor li se adaugă 171 de figurine japoneze, jefuite din Muzeul american „Asia-Pacific", un tablou de Rembrandt, în valoare de 4,6 milioane dolari, furat dintr-o galerie din Londra, și multe altele.

Fundația internațională pentru căutarea operelor de artă dispărute cu sediul la New York a semnalat, recent, o creștere îngrijorătoare a furturilor unor piese celebre din muzee, galerii de artă și colecții particulare. Fenomenul este cu atît mai alarmant cu cît, potrivit statisticilor, numărul unor asemenea jafuri crește de la un an la altul, iar cel al recuperărilor scade vertiginos. De pildă, în

De gusturi nu se discută, vrea să spună și acest „dans", care nu este la îndemîna oricui : cel care-l deține a oferit la licitație 6 milioane dolari. Dacă-i bal...

1982 s-au semnalat 2981 de furturi (cazuri reclamate) fiind recuperate, mult mai tîrziu și după mari eforturi, doar 283 piese. În 1984 s-au înregistrat 4157 furturi și au fost regăsite doar 160 de piese. În 1985 și 1986 au dispărut multe alte opere de artă de o inestimabilă valoare. În fiecare zi, în lume dispar aproximativ 500 opere de mare valoare, fapt ce prejudiciază greu patrimoniul artistic al omenirii.

Șoareci de muzeu

În numeroase cazuri, furturile operelor de artă au fost facilitate de atitudinea neglijentă a celor chemați să apere aceste valori. Se apreciază, de pildă, că în unele zone din New York galeriile de artă sînt mai puțin asigurate contra răufăcătorilor decît... restaurantele de lux. O asemenea situație a permis unor jefuitori să pătrundă de patru ori în Galeria de la Dulwich College din Londra, de unde au sustras tablouri celebre, de mare valoare, despre care nu se mai știe nimic.

Dar de fapt cine sînt hoții ? Cei specializați exclusiv în furtul operelor de artă nu sînt prea numeroși. Ei dispun de legături în lumea interlopă a comerțului clandestin și acționează prin efracție, recurgînd, dacă este nevoie, la violență pentru neutralizarea gardienilor sau martorilor nedoriți. Cum tehnicile de lucru sînt particulare, după cîteva furturi ei devin mai ușor de reperat. Mai greu de prins sînt „șoarecii de muzeu" care profitînd de neatenția paznicilor sau de defecțiunile dispozitivelor de protecție, „ciupesc" piese mici, dar uneori cu o valoare foarte mare, de care vor încerca să scape cît mai repede cu putință.

Verîtabile rețele ale traficului cu opere de artă

Toate țările mediteraneene au de suferit din cauza furturilor de opere de artă, dar Italia, Grecia și Turcia, cele mai bogate în antichități, sînt fără îndoială cel mai grav atinse. Obiectele de artă provenind din aceste țări ajung peste hotare datorită activității unor organizații clandestine conduse în general de elvețieni și americani. Aceste organizații oferă toate garanțiile comerciale în privința „seriozității", plătesc relativ bine, uneori în avans și nu divulgă niciodată locul unde își fac achizițiile. Prin intermediul unei astfel de rețele a ajuns la Muzeul Metropolitan din New York un vas antic grecesc cu două toarte pentru servit vinul ce a fost găsit în 1973 la Cervetari, localitate situată la sud de Roma. Un emisar newyorkez al muzeului amintit l-a achiziționat de la un traficant în holul hotelului „Excelsior" din Geneva pentru suma de zece milioane franci. O statuie superbă de bronz din secolul IV î.e.n., reprezentîndu-l pe Hercule, găsită în 1973 la Pozzuoli, lîngă Neapole, a ajuns pe căi ilicite într-un muzeu din Edinburg, Marea Britanie. La Basel a fost achiziționată pentru suma de 30 milioane franci o replică romană a statuii „Doriforul" a sculptorului grec Polyclet, găsită în 1976 la Castelamare di Stabia, în apropiere de Pompei. Cinci statuete au fost furate din casa Vettii din Pompei.

Între autorii furturilor de opere de artă se află și persoane din rîndul celor puși să asigure securitatea unor pînze sau sculpturi celebre. Nu de mult, în S.U.A., au fost depistați trei infractori, cunoscuți traficanți de opere de artă, asupra cărora s-au găsit brățări și potire vechi, felurite statuete, în valoare totală de peste 18 milioane dolari. Doi dintre aceștia făceau parte din personalul însărcinat cu conservarea acestor valori. În pofida măsurilor luate în diferite țări ale lumii pentru oprirea „hemoragiei de opere de artă" din muzee și colecții, acest flagel continuă să se extindă. Furtul operelor de artă a devenit o componentă permanentă a actualității, situîndu-se în fruntea marii criminalități, imediat după traficul de stupefiante.

TUDOR PRELIPCEANU

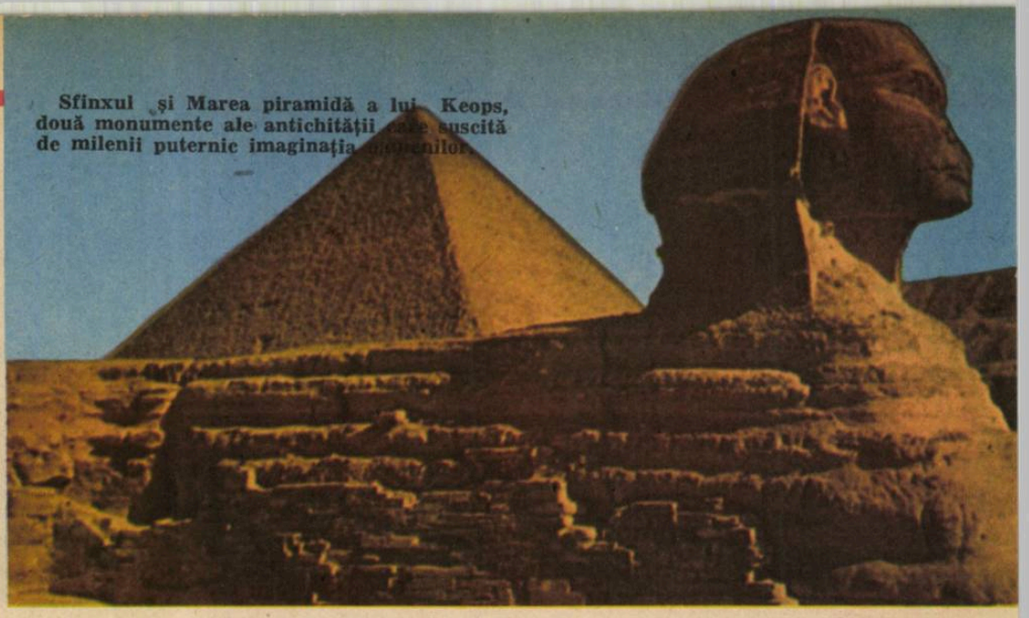

Sfinxul și Marea piramidă a lui Keops, două monumente ale antichității care suscită de milenii puternic imaginația oamenilor.

EGIPTUL FARAONILOR, ÎNTRE

Platoul de la Guizeh

Din toate monumentele antichității, piramidele au frapat cel mai puternic imaginația oamenilor. De la vîrf, pînă la bază, piramida este imaginea pe care o lasă razele soarelui ce trec printr-un nor. Ea este casa cea mai perfectă, cea mai solidă, ale cărei ziduri de piatră sînt, în același timp, acoperiș și pereți. O piramidă este, de asemenea, alianța dintre simplitate și măreție, conjugare fericită prin jocul unghiurilor, al formei și al volumului.

Le-am văzut dimineața la răsăritul soarelui, cînd păreau incendiate de razele astrului incandescent ; le-am văzut la ora prînzului cînd din piatra lor parcă ieșeau flăcări ; le-am văzut la apusul soarelui cînd culoarea roșu aprins le conferea un caracter misterios. Niciodată, însă, piramidele de la Guizeh nu mi-au provocat o senzație atît de complexă ca la lumina lunii. Sub bolta unui cer presărat cu o sumedenie de stele, părînd mai degrabă un imens mozaic, luna își arunca oblic razele ei pe imensa masă a piramidelor care-și prelungeau contururile prin umbrele lăsate pe nisipul deșertului. Răcoarea nopții ți se strecoară în corp dublată de teama pe care ți-o provoacă apropierea de acești coloși care par că vor să te înghită în masa lor de piatră.

Marea piramidă

Marea piramidă a lui Keops, Akut Kufu, (Luminos), cum îl denumiseră vechii egipteni, impresionează prin dimensiunile sale. Se povestește că prima reacție a lui Napoleon Bonaparte cînd s-a apropiat de ea a fost să pună soldații să o măsoare. Stupefiat, declara statului său major că piatra folosită la construirea acestui edificiu ar fi fost suficientă pentru ridicarea unui zid înalt de trei metri și o grosime de 30 centimetri care să înconjoare teritoriul Franței în întregime. La origine, piramida lui Keops avea o înălțime de 146 metri astăzi fiind ceva mai redusă. Baza piramidei acoperea mai mult de cinci hectare, suprafață pe care, asigură ghizii, ar putea încăpea, în același timp, catedralele din Florența, Milano, Sfîntul Petru din Roma, mînăstirea Westminster și catedrala Sfîntul Paul din Londra. Pentru această fantastică construcție au fost îngrămădite aproape trei milioane de blocuri de piatră, unele cîntărind treizeci de tone.

Dispariția completă a stratului care o acoperea, mister neelucidat încă, face ca atunci cînd te apropii mai mult de marea piramidă, aceasta să-ți dea impresia unui graden mai mult sau mai puțin regulat. Vîrful piramidei este o platformă patrată avînd latura acum de trei metri. Vizitarea interiorului piramidei lui Keops ne cere unele măsuri de precauție. Aerisirea insuficientă face ca nu oricine să o poată străbate pînă în profunzimea ei. Pătrundem pe o ușă improvizată, o spărtură în partea de est a piramidei, la aproximativ 20 m. de la sol. Un prim culoar imperfect finisat, tot opera jefuitorilor, se unește

În două ipostaze : rafinament, artă, istorie...

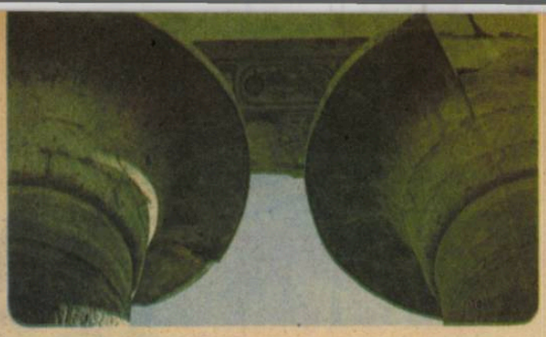

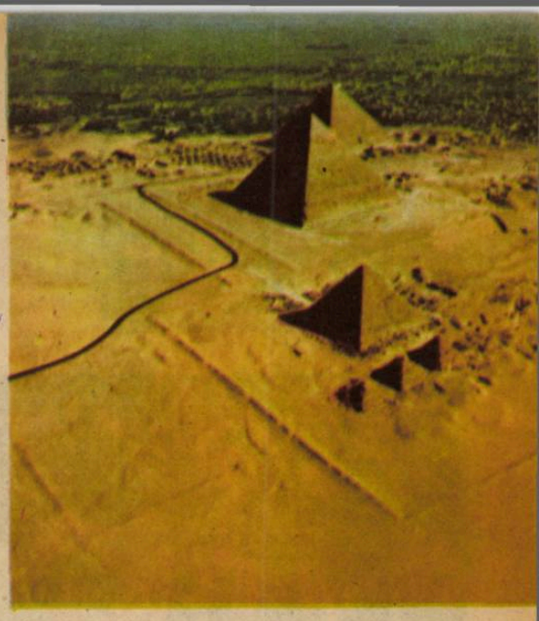

Platoul de la Guizeh — un univers de mister și măreție...

„Universul se teme de timp, timpul se teme de piramide"

SIMPLITATE ȘI MĂREȚIE

cu un altul adevărat care coboară oblic pînă la o adîncime de aproape o sută de metri, astăzi închis pentru vizitatori.

Acolo în galerii și în camerele funerare, rafinamentele tehnice întrebuințate acum cinci mii de ani sînt de o evidență uimitoare. Nu există mortar, blocurile de granit și de calcar, unele de cîte 30 de tone, sînt îmbinate atît de fin încît nu poți introduce printre ele nici măcar un fir de păr. Camera era aerisită prin două răsuflători care comunicau cu exteriorul.

Sfinxul

De la piramida lui Keops, pe o pantă mult înclinată coborîm spre Sfinx care este reprezentarea colosală a unui leu cu cap de om și avînd imaginea zeului Harmakis. Actualul nume i-a fost dat de Herodot. El rămîne un monument unic. În Egipt găsim o sumedenie de sfincși, dar nici unul nu este atît de mare și impozant ca cel de la Guizeh. Potrivit legendei, sfincșii erau paznicii locurilor sfinte. De aceea, mai tîrziu au fost construite alei ale sfincșilor, ca de exemplu, cea de la intrarea templului Karnak.

Întins pe patru labe, întors cu fața spre răsăritul soarelui, Sfinxul de la Guizeh este tăiat direct în roca platoului. Partea inferioară, și îndeosebi labele, au fost restaurate. Pe cap el are coroana regilor Egiptului de sus ; unele urme de culoare să văd încă pe fața sa mutilată. Sfinxul de la Guizeh măsoară 57 m. lungime și 20 m. înălțime. De pe o stelă de granit aflată încă între picioarele din față ale Sfinxului, aflăm că regele Tutmosis IV, din dinastia a XVIII-a (anul 1500 î.e.n.) vîna într-o zi lei și gazele în deșertul Memfis și că obosind s-a culcat în apropiere de sfinx. În vis, îl văzu pe zeul Harmakis, cu chipul unui tată care vorbește fiului său, cerîndu-i să-i elibereze corpul de nisipul care-l acoperea. S-a găsit, de altfel, un fragment dintr-un zid gros construit de acest faraon pentru a opri invazia nisipului asupra Sfinxului. Curățirea de nisip a Sfinxului a avut loc în numeroase rînduri ultima datînd din 1925—1926. Acoperirea cu nisip nu a fost însă singurul neajuns prin care a trecut Sfinxul de-a lungul mileniilor. Sub ocupația otomană el a fost mutilat, o ghiulea de tun spărgîndu-i nasul.

La origine, templul conținuse 23 de statui ale regelui. Singura care ne-a parvenit însă este cea care se găsește astăzi la Muzeul Național din Cairo. Pare cel puțin straniu că statui de asemenea finețe și frumusețe fuseseră ținute, și aceasta cu bună știință, timp de milenii în semiobscuritate. Egiptologii ne lămuresc însă că sculpturile în vechiul Egipt nu erau făcute pentru a fi admirate ci cu scopul precis de a da spiritului defunctului rege un substitut nepieritor corpului uman.

Mare este Kefren

O pantă lungă de aproape 400 m. leagă templul de piramida lui Kefren, Ur Khafra (Mare este Kefren). Avînd probabil grijă ca piramida sa să nu întreacă pe cea a tatălui său, Kefren i-a redus dimensiunile. Cu baza, avînd latura de 215 m. ea atinge înălțimea de 143 m. Ea poate fi recunoscută de la mare distanță pentru că este mai puțin degradată la vîrf, unde strălucește încă îmbrăcămintea de calcar șlefuit care acoperea inițial cele patru fețe ale piramidei, adăugînd splendoarea măreției.

Cercetarea piramidei lui Kefren a dat naștere pînă în zilele noastre unei ascuțite dispute între arheologi. Închipuiți-vă, spun unii dintre ei, că cineva ar construi o mică încăpere a cărei grosime a pereților din piatră este de zece ori mai mare decît lungimea sălii respective. O asemenea cameră există. Este vorba de mica încăpere descoperită în piramida lui Kefren. Unii arheologi nu se declară însă satisfăcuți cu aceste date. Ei cred că în cea de a doua piramidă de la Guizeh există mult mai multe lucruri decît s-au descoperit pînă în prezent ; poate alte camere sau coridoare.

Mormîntul lui Keops fiind jefuit curînd după funeraliile regale, în ciuda tuturor precauțiilor luate de fiul său, Kefren, acesta din urmă s-a gîndit să-și protejeze mai bine propriul său mormînt. Unde a putut să-și construiască ascunzătoarea ? Arheologii se întreabă pentru ce Kefren s-ar fi mulțumit cu un minuscul cavou acoperit de o masă gigantică de piatră. La ordinul lui Kefren, arhitecții nu au construit în interiorul piramidei și alte coridoare, o altă cameră care, pînă în prezent, au rămas necunoscute ?

Cercetările continuă și nu se știe dacă, nu peste mult timp, arheologii îl vor descoperi pe Kefren dormind în sarcofagul său rămas intact timp de milenii.

Piramida lui Mykerinos

În sfîrșit, piramida lui Mykerinos sau Neter Menkaura (Divin este Mykerinos) este cea mai mică din cele trei, înălțimea sa atingînd de-abia 66 m, și lungimea laturilor de bază 108 m. Piramida nu este deschisă pentru vizitatori, ea făcînd obiectul unor importante lucrări de restaurare și consolidare deoarece, măcinată de vînt, ea riscă să se dărîme.

CONSTANTIN OPRICĂ

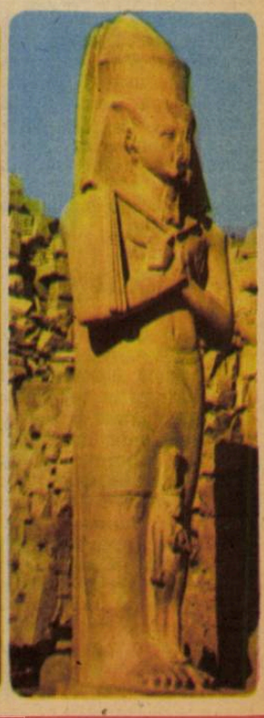

JOHNNY CLEGG ŞI SAVUKA

Oricît am încerca să disecăm, să teoretizăm fenomenul rock actual, nu am reuşi să distingem în uriaşa masă a producţiilor muzicale de dată recentă un curent esenţial, director, o orientare dominantă, care să poată purta pecetea acestui final de deceniu. Într-o atmosferă destul de confuză, ce lasă să se întrevadă o anumită derută pe plan artistic, o stare de saturaţie în materie de compoziţie, coexistă numeroase stiluri, unele agonizante, ale căror baze au fost puse cu mulţi ani în urmă. Alături de hard-rock, de techno-rock, de country-rock întîlnim tot mai des, în special în Marea Britanie, un rock de inspiraţie soul şi R&B(de rhithm&blues), de fapt reeditarea unui curent foarte pregnant ce a marcat perioada de pionierat a rock-ului englez din anii '60. Formaţii sau interpreţi de renume precum Genesis, Peter Gabriel, Steve Winwood, Joe Cocker din vechea gardă, sau Paul Young, Eurithmics, Boy George, Simply Red dintre cei mai tineri adoptă o manieră de abordare specifică „soul" în compoziţiile lor (ne referim la ritmică, aranjamente, mod de interpretare) şi impun totuşi o modă la care aderă un număr imens de debutanţi. ce se pierd după unul sau două succese.

Chiar dacă ne găsim în imposibilitatea de a singulariza perioada prezentă prin adăugarea unei noi dimensiuni esenţiale spaţiului rock, vom aminti aici cîteva nume ce-i dau strălucire.

SONORITĂŢI AFRICANE

Iniţial, muzica rock a fost definită ca o combinaţie magică între country & western, blues, R&B, elemente stilistice profund ancorate în tradiţia populaţiilor albe şi de culoare de pe continentul nord american. Însă nicăieri mai mult decît pe pămîntul umbrit de spectrul sumbru al politicii de apartheid, în Africa de Sud, mesajul de înfrăţire a muzicii rock nu are, probabil, un sens mai profund. Compus din trei muzicieni albi şi trei de culoare, aparţinînd populaţiei ZULU, grupul Johnny Clegg & Savuka realizează în melodiile sale de un farmec exotic o combinaţie perfectă între muzica de divertisment şi sonorităţile africane. Spectacolul pus la punct de formaţie oferă alături de imaginea multicoloră a costumaţiei, o revărsare continuă de energie proprie dansurilor folclorice din Africa de Sud. Însuşi Paul Simon datorează relansarea carierei sale întîlnirii cu muzica lui Johnny Clegg. Albumul său „Graceland", succes de talie internaţională, propune unirea a două stiluri aparent incompatibile : balada folk şi muzica zulu.

REGINA SOUL

În urmă cu cinci, şase ani formaţia Yazoo începea să-şi plaseze suite de şlagăre în clasamentele internaţionale. Duetul Vince Clarke-Alison Moyet reuşea o superbă grefare a aranjamentelor electronice ultramoderne pe stil de R&B de factură aproape clasică. Dacă Vince Clarke se descurca perfect în faţa claviaturilor şi a mesei de mixaj, partenera sa Alf se impunea printr-o voce plină, expresivă, ce i-a atras renumele de regină a soul-ului „alb". După separarea duo-ului, Alison Moyet a continuat să compună sau să caute melodii adecvate pentru vocea sa, pentru flerul său de cîntăreaţă soul.

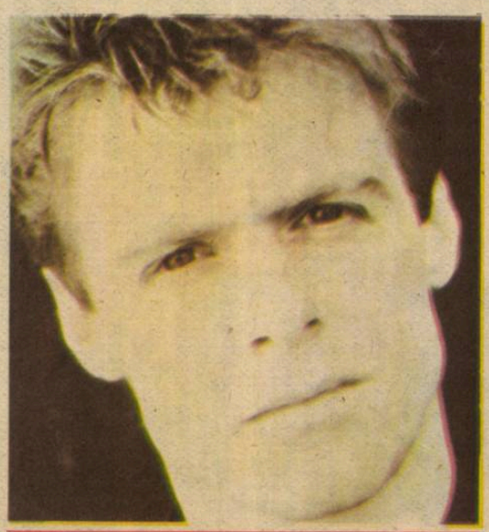

BRYAN ADAMS

ALISON MOYET

Primul album solo a fost înregistrat aşadar în această linie. Cea de a doua realizare, mai pretenţioasă, a fost concepută ca o culegere de piese cu structuri melodice solide, care nu presupun neapărat un suport vocal determinant. Mai firesc şi mai puţin convenţional, albumul '87 al artistei demitizează puţin personajul Alison Moyet. Melodiile sînt exprimări directe ale unor stări de spirit, au ceva de spus, chiar dacă nu pot fi încadrate într-un clişeu anume.

Refuzînd o etichetă aplicată de critici, Alison Moyet nu se depersonalizează ci, din contră, încearcă să se regăsească în muzica sa.

SCENE COTIDIENE

Compozitor, chitarist şi interpret al unui rock & roll prea puţin sofisticat, venit parcă de la origini, Bryan Adams este născut la Vancouver în Canada, o ţară de care se leagă numele unor personalităţi artistice proeminente ca Leonard Cohen, Joni Mitchell sau Neil Young. Spre deosebire de aceşti trubaduri, care în general au respectat şi onorat imaginea cîntăreţului acompaniat de o chitară şi muzicuţă, Adams este un temperamental, el pare să se simtă mai în largul său aproape de delta fluviului Mississippi, unde rock-ul are mai mult nerv.

În 1987 Bryan Adams a înregistrat cel deal treilea album. Rock-ul cu pretenţii epice propus de interpret ne înfăţişează ca un ecran de cinematograf scene din cotidian. Aranjamentele orchestrale cu ample rafale de chitară electrică şi cu introduceri îndelung studiate şi de mare efect recomandă melodiile lui Adams pentru emisiunile radio de largă popularitate, într-o interpretare dominată de vigoarea şi prospeţimea tinereţii.

NICOLAE DUMITRESCU

o poveste banală ?

Împlinirea muzicianului Bruce Springsteen este o poveste (aproape) banală. Nimic magic, nimic extraordinar nu s-a produs în lungul şi obositorul său drum către glorie. Nici un obstacol, din multele care i-au apărut presărate pe acest drum, nu s-a prăbuşit ca prin miracol la gestul suprem al vreunei zîne bune.

Concertele sale maraton, patima cu care se dăruie în fiecare vers sînt dovezi palpabile ale efortului depus în şi departe de scenă pentru găsirea unei identităţi proprii, inconfundabile.

Iniţiere

Bruce Springsteen s-a născut în ziua de 23 septembrie 1949 la Freehold, New Jersey, într-o familie de condiţie modestă. Tatăl său, Douglas, de origine irlandeză şi mama, Adele — emigrantă italiană, adeseori şomeri, izbuteau cu dificultate să-i întreţină pe Bruce şi cele două surori ale sale.

Copilăria petrecută într-un mediu muncitoresc, în care nesiguranţa unui salariu şi munca pînă la epuizare erau la ordinea zilei, l-au ajutat pe tînărul şi introvertitul Bruce să-şi afle ţelul în viaţă.

Consacrare

La vîrsta de 13 ani începe să se intereseze de muzică. Singurele referinţe în acest domeniu sînt posturile de radio care transmit emisiuni de rock&roll. Principalele influenţe vin din partea soliştilor de culoare ce aparţineau de firma Tamla Motown şi, bineînţeles, din partea formaţiilor britanice. Primul grup în care cîntă, Castilles, îşi alcătuieşte repertoriul din piese de R&B şi piese beat împrumutate de la Them — celebrii pe atunci — şi Who. Odată cu apariţia modei „psychedelic", Castilles se destramă şi Bruce, chitaristul trupei, se îndreaptă către un nou start.

În 1967 Springsteen fondează un trio cu veleităţi de rock progresiv, gen „Cream", care sub diferite nume — Earth, Child, Steel Mill — ajunge la o oarecare popularitate, ce nu depăşeşte însă limitele New Jersey-ului.

Faza căutărilor continuă, ca şi lista formaţiilor încropite cu mai mult sau mai puţin fler. Urmează Dr Zoom and The Sonic Boom, grup satiric-muzical cu personal fluctuant, apoi Bruce Springsteen Band, ansamblu de zece muzicieni avînd şi secţie de alămuri.

Căutări

La 9 iunie 1972, John Hammond, vechi slujitor al muzicii de divertisment, cel care, printre alţii, i-a descoperit pe Billie Holiday şi pe Bob Dylan îl audiază pe Springsteen şi îi facilitează un contract cu CBS, casă de discuri la care înregistrează şi astăzi.

„Greetings From Asbury Park N. J.", apărut în 1973, este primul album, un succes de proporţii reduse, care însă evidenţiază un grup sudat (E Street Band) şi o scriitură muzicală aparte.

Deşi primul turneu sub aripa protectoare a grupului Chicago e un eşec iar discul „The ...id, The Innocent & The Shuffle" nu se bucură de o primire entuziastă, Springsteen începe să-şi croiască o reputaţie de invidiat pe scenă, cu show-urile sale epice de 4—5 ore, în care compoziţiile proprii sînt alternate cu piese lirice de soul şi rock&roll. Producătorul John Landau afirmă la un astfel de concert vizionat la Boston în 1974 : „Am văzut aici viitorul rock&roll-ului, şi numele lui este Bruce Springsteen."

Previziune corectă, care în curînd, avea să se confirme. E Street Band îşi reevaluează forţele şi, după unele convulsii interne, se stabileşte asupra formulei optime : Clarence Clemmens — saxofon, Steve Van Zandt — chitară, Gary Tallent — bass, Roy Bittan — pian, Bruce Springsteen — chitară şi voce.

Rezultatul colaborării acestor muzicieni este albumul „Born To Run", apărut în octombrie 1975 şi primit, de public şi critică, ca o adevărată capodoperă. Saltul a fost făcut. Fotografia lui este prezentă pe coperţile săptămînalelor „Time" şi „Newsweek".

Considerată realizarea sa de căpătîi, acest L.P. este un punct de referinţă în sfera rock-ului citadin .

Glorie

Escapada solo a lui Springsteen a fost de scurtă durată. Formaţia îl aştepta... Cei doi ani de despărţire au pregătit condiţiile pentru o adevărată revărsare de forţă şi inspiraţie, cumulată în albumul „Born In the U.S.A.", un succes de proporţii impresionante. Vîndut în peste 20 de milioane de exemplare în lumea întreagă, el reprezintă o mină de şlagăre „perfecte", fulminante şi totodată intimiste care îl aşează pe Springsteen pe piedestalul „supervedetelor" muzicii rock.

Boss-ul, cum este tot mai frecvent apelat Bruce Springsteen în articolele critice, îşi savurează celebritatea, dar un gust amar se strecoară printre ovaţii şi ridicări în slavă. Referirile permanente din textele sale la problemele vieţii sociale nu sînt vorbe goale, menite doar să-l apropie de inimile celor năpăstuiţi. El participă cu donaţii considerabile la campania de susţinere a unor uzine ameninţate de faliment, cîntă pentru ajutorarea populaţiei sărace din Africa şi sprijină cauza negrilor fără drepturi din Republica Sud Africană.

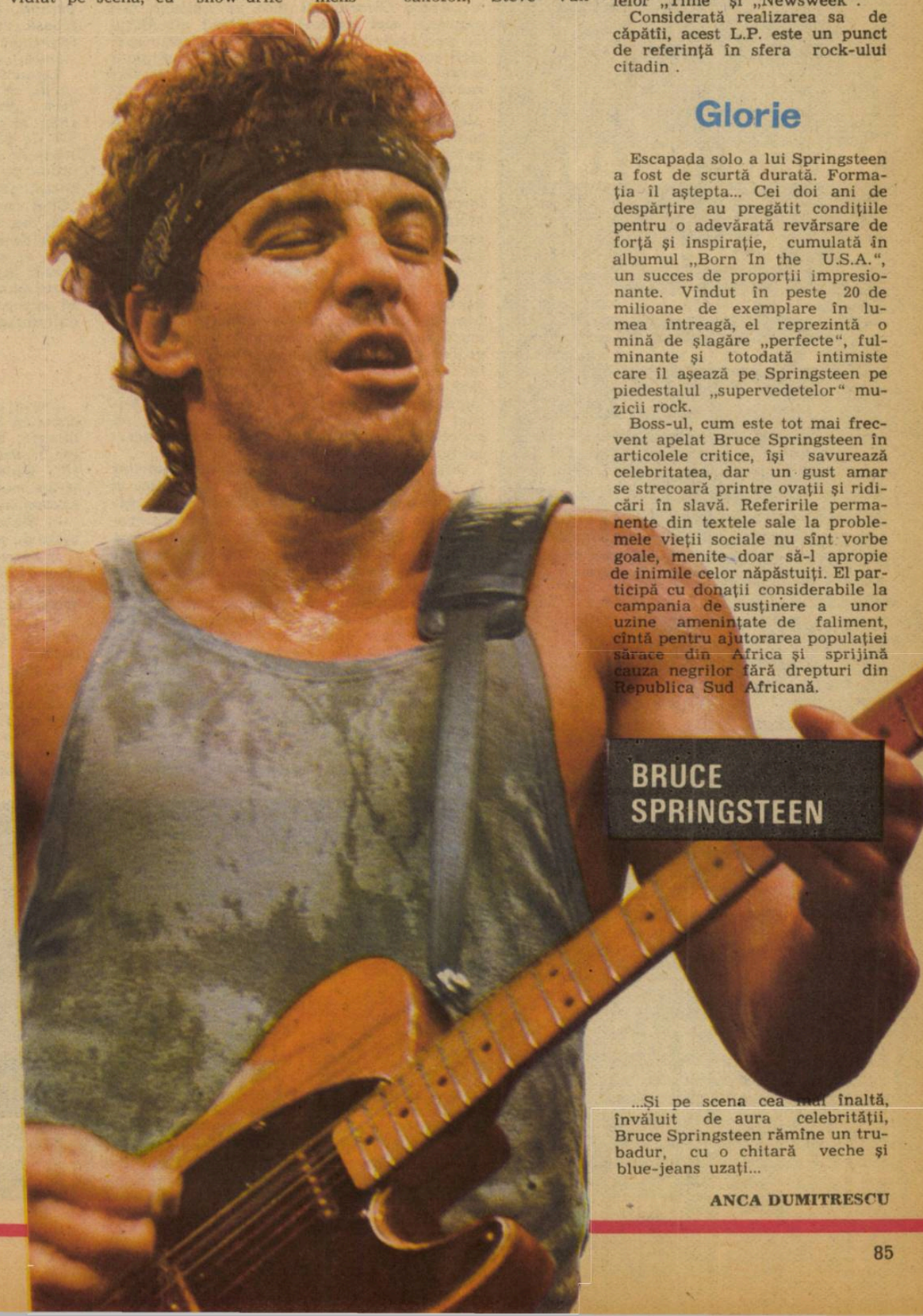

...Şi pe scena cea mai înaltă, învăluit de aura celebrităţii, Bruce Springsteen rămîne un trubadur, cu o chitară veche şi blue-jeans uzaţi...

ANCA DUMITRESCU

ANGELA BEJAN:

Puterea miraculoasă a cîntecului

— Ce mai cîntați Angela Bejan ?

— Tot ce simt că-i rupt din inima omului, fie muzică populară, fie romanțe și, de ce nu, muzică ușoară.

— Dar văd că aveți un impresionant repertoriu de 400 de cîntece, pe care îl reînnoiți periodic.

— ...Zilnic scriu cîte 5 cîntece din cele pe care le știu. Mi-ar trebui 2 ani ca să termin. Mereu apar însă cîntece noi, care îmi plac și ca să țin pasul sînt zile în care învăț cîte 2—3 melodii.

— Să înțelegem, deci, că vreți să cunoașteți cît mai multe cîntece ?

— Da. Pentru că este neplăcut — atunci cînd ești întrebată de un cîntec — să spui că n-ai auzit de el.

— Și care sînt, să spunem, criteriile după care apreciați, la prima audiție, că o melodie va avea sau nu succes la public ?

— Ascultînd un cîntec nou, mă străduiesc ca să mă identific cu preferințele publicului. Dacă simt mesajul cîntecului și dacă mă emoționează, atunci îl învăț și interpretîndu-l îmi dau seama după chipurile celor care mă ascultă dacă alegerea a fost bună.

— Așadar, încă o întrebare : vă place să cîntați ?

— Îmi place într-adevăr să cînt și cunosc puterea miraculoasă a muzicii. Știu bine că muzica izbutește adesea să transforme răul în bine. Știu că fără muzică viața ar fi lipsită de frumusețe. Poate să pară naiv ce spun, dar nimic nu ține mai de-a dreptul în inima omului decît muzica.

AUREL BAROS

Secretele frumuseții

UN MACHIOR CELEBRU SE DESTĂINUIE

Mai bine de un sfert de secol MICHEL DERUELLE n-a încetat să transforme fața, expresia și chiar umorul celor mai mari vedete ale timpului nostru. El le-a fost confident, consolator și a știut cîteodată să le împiedice să „cadă", în meseria lor care, adesea, strică caracterele. Experiența, arta de a metamorfoza figurile, de-a le da frumusețe și farmec el le dezvăluie în cartea sa „Secretele frumuseții".

LECȚIA LELOUCH

...Annie Girardot îl face pe Lelouch să-l angajeze căci regizorul detestînd machiajul nu prevăzuse nici un „mare" în această specialitate pentru turnarea filmului „Vivre pour vivre". Încă de la sosirea sa pe platou, Deruelle simte că trebuie să ducă muncă de lămurire cu regizorul. Imediat îl atacă susținînd că machiajul echivalează cu retușul fotografic pe peliculă. Este exact genul de argument care putea să înfrîngă rezistența lui Lelouch.

Michel machiază toți actorii filmului și se împrietenește cu două mari vedete : Yves Montand și Candice Bergen. Cu acest nou regizor el descoperă un alt mod de a filma. Instalarea, în fiecare dimineață, a locului de filmare te face să te gîndești la o tabără de nomazi pe care trebuie s-o organizezi. Este pentru prima dată cînd aude muzica unui film în timp ce camerele mobile ale lui Lelouch se deplasează. Aici tehnica luării imaginilor este aproape de reportaj. Ea lasă actorului o mare libertate de mișcare ceea ce face ca pe platou să domnească o atmosferă lejeră, rară în cinema. Asta este pentru Michel și începutul unei prietenii solide ; el apreciază caracterul discret și sincer al acestui regizor cu inima largă.

Cîțiva ani mai tîrziu, în timpul filmărilor la „La Bonne Année" la Cannes, machior și regizor se regăsesc. Adesea seara, cînd filmarea se termina mai devreme decît era prevăzut, Michel și Claude Lelouch savurează lungi tete-a-tete-uri la barul Carlton, în timpul cărora discută și schimbă impresii despre evenimentele și incidentele de peste zi.

În acest film îmbătrînirea ce trebuie operată pe fața lui Lino Ventura este foarte dificilă și cere o atenție susținută. Într-un fotoliu Napoleon III, descoperit de Michel, sărmanul Lino suportă în fiecare dimineață un supliciu care durează ore. El trebuie, pentru rolul său, să suporte un machiaj plastificat ce urma să fie vulcanizat direct pe piele. „Adesea, povestea Deruelle, credem prea ușor că acest gen de compoziție este obținut prin aplicarea unei măști. Este o eroare. În realitate, pentru a obține așa ceva, lucrăm pe piele .Aerul cald pe care actorii îl primesc timp de două ore, cît durează operația, este penibil. Și seara, odată anvelopa cauciucată scoasă, cea mai mică neatenție în lucru a imprimat pe piele riduri profunde ; noi le numim „stigmatul actorilor martiri".

Lelouch s-a obișnuit în așa măsură cu Deruelle că îl angajează pentru următorul său film : „Toute une vie" și-i cere să deseneze chiar el rochiile din partea istorică a filmului. Ce plăcere pentru Michel care începe să studieze documentele epocii ! Cel mai mare cadou pe care Deruelle l-a primit este acest compliment pe care i l-a făcut regizorul : „Cînd ești tu pe platou, munca este mai simplă, nu mai încadrez fețele ca pînă acum. Spre deosebire de unii care machiază ca și cum ar pune un impermeabil pentru a ascunde niște haine uzate, tu pari că nu ascunzi nimic. Mai mult, machiajul tău liberează expresiile pe care actorul trebuie să le exteriorizeze".

EPISODUL TAYLOR

Într-o seară, în timp ce de-abia sucise cheia în broască, Michel este chemat în studiourile Saint-Maurice unde Elisabeth Taylor și Richard Burton filmează „Comedianții". Vedeta se certase cu machiorul ei. Într-un moment de proastă dispoziție acesta exclamase :

— Sînteți generoasă cu toată lumea în afară de mine..., și scoase limba la ea.

În culmea furiei actrița spuse :

— Ei bine, astăzi voi fi generoasă. Și aruncîndu-i în față un cec de 5 milioane de franci ea strigă :

— Cu asta îți vei plăti biletul de întoarcere la Los Angeles și să nu te mai văd vreodată.

Fusese grandioasă dar îi trebuia de urgență un alt machior.

În ciuda experienței sale privind lojile actorilor Michel rămase un timp interzis : asta nu era o lojă ci un apartament de lux cu salon, bucătărie... și în acest loc relativ restrîns efectivul era de 17 persoane ; culmea

Împreună cu unul dintre cei mai buni prieteni și apropiat colaborator — Alain Delon

Claude Lelouch îl solicită pentru „Vive la vie" cu Anouk Aimée

Michel Deruelle a machiat cele mai mari vedete ale lumii. Iată-l aici cu Fanny Ardant.

rafinamentului : secretarul particular avea propriul său secretar. În jurul vedetei ceea ce Michel crezuse că aparține legendei era incredibil de adevărat : doamna Taylor călătorea cu 15 valize, 100 peruci, 200 rochii, câini.

Pentru moment, în bucătăria plină de imense congelatoare, domnea o euforie generală ; era ora cînd se bea vinul alb sec. Oferindu-i-se un pahar i se explică faptul că, trăind în anturajul doamnei Taylor și al domnului Burton, exista o oră pentru bere, una pentru whisky și una pentru șampanie, cînd erau invitați toți colaboratorii și prietenii... Și cum frigiderele nu produc destulă gheață pentru toate aceste numeroase ore, fusese angajată o femeie care, cu ciocanul în mînă, spărgea toată ziua blocuri de gheață.

Primul contact Taylor—Deruelle trece cu bine. Actrița aflînd că Michel fabrică propriile sale produse îi comandă pe loc 200 de pensule, 50 de rujuri de buze, 25 fonduri de ten, 200 creioane... „Cu ea cea mai mică comandă ia proporții gigantice", îi spune secretarul particular.

Actrița care nu vorbea prea bine franceza mărturisește că nu pronunță corect decît numele de mîncăruri care-i plac. Tenul său, foarte colorat, îi trădează regimul alimentar și-l neliniștește pe machior. Un pic temător în fața acestui ten ars de soare el începe munca. Emoționat îi este greu să realizeze că are în mîinile sale pe „diva cu ochii violeți". Totuși observă repede că nu este greu să-i redea strălucirea de altădată. „Miracolul cu fețele bine construite este că osatura lor, în general simetrică, permite machiajului să-i scoată în relief frumusețea". Liz este chiar ușor de machiat. Odată ședința terminată, ea se privește lung în oglindă fără comentarii. Acesta este modul ei de a arăta că este mulțumită.

GABIN

— Tu ești Michel ? Aici Barbon ; acum sînt director producător al unui film cu Gabin. Dar el nu mai vrea să turneze... Te vrea pe tine.

— Dar sînt istovit !

— Trebuie să ne salvezi. Turnăm în grădina unui spital în apropiere de Gara de Est. Vino repede, te implor !

— Ești nostim ! Ca să traversez repede Parisul la ora 7 seara mi-ar trebui un elicopter. Și apoi trebuie să am aprobarea lui Delon, sînt pe contractul lui acum.

După vocea prietenului său, Barbon simte că este pe cale de-a cîștiga teren.

— Michel, te implor, scoate-ne din această încurcătură !

Alain Delon acceptă cu plăcere să-și împrumute machiorul „bătrînului" (astfel îl numea el, cu prietenie, pe Gabin). Și Michel pleacă. Cînd ajunge în grădina spitalului, însoțit de trei asistenți aducînd fiecare produse de machiaj, echipa completă de turnare stătea cu mîinile încrucișate. În depărtare, Michel îl vede pe „căpcăun" așezat pe un pliant, impasibil, părînd că ia aer. De îndată ce Gabin îl vede, îl întîmpină cu demonstrații călduroase spre imensa uimire a echipei care, toată ziua, îi suportase proasta dispoziție.

Jean-Claude Brialy își asumă rolul de ambasador.

— Ei bine, Jean, acum că Michel este aici, totul se va rezolva.

— Așteptați, răspunse „căpcăunul". Vreau mai întîi să-i pun o întrebare. Domnule Deruelle, răspundeți-mi sincer... Am eu o mutră de idiot ?

Michel crede că n-a înțeles bine. Rămîne uimit și mut. Gabin repetă întrebarea :

— Am eu, într-adevăr, o mutră de idiot ?

Pronunțînd aceste ultime cuvinte el forțase tonul. În jur echipa se împrăștiase, se volatilizase. Cei doi bărbați rămăseseră singuri.

— Dar nu... nu... domnule Gabin, nu aveți aerul... a ceea ce spuneți...

— Firește că n-am o mutră de idiot, ai dreptate. Ei bine în acest film ei au reușit să-mi facă una.

— Nu vă neliniștiți, totul se va aranja. Îmi pregătesc materialele în loja dumneavoastră.

— Da, du-te. Dar nu vom începe imediat, Mă vei machia după cină ; m-au făcut să aștept, acum vor aștepta ei.

Neliniștită echipa simțea că el caută ceartă. Mai bine să nu-l contrarieze. Puțin mai tîrziu, un asistent revine și se îndoaie în fața actorului.

— Domnule Gabin, ați fost anunțat la restaurant. V-am reținut două locuri.

— Cum două ? tună vedeta. Asistenții domnului Deruelle care au traversat Parisul cu tot materialul au și ei dreptul să mănînce, nu ? Reține 5.

Dineul este pantagruelic. La ora 11 mai mult îl tîrăsc decît îl aduc la filmare. Dar acolo se răstoarnă pe un pliant și... adoarme. Se făcuse miezul nopții cînd l-au sculat și l-au machiat. Producătorul este obligat să schimbe orarul prevăzut ; se va turna toată noaptea, ceea ce va costa foarte scump. La ora 1 noaptea, brusc, Gabin își regăsește toată autoritatea și aplecîndu-se spre oglindă exclamă :

— Domnule Deruelle, sînt într-adevăr mulțumit și știți de ce ? Nu mai am o mutră de idiot.

O PASIUNE

Cu prețioasa sa valiză în mînă, Michel Deruelle speră să poată continua mult timp să macheze vedetele. Cînd privește în urma lui i se pare că timpul a trecut prea repede. „Să fac un calcul al amintirilor mele este un lucru care mă zăpăcește, căci la fiecare nouă întîlnire a trebuit să fac abstracție de precedenta... Mi-am construit viața profesională pe o pasiune. În fața fiecărei figuri noi care s-a prezentat în fața mea am uitat totul pentru a repune pe tapet totul".

Traducere și adaptare
IOANA DUMITRESCU

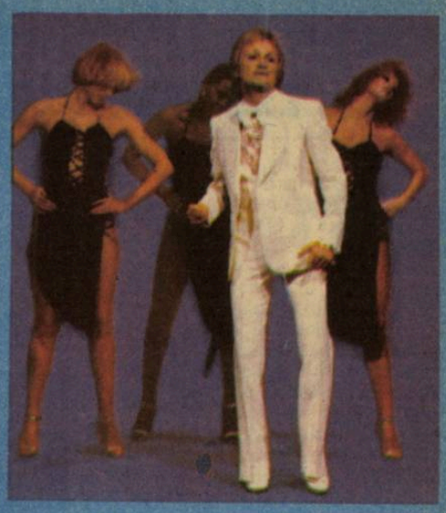

Cine l-a uitat pe CLAUDE FRANÇOIS?

În martie 1987 s-au împlinit 9 ani de la moartea lui Claude François, radioul, tv-ul, casa de discuri BBC și publicații de tot felul au contribuit, cu tot ceea ce înseamnă reclamă și publicitate, la comemorarea celui care a fost alintat de public „micul prinț Yeye".

Pentru ce acest omagiu adus de neconsolații admiratori acum după 9 ani ? De ce n-au făcut asta la 7 sau 8 ani ori de ce n-au așteptat o cifră rotundă : 10 din acest an — sau aceste manifestări au premers unele mai ample ? Ori pur și simplu nostalgia...

Omagiul de 9 ani a adus editarea unui dublu album-souvenir în care se regăsesc 24 de cîntece de succes din repertoriul lui Claude François. A mai apărut și o carte mărturie, cum o și numește autoarea Josette Martin.

Chiar mama lui Cloclo a fost prezentă pe platoul televiziunii și a interpretat un cîntec în avant-premieră în amintirea fiului ei. S-a mai pus în circulație un album cu 16 titluri de cîntece compuse între anii 1962 și 1972 și de asemeni s-a reeditat primul „Single" în copertă originală, disc ce este astăzi practic de negăsit și pe care Claude François l-a înregistrat sub pseudonimul Kôko(numele papagalului său). Asta se întîmpla în primăvara anului 1962 cînd Claude Marc-Antoine François debarca pe coastele Franței sosind din Egipt (orașul său natal este Ismailia) cu un disc ce avea înregistrat în limba arabă un twist-Nabout Twist, ceea ce se putea traduce Twistul celui care luptă.

A fost atunci sfătuit să realizeze o versiune în franceză pe care a și înregistrat-o alături de alți doi debutanți Nicole Croisille și Hugues Aufray, disc pe care mai apare și cîntecul Ali Baba Twist.

Ascensiunea lui a fost rapidă, a urmat succesul, apoi gloria pînă în 11 martie 1978 cînd împins de dorința lui de perfecțiune estetică încercînd să îndrepte o aplică electrică aflată deasupra cadei, moare în baie...

Acum trăiește prin cei doi băieți ai săi Marc și Claude (18 și 20 ani). Marc a moștenit talentul tatălui pentru muzică și este un excelent baterist, instrument de predilecție și al tatălui său. Cei doi băieți au participat și ei la show-ul postum, dar au declarat că a fost singura lor apariție în public...

MARIANA ȘANDRU
GEORGE DARAGIU

UGO ATTARDI

Palermo — culorile unui oraş

Cunoscut pictor şi sculptor italian, născut la Sori, în Liguria. Se revendică ţinutului trist şi înapoiat al Siciliei, cu „legi" ancestrale şi discrepanţe zguduitoare, datorită descendenţei strămoşilor. A abordat şi genul literar, publicînd în 1971 romanul L'EREDE SELVAGGIO (Moştenitorul sălbatic — tipărit în traducere românească în 1975, la Editura Univers), roman care a repurtat „un succes fulminant, nepreväzut", fiind distins în acelaşi an cu prestigiosul premiu literar „VIAREGGIO". Lucrarea este născută dintr-o mare iubire de oameni, din conştiinţa unei suferinţe comune, din admiraţia resurselor de grandoare morală prezente în fiinţa umană. Un roman-expoziţie, în care fiecare capitol-tablou nu e decît o parte din întregul artistic străbătut de fiorul poeziei şi acordurile culorilor.

Neuniform este Palermo ; în acelaşi timp, unitar şi veşnic. Cîmpia care-l împresoară, în timpul verii, cînd soarele înfierbîntă totul şi orbeşte privirea, devine un peisaj în basorelief, galben-brun şi negru, sub albastrul absolut al cerului. Munţii bătrîni, galbenul miriştilor, roşcovii de un verde intens, grădinile şi potecile prăfuite, trasate de turmele de oi, îmbătătorul parfum al florilor de lămîi, bilbîiala frenetică a greierilor sau lătratul cîinilor — altfel spus, „culorile", „mirosurile" şi „glasurile" —, toate devin corpuri solide ; plasticitatea umbrei şi a luminii : o imensă sculptură, impresionantă şi imanentă. Aburii căldurii care tulbură aerul nu te pot face să te gîndeşti la mătăsoasele vibraţii ale luminii impresioniştilor. Nu, aici lumina este africană, şi nu aminteşte asemenea delicateţe.

Oraşul — acesta mai mult decît orice altceva — trebuie perceput în aparenţele sale cotidiene şi în culorile sale „reale", adică acelea înţelese dincolo de aparenţe, într-o infinitate de succesiuni ale realităţilor care l-au precedat : aşadar, cu memoria istoriei şi capacitatea pe care o avem de a o ne închipui. Este un oraş antic, bogat şi fastuos ; frumuseţea sa pare indestructibilă. Între Papireto (zona unde în mlaştini creştea papirusul) şi fluviul Oreto, fenicienii şi-au dezvoltat comerţul lor. Astfel a luat naştere Palermo. Oraşul a resimţit influenţa grecească, a fost dominat de romani, a cunoscut o mulţime de popoare şi culturi. Dar cei care şi-au lăsat amprenta cea mai durabilă asupra lui au fost arabii (care l-au stăpînit timp de două secole) şi apoi spaniolii. Arabii au întemeiat o mare cetate, un emirat cu două sute de moschei, foarte bogat, cu o bună agricultură şi legi deloc aspre. Războinicii normanzi, după ce se opreau în Puglia la întoarcerea din cruciade, profitînd de rivalitatea dintre înşişi ocupanţii arabi, de slăbiciunile lor, cu lovituri rapide şi puternice îi goniră şi, deveniţi noii stăpîni ai Siciliei, distruseră aproape toată arhitectura existentă, moscheile, palatele. Au creat o alta, eterogenă, menţinînd însă tradiţia poeţilor arabi (pe care au îmbogăţit-o) ; au păstrat, de asemenea, rafinamentul oriental, corpul de gardă african şi haremul : pentru regele normand.

Într-o succesiune seculară de francezi, spanioli aragonezi, suedezi, angiolini, burboni, englezi nelsonieni şi piemontezi risorgimentali, sicilianul din Palermo cred că ascunde înlăuntrul său această infinită moştenire de visuri, de teamă şi apărare, de enigme învălmăşite, de antagonisme istorice, de iubiri făţişe şi secrete, de scepticism şi lucruri închipuite, de curtoazie şi violenţă, de gingăşie amestecată cu „sentimentul ofensei", de tot ceea ce înseamnă Orient ; un Orient al realităţii poate, sau al literaturii, al imaginaţiei. Cred însă că prima culoare, cea mai importantă, a unei localităţi este dată de oamenii săi. Există la Palermo o „culoare" care i-a fost dată de înţelepciunea melancolică a „nobililor" săi, amestecată cu vigoarea forţei imbatabile a poporului său. Exemplul cel mai grăitor sînt pieţele.

PIEŢELE

Ballarô, Vucciria, Capo sînt zgomotul de voci al mulţimii, pieţe pestriţe, parfumate de ierburile aromate, de tarabele cu peşte proaspăt şi munţii piramidali de măsline acoperite icicolo de felii subţiri de lămîie, pe tejghele împodobite cu ghirlande de hîrtie transparentă roşie, albastră închis, galbenă ; apoi, iată oalele cu anghinare şi cartofi fierţi, tocmai buni de mîncat cu sare pe stradă ; alături, cei care trăiesc de pe o zi pe alta, negustorii de apă şi anason (zamu), cu tarabele lor sculptate şi pictate în felul căruţelor pe două roţi ; mai încolo, cei care prosperă, stăpînii unor cuptoare adînci ca peşterile, cu tigăi uriaşe pline de ulei încins, în care frig peşte, panelle (turte subţiri din făină de porumb), cazzilli (un fel de crochete din cartof), quaglie (vinete cu sămînţa scoasă), raschiatura (o chiftea făcută din rămăşiţele de la celelalte preparate prăjite), chiftelele săracilor — cum mai sînt numite, cele mai gustoase probabil, dar, cu siguranţă, ucigătoare pentru stomac. Pieţele, aşadar, sînt zona cea mai colorată a oraşului, locul zilnic de întîlnire a diferitelor clase sociale : cei mai puţin înstăriţi, clasa medie, a funcţionarilor şi cea a „nobililor", care nu consideră ruşinos şi defăimător să facă piaţa personal. Da, pentru că la Palermo, deseori, bărbatul are obiceiul să cumpere peşte, găsind în asta un prilej de a se mîndri cu faptul că ştie să aleagă ceea ce-i proaspăt cu adevărat.

În piaţă e o înghesuială de nedescris, dominată de strigăte, de chemări nesfîrşite, oferte, tocmeli. Negustorul are vocea puternică, răguşită, violentă, repezită, lăudăroasă. Rar surîde. Este amabil, dar serios, aproape grav. Cînd îţi împachetează marfa, o face cu gesturi solemne, elegante. Adesea are loc o adevărată reprezentaţie teatrală, pentru ca să se stabilească un respect reciproc între vînzător şi cumpărător (fiindcă, e bine să se ştie, „a vinde şi a cumpăra nu-s-o glumă"). Totul are loc într-un decor dominat de coviltire, felinare electrice sau lămpi cu acetilenă, balcoane, ferestre, reclame, afişe. Sursele de apă — pentru reîmprospătarea mărfii — înnămolesc caldarîmul ; printre străzile înguste se zăresc palatele şi bisericile în stilul baroculuí spaniol ; o vociferare neîncetată se revarsă asupra canalului de cer, care se strecoară în înalt, printre pereţii caselor ce se prăbuşesc peste uliţele strîmte, cele care reflectă puternic sentimentul siciliano-spaniol al vieţii.

BALCOANELE

Arhitectura oraşului este foarte variată : e arabo-normandă (de un fastuos catolicism arabizat), apoi e renascentistă (extravagantă, plină de fantezie), barocă. Dar mai e un oraş, cel de la periferie. E marele Palermo : unic, inconfundabil, pe care l-aş numi arabo-cubist. Această periferie apare făcută din case joase, din tuf gălbui şi maroniu, cu tencuială albă sau rozalie. Nu e anonimă, e *unică* : e Palermo. Se mîndreşte cu balcoane din fier forjat de o rară frumuseţe, cu ghivece cu flori la ferestre. Trebuie amintit un lucru : balcoanele erau, şi parţial sînt şi acum, salonul femeilor. Era Palermo un oraş unde (aşa se întîmpla în vremea tinereţii mele) femeile erau visate, închipuite. Trăiau în vile, femeile aristocrate şi cele aparţinînd marii burghezii, în spatele gardurilor dese de iasomie. Fetele din familii mai modeste stăteau numai pe balcoane, flecărind între ele ; şi băieţii le priveau de departe, pentru a fura imaginea cîte unui chip încîntător, în timpul unor plimbări istovitoare. În cartierele populate, bărbaţii tineri vegheau pe propriul teritoriu, pentru ca alţii, străinii, să nu reuşească să răpească priviri, parfumuri, suspine. Era un mod profund şi romantic de a înţelege dragostea, mai mult chiar, de a te lăuda cu propria supremaţie. Urmau căutări, obrăznicii, înfruntări bărbăteşti, încăierări, înfrîngeri, amărăciuni. Cîteodată, „străinul", prin intermediul unor „prieteni" de prestigiu, sau în schimbul plăţii unor sume — o formă gangsterească exercitată ca căpii cartierului — obţinea permisiunea să se plimbe pe strada frumoasă din visele sale obsesive, şi „discret" putea să suspine, să ofteze privind-o de departe ; în timp ce *ea*, habar n-avînd de toate astea, se întreţinea pe balcon cu prietenele.

Parfumul palermitan al mării este puternic, se amestecă cu miasma florilor albe de portocal, cu a grădinilor de lămîi ce se întind sub munţi, prelungind oraşul ; un oraş bogat în fantasme ; care cer să fie visate.

...Astăzi, ceva a dispărut din vechiul Palermo. E aproape complet dispărută Via Libertà (mă refer la stilul ei). Era un bulevard unic, splendid, particularizat de vile în stilul liberty, castele de operetă, mici palate care copiau scenografia din „Aida", înconjurate de grădini tropicale bogate în magnolii, ficuşi, palmieri. Multe lucruri au rămas, unele au dispărut, altele s-au ivit. Oraşul e viu, puternic, expresiv, plin de fermecătoare creaţii ale fanteziei.

Traducere şi adaptare
FRANCESCO GERARDI

EDWARD MAZE

Un posibil ghid al Londrei literare

UN BUCHET DE FLORI

Iată, Chaucer (1345—1400), primul dintre cei mari, a trăit pe Lower Thames Street, nu departe de Turnul Londrei ; și puteți vedea o statuie mai degrabă bizară a poetului John Donne (1527—1631) în Catedrala Sf. Paul ; odată și teatrul **Globe** al lui Shakespeare se ridica mîndru pe Southwark ; John Keats a scris cîteva dintre cele mai frumoase poeme ale sale în Hampstead, iar Oscar Wilde a fost arestat în Chelsea în 1895, adăugînd o nouă faimă acestui cartier locuit prin tradiție de pictori și scriitori.

Există un mare număr de case memoriale literare care sînt deschise pentru marele public, precum și foarte multe dintre cîrciumile unde autorii la modă obișnuiau să-și serbeze succesul. Și dacă ajungeți în zona unde este cimitirul Highgate, puteți cumpăra un buchet de flori, așa cum am făcut și eu, pentru a-l pune, cu pioșenie, pe mormintele lui George Eliot și John Galsworthy. Aici se află și mormîntul lui Karl Marx, loc marcat de un masiv și spectacular-sculptat cap de piatră care domină de departe această zonă.

DICKENS

Și totuși mă întreb de unde ar fi mai bine să începem călătoria noastră, pe urmele glorioase ale cui ar trebui să mergem cu sufletul încărcat de emoție ? Ei bine, hai s-o luăm pe drumul adoptat de „pelerinii literari" care vizitează Londra. Ei se îndreaptă de obicei drept spre **Casa Dickens,** Doughty Street la numărul 48, lucru ușor de înțeles dat fiind că, la mai mult de un secol de la moartea sa, el rămîne cel mai citit autor de limbă engleză.

A trăit în această casă de pe Doughty Street, prima sa locuință adevărată în Londra, începînd cu primele luni ale lui 1837 și pînă spre sfîrșitul lui 1839, împreună cu soția sa. Catherine, copiii lor și tînăra sa cumnată Mary Hogarth. Această reședință a lui Dickens este singura casă rămasă dintre locuințele avute de el în Londra, aici a terminat de scris **Pickwick Papers** și a conceput **Oliver Twist** și **Nicholas Nickleby,** cărți care i-au deschis drumul spre glorie și bunăstare. Dar acesta este și locul unde în viața personală a lui Dickens s-a întîmplat cea mai mare tragedie pe care a avut-o de suferit vreodată — moartea neașteptată, la doar 17 ani, a lui Mary Hogarth, pentru care avea o intensă dragoste platonică.

Se pot vedea aici cîteva dintre hainele scriitorului, ilustrații originale din cărțile sale, cîteva portrete ale autorului, cîteva ediții princeps precum și multe scrisori. Este și măsuța de scris adusă de la casa sa din Gad's Hill, din Kent, măsuță pe care a scris ultimele două scrisori înainte de moarte precum și, printre obiectele cele mai curioase, o maimuță din porțelan pe care Dickens o păstra întotdeauna pe masa de scris. Se spunea că fără să vadă înainte maimuța din porțelan îi era absolut imposibil să se așeze și să se apuce de scris.

Un alt punct de atracție, pe Portsmouth Street, este **Old Curiosity Shop** — „imortalizat de Charles Dickens ca Locuința micuței Nell și a bunicului său", așa cum se spune în micuța broșurică pe care o poți cumpăra aici... Este o casă încîntătoare, clădită în 1567, una dintre puținele clădiri în stil Tudor care au supraviețuit în centrul

Londra literară — unde oare ai putea s-o găsești ? Răspunsul este extrem de simplu : oriunde în Londra spațiului geografic. Și această asertiune nu este o simplă reclamă extrasă dintr-un ghid turistic. Practic toți marii poeți, romancieri și dramaturgi ai Angliei au trăit în Londra măcar o parte din viața lor. Și cred că nu există loc imaginar în care să nu întîlnești cu ochii minții o glorioasă formă a trecutului de artă și cultură. Veniți cu noi în răstimpul acestor cîteva rînduri...

capitalei. Înăuntru puteți găsi o delicioasă colecție de amintiri (scrumiere, solnițe, căni de ceai și farfurii) care alcătuiesc într-adevăr un „magazin al curiozităților" mai conținînd și vase dintre cele mai diverse, sticlărie și multe cărți, cîteva ediții princeps ale operelor lui Dickens.

CÎRCIUMILE LITERARE

Cîteva dintre ele chiar că mai arată ca pe vremea cînd Dickens le descria cu amănunțime în romanele sale. Mr. Pickwick, unul dintre cele mai populare personaje create de Dickens, obișnuia să-și invite prietenii la crișma **George and Vulture** din Castle Court, o ulicioară strîmtă dînd în Lombard Street, fiind, se pare, cea mai veche tavernă din lume, construcția ei fiind datată în 1175.

Era, de fapt, o cîrciumă combinată cu o micuță pensiune, iar Dickens obișnuia să locuiască acolo destul de des. Acum, membrii asociației londoneze **Pickwick Club** obișnuiesc să ia masa în dormitorul descris de scriitor ca fiind al domnului Pickwick, împodobit foarte luxuriant cu zeci de tablouri înfățișînd scene din roman.

Mai departe, pe celebra Fleet Street la numărul 22, se află **Ye Old Cock Tavern,** unul dintre primele locuri de întîlnire a artiștilor londonezi. Pe lîngă Dickens a cărui prezență aici era familiară, mai puteai întîlni pe cărările istoriei pe un Samuel Pepys al cărui **Jurnal** descrie cu strălucire viața londoneză în secolul al XVII-lea, apoi Poetul Laureat Alfred, Lord Tennyson, au mîncat și au băut deseori sub emblema aurită a cocoșului, atîrnată peste poarta hanului. Și azi, în mijlocul atîtor amintiri dickensiene, se întîlnesc aici ziariștii și tinerii avocați ai orașului...

Parcursul dickensian continuă în zona Southwark, cunoscută și sub numele de Borough, singura parte a Londrei de pe partea stîngă a Tamisei pomenită în opera scriitorului. În **Pickwick Papers** el spune „Mai ales în Borough, au mai rămas încă o duzină de hanuri vechi... mari, clădite cam la întîmplare, bizare, cu galerii, scări și camere, destul de goale sau într-atît de pline cu obiecte vechi încît pot furniza material suficient pentru o sută de povești cu stafii".

The George, aflat pe Borough High Street la numărul 71, este unul dintre puținele hanuri de acest fel rămase în Anglia, iar Dickens îl descrie în amănunțime în romanul său **Little Dorrit.** A fost construit în 1677, pe locul unui alt han mai vechi a cărui curte imensă, se povestește, ar fi adăpostit spectacole de teatru în care ar fi jucat însuși Shakespeare.

TEATRUL GLOBE

În Southwark se afla și închisoarea Marshalseas unde a fost deținut și tatăl lui Dickens, învinuit de a nu-și fi plătit datoriile, perioadă deosebit de dureroasă în viața lui Charles. De cîte ori și-a vizitat tatăl în închisoare, memoria sa a înregistrat cu fidelitate mizeria înspăimîntătoare a vieții prizonierilor...

Foarte multe dintre piesele lui Shakespeare, **Hamlet, Othello, Macbeth** au fost prezentate la teatrul Globe din Southwark înainte de incendiul care l-a distrus complet în 1613. Puteți admira un monument modern dedicat lui Shakespeare la catedrala Southwark, acolo unde fratele său mai tînăr, Edmund, a fost îngropat în anul 1607. Southwark este și locul de unde pelerinii lui Chaucer s-au adunat spre sfîrșitul secolului al XIV-lea pentru a pleca în călătoria lor.

Fiindcă vorbim de adrese celebre, dacă sînteți un admirator al lui Sherlock Holmes, degeaba veți căuta Baker Street nr. 221B — nu există o asemenea adresă, creată de imaginația lui Arthur Connan Doyle. Dar puteți vedea **Hotelul Sherlock Holmes,** pe Northumberland Street la nr. 10, fostul Northumberland Arms Hotel, menționat în romanul **Vînătoarea din Baskerville.** Numele actual a fost dat în 1957, iar deasupra restaurantului se află o foarte frumoasă replică a biroului de lucru al detectivului așa cum scriitorul l-a descris în atîtea celebre romane — poți vedea căminul, pipa lui Holmes și faimoasa tichie, precum și foarte multe alte obiecte donate de familia lui Connan Doyle.

Scriitori celebri... portretele lor le puteți admira în **National Portrait Gallery** care adăpostește peste 8000 de tablouri înfățișînd pe cele mai cunoscute personalități ale culturii engleze. În această clădire din St. Martin's Place, fondată în 1856, puteți vedea portretul lui Chaucer, părintele poeziei engleze și, desigur, ca principal punct de atracție, portretul lui Shakespeare, prima achiziție a acestei galerii. Este singurul portret (autor anonim) care se pare că este într-adevăr al omului William Shakespeare, dar aici disputa se pare că va continua încă mult timp.

PRIVELIȘTI

Și pentru a încheia mai liric acest posibil ghid al Londrei literare să ne îndreptăm spre orizontul larg al cîmpiei Hampstead, o vastă întindere ușor vălurită, cu iazuri și poteci încrucișate, dominată de verdele ierbii și de albastrul cerului pe care se profilează în depărtare severele turnuri ale Londrei. Pentru un scurt răgaz ne putem așeza într-un pavilion izolat, cu acoperișul verde ca frunzele copacilor, unde vom reciti versurile lui Wordsworth.

Nimic nu poate arăta pămîntul mai frumos
Și fără suflet este cel care-ar putea
Să treacă-n grabă pe lîngă măreția
acestui loc ;
Căci iat-acum orașul, ca de-o podoabă
este-nvăluit
De frumusețea dimineții.

Versurile au fost scrise în ziua de 3 septembrie 1802, în timp ce poetul contempla orașul stînd pe podul Westminster. Oare cum ar fi descris frumusețea supremă stînd în foișorul din cîmpie ? Sau de pe colina Highgate ? Ghidul literar al Londrei se prelungește în vis...

Traducere și adaptare
CRISTIAN UNTEANU

călătorie pe planeta mileniului trei

ALTER EGO

Hugo Correa

— Poftiţi Alter Ego-ul dv., domnule. Semnaţi, vă rog, chitanţa de primire.

Antonio deschise cufărul şi se dădu înapoi uluit. Era chiar el, cu braţele pe lîngă corp, complet gol şi nemişcat. Dacă poziţia verticală nu ar fi nefirească pentru cel care doarme, ar fi încercat să-l trezească pe androidul, într-atît de naturale păreau culoarea pielii, micile riduri ce începeau să se vadă în jurul ochilor, buzele subţiri, fruntea înaltă. Părul drept era pieptănat cu grijă, la fel ca părul replicii lui umane.

Luă cutia de comandă şi, urmînd instrucţiunile, puse androidul în mişcare. Acesta începu să păşească încet şi firesc, fără nici una din mişcările groteşti atît de caracteristice automatelor din trecut. De parcă ar fi avut cu adevărat oase, muşchi, nervi şi organele unei fiinţe. Antonio îl făcu să treacă prin mişcările elementare — să se aşeze, să se îmbrace, să-şi aprindă o ţigară, să se scarpine în ureche. „Dacă posesorii de androizi doresc să beneficieze din plin de pe urma acestora", spunea manualul de întreţinere, „trebuie mai întîi să-şi studieze propria personalitate cu mare atenţie, cel puţin în ceea ce priveşte mimica, gesturile, mersul, etc."

Antonio, expert de acum în manipularea dublurii sale, îşi puse casca de introjecţie. Preţ de cîteva clipe, lipsa luminii îl făcu să clipească repede din ochi. Dar după ce deschise comutatorul ocular, începu să vadă din nou. Camera de zi arăta de parcă ar fi privit-o dintr-un alt unghi. Ce se întîmpla? Pur şi simplu, începea să vadă prin ochii androidului. Alter Ego-ul stătea în picioare, în mijlocul încăperii, cu faţa spre uşă, clipind firesc din ochi. Mecanismele acţionau pleoapele sintetice simultan cu cele ale lui Antonio. Omul apăsă pe un buton şi dublura se întoarse. Se putea vedea şezînd în fotoliu, cu capul ascuns în cască, cu comenzile pe genunchi. De vreme ce canalul audio funcţiona, nu exista nici o îndoială că el se afla acum în mijlocul încăperii ; putea auzi zgomotele străzii şi pe acelea pe care le făcea chiar el, cînd îşi schimba poziţia în fotoliu. Şi putea mirosi. Aerul respirat prin Alter Ego. Odorofoanele îi dădeau senzaţia de aer respirat altundeva. Încercă vocea duplicatului său ; de îndată ce Alter Ego-ul deschise gura, Antonio se auzi vorbind din mijlocul încăperii.

— Ce mai faci, Antonio ? Te-ai născut din nou. Nu-i aşa că te simţi ca un peştişor într-un acvariu din care tocmai s-a schimbat apa ?

Antonio îşi ascultă propria voce cu satisfacţie. Îşi făcu Alter Ego-ul să se plimbe prin încăpere, îl duse la fereastră, şi, aplecîndu-se în afară, privi oraşul strălucitor sub un cer incandescent împînzit de helicoptere. Totul părea mai frumos decît atunci cînd vedea cu propriii săi ochi ; cerul era mai albastru şi mai luminos, zgîrie-norii etalau culori mai vesele şi mai vii. Da, Alter Ego-ul îi înfăţişa adevărata faţă a lucrurilor. Senzaţiile pe care le primea prin dublură îl făceau, pe neaşteptate, să se simtă împăcat cu semenii săi. În imaginaţie îi reînviară emoţiile tinereţii, amintirile pe care timpul le ştersese încet, lăsînd în urmă numai imagini estompate, uitate cu voie sau fără voie. Dar acum se simţea copleşit de un curaj neobişnuit şi o dorinţă de aducere aminte. Îşi putea privi viaţa cu seninătate, îşi putea aminti de gîndurile, de aspiraţiile tinereţii, de modul în care, puţin cîte puţin, renunţase la ceea ce iubea mai mult pentru a-şi face o situaţie.

— Ţi-aduci aminte cînd vroiai să fii actor şi să-l joci pe Împăratul Jones ? Cum umblai de colo-colo, săptămîni întregi, cu mintea numai la monologurile lui ? Cum făceai dragoste cu Valentina, fata care urma şcoala dramatică împreună cu tine şi te încuraja, crezînd în tine ?

Alter Ego-ul vorbea cu o voce clară, sonoră, gesturile lui aparţinînd unui om obişnuit cu scena. Îşi aprinse o ţigară, inhală adînc, apoi scoase un fir subţire de fum. Se opri în faţa unei fotografii mari a lui Antonio la biroul său, cu un zîmbet satisfăcut pe faţă, înconjurat de o mulţime de fotografii, afişe şi panouri.

— Nu e nimic rău în a vinde pastă de dinţi, mai ales cînd e vorba de un produs bun şi fabricat cum se cuvine. La urma urmelor, are chiar o funcţie socială ; asigură albeaţa dinţilor şi un miros plăcut al gurii.

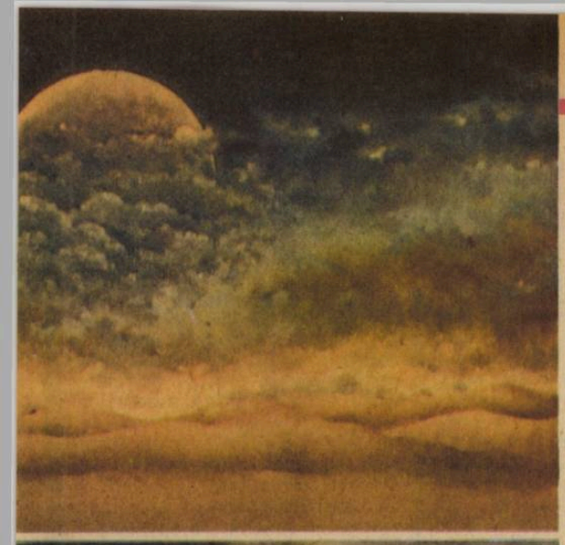

O PRIVIRE DINCOLO DE ORIZONT

S.F.

SERGIU NICOLA

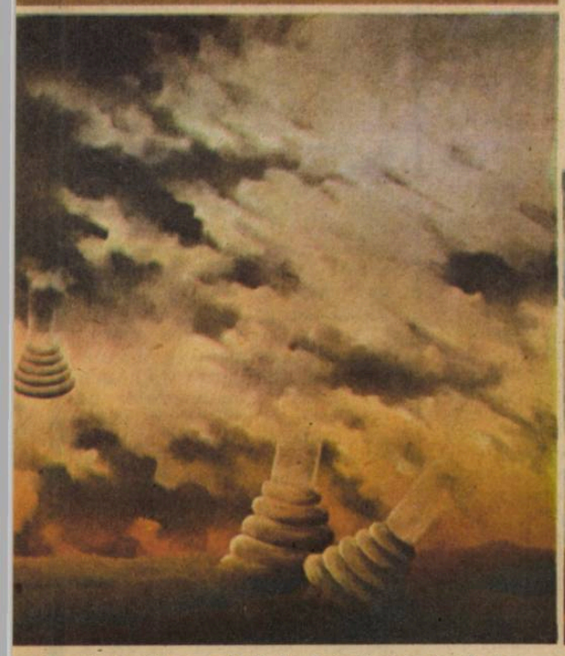

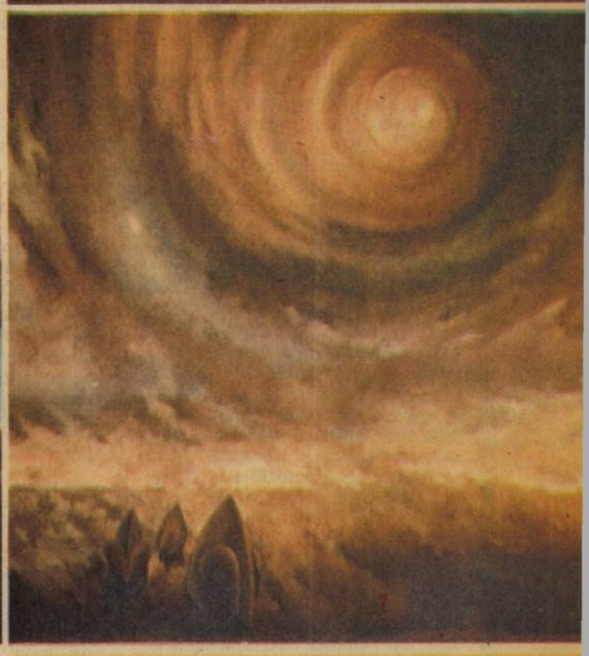

Te-ai gîndit vreodată la întrebarea pusă de Jones lui Smithers, legată de propriile tale preocupări : „Oare nu vorbele mari îl fac pe om să fie mare — atîta vreme cît el îi face pe ceilalți să creadă în ele ?“ Tu ai reușit să faci asta ca mare comerciant. Necazul e că tu nu ai crezut niciodată în vorbele mari pe care le-a rostit marele comerciant Antonio.

Alter Ego-ul inhală adînc și prin norul albăstrui îl cercetă pe omul din fotoliu a cărui față era ascunsă de cască. Minunile electronicii ! Papilofoanele îi dădeau gustul și ușoara căldură a fumului.

— Fumatul telecomandat — ce binefacere pentru oamenii practici de azi care sînt atît de nerăbdători să facă toate lucrurile fără a se implica prea mult ! Simți aceeași plăcere pe care o simte și fumătorul, dar nu te expui la nici un risc. Așa se realizează principiul hedonist.

Alter Ego-ul deschise un dulap vechi și se întoarse spre Antonio cu un zîmbet nedefinit.

— O piesă de muzeu, așa cum sînt foarte mulți oameni. În definitiv, majoritatea oamenilor din ziua de azi nu sînt doar niște piese de muzeu ? În primul rînd, sînt incapabili să-și împlinească propriile aspirații. Se opresc cu toții la jumătatea drumului. Iar tu nu faci excepție ; ai vrut să fii actor și ai sfîrșit prin a vinde pastă de dinți, fiindcă așa făceai mai mulți bani. Ai renunțat la Valentina fiindcă era modestă, nu avea nici o ambiție. Ai avut prieteni, prieteni adevărați, oameni cu care puteai discuta despre tot felul de lucruri inutile. Inutile ? Noile tale cunoștințe nu înțeleg decît limbajul finanțelor. „Se pot scoate ceva bani din asta ?“ te întreabă ei cînd încerci, cu inocență, să-i urnești din fotoliile lor, arătîndu-le lumea ta interioară unde aspirațiile încep să-ți ruginească, fatal, cu resemnare, ca metalul ros de oxid. Cu toate acestea, ai învățat și tu să vorbești ca ei. Dar nu mai bine ! Lumea voastră e lipsită de o scară a valorilor !

Alter Ego-ul termină de fumat, stinse țigara cu un gest teatral și îl înfruntă pe Antonio, țintindu-l cu un deget acuzator.

— Iar acum, dublura ta mecanică va face oare ceea ce tu nu îndrăznești să faci cu propriile tale mîini ?

Androidul rămase nemișcat, privind la casca mută. O liniște densă plutea în încăpere. Ochii de sticlă străluceau. Încet, Alter Ego-ul se întoarse spre dulapul deschis. Fața i se înăspri. Scoase un pistol, îl examină critic și înaintă spre om cu o solemnitate curioasă, de parcă ar fi pășit printr-un templu în care se desfășura o ceremonie.

— Omul este inventatorul suprem. El a făcut aceste arme pentru a ucide oameni, și dublurile pentru a-l judeca.

După o pauză infimă, adăugă sec :

— Ciclul s-a încheiat, și ochi cu grijă silueta din fotoliu.

În românește de
PETRU IAMANDI

Cugetările unui superlativ

— **Nu mă las pînă nu-l prind pe tenorul care a împușcat fa diezul din Corul Vînătorilor !**

— **Mi-a fost imposibil să stabilesc de cînd se băteau nuntașii. Venisem la nuntă abia de două zile...**

— **Martorul a fost atît de exact încît la reconstituire a sustras iarăși banii împrăștiați.**

— **Dirijorul a cerut un atac de coarde și a primit un atac de cord.**

— **Singurul indiciu a fost un fir de păr. Un indiciu cu atît mai prețios cu cît era singurul lui fir de păr !**

— **Autopsia a dezvăluit că victima servise o cină frugală constînd din ceai de tei, biscuiți și doar trei cartușe...**

— **Cînd a răsunat prima rafală de mitralieră toți locatarii s-au trezit, înspăimîntați. Cînd rafalele au continuat cu înverșunare au înțeles că Bebe își reparase Mobra !**

— **La cererea părinților suspicioși le-am urmărit fiica zi și noapte. În urma celor constatate am luat-o de nevastă !**

VIOREL COVACI

O LUME FASCINANTĂ...

Dicționarele definesc gunoiul ca fiind resturile de alimente aruncate, materiale sau resturi de materiale care sînt refuzate și, în consecință, nu mai pot fi folosite. Mașini special construite sau adaptate acestui scop îl strîng și îl depozitează în afara localităților, pe terenuri amenajate sau nu, terenuri care sînt astfel blocate folosirii în scopuri mai rentabile. Comunitățile occidentale folosesc la locurile de depozitare tot felul de substanțe odorizante pentru a proteja pămîntul și atmosfera ambiantă. În Beverly Hills, de exemplu, orașul bogătașilor și al extravaganței, municipalitatea pulverizează zilnic tone de esențe de vanilie sau lămîie, chipurile pentru dezinfectarea suprafețelor acoperite cu deșeuri... În privința extravaganței, Beverly Hills rămîne totuși în urma localității Kennelunk din Maine ; unde se organizează anual festivalul „Miss Gunoi", cîștigătoare fiind cea care reușește să impresioneze cît mai puternic juriul (format din cetățeni ai localității) prin originalitatea costumației realizate exclusiv din materiale luate, efectiv, din gunoi.

O lume unică...

Lăsînd la o parte aspectele comice legate de subiectul pus în discuție, gunoiul constituie în zilele noastre o problemă socială. William Rathje, profesor de antropologie la Universitatea din Arizona și doctor în arheologie, este de părere că studierea vestigiilor arheologice ne ajută la cunoașterea trecutului civilizațiilor, în timp ce studierea mai atentă a gunoiului rezultat în urma activităților cotidiene conferă o șansă unică pentru interpretarea mediului de viață al civilizațiilor actuale. În cadrul catedrei pe care o conduce, profesorul Rathje organizează cu studenții cursuri de cercetare a gunoiului adus de două ori pe săptămînă din Tucson. Odată adus, gunoiul este sortat, catalogat în funcție de mărime, material, formă, culoare și destinația pentru care a fost fabricat. Se trag concluzii, ca de pildă faptul că mexicanii americani din Tucson, cu venituri mici, eumpără mai multe medicamente și jucării decît aceeași categorie de mexicani, dar cu venituri mai mari ; sau că pe același teritoriu avut în vedere, numai un sfert din populație consumă bere. Aceste concluzii sînt înregistrate și, după o anumită perioadă de timp, reprezintă amprenta societății studiate într-un interval de timp definit.

Pentru majoritatea municipalităților de pe glob gunoiul a devenit o problemă. Unde și cum îl depozităm ? Ce facem cu el ? Nu putem să facem viața mai bună localnicilor prin folosirea într-un mod adecvat a deșeurilor ? — iată întrebări care sînt soluționate în funcție de disponibilitățile diferite ale fiecărei comunități. În China, gunoiul se folosește pentru obținerea metanului, care este apoi pompat spre bucătăriile individuale ; același lucru se întîmplă și în Danemarca, unde gunoiul colectat în saci de hîrtie hidroizolantă („mai bună decît plasticul" — sînt de părere americanii) este incinerat, transformat în vapori, care sînt apoi pompați din fabrici spre casele aflate pe o rază de 25 kilometri și folosiți la încălzire. Gunoiul se folosește în aceleași scopuri și în RFG, Olanda Suedia, Elveția și Franța. În sudul Parisului, la Ivry, funcționează o uzină care asigură încălzirea, cu aburii rezultați în urma arderii gunoiului, a mai mult de jumătate din locuințele capitalei franceze. La Moscova, gunoiul aruncat de cetățenii orașului este introdus în conducte, unde este pompat cu o viteză de 20—30 metri pe secundă spre stația centrală de colectare. Serviciile de salubritate folosesc acest procedeu și la Leningrad. În Japonia se folosesc pentru colectarea gunoiului oamenii numiți „Chirigami kokan", care în schimbul deșeurilor obținute oferă role cu hîrtie de toaletă. În India se obțin îngrășăminte cu o putere mare de fertilizare a pămîntului, prin prelucrarea adecvată a deșeurilor. În Columbia, din cele 50 de tone de gunoi care se adună zilnic, 30 de tone sînt refolosite după recondiționarea lor pe cale industrială.

Recuperarea, recondiționarea și refolosirea materialelor care ar fi trebuit sau care au fost considerate ca necorespunzătoare duc la realizarea unor economii de-a dreptul incredibile. Conștientă sau nu, populația statelor dezvoltate ale lumii trăiește înconjurată de o lume artificială reciclată într-un procentaj destul de ridicat. De la banala sticlă, pînă la aparatura electronică cea mai sofisticată — domeniul recondiționării materialelor nu are limite. Un milion de dolari — aceasta este valoarea metalelor prețioase (aur și platină, în special) care se aruncă anual la gunoi numai în Statele Unite ale Americii. Prin prelucrarea pe scară industrială a gunoiului, aceste materiale, indispensabile pentru industriile de vîrf, sînt recuperate în mare măsură.

În spațiul extraterestru

Dacă reciclarea materialelor este avantajoasă din punct de vedere al costului tehnologic pe plan industrial, pe plan individual este la fel de rentabilă. Încercați să realizați care este valoarea veniturilor realizate prin predarea deșeurilor la punctele de colectare, în statele socialiste venitul fiind net superior celui realizat în statele capitaliste ; pentru a exemplifica aceasta este de ajuns să arătăm că în Statele Unite, în urma predării a 50 kg de deșeuri se obține o sumă echivalentă abia cu prețul unei beri. În schimb, occidentalii recurg la alte metode pentru realizarea de economii în urma valorificării corespunzătoare a materialelor care ar trebui aruncate. Bunăoară, în New Mexico, arhitectul Michael Reynolds a realizat un număr de case experimentale la care a folosit, în exclusivitate, materiale recuperate din grămezile de gunoi.

Astăzi, într-un secol al exploziei inteligenței umane, se pune problema refolosirii nu numai a materialelor de pe Terra, ci și a celor aflate în Cosmos, ca urmare a activităților omenești. În jurul planetei noastre se află aproximativ 15.000 de obiecte artificiale, fabricate de om și abandonate după utilizarea lor în scopul cercetării Universului. Din acest număr mare de obiecte sînt recuperate anual piesele care prezintă o importanță deosebită. În viitor, se preconizează construirea unei nave spațiale care, dotată cu mai multe brațe mecanice, să adune toate obiectele cosmice considerate „gunoi pămîntean" și să le aducă înapoi, ne planeta de pe care au plecat, în scopul reutilizării lor. Imaginați-vă, o mașină de gunoi în spațiu .

OVIDIU MIHUȚI

Depozitarea gunoaielor — o problemă a prezentului, recuperarea materialelor refolosibile — problema imperativă a viitorului.

„Iți spun cine ești — după ceea ce consumi", afirmă acești studenți prin studiile realizate asupra resturilor alimentare și nealimentare, aruncate în ghenele orașului.

Iată ce poate fi recuperat din gunoi : aur și argint, în cantități impresionante.

O imagine reconfortantă a „lumii deșeurilor" : o tînără care se îmbracă cu ceea ce găsește... la marginea orașului !

IRONICUL PAUL

În afara „sferei sale protectoare“

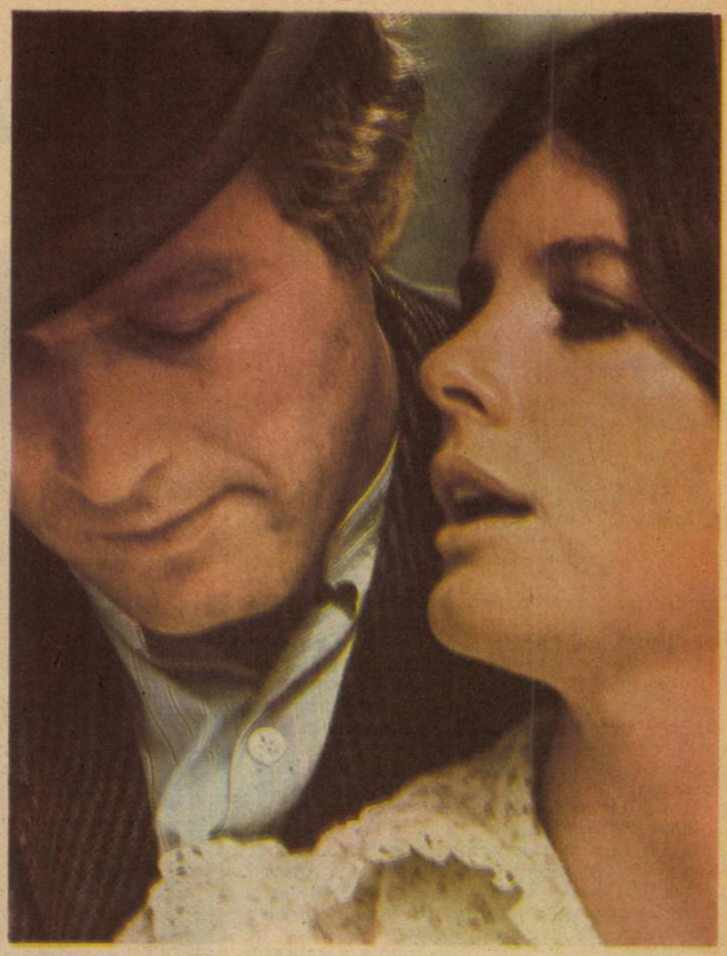

Interviu acordat lui CLAUDIO LAZZARO, cronicar la săptămînalul L'Expresso

Primul lucru care frapează, întîlnindu-l pe PAUL NEWMAN, nu sînt legendarii săi ochi albaştri. Ceea ce impresionează este forţa teribilă de atracţie care-l învăluie şi-l protejează ca o sferă transparentă de energie. Sub sferă este mitul, adică Paul Newman ; dincolo de ea sîntem noi, spectatorii care-l privim, îl imităm, îl invidiem de mai bine de treizeci de ani. Era prin 1954 cînd Newman îşi începea cariera cinematografică în SILVER CHALICE, de Victor Saville. Despre interpretarea lui în acest film, A. H. Weiler, criticul de la „New York Times“, a scris doar atît : „Wooden“ ! Dar doi ani mai tîrziu, după UP THERE SOMEONE LIKES ME, în regia lui Robert Wise, Paul Newman era deja pe primul loc în topul încasărilor şi al popularităţii. Un loc pe care şi l-a păstrat pînă astăzi. Cordial, sensibil, dar evaziv, Newman a reuşit să-şi apere de intruşi viaţa personală şi secretele sale ; în ultimii douăzeci de ani nu a avut decît rare şi formale întîlniri cu presa, semn evident că nu vrea să iasă de sub sfera sa protectoare.

Întreb : Care este, domnule Newman, raportul dumneavoastră cu publicul ? „Bun — răspunde —, el este cel care mă face să lucrez“. Şi cu mulţimea de simpatizanţi ? „Mai puţin bun“. Din ce cauză ? „Vina unui puşti. Era pe la începuturile carierei mele, la un spectacol de gală, una din acele ceremonii cu expunerea starurilor sufocate de fans şi fotografi. Puştiul mă asaltă fluturînd o bucată de hîrtie şi un pix. I-am dat autograful şi, odată eliberat, îl observ cum se depărtează. Băiatul îşi fixă o clipă privirea pe bucata de hîrtie, o mototoli între degete şi apoi o aruncă în drum. Din acel moment am încetat să mai dau autografe“.

Forţa de etern adolescent a lui Paul Newman (dacă n-ar exista dovezile din registrul de stare civilă, de la Cleveland, Ohio, nimeni n-ar crede că are 63 de ani) se luminează într-un surîs. Atunci cînd întrebarea îl angajează sau este cam indiscretă, îi face plăcere să se descotorosească printr-o glumă. De data aceasta însă, dincolo de „glumă“, descoperim un om afectiv, sincer obosit de asediul de peste trei decenii al fans. „M-au privat de cele mai elementare drepturi civile. Eu sînt unul dintre aceia care, la New York, nu pot să se plimbe pe străzi liber, ca un om obişnuit, oarecare. E un drept care le este recunoscut tuturor. Eu însă sînt înconjurat, smucit, blocat, sufocat“.

Sînt şi întrebări care îl fac pe Paul Newman să-şi piardă complet pînă şi plăcerea glumei. Înainte de a răspunde îşi apleacă capul preocupat şi face o lungă pauză. Nu pentru că ar avea reflexe lente : Newman este un pilot de curse de nivel profesionist, care s-a clasat al doilea la Le Mans şi care, acum doi ani, la o vîrstă la care alţii s-au retras de multă vreme, a ieşit învingător în Sport Club of America, la categoria GT-1. Newman reacţionează în acelaşi mod cînd este intervievat în legătură cu problemele obşteşti, ale luptei minorităţilor pentru drepturi sociale. Aţi renunţat să conjugaţi munca de actor cu activitatea angajată pe plan social ? „Am încercat de mai multe ori şi încerc chiar şi în momentul de faţă, cu un proiect al meu care ar însemna şi cel de-al cincilea film semnat ca regizor. Neplăcerea, riscul, e că un astfel de film, cu excepţia celor de tipul horror sau melodramă, trebuie să fie absolut limpede, imaculat. Dacă greşeşti, obţii efectul opus : furnizezi o armă în plus duşmanilor ideilor tale“. Nu v-aţi gîndit să abordaţi direct cariera politică ? În cinema ea s-ar numi : HUD, COOL HAND LUKE, BUTCH CASSIDY şi THE HUSTLER. Ca senator aţi putea avea acele „satisfacţii politice“ pe care nu vi le-a dat cinematograful. „Dacă aş fi ales senator — răspunde sec Newman — ar fi pentru nişte motive greşite“.

Ce-a de-a patra şansă pentru inepuizabilul Mr. Newman este reclama. Folosindu-şi faţa ca etichetă, Paul Newman a creat din nimic, acum douăzeci de ani, o „linie“ de sosuri şi condimente pentru „gustoasa“ bucătărie americană, care i-a adus, numai în 1986, un beneficiu de 24 milioane dolari. Newman,

industriaș filantrop, folosește acești bani pentru a finanța „cauzele pierdute", cele ale exclușilor, ale handicapaților fizic, ale nevoiașilor. Pe scurt, investește banii în binefaceri. Un om exemplar, care se mișcă și vorbește cu stilul unui lider cu har de conducător, cu calmul, potolita energie ale celui care-și controlează fiecare celulă a propriului corp.

Se spune că, în biroul său din New York, deasupra mașinii de scris, ar ține agățat de zid un căpăstru. Îl întreb dacă l-a folosit cîndva într-un western. El surîde ca unul care nu știe dacă să mărturisească sau nu. Apoi se decide : „Nu, acela e pentru mine". Adică ? „Cea mai mare parte a cîștigurilor mele este, evident, înghițită de fisc și folosită pentru cheltuieli, de exemplu militare — lucru pe care nu-l aprob deloc". Newman are expresia unuia care nu se preface a fi foarte serios și continuă : „Aș dori ca ceea ce cîștig eu să fie folosit de cei care au efectiv nevoie. Și fiindcă, potrivit legislației americane, pot să folosesc în binefaceri numai jumătate din veniturile mele, pentru a da totul nevoiașilor nu am decît o singură alternativă : sinuciderea". Aveți deja și vreun epitaf ? „Ar trebui să sune, mai mult sau mai puțin, cam așa : Aici zace Paul Newman / Care în numele binelui / s-a spînzurat. Binecuvîntată / fie spînzurarea ! Dar pînă la epitaf, voi mai încerca, folosind mijloacele pe care mi le oferă viața, să fac, pe cît pot, bine..."

Traducere și adaptare
VICTOR FRANGER

RICHARD CHAMBERLAIN,

RIVALUL LUI CASANOVA?

Surîsul lui Tyrone Power, farmecul lui Errol Flynn, silueta lui Charlton Heston, acesta este Richard Chamberlain, actorul cu cel mai mare succes în serialele de televiziune.

În acest an a turnat în Spania „Casanova". În timpul filmărilor și-a exprimat dorința de a avea-o alături pe mama sa, care-i este singurul prieten și confident !

Imaginați-vă că acest bărbat frumos care este și un mare comic, îmbrăcat elegant cu ciorapi de mătase nu este deloc un seducător. În viața lui particulară este atît de singur încît i se pune la îndoială înțelepciunea.

— Nu am să mă căsătoresc decît ca să am copii. Am avut legături efemere care m-au făcut să îmi iau gîndul de la un menaj serios. Am nevoie de o femeie fidelă care să nu-mi spulbere visele de îndrăgostit romantic — spune el gurilor rele...

În imensa sa proprietate din Los Angeles trăiește singur — totuși i s-a atribuit o legătură destul de serioasă cu Linda Evans. Mama sa a repetat însă mereu parcă proorocind : „Richard este un romantic care iubește natura și animalele".

Nici în tinerețe nu a fost un aventurier precum Marlon Brando, Rock Hudson ori Steve McQueen. La 18 ani el studia desenul și pictura.

În 1960 venind din armată se prezintă întîmplător la o vizionare pentru filmul Doctor Kildare. Dar nu întîmplător e ales și nu întîmplător reușește să țină rolul pentru 5 ani.

La 52 de ani ai săi primește 12.000 de scrisori de dragoste pe săptămînă, mai mult decît primea chiar Clark Gable din „Pe aripile vîntului".

Succesul îi este asigurat. Are o serie de filme — Simfonia fantastică în 1973, Cei trei mușchetari în 1974, serialul Colorado în 1978 iar în 1983 urmează fenomenul CHAMBERLAIN. Apoi Thorn Bird, adaptare după bestsellerul australianului Collen Mc Cullough ; Allan Quattermain și Orașul aurului pierdut și în sfîrșit Wallenberg, un remarcabil serial despre viața diplomatului suedez care a salvat mii de evrei în timpul celui de al doilea război mondial.

Pe Broadway se dă o adevărată luptă pentru cumpărarea biletelor la filmele în care Chamberlain apare alături de actrița Geraldine Page.

În felul acesta iată — e un mod — ultimul mohican dintre celebritățile celibatului devine o excelentă partidă pentru milioane de femei ce visează romantici...

Traducere și adaptare
GEORGE DARAGIU
MARIANA ȘANDRU

CLAUDIA CARDIN...E: ...ă ...ți: ...bătrînită ...ițită"

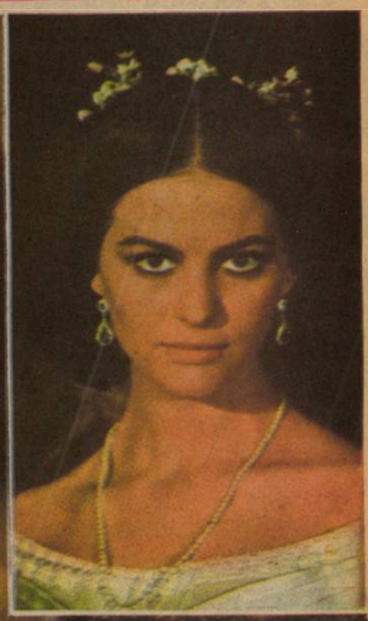

„LA STORIA" este ultimul film al *Claudiei Cardinale*, o adaptare cinematografică a unuia dintre cele mai reușite romane italienești scrise în ultima perioadă de către Elsa Morante. Claudia interpretează aici rolul Idei, o femeie în vîrstă, urîtă, pe care un soldat german a violat-o.

„Nu o să mă recunoașteți. Sînt îmbătrînită și urîțită. Dar nu-mi pasă. Este un rol deosebit pentru o actriță. Ca să mă apropii de personajul Elsei Morante a trebuit, împreună cu Comencini, să recurg la artificii de machiaj pentru că Ida este o femeie peste care evenimentele au trecut cu multă cruzime. Este o femeie care încearcă cu orice preț să rămînă în viață. O femeie sfîșiată de dragoste pentru copilul care este fructul unui viol. Filmul mai este și o frescă a Italiei anilor negri. Este un film deosebit și unul din marile filme ale carierei mele".

Dar să aruncăm o privire asupra carierei Claudiei Cardinale :

„Limba mea maternă este franceza și părinții mei au vorbit totdeauna franțuzește între ei, și mai mult, m-au născut în Tunis iar adevăratul meu prenume este Claude".

Era încă în liceu cînd un concurs pe plajă organizat pentru cei ce-și petreceau vacanța și intitulat „Cea mai frumoasă italiancă a Tunisiei" avea să schimbe cursul vieții tinerei și visătoarei liceene care era hotărîtă să devină învățătoare. Marele premiu al concursului oferea cîștigătoarei o călătorie la Veneția.

„Sosesc deci la mine în Italia, unde de fapt puneam pentru prima dată piciorul. Primul șoc pentru toată lumea a fost că eu, cea mai frumoasă italiancă a Tunisiei, nu vorbeam nici un strop italienește. Mi s-a cerut să semnez niște contracte, dar eu nu aveam decît un singur gînd : să mă întorc și să-mi termin studiile ca să pot deveni învățătoare în sudul Tunisiei".

Un impresar ceva mai isteț ca ceilalți o face pe Claude Josephine Rose Cardinale să ajungă la Cinecitta !

„Odată ajunsă acolo, totul s-a schimbat. În primul meu film am fost dublată pentru că vorbeam rău italiana, atît de rău că nu-mi puteam citi textul. E uimitor cum problema naționalităților se pune în ceea ce mă privește. Pentru că aici în Italia, unde trăiesc cu soțul și fiica mea, nu mă simt italiancă. Cînd locuiam în Franța nu mă simțeam franțuzoaică. Eu mă simt o fiică a Africii în adevăratul sens al cuvîntului. În Tunisia sînt considerată singura actriță tunisiană cunoscută în străinătate. Unele ghiduri turistice consemnează casa mea natală : „Aici s-a născut Claude". Acolo îmi sînt rădăcinile !"

În 30 de ani de cinematografie a turnat mai mult de 80 de filme în regia celor mai mari oameni de artă : Fellini, Visconti, Monicelli, Rossi și firește Pasquale Squitieri care-i este soț.

Visconti, marele Visconti, evocarea numelui său îi umple ochii de nostalgie pentru că el i-a fost mentor în „Rocco și frații săi", „Ghepardul", „Violență și pasiune".

„Dispariția lui Visconti a fost o m... dere. El a fost marele maestru al... tehnicieni si actori. Era exigent... și plin de atenție la adresa cel... îmi vorbea decît în franțuze... era frumoasă, puțin prețio... în franceză. Mă striga... Claudia !"

Claudia Cardinale ... în care se împletes... cea mai populară ...

„Și în viață îm... preocupată, cum s... apar mereu în avanta... plan sau profil puternic ... în „La Storia" unde am cu ... și sînt îmbrăcată în niște ...

...fel de ...e". Trăi... cu fiica ...re acum ...mi-am ...a să-și ...or. Așa ...19 ani ...Dacă ...ziu, cu

...aptare ...NDRU ...AGIU

ANOTIMPURILE

lui

DAN DINESCU

ŞTIAŢI CĂ...?

— cel mai mare fluture din lume este Attacus Atlas, ale cărui aripi întinse ating 25 cm ;
— marele liliac Pteropus Vampyrus, cu aripile întinse ajunge pînă la un metru şi are aspect de Archeopteryx, o reptilă zburătoare din era secundară ;
— Caşalotul (Physeter Catodon) poate atinge lungimea de 25 m. Prada şi-o găseşte la adîncimea de 50—100 m (unde nu pătrunde lumina) cu ajutorul unui dispozitiv de tip radar.
— specia de palmieri Corypha Umbra Culifera, se remarcă prin frunzele uriaşe de peste 50 kg greutate fiecare ;
— şarpele de mare din specia Pelamydurus platurus, cu corpul turtit lateral, se mişcă absolut continuu toată viaţa pentru că nu iese niciodată pe uscat ;
— peştele arici Diodon Hystrix cînd este scos din apă se umflă şi ia aspectul unui arici ;
— casuarul, pasăre cu coif cornos, cu ciocul turtit şi cu aripi ca nişte cioturi scurte, atinge talia unui om. Este atît de puternic, încît lovitura lui de picior poate fi uneori mortală ;
— peştele pulmonar Neoceratodus Forsteri, cînd seacă apa rîurilor se afundă în mîl construindu-şi un fel de încăpere, deschisă înspre exterior printr-o gaură şi începe să respire aerul prin vezica înotătoare, transformată într-un fel de plămîn. Odată cu venirea apelor mari peştele îşi reia respiraţia branhială ;
— cea mai mare rîmă de pe pămînt Megascolides Australis, poate atinge lungimea de pînă la 3 m.
— balena albastră poate atinge pînă la 33 m lungime şi o greutate de pînă la 150 tone. Limba sa cîntăreşte 3 tone. Puiul acestui cetaceu care la naştere are 7 m lungime şi peste 6 tone greutate, creşte zilnic în greutate cu peste 100 kg.
— pinguinii Adelie trăiesc în colonii de circa 700.000 indivizi. Ei au un dezvoltat simţ al proprietăţii. Cînd un pinguin este prins cu o piatră furată, pe care o duce în cioc, este înconjurat de ceilalţi, certat, pedepsit prin lovituri de aripi şi de ciocuri ; cel vinovat le primeşte foarte supus.
— pasărea carnivoră Ossifraga Giganteea seamănă cu un vultur. Înghite cantităţi de carne atît de mari, încît nu mai poate zbura. O ciudăţenie a acestei păsări este modul cum se apără ; aruncă în faţă tot conţinutul stomacului, care are un miros neplăcut, persistent, şi greu de suportat.
— planta Rafflesia are floarea cea mai mare din lume. Bobocul acestei flori are mărimea unei căpăţîni de varză. Cînd se deschide în cele cinci petale ale ei are un metru diametru şi şapte kg greutate.
— un peşte bizar este cel din familia Cyprinodontidae, deoarece are 4 ochi. Ochiul unui asemenea peşte este împărţit cu o fişie orizontală de piele în două jumătăţi. Peştele înoată în aşa fel încît jumătate din ochi se află deasupra apei iar cealaltă jumătate rămîne în apă. În felul acesta el vede ce se întîmplă atît în apă cît şi în aer.

Cetatea de la Alba Iulia

BIROUL DE TURISM dosar btt PENTRU TINERET

● Cetatea de la Alba Iulia — impunătoare prin dimensiuni şi masivitate şi relativ bine conservată, — este o impresionantă construcţie militară din epoca feudalismului tîrziu. A fost construită între 1714—1738, ca un puternic centru al Imperiului austriac în Transilvania, pentru a rezista atacurilor turceşti şi de a înăbuşi răscoalele interne.

● Edificiul a fost conceput în sistem Vauban şi se întinde pe o suprafaţă de 70 ha. El apare ca un fort central, în formă de stea, cu 7 bastioane, incintă exterioară, întărită pe părţile de vest, sud şi nord cu alte 4 bastioane şi cu şanţuri duble în faţa fiecărui rînd de ziduri. Lungimea zidurilor este de 12 km. În interior, cetatea este prevăzută cu cazemate, tunele şi galerii de acces, care serveau ca depozite de muniţii, adăposturi pentru trupe şi grajduri de cai.

● Planurile au fost executate de arhitectul italian Giovani Morando Visconti şi aprobate de generalul Eugeniu de Savoia, biruitorul turcilor. În cei 20 de ani cît au durat lucrările, au muncit circa 20.000 iobagi din satele din împrejurimi, meşteri zidari aduşi din Banat, de la Lipova, care, este posibil să fi întemeiat cartierul Lipovei din oraşul de jos.

● Cele şapte bastioane ale cetăţii, din care unul (dinspre vest) a fost distrus în anul 1921, cu ocazia construirii catedralei reîntregirii, aveau cîte o denumire proprie, erau prevăzute cu cîte o statuie, un grup sculptural cu inscripţie şi blazoane, o gheretă de strajă şi parapete pentru amplasarea tunurilor. Astăzi se mai păstrează grupurile sculpturale, blazoanele şi unele inscripţii în colţurile bastioanelor Transilvaniei (nord-est), Eugeniu de Savoia (sud-est), al Trinităţii (sud-vest) şi Sf. Mihail (nord-vest).

● În colţul sud-estic al cetăţii s-au descoperit, urmele Mitropoliei construite de Mihai Viteazul, în anul 1597.

● În preajma porţii a III-a a existat o clădire impunătoare, după cum arată un zid existent în prezent, în care funcţiona judecătoria de ocol, unde au fost judecaţi Horea, Cloşca şi Crişan, a fost închisă Ecaterina Varga în 1847—1851 şi a fost umilit Avram Iancu, în anul 1852.

Singurul eveniment militar mai important legat de cetate, a fost asediul din vara anului 1849.

● Sala Unirii face parte din Muzeul Unirii de ea fiind legat unul dintre cele mai importante evenimente din istoria României. Clădirea în care se află această sală a fost ridicată în anul 1898. În sala mare a clădirii s-au adunat la 1 decembrie 1918 cei 1228 deputaţi reprezentînd toate clasele, profesiunile şi confesiunile din Transilvania, şi au semnat actul Unirii Transilvaniei cu România.

● Statuia lui Mihai Viteazul, aflată în mijlocul cetăţii, în faţa Palatului Principilor, este opera sculptorului Oscar Ham. Statuia turnată în bronz este de mărime impresionantă (4 m lungime, 3 m înălţime, pe un soclu de 7 m înălţime). Ea reprezintă pe marele voievod intrînd triumfător în Alba Iulia.

CURSA ÎNARMĂRILOR

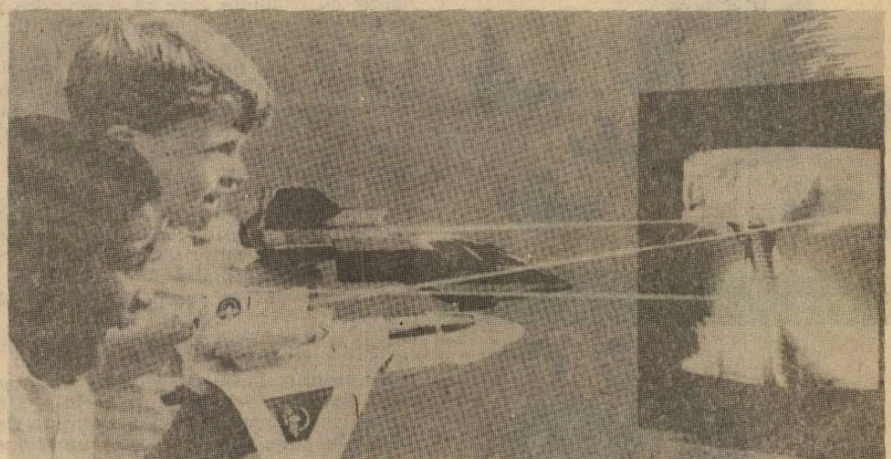

ÎN LUMEA... JUCĂRIILOR

Competiţia acerbă a înarmărilor influenţează, în prezent în mod deosebit, industria jucăriilor din Statele Unite. S-a constatat că atenţia copiilor este tot mai mult atrasă de ştirile apărute în cadrul mass-mediei americane cu privire la crearea de arme tot mai sofisticate. În consecinţă, fabricanţii de jucării s-au pus pe treabă pentru obţinerea de profituri cît mai mari. Ei confecţionează, la ora actuală, jucării scumpe care pur şi simplu anticipează armele viitorului. Recent a fost pus la punct un nou „joc" numit „Căpitanul Power (Putere) şi soldaţii viitorului". Copiii americani sînt invitaţi prin intermediul unor reclame cît mai atractive să-i determine pe părinţii lor să-l cumpere deoarece vor învăţa cum să-l distrugă pe „inamicul" din viitor proiectat pe ecranul televizorului. Acest „joc", care exacerbează sentimentele războinice în rîndurile copiilor, include avioane cu reacţie şi accesorii care permit interacţiunea cu programele de televiziune şi videocasetele. Însă, pe de altă parte, tot mai mulţi părinţi şi copii din S.U.A. se pronunţă împotriva folosirii jucăriilor ca mijloace de educare războinică şi cer eliminarea „cursei înarmărilor din lumea jucăriilor."

Salonul republican de grafică satirică al tineretului

CEI ŞAPTE ANI DE COSTINEŞTI

RADU POPOVICI

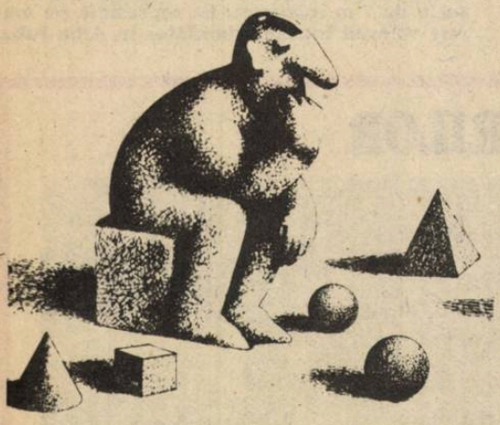

DAN SILVIU TURCULET

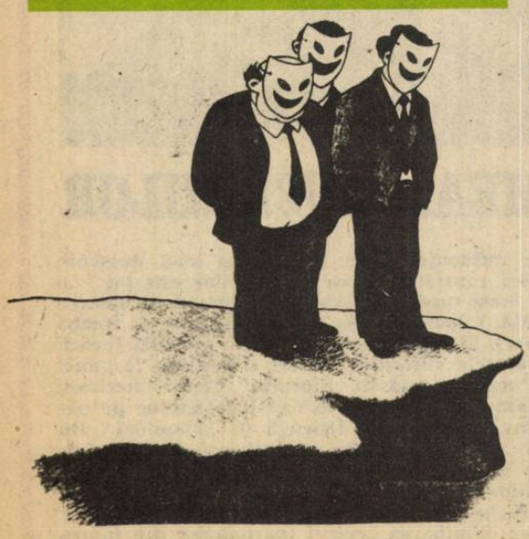

VIRGIL MILITARU

Fiindcă la început a fost vorba de *tinereţe*, toată lumea s-a aşteptat să se rîdă la Costineşti, din simplul motiv că tinereţea, vacanţa sînt asociate cu veselia, cu rîsul tonic şi spontan.

Apoi, Costineştiul şi-a cucerit o faimă ; *faima* de a fi o gazdă bună, plină de surprize, antrenantă prin manifestările organizate.

Cu timpul, Costineştiul şi-a cîştigat şi un prestigiu ; *prestigiul* de a fi patronat din ce în ce mai multe manifestări — gale, festivaluri, expoziţii, reuniuni — naţionale sau internaţionale — de ţinută intelectuală, de o importantă valoare artistică, ce dădeau serilor de la Coştineşti aspectul de seri de sărbătoare a spiritului.

În sfîrşit, Costineştiul şi-a consolidat temeinic o tradiţie ; *tradiţia* că aici, la malul mării, se pot asculta cîntece noi şi auzi cîntăreţi buni, se pot vedea filme, unele în premieră, că aici, la Costineşti vin actori în recitaluri memorabile, şi că, pentru toată lumea, semnul artei plastice este prezent în sălile primitoare.

Din această tradiţie face parte şi munca nevăzută, în spatele uşilor „deschise" ale *Salonului republican de grafică satirică a tineretului*, manifestare aflată acum la a VII-a ediţie ce se poate scrie însă foarte bine şi a 7-a, făcînd concurenţă (prin cifră) unei arte la fel de populare ca umorul desenat, filmul.

Ediţiile au fost ani de-a rîndul tematice, cea de anul trecut, numită — cu umor — „Fără titlu", a constituit prilejul exersării pe o temă nedată a unui număr record de participanţi —*100*, cu toţii oferind juriului selecţii cu alură de expoziţie personală care oscila de la 3-4 lucrări la 20.

Intenţia organizatorilor şi deci a juriului a fost şi de astă-dată să aleagă un număr de lucrări cu un procent cît mai mare de umor, cu un concentrat de haz sau, în sfîrşit, măcar cu o adiere care să însenineze privitorul. Asta nu înseamnă că o condiţie obligatorie pentru ca lucrările să fie admise era ca ele să smulgă hohotele de rîs ale celor care, privindu-le cu seriozitate, aşa cum le-au privit şi în alţi ani (şi aşa cum în general, privesc de-a lungul anului producţia acestei activităţi) trebuiau să decidă. Deşi, trebuie să recunosc că, cei 30 de „aleşi" n-au lăsat deloc indiferent ochiul critic ba, aş îndrăzni să zic că, le-a muiat chiar inima, devreme ce, şi unii şi alţii, au vrut să dea premii aceloraşi autori. Astfel că, anul acesta Marele Premiu, fiindcă tot e mare (şi generos) a fost dat pe mîini bune ; *Dan Silviu Turculeţ* — om de bază (în ultimile două ediţii) şi *Radu Popovici*. Ambii foşti laureaţi în '86, adăugîndu-şi în acest an (sau mai exact confirmîndu-şi) vocaţia reală pentru acest domeniu — primul şi Premiul Uniunii Artiştilor Plastici, al doilea premiul ziarului „Scînteia tineretului". Doi autori incisivi, netociţi în idee şi-n vîrful creionului, cu un umor scurt-circuitant... Tot de două giruri Premiul II şi premiul revistei „Flacăra" se bucură anul acesta şi *Virgil Militaru* absolvent al institutului de arte plastice bucureştean autorul unui desen de rafinament, meditativ, literar ca formulă. Cu premiul II pur şi simplu *Sorin Dan Sohane* cu un memorabil „Cameleva" *Valeriu Mladin*, a săltat de la premiul de mai'an, la premiul III de ast'vară ; e de remarcat la acest tînăr autor (n-are încă 30 de ani) umorul cu aer nevinovat, uşor naiv, cu şoricei şi zebre, cu maimuţele şi alte animale, dar cu skepsis şi cu o uşoară melancolie se estompează surîsul ce însoţeşte degustarea caricaturilor sale.

Un „de—al casei", *Cristian Marcu*, laureat şi el cu un premiu III, cultivă un tip de povestire plastică specifică filmului de animaţie care constituie de altfel şi meseria sa de fiecare zi, dar o meserie transformată, elegant, în har.

Cenuşă-Teodor Adrian, este un arhitect cu replică tăioasă, cu tematică de actualitate, cu implicaţie în cotidian, cu priză deci la public.

Licurici George „sclipeşte" din Suceava de mult prin revistele care găzduiesc grafică satirică. Acum, răsplătit cu premiul staţiunii Costineşti mi se pare că are un motiv chiar să strălucească : idei are, mînă bună are...

Premiatul revistei „Urzica"— *Topan Cristian* — scoate umor din piatră seacă, mai exact face variaţiuni pe tema unor situaţii imposibile cînd un om una vrea şi alta iese, cînd îşi leagă o piatră de gît.

Alt arhitect, *Marius Daniliuc*, este printre puţinii, ca să spun chiar singurul, ce mizează pe puterea ironiei directe, indirecte, strecurate discret, azvîrlite de-a dreptul, înţelese pe loc, pricepute mai tîrziu... E bun !

Un salon nu se alcătuieşte din cei premiaţi ci, din cei 30 de selecţionaţi (fericiţi) dintre care *Radu Herţug*, *Marius Marcu*, *Nicolae Militaru* (abia „scăpat" de (pe) băncile şcolii), *Dan Perjovschi*, *Adrian Popescu*, *Răzvan Tenie-Brădean* sînt caricaturişti de certă vigoare, cu activitate susţinută, desfăşurată consecvent, mereu în progres, tineri care sperăm că vor continua eşalonul celor maturi, consacraţi (şi de vreme) ca maeştrii ai genului.

Datorită lor, s-a (tot) rîs la Costineşti, şi, nu-i puţin lucru ; la un moment dat, acesta poate fi chiar un indiciu al succesului : salonul trecea povestit din gură în gură reîntorcîndu-se sub formă de poantă narată la Bucureşti, adusă „caldă" de pe malul mării, de la Costineşti.

Acum, că Salonul are 7 ani de-acasă, şi e... „băiat mare", pretenţiile noastre vor creşte pe măsură.

Oricum, poate ieşi în lume cu fruntea sus : e bine crescut.

SIMONA VĂRZARU

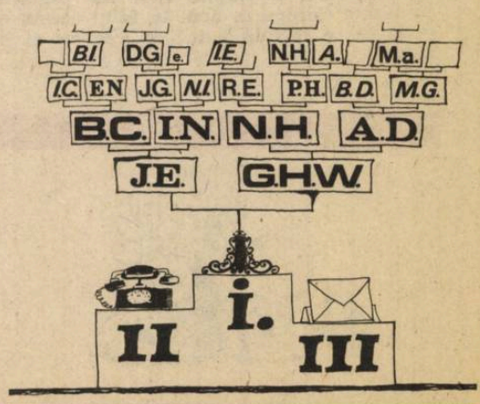

MARIUS DANILUC

O INIMĂ CARE BATE LA UNISON CU MII DE INIMI

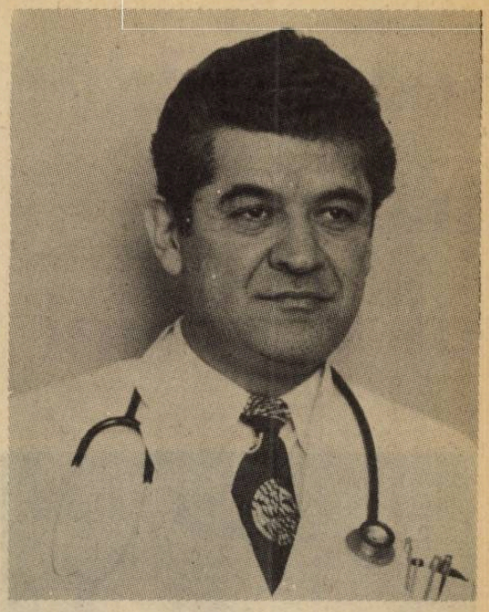

Profesorul universitar dr. doc. Ioan Pop D. Popa este șeful disciplinei de chirurgie cardiovasculară a Institutului de medicină și farmacie din București și șeful clinicii de profil din cadrul spitalului „Fundeni".

El a elaborat și publicat, singur sau în colaborare, peste 400 de lucrări științifice, între care numeroase cărți, tratate, cursuri. Este membru titular sau corespondent al multor foruri științifice naționale și internaționale : Academia de științe medicale din România, al Academiei de științe din New York, al Societății internaționale de chirurgie, al Societății europene de chirurgie experimentală, al Societății de patologie comparată, al Uniunii internaționale de Angiologie, al Academiei Franceze etc.

Profesorul Ioan Pop D. Popa are titlul de medic emerit, fiind distins cu ordine și medalii românești și străine.

— Cum caracterizați stimate profesor doctor docent Ioan Pop D. Popa chirurgia cardiovasculară ca disciplină ?

— Chirurgia cardiovasculară este o disciplină nouă apărută în concertul specialităților medicale. Cu îndrăzneală, am putea spune că în această specialitate tradiția încă nu există. Ea se structurează, se statuează, se definitivează sub ochii noștri. Teritoriul de acțiune este în bună parte nedesțelenit, încît orice aport nou reprezintă adesea premiere absolute. Poate nu greșesc cînd afirm că marile realizări din această specialitate s-au datorat și se datoresc mai mult ordinei de eșalonare a grupelor de cercetare și de aplicare începînd din anul 1954. Dau această dată întrucît ea reprezintă data la care s-au pus bazele chirurgiei cardiovasculare moderne, creîndu-se facilități care au deschis o eră nouă în chirurgia cardiacă. Mă refer, la apariția primelor inimi și plămîni artificiali cu rolul de a substitui funcția inimii biologice pe durata cît aceasta este oprită și deschisă în vederea corectării defectelor prezente. În acest domeniu, medicina românească a fost prezentă prin inima și plămînul artificial C.P. 4 realizat de dr. Pop D. Popa, inginer I. Teodoru și un grup de tehnicieni din Cugir, ale căror principii și parametrii de funcționare sînt perfect valabili și astăzi. Iar dintre cele mai noi realizări, valva de porc mistreț — de asemenea în realizarea lui Pop D. Popa — arterele artificiale ș.a.

În ultimii zece ani reintrați pe orbita realizărilor chirurgiei cardiovasculare moderne, prin acumularea faptică, cazuistică, noi avem succese calitativ și cantitativ competitive cu orice centru internațional fapt semnalat de personalități de prim rang care ne-au vizitat clinica. Amintesc aici membrii Colegiului american de cardiologie în rîndul cărora s-au aflat prof. Eliot Corday, prof. John Collins jr., prof. William Sheldon, prof. Berman, prof. Marius Barnard ș.a.

În intenția de a ține pasul cu evenimentele internaționale, în afară de muncă curentă de asistență operatorie, operații cardiovasculare, în ultimii ani ne preocupăm de crearea școlii lărgite de chirurgie cardiovasculară din România. În acest sens formăm colective pentru țara noastră precum și pentru alte țări care și-au trimis medici la specializare în clinica noastră.

Chirurgia cardiacă românească a abordat în ultimii ani cazuri privite pînă nu demult ca incurabile, sau oricum cu puține șanse de supraviețuire : transpoziția de vase mari, fistulele coronare, sindromul Paezzi-Laubry, intervenții în inima univentriculară sau în „CORTRIATRIATUM", în trunchiul arterial comun sau în boala lui Ebstein.

Reușitele în acest domeniu se datorează, în bună măsură profesorului Ioan Pop D. Popa, care la București sau Tîrgu Mureș, s-a impus ca specialist de anvergură și creator de școală.

Clinica de la „Fundeni" contează astăzi printre cele mai bune din lume, fiind recunoscută unanim în cadrul unor reuniuni internaționale de specialitate ; Moscova, Houston, Paris, Montpellier, Atena.

Mulți specialiști, printre care academicianul Vladimir Burakovscki, președintele Institutului de chirurgie cardiacă din Moscova, profesorul Eliot Corday, John Collins jr., William Sheldon și D. Berman de la Colegiul american de cardiologie, profesorul Marius Barnard, care au vizitat clinica au salutat rezultatele remarcabile obținute de specialiștii clinicii.

CORNELIA STANCIU

SPORT—CURIOZITĂȚI, RECORDURI

Cel mai mare bazin de înot din lume se află la Casablanca, în Maroc și măsoară 480 m lungime, 75 m lărgime și are o suprafață de 36 018 m².

Cel mai rapid înotător a fost Joe Bottom (S.U.A.) care a atins viteza de 8349 m/h, iar cea mai rapidă înotătoare a fost Sue Hinderaker (S.U.A.) care a înregistrat 23,14 secunde pentru parcurgerea unei distanțe de 45,7 m.

Cele mai multe titluri cîștigate le-a înregistrat la bărbați Arne Borg (32) și la femei Ragnhild Hveger (42).

Recordul olimpic este de 9 medalii de aur cucerite de Mark Spitz (S.U.A.), tot el deținînd și recordul celor mai multe medalii olimpice : 9 de aur, 1 de argint și 1 de bronz.

Cea mai perfectă săritură a fost realizată de Michael Finneran în 1972 care a obținut nota 10 de la toți cei 7 membri ai juriului pentru o săritură liberă cu spatele, cu efectuarea unei rostogoliri și jumătate și a două răsuciri și jumătate de pe trambulină la înălțimea de 10 m, realizare fără precedent.

Cea mai lungă distanță parcursă vreodată în înot (2681 km) a fost înregistrată de Fred P. Newton, în vîrstă de 27 de ani, în 1930, care a stat în apă 742 de ore. Cea mai lungă durată realizată înot a fost de 168 de ore continuu, înregistrată de Charles Zibbelman, alias Zimmy, care nu avea picioare, în 1941, într-un bazin din Honolulu. Cea mai lungă durată realizată înot la femei (87 de ore și 27 de minute) s-a înregistrat în 1931 de către Myrtlie Huddleston din New York.

Primul om care a parcurs Canalul Mînecii fără vestă de salvare a fost căpitanul Matthew Webb. Timpul înregistrat a fost de 21 de ore și 45 de minute în 1875.

Cel mai tînăr înotător care a parcurs distanța Dover—Wissant a fost Karl Beniston care în 1964 a înregistrat 12 ore și 25 de minute, avînd vîrsta de 13 ani și 233 de zile.

Cel mai bătrîn înotător a fost William Barnie care la 55 de ani a parcurs 21 de mile în 15 ore și 1 minut, în 1951.

Recordul oficial de traversare a Canalului Mînecii a fost de 7 ore și 40 de minute și îl deține Penny Dean din California, în 1978.

Cea mai înceată traversare a fost realizată de Henry Sullivan care a înotat din Anglia în Franța în 26 de ore și 50 de minute, în 1923.

Cea mai rapidă dublă traversare a Canalului Mînecii a fost realizată de Cynthia Nicholas în vîrstă de 19 ani, în numai 19 ore și 55 de minute.

Prima traversare a Canalului Mînecii sub apă a fost realizată de Fred Baldasare în vîrstă de 38 de ani, în 18 ore și 1 minut, în 1962.

Secretul măştilor lui Gabriel Manea

Pe Gabriel Manea, un tînăr sculptor în lemn l-am cunoscut în foaierul Teatrului Foarte Mic. Nici eu, nici el nu aşteptam să intrăm la vreun spectacol, mai ales că stagiunea încă nu se deschisese. Şi-atunci ? Nimic altceva decît o expoziţie personală de măşti. Am făcut atunci o scurtă călătorie într-o lume creionată de un fin psiholog, o lume vie, pitorească şi avînd o finalitate proprie şi inconfundabilă. Gabriel Manea, tînăr învăţător la Şcoala generală nr. 2 din Tîrgovişte şi artist amator în timpul liber se adresează unei minorităţi aparent restrînse de privilegiaţi : copiilor sau celor care, în ciuda vîrstei, se mai pot simţi cantonaţi în sfera copilăriei. Artistul, evidenţiat în cadrul Festivalului „Cîntarea României", se află la cea de-a doua sa expoziţie personală, prima fiind cea dedicată Zilei Învăţătorului şi deschisă la Tîrgovişte. Cele 36 de măşti expuse la Teatrul Foarte Mic au constituit un remarcabil studiu de antropologie redînd cu o plastică rafinată o diversitate de tipuri psihologice şi de personalităţi umane cu fizionomii ce surprind stări diverse sufleteşti, caracter, temperamente. Unele măşti sugerează candoarea, prietenia, încrederea, altele aduc în faţa privitorului figuri văzute parcă aevea de melancolici sau colerici, de flegmatici sau sangvinici. O mască este parcă a unui vorbăreţ, alta a unui îngîndurat, o a treia prezintă un anxios şi în fine o a patra optimistul. Cîte măşti, atîtea stări sufleteşti, unele pozitive, altele negative, dar toate stîrnind o reacţie eterogenă înglobînd hazul, melancolia şi nostalgia, reuşind o stranie senzaţie de ataşament faţă de subiectele propuse.

Cel mai mare yacht pe gheaţă a fost Icicle, construit în 1870, la New York. Măsura 17,74 m şi avea o pînză de 326,35 m².

Cea mai mare viteză înregistrată la yachting pe gheaţă este de aprox. 228,8 km/h realizată de John D. Buckstaff, în 1938.

Prima construcţie a unui yaht pe nisip datează din 1595. Cea mai mare viteză a fost de 123 km/h realizată de Jan Paul Lowe, în 1975.

Recordul la cursele de yachting îl deţine yachtul regal Britannia, aparţinînd regelui Edward al 7-lea şi apoi lui George al 5-lea care a cîştigat 231 de curse.

Cea mai lungă cursă de yachting este de 5713,6 km în competiţia dintre Los Angeles — Tahiti Trans-Pacific, iar timpul cel mai scurt realizat a fost de 8 zile, 13 ore, 9 minute de către Eric Taberley, în 1969.

Cel mai mare număr de concurenţi într-o cursă de yachting a fost de 1251 de ambarcaţiuni, înregistrat în 1976.

Primul sportiv care a cucerit medalia de aur la patru Jocuri Olimpice succesive a fost Paul B. Elvström din Danemarca, între 1948 şi 1960.

Cel mai mare număr de naţiuni participante a fost înregistrat la Cupa Amiralului, recordul fiind de 19 naţiuni cu cîte trei bărci fiecare, între anii 1975 şi 1979.

Cea mai veche referinţă despre patinaj se află în literatura scandinavă din secolul al 2-lea, deşi, în conformitate cu dovezile arheologice, sportul ar fi fost cunoscut cu 10 secole înainte. Cea mai veche ilustraţie datează din 1498, cel mai vechi club de patinaj a fost fondat în Scoţia în 1742, iar primul patinoar artificial a fost inaugurat la Londra, în 1842. Uniunea Internaţională de Patinaj a fost fondată în 1892.

Cea mai lungă cursă cu patine se ţine în Olanda, acoperind 200 km, iar cel mai scurt timp înregistrat a fost de 7 ore şi 35 de minute de către Jeen van den Berg pe 3 februarie, 1954.

Cel mai mare patinoar artificial din lume se află în arena olimpică de la Moscova şi are o suprafaţă de 26 474 m².

Cel mai mare număr de titluri obţinute la patinaj artistic bărbaţi este în număr de 10 fiind cîştigate de Ulrich Salchow (Suedia) între 1901 şi 1911, iar la femei, tot în număr de 10, realizate de Sonja Henie (Norvegia) între 1927 şi 1936.

Cele mai multe medalii de aur olimpice la patinaj artistic au fost cîştigate de Gillis Grafstrom (în număr de trei), între 1920 şi 1928 şi de către Sonja Henie între 1928 şi 1936.

Primul triplu Axel a fost executat de Vern Taylor (Canada) la Campionatele Mondiale de la Ottawa, în 1978.

Perechea Serghei Shakrai şi Marina Teherkasova din U.R.S.S. a fost prima care a realizat o ridicare cu răsucire de 4 ori la campionatul internaţional de la Helsinki, în 1977

Cel mai mare număr de note de 6 (în număr de 11) a fost înregistrat la campionatul european de la Zagreb, Iugoslavia, în 1974, de către A. Zaitsev şi I. Rodnina din U.R.S.S.

Cel mai mare număr de titluri mondiale la patinaj viteză (5) le deţine Oscar Mathisen din Norvegia şi Clas Thunberg din Finlanda, iar la bărbaţi Klas Thunberg care a cîştigat şi Atje Keulen — Deelstra din Olanda.

Cele mai numeroase medalii de aur olimpice le-a obţinut Lidia Skoblikova din U.R.S.S. — două în 1960 şi pentru în 1964, iar la femei (4) Inga Voronina din U.R.S.S. cinci medalii între 1924 şi 1928.

Culese de :
TRAIAN T. COŞOVEI

Confecționate aproape în totalitate din materiale naturale pe suport de lemn, după o tehnică tradițională în atelierul de tîmplărie al școlii unde este dascăl, altele în timpul orelor de la cercul de sculptură pe care-l conduce la Tîrgoviște, măștile lui Gabriel Manea au un caracter suav-delicat și hilar-grotesc. În nici un caz ele nu sperie copiii care trec pragul expoziției, ci dimpotrivă, le trezesc curiozitatea și rîsul pornește spontan de pe buzele lor atunci cînd privesc chipurile unor personaje amintind de suprarealismul lui Urmuz.

Secretul atracției exercitate de măștile lui Gabriel Manea, constă în exuberanța coloristică în care lemnul, scoicile, melcii, boabele de porumb sau fasole, roșcovele, conurile de brad, crenguțele, sforile sau firele de mătură sînt transformate printr-un joc inteligent, în semne totemice alcătuind o parabolă incitantă și originală.

FLORIAN P. MICȘAN

MOARTEA LUI EDWARD LEAR

DONALD BARTHELME

Moartea lui Edward Lear a avut loc într-o duminică dimineața, în mai 1888. Au fost trimise invitații cu mult timp înainte. În invitații era scris :

Domnul Edward LEAR
Scriitor absurd și pictor peisagist
Ar fi onorat de prezența dumneavoastră
Cu ocazia DECESULUI său
San Remo

2:20 a.m.
Rog răspuns

Vă închipuiți sentimentele destinatarilor. Scumpul nostru prieten ! Se pregătește să ne părăsească ! Și așa mai departe. Pe de altă parte, s-a avut în vedere vîrsta sa. Domnul Lear trebuie să aibă, ia să mă gîndesc... Îmi amintesc prima dată cînd (m-am afundat în) (am fost cuprins de)... În general, cunoscuții domnului Lear au abordat situația cu un amestec de gravitate și simț practic, amintindu-și poate cuvintele lui Tennyson, marele prieten al lui Lear :

Bătrînii trebuie să moară
Ca lumea să nu mucezească

Invitații s-au pregătit să asiste la moartea lui Edward Lear ca și cînd ar fi plecat într-un week-end la țară. Au pregătit coșulețe cu gustări (în asemenea împrejurări ar fi greșit să te aștepți la prea multe de la ospitalitatea domnului Lear) iar sticlele de vin au fost învelite în șervețele albe. Copiilor li s-au ales jucării. S-a discutat dacă ar trebui să ia cu ei și cîinii. (Unii dintre cîinii prezenți la moartea lui Edward Lear nu-și mai găseau astîmpărul ; alergau prin camera muribundului, trăgeau de cuvertură și deveniseră atît de supărători, încît au fost scoși din cameră)

Cei mai multi dintre prietenii domnului Lear au hotărît să sosească la Conac pe la miezul nopții, oferindu-i astfel bătrînului domn timpul să rostească tot ceea ce ar fi avut de gînd sau să înfăptuiască orice ar fi crezut de cuviință înainte de eveniment. Lumea a înțeles ce însemna de fapt ora specificată în invitații. Prin urmare, vizitatorii s-au trezit coborînd din trăsurile lor (ajutați de servitorul lui Lear, Giuseppe Orsini) într-o beznă aproape deplină. Oprindu-se să salute cunoscuți sau să strîngă din drum copiii rătăciți, au fost introduși într-un salon de la primul etaj, unde artistul obișnuia să-și expună acuarelele, iar de acolo, printr-o scară mare și comodă, într-un salon similar de la etajul al doilea. Domnul Lear îi aștepta în pat. Era îmbrăcat într-o veche jiletcă de catifea, pe nas cu aceiași ochelari cu ramă de argint și lentile subțiri, ovale. Mai multe duzini de scaune cu spătarul drept fuseseră aranjate în semicerc în jurul patului ; scaunele s-au ocupat repede, iar cei care au sosit mai tîrziu au rămas în picioare, sprijinind pereții.

Primele cuvinte ale domnului Lear au fost : „N-am bani !" Cînd un nou grup de invitați intra în cameră, repeta „N-am bani ! N-am un sfanț !". Arăta extrem de obosit, dar calm. Barba sa mare și căruntă, înspicată ici și colo cu fire negre, era nearanjată de cîteva zile. Părea nervos și a început imediat să vorbească ca și cînd i-ar fi fost frică să nu i-o ia altcineva înainte.

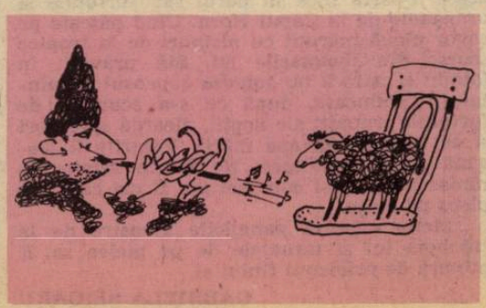

Începu prin a le mulțumi tuturor celor prezenți și își exprima speranța că nu i-a deranjat prea mult, recunoscînd că ora era „neobișnuită pentru vizite". A mai spus că nu găsește destule cuvinte ca să le arate plăcerea pe care o încearcă văzînd atîția prieteni adunați la căpătîiul său. Timp de douăzeci de minute ținu o mică prelegere asupra cîtorva dintre scrierile sale, al căror conținut nimeni nu ,și-l mai amintea, deși toată lumea îl considera încîntător, delicat și inteligent.

După care și-a uimit invitații cu o întrebare pe care a rostit-o în gura mare : „Să mă însor ? Hm ? Ce ziceți ?"

Apoi domnul Lear ținu o mică predică despre Prietenie. Prietenia, a spus el, este cel mai minunat sentiment. Deseori, a continuat, este și *cea mai puternică* legătură dintre oameni, supraviețuind tensiunilor și urgiilor care duc la ruperea relațiilor mai puțin nobile. A remarcat că nenumăratele sale prietenii constituie cele mai frumoase amintiri ale unei vieți îndelungate.

A urmat o disertație despre Pisici.

Cînd domnul Lear a atins subiectul Copii, s-a observat o anumită neliniște printre invitați. (Nu a încetat să strige din cînd în cînd : „Să mă însor ?" și „N-am bani !") A prezentat apoi exemplare din cărțile sale, dar întrucît toată lumea le citise, interesul s-a redus la un simplu act de politețe. A mai expus o selecție din acuarelele sale, imagini ale unor scene antice și ale unor locuri pitorești. Și acestea erau cunoscute ; aceleași acuarele pe care în ultimii patruzeci de ani bătrînul domn le oferise spre vînzare la prețul de cinci sau zece lire bucata.

Acum domnul Lear cînta pe un text de Tennyson, acompaniindu-se la mandolină. Deși vocea-i era subțire și suna deseori fals, melodia stîrni aplauze furtunoase.

La sfîrșit îi puse pe servitori să aducă în cameră un imens tablou în ulei, de cel puțin șapte pe patru picioare, înfățișînd Muntele Athos. S-a auzit un murmur de apreciere, care, judecînd după privirea-i încruntată, păru să nu-l mulțumească pe pictor.

La 2,15, domnul Lear interpretă o serie de fapte a căror semnificație rămase neînțeleasă spectatorilor.

La 2,20, întinse mîna spre noptieră, luă un stilou ca de pe vremea bunicii și muri. Imediat i-a fost luată o mască mortuară. Plîngînd potolit, invitații s-au înapoiat pe rînd la trăsuri.

Cei care au asistat la moartea lui Edward Lear au fost de acord că, în mare, spectacolul fusese cam anost. De ce a considerat el de cuviință să citească aceleași versuri, să cînte iar vechile cîntece, să expună binecunoscutele tablori, să interpreteze din nou repertoriul său ? De ce a trimis invitații ? Apoi s-a înțeles ceva : domnul Lear a făcut ceea ce făcuse întotdeauna, prin urmare, n-a făcut nimic extraordinar. Domnul Lear transformase extraordinarul în opusul său. De fapt, a dat naștere unei plăcute, nevinovate neînțelegeri.

Cu trecerea timpului, invitații au început să privească evenimentul într-o lumină istorică. Au povestit prietenilor, iar fiilor și nepoților le-au reprodus scene din spectacol. Imitau într-un mod comic felul în care bătrînul strigase „N-am bani !" și citau mereu ciudatele sale remarci despre căsătorie. Cu timpul, moartea lui Edward Lear deveni atît de populară, încît spectacolul a fost pus din nou în scenă în întreaga țară, bucurîndu-se de un succes considerabil. În orașele mai mici, moartea lui Edward Lear mai poate fi văzută în versiuni îmbogățite prin interpretări savante, modificări textuale și mode vremelnice. Una din modificări este curioasă ; nimeni nu știe cum s-a produs. Actorii interpretează în manieră tradițională, doar că apare Lear în persoană strigînd, tremurînd, zguduindu-se de mînie...

Traducere și adaptare
OVIDIU HURDUZEU

GRÎUL

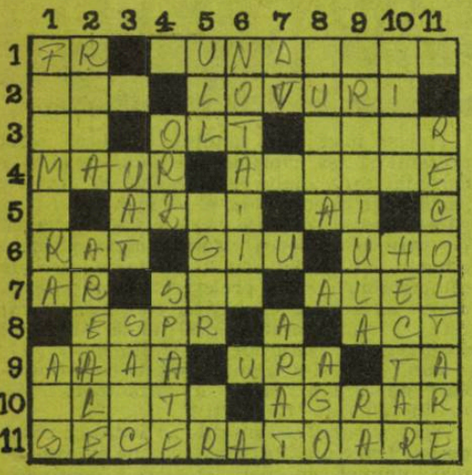

ORIZONTAL : **1) Primele frunze ! — Soi de mare productivitate, cu o capacitate sporită de înfrăţire 2) Cultură de grîu — Denumire generică pentru mai multe soiuri de grîu (32, 34, 41) 3) Cu el fac lanul ! — Judeţ fruntaş la cultura grîului — Deplasare prin aer 4) Arab — Arie uşor de prelucrat (pl.) 5) Element chimic vital grîului, asigurat prin fertilizări de bază şi faziale — Căţel ! 6) Treierat pînă la capăt ! — Tăiere la grîu ! — Oraş chinez 7) Din ogoare, în fine, în hambar ! — Timişan, creat de cercetătorii Institutului agronomic — Lac etiopian 8) Expresiv, pe scurt ! — Final de contract ! 9) Ajută la pregătirea terenului pentru semănat — Cultură pe terminate ! — Tăiată pe margini ! 10) Categorie de săminţă ce garantează recolte-record (pl.) — Profilul lucrărilor din cîmp 11) Utilaje de bază la recoltatul grîului**

VERTICAL : **1) Soi de grîu realizat în colaborare la Fundulea şi Lovrin — Zonă favorabilă culturii de grîu 2) Alt soi de grîu — Spaţiul de răspîndire a unui soi (pl.) 3) Diluat pe jumătate ! — Adună boabele de grîu 4) Păioasă ce premerge marea campanie a grîului — Duce greul sacilor 5) Unu cu bile ! — Cele de vară sînt efectuate pe fostele lanuri de grîu (sing.) — La secerat şi treierat ! 6) Însemnări 7) Dan Vasile — Lucrare de bază pentru viitoarele culturi 8) Pregătire de război — Într-un vagon ! 9) Soi timpuriu de grîu — Soarele de vară ! 10) Tonele... din spate ! — Cele cultivate cu grîu ajung, în medie, la peste 8 000 de kilograme (sing.) 11) Marea acţiune a secerişului**

Dicţionar : GIU, UHO, ALEL, ESPR, UAT, ULL, AGO

Gheorghe CRIŞAN

DEDUBLARE

(Metagramă : xx0xx)

Luînd apoi o nouă-nfăţişare,
Aspect schimbat, bun pentru un alt rol,
Am folosit şi-un timbru oarecare,
Identitatea ca să nu mi-o dau de gol...

Gheorghe CRIŞAN

LA DRUM

(Anagramă cvintuplă : 5 litere)

Veniţi cu noi la drum, spre a pătrunde
În munţi, pîn' la semeţe conifere
Şi-apoi pe litoral să mergem, unde
Ne-aşteaptă blînda mări adiere ;
Pădurea de smarald, talazul-staniu
Să ne-nfioare neştiut şi straniu
Iar călăuze-n tainele naturii
Ne fie doar poeţii, trubadurii...

Cecilia CARABUŢ

BADEA CÂRŢAN
un călător răzvrătit

Gheorghe Cârţan s-a născut la 24 ianuarie 1849 în satul Oprea-Cîrţişoara (azi Cîrţişoara), în perioada acelor frămîntări sociale şi politice care au cutremurat Europa anului 1848. Era cioban, şi îşi păştea turmele pe întinsele plaiuri ale munţilor Făgăraş. La 16 ani, în 1865 trece graniţa cu oile sale dincolo de creste, în mod ilegal, prin „vama cucului" sau „pe cărarea ursului", cum se exprima el însuşi, pentru a cutreiera şesurile Munteniei. Cu mintea lui de copil nu putea înţelege de ce nu toţi românii sînt în aceeaşi ţară. Atras de istorie, „descoperind" în cărţi originea poporului nostru şi intuind situaţia politică a românilor din Transilvania, Gheorghe Cârţan este cuprins de neastîmpăr, dorind să îndrepte cumva nedreptăţile pe care le cunoscuse în locurile lui natale.

În acea vreme, revistele „Tribuna", „Biblioteca Tribunei" şi „Foaia poporului" jucau un considerabil rol în dezvoltarea culturii şi conştiinţei naţionale în Transilvania, iar la Bucureşti luase fiinţă „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor", avînd ca preşedinte pe istoricul V. A. Urechia. În aceste împrejurări, Gheorghe Cârţan îşi ia sarcina de a răspîndi în Transilvania cartea românească. Vizat de autorităţile imperiale ca agitator, Cârţan este anchetat şi arestat pentru cîteva zile.

Îndîrjit, prin aceeaşi „vamă a cucului" trece munţii în 1895 şi ajunge la Bucureşti, unde doarme noaptea lîngă soclul statuii lui Mihai Viteazul din piaţa Universităţii, întruchipare a visurilor sale. Este primit cu amabilitate de V. A. Urechia, care îi conturează mai clar originea poporului român. Acesta îl numeşte Badea Cârţan, nume sub care a rămas cunoscut. La Bucureşti cunoaşte pe Gr. Tocilescu, I. Slavici, G. Coşbuc, Sp. Haret, V. Babeş, N. Iorga şi alţii, cu care prilej a văzut că şi aici dorinţa unirii românilor într-o singură ţară este tot atît de arzătoare ca şi în Transilvania.

Badea Cârţan se întoarce acasă cu desagii plini de ziare şi cărţi, de abecedare, manuale de istorie, geografie, gramatică şi literatură, difuzîndu-le românilor din Transilvania. De atunci, pînă la sfîrşitul vieţii Badea Cârţan a trecut munţii de nenumărate ori încărcat cu cărţi procurate la Bucureşti, de la profesori şi elevi, cumpărate din librării sau de la anticari. Se apreciază că Badea Cârţan ar fi trecut peste munţi circa 100.000 exemplare.

Urmărit de ideea originii poporului român, s-a dus pe jos pînă la Roma, în 1895, să vadă pe columna lui Traian imaginile strămoşilor neamului nostru. Aici a depus ofrandă un pumn de grăunţe de grîu şi un bulgăre de pămînt românesc.

La 7 august 1911 Badea Cârţan se stinge din viaţă la Poiana Ţapului după ce, în 1910, traversase pentru ultima oară munţii, de la Poiana Ţapului la Cîrţişoara şi înapoi. A fost înmormîntat la Sinaia, după propria-i dorinţă. Mormîntul lui Badea Cârţan se află la numai 200 m mai sus de han, în cimitirul oraşului. Dincolo de temerara călătorie pe jos la Roma Badea Cârţan a rămas în istoria neamului nostru ca neobosit răspînditor al culturii româneşti peste munţi, în Transilvania dinaintea anului 1918...

B. BOGDAN

CLASAMENT DE FAMILIE

Fratele meu, fierarul, înmoaie, cît e ziua de lungă, nicovala. Tăciuni de stele se prefiră printre degetele lui precum picuri de sudoare. Aproape în fiece seară duce cu el prin cîrciumi oţelul incandescent şi îl cufundă prin chiuvete. Umerii săi generoşi se zbat în ritmul rîsului său sănătos, precum aripile de oţel ale Păsării măiestre.

...Mama este mîndră cînd clanţele uşilor se îndoaie supuse în palma lui. Am doar un singur fiu, îmi spune ea adesea.

Sub fierăstrăul tatălui meu se prăbuşesc cei mai îndărătnici copaci. Pielea palmelor lui este îngroşată şi plină de bătături precum coaja salcîmului roşu. Destinul a legat definitiv de trupul tatălui meu un topor, iar din lemnul trupului său a cioplit un spărgător de nuci, sfinţi şi soldaţi. Seara se culcă obosit, precum un trunchi de copac prăvălit, lîngă femeia lui.

...Tu nu eşti plămădit din acelaşi aluat ca tatăl tău, îmi spune mama adesea. Eşti ca o esenţă de lemn moale, ca o salcie plîngătoare.

Prietenul meu, marinarul, sub al cărui pas oceanul şovăie, în ale cărui braţe femeile devin fuioare de ceaţă, se reîntoarce uneori acasă. Poartă încă în părul său furtunile şi uraganele de la Capul Horn. Cînd păşeşte pe covor plouă mărunt cu nisipuri de la tropice scurse din încălţările lui. Stă prăvălit în fotoliu si pare a nu suporta repaosul Pămîntului. Dimineaţa, după ce s-a scuturat de furtunile trupeşti ale nopţii, aleargă spre port şi se cufundă în apa mării. Valurile îl leagănă şi îl consolează. Ne facem semne de rămas bun, ca şi cum noi am fi cei care am pleca pe mare.

...Mama admiră panglicile albastre de la cascheta lui şi tatuajele de pe pielea sa. E mîndră de prietenul fiului ei.

GABRIELA ŞEICARU

ADEVERINŢA

de Milan Kupecky

— Bună ziua... Am auzit că aveţi un post liber la contabilitate.

— Într-adevăr. Faceţi o cerere, o duceţi la directorul nostru să o aprobe şi apoi veniţi la mine.

— Cu directorul ?

— Cu cererea. Directorul are alte lucruri pe cap.

— Aha. O să o scriu imediat.

— O clipă. Să mai treceţi pe la Personal. Trebuie să avem o adeverinţă că vă putem primi la muncă.

— Am şi plecat.

— Asta încă nu-i totul. Mai avem nevoie şi de o adeverinţă a instituţiei unde lucraţi din care să rezulte că este de acord cu plecarea dumneavoastră.

— Înţeleg. O să rezolv şi asta imediat.

— O clipă. Prea sînteţi iute de fire. Trebuie să avem o adeverinţă de la medicul care vă va trimite să faceţi un control cardiologic şi la Röntgen pentru a constata dacă aveţi inima şi plămînii sănătoşi. Cu aceste adeverinţe veţi veni la noi. În afară de aceasta mai avem nevoie de o adeverinţă în scris a părinţilor din care să rezulte că sînt de acord, iar dacă sînteţi căsătorit, o adeverinţă din partea soţiei.

— O adeverinţă din partea soţiei ? Cred că asta este deja o exagerare.

— Nu ştiu exact, dar ca să nu avem nici un fel de complicaţii mai tîrziu, aduceţi o adeverinţă că nu aveţi nevoie de o adeverinţă din partea soţiei.

Traducere de
VASILE MATEI

Vitamina A — armă anticancer?

Vestea a părut prea frumoasă ca să fie în întregime adevărată, iar medalia prea strălucitoare ca să nu aibă şi un revers. Totuşi, se confirmă faptul că retinoidele, care sînt forme sintetice ale vitaminei A, au un rol atît în prevenirea, cît şi în tratarea cancerului.

La simpozionul despre nutriţie, organizat de firma farmaceutică „Bristol-Myers", la Washington, şi la care au participat 450 medici s-a confirmat faptul că aplicaţiile locale cu acid 13-cistretinoic au ameliorat leziunile precanceroase ale colului uterin. S-au observat, totodată, ameliorări la 25 la sută din bolnavii cu tumori craniene, pulmonare şi ale gîtului, ameliorări desigur uşoare, dar reale.

Inconvenientul pe care-l prezintă retinoidele constă în faptul că toxicitatea lor este extremă în doze mări ; nu se poate consuma vitamina A, aşa cum consumăm cireşele, de pildă. De aceea, se încearcă în prezent sintetizarea unor retinoide mai puţin toxice.

Metodă anti-stress

„Relaxaţi-vă", este cuvîntul de ordine în multe terapii împotriva riscurilor legate de stressul caracteristic epocii actuale. Printre tehnicile recente, puse la punct pentru favorizarea autorelaxării, se numără şi aceea care provine din California şi se bazează pe un mic mecanism numit „GSR 2 Biofeedback Monitor".

După cum arată şi denumirea, instrumentul utilizează metodele biofeedback (care înseamnă alimentaţie biologică de întoarcere). Terapia pe bază de biofeedback constă în luarea unui element din activitatea viscerală (şi deci necontrolată) a organismului, de exemplu presiunea arterială sau ritmul bătăilor inimii şi reproducerea lui continuă cu aparate corespunzătoare (vizualizarea sau crearea unui echivalent sonor elementului dat), cu alte cuvinte, căutarea modificării acestui element „în mod voluntar".

În cazul aparatului „GSR 2", punînd două degete pe clape, aparatul emite un sunet care este cu atît mai puternic cu cît persoana este mai încordată. Orientîndu-ne tocmai după timbrul acestui sunet, susţin inventatorii aparatului, „putem interveni, cu un efort de voinţă, pentru atenuarea tonurilor acute". Dacă se ajunge la „tăcere", eliminînd total sunetul vibrant, atunci înseamnă că s-a ajuns la relaxare totală.

CORNELIA STANCIU

UN CAREU ISTORIC

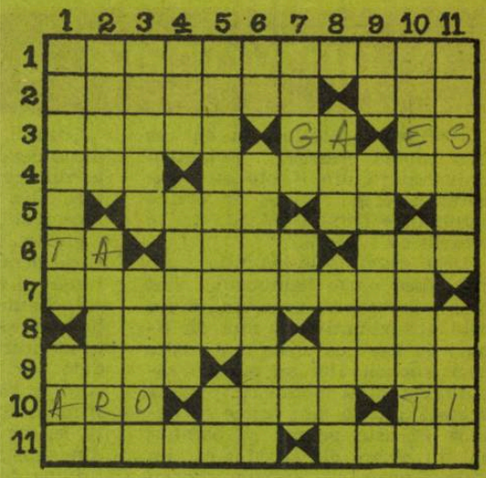

ORIZONTAL : **1) Şterge praful din arhiva de piatră a istoriei 2) „Întîmplări adevărate" păstrate cu sfinţenie în memoria neamului (sing.) — Face dovada unei intense activităţi biologice 3) Lacrimi marine pe adorabilele grumazuri sidefii — Păzea, pe limba legendarilor străjeri de la poalele Capitoliului — A dat greş la sfîrşit ! 4) Una din greutăţile depăşite de la Unire pînă în zilele noastre — Purtătoare de poveri, curbate de un jalnic servilism 5) Dătător de nume unei întregi serii (pl.) — Pămînt reavăn în timp ! 6) Mijloc de atac aflat în posesia dumneavoastră ! — Cel mai utilizat ierbicid, cunoscut încă înainte de apariţia chimiei (fem. pl.) — Simplă înşiruire de calităţi exprimată în metru antic (pl) 7) Magnifică scară urcată pe lungul drum al cunoaşterii 8) Vetust luminător de drumuri provenit de pe malurile pline de vrajă ale Bosforului — Rămase intacte după o amplă acţiune de decimare 9) Boemi lipsiţi de romantism lucrînd doar în schimbul de noapte — Militar agăţat cu disperare de o carieră diplomatică 10 Un automobil românesc mergînd în „marche arrierre" ! — Ruda săracă a unei familii de viţă nobilă — Un ţipar fără pereche ! 11) Şişuri năzdrăvane ajunse de basm în mîinile voinicilor — Iniţiativă permanentă menită să spulbere opoziţia adversarului.**

VERTICAL : **1) Contraofensivă într-o dispută mai mult sau mai puţin amicală — Mică greutate în viaţă, depăşită de obicei cu un efort considerabil 2) Rezultatul dezastruos al unei munci făcute în zadar — Nobilă păstrătoare a străvechilor vinuri zămislită din legendarul pămînt al Eladei 3) Model de aliniere pentru un pluton — Te poartă, implacabil, pe drumul sfîrşitului 4) Haină croită pe măsura unui lord din partidul conservator — Măgari cu absurde pretenţii de noblеţe 5) Nefericită păcătoasă, împodobindu-şi mîinile pătate cu brăţări strălucitoare — Element de rezistenţă din minunata construcţie a bazelor umanităţii 6) Muiat, fără a fi înfrînt ! — Exagerat de condimentate, au efecte dezastruoase la prezentarea notelor de plată 7) Faimoşi deţinători de titluri, rămînînd totuşi în umbra marilor aşi — Dorită în lipsă, îţi scoate sufletul cînd e prezentă — Perete zugrăvit fără motive pomicole ! 8) Unităţi de măsură pentru o neîncetată revoluţie — A servi la masă într-un cadru academic 9) Imagini în familie într-o variantă prescurtată — Campion la tir cu arcul, reuşind adesea şi la proba de inele (dim.) 10) Personaj principal într-un spaţiu mioritic — Clădită pentru o veşnică dăinuire, în cel mai pur stil hronicăresc 11) Oferă o bună ocazie pentru explorări subterane — Plin de calităţi morale într-o familie nobilă**

LUCIAN VARGA

„IARBA MINUNE"

o provocare a naturii

Bambusul este planta cu cea mai rapidă creştere. Botaniştii universităţii din Kyoto au măsurat recordul : în 24 de ore, o tulpină de bambus Ma-da-ke a crescut cu 1,319 m.

Deşi gramineele, familia din care face parte bambusul, sînt plante în general mici, multe din cele aproximativ o mie de tipuri de bambus cresc mai înalte decît copacii. Dar nu numai rapiditatea, ci şi modul cum creşte această plantă sînt unice în natură. Şi asta pentru că bambusul nu răsare din pămînt ca un lăstar subţire — precum copacii — care îşi adaugă an de an cîte un inel, pînă se transformă într-un trunchi gros. O tulpină de bambus răsare complet maturizată, cu grosimea sa maximă, după care se înalţă telescopic, întocmai ca o antenă de aparat de radio, segmentele fiind din ce în ce mai subţiri, pînă la înălţimea definitivă a plantei şi creşterea se opreşte. Cele mai mari exemplare ajung pînă la 40 de metri.

Din punct de vedere climatic, bambusul nu este o plantă pretenţioasă. Exceptînd zonele reci ale Europei şi regiunile polare, bambusul creşte aproape peste tot pe glob, în regiuni cu păduri tropicale, dar la fel de bine şi pe pantele abrupte ale munţilor, la peste 4 mii de metri înălţime. Cel mai bine se dezvoltă însă în India, Thaylanda şi Malayezia, în Filipine, Japonia, Indonezia şi China. În Asia, timp de milenii, a jucat şi încă mai joacă un rol deosebit de important.

Ţăranul asiatic îşi construieşte dintotdeauna casa, hambarul şi gardul din jurul curţii din bambus. Din lemn de bambus îşi face mobilă, oale şi diferite recipiente, tacîmuri şi mînere, jucării pentru copii, pipa pentru fumat şi instrumentul său muzical, flautul. Vlăstarii tineri de bambus sînt o delicatesă cu conţinut nutritiv mare, frunzele sînt date ca hrană animalelor, iar cînd se răceşte vremea, e folosit şi la încălzit. Din bambus împletit se fac coşuri şi rogojini, iar din substanţa ce se găseşte în tulpina plantelor de pînă la un an, se pot face lumînări.

Europa a aflat de „planta minune" prin intermediul lui Marco Polo, care în secolul XIII a făcut vestita sa călătorie către Extremul Orient, în căutare de noi drumuri pentru comerţ. În jurnalul său de călătorie, descrie cum chinezii făceau parîme din tuburi groase de bambus, lungi de cincisprezece paşi : le despicau şi înnodau fîşiile obţinute pînă la o lungime de trei sute de paşi, iar frînghiile obţinute erau mai rezistente decît cele din cînepă.

Frînghii de bambus răsucite erau întrebuinţate în China şi pentru construcţia podurilor, tehnică ce a anticipat anumite procedee de construcţie moderne. Podul de peste rîul Min, ce trece prin provincia Sichuan, din sudul Chinei, atîrnă pe frînghii de bambus groase de optsprezece centimetri şi care la capete sînt prinse într-un sistem de scripeţi, astfel încît să-i permită să se dilate sau să se contracte, în funcţie de condiţiile atmosferice. Podul Min este întrebuinţat de o mie de ani.

Şi în tehnica modernă bambusul şi-a dovedit valoarea. Peste tot în Asia de sud-est la construirea clădirilor nu se mai folosesc schele metalice, ci din bambus. Şi asta nu numai pentru că este mult mai ieftin, ci pentru că sînt într-adevăr superioare ţevilor de oţel. Tulpina de bambus este goală în interior, dar are pereţi despărţitori la intervale perfect regulate ; prin asta bambusul este mult mai elastic şi mai uşor decît montanţii metalici. Schele de bambus înalte de 30—40 de etaje au rezistat furtunilor musonice şi chiar cutremurelor de mai mică intensitate.

În India, unde cresc 600 din cele aproximativ o mie de specii de bambus, acesta se foloseşte nu numai pentru schele, ci chiar ca material de construcţie pentru clădirile moderne. Acoperişurile caselor se fac adesea din beton armat cu bambus în loc de bare metalice.

De această plantă cu fibră lemnoasă se ocupă, între timp, şi cercetători futurologi. Bambusul ar putea deveni un înlocuitor important al materiei prime furnizate de păduri. Unele ţări asiatice deja îşi obţin mai mult de jumătate din necesarul de hîrtie, din bambus, atît hîrtie cafenie, groasă, pentru împachetat, cît şi fină de scris. Pentru că este şi aici superior : un hectar de bambus produce — prin posibilitatea recoltării anuale — mai mult decît un hectar de conifere. Şi chiar unde condiţiile pentru o recoltă bogată nu sînt favorabile, avantajul este vizibil: un copac are nevoie de minim douăzeci de ani pînă a putea fi doborît, în timp ce bambusul după maximum trei ani este gata pentru recoltat.

„Iarba minune" îşi găseşte întrebuinţarea chiar şi în zborurile spaţiale. Materialele tehnologiei viitorului sînt materialele compozite. Din bambus se fac anumite fibre care, prin impregnare cu răşini devin extrem de rezistente şi sînt cu 30—40% mai uşoare decît cele din aluminiu, pînă acum cel mai uşor material folosit. Constructorii de automobile şi avioane au început deja să înlocuiască anumite părţi metalice cu asemenea materiale compozite. Bunăoară la modelul de raliu Audi Quattro, capota din spate şi cea de la motor, ca şi uşile sînt făcute dintr-un astfel de material. Chiar şi la construcţia cunoscutului avion de transport european Airbus se folosesc anumite elemente de structură făcute din astfel de fibre.

EMIL STROE

Cînd Jean Epstein, teoreticianul fotogeniei, atribuia valorilor filmice o specificitate derivată din mişcare nu cred să se fi gîndit numaidecît la raportul dintre mişcarea mecanică, pur fizică, a unor obiecte sau chiar mijloace de locomoţie, şi evantaiul de relaţii dintre o asemenea deplasare şi încărcătura afectivă, dramatică sau umoristică derivată de aici.

Nu ştiu să se fi făcut o statistică a preferinţelor publicului pentru anumite vehicole sau autovehicole însă e sigur că pentru mai toată lumea cele mai gustate urmăriri şi contraurmăriri produse la cinema sînt cele dintre două maşini. Această regulă cinematografică verificată de simpatia statornică a spectatorului doritor de suspense e sigur că se realizează pe ecran încălcînd de cele mai multe ori regulamentele de circulaţie, dacă nu chiar toate „legile" scrise sau nescrise ale deplasării pe uscat, pe apă şi în aer.

Se înţelege că nu avem aici în vedere scurt-metrajele produse de Serviciul Circulaţie, atît de binevenite în educarea automobiliştilor şi în prevenirea accidentelor pe căile rutiere — filme fără îndoială realizate „regulamentar" împotriva celor care, încălcînd regulamentul, ajung să regrete aceasta. Nu căutăm numaidecît momentele de contravenţie ale protagoniştilor, ci doar aruncăm o privire pe şoseaua cinematografică spre a ne reaminti cîteva crîmpeie dintr-un asemenea film cu şoferi mai mult sau mai puţin celebri, mai mult sau mai puţin experţi...

REGULI ŞI „NEREGULI" CINEMATOGRAFICE ALE CIRCULAŢIEI RUTIERE

Raliuri, cascadori, Grand Prix

Cînd umblă pe patru roţi nu este de mirare ca filmele să aducă în prim-plan pe aşii volanului care, din simpli cascadori, devin protagonişti şi antagonişti, ajung să care după ei şi povestea filmului, adesea urgentînd deznodămîntul ori numai pigmentînd naraţiunea cu momente de tensiune menită să ridice la pătrat emoţia de pînă atunci atît a omului din sală cît şi pe a celui de la volan. Fără accidente, în termenii uzuali ai specialiştilor ar trebui să spunem „fără evenimente", asemenea curse automobilistice n-ar face doi bani. Cum ne-am fi putut imagina în alt fel etalată experienţa sentimentală a eroinei din *Raliul* de Mircea Drăgan, personaj interpretat de debutanta Diana Gheorghian ? Din aproape în aproape aflăm, pe traseul indicat scenaristic şi bine supravegheat de organizatorii concursului, o mulţime de lucruri, unele mai condimentate, ţinînd de un anumit domeniu al aventurii, de astă dată sentimentală, în legătură cu experienţa fetei, înconjurată de oameni buni şi pe deasupra şoferi extraordinari, cum avem în personajul jucat aici de Constantin Diplan (zîmbitor din nou, afabil şi tămăduitor la prima privire). Un asemenea „raliu" ne ajută să cunoaştem adevăratul fond sufletesc al fetelor, pe cînd

Privind-o prin oglindă pe Tora Vasilescu în timp ce la rîndul ei se priveşte în oglindă... E de faţă şi Constantin Diplan, unul din şoferii Cursei, filmul cu care a debutat Mircea Daneliuc.

în alte situaţii cascadoreşti ajungem a ne da seama de ce pot fi în stare cascadorii cu viaţa lor periculoasă, grăbită, insaţioasă. In filmul lui François Truffaut *Noaptea americană* un cascador adus pentru a filma secvenţa prăbuşirii într-o prăpastie a unui personaj feminin (interpretat de Jacqueline Bisset) pleacă tamnesam, după ce-şi termină treaba bineînţeles, luînd cu el pe iubita actorului ce interpreta personajul unui tînăr înşelat de logodnică cu chiar tatăl lui. În fine, aceste complicaţii ale intrigii sentimentale vor de fapt să-l arate pe actor (Jean Pierre-Léaud, preferat al distribuţiilor regizorului) de două ori neconsolat : în povestea filmului de turnat şi în „film" al acestuia. Ca să rămînem la acelaşi titlu al cineastului francez ne amintim cum, venind de la aeroport, un actor, unul din garda veche a cinematografului hollywoodean, piere într-un accident de maşină, se pare cam din aceleaşi pricini sentimentale abundente în *Noaptea americană*. Nu cunoaştem eroarea de circulaţie a conducătorului auto. Sînt totuşi şi filme care ne ţin la curent, cu lux de amănunte în legătură cu drumul greu către Marele Premiu. Dintre mai multe exemple aleg aici unul în care joacă Yves Montand, *Grand Prix* de John Frenkenheimer.

Accidente „voite"

Pare de neimaginat să începi şi să termini un film cu parcă una şi aceeaşi secvenţă a unui accident. Se înţelege, a unui accident automobilistic. Este fără îndoială un accident real, dar, măcar pînă la un punct, şi unul narativ, gîndit să deschidă un lung flash-back, să declanşeze o privire înapoi lămuritoare a momentului sau, mai exact, a unui lanţ de „momente" ce au condus la clipa fatală a morţii unui personaj. Cine a văzut *Accident* de Joseph Losey îşi reaminteşte secvenţa-cadru (echivalînd cu o copertă) a începutului naraţiunii cînd, avînd înaintea ochilor imaginea unei case la ţară, în întuneric, auzim zgomotul cumplit al lovirii unei maşini de un copac. Un accident despre care nu ştim nimic ne obligă să aflăm totul despre cel care a murit, dar poate nu atît despre el cît despre tînără frumoasă care-l însoţea într-un moment cînd hotărîse, în fine, să-i devină soţie. Ei se îndreptau către casa unui profesor de-al lor (jucat de Dirk Bogard, bărbat între două vîrste la rîndul lui foarte

O SCULPTURĂ UNICĂ

Este recunoscut faptul că chinezii sînt cei mai renumiţi sculptori miniaturali, dar şi de mari proporţii cu teme dir cele mai variate şi interesante. Recent, în Wuhan din provincia Hubei, a fost expusă o sculptură în lemn de mari dimensiuni, unică in felul ei, care reprezintă peisajele naturale şi obiceiurile de pe malurile fluviului Yangzi. Această lucrare artistică, lungă de 50 de metri şi înaltă de 1,1 metri, este compusă, după cum se vede şi din imaginea de faţă, din 5 părţi : porţiunea izvoarelor, porţiunea depresiunii Sichuan, porţiunea celor trei defileuri, porţiunea Lushan şi porţiunea Cimpiei Jiangnan. De-a lungul fluviului sînt puse, ca ornament, circa 1 000 de obiecte artistice : pomi, bărci, chioşcuri, poduri, temple, case etc. Autorul acestui ansamblu arhitectural este Su Kefei, recunoscut în întreaga ţară pentru lucrările sale cu totul deosebite.

îndrăgostit de aceeași fată. Acest accident a fost „voit" de regizor ca să ne propună după aceea o poveste frumoasă și tristă, însă trebuie să spunem că accidentul putea fi evitat dacă tînărul (dar nu conducea oare fata ?) nu s-ar fi încumetat să pornească la drum în stare de ebrietate. În orice caz, la volan sau lîngă omul de la volan alcoolul nu este, după cum se vede în filmul lui Losey, nicidecum folositor.

O plimbare de agrement

Prudența la volan, conduita preventivă sînt caracteristice personajului principal al filmului lui Ingmar Bergman *Fragii sălbatici*. Bătrînul profesor Borg, de profesie medic, ducînd o viață cumpătată, om echilibrat și mult stimat, conduce grijuliu mașina personală către Lund, localitatea unde urma a i se conferi un important titlu științific. Pe drum este constrîns să evite coliziunea cu un alt autoturism ce venea din sens opus. Șoferul acestuia pierduse controlul volanului ca urmare a unor discuții neinspirate cu soția lui, aflată alături. Din pricina stării nervoase și a duelului iscat (omul fusese pălmuit și voia să riposteze) el intră cu mașina în șanț. Accidentul a fost evitat (coliziunea, vreau să spun), însă dacă nu se întîmpla aceasta noi nu i-am mai fi putut cunoaște pe cei doi certăreți din mașina cu pricina, cărora li se face cu amabilitate loc în automobilul profesorului. Cum cei doi nu-și văd de treabă și continuă injuriile, profesorul se vede obligat să-i dea jos, lăsîndu-i în mijlocul drumului, de unde îi luase.

Într-un film de Andrej Wajda *Totul de vînzare* asistăm la o testare a conducătorilor auto. Cei mai mulți trec nepăsători pe lîngă un mort răsturnat în șosea, neîmaiputîndu-l evita, și doar unul, personajul căruia i se consacră filmul, actorul Zygniew Cybulski, dispărut el însuși prematur într-un accident (feroviar) oprește să vadă ce s-a întîmplat. Așa aflăm și noi, spectatorii, că nu era vorba decît de o probă de moralitate a omului de pe șosea adesea indiferent la moartea unui alt om (aici din cauciuc, trucaj al lucrătorilor de la serviciul circulație), eveniment semnificativ pentru demonstrația regizorală.

O urmărire ca-n filme

Un lucru atît de simplu și, de altfel destul de la îndemîna unui orășean, poate lua un aspect ciudat. De cîte ori nu vedem cum personajele cîte unui film, mai des copiii fac lucrul acesta, fură o mașină de dragul plimbării. Se întîmplă așa ceva într-un film al unui reprezentant de seamă al curentului *Free-cinema : Singurătatea alergătorului de cursă lungă* de Tony Richardson, unde delincvența juvenilă ia acest aspect al libertății unor acte devenite încetul cu încetul contravenționale. O plimbare de agrement realizează în *Zbor deasupra unui cuib de cuci* de Miles Forman un grup de bolnavi mintali de la un ospiciu. Ei profită de neglijența unui șofer, ori poate doar de încrederea lui exagerată, și sub comanda și inițiativa celui mai întreprinzător decît toți. McMurphy (Jack Nicholson) ies din incinta spitalului, în grup, spre a ajunge, cu ajutorul autobuzului pe malul unei ape, unde urcînd pe un vas se „joacă" de-a marinarii și de-a călătoria pe mare. Un amuzament trist judecînd după starea de boală a celor mai mulți dintre călătorii clandestini care sfîrșesc prin a fi readuși între zidurile spitalului.

O asemenea aparentă plimbare de plăcere pare să realizeze și personajul cow-boy-ului de paradă din *Cow-boy-ul de la miezul nopții* de John Schlessinger. Drumul lui spre o metropolă americană (purtînd îmbrăcămintea tradițională a cow-boy-ului) nu mai are nimic eroic și înălțător. În marele oraș el trăiește deziluzie după deziluzie, amenințat de singurătate și sărăcie, de mizerie materială și morală. Din visul plimbării sale cu un autocar de lux nu a mai rămas nimic. Plăcerea călătoriei și visarea din timpul acesteia sînt scump plătite la întîlnirea cu o realitate care-l distruge.

Diana Gheorghian și Bogdan Stanoevici țin cu tot dinadinsul să ne convingă de importanța saniei într-un film muzical fără... mașini (Sania albastră, **regia Ioan Cărmăzan**)

Monica Vitti parcă nu are destul curaj automobilistic... (Explicația o poate da ceața multă din portul unde se întîmplă acțiunea secvenței din Deșertul roșu **de Antonioni).**

Mașini de ocazie

Destinul autostopiștilor diferă de la film la film, ca și al șoferilor care se încumetă să ia în mașină oameni necunoscuți, fie că o fac sau nu cu plăcere ori pur și simplu constrînși de situație. În *Cuțitul în apă* un tînăr sare în fața unui autoturism. El va fi luat în mașină ca, pînă la urmă, să petreacă împreună cu familia respectivă un week-end în decursul căruia ies la iveală neînțelegeri vechi între soți. Femeia i se oferă (în urma unui incident cu soțul care pleacă din locul unde se aflau, între ape). Iată unde poate duce autostopul ! La relevarea unor distonanțe afective... deși viața celor doi continuă ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Întîlnim totuși și situații mai plăcute, menite a aduce fericirea în viața celor ce pornesc la un drum împreună cu mașina. Imaginați-vă ce s-ar fi ales din povestea unui film de dragoste ca *Un bărbat și o femeie* de Claude Lelouch dacă personajul interpretat de Anouk Aimée nu ar fi pierdut trenul și nu ar fi fost nevoit să recurgă la ajutorul directoarei de pensiune de la Deauville, ca să-i pună o vorbă bună pe lîngă personajul masculin-protagonist al filmului, jucat de Jean Louis Trintignat (spre a fi luată în mașină pînă la Paris). Jocul acesta al întîmplărilor duce și în film, ca în viață, de altfel, la situații la care nimeni nu se gîndise mai înainte. Între cei doi se naște o mare iubire. E greu să o explicăm. Ne vom rezuma să ne amintim împreună un amănunt. Fostul soț al femeii fusese cascador și murise în timpul unei filmări. Bărbatul cunoscut la Deauville este pilot de curse, participant și cîștigător al unor raliuri celebre. Deci oricum și el un as al pericolului. Mai exact al pericolului pe patru roți...

Un accident evitat

Sînt destule urmăriri din filme pe care să le taxăm cu acest calificativ derutant : „ca în filme". Să ne reamintim cîteva, de diverse registre. Se înțelege că e vorba de urmăriri la care participă automobile, vehicolul aici luat în considerație. E de înțeles că filmele polițiste vor furniza exemplele cele mai picante la acest capitol. E greu să uiți, de pildă, secvența urmăririi, de către detectivul jucat de Gene Hackman, a trenului în care se află capii traficanților de droguri din *Filiera I* (regia William Friedkin). Ce viteză, ce deraieri, ce viraje, ce evitări de coliziune, ce artă a conducerii în mare viteză ! Dar despre urmăririle din filmele comice, mai cu seamă despre cele din filmele burlești ? Măcar un exemplu merită să dăm și aici. Am ales filmul lui Buster Keaton *Sherlock Junior*. Sigur că ține de domeniul senzaționalului cum trece Malec printr-o intersecție călărind ghidonul unei motociclete sau cum este plonjat cu caroseria pe suprafața unei ape așa încît mașina să devină ambarcațiune nautică ! Picanteriile de la cinema nu sînt întotdeauna de luat în rîs, și nici nu vor să producă numaidecît rîsul. O urmărire ce poate părea trăznită, însă o vom descoperi încărcată de substanță tragică, ne propune Antonioni în filmul lui *Zabriskie Point*. Un tînăr student, Mark, fură un avion și în timpul zborului descoperă, pe o șosea dintr-un deșert, o mașină decapotată la volanul căreia se afla Daria, o fată frumoasă mai întîi speriată apoi cucerită de „curtea" șuie ce i-o face pilotul coborînd în picaje amenințătoare dar de o tandrețe specială. E și nu e urmărire.

Dar acest lucru se poate spune despre fiecare din exemplele menționate aici, selectate oarecum la voia întîmplării, după inspirația de moment dată fiind bogăția povestirilor cinematografice în prezențe automobilistice și de funcționalități ale obiectului numit mai sus. Merita ca pe acest itinerar atît de aglomerat al artei a șaptea să putem circula și noi pe patru roți și într-o viteză de croazieră. Am mers însă mai încet, din cînd în cînd ne-am mai și oprit, ne-am mai și poticnit, căci lung e drumul automobilului pe micul și marele ecran...

IOAN LAZĂR

Un pictor călător
TEODOR RĂDUCAN

Teodor Răducan este un pictor care din cînd în cînd pleacă ; dispare sau rămîne în conştiinţa noastră, a prietenilor săi, nu puţini, uneori zile în şir, uneori săptămîni, pentru ca într-un tîrziu să revină făcîndu-şi simţită prezenţa printr-un telefon : m-am întors ! mi-era dor de-acasă ! Eşti ferm convins că n-o să-l vezi nici de data asta pentru un alt număr de zile pentru că pictorul nostru călător (şi dacă e călător îi şade bine cu drumul), se urcă în tren şi pleacă la Cumpătu, la Tescani, la Cîmpulung, locuri de care i se face dor în lunga lui călătorie şi pe care abia aşteaptă ca să le revadă. Poate pentru a se convinge că livezile, pomii, misterioasele focuri ivite din frunzele uscate ale toamnei, casele, viile şi oamenii au rămas la locul lor, aşa cum le-a purtat sub pleoape pe ţărmul Mediteranei. Teodor Răducan are un fel al său, tandru şi protector, de a-ţi vorbi despre gustul pîinii şi al apei, despre părinţi şi despre liniştea unei seri, despre imaginea acestui univers al nostru, singurul în stare să-l facă fericit.

Într-o altă zi, el, pictorul-călător, te va invita cu siguranţă la vernisajul expoziţiei sale. Fie că e vorba de Italia, de Spania, de Grecia, de acel spaţiu al Mediteranei, pe care şi l-a ales ca spaţiu al naraţiunii sale plastice dar şi de meditaţie, este uimitor să constaţi un lucru mai puţin obişnuit în pictura unui călător : un drum alb al Greciei, încărcat de lumină, o plajă în care apa a adus la ţărm relicve ale trecutului, seamănă cu Dobrogea noastră. O acuarelă din Italia îţi devine dintr-o dată familiară pentru că are în ea ceva din Delta Dunării. Un drum subţire ca o sfoară, care urcă un deal tapetat cu o culoare ruginie, o casă văruită mustind de lumină, un peisaj încărcat de flori şi de simboluri, trimit către Spania dar şi către Cîmpulungul nostru moldovenesc. O limbă de pămînt calcaros înaintează în mare. Iată piatra şi vegetaţia stîrnite din realitatea sau de imaginaţia pictorului. Toate trimit către tărîmuri neştiute, dar devenite dintr-o dată extrem de apropiate sufletului nostru.

Poate că pictorul Răducan adaugă fără să vrea o parte din mesajul solemn al călătorului care nu-şi uită ţara, reflectîndu-l inconştient în motivele altor locuri şi spaţii geografice. Sau poate că imaginile frumoase din lume, adunate laolaltă, sînt făcute să semene fără excepţie. Plecările lui, între solstiţii şi echinocţii, sînt încărcate de responsabilitatea acelui artist conştient că drumurile lui sînt străbătute nu de pasul turistului, ci de artistul prea devotat de arta sa ca să nu fie conştient de asta. Mereu preocupat de marea sa dragoste de pictură, în faţa tablourilor sale cu care poţi dialoga cu meridiane neştiute sau intuite, nu poţi avea decît o nereţinută admiraţie.

ARETA ŞANDRU

Sfaturi pentru tinerii turişti

DESPRE AVALANŞE

Prin avalanşe se înţelege, cum bine se ştie, alunecarea pe o pantă a unei cantităţi mai mici sau mai mari de zăpadă. Cauza principală a avalanşelor este prăbuşirea echilibrului tensional al zăpezii, care la rîndul său depinde de structura şi stabilitatea zăpezii, unghiul de înclinaţie a pantei, relieful terenului toate influenţate de factori meteorologici ca : durata şi cantitatea zăpezii, vîntul, temperatura şi umiditatea aerului.

În Carpaţii din ţara noastră, zonele cele mai periculoase în producerea avalanşelor sînt : Munţii Făgăraşului, Retezat, Piatra Craiului, Bucegi, Păring, Rodnei, Maramureşului.

Din punct de vedere practic, greutatea zăpezii diferă. De exemplu 1 m³ de zăpadă : proaspătă şi uscată (30—60 kg) ; proaspătă umedă (60—150 kg) ; presată de vînt (150—300 kg) ; veche, uscată (400—600 kg) ; veche umedă (600—800 kg) ; gheaţă (800—920 kg).

- **avalanşele de zăpadă pulbere, alunecă cu viteză mare, produc un suflu puternic iar în marea majoritate a cazurilor acţionează mortal prin presiunea mare asupra aparatului respirator.**
- **se produc pe pante cu o înclinaţie cuprinsă între 14—50 grade ; dacă înclinaţia este mai mică de 14 grade, zăpada nu alunecă iar peste 50 grade zăpada nu este reţinută.**
- **pericolul de avalanşe este mare în timpul ninsorii abundente, precum şi în următoarele 3—4 zile, pînă la tasarea zăpezii.**
- **pericolul cel mai mare de producere a avalanşelor este între orele 9—16.**
- **deplasarea nu se face pe părţile laterale ale văilor mai abrupte, care nu sînt acoperite de pădure ; se va urmări totdeauna în asemenea porţiune firul văii, la mijlocul ei.**
- **cînd deplasarea are loc pe creste, se va evita traversarea pantelor sub cornişe.**

I M.

ATTICE

Mireasma unui veac de demult

atîtea lucruri pe care nu le ating atîtea istorii sporind un adevăr repetabil
recunoştinţa atîtor prejudecăţi încălcate mireasma unui veac de demult
ca o lamă de fulger zguduind transparenţa : sub mica nacelă a spaimei
fiinţa repetă prin simţuri amănuntele primei înfrîngeri
îndepărtează armuri ponosite de pe alte şi alte-nţelesuri îşi pipăie nervii
Seduşi de o criză rebelă înaintează prudent sub privirile noastre : poate că unul din noi ar trebui să-i arate direcţia morţii dar nimeni nu are curajul :
în spatele ochilor plini de candoare închipuirea îşi prinde o mină în zimţii de fosfor
ai paşnicei maşinării de fabricat silogisme : din nou un sacrificiu complet inutil :
„oricîte premise oricît de perfecte însă nici un fel de concluzii"

Mică elegie

nu aş putea să spun că mă tem sînt paşi peste tot
paşi deturnaţi într-o ordine strictă spre margini pe care nu le cunosc
pe care nu le-am avut niciodată-n vedere, cum stau şi contemplu
sugestia nesfîrşirii pe un perete prea alb încep să-nţeleg că dacă inima mea
ar înălţa deodată un val purpuriu în văzduhul retinei eu aş vedea ca şi tine
prin măruntaiele spectrului, pînă departe :
un peisaj clătinat de foşnirea eclipsei o dîră incertă de spini camuflaţi
sub scînteierile zărilor nenorocoase o plajă muşcată de gura pufoasă a mareei
jur împrejurul unui miraj spulberat unde umbrele noastre s-au depărţit cîndva vinovate

Senzaţii firave

uneori îţi vorbesc despre ea
sub fiecare cută a nopţii ştiam că o pierd
că armele fricii se apropie lent de imaginea ei vinovată şi că zadarnic încerc
să orbesc înaintea supliciului „doarme de mult
durerea străină de mine în sîngele meu" sînt ani de atunci sînt zile mai lungi
decît umbra lăsată de un mileniu stingher într-un copac fabulos
am devenit fără voie un paşnic înţeles al dorinţei un scalp lucitor
în care memoria-ndeasă senzaţii firave : oroarea de a vedea fără ochi
de a strivi fără palme, miresme uşor injectate în nervi plutirea pe sunete moi
îndepărtate şi albe puterea de-a spune ce simplu se termină totul
în timp ce durerea străină de mine în sîngele meu
zvîcneşte ca o febră învinsă

CORNELIU OSTAHIE
Atena, septembrie 1985

MARAMUREȘ

itinerar sentimental

Străbați muntele Gutin cu brumă și fagi și în ceața alburie, răsar părelnic pe pămîntul argintiu, căpițele de fîn. E semn că acolo sînt oameni.

Principalele văi ce brăzdează ținutul Tisa, Vișeu, Iza și Mara, au cristalizat nuclee de viață socială, cu rădăcini în obștea sătească. Știri documentare din secolul al XIV-lea atestă existența a o sută de așezări stabile în acest nord al țării. Țara Maramureșului, cu drumuri deschise către ținuturile învecinate din Moldova, Transilvania, Polonia, Slovacia și Ucraina Subcarpatică, și-a făcut cunoscută istoria culturală.

Intrăm și acum în sate vechi, de cneji, cu emoția întîmplării unei mari bucurii. Casele se înșiră unele după altele, păzite de garduri, porți și fîntîni. Mai ales porțile și acoperișurile în pante repezi, stăpînesc o vreme imaginea despre arhitectura satului maramureșan. Pe lemnul de stejar cioplit de meșteri neîntrecuți s-au născut parcă întîia dată, frunzele copacilor, pîinea rotundă a zilelor de sărbătoare, pomul vieții.

Chiar străin fiind de locurile acestea, toți oamenii îți zic „bună ziua", dar într-un fel specific : nu este un salut indiferent sau pentru că așa trebuie, simți că este un salut de adopțiune. S-a instaurat legătura ta cu locul și te copleșește ca o promisiune benefică a unei călătorii unice. Copii curioși, dar reținuți și frumoși se alătură părinților în salutul lor prietenos.

În vale fiind, satul mai păstrează cîte o moară de apă sau o vîltoare de îngroșat cergile de lînă. Puține mai umblă, dar ai în urechi ecoul reverberat al acestor mergătoare străvechi instalații țărănești.

Se leagă vecinii cu punți și trec pîraie să ajungă la marginea satului, la dealurile care-i înconjoară.

Dincolo, de firul văii și de grupurile răzlețe de gospodării, cai împiedicați își continuă pășunatul într-un octombrie tîrziu, netulburați de dimineața ce se prelinge umedă și cețoasă pe coamele dealurilor. După o ploaie zdravănă, suflarea aburindă a lemnului instaurează domnia acoperișurilor de șindrilă și satul pare suspendat între cer și pămînt.

Dealul este parte din viața maramureșanului. Unde și-ar fi putut crește animalele fără iarba „pînă-n gerunchi"? De unde și-ar fi luat lemnul de poartă și de casă, falnicul lemn de stejar, dacă nu de pe înălțimile ce-i ocrotesc satul și îl înseamnă cu largi hotare. Maramureșenii se mîndresc cu întinderea hotarelor și-și duc oile la stîna din munte, de cînd s-au „trezit" aici, întorcîndu-le iarna în gospodăria din sat. „Sus în vîrfu muntelui / Sînt tustrei păcurărei / Cu oile după ei", spune un vechi colind păcurăresc și la moartea tînărului, împăcat fiind cu ceea ce i s-a pregătit, știe cine l-o jeli : „Oile cu lînile / Berbecii cu coarnele / Mieii cu giocurile".

Creşterea animalelor, ca ocupaţie principală legată de agricultură şi prelucrarea lemnului, a adus după sine dragostea pentru animale a ţăranului maramureşan. Nu li se pare o corvoadă îngrijirea vitelor. Ele nu sînt niciodată bruscate, nici măcar cu vorba şi înveţi din purtarea maturilor, deopotrivă cu a copiilor, respectul pentru fiinţele care le-au consolidat existenţa. Este multă seriozitate în acest tandem şi oamenii iubesc mult natura.

Oamenii ţin mult şi la firescul vieţii. Casele lor nu se încuie în absenţă. Poţi trece cu uşurinţă de la un vecin la altul, prin grădini, numai să înveţi rostul vraniţelor. (porţi simple de pari şi scîndură). Eşti poftit să intri în orice casă şi eşti cinstit ca şi prieten. Acasă vin oricînd vecini sau rude şi au locul lor în camera încăpătoare ; ei sînt poftiţi pe „laiţa mai cu noroc", cu faţa la intrare, nu pe „laiţa oalelor", care e după uşă. Un obicei vechi spune : „Să nu te aşezi pe laiţa oalelor cînd vii să peteşti o fată, că n-o capeţi". Desluşeşti repede locul obiectelor prin casă şi vezi mîţele care dau tîrcoale unei găini tăiate ce se curăţă. Sporovăiala femeilor este lăsată în urmă de vorbele bărbaţilor care cumpănesc treburi principale : este nevoie să aducă lemne, poimîine e tîrg pentru vite. Se face „un miez de foc" şi cînd focul ridică umbrele mărite pe grinzile negre ale tavanului, mîţele se joacă sătule. Ieşind din casă, mai zăreşti un picior sărind pragul înalt şi oamenii îţi lasă zălog pentru a doua zi vorbele de „Sănătate" sau „Sara bună".

Trebuie să-i vezi pe aceşti oameni în casele lor simple şi calde şi atunci poţi dobîndi sentimentul unor spaţii înseninate, în care visul se odihneşte pe aceleaşi lavite pe care te aşezi. Oamenii stăpînesc cu mîndrie aceste încăperi. Aici e un loc miraculos, în care tristeţea şi gîndurile cu care eşti împovărat uneori, se topesc în bucurie.

Participă la sărbătorile din satele maramureşene ! Alege-ţi oricare dintre ele şi du-te în oricare dintre sate, în zilele pregătitoare ! Aştepţi şi tu cu ceilalţi şi vezi cum se cinsteşte viaţa. Am aflat sărbătoarea în albul hainelor bărbaţilor şi în culorile vesele ale tinerelor fete, în dorinţa lor de a se întîlni şi de a rîde, în strălucirea luminii din ochii, lor. E un du-te — vino neîntrerupt în acele zile ; se vizitează şi se aşează împreună la masă, povestindu-şi despre nunţi şi copiii ce se nasc, despre casele ce vor ridica, despre iarnă. Se cîntă şi se joacă pînă noaptea tîrziu. Există o urare categorică pentru cel care a adus cîntecele între oameni : „Cine a făcut horile / Bată-l sărbătorile" !

Maramureşenii îşi cinstesc deopotrivă şi morţii. Şi pentru ei există sărbători. La sfîrşit de octombrie se întîlnesc încă o dată în an pentru această celebrare, chiar dacă plouă torenţial. Cu acest prilej am întîlnit o bătrînă îmbrăcată în costumul ştiut pe aceste meleaguri. Din vorbă în vorbă a povestit cum a „tomnit" ea ruda cu ţoale, şi patul, şi cuptorul în casa dusă de la Ieud într-un Muzeu al Satului. Anuţa Nucoaiei a povestit firesc, acum la cei 81 de ani ai săi, cum a călătorit în capitală cu 50 de ani în urmă. Şi atunci, fără să mai întreb, am gîndit cu siguranţă, cîte rude de-ale Anuţei, poate Mărcuţa, poate Ileana, poate Maria, poate Ioana, au tomnit casele ridicate de Ion sau Vasile, de Dumitru sau Toader, în satul — muzeu din Ţara Maramureşului.

La fiecare sfîrşit de an sînt aşteptate sărbătorile iernii. Încep colindele şi jocurile cu măşti. De cum se lasă înserarea se începe a colinda şi urarea este o promisiune pentru viaţă îndelungată : „S-ajungeţi multe seri ca sara din iast-sară !"

Din călătorie te întorci, cu gîndul la zăpada care va mai cădea şi la venirile viitoare aici.

ANA BÂRCĂ

DESCIFRAREA MATERIEI

„Omul este măsura tuturor lucrurilor. A celor ce sînt întrucît sînt şi a celor ce nu sînt întrucît nu sînt" (Protagoras). Sub auspiciile acestui motto expunea sculptorul Dumitru Şerban în sălile Galeriilor de artă judeţene din oraşul Arad. Mai mult decît un simplu citat, motto-ul reprezintă de fapt o adevărată profesiune de credinţă a artistului plastic, adoptată încă de pe vremea studenţiei la Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucureşti şi nedezmînţită pe parcursul anilor scurşi de la absolvire.

O bogată activitate (începînd din 1979), însumînd participări la expoziţii republicane, judeţene, personale, de grup sau colective, de asemenea ca organizator şi participant la simpozioanele de sculptură — Căsoaia, Moneasa, Malul Mureşului-Arad — definesc un ritm de lucru alert şi dau marca unui spirit febril.

Materia (lemnul, piatra, marmura, bronzul) devine sub mîinile artistului prilejul redescoperirii ei. Sculptorul este tentat să nu arunce nimic. Aşa se întîmplă că structurile sale ies sau intră unele în altele, ori se clădesc pe verticală într-un demers artistic sui-generis. Uneori o uşoară tentă bizantină localizează geografic, alteori modulele sale (decupate în diferite forme dintr-un întreg) se constituie în adevăraţi algoritmi (atît pentru sculptor cît şi pentru privitor invitat astfel să participe activ) ce conduc la descifrarea altor valori expresive, inedite ale materiei. Un limbaj universal la care fiecare din noi accede cu uşurinţă datorită forţei de sugestie cu totul remarcabile aparţinînd sculptorului Dumitru Şerban.

MIRCEA ŞONCUTEANU

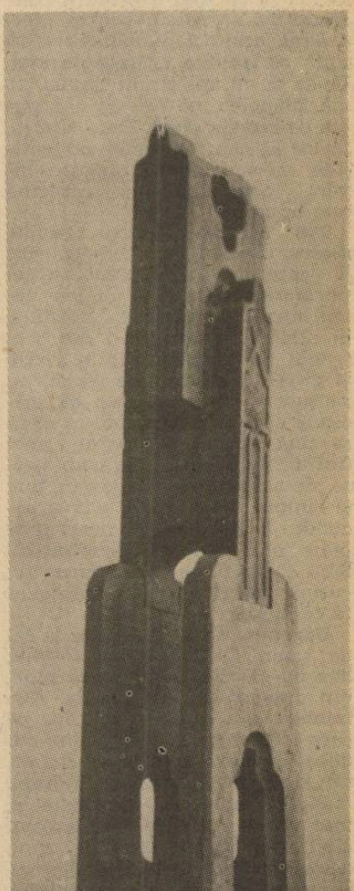

TREI COBORÎRI ÎN PĂMÎNT

PRIMA

La început, povestește Marin Saredulce, mi-a fost un pic frică. Mai ales cînd am simțit că se împuținează aerul. Unde mai pui că venea din jos o dogoare rece, toropitoare. Asta m-a speriat mai mult, crezînd că ea o să mă ia cu totu-n primire obligîndu-mă să rămîn pentru totdeauna acolo la jumătatea fîntînii, cu mîinile agățate de lanț. Ce-ar fi, m-am gîndit atunci, să mă înapoiez, să ies cît s-o putea de repede afară. Dar, culmea, în loc să caut lanțul în sus, mîinile mi-au lunecat singure invers, pomenindu-mă coborînd mai în adînc.

Titi Flitiriță, Petre Corcilă, Florea Dudică și ceilalți, care îl ascultă în capătul uliței pe Marin Saredulce, nu par deloc mirați de vorbele acestuia, în schimb, cîntărindu-i din ochi trupul mătăhălos, mîinile scurte și groase, neterminate parcă, nu reușesc în nici un chip să priceapă cum ar putea unul ca el să se țină atîrnat de lanțul unei fîntîni, nu luînd-o, așa cum spune, de-a lungul lui în jos, ci, pur și simplu a se hîțîna, cîteva secunde, în gol. Totuși, nu-și propune nici unul să-l contrazică. Stau cu toții liniștiți în jurul lui, curioși să afle ce s-a întîmplat în continuare.

Dogoarea aceea, vorbește la fel de senin Saredulce, se întinse, dar nu-mi păsa. Îmi făcea bine, din cîte mi-am dat seama. Altminteri, din cauza sforțărilor pe care le făceam pentru a nu mă duce în viteză la vale, aș fi fost, sînt sigur, lac de sudoare. E drept, mă cam dureau încheieturile, însă nu cine știe ce. Mai aveam, cînd m-a pișcat apa de tălpi, destulă putere ca să cobor încă pe atîta spre fundul pămîntului Eram desculț. Îmi lăsasem sandalele sus. Cum naiba să intru încălțat în fîntînă ? Am pipăit lustrul apei cu piciorul și, descleștîndu-mi palmele de pe lanț, m-am lăsat prins în cercurile ei tremurate, cufundîndu-mă lin, mai întîi pînă la brîu, apoi pînă la gît, pentru ca, în cele din urmă, să mă simt supt pe de-a-ntregul de ea. Hait ! am bolborosit, în vreme ce mă tot duceam spre fund, s-a terminat, te-ai cam dus dracului, Marine. Ce mai, așteptam ca din moment în moment să-mi dau sufletul, cînd, ce să vezi !...

Pîlcul de bărbați care se lăsă cutreierat de povestirea lui Marin Saredulce ca de o buimăceală plăcută, ale cărei rosturi nu se cade nicicînd să fie deslușite, da semne de nerăbdare.

Saredulce prinde să tușească mărunt de parcă abia acum începe să-l învingă apa în care zice că s-a scufundat.

De cap să-ți fie, suduie el, cu voce cleioasă, țigarea din care trage pofticios mai multe fumuri.

Spune odată, îndrăznește Titi Flitiriță urmărit de privirea aprobatoare a celorlalți.

Marin Saredulce, mustrîndu-se în gînd pentru pauza făcută, reia vioi firul povestirii :

În loc să dau de fund, cum mă așteptam, ce să vezi, mă trezesc urcînd, dar nu înapoi, urcam prin straturile apei exact în direcția în care normal ar fi fost să cad. Nu știu dacă mă înțelegeți. Fundul apei era tot de apă, nu de pămînt. Dincolo de el clipocea apa altei fîntîni. Am ieșit la suprafața ei îndestulîndu-mi pieptul cu aer, apoi, agățîndu-mă de ciutura pe care cineva uitase pesemne s-o scoată afară, am luat-o pe lanț în sus, curios nevoie mare să văd unde mă aflu.

Deși mi-era clar că nimerisem într-o fîntînă, n-am simțit credeți-mă nici o teamă. Aș fi putut, se înțelege, să mă arunc îndărăt în apă și, în cîteva secunde să ajung în fîntîna cealaltă, fîntîna mea, adică, cea în care, pînă să se întîmple chestia cu coborîtul, mă uitasem, vîrînd ciutura după apă, de cine știe cîte ori.

Spuneți-mi, care dintre voi, ar fi făcut, odată ajuns acolo, calea întoarsă ?

Titi Flitiriță, Petre Corcilă, Florea Dudică și ceilalți îngrămădiți în capul uliței, unde i-a adunat cu vorba lui îmbiecioasă Marin Saredulce, habar n-au ce-ar trebui să răspundă.

Bărbatul mătăhălos, cu mîini scurte și groase, neterminate parcă, adăugă imediat :

Mi-am continuat drumul, săltîndu-mă neînchipuit de ușor spre gura fîntînii. Aci, sar sprinten peste ghizduri, și...

Sprinten, auzi, se pomenește Florea Dudică vorbind cu sine, gata-gata să izbucnească în rîs. Se potolește însă brusc, speriat că a scăpat șirul cuvintelor rostite de Saredulce.

...și înțepenesc, zice acesta, rămîn, vreau să spui, ca o stană de piatră, în timp ce simt în dreptul inimii un fel de furnicătură. Oameni buni, silabisește solemn Marin Saredulce, ce credeți voi că era lîngă fîntîna din care tocmai ieșisem ?

Era o..., e pe punctul de a deschide gura Florea Dudică, dar, ca și mai înainte, se sperie că a luat-o razna, amuțind la timp.

O casă era, rotunjește Saredulce răspunsul, în vreme ce mîinile i se plimbă nervoase prin buzunare, în căutarea pachetului cu țigări.

Tot uitîndu-mă eu la casă și mirîndu-mă că semăna cu a mea, fiindcă semăna, zău, al dracului de mult, s-au și uscat hățele alea de pe mine. O iau atunci binișor prin spatele ei și ies în șosea. Măi, fir-ar să fie, îmi zic, după ce privesc buimac în stînga și-n dreapta, se mută aicea satul nostru ? Mi s-o fi părînd, încerc eu s-o scot la capăt, și mă las la vale pe prima uliță. Dacă n-aș fi știut unde mă aflu, eram în stare să jur că e chiar ulița asta unde stăm noi acuma de vorbă.

După vreo sută de pași, peste ce dau ? Peste casa lui Olică. Mă trag mai într-o parte și văd îndărătul ei, ca și la Olică ăsta al nostru, gîrla. Nu mai exista nici o îndoială că în satul acela toate erau așezate exact ca în satul nostru.

De zărit nu se zărea nimeni. Lumea era pesemne, ca și dincoace la noi, plecată la cîmp.

Hotărăsc să mă întorc în șosea. Oricum, trebuia să stau pe aproape de fîntîna prin care ieșisem.

Hai, îmi zic, să văd dacă o fi și aici tot școală în locul unde e la noi școala. Pornesc într-acolo și cam prin dreptul tău, măi Titi, aud dintr-odată în urma mea :

— Ce faci Marine, plecași la nămiezi desculț prin sat ?

Mi s-au muiat picioarele. Era vocea Niculinii, nevastă-ta. Am grăbit pasul fără să întorc capul.

Niculina ? rostește năuc Titi Flitiriță încercînd să-și închipuie pe unde și cînd o fi dat ea fuga în partea cealaltă a pămîntului. Chiar se gîndește să alerge un pic pînă acasă s-o ia la întrebări. O s-o fac mai încolo, zice neîngăduindu-și să piardă continuarea celor povestite de Marin Saredulce.

Școala, îl aude el pe Saredulce vorbind, exista. Tot așa, cu un singur cat ca și a noastră. Pereții, tot albi, dați de curînd cu var. Acoperișul la fel, de tablă lucioasă, nepătată încă de rugină.

Pe șosea nu mă mai puteam întoarce. Dacă ieșea Niculina, sau poate altcineva la poartă ? Am luat-o prin dosul curților, aproape fugind. Nici nu știu cînd am ajuns la fîntînă. Tremuram tot, abia am reușit să mă las pe lanț în jos. Dincoace în fîntîna asta a mea, mi-am recăpătat puterea, așa că am ajuns repede sus. Începuse să se scrumuiască lumina. A trebuit să intru în casă cu hainele ude.

Ce-ai pățit Marine, căzu vreo ploaie peste tine, a sărit nevastă-mea cu gura pe mine. Nu i-am spus. Cum să-i spun ? O știți dar, ar fi zis că nu sînt în toate mințile. Nu știu ce o fi crezut. Treaba ei.

Saredulce dădu, în fine, peste pachetul de țigări. Ceilalți văzîndu-l cît de liniștit fumează, înțeleseră că nu mai are nimic de spus.

Zi așa, deschise vorba Florea Dudică.

Așa, da, întări Saredulce.

Ce nu pricep eu, vorbi Gheorghe Gheoghirlete, care abia acum izbuti să răzbată în față, e dacă în vreme ce moare unul aici, moare și unul dincolo.

Petre Corcilă se puse pe rîs. Rîse și Titi Flitiriță. Puțin ferit însă, deoarece gîndul că Niculina ar fi dat cu adevărat fuga în celălalt sat, de dedesubtul satului lor, continua să-l macine.

În privința asta, răspunse Marin Saredulce, nu cunosc nimic. Dar o să mă lămuresc eu pînă duminica viitoare.

Bărbații din capătul uliței se urniră greu din loc. O făcură doar după ce Saredulce le întoarse spatele, îndreptîndu-se cu mersul lui peltic spre casă, ceea ce însemna că nu mai aveau ce să afle de la el, le spusese tot ce avusese de spus.

Gheoghirlete plecă ultimul. Era încă nedumerit. Rămase o vreme în șosea, străduindu-se să priceapă cum or sta lipite cele două pămînturi, cît o fi la urma urmelor de aici pînă acolo. Morții noștri, presupuse el, stau pesemne foarte aproape de morții lor. Cînd se fac țărînă sînt totuna. Adică se amestecă, fiindcă, își închipui Gheoghirlete, straturile pămîntului, apăsate de tălpile atîtor oameni, se duc mereu în jos, tot mai în jos.

Deschise poarta și porni direct spre fîntînă. Împinse ciutura înăuntru, imaginîndu-și-l pe celălalt Gheoghirlete făcînd același lucru.

Ce prost sînt, zise, slobozind ciutura în adînc, nu e nimic dincolo, al dracului Saredulce se ține de scorneli.

LAC GLACIAR

Mișcăm mîinile în apă ca niște aripi
Curentul înghețat ne trage la fund
Peștii fulgeră în lumina sticloasă
Apoi se ascund
Înotăm pînă la țărmul acoperit de zăpadă
În placenta de raze și gheață
Sunet alb coborînd în cascadă
Valuri mici peste față
Vom fi ușori ca niște animale golite de singe
Vom fi transparenți ca muzica nebunului Grieg
Auzi pămîntul cum naște o lacrimă, pură
Din valva scoicii ucise de frig.

MIRCEA FLORIN ȘANDRU

A DOUA

Duminica următoare Saredulce nu se arătă pe uliță. Îl căutară cu rîndul, aflînd spre amiază de la nevastă-sa că nu intrase în pămînt, așa cum își dăduse, jumătate în glumă, jumătate în serios, unul din ei cu părerea.

Plecase omul cu niște treburi în oraș.

N-avea rost să-şi piardă vremea în drum aşteptîndu-l.

Dacă a mai fost pe acolo, conchise cineva, n-o să aibă el inima să nu ne spună.

Într-adevăr Saredulce, îi strigă peste cîteva zile, pe Titi Flitiriţă şi Florea Dudică la poartă şi le spuse că da, a fost din nou dincolo şi s-a lămurit cum e cu morţii.

Ştia el Gheoghirlete, rosti grav Saredulce, de ce întreabă. Tocmai îl înmormîntau în ziua în care am coborît eu în satul celălalt.

Păi, Gheoghirlete ăsta al nostru, şopti împăcat Flitiriţă, trăieşte. L-am văzut chiar mai adineaori forfotind prin grădină.

Asta e, murmură apăsat Saredulce, nu murim deodată cu ăilalţi.

Atunci e bine, constată vesel Florea Dudică, fără să se dumirească de ce e neapărat bine. Dar dacă, zise tot el, ăsta o fi vreun semn. Vreau să spun că, ducîndu-se ăla, urmează să se ducă, poate, şi ăsta.

Nici vorbă, i-o reteză Saredulce, ca şi cum el cunoştea întocmai cum stau lucrurile pe pămîntul celălalt, deşi pe pămîntul acesta, cum singur mărturisea, era mai puţin deştept decît alţii.

Barem, se auzi tremurată, vocea lui Flitiriţă, a fost o înmormîntare frumoasă ?

Frumoasă ? se supără Saredulce. Cum, doamne iartă-mă, să fie frumoasă de vreme ce era înmormîntare. Lume, caii înfofoliţi în prapuri, bocete şi aşa mai departe.

Şi tu ?

Eu ce ? se arătă mirat Saredulce.

Tu ce-ai făcut ? Te-ai apropiat de toţi ăia ?

Cum să m-apropii ? tună Saredulce. Am privit de departe. Cîteva minute numai. După asta am zbughit-o înapoi. N-aveam chef să intre cine ştie cine în vorbă cu mine.

Eu cred, zise Titi Flitiriţă, că nu toate fîntînile corespund dincolo. Am încercat-o cu prăjina pe a mea şi am dat de pămînt.

Zău ? sări ars Florea Dudică. Zău.

Se prea poate, îi domoli Saredulce, ca asta de la mine din curte să fie singura fîntînă din sat prin care poţi ajunge dincolo. Nu ştiu ce dracului să fac cu ea. Aş pomosti-o. Dacă nimereşte şi unul de acolo aici ?

Titi Flitiriţă şi Florea Dudică simţiră cum un fel de negură da buzna în sufletul lor, înfrigurîndu-i.

Ar fi trebuit, îşi spuseră ei înainte de a se despărţi în dreptul uliţei, să-l rugăm s-o pomostească.

Marin Saredulce dispăruse înapoia gardului. Nu se hotărî nici unul să se întoarcă şi să-l strige.

ULTIMA

Despre ultima călătorie a lui Saredulce spre pămîntul celălalt aflară cu toţii două duminici mai tîrziu.

Muri Marin, veni Flitiriţă cu sufletul la gură în uliţă, năucindu-i pe toţi cei de acolo cu această veste.

Saredulce, adică, întrebă pierit Gheoghirlete.

Saredulce, da, şi Titi Flitiriţă povesti înspăimîntat cum se întîmplase.

Plecase, se auzi glasul acestuia înfiripîndu-se în capătul uliţei, să aducă nişte iarbă de pe cîmp. Da să se lumineze de ziuă cînd a ieşit cu căruţa din sat. După urmele lăsate de roţi, s-ar părea că a luat-o prin spatele viilor. De aici a mînat printre porumburi, încolo, spre măgura mare. A umplut şuşleţul cu troscot şi, în loc să se întoarcă pe unde venise, a luat-o la vale spre uştubeie. Uitase, probabil, să adape caii acasă şi ăstora li se făcuse sete. Altfel ce-ar fi căutat într-acolo ? Coborînd la eleşteu, unde sînt ustubeiele, s-a oprit un pic să-şi aprindă o ţigare. Caii, dracu ştie de ce, au rupt-o la fugă. I-o fi speriat ceva pe ei. Marin, greoi cum era, a mărit pasul să-i oprească. Cu mersul lui opintit, însă, n-a putut să le iasă în cale. S-a gîndit atunci să urce pe de lături în căruţă şi să-i strunească din hăţuri. L-a apucat roata din urmă făcîndu-l săracul, una cu pămîntul. Caii şi-au văzut de drum. S-au oprit, ai dracului, la uştubeie, au băut apă, apoi s-au întors liniştiţi pe marginea eleşteului, în sat. Pe el l-au adus adineauri acasă.

Parcă nevenindu-le să creadă, bărbaţii mai rămaseră o vreme îngrămădiţi în jurul lui Titi Flitiriţă, deşi acesta terminase de mult de vorbit. Se risipiră după asta de-a lungul şoselei, ca şi cum începuse să bată din mijlocul lor un vînt aspru, gonindu-i fără să i se împotrivească, aiurea.

Nu putea, îşi spuse în poartă Gheoghirlete, să moară altfel unul ca el. Prea se ţinea de scorneli.

Deodată, i se părură nelalocul lor aceste gînduri şi, răsucindu-se pe călcîie, se îndreptă ruşinat spre casa celui care murise.

În seara zilei următoare, Marin Saredulce, coborî definitiv în pămînt. Nu pe lanţul fîntînii, cum jura el că o făcuse în mai multe rînduri, ci aşa cum coborîseră pînă atunci nenumăraţi oameni din satul lui.

Şi Titi Flitiriţă, şi Florea Corcilă, şi toţi ceilalţi uitară cu timpul de pămîntul de dincolo.

Asemenea lor, uită şi Gheorghe Gheoghirlete.

Într-o dimineaţă însă, pe cînd se pregătea să iasă pe poartă, acestuia i se năzări că vede venind cu paşi înfundaţi dinspre şcoală, un om mătăhălos, cu mîinile scurte şi groase, neterminate parcă.

Galben la faţă, Gheoghirlete fugi îndărăt în curte. În asfinţit, cînd se întoarse acasă din cîmp, nevastă-sa îl găsi aruncînd găleţi cu pămînt în fîntînă.

Ca niciodată, nu zise nimic. Îşi rezemă spinarea de gardul grădinii şi se uită pînă noaptea tîrziu la el.

Nici nu observase că urcase pe cer o lună albă, cît burta unui cal de mare. Descoperind-o, puse totul pe seama ei şi fugi repede în casă, speriată că altfel s-ar fi smintit, poate, de tot.

ŞTEFAN MITROI

ÎN TÎRG

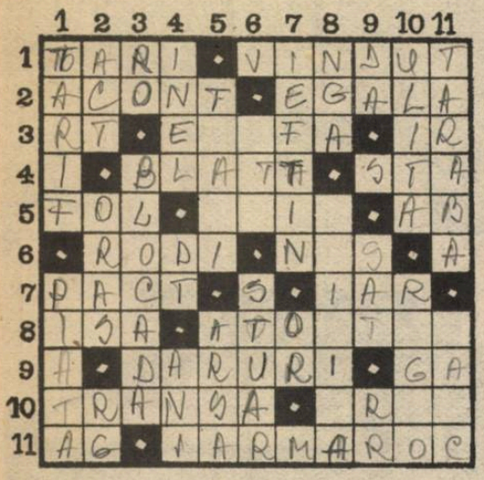

Orizontal : 1) Se schimbă la vamă — Cu tîrgul încheiat 2) Rezultatul unui tîrg — A ajunge la o valoare comună 3) Ultima parte a comerțului ! — Face obiectul tîrgului — Scoase din tîrg ! 4) Sumă primită pentru marfă — Partea din față a standului ! 5) Înfofolit ! — Scos puțin în lume — Abătut spre stînga, la tarabă ! 6) A da rezultate fructuoase — Martor la încheierea partidei 7) Un tîrg consemnat pe hîrtie — La intrarea-n iarmaroc ! 8) Scrisă pe jumătate ! — I s-au dat banii înainte 9) Primite pe gratis — De la dreapta la stînga ! 10) A încheia favorabil un tîrg — Cu al treilea în combinație 11) Agățat în față ! — Tîrgul de altădată

Vertical : 1) Preț de tîrg — Tîrgul propriu-zis 2) Încheie un contract ! — Tîrgul cel mare — În spatele tîrgului ! 3) Mijloc de troc ! — Interzice aprovizionarea piețelor 4) Obiectul unor tîrguri periculoase — Dat pe margini ! — 3/4 din bani ! 5) Date din credință — Făcută scrum 6) Reținute printre primele ! — O piață cu flori 7) Produsul care se cumpără cel mai bine — Cumpărătorul din urmă ! 8) La stînga, mai în spate ! — Necunoscuta cu bani 9) Cuvînt de acord — Loc tradițional pentru desfășurarea tîrgului — Reper lateral ! 10) Cale spre inima tîrgului — Se prezintă la post 11) Prezintă produsele la tîrg — Formă incipientă de tîrg

Dicționar : FOL
Gheorghe CRIȘAN

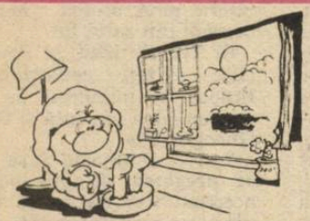

ÎN DELTĂ

(Enigme : 5, 5, 7, 5, 5, 7, 8, 7)

Supărat pe vechea .....
Și pe ogarul slab din .....
(Nu au prins nici o .....)
Moș Vaniușca trage-o .....

Poate barem peștii .....
Cu momeli cît o .....
Ca să prindă o .....
Un biban sau o .....

(N. A. Cuvintele „rimă" corespund determinării din titlu)

Cecilia CĂRĂBUȚ

Recorduri din lumea animalelor

● calul dracului sau libelula neagră poate atinge o viteză de 90 km pe oră, suficient de ridicată pentru a se păzi de păsările insectivore și atacă orice gîză zburătoare (cei mai rapizi fluturi ating 55 km/oră).

● printre păsări, cel mai rapid alergător se dovedește struțul african (Struthio Camelus). Poate atinge ușor 45 km pe oră, datorită celor două picioare musculoase, prevăzute cu două degete. Sub fiecare deget se află o pernită elastică, ce împiedică afundarea piciorului în nisip. Pasul măsoară în plină fugă 4 m.

● dintre zburătoare, cele mai agere sînt rîndunelele, lăstunii și porumbeii care pot atinge o viteză de 80—100 km pe oră.

● campionul absolut al văzduhului rămîne șoimul-călător (Falco Peregrinus) a cărui viteză în atac depășește 120 km pe oră. De aceea din cele mai vechi timpuri omul a folosit șoimii, mai ales speciile mari, la vînătoare.

● cele mai vioaie broaște sînt fără îndoială broțăceii australieni, denumiți și „cangurii broaștelor", capabili de salturi de 1,70 cm înălțime.

● în pădurile noastre, broasca-roșie, animal zvelt, cu picioare de două ori mai lungi decît corpul, surprinde prin salturile ei acrobatice de 2 m lungime și 1 m înălțime.

● rozătoarele dau cel mai mare număr de sărituri dintre mamifere, ca de exemplu șoarecele-săritor de pustiu, care trăiește în Africa de nord-est, ale cărui sărituri au amplitudinea de 4—5 m.

● iepurele nocturn săritor din sudul Africii, dacă este urmărit, poate efectua salturi de 8—10 m.

● cangurii în clipele de mare primejdie sprijinindu-se puternic în coadă ca într-o prăjină pot sări 10—12 m lungime, planînd la o înălțime de 2 m de la suprafața pămîntului.

ION MANTA

DE LA ȘES LA MUNTE

(aritmogrif)

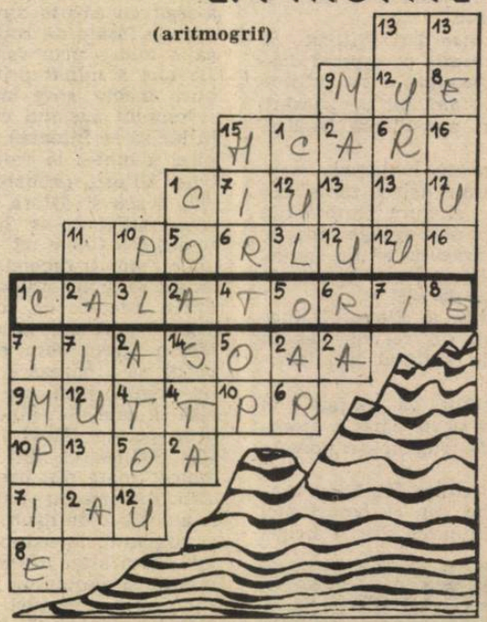

Înlocuind cifrele cu literele corespunzătoare, veți descoperi pe vertical forme de relief întîlnite la diverse altitudini, iar pe orizontala centrală o modalitate de a le parcurge și cunoaște.

Cecilia CĂRĂBUȚ

SCOASE ÎN EVIDENȚĂ

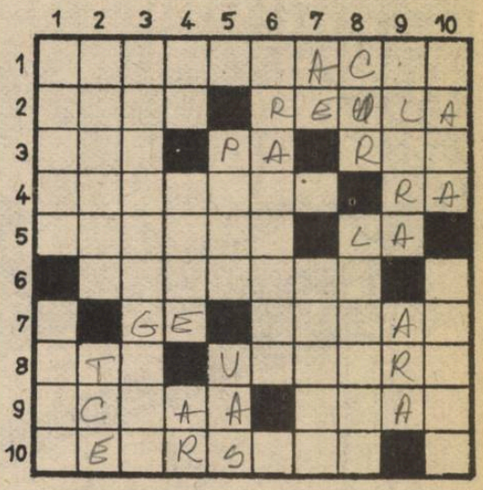

ORIZONTAL : 1) Predicatul după subiect (pl.) 2) Face o glumă bună — Ruptă din viață 3) Se mișcă după o întindere de mușchi — Introducere în paranteză ! — Un mic cerc intrat în legendă 4) Calificativul pentru purtatul ca lumea — În centrul orașului ! 5) Cuvîntul... ca și cuvînt ! — Laterală stîngă ! 6) Are sare-n ochi 7) Plînge la urmă ! — Atelier mobil de intervenție (pl.) 8) Curg zdrențele după el — Nu-i găsești locul 9) Apropiat nouă — Scriitor pentru copii 10) Freamăt de codru

VERTICAL : 1) Se-ntind la prins — În limitele legii 2) Îți aplică un tratament de făcut bine — Pecete ! 3) Exprimare ce nu admite replică (pl.) 4) Luate din mers ! — Sfera matematicii elementare (pl.) — Bara centrală ! 5) Parcurs în vîrful degetelor, cu un zgomot plăcut — Vastă, practic nemărginită ! 6) Pocniți bine la cap 7) Scoatere la aer ! — A lucra la capacitatea maximă 8) Curățenie la suprafață ! — Introducere în materie 9) Își are fiecare umorul ei — Seara, cînd apune soarele ! 10) Termen de prezentare la fața locului — Un gol... inutil (fem.)

Gheorghe CRIȘAN

ORNAMENTALĂ

(Metagramă deplasată : xxxxoxx—xxxxxox)

Făptură rece și trecută,
Ce dăltuită e întru eternitate,
Rămasă-acum, retrasă și tăcută,
Pe scîndurile tari și etajate.

Cîmpulung-Moldovenesc

IMAGINEA — O CĂLĂTORIE DINAINTEA CĂLĂTORIEI

UN PUNCT DE PORNIRE

Nu mă înşel spunînd că toţi cei care călătoresc şi, poate chiar mai mult, cei care nu călătoresc decît cu... imaginaţia doresc să afle mai repede cum arată locurile unde se îndreaptă, ce fel de relief, de arhitectură urbanistică, de spaţii culturale oferă perimetrul destinaţiei lor. Cine ne oferă aceste argumente în plus ale călătoriei noastre? Intîi cunoştinţele generale sau, în cazurile mai fericite, călătoriile precedente, pe acolo pe unde mergem acum din nou. Pentru cei mai mulţi, pentru toţi, chiar, o nouă imagine adusă la zi, corectată de metamorfozele modernizării ne-o procurăm din materiale preexistente, unele la îndemînă, ba chiar făcînd parte din „bagajul" voiajului nostru, iar altele din imagini ale unui fond cultural constituit printr-o preocupare a factorilor de resort, a celor care, atenţi, prompţi, discreţi, se îngrijesc de drumurile noastre prin ţară, prin lume, prin tezaurul de spiritualitate al popoarelor.

Ca să fiu mai scurt în acest început voi spune că în afara imaginării punctului de pornire *într-o călătorie de toamnă la Cîmpulung Moldovenesc nu aveam nimic altceva la îndemînă. Dar de fapt, venind în ultima clipă la aeroport, prinzînd avionul de Suceava la „scară" reîncrederea în frumuseţea călătoriei noastre mi-a redat-o zîmbetul senin, amabil, de neobosit preşedinte de juriu al criticului de teatru Valentin Silvestru. Era ceea ce un Umberto Ecco ar numi „codul vizual al reuşitei călătorii". Trebuia să ştiu că o manifestare tinerească avînd titlul încărcat de semnificaţii ambiţioase IMAGINE — COMUNICARE — EDUCAŢIE îşi merita un decor pe măsură. Nu văzusem Complexul turistic pentru tineret de la Cîmpulung Moldovenesc nici măcar în pliante şi vederi, şi tocmai de aceea mi-l imaginam cotropit de aurul bucovinean al sfîrşitului de noiembrie. Nu a fost tocmai aşa, dar surpriza a adus un farmec nou: ningea la Suceava. Ningea la Cîmpulung Moldovenesc, aşa încît imaginea întrecea în frumuseţe chiar imaginarea frumuseţii din viziunile artiştilor plastici. Mai sigur, aveam de la început o imagine despre capitala de iarnă a manifestărilor cultural-artistice organizate de UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST, respectiv de* Biroul de Turism pentru Tineret. *Era într-o seară cu mulţi invitaţi la Cîmpulung Moldovenesc: critici, regizori de film, artişti plastici.*

JURIUL ÎŞI ADUNĂ... MEMBRII

O bună organizare a unei manifestări competitive începe cu desemnarea celor din concurs, pe de o parte, şi cu alegerea celor ce vor judeca lucrările prezentate. O manifestare care se respectă, cunoscîndu-şi foarte bine intenţiile, se cristalizează şi demarează printr-o largă consultare a unor specialişti, de fapt a unui cerc foarte larg de colaboratori, participanţi şi la alte acţiuni similare ale Biroului de Turism pentru Tineret. *Cu mai bine de o lună „terenul" a fost sondat, testat, pregătit, aşa încît ora 9 din ziua de 28 octombrie 1987 i-a găsit „în formă" pe cei din juriu. Preşedintele, Valentin Silvestru, ca de obicei punctual, păstrîndu-şi zîmbetul senin şi binevoitor, îngăduie minime întîrzieri. Esteticianul Victor Ernest Maşek, în dreapta mea, îşi potriveşte tutunul în lulea, cu gesturi subţiri de pianist, şi bineînţeles îşi exprimă prima opinie (o va face şi la deschiderea lucrărilor, peste puţin timp, cînd ne va vorbi despre estetica informaţională, despre funcţionalităţile imaginii vizuale, despre „asociaţiile prin apropiere", „asociaţiile prin şoc", „asociaţiile prin contiguitate" etc.). Călin Căliman, ca şi în cronicile sale aşezate, temeinice, a ocupat un loc precum o poziţie sigură în strategia juriului. Redactorul şef al revistelor „Viaţa studenţească" şi „Amfiteatru" e învăţat să stea în capul mesei, aşa că se întrevede o posibilă replică la opiniile preşedintelui juriului, aşezat în celălalt capăt. În stînga mea e un loc liber pe care îl va ocupa pentru a dispărea după un... creion graficianul Silviu Georgescu. Dinu Lazăr, colegul meu de la IATC, din studenţie, acum gazetar foto-reporter după ce a făcut peste treizeci de filme la Buftea, îşi trage un scaun preferînd să stea deocamdată ceva mai la distanţă. Cînd vine singura femeie din juriu, regizoarea Sabina Pop, nu mai sînt scaune. I-l oferă Dinu Lazăr pentru care oricum era mai bun un fotoliu. Deci!*

UN CURCUBEU ŢIŞNIND DIN APE

În jurul orei 11 holul hotelului este plin de lume. Excursia începe. Afişe, pliante, almanahuri, la munte şi la mare, BTT-ul în mii de imagini, de fapt, România cu locurile ei spre care ne invită imaginea inspirată sau mai puţin inspirată a artiştilor plastici şi fotografi. Juriului i se prezintă pe îndelete creaţiile din expoziţie. Luăm notiţe, dar va trebui să revenim la faţa locului şi să mai călătorim şi de unul singur, ca să ne putem face o imagine cît mai apropiată de valoarea exponatului, aşa încît nota să atingă obiectivitatea necesară. Mergi înainte, revii, compari. Dacă mai ai cu ce. Te miri atunci cum, în urmă-ne, de parcă ar fi trecut un stol de lăcuste, imaginile dispar. Nu-ţi vine să crezi cum pliante, almanahuri, seturi de imagini pe care altminteri le consideri obiecte de arhivă — întrucît e aici istoria unei arte, a propagandei vizuale în turismul pentru tineret — stîrnesc o asemenea curiozitate tardivă (dar e sigur aici semnul permanentului interes şi mai cu seamă al valorii lucrului bine făcut şi necesar) la oameni care, culmea, se ocupă cu turismul. Fără să vreau trag concluzia că manifestarea are şi un caracter bibliografic, intenţionat sau nu, punînd la dispoziţia lucrătorilor din turism de la filialele judeţene, şi nu numai lor materialul mult folositor. Dar pentru că tot sîntem în acest moment în cadrul expoziţional oferit de manifestare, să ne oprim la cîteva fotografii ce vor reţine, de fapt, atenţia juriului. O imagine semnată Gh. Epuran prezintă faleza unui port cu un curcubeu ţişnind din ape şi încununînd peisajul modern portuar, dîndu-i o notă de cosmicitate fremătătoare. Peisajele maramureşene ale lui Dan Dinescu aduc în faţa privitorului imagini calme încărcate de străvechime, distilate în aburul vremii, fragmente ale unei tradiţii ce ţine lumea pe umerii ei. La panoul semnat de Mihai Oroveanu găseşti excentricităţile unei viziuni ce-şi caută în lume, în afară, sîmburele unor semnificaţii jucăuşe. O frumoasă femeie de ceară se topeşte în jumătatea stîngă a ecranului fotografic pentru a reînvia în dreapta, superbă, sănătoasă, gata iarăşi de drum.

Un catalog, cel al expoziţiei de grafică satirică pentru tineret, desfăşurat la Costineşti în 1987 (autor Dan Turculeţ) ţine în el ca într-un seif de preţ imagine cu imagine din expoziţia de astă vară. Multe afişe, cum spuneam,

cel al festivalului de jazz, sau unul adus de „Publiturism" reprezentînd în spirala unei fișii de pelicule cele patru anotimpuri și excursiile lor montane. Afișul manifestării poate fi văzut peste tot : „Imagine-comunicare-educație". Merită un premiu pentru că știe să-și agațe de cuvinte și de semnul grafic al literei te miri ce imagine vizuală și turistică așa încît citindu-l să-ți vină să cauți cu lupa și să studiezi la fața locului riul, ramul, apa, soarele, plantele, muntele și țărmul marin. Ar mai fi de spus cîte ceva, însă începe prima parte a vizionărilor de filme turistice.

INFORMATIV, SELECTIV, COMPETITIV

Ca să ne facem o idee despre cum arată imaginile în filmele turistice realizate de-a lungul timpului petrecem o după-amiază în sala de proiecție, în cadrul secției informative a programului cinematografic al manifestării. Criticii sînt primii care dacă nu iau notițe, iau notă cu asiduitate de ce se întîmplă în materie de film turistic, fără a ști cît de selectiv și de reprezentativ e cu adevărat grupajul proiecției introductiv-informative. Alice Mănoiu, Nicolae Ulieriu, Valentin Tașcu revăd filmele odată cu membrii juriului chiar cînd se întîmplă ca unii dintre ei să le mai fi văzut de cîteva ori. Copel Moscu s-a mutat de la Costinești, unde aflu că pregătea un film turistic (în zilele Concursului filmului cu tematică pentru tineret) la Cîmpulung Moldovenesc. Îmi mărturisește a fi „întîmplător" pe aici, adică în vederea unui nou film documentar. Dar pînă una alta se alege cu un premiu pentru reportajul baletat al „Marșului poștașilor", film intrat în palmares fără a avea numaidecît culoare turistică, deși unele opinii îl includ cu siguranță în aria filmului de propagandă turistică, în intenția de a acorda termenului, și manifestării în întregul ei, o accepție mai largă.

Scump la vedere, regizorul Geo Saizescu și-a îngăduit un răgaz — care aflu a fi de fapt o vizită „mascată" de documentare pentru filmul turistic consacrat monumentelor de arhitectură medievală din Bucovina (pe care sperăm a-l vedea la ediția următoare a „Comunicării" și „Educației" prin „Imagine"). Un răgaz : de a participa la vizionări, ca să ia pulsul documentarului turistic și să-și poată compara de unul singur „Rapsodia Deltei Dunării", film cvasimonografic despre o zonă căutată de turiști români și străini, comandă a „Publiturismului", film premiat, deci apreciat, ca și Skif de Doru Matei, și Sentimentu Unu de Nicolae Cabel, alături de imaginea semnată de Doru Segal la Orgile din Transilvania.

MARELE PREMIU PENTRU „DE DRAGOSTE ȘI DE DOR"

Ne-am plimbat într-o excursie pe tema „Viața rustică" poposind în spații de tradiție românească, printre îndeletniciri străvechi păstrate iar acum tezaurizate cinematografic. Taromul ne-a condus prin capitalele lumii invitîndu-ne cu gesturi elegante prin locuri unde greu, dacă nu imposibil, ne-ar fi fost să ajungem într-un răstimp atît de scurt, de cîteva zeci de minute, dacă nu am fi avut la îndemînă „Imagine-comunicare-educație", adică elementele inspirate ale propagandei vizuale, de fapt un mijloc modern de informare și cunoaștere prin imagine. Nu o să insist în a prezenta tot ce nu am văzut în realitate dar ne-am bucurat văzînd în filmele turistice. De un singur lucru sîntem obligați a ține seama. Într-un film semnat Al. G. Croitoru — De dragoste și de dor — am văzut poate mai puține imagini, locuri și oameni decît în toate celelalte, văzînd însă ceea ce nu am prea aflat în alte documentare așa-zis turistice. Anume, am văzut „starea" de dragoste și de dor, imaginea spiritualității românești, nimbul străvechimii culturale populare, o frumusețe aparte a dansului, cîntecului, portului popular românesc, și filmul ne-a cucerit. Pe toți membrii juriului, la un fel, pe toți spectatorii, de asemenea. Marele Premiu a fost oferit cu inima tresăltînd de emoție, de acea stare de iubire pentru ceea ce numim autentic românesc.

PLIMBARE ÎN NINSOAREA DE TOAMNĂ

Cu frigul după noi și cu primii fulgi îndrăzneți ai începutului prea grăbit al iernii am luat-o la drum, cu autocarele, prin mănăstirile bucovinene privind și ascultînd de aproape, din nou și din nou, trecutul nostru, încălzindu-ne la bătaia de inimă a domnitorilor moldavi iubitori de neam. Un popas, la un han, cu muzică. Un popas meritat și un drum ce ne-a făcut să simțim încet-încet părerea de rău a despărțirii și graba de a reveni în anul următor, de asemenea, toamna, poate cumva mai devreme, ca zăpada să stea ferită între munți, și să nu vină așa de repede către ecranul cu filme turistice. Va trebui să-i reamintim regizorului Geo Saizescu intenția de a se documenta pentru calitatea de „spectatori" la filmul ce-l realizează acum despre Bucovina și arta ei arhitecturală și picturală...

DE CE CÎMPULUNG MOLDOVENESC ?

Complexul turistic pentru tineret de la Cîmpulung Moldovenesc devine, deci, începînd din 1987, cînd, între 28 și 31 octombrie, s-a desfășurat prima ediție a manifestării „Imagine-comunicare-educație" o nouă capitală cultural-artistică a tinereții, unde Uniunea Tineretului Comunist, Biroul de Turism pentru Tineret în colaborare cu ACIN, Centrala „Româniafilm", Studioul cinematografic „Al. Sahia", UAP., „Publiturism", Asociația Artiștilor Fotografi oferă cadrul adecvat de dezbatere a lucrărilor artistice (filme, afișe, pliante, cărți de turism) destinate educației prin turism. Într-un scurt dialog cu Vasile Costin, directorul Complexului, ne-am putut face o idee despre ansamblul acestuia, lucru cu care, de altminteri, ar fi trebuit să începem reportajul nostru. Dat în folosință în 1982, complexul are hotel (150 de locuri), cabană (50 locuri), discotecă, bar, sală polivalentă, amenajări pentru băi de cetină și plante de cîmp, popicărie, saună etc. Discoteca are deja faima asigurată în oraș și în împrejurimi. Beneficiarii acestui complex, tinerii, sînt și primii care au muncit cu entuziasmul caracteristic. Spațiile verzi, cei 3 000 de puieți, amenajarea parcării, de pildă, sînt „puncte" la care s-a lucrat în toamna '87, în vederea asigurării condițiilor de desfășurare a manifestării aici prezentate. „Este o șansă pentru noi, spunea directorul complexului, și numai de noi depinde să o valorificăm".

O șansă pentru creatorii pe teme de turism este, fără îndoială, și manifestarea de la Cîmpulung Moldovenesc care, fructificînd experiența primei ediții, va deveni un punct-reper pe harta activităților cultural-artistice pentru tineret. Depinde de noi toți...

IOAN LAZĂR

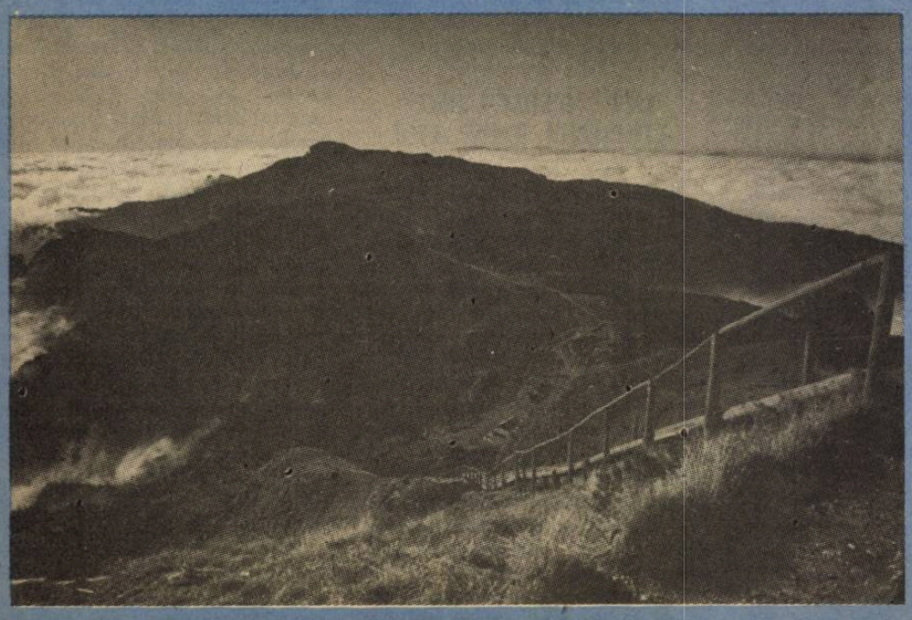

FLASH

Cine nu și-a dorit, măcar o dată, să privească de aproape, să admire frumusețile Ceahlăului ?

Să-i pătrunzi înțelesurile, să-i furi o fărîmă din imensul și copleșitorul zbucium, pe care-l sesizezi prin fiecare por al simțirii, în fiece clipă a neodihnei naturii, — sînt aspirații de drept ale turistului pătruns în magnificul univers al acestui de neasemuit masiv al țării.

Iată, această imagine, cît de relevantă poate fi : în zare platoul de la Dochia — văzut de pe vîrful Toaca — este așezat pe arabescul inimitabil al norilor de nea. Este, cum bine se vede, o clipă de frumusețe, o invitație la drumeție...

TERMINOLOGIE LITERARĂ

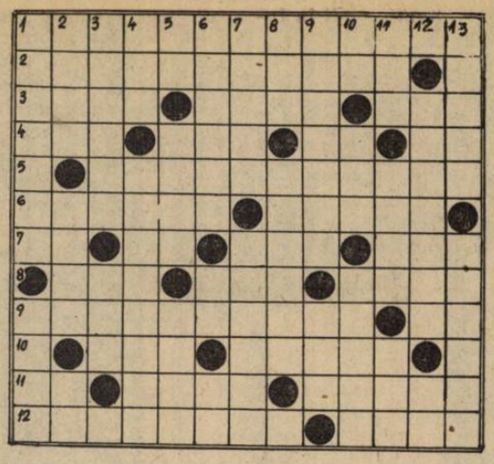

Orizontal: **1) Modul de a concepe realitatea şi metoda de cercetare a ei, cu largă răspîndire în literatură şi artă 2) Specie a discursului militar, cu caracter mobilizator (pl.) 3) Jocul nostru naţional — Procedeu poetic constînd în potrivirea versurilor în silabele lor finale (pl.) — În centru, la Capşa ! 4) Ca-n ode ! — Nuanţă de liliac ! — Limitele literaturii ! — Scrise-n caiet ! 5) Poem de scurtă întindere, dedicat mirilor (pl.) 6) Specie a poeziei lirice, ce idilizează viaţa cîmpenească (pl.) — Are ritmuri diferite, de la specie la specie 7) Final de epopee ! — Literară doar la urmă ! — Ultimele letopiseţe ! — Specie a genului liric exprimînd sentimentele de admiraţie şi preţuire (pl.) 8 Povestire alegorică referitoare la eroi şi evenimente trecute — Apel... în debutul alocuţiunii ! — Figură de stil în care cuvintele au un sens diferit celui obişnuit 9) Vers din poezia greacă sau latină, din unităţi trisilabice (pl.) — În toiul exodului ! 10) Gen... „La oglindă"! — Denumirea poemelor epice din literatura franceză veche 11) La protază şi sinereză ! — Conţinutul retoricii ! — Procedeu folosit în oratorie în care se ajunge, în final, la efectele propriu-zise 12) Procedeu iniţial în elaborarea unei creaţii artistice — Claritatea... scenetelor !**

Vertical: **1) Unitate metrică, alcătuită din două silabe, înlocuind dactilul în metrica antică — Omonim (pl.) 2) Triplete... pe jumătate ! — A se manifesta cu durere — Măsura antitezei ! 3) Formă fixă de poezie, alcătuită din 3 catrene şi un vers independent — Imagine toracică normală (abr.) 4) Măriuca ! — Descriere în proză, sau în versuri a unei persoane (pl.) 5) Curent literar (abr.) — Asociaţie — Parte a comediei greceşti 6) Rumeguş de lemn — Final de dramă !... — ...şi de raport ! 7) Supusă — Specie literară ce exprimă sentimente de tristeţe şi melancolie (pl.) 8) Creangă... pentru Eminescu — Exprimarea unei idei prin negarea contrariului, conducînd la o anumită atenuare (pl.) 9) Farse populare forme incipiente ale comediei romane — Republica Socialistă Cehoslovacă (abr.) 10) La orice cimilitură... din literatură ! — Încep „Amintirile..." ! — Gigant 11) Rîu în URSS — Noţiune estetică, modalitate artistică a comicului — Rîu în RFG 12) Figură de stil (numită şi antilogism sau contradicţie) — Zărit pe margine ! 13) Manifestare folclorică, cu rudimentare elemente teatrale, cu prilejul priveghierii morţilor — Specie în versuri a genului epic, prezentînd întîmplări eroice şi legendare**

Dicţionar : LIL, IIA, AUE

Gheorghe CRIŞAN

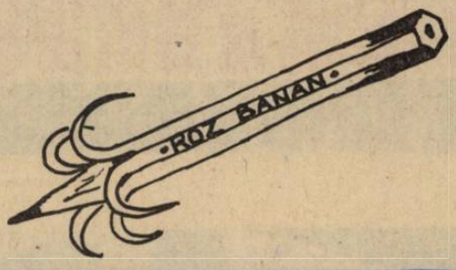

Sfaturi pentru tinerii turişti

ADAPTAREA ORGANISMULUI ÎN TIMPUL MERSULUI

Adaptarea trebuie să se realizeze treptat, prin evitarea eforturilor inutile şi folosirea raţională a terenului.

- **la pornire se va merge mai lent.**
- **ritmul de deplasare va fi în funcţie de caracteristicile terenului.**
- **pe terenurile uniforme se va merge într-un ritm constant.**
- **prima pauză mai mare (20—30 minute), se va lua după două ore de mers.**
- **în timp de iarnă, în special pe vînt puternic, se vor evita pauzele mai lungi.**
- **la urcare, se calcă pe toată talpa, cu genunchii uşor îndoiţi, pe plan transversal, distanţa dintre paşi să fie la lăţimea bazinului.**
- **la coborîre se calcă, pe toată talpa, dar cu genunchii lăsaţi mai mult înainte, iar trunchiul va fi aplecat.**
- **pe pantele cu iarbă, dacă înclinaţia este pînă la 25°, urcarea se va face direct iar dacă înclinaţia pantelor este între 25—40°, urcarea se face în serpentine, călcînd cu toată talpa.**
- **pe grohotişuri, urcarea se va face pe pietrele şi bolovanii mai mari iar coborîrea pe grohotişul mărunt.**
- **se va merge în coloană de cîte unul, la intervale egale, comode ; primul va fi conducătorul de grup.**
- **iarna deplasarea se va face în grup compact, dacă în zonă nu sînt pericole de avalanşă.**
- **iarna, în timpul deplasării în zăpada adîncă sau pe viscol, capul coloanei va fi schimbat cît mai des. (I.M.)**

TEATRU F. SCURT

Întreaga acţiune se petrece sub cerul înstelat. Piesa are două personaje : DOMNUL BUN — 28 ani şi DOAMNA OARECARE — 24 ani. Se pot adăuga şi cîţiva palmieri întrucît dialogul ce urmează a fi interpretat cu măiestrie de protagonişti poate avea loc oriunde pe pămînt...

D.B. : Deocamdată stăm în picioare pînă-mi coşi nasturele. De-aia ai fost făcută, să coşi nasturi !

D.O. : Apoi va începe lupta pentru singurul loc de pe bancă, nu ? Şi ia mai lasă-te de filozofări ! Mai tacă-ţi fleanca.

D.B. : Dar poate nu vrei reuşi niciodată să-mi coşi nasturele. Mereu se rupe aţa cîte unuia dintre nasturi ! Ce ţi-e dat în frunte ţi-e pus...

D.O. : Nu ţi-e ruşine ? Iar tropăi cu cizmele pe sufletul meu sensibil. Sînt o sensibilă doar o ştii prea bine. Dar de-al dracului ce eşti tropăi, tropăi !

D.B. : Tu n-ai suflet. Pricepe odată şi nu mă sili să-ţi mai repet ceea ce mereu ţi-am dat de înţeles.

D.O. : Taci. Auzi cum curge în jurul tău timpul ? Te înfăşoară, te gîtuie, te-năbuşe !

D.B. : Ah, Ah !...

D.O. : L-am dat gata ; prea mă sîcîia. Prea o făcea ades de oaie, ce se tot credea el ? !

D.B. : Doamne, asta e moartea ! Nu sînt printre vii ? Clopotele, iar clopotele, veşnicul sunet al lor, al aramei, prelung. Ca un urlet ades, ca un urlet de durere. Clopotele iată acum bat pentru mine !

D.B. : Hapciu ! Înţeleg să răcesc eu dar tu ?...

D.O. : Curentul sub stele, dragă, nu face bine la sănătate. Mi-a zis-o un doctor mie mai demult cînd voia să mă consulte în camera de gardă. Era radiolog ; frumos, înalt şi cu ochi verzi !

D.B. : Şi te-a iubit ?

D.O. : Numai în timpul serviciului că-n rest dădea ore la studenţi că era şi profesor.

D.B. : Mai ai de cusut la nasture mult ?

D.O. : Mai am că după ce-l cos

Cum mint vorbele

D.O. : Să-i las o lacrimă, aşa se cade. Dar sînt o criminală ? Cine sînt eu acum, cine ?

D.B. : Taci. Te implor, taci şi sinucide-te ca un scorpion. Înţeapă-te cu însăşi viaţa ta şi vino aici lîngă mine. Vino !

D.O. : Unde dragul meu, unde ? Am de cusut un nasture, n-am timp de pierdut, şi pe urmă nu ştii, nasturii se rup pe rînd, pe rînd...

D.B. :Vino aici. Vino, ştii că totuşi eu te-am iubit. Mişcă, javră, odată că nu mai pot de singurătate ! Mişcă !

D.O. : Hapciu !

pe unul se rupe altul. Parcă aş fi ca cel din mit cum îl chema ? Cel cu bolovanul...

D.B. : Sisif, îmi pare ! Că de cînd am murit nu prea îmi aduc bine aminte. Nici nu vreau să-mi mai amintesc nimic. Nu vreau.

D.O. : De ce tu ? C-ai trăit destul de bine alături de mine ? De ce ? Bărbat erai şi ştiai să primeşti, doar aşa aţi fost toţi învăţaţi de la primirea mărului, atunci demult...

D.B. : Hai, gata cu vorbele despre rai. Gata. Ajunge. Gata cu conferinţele. Nu e bine şi frumos totul. Nu totul merge ca pe roate. Ajunge.

D.O. : Fii atent ce spui. Mort, mort dar bagă de seamă ! Înainte erai bogat dar sărac cu duhul, văd că acum ai devenit invers. S-au dus dracului casa şi maşina pentru care voiau să te cerceteze. În schimb ţi-e bogat duhul, văd. Gîndeşti de dincolo ! Bravo. Dar gîndeşte pentru lumea ta. Ia-ţi nasturii, acul şi adio ! Adio partea mea jumătate şi pe veci nereîntregită !

D.B. : Clopotele. Bat clopotele, minunea cerului...

CORTINA CADE LIN ÎN LIPSA UNEI CORTINE SCENA RĂMÎNE GOALĂ, ÎN ÎNTUNERIC DEPLIN ÎN TIMP CE SPECTATORII FLUIERĂ ŞI HUIDUIESC. ÎNTR-UN DIFUZOR DEFECT AUTORUL PIESEI ÎŞI SPUNE NUMELE DUPĂ CE ANUNŢĂ CĂ DE FAPT FINALUL PIESEI ERA CU TOTUL ALTUL.

GHEORGHE DARAGIU

fascinația lemnului

Stîlpii cerdacului ritmează umbre și lumini.

Copacii nu cresc ca și copiii ; nu cresc întrebînd de ce unii sînt mai înalți, de ce alții au frunzele așa de rotunde sau așa de lucioase, de ce rodesc amar sau dulce ? Ei cresc pur și simplu.

Copacilor nu le e teamă de bătrînețe ca oamenilor. Ei știu că vor fi cu atît mai frumoși pentru oameni.

Copacilor nu le este teamă să crească, chiar dacă legătura lor cu pămîntul le va fi întreruptă cîndva. Ei știu că nu mor. Sînt oameni care trăiesc sub semnul lemnului și cunosc adînca lui putere.

Copacii devin mai bătrîni hotărnicind așezări omenești și ca într-un cîntec vechi hrisoavele rostesc : „...pînă peste apă în sus la piatră și peste deal, unde este un fag...“ Cîte un frasin sau un stejar își continuă insomnia rotundă a anilor, umbrind cu crengile fastuoase, șuri uitate pe dealuri.

Copacul își trăiește felurit viața : este casa țăranului și devenit perete, ușă sau acoperiș, e prietenos cu lumina și cu ploile ce-i amintesc de pădure ; este fîntînă și devenit adăpost izvorului, se înfioară de răcoarea apei și de întunecimea ei ; este laviță și se bucură de odihna celor care vin s-o mîngîie ; este masă la fereastră și cunoaște mulți oameni la trecerea cîte unei zile de sărbătoare. Cînd lemnul se transformă în teasc pentru struguri, el gustă lacrimile dulci ale luminii, iar dacă e roată de moară se simte strunit de graba bolborositoare a apei. Dacă lemnul copacului devine furcă de tors sau război de țesut, poate povesti gîndurile femeilor și nașterea căilor albe de pînză.

Amintirea drumurilor de munte apune în ograde cu roți.

S-au dat la iveală formele ascunse în inima arborilor.

Cîte un copac are norocul să fie ales pentru leagăn de copil sau pentru fluier. Atunci își amintește cîntecele pădurii, își amintește dorul.

Îmi povestea o femeie : „...lemnul din care se face țulnicul nu trebuie să audă nici curgere de apă, nici cîntat de cocoș." Trunchiul de brad însemnat de viața pădurii se dăruiește curat în sunetele înțelese acum de oameni.

Cu nenumăratele sale înfățișări pădurea, ca element nelipsit în peisajul satului românesc, a înlesnit țăranului o cunoaștere profundă și precisă a materialului lemn. Există într-adevăr, în cadrul vieții tradiționale țărănești, fundată solid, așa-numita civilizație a lemnului. Chiar în ariile în care s-a dezvoltat o arhitectură rurală de pămînt, tehnicile constructive mixte, cu structuri de rezistență din lemn au avut întîietate.

Călătorind în țară, căutînd sate sau muzee etnografice, descoperim însemnătatea folosirii intense a acestui material esențial pentru viața naturii și a omului ca parte din ea. Lemnul, ca și alte materiale, a sugerat omului forme care i-au devenit necesare, l-a determinat să inventeze gesturi și unelte. Sînt zone întinse în România, în care gospodăriile se realizau în exclusivitate din lemn. Uneori, casa era durată chiar pe locul tăierii copacilor, alteori, croite tot în pădure, casele erau transportate în alte așezări. Bîrne rotunde sau cioplite, șindrilă despicată din trunchi, îngreunau căruțe și cai, adîncind drumurile coborîtoare din munte.

Ocolești împrejmuirea din nuiele împletite în forma unor brazi nesfîrșiți, treci prin porțile înălțate din lemn de stejar și casa te întîmpină cu un pridvor ritmat de stîlpi și arcade. Pentru multe dintre locuințele țărănești tradiționale este specifică fixarea sediului unor accente plastice foarte puternice pe porți și prispe. Toate elementele figurate pe porți sau pe ancadramente de uși și ferestre aveau, în mentalitatea populară, rol de protecție a gospodăriei împotriva forțelor malefice. Prin intermediul unor forme de o plasticitate evidentă, volume puternice și generoase se circumscriu spiritului de sculpturalitate pe care lemnul îl conține. Lemnul propune anonimului meșter, modelele existenței sale întruchipate de natură ; copacul își oferă ca pe un dar ființa lui întreagă.

Întîlnirea omului cu lemnul copacilor a fost benefică pentru ambele părți. Materialul acesta are capacitatea de a păstra fără minciună, urma voinței creative, cînd spontană, cînd premeditată, a uneltei care respectă ordinea naturalului, chiar dacă are orgoliul invenției. Fără să fie decorat, elementul constructiv sau obiectul din lemn cioplit, crestat, dăltuit, naște mereu uimirea. Ai sentimentul formei perfecte, al formei unice, acordată la aparența individualizată a materialului : o fibră, o culoare — o formă cu

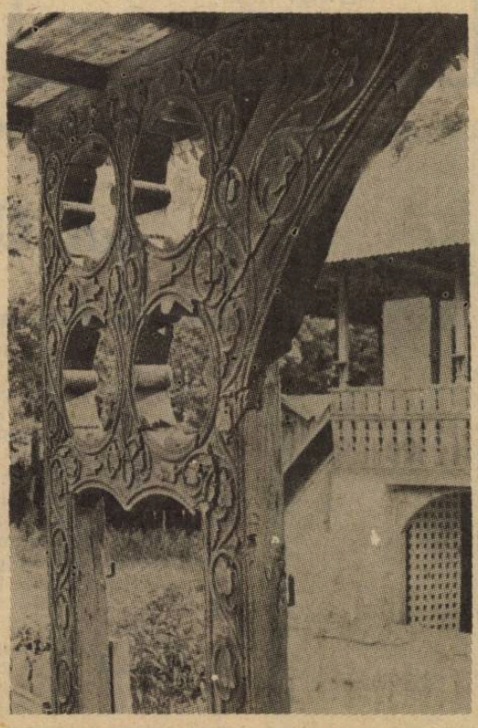

Poarta se înalță cu lumea ei de semn al timpului

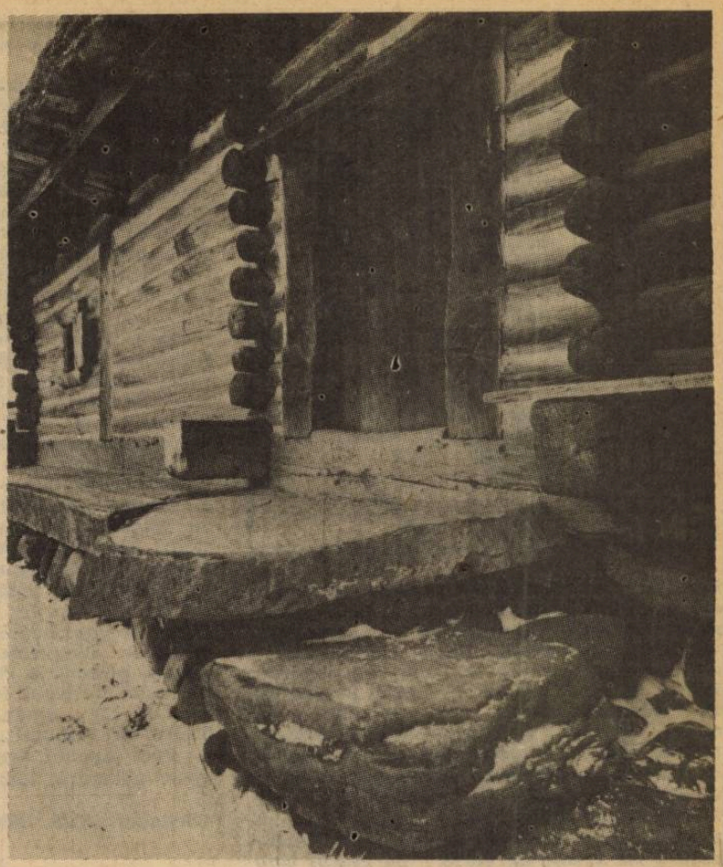

În alfabetul casei ușa de lemn a fost prima literă inventată.

proporțiile sale. Materialitatea acestei structuri renaște în obiect, îmbogățită, înnobilată de înțelepciunea mîinii omului.

Toate obiectele din lemn născute în gospodăria țărănească își impun fără agresivitate, personalitatea. Formă, funcție și material nu se mai pot disocia. Se alătură acestora, cu aceeași gravitate, elementele pe care ne-am obișnuit să le numim „decorative". Compoziții cu reprezentări naturaliste sau mai schematice, ample sau sumare, dar care sînt remarcate. peste tot, adună coerent în carnea lemnului, modele ale unui tip de intelect activ, ale unui spirit care depășea meșteșugărescul. Cadrul de viață constituit oferea suportul pentru creație.

Figurări antropomorfe și zoomorfe crescînde în capete de bîrne sau cioplite pe suprafețe de porți, pe rame de uși și ferestre, crestate pe lăzi de zestre, geometrii cumințite de simetrie sau de răgazul spațiilor ocolite de fierul uneltei, închid în conturile lor povestiri despre strămoși.

Viața copacilor nu se pierde. Balada Mioriței, în multele sale versiuni, își are unul dintre motive într-un Cîntec păcurăresc (de cioban) : și la moartea feciorului aflăm o substituire firească :

„În loc de ai mei părinți
Fi-or brazii și molizi.
În loc de surorele
Fi-or tufe și nuiele."

Copacii s-au culcat la temeliile caselor, și-au potrivit lungimea pe grinda meșter, ca să primească într-un alfabet de majuscule, semnul unui nou început — viața între oameni. Obiecte din lemn întunecate de folosință și locuite de memoria imaginilor ne întorc spre cele mai vechi obîrșii. Privit cu atenție, poate fi descifrat acest univers al gospodăriei țărănești.

Ne deprindem să umplem cu prezent formele bătrîne ale lemnului și viața cooptată a acestora acționează asupra vieților noi.

ANA BÂRCĂ

DE SINGURĂTATE

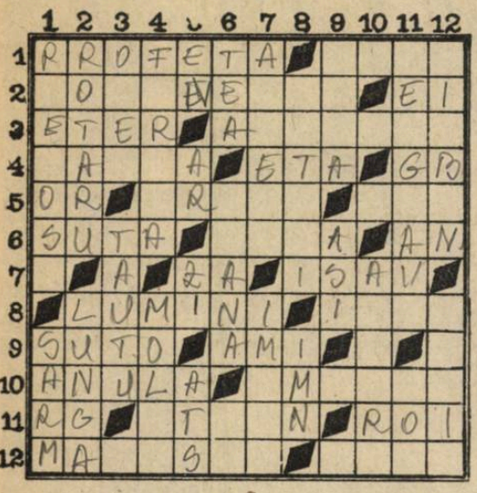

Orizontal : **1) Compozitor român, semnatarul povestirii simfonice pentru copii „Brăduțul singuratic“ (Laurențiu) — „...perfect“, volumul în care Florian Saioc a inclus și poezia „Singur“ (neart.) 2) Liric contemporan ieșean al cărui volum de debut poartă titlul „Singurătatea în doi“ (Ioanid) — În sfîrșit, singurei ! 3) Spațiu în care emitem mesaje pentru a vedea dacă sîntem singuri în Univers — Prozator uruguayan, creator al romanului istoric în patria sa, semnatar al volumului „Singurătate“ (Eduardo Diazi) 4) Semnatarul versurilor „Singur cu tine rătăcești / La vreme de seară / La ceasul cînd semințele / Pocnesc sub rune de lună / Pîine și ierbi sărutînd“ („Întoarcere“, din volumul „Fericit cel care“) (Viorel) — Literă grecească — George Bazavan 5) În corp ! — Așa cum este singurătatea — „...singură“, volum de versuri din creația Valeriei Boiculesei 6) „O...de ani de singurătate“, cunoscut roman al lui Gabriel Garcia Marquez (pl.) — Mioară — 12 luni 7) Verigă — Fiul cel mare al lui Isaac 8) „...pentru cei singuri“, roman de Gabriel Gafița — Volumul „Eflorescență“, al acestui poet bistrițean, include și poeziile : „Drum solitar“ și „Sînt singur și privesc“ (Ion Th.) 9) Scriitor român de naționalitate maghiară (Andras) — „Bel-...“, celebru roman al lui Guy de Maupassant, al cărui erou fuge de singurătate 10) A egala cu zero — „Singurătatea...“, volum de Anghel Dumbrăveanu (nom. pl.) 11) Rege ! — „O singură noapte...“, roman despre iubire semnat de Teodor Mazilu (masc.) — Grup de albine 12) Regizorul filmului românesc „Singur de cart“ — Drept credincioasă**

Vertical : **1) Prozator și critic literar francez, autorul volumului „Tentativă de singurătate“ (Jean) — Farmec 2) Pe versurile sale, Ion Cristinoiu a compus melodia „De singurătate“, cîntată de Angela Similea — „Singurătatea alergătorului de cursă...“, celebru roman al englezului Alan Sillitoe 3) Prozator turc, autorul romanului anatolian de inspirație folclorică „Haiducul singuratic“ (Seyfettin) — Prolific scriitor român, semnatarul poeziei „Ciobanul singuratic“ (Nicolae) 4) Poet francez, autorul volumului „Marea Singurătate“ (Leon-Paul) — Poet mehedințean în al cărui volum de debut, „Funigei“, întîlnim și poezia „Singur“ (Ion) 5) Rimă de catren ! — Solitar în final ! — În volumul „Un șir de...“, Ovidiu Genaru a inclus și poezia „Jucînd singur șah“ (sing.) — Tip de satelit american 6) Fasole (olt.) — Liric contemporan, din a cărui creație face parte și volumul „Tabloul singuratic“ (Nicolae) — În trecere ! 7) Pustnici — Poet indian de limbă sanscrită, autorul poeziei „Singuri în noapte“ 8) „...singurătății“, volum al liricului grec Kostis Palamas (pl. neart.) — Cîntec de țară 9) Vas special — Campioni 10) Poetă și prozatoare catalană, autoarea romanului „Singurătate“ 11) Apreciat actor englez, prezent în filmul „Singurătatea alergătorului de cursă lungă“ (Michel) — Nume feminin 12) „...singuratic“, poezie de Nicolae Tăutu, din volumul „Cîntarea cîntărilor mele“ — Poet japonez, semnatarul poeziei de dragoste „Singură, luna“ (Fujiwara)**

Dicționar : ETA, ISAV, ATS, TEA

Iustin BUȘE

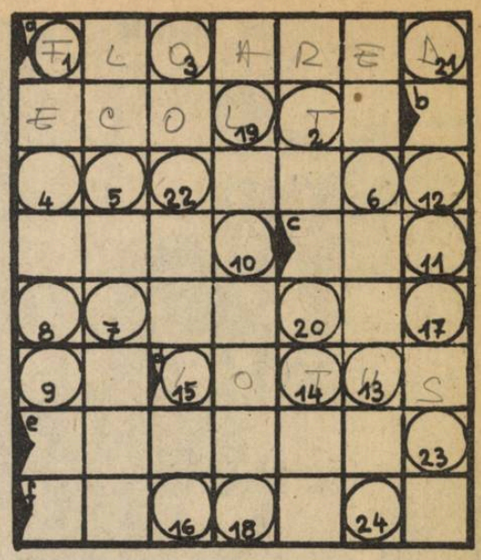

DIN FRUMUSEȚILE NATURII

Scrieți în careu, pe orizontal (una în continuarea celeilalte), denumirile celor șase plante ocrotite de lege : a — 3 cuvinte, b — 3 cuvinte, c — 3 cuvinte, d, e, f. La soluționarea corectă, literele din cerculețe (citite de la 1 la 24) vor alcătui... titlul acestui inedit careu.

Cecilia CĂRĂBUȚ

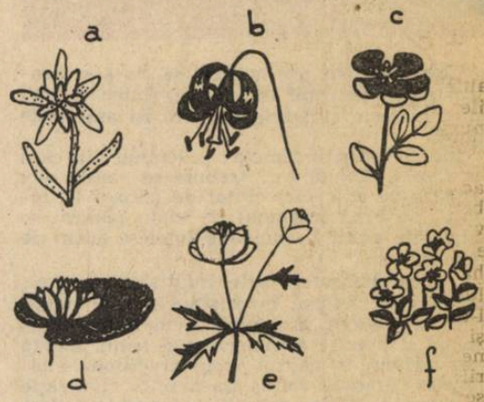

ÎN PEȘTERĂ

(Ligamente : 6, 6. 6, 7 ; 7, 7, 6, 5 ; 7, 7, 6 ; 7, 7)

Bizar, an de an forme stranii apar
În grota-găoace de tainic ghețar,
Căuș lăcrimînd... Sub cupola rotundă,
Doar undă de susur : ea, nudă, abundă
În șoapte-mbrăcînd reliefuri cărunte :
Grădini suprapuse-n iernaticul munte,
Coloane mirabile-n zvelte zvîcniri,
Palate cu dalbe intrări și ieșiri,
Un dom ce-l asemeni c-un castel,
Pagode anume rivale cu el,
Și țurțuri-pereche tinzînd să se-mbuce,
Gingaș, c-un sărut ce prin veac îi seduce...
Calcar pătimaș, ești a raiului gură
Ce zice : Ah, laudă ție, natură !

N.A. Prin ligamentare veți descoperi denumirile a 13 munți din România.

CECILIA CĂRĂBUȚ

LA CE MEDITEZI?

Întrebarea aceasta m-a chinuit totdeauna.

Copil fiind, atunci cînd mă jucam în nisip, mi se întîmpla să rămîn cu privirea ațintită undeva în vis spre castelele acelea minunate, cu zîne blînde și cu licurici în chip de felinare în ferestre, cu pitici hazoși și cu vai, ce frumoși Feți-frumoși, pînă cînd mama mă smulgea din visare, azvîrlindu-mă fără milă în nisip :

— Ce faci, la ce te gîndești ?...

Altă dată, fetița cu ochii umezi, de căprioară, scăpa cartea din mînă atrasă în visare de chipul acela frumos pînă cînd glasul bunicii risipea dragostea de o clipă, expediindu-mă brutal în vîltoarea vieții de școală, în manuale cu π și examene cu domni profesori cu ochelari, urticarie și reumatism :

— La ce visezi, Mona ? !... Mîine ai examen, la ce visezi ?

Chiar și acum, om matur, rămîn cîteodată pierdută în fața mașinii de scris, cu ochii, undeva în gol :

— Ce s-a întîmplat tovarășa Mona, la ce meditezi ? mă scoate din vis, directorul, cu mîna întinsă după lucrare.

— La nimic, tovarășe director, la nimic... răspund jenată.

Șeful mă scrutează contrariat și mă părăsește nedumerit.

Habar nu are că eu, pîndeam în gînd, pe fetița aceea ce visează castele cu licurici în loc de felinare în ferestre, rămasă acolo, în nisip.

SIMONA KISELEVSKI

TALENT ŞI FANTEZIE...

Intri, la întîmplare, într-o cofetărie sau într-un restaurant din Bucureşti şi întrebi cine este, la ora actuală, cel mai apreciat practician-specialist în artă culinară de pe raza Capitalei. Ei bine, răspunsurile pot avea un aer oficial şi atunci ţi se va spune : „tovarăşul Gheorghe Vătafu, de la Intercontinental" sau unul familiar şi vei auzi : „Nenea Gică, de la Inter...". Una şi aceeaşi persoană, deci. Îşi permit să fie mai familiari, cu toată încărcătura de admiraţie şi de respect, acei — deloc puţini — cofetari, bucătari sau ospătari mai tineri, pe care i-a format, de-a lungul anilor, le-a îndrumat paşii : pentru ei, Gheorghe Vătafu a rămas „nenea Gică" şi împrejurarea ţine de firesc.

Îl căutăm deci şi noi, la „Intercontinental", pe atît de popularul gastronom. Gheorghe Vătafu ne primeşte într-un impecabil costum alb, în notă modernă, cu o discretă inscripţie pe ecuson : „bucătar şef coordonator". Dumnealui conduce, aşadar, acea „fabricuţă" care furnizează bunătăţi restaurantului „Balada", frecventat de numeroşi turişti, din ţară şi din străinătate, cu satisfacţia de a putea cunoaşte o bună parte din specificul nostru naţional în materie de artă culinară.

Un om modest, căruia nu-i poţi smulge, prin dialog, meritele personale. Eşti, de aceea, cîştigat dacă ai avut grijă să le afli pe alte căi şi să le confrunţi doar cu privirea lui pătrunzătoare (şi uşor melancolică), cu vorba domoală, calculată, fără avînturi necugetate, dar capabilă să transmită doza de entuziasm necesară unor relatări. Vine vorba, la un moment dat, despre medaliile de aur obţinute de ţara noastră la Olimpiada gastronomică de la Frankfurt pe Main, în 1984 (cu 34 de ţări participante) şi, iată, Gheorghe Vătafu, pilon de bază al acelei participări, îmi apare tulburat ca de o amintire din copilărie...

Propunem să discutăm despre începuturi şi interlocutorul alege începuturile gastronomiei româneşti, neglijîndu-le pe cele proprii...

Începuturi, începuturi...

— Ce a fost, prin urmare, la început ?

— Oricît am vrea, uneori, să le numim altfel — cîrciumile. Apoi hanurile, ospeţiile. Numele lor erau date la întîmplare, după numele stăpînului ori în funcţie de specific. Nume simple, intrate adînc în conştiinţa localnicilor, a trecătorilor ; nume care ocupau adesea, strategic, poziţii cheie în viaţa urbei. În unele locuri, era chiar ignorată diviziunea pe zone urbanistice : lumea se orienta mai uşor după numele cîrciumii ori al hanului din cartier. Acestea îndeplineau roluri sociale, ba chiar culturale uneori. Ele l-au scos pe om din sfera strîmtă a familiei şi l-au pus în contact cu lumea de afară, a negustorilor străini, a cărturarilor, a călătorilor din depărtări. Prin petrecerile, prin serbările iscate (cu mîncăruri şi băuturi tradiţionale ori „de împrumut"), omul se „socializa", îşi alunga durerea ori singurătatea, dobîndea noi speranţe, o nouă poftă de viaţă. Se solidariza cu noi idealuri sau îşi consolida propria lui concepţie despre viaţă.

— Dar ele, cîrciumile, cu ce se alegeau ?

— Cu un fel de concurenţă între ele. Această concurenţă a făcut ca bucatele, pregătite pe cinste (şi cinstit) de gospodinele ambiţioase în „cuhniile" lor să se modernizeze în timp şi, asociate cu vinurile potrivite, să sporească reputaţia cîrciumii, a hanului.

— Există un specific al bucătăriei vechi româneşti ?

— Bineînţeles. În ciuda influenţei migratorilor, a oaspeţilor care ne-au călcat pragul, cu tot felul de intenţii. Populaţia băştinaşă, obişnuită să trăiască ascunsă prin păduri (în cele mai îndepărtate începuturi), prin peşteri, folosea friptura, ca hrană tipică şi arhitipică. Un specific care a şi rămas, de altfel. Perfecţionîndu-se, desigur, prin abilitate, instinct şi apoi rafinament. O mîncare primitivă devenită eternă. Din ce în ce mai gustoasă, bineînţeles, în funcţie de adaptări.

— Dar influenţele ? În ce au constat influenţele ?

— Ne este în general foarte dificil să separăm bucătăria noastră veche, specifică, de influenţele din afară. Cert este că ea a fost influenţată de dominaţia turcească. Dar şi aceasta, la rîndul ei — bucătăria turcească — a fost influenţată de gastronomia greacă şi de cea bizantină, renumite prin cultul pentru fast.

În vechea noastră bucătărie au pătruns, prin intermediul acestei influenţe, ghiveciul, musacaua, pilaful, curcanul gătit cu stafide, mielul cu orez şi stafide, chebabul (din berbec sau căprioară), pilaful turcesc cu cîşmîş (stafide roşii), înotînd în grăsimi. Apoi cataifuri, baclavale, sarailii, în siropuri dulci.

Toate, coexistînd cu delicioasa friptură haiducească (priciroiul hoţesc), cu alivanca moldovenească, cu sarmalele moldoveneşti din piept de gîscă, rămase pînă azi piese de rezistenţă, după subtilizări succesive.

Lumea se trezeşte...

— Oamenii s-au trezit din amorţeala începuturilor, au prins gust să circule, să schimbe impresii... Descrieţi-le pe cele culinare !

— Cînd negustorii străini, veniţi cu mărfuri rafinate, cu produse de pretutindeni, au început să prospecteze bogăţiile satelor şi oraşelor noastre, desigur că ofertele noastre în materie de ospitalitate aveau să crească. Vechile crîşme, organizate în bolţi, adîncite în pămînt aveau să fie scoase la lumină. Hanuri spaţioase le luau locul. Odată cu ele, şi mîncărurile aveau să devină mai sofisticate. Apărea tineretul studios...

— Unde, în lumea hanurilor ?

— De ce nu ? Tinerii studioşi au împrospătat viaţa multor „localuri". Ei îşi organizau diferite petreceri, diferite întîlniri cu scopuri sociale sau artistice, lansînd cu aceste ocazii pretenţii sau idei gastronomice, de natură să impulsioneze domeniul, dezvoltarea lui. O binevenită influenţă de acest gen poate fi pusă în legătură cu tineretul care studia în Franţa. Pe lîngă dulceaţa studiilor, l-au atras, desigur, rosbifurile, escalopurile, turnedourile, antricoatele, careurile de la curtea Regelui Soare...

— Suferea şi forma vreo modificare, sau numai conţinutul ?

— Chiar şi forma. Au început să circule un fel de reţete culinare în versuri, epigramate, semnalînd pe ton glumeţ cum se face o mîncare. Acest gen de comunicare, dispărut aproape pretutindeni, mai poate fi găsit prin unele părţi în ţara noastră, dovedind încă o dată voia bună specifică poporului nostru, firea deschisă spre lume şi viaţă a românului. Să nu mai vorbim de faptul că poeţi şi scriitori ca Păstorel Teodoreanu au ridicat la rang de creaţie artistică acest gen, impunîndu-l ca atare.

— Dar bucătarii înşişi ce şanse au avut să devină personalităţi ?

— Este cunoscut faptul că, în epoca lui Napoleon, bucătarul şef devenise, prin rafinamentul meselor servite, prin ştiinţa adaptării lor la starea psihică a înalţilor consumatori, un colaborator al diplomaţiei, un influent. Ministrul de externe Talleyrand a ştiut prin excelenţă să se servească de serviciile lui Corimi, epocalul gastronom, care-i aranja faimoasele mese, fastul culinar. Iar influenţele acestui gen fastuos de a „servi masa" s-au răspîndit fără oprelişti pe la mai multe curţi. Gastronomia franceză avea să aibă, multă vreme, un cuvînt de spus, atenuînd sau spulberînd (pe alocuri) influenţe precedente.

Filonul tradiţional

— Cum s-a întîmplat la noi ?

— Influenţele mai vechi, greceşti sau latineşti de filieră turcească, precum şi influenţele franceze de alură modernă n-aveau decît să contrapuncteze un filon tradiţional bine constituit. Mesele, generos stropite cu vinuri româneşti de cea mai bună marcă — băute din căni sau pahare cerute de fiecare sort — lăsau loc feluritelor influenţe şi simboluri (bahice sau dionisiace !). Nimic nu-i împiedica pe români să procedeze ca latinii, preţuind, adică, vinurile învechite, păstrate în amfore smolite la gură. Bunul gospodar păstrează şi azi un astfel de obicei, smolind la gură sticlele sau damigenele.

— Există, într-adevăr, o corespondenţă între mîncăruri şi vinuri, la români, o relaţie de determinare ?

— Mîncărurile româneşti îşi aleg, cu adevărat, vinurile după simpatii. Dar, tot aşa de bine se ştie că între ele pot apărea „antipatii", aversiuni de moment sau de durată. O regulă simplă spune că trebuie pornit de la vinul sec spre cel dulce, de la cel tînăr spre cel bătrîn, de la slab spre cel puternic. Tradiţia orală ne-a lăsat unele învăţăminte. Astfel, tineretul care frecventa cîrciumile din trecut a constatat că vinul de Panciu întăreşte memoria şi claritatea ideii, că vinurile tip „Fetească" întreţin speranţa genealogică. Băbeasca neagră, pe de altă parte, nu tolerează viciul, dimpotrivă, stimulează acţiunea cugetată, comportarea desăvîrşită în plan moral. Cotnariul stimulează prietenia, emoţia artistică, reîmprospătează amintirile de bun augur.

În concluzie, fiecare sort de vin bun îşi are calitatea lui, caracterul propriu, personalitatea proprie. Nu întîmplător se spune că vinul este **o fiinţă în stare lichidă.** O „fiinţă" care a cerut, de-a lungul timpului, să i se adapteze pocalul sau paharul din care se lăsa băut ; o fiinţă care şi-a impus deci personalitatea, şi, adeseori, capriciile...

O „ştiinţă a alimentaţiei"

— Se discută, tot mai mult în lume, despre o „ştiinţă a alimentaţiei". Cum vedeţi acoperirea în realitate a termenului ?

— Problemele gastronomice ale timpului nostru sînt complexe. Probabil, imboldul pentru căutarea unei „ştiinţe a alimentaţiei, a

nutriției" l-au dat contrastele existente în lume, consecințele lor multiple. Un aport vine și dinspre așa-zisele boli ale civilizației actuale : stressul, sedentarismul, poluarea etc. Este normal deci ca în întreaga lume să fie căutate în hrană soluții compensatoare. Nici noi, ca națiune civilizată, nu ne putem considera scutiți de consecințele în acest plan ale progresului tehnic, ale industrializării rapide, ale suprasolicitării nervoase etc. De aceea, se impune tot mai mult cercetarea domeniului, găsirea unor noi soluții compatibile cu noul stil de viață.

Noi, cei care lucrăm în acest domeniu, răspundem în mod direct de o **alimentație rațională**, caracterizată printr-o anume sobrietate. Sîntem deci chemați să contribuim la asigurarea unui sistem de hrană corespunzător unui nivel de viață tot mai ridicat, în concordanță cu imperativele întregii noastre societăți, pentru menținerea vigorii fizice și intelectuale a fiecărui cetățean.

Rezultă din documentele de partid și de stat că volumul mîncărurilor va crește pînă în anul 1990 cu peste 70 la sută, diversificîndu-se larg numărul de sortimente și promovîndu-se mîncărurile cu specific tradițional.

— Vreți să numiți, acum, cîteva dintre ele ?

— Generațiile actuale continuă să agreeze supele și ciorbele specifice felului nostru de a ne hrăni, sarmalele cu umpluturi felurite, frigăruile și mititeii, cărora li se adaugă o serie de preparate noi, de origine vegetală, bazate pe fructe etc. Bucătăria noastră continuă să rămînă, pe de altă parte, racordată la un circuit internațional al mîncărurilor, păstrîndu-și totuși individualitatea și căldura, forma de prezentare atrăgătoare, fantezia combinativă.

Un platou cu gustări reci, de pildă, poate fi făcut să apară drept foarte „cald", prin forma lui de prezentare, înviorată de artificii pe care dragostea de meserie le furnizează unui bucătar sau unui cofetar pasionat. Un bucătar priceput trimite la masa consumatorului alimente purtătoare de simboluri, el nu este un simplu transformator de alimente în hrană.

— Așadar, știința alimentației poate fi — este de dorit să fie ! — dublată de o știință a prezentării alimentelor ca hrană. Ce loc ocupă talentul în meseria dumneavoastră ?

— Fără talent, meseria de cofetar sau de bucătar apare drept prozaică. Una din preocupările susținute ale Asociației cofetarilor și bucătarilor din București, al cărei președinte mă aflu, este tocmai descoperirea de noi talente în rîndul tinerilor. Talent înseamnă suma înclinațiilor, a pasiunii, a inventivității în materie de artă culinară. Un tînăr talentat poate salva orice mîncare de la banalitate, o poate face folositoare ca nutriție și plăcută ca înfățișare. Toate concursurile pe care le organizăm țintesc să încurajeze talentul, să remarce calitățile înnăscute, să promoveze valori. Luna martie a anului 1988, ca lună a preparatelor culinare, va scoate la iveală multe astfel de surprize, va da posibilitatea afirmării multor cofetari și bucătari, preocupați de găsirea unor modalități care să îmbine cerințele alimentației raționale, cu nevoia de a da „culoare" și personalitate preparatelor, tradiționale sau momoderne. Deviza noastră este ca nici cea mai obișnuită tocană, nici cea mai cunoscută plăcintă să nu apară pe masa consumatorilor fără amprenta personalității celui care le-a preparat și care, astfel, va dovedi că sfințește locul, cum spune o vorbă din bătrîni.

DRAGOMIR MAGDIN

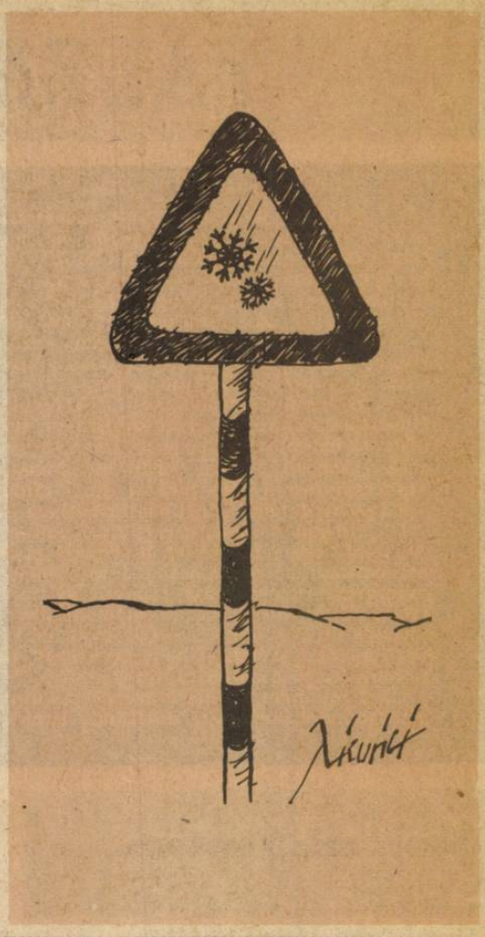

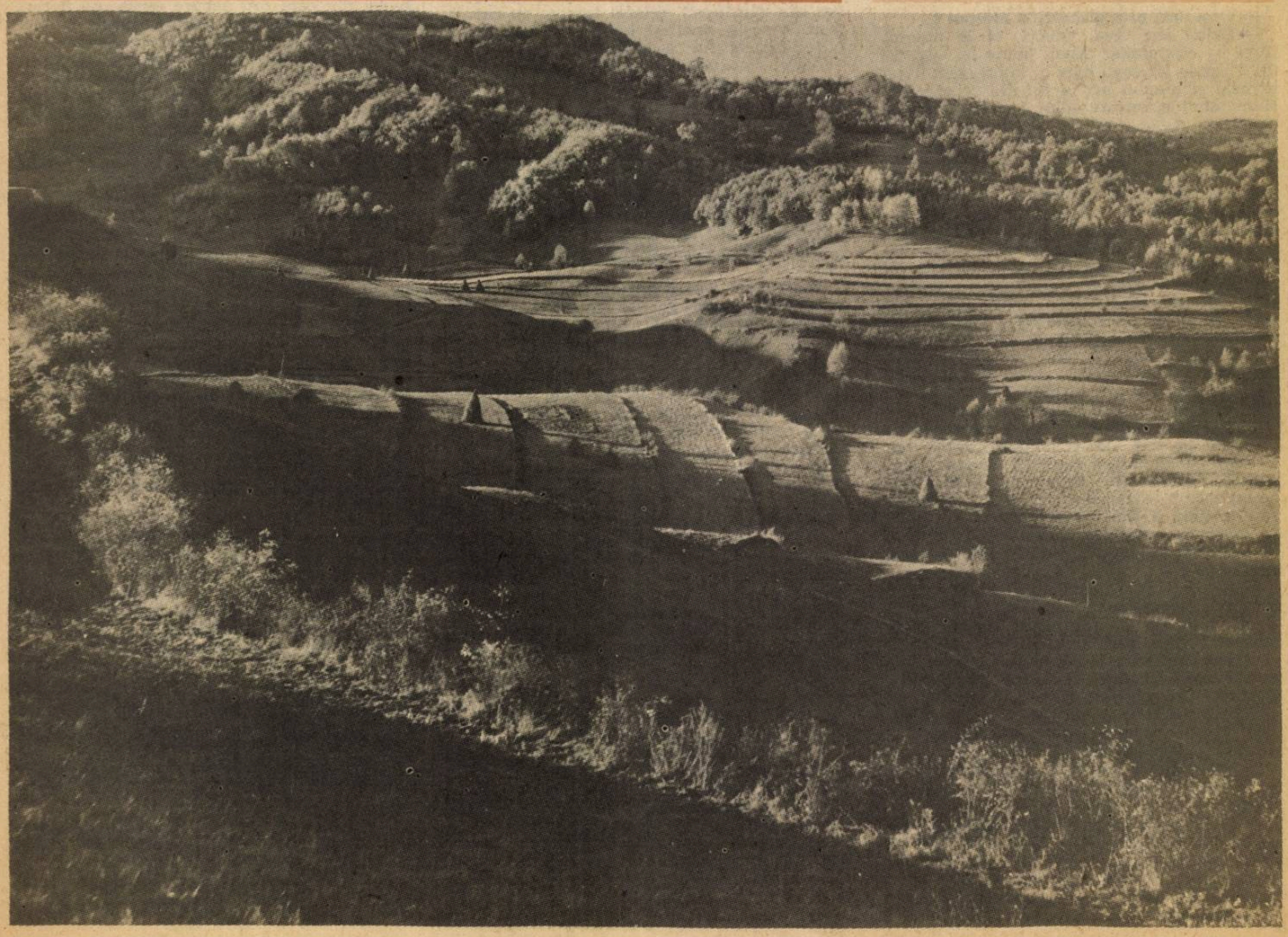

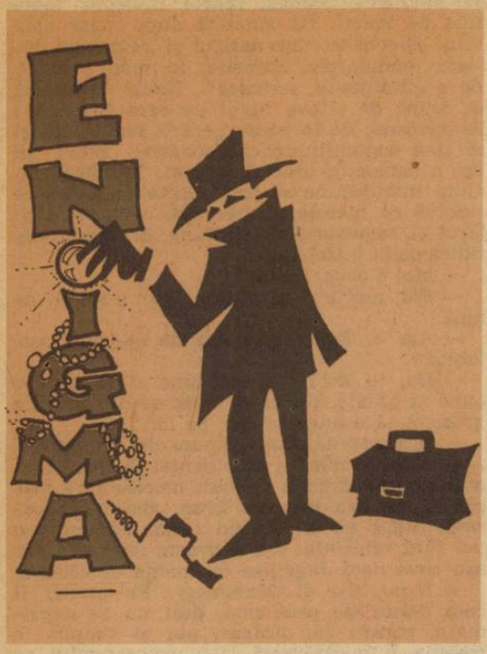

BĂNUIALA

Dorothy L. Sayers

Pe măsură ce aerul din compartimentul de tren devenea mai ceţos din cauza fumului de ţigară, dl. Mummery simţea tot mai acut că micul dejun nu-i priise.

Cu toate acestea, nu mîncase nimic rău. Pîine neagră, bogată în vitamine, după sfatul specialistului în probleme de sănătate al ziarului „Morning Star", jumări delicioase, ouă tocmai cleioase, cafea cum numai doamna Sutton ştia să facă. Doamna Sutton fusese o adevărată găselniţă pentru care erau recunoscători soartei, mai ales că Ethel, de la criza nervoasă din vară, nu mai fusese în stare să se lupte cu fetiţele nepregătite care veniseră şi plecaseră din casă într-o succesiune furtunoasă. Acum Ethel se supăra din nimica toată, biata copilă. Încercînd din greu să nu ia în seamă tulburarea internă ce se accentua, dl. Mummery speră să nu se îmbolnăvească. În afară de problemele pe care le-ar provoca la serviciu, boala ar îngrijora-o teribil pe Ethel, iar dl. Mummery ar fi renunţat bucuros la mica şi destul de insipida lui existenţă, ca să-i cruţe lui Ethel orice moment de nelinişte.

Înghiţi o tabletă pentru digestie — din care căpătase în ultimul timp obiceiul să poarte cîteva la el — şi deschise ziarul. Nu prea erau noutăţi. În Parlament se ridicase problema dactilografelor guvernamentale. Prinţul de Wales inaugurase zîmbitor o expoziţie pan-britanică de încălţăminte. Partidul liberal suferise o nouă scindare. Poliţia căuta încă o femeie care se presupunea că otrăvise o familie din Lincoln. O vedetă de cinema primise un al patrulea premiu.

La Gara Paragon, dl. Mummery coborî şi luă un tramvai. Tulburarea internă luă forma unor greţuri certe. Din fericire, reuşi să ajungă la serviciu înainte ca cel mai rău lucru să se întîmple. Stătea aşezat la birou, palid dar stăpîn pe sine, cînd intră vijelios partenerul lui.

— 'Neaţa, Mummery, spuse Brookes tare, adăugînd inevitabil : E destul de rece pentru tine ?

— E bine, replică dl. Mummery, de fapt e o vreme neplăcut de aspră.

— Teribil, teribil, zise dl. Brookes. Ai sădit toţi bulbii ?

— Nu chiar toţi, mărturisi dl. Mummery. De fapt, mă simt cam...

— Păcat, îl întrerupse partenerul. Mare păcat. Trebuie să-i sădeşti timpuriu. Eu am făcut asta săptămîna trecută. Grădina mea o să fie o frumuseţe la primăvară, pentru o grădină din oraş, vreau să zic. Ce noroc că stai la ţară ! E mai bine decît în Hull cred, nu-i aşa ? Deşi avem şi noi o groază de aer proaspăt pe bulevarde. Ce face doamna ?

— Mulţumesc, mult mai bine.

— Mă bucur, mă bucur mult. Sper să fie din nou cu noi şi în iarna asta, ca de obicei. Nu ne putem lipsi de ea la cercul de teatru. Dumnezeule ! N-am să uit cum a jucat ea anul trecul în „Poveste de dragoste". Ea şi tînărul Welbeck au ras pur şi simplu totul, nu ? Chiar zilele trecute m-a întrebat de ea şi familia Welbeck.

— Mulţumesc, da. Sper că în curînd va fi în stare să-şi reia activităţile sociale. Dar doctorul spune că nu trebuie să exagereze şi că cel mai important lucru este să nu aibă nici o grijă. Trebuie s-o ia încetişor, să nu se agite şi să nu se apuce de prea multe lucruri.

— Aşa e, aşa e. Grijile sînt ca dracu'. Eu nu mă mai îngrijorez de ani de zile şi uită-te la mine ! Ca bradul, deşi nu chiar ca la 50 de ani. Dar, apropo, tu nu arăţi prea bine !

— O uşoară dispepsie, spuse dl. Mummery. Nu-i cine ştie ce. Răceală la ficat, zic eu.

— Aşa şi este, se grăbi dl. Brookes, prinzînd ocazia. Merită să trăieşti ? Depinde de ficat. Ha, ha ! Ei, şi-acum cred că trebuie să şi muncim puţin. Unde-i concesiunea aia a lui Ferraby ?

Dl. Mummery, care nu se mai simţea în stare să converseze în acea dimineaţă, primi propunerea cu bucurie şi timp de o jumătate de oră fu lăsat în pace să-şi vadă de îndatoririle sale de agent imobiliar. Dar deodată, dl. Brookes se porni din nou să vorbească.

— Apropo, zise el abrupt, oare soţia ta nu cunoaşte o bucătăreasă bună ?

— Nu, răspunse dl. Mummery. Nu-s aşa uşor de găsit în zilele astea. De fapt, abia ne-am găsit noi una. Dar de ce ? Doar nu vă părăseşte bătrîna Cookie ?

— Vai de mine, nu, rîse din inimă dl. Brookes. Nici un cutremur n-ar putea s-o îndepărteze pe bătrîna Cookie. Familia Philipson m-a rugat, pentru că cea veche se mărită. Asta-i cel mai rău lucru cu fetele. Eu i-am spus lui Philipson „Ai grijă ce faci", i-am spus, „Ia pe cineva despre care ştii ceva, altfel să nu te trezeşti cu femeia aia care otrăveşte oameni, cum o cheamă, Andrews. Doar nu vrei să-ţi trimitem încă jerbe pentru înmormîntare, nu ?" i-am zis. El a rîs, iar eu i-am spus că nu-i de rîs. Pur şi simplu nu ştiu de ce plătim poliţia. A trecut deja o lună şi ei n-au pus încă mîna pe ea. Spun doar că e de presupus că se află în zonă şi s-ar putea să caute o slujbă de bucătăreasă. Auzi colo, bucătăreasă ! Ce zici ?

— Tu nu crezi că s-a sinucis ? sugeră dl. Mummery.

— Pe dracu', replică aspru dl. Brookes. Să nu crezi asta, băiete. Haina găsită în rîu a fost de ochii lumii. Genul ăsta de oameni nu se sinucid.

— Ce gen ?

— Maniacii care ucid cu arsenic. Au prea mare grijă de pielea lor. Şireţi ca nevăstuicile. Să sperăm că o prind înainte să-şi încerce puterea şi asupra altcuiva. După cum îi spuneam şi lui Philipson...

— Atunci crezi că d-na Andrews a făcut-o ?

— Sigur că ea. E limpede ca lumina zilei. A avut grijă de bătrînul ei tată, care a murit subit lăsîndu-i nişte bani. Apoi s-a angajat la un domn în vîrstă, care a avut aceeaşi soartă. Iar acum chestia asta cu soţul şi soţia — bărbatul moare şi soţia se îmbolnăveşte rău de intoxicaţie cu arsenic. Bucătăreasa fuge şi tu mă întrebi dacă ea a făcut-o. Aş pune pariu că dacă ar dezgropa pe tată şi pe cealaltă pasăre bătrînă i-ar găsi şi pe ei îmbuibaţi cu arsenic. Odată ce un tip de-ăsta se porneşte nu mai poate să se oprească. E peste puterile lui.

— Aşa o fi, zise dl. Mummery. Luă ziarul şi studie cu atenţie fotografia femeii date dispărute. — Arată destul de inofensivă, remarcă el. Mai degrabă e genul de femeie drăguţă şi mămoasă.

— Are o gură rea, se pronunţă dl. Brookes. După teoria lui, caracterul se citea pe gură.

N-aș avea un dram de încredere în femeia asta.

Pentru tine, porumbițo!

Pe măsură ce ziua se scurgea, dl. Mummery se simțea mai bine. Fu cam îngrijorat cu prînzul, alegîndu-și cu atenție puțin pește fiert și budincă simplă din ouă și lapte și străduindu-se să nu se agite imediat după masă. Spre marea sa ușurare, peștele și budinca rămaseră în stomac și nu mai fu bîntuit de acea durere obositoare cu care aproape se obișnuise în ultimele două săptămîni. Ba spre sfîrșitul zilei se liniști chiar de tot. Sperietura bolii și a notelor de plată la doctor încetă să-l mai obsedeze. Cumpără un buchet de crizanteme argintii pentru Ethel și, mînat de un plăcut sentiment al anticipării, coborî din tren și se îndreptă spre aleea ce ducea la Mon Abri.

Observă descumpănit că soția lui nu era în camera de zi. Ținînd încă strîns în mînă buchetul de crizanteme, porni tropăind sure bucătărie și împinse ușa cu putere.

Nu era decît bucătăreasa acolo. Stătea la masă cu spatele spre ușă și se ridică speriată privindu-l cu vinovăție cînd el se apropie.

— Vai, domnule, zise ea, ce m-ați speriat ! N-am auzit ușa din față.

— Unde e d-na Mummery ? Sper că nu se simte iar rău ? !

— O doare puțin capul, biata mielușică. Am îndemnat-o să se întindă și i-am dus o ceașcă de ceai la patru jumate. Cred că acum a ațipit.

— Doamne, doamne, exclamă dl. Mummery.

— E din cauză că a făcut curat în sufragerie, după părerea mea, spuse d-na Sutton. „Nu vă obosiți, doamnă", i-am spus, dar știți cum e dînsa, domnule. Nu-i place să stea, să nu facă nimic.

— Știu, zise dl. Mummery. Nu-i vina dumitale, doamnă Sutton. Sînt sigur că te îngrijești admirabil de noi amîndoi. Mă duc pînă sus să văd ce face. N-o deranjez dacă doarme. Apropo, ce-avem la cină ?

— Tocmai făcusem o plăcintă cu carne, spune d-na Sutton pe un ton care sugera că dacă nu se aproba, putea s-o transforme instantaneu în dovleac sau orice altceva.

— O, spuse dl. Mummery. Patiserie ? Eu...

— O să vedeți cît e de bună și ușoară, protestă bucătăreasa deschizînd ușa cuptorului ca să-i arate. Și e făcută cu unt, fiindcă mi-ați spus că nu suportați untura.

— Mulțumesc, mulțumesc, spuse dl. Mummery. Sînt sigur c-o să fie excelentă. Nu m-am simțit prea bine în ultimul timp și mi se pare că untura nu-mi mai priește.

— E lucru sigur că la unii oameni nu priește, fu de acord d-na Sutton. Nu m-ar mira să fi răcit un pic la ficat. Vremea asta poate să doboare pe oricine.

Se repezi la masă și strînse revista pe care o citise.

— Poate că doamna ar prefera să-i duc masa sus ? propuse ea.

Dl. Mummery spuse că se va duce să vadă și urcă scările în vîrful picioarelor.

Ethel stătea ghemuită în pat sub plapumă și arăta foarte mică și fragilă în patul dublu. Se mișcă cînd intră el și îi zîmbi.

— Bună, iubito, spuse dl. Mummery.

— Bună. Te-ai întors ? Cred c-am adormit. Eram obosită și mă durea capul și d-na Sutton m-a expediat sus.

— Ai muncit prea mult, draga mea, zise soțul ei luîndu-i mîna și așezîndu-se pe marginea patului.

— Da, am fost o fetiță rea. Ce flori frumoase, Harold. Sînt toate pentru mine ?

— Toate pentru tine, porumbițo, zise dl. Mummery tandru. Nu merit și eu ceva în schimb ?

D-na Mummery zîmbi și dl. Mummery își primi recompensa de cîteva ori la rînd.

— Ajunge, bătrîn sentimental ce ești, spuse d-na Mummery. Hai, du-te acum, vreau să mă scol.

— Mai bine te culci, iubito, și d-na Sutton o să-ți aducă cina aici, zise soțul ei.

Ethel protestă, dar el fu categoric. Dacă nu se-ngrijea, n-o să-i dea voie să meargă la ședințele cercului de teatru. Și toată lumea aștepta cu nerăbdare s-o revadă. Familia Welbeck întrebase de ea și îi transmisese că îi simțeau lipsa.

— Zău ? se învioră Ethel. Ce drăguți sînt că vor să mă întorc. Poate că totuși o să rămîn în pat. Și ce-a făcut iepurașul meu toată ziua ?

— Nu prea rău, nu prea rău.

— Nu l-a mai durut stomăcelul ?

— Ei, numai un pic. Dar mi-a trecut. Porumbița mea n-are de ce să fie îngrijorată.

Mai e ceva, iubito?

În următoarele două zile, dl. Mummery nu mai avu nici un simptom supărător. Urmînd sfatul expertului de la ziar, se apucă să bea suc de portocale și fu încîntat de rezultatele tratamentului. Cu toate acestea, în noaptea de joi se simți atît de rău, încît Ethel se alarmă și insistă să cheme doctorul. Acesta îi luă pulsul, îi examină limba și nu păru să ia lucrurile în serios. Răspunzînd anchetei despre ce mîncase, dl. Mummery dădu la iveală că cina constase din piftie de porc urmată de budincă cu lapte și un pahar mare cu suc de portocale înainte de culcare, conform noului regim.

— Asta era ! exclamă doctorul Griffiths cu bucurie. Sucul de portocale este excelent, la fel și piftia, dar nu împreună. Carnea de porc și portocalele sînt extrem de grele pentru ficat. Nu știu de ce, dar nu există nici o îndoială că așa este. O să vă trimit o rețetă și să mîncați numai lichide două-trei zile, fără porc. N-aveți nici o teamă, doamnă Mummery, e sănătos tun. De *dumneavoastră* trebuie să avem grijă. Nu vreau să vă mai văd cearcănele alea negre sub ochi. Bineînțeles că a fost o noapte agitată. Vă luați regulat întăritorul ? Bravo. Nu vă alarmați pentru iepuraș. Îl punem curînd pe picioare.

Profeția se îndeplini, dar nu imediat. Deși limitîndu-și regimul la mîncare pentru sugari, pîine, lapte și ceaiuri pregătite cu măiestrie de d-na Sutton și aduse la pat de Ethel, dl. Mummery rămase foarte indispus toată ziua de vineri, iar sîmbătă după masă abia reuși să coboare cam nesigur și tremurînd din toate mădularele. Suferise, în mod evident, de o „indigestie serioasă". Reuși totuși să se ocupe de cîteva hîrtii pe care Brookes i le trimisese de la birou pentru semnătură și să țină contabilitatea gospodăriei. Ethel nu era o femeie de afaceri, iar dl. Mummery o ajuta întotdeauna să țină socotelile. După ce rezolvă cu măcelarul, băcanul, brutarul, lăptarul și negustorul de cărbune, dl. Mummery ridică ochii întrebător :

— Mai e ceva, iubito ?

— Păi, mai e d-na Sutton. Știi e sfîrșit de lună.

— Așa e. Ești mulțumită de ea, nu-i așa, iubito ?

— Da, tu nu ? Gătește bine și în plus e bună și blîndă. Nu crezi c-am avut o intuiție grozavă să o angajez așa, pe loc ?

— Într-adevăr, așa e, spuse dl. Mummery.

— A fost o mînă a providenței să apară tocmai cînd nenorocita de Jane plecase fără măcar să ne dea preaviz. Eram absolut *disperată*. Sigur că a fost un dram de risc s-o iau fără referințe, dar n-aveam cum să-i cer așa ceva dacă îngrijise de mama ei văduvă.

— N-nu, zise dl. Mummery. Pe atunci îl cam deranjase problema, deși nu se exprimase, pentru că, desigur, pur și simplu le trebuia o bucătăreasă. Iar experimentul se dovedise atît de triumfător în practică, încît nu se mai putea spune nimic acum. O dată încercase să sugereze să-i scrie pastorului din parohia d-nei Sutton, dar, după cum arătase Ethel, acesta n-ar fi fost în stare să le spună ceva despre felul în care gătește d-na Sutton și, la urma urmei, ăsta era scopul principal.

Dl. Mummery numără banii rămași luna aceea.

— Și apropo, dragă, spuse el, te rog să-i transmiți d-nei Sutton că dacă tot *trebuie* să citească ziarul de dimineață înainte să cobor eu, i-aș fi recunoscător dacă l-ar împături la loc după aceea.

— Ce bătrîn tipicar ești, iubitule, spuse soția.

Dl. Mummery suspină. Nu putea să-i explice că era într-un fel important ca ziarul de dimineață să-i parvină proaspăt și curat ca o fecioară. Femeile nu înțeleg lucrurile astea.

Duminică, dl. Mummery se simți mult mai bine, chiar nou-nouț. Se delectă cu „News of the World" în pat la micul dejun, citind rubrica de crime cu atenție. Domnului Mummery îi plăceau mult crimele — îi dădeau fiorii agreabili ai aventurii puterii pentru că, în mod firesc, astfel de subiecte erau străine vieții cotidiene de la periferia orașului Hull.

Observă că Brookes avusese perfectă dreptate. Tatăl și fostul stăpîn al d-nei Andrews fuseseră „deshumați" și se dovediseră a fi într-adevăr „îmbuibați" cu arsenic.

Otrava

Coborî la cină : mușchi de vacă cu cartofi prăjiți sub carne, o budincă de Yorkshire delicios de ușoară și în final tartă cu mere. După trei zile de regim pentru invalizi, era încîntător să savureze carnea grasă rumenită și pe cea slabă mai scăzută. Mîncă nu prea mult dar cu o plăcere senzuală. Pe de altă parte însă, Ethel nu prea avea poftă de mîncare, dar la urma urmei nici nu se dădea în vînt după carne. Era pretențioasă și în plus inutil de atentă să nu se îngrașe.

Era o după amiază frumoasă și la trei, cînd se asigură că friptura „se așezase" ca lumea, d-lui Mummery îi trecu prin cap că ar fi bine să pună și restul bulbilor. Își trase pe el vechea haină de grădinărit și o porni spre șopron. Luă de aici un sac de lalele și o mistrie, apoi, amintindu-și că era cu pantalonii cei buni, hotărî că ar fi înțelept să-și ia și o scoarță pe care să îngenunchieze. Cînd o folosise oare ultima dată ? Nu-și putea aminti, dar bănuia că o pusese deoparte, undeva în colț sub raftul cu răsaduri. Aplecîndu-se, bîjbîi în întuneric printre ghivecele de

flori. Da, acolo era, dar mai era și o cutie cu ceva în drum. Scoase cu grijă cutia. A, da, bineînțeles, restul de substanță contra buruienilor.

Dl. Mummery privi lung la etichetă, tipărită cu litere mari și dedesubt purtînd legenda : Conține arsenic pentru combaterea buruienilor, OTRAVĂ, și remarcă, puțin emoționat, că era aceeași marcă de substanță care fusese asociată cu ultima victimă a d-nei Andrews. Acest fapt îi făcu mai degrabă plăcere, pentru că-i dădea senzația că are o legătură depărtată dar sigură cu evenimente importante. Apoi observă cu surpriză și o oarecare iritare că dopul nu fusese bine pus.

— Cum dumnezeu l-am lăsat în halul ăsta ? mormăi el. Nu m-ar mira să-i fi dispărut tot efectul. Luă dopul și se uită cu un ochi în conservă, care părea pe jumătate plină. Apoi îl îndesă la loc, dîndu-i și o lovitură bună cu mînerul mistriei pentru mai multă siguranță. După care se spălă pe mîini la robinetul din spatele casei, pentru că nu credea că trebuie să-și asume riscuri.

Cînd reveni după plantarea lalelelor, rămase un pic descumpănit la vederea unor musafiri din camera de zi. Îi făcea întotdeauna plăcere să se-ntîlnească cu d-na Welbeck și cu fiul ei, dar ar fi preferat să fie prevenit ca să-și poată curăța mai temeinic pămîntul de sub unghii. D-na Welbeck însă nu păru să observe. Era o femeie vorbăreață care nu dădea atenție la nimic altceva decît la propria-i conversație. Spre agasarea d-lui Mummery, ea nu găsi altceva de pălăvrăgit decît despre otrăvirea de la Lincoln. Un subiect cu totul nepotrivit mai ales pentru ora de ceai, gîndi dl. Mummery. Propria lui „indigestie“ îi revenea destul de viu în amintire ca să i se facă din nou greață ascultînd discuția despre simptomele medicale și, în plus, genul ăsta de povești nu erau bune pentru Ethel. La urma urmei, se presupunea că ucigașul se mai afla încă prin preajmă. Asta era suficient ca să neliniștească și o femeie cu nervii tari. Dintr-o privire își dădu seama că Ethel era albă și tremura. Trebuia s-o oprească cumva pe d-na Welbeck, sau una din vechile și groaznicele crize de isterie se va repeta.

Interveni în conversație cu violență :

— În privința butașilor aceia, d-nă Welbeck. spuse el. Cred că ar fi timpul să-i luați. Dac-ați vrea să mă urmați în grădină, vi i-aș pregăti acum.

Văzu cum Ethel schimbă cu tînărul Welbeck o privire de ușurare. Evident că băiatul înțelegea situația și era mînios pe lipsa de tact a mamei sale. D-na Welbeck se ridică, suspină adînc și se îndreptă îndatoritoare spre noua țintă. Își însoți gazda în grădină și sporovăi cu veselie despre horticultură, în timp ce el alegea și pregătea butașii. Îl felicită pe dl. Mummery pentru curățenia imaculată în care păstra potecile cu pietriș.

— Eu pur și simplu nu pot să scap de buruieni, zise ea.

Dl. Mummery pomeni de substanța contra buruienilor și-i lăudă eficacitatea.

— Chestia aia ! D-na Welbeck îl privi fix, apoi scuturâ din umeri. N-aș ține-o în casă nici pentru o mie de lire, spuse ea cu putere.

Dl. Mummery zîmbi.

— O, și noi o ținem departe de casă, spuse el. Chiar dac-aș fi o persoană neglijentă...

Se întrerupse. Îi reveni brusc în minte imaginea dopului neînchis și adînc în mintea lui părură să se lege niște idei obscure. Le abandonă și se duse în bucătărie să aducă un ziar în care să învelească butașii.

Reîntoarcerea lor în casă fusese evident zărită pe fereastra de la camera de zi, pentru că la intrarea lor, tînărul Welbeck era deja în picioare și ținea mîna lui Ethel pentru a-și lua rămas bun. O scoase pe mama lui din casă cu o oportunitate plină de tact, iar dl. Mummery se întoarse în bucătărie ca să strîngă ziarele pe care le scosese din sertar. Să le pună la loc și să le examineze cu mai multă atenție. Îl frapase ceva și voia să verifice. Le întoarse pe toate părțile și foaie cu foaie cu multă grijă. Toate portretele d-nei Andrews, toate paragrafele și rîndurile scrise despre crima de la Lincoln fuseseră atent decupate.

Bănuiala

Dl. Mummery se așeză în bucătărie lîngă foc. Simțea că are nevoie de căldură. În mod curios, parcă i se umflase stomacul, dar îi fu frică să cerceteze de ce.

Încercă să-și amintească cum arăta d-na Andrews în fotografiile din ziare, dar nu avea memorie vizuală. Îi veni în minte că remarcase față de Brookes că era o față „blîndă, maternă“. Apoi începu să socotească cît timp se scursese de la dispariția ei. Brookes spusese acum o săptămînă că a trecut o lună. Acum o fi mai bine de o lună. O lună. Tocmai îi plătise d-nei Sutton salariul pe o lună.

Ethel ! Gîndul la ea îi chinuia mintea. Orice s-ar întîmpla, trebuie să țină această monstruoasă bănuială pentru sine. Trebuie să-i cruțe orice șoc ori neliniște. Și trebuie să se asigure mai întîi. Nu poate s-o concedieze pe singura bucătăreasă acceptabilă pe care o avusese vreodată din pură panică nefondată, pentru că asta ar însemna un capriciu și un act de cruzime față de ambele femei. Dacă totuși o făcea, trebuia s-o facă în mod arbitrar, absurd, ca să nu-i pomenească astfel de orori lui Ethel. Oricum ar face-o, tot o să aibă probleme. Ethel n-ar înțelege și el n-ar îndrăzni să-i spună.

Dar dacă exista cel mai mic risc de adevăr în această bănuială hidoasă, cum putea el s-o mai expună pe Ethel groaznicului pericol de a o mai ține pe femeie în casă chiar și o clipă în plus ? Se gîndi la familia de la Lincoln — soțul mort, soția scăpată cu viață ca prin minune. Oare nu era mai bun orice șoc și orice risc ?

Deodată, dl. Mummery se simți foarte singur și obosit. Boala îl storsese de vlagă. Bolile astea — oare de cînd începuseră ? Acum trei săptămîni avusese prima criză. Da, dar întotdeauna avusese probleme cu stomacul. Crize biliare. Poate nu la fel de violente ca ultimele, dar crize biliare îndubitabile.

Se reculese și se îndreptă cam greoi spre camera de zi. Ethel stătea ghemuită pe un colț al canapelei.

— Ești obosită, iubito ?

— Da, un pic.

— Femeia aia te-a obosit cu vorbăria. N-ar trebui să vorbească așa mult.

— Da. — Schimbă alene poziția capului între perne. — Numai despre cazul acela groaznic. Nu vreau să aud astfel de lucruri.

— Bineînțeles că nu. Însă cînd se întîmplă așa ceva prin vecini, oamenii vorbesc și bîrfesc. Ce ușurare-ar fi dac-ar prinde femeia aia ! E neplăcut să te gîndești că...

— Eu nu vreau să mă gîndesc la ceva așa de oribil. Cred că e o ființă îngrozitoare.

— Îngrozitoare. Zilele trecute, Brookes spunea...

— Nu vreau să aud ce spunea. Nu mai vreau să aud asta. Vreau să fiu liniștită. Vreau să fiu liniștită !

Recunoscu din tonul vocii ei că urma o criză de isterie.

— Porumbița o să fie liniștită. N-avea nici o grijă, iubito... Nu mai vorbim despre orori. Nu. N-avea rost să-i vorbească despre ele.

Ethel se culcă devreme. Se înțeleseseră ca duminicile dl. Mummery să stea treaz pînă cînd venea d-na Sutton. Ethel fu un pic neliniștită, dar el o asigură că se simțea suficient de în putere. Fizic, într-adevăr, era ; dar mintea îi era slabă și confuză. Se hotărîse să facă o aluzie în treacăt despre ziarele mutilate, ca să vadă ce va spune d-na Sutton.

Stînd în așteptare, își permise ca de obicei un whisky cu apă minerală. La zece fără un sfert, auzi zgomotul familiar al porții grădinii deschizîndu-se. Pașii călcau pe pietriș — scîrț, scîrț, spre ușa din spate. Apoi sunetul încuietorii, închisul ușii și zdrăngănitul zăvoarelor în urma ei. Apoi o pauză. D-na Sutton își scotea probabil pălăria. Clipa se apropia.

Pașii se auziră pe hol. Ușa se deschise. Îmbrăcată în rochia ei neagră și îngrijită, d-na Sutton stătea în prag. Era conștient că-i venea greu s-o privească. Apoi ridică ochii. O femeie cu fața durdulie și cu ochii acoperiți de niște ochelari cu rame groase. Oare detecta o notă de duritate în forma gurii ? Sau poate asta se datora faptului că-și pierduse majoritatea dinților din față ?

— Aveți nevoie de ceva astă seară, domnule, înainte să urc la culcare ?

— Nu, mulțumesc, doamnă Sutton.

— Sper că vă simțiți mai bine, domnule.

Interesul pentru starea sănătății lui i se păru de-a dreptul sinistru, dar ochii, în spatele ochelarilor cu lentile groase, erau de nepătruns.

— Mult mai bine, mulțumesc, doamnă Sutton.

— D-na Mummery nu e indispusă, sper, domnule ? Să-i duc un pahar cu lapte cald sau altceva ?

— Nu, mulțumesc, nu. Vorbi cu grabă și îi făcu impresia că ea era dezamăgită.

— Bine, domnule. Noapte bună, domnule.

— Noapte bună. O, apropo, doamnă Sutton...

— Da, domnule ?

— Nu, nimic, zise dl. Mummery. Nimic.

În dimineaţa următoare

În dimineaţa următoare, dl. Mummery deschise ziarul cu nerăbdare. I-ar fi părut bine să afle că sîmbătă sau duminică se efectuase o arestare. Dar nu află nici o veste. Preşedintele unei companii îşi zburase creierii şi toate coloanele erau ocupate cu poveşti despre milioanele pierdute şi acţionarii ruinaţi. Atît în ziarul propriu, cît şi în cele pe care le cumpără pe drumul spre birou, tragedia de la Lincoln fusese surghiunită pe ultima pagină, unde un paragraf obscur îl informă că poliţia era încă derutată.

Următoarele zile fură cele mai neliniştite din cîte trăise dl. Mummery. Îşi formase obiceiul de a coborî devreme dimineaţa şi de a da tîrcoale în bucătărie. Ethel se enervă, dar d-na Sutton nu scoase un cuvînt. Îl urmărea răbdătoare şi chiar, gîndea el, cu un soi de amuzament. La urma urmei, era ridicol. Ce rost avea să supravegheze micul dejun, cînd trebuia să lipsească de acasă în fiecare zi între 9 jumătate şi 6 ?

La serviciu, Brookes îl lua peste picior că o suna pe Ethel prea des. Mummery nu-i dădu nici o atenţie. Se liniştea auzindu-i glasul şi ştia astfel că este teafără şi nevătămată.

Nu se petrecu nimic, aşa că joia următoare începu să creadă că fusese un prost. În seara aceea se întoarse acasă tîrziu. Brookes îl convinsese să-l însoţească la o mică petrecere a cavalerilor la un prieten care tocmai urma să se căsătorească. Îi părăsi însă pe ceilalţi la ora 11, refuzînd să petreacă acolo toată noaptea. Acasă toată lumea dormea, doar d-na Sutton lăsase un bilet pe masă, informîndu-l că îi pregătise cacaua în bucătărie numai bună s-o încălzească. O încălzi în consecinţă în ibricul în care se afla. Nu conţinea decît o ceaşcă plină.

O sorbi gînditor, sprijinit de aragaz. După prima sorbitură, puse ceaşca jos. Să fie o închipuire, sau cacaua avea într-adevăr un gust ciudat ? Mai sorbi o dată, ţinînd-o pe limbă. I se părea că are un uşor iz metalic şi neplăcut. Brusc îngrozit, alergă în bucătăria de vară şi scuipă totul în chiuvetă.

După care rămase complet nemişcat cîteva clipe. Apoi, cu o stranie încetineală, luă de pe raft o sticluţă goală de medicamente, o clăti bine sub robinet şi turnă cu atenţie conţinutul ceştii. Vîrî sticluţa în buzunarul de la haină şi porni în vîrful picioarelor spre uşa din spate. Era greu să tragă zăvoarele fără zgomot, dar în cele din urmă reuşi. Mergînd tot în vîrful picioarelor, se furişă prin grădină

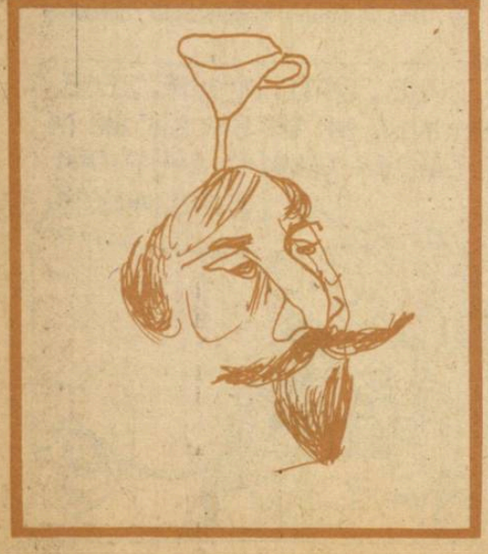

ENIGMA

la şopron. Aplecîndu-se, aprinse un chibrit. Ştia exact unde lăsase cutia de substanţă contra buruienilor, sub raft în spatele ghivecelor. O scoase de acolo prudent. Chibritul arse pînă la capăt şi-i fripse degetele, dar înainte să mai aprindă unul, pipăitul îi spusese deja ce voia să ştie. Dopul era din nou desfăcut.

Pe dl. Mummery îl cuprinse panica, stînd acolo în şopronul mirosind a pămînt, în costum şi pardesiu, ţinînd cutia într-o mînă şi chibritul în cealaltă. Ar fi vrut să dea fuga să spună cuiva ce descoperise.

În loc de asta, puse la loc cutia exact unde o găsise şi se întoarse în casă. Traversînd din nou grădina observă o lumină la fereastra dormitorului d-nei Sutton. Asta îl înspăimîntă mai tare ca tot ce se petrecuse pînă atunci. Oare îl urmărea ? Fereastra lui Ethel era în întuneric. Dacă ar fi băut ceva mortal, peste tot luminile ar fi fost aprinse, ar fi fost mişcare şi strigăte după doctor, ca atunci cînd el însuşi fusese atacat. Chiar aşa : atacat — acesta era cuvîntul !

Totuşi, cu aceeaşi ciudată prezenţă de spirit şi precizie, intră, spălă ustensilele şi-şi pregăti o a doua fiertură de cacao, pe care o lăsă în ibric. Se furişă în linişte în dormitor. Vocea lui Ethel îl întîmpină în prag :

— Ai întîrziat mult, Harold. Băiat rău ce eşti ! Te-ai distrat ?

— Binişor. Tu te simţi bine, iubito ?

— Foarte. D-na Sutton ţi-a lăsat ceva cald ? Aşa a promis.

— Da, dar nu mi-a fost sete.

Ethel rîse :

— Aha ! Deci la o petrecere *de-asta* ai fost !

Dl. Mummery nu încercă să nege. Se dezbrăcă şi se băgă în pat, strîngînd-o pe soţia lui, de parcă sfida moartea şi iadul şi nu voia să le-o dea. În dimineaţa următoare va acţiona. Îi mulţumi lui dumnezeu că nu venise prea tîrziu.

Ceva neplăcut ?

Dl. Dimthorpe, farmacistul, era bun prieten cu dl. Mummery. Nu de puţine ori stătuseră împreună în micuţul magazin în dezordine şi schimbaseră păreri despre insectele polenizatoare şi bolile plantelor. Dl. Mummery îi mărturisi sincer povestea lui şi-i înmînă d-lui Dimthorpe sticluţa cu cacao. Dl. Dimthorpe îl felicită pentru prudenţă şi inteligenţă.

— Ţi-o pregătesc pînă diseară, spuse el, şi dacă într-adevăr este ceea ce crezi tu, vom avea un caz clar faţă de care trebuie să acţionăm.

Dl. Mummery îi mulţumi şi fu extrem de evaziv şi neatent la birou toată ziua. Dar asta nu prea conta, pentru că dl. Brookes, care rămăsese la petrecere pînă la finalul orgiatic de la orele mici, nu era în stare să bage de seamă. La patru jumate, dl. Mummery îşi închise biroul hotărît şi anunţă că pleca devreme, pentru că trebuia să facă o vizită.

Dl. Dimthorpe era gata.

— Nu încape nici o îndoială, spuse el. Am făcut testul Marsh. E o doză puternică — nu-i de mirare că ai simţit-o. Trebuie să fie vreo patru sau cinci cristale de arsenic pur în sticluţă. Uite eprubeta. Vezi şi singur oglinda care se formează.

Dl. Mummery privi lung la micuţa eprubetă cu pata fatală neagră-violacee.

— Vrei să suni la poliţie de aici ? întrebă farmacistul.

— Nu, zise dl. Mummery. Nu, vreau să ajung acasă. Dumnezeu ştie ce se întîmplă acolo. Şi-abia dacă ajung să prind trenul.

— Bine, spuse dl. Dimthorpe. Las' pe mine. Sun eu.

Trenul local nu merse destul de repede pentru dl. Mummery. Ethel-otrăvită-pe moarte-moartă-Ethel-otrăvită-pe moarte-moartă — incantau roţile. Aproape o luă la fugă din tren şi pe stradă. O maşină era la uşa lui. O văzu de la capătul străzii şi porni la galop. Se întîmplase deja. Doctorul era acolo. Fusese un prost, un ucigaş, să amîne atît.

Apoi, cînd era încă la o depărtare de 150 yarzi, văzu uşa din faţă deschizîndu-se. Ieşi un bărbat urmat de Ethel însăşi. Vizitatorul urcă în maşină şi plecă. Ethel intră din nou în casă. Era nevătămată, nevătămată !

Abia se putu stăpîni să-şi pună în cuier pălăria şi mantoul şi să intre cu o figură rezonabil de calmă. Soţia se întorsese în fotoliul de lîngă foc şi îl salută oarecum surprinsă. Pe masă se aflau ustensile pentru ceai.

— Te-ai întors devreme, nu ?

— Da, afacerile au mers prost. A fost cineva la ceai ?

— Da, tînărul Welbeck. A venit să-mi vorbească despre pregătirile pentru cercul de teatru.

Vorbea scurt, dar în substrat erau urme de emoţie.

Dl. Mummery avu strîngeri de inimă. Oaspetele să fi fost apărarea sa ? Probabil că faţa îi trăda sentimentele, fiindcă Ethel se uită la el mirată.

— Ce s-a-ntîmplat, Harold, arăţi aşa de ciudat ? !

— Iubita mea, spuse dl. Mummery, vreau să-ţi spun ceva. Se aşează şi-i luă mîna. Ceva puţin neplăcut, din păcate...

— Vai, doamnă !

Bucătăreasa era în cadrul uşii.

— Scuzaţi-mă, domnule, nu ştiam că aţi venit. Doriţi un ceai sau pot să strîng ? Vai, doamnă, la pescărie era un tînăr care tocmai venise de la Grimsby. Au prins-o pe femeia aia îngrozitoare, pe d-na Andrews. Nu e minunat ? Stăteam ca pe ace ştiind că e liberă să umble, dar au prins-o. Se angajase ca menajeră la două doamne în vîrstă şi au găsit otrava rea asupra ei. Fata care a depistat-o o să primească o recompensă. Eu am făcut tot timpul ochii mari după ea, cînd colo ea era la Grimsby.

Dl. Mummery strînse braţul scaunului. Atunci totul fusese o greşeală nebunească. Voia să strige sau să plîngă. Voia să-i ceară scuze femeii ăsteia prostuţe, plăcute şi emoţionate. Totul fusese o greşeală.

Şi totuşi existase cacaua. Dl. Dimthorpe. Testul Marsh. Cinci cristale de arsenic. Atunci cine... ?

Întoarse privirea spre soţia lui şi în ochii ei zări ceva ce nu mai văzuse niciodată.

Traducere şi adaptare LIGIA TODAN

UN PETEC DE CER

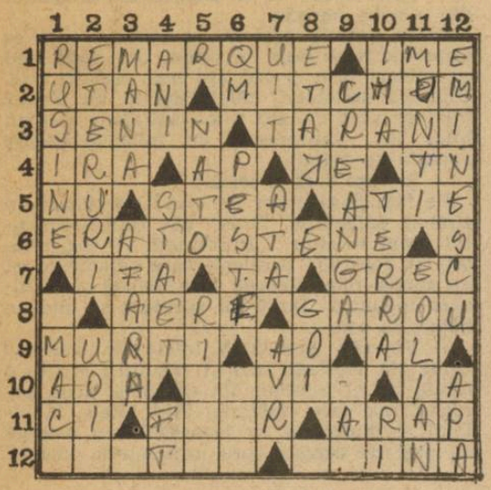

Orizontal : 1) Scriitor german, semnatarul volumului „Cerul nu are protejați" (Erich Maria) — Mame (arh.) 2) Autorul poeziei „Zorile, serile, soarele, cerul..." (Tiberiu) — Apreciat actor american, prezent în filmul „Cerul știe, domnule Allison", de John Huston (Robert) 3) Cerul fără nori — Se orientează foarte ușor și cunosc vremea după semnele cerului 4) Curelușă de mașină — Primele apariții ! — Jean Elenescu — Catene ! 5) Negație — Strălucește noaptea pe cer — Nu ridică privirea rugătoare spre cer 6) Astronom grec ce a pus bazele geografiei matematice 7) Institutul de fizică atomică — Cută ! — Popor antic, cunoscător al tainelor cerului, de la care s-a moștenit denumirea stelelor 8) Ifose — Tub folosit în hemoragii 9) Înțeapă cerul cu vîrful — Ana Olteanu — Aluminiu 10) Localitate în SUA — Actriță americană ce joacă, alături de Harold Lloyd, în comedia „Între cer și pămînt" (Mildred) — Invitație 11) Costea Ilie — „...soarelui", volum de Traian Reu, în care întîlnim și poezia „Cer răsturnat" (neart.) — Negru 12) Regizorul filmului „Rădăcinile cerului", cu Errol Flynn și Trevor Howard (John) — „Cerul și...", fabulă de Grigore Alexandrescu (neart.)

Vertical : 1) Sentimentul celui despre care spunem că a picat cerul pe el — Sculptor german (Franz von ; 1863—1928), ce a apelat la motive din mitologia greacă și din astronomie 2) Ceruri (fig.) — Planează în înaltul cerului 3) ...cerească, expresie care exprimă belșugul — Sub cerul liber 4) ...lumină, distanțe măsurate pe cer — Pictor francez, de origine rusă, autorul tabloului „Cerul la Honfleur" (Nicolas de) — Fete ! 5) Bloc militar — Unde ce se propagă în eter 6) Quintus Munteanu — Constelație din emisfera boreală (neart.) — Veșnicie în filozofia antică 7) Vuiet (pop.) — Fir — Avarie (abr. milit.) 8) „Cerul începe la... trei", roman de Francisc Munteanu (neart.) — Dezbrăcați 9) O bucată de cer — Pronume posesiv 10) Exclamație de bucurie — Pămîntul, una din planetele Universului — Carei ! 11) Își înalță piscurile pînă la cer — Privitor la mișcarea aerului 12) Autorul poeziei „Stelele-n cer" — În ele se oglindește cerul

Dicționar : IME, IRA, IFA, AON, UIT, AVR, IHA.

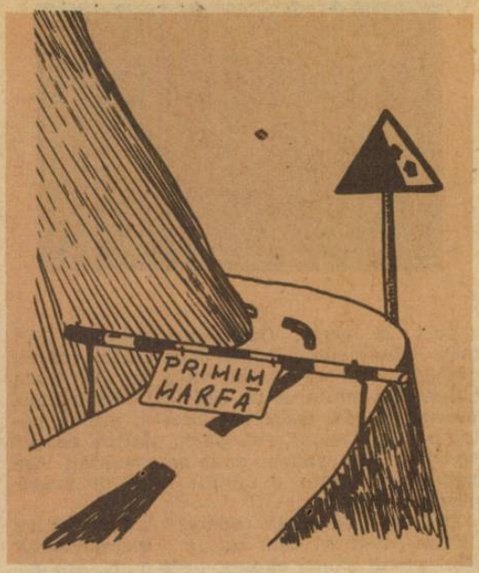

NOTAȚII

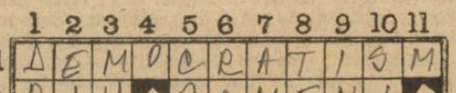

ORIZONTAL : 1) Caracterictica participării largi a oamenilor muncii la conducerea activității social-economice 2) Albastru de legendă — Valoarea supremă a societății noastre (pl.) 3) Munca noastră cea de zi cu zi — Fericită în cele din urmă ! 4) Idealul cel mai de preț al omenirii (pl.) — Tip de reactor furnizor de mare energie 5) A face bine — Programe de activitate 6) Ucenicia dintii ! — A feri de rău 7) Debut onorant ! — Salturi înainte ! 8) Devenirea prin veacuri a omenirii — A prinde bine 9) Țara... de la est la vest ! — Stăpîn pe propriile destine 10) Patria noastră, România — Caracteristici mersului înainte 11) Măsoară valoarea produselor noastre — Exprimă bucuria de a trăi (pl.)

VERTICAL : 1) Cîștiguri constituționale ale poporului nostru — Șlagăre în devenire ! 2) 23 de lei ! — Construcție în cinstea triumfului final — Înscrise definitiv pe calea noii revoluții agrare 3) Măsura tuturor realizărilor noastre — Îmbrăcăminte tradițională 4) Miorița cea dintotdeauna — Poate... prin centru ! 5) Voci reunite — Sprijin substanțial 6) Încadrează imaginile — Cei pe care-i trăim sînt plini de împliniri măreție — Pionieri, tot înainte ! 7) Dornic de a face ceva — Avînt specific hărniciei 8) Tehnică... de vîrf ! — Centru de civilizație și progres — Istoria dintii ! 9) Bate în ritmul trepidant al vieții — Calea de urmat a șuvoiului neîntrerupt 10) Cunoașterea noutăților — În duet ! 11) Vîrf de atac(!) (pl.) — Adună-n ele întreaga cunoaștere umană (sing.)

Dicționar : OAT

Gheorghe CRIȘAN

INSTANTANEE

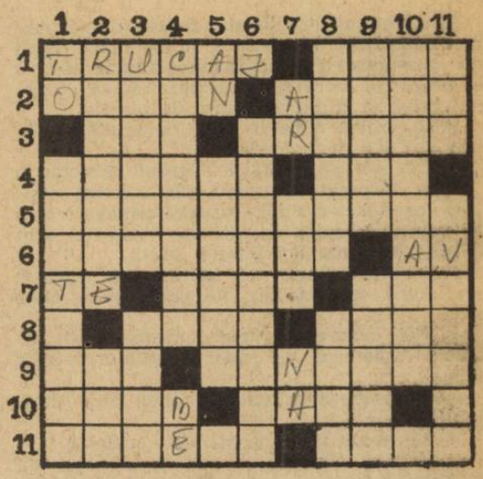

Orizontal : 1) Minciună cinematografică. — Pușculiță comercială. 2) Cui îi spunem că trebuie bătut. — Ucid cu sînge rece. 3) Declasat ! — Așchiuță pentru cei mici. 4) Grupare de foc. — Întreceri nautice ! 5) Ținute ca la armată. 6) Avantaj — primire. — ...Și început de avantaj ! 7) În fața teatrului ! — Scurt de mînă. — A avea anumite informații. 8) Transformat într-o nouă calitate. — Știe numai mersul pe burtă. 9) Viața cultural-artistică. — Reușită la facultate. 10) Un bărbat îmbrobodit de femeie. — Luptător celebru la categoria peste 100 de kilograme. 11) Înscrisă la cuvînt. — Decide pentru că e major.

Vertical : 1) Topul din care a ieșit o piesă de rezistență ! — Strîns la piept. 2) Luna pămîntului. — Semn făcut la intersecție. 3) Dragi ascultătoare. — Întins la pămînt, fără să se mai ridice. 4) Case proprietate personală. — O bere consumată pe jumătate ! 5) Periodic de actualitate din 12 pagini. — Post — scriptum. 6) Calculată din rețineri. 7) Într-o oarecare măsură ! — Aflat într-o formă neglijabilă. — Mîna dreaptă ! 8) Atenție ! Ciinę rău (mit.) — Înclinație pentru bătrîni. 9) De-a prinselea (od.) — Apă medicinală, în stare pură. 10) Educat în spiritul unor perechi de palme. 11) Așii acolo stau ! — Suprarealist.

Ilie SOCOLOV

LA DRUM

(Anagramă cvintuplă : 5 litere)

Veniți cu noi la drum, spre a pătrunde
În munți, pîn' la semețe conifere
Și-apoi pe litoral să mergem, unde
Ne-așteaptă blînda mării adiere ;

Pădurea de smarald, talazul-staniu
Să ne-nfioare neștiut și straniu,
Iar călăuze-n tainele naturii
Ne fie doar poeții, trubadurii...

Cecilia CĂRĂBUȚ

Sărbătoarea

de **P. Gonțov**

În cabinetul directorului fabricii intră paznicul Marinov, cel care se lăuda foarte mult cu mustățile lui încărunțite, aducîndu-l cu el pe Mico, lucrător al secției nr. 15 Paznicul ținea în mîini o geantă de plastic.

Mico șoptea ceva în chip de scuză și dădea din cap negînd ceva.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă directorul.

— A încercat să scoată din fabrică articole produse de noi, raportă paznicul. Am la mine dovezile materiale. Iată-le : sînt ciorapi trei sferturi pentru copii.

Fața directorului se lumină, iar ochii îi străluciră de bucurie de parcă erau niște stele.

— Nu cumva te înșeli prietene ? îl întrebă directorul pe paznic, pipăind ciorapii furați.

— Vă rog să-l întrebați mai bine chiar pe Mico.

— Eu le-am luat..., șopti Mico cu frică.

Directorul făcu cîțiva pași în direcția lui, îl îmbrățișă pe neașteptate și îl sărută pe obraz.

Marinov se luă cu mîna de inimă și fără să vrea căzu pe scaun.

— Prietene, i se adresă directorul, cînd ai pus mîna ultima oară pe cineva care a încercat să scoată mărfurile noastre din fabrică ?

— Hmmm..., se gîndi paznicul. Cred că sînt vreo trei ani de atunci.

— Deci, vezi și tu singur ce bucurie enormă ne-a făcut Mico ! În sfîrșit și din fabrica noastră a început să se scoată ceea ce producem ! Păi ăsta este un semn clar că produsele fabricii noastre și-au îmbunătățit substanțial calitatea. Spune și tu cui îi trebuie marfă de calitate proastă ?

Directorul o chemă pe secretară.

— Sonia, fă, te rog, imediat rost de șampanie ! Să bem pentru îmbunătățirea calității ! Ziua aceasta trebuie să fie înscrisă cu litere de aur în istoria fabricii noastre. Poftiți la masă, prieteni !...

Paznicul Marinov și hoțul Mico ciocniră paharele umplute cu șampanie acidulată, iar directorul strînse la inimă cu un gest tandru geanta de plastic în care se aflau produsele fabricii.

Formula iubirii

de **L. Izmailov**

Aș putea spune că sînt un om bine crescut, deși sînt, de asemenea, inteligent. Am citit mult, inclusiv cărți. La școală am avut nota maximă la educație fizică. Se poate spune că viața îmi zîmbea deși nu întotdeauna zîmbetul acela era de bucurie. Așa, de exemplu, în ceea ce privește femeile nu am reușit să obțin ceea ce am dorit, mai ales în viața de familie, dintre soț și soție.

Și toate astea mi s-au întîmplat pentru că mi-a picat în mînă o carte, intitulată pretențios, „Sexul și caracterul". Pe măsură ce o citeam îmi apărea din ce în ce mai clar un lucru uimitor. Aș putea spune — formula iubirii. Conform acestei formule soțul și soția nu sînt pur și simplu tot un drac sau — după cum se spune — doi pantofi care formează pereche. Nu. Se pare că soțul și soția trebuie să se completeze reciproc, făcînd din două persoane un întreg. Cum să exprim asta mai simplu ?

Deci, să încerc. Dacă vom nota cu „X" toate trăsăturile bărbătești ca forța, voința, bărbăția, iar apoi vom nota cu „Y" toate trăsăturile feminine ca delicatețe, moliciune, precum și alte asemenea prostii, atunci patru pătrimi de „x" plus patru pătrimi de „y" trebuie să fie egale cu două personalități. Așa trebuie să arate o familie ideal de armonioasă.

Dar să trecem la concret. Am plecat cu „x"-ul meu să caut un „y" corespunzător N-a trebuit să mă obosesc prea mult. Am găsit. Astfel încît m-am însurat pentru prima dată. În conformitate cu formula. Eu — slab, ea — corpolentă. Eu — frumos, ea — nu prea. Eu cîștig bine, ea cheltuiește bine. Eu — înțelept, ea — cu studii superioare. Totul este foarte potrivit. Atunci de ce ne-am despărțit ? Poate din cauză că m-am îngrășat ? Să presupunem. Ne-am despărțit. La partajarea averii mi-am luat toate „x"-urile iar ei i-au rămas toate „y"-urile".

M-am căsătorit din nou. Eu corpolent, ea slabă. Normal. Eu ca și mai înainte frumos, tatăl ei este directorul unui restaurant. Se potrivește. Eu deștept, ea se îmbracă bine. Atunci de ce ne-am despărțit ? Poate pentru că ea nu este prea deșteaptă ? Nu, cu un asemenea tată asta nu are nici o însemnătate. Și în afară de asta dacă ea ar fi fost deșteaptă eu ar fi trebuit să mă număr printre cei proști ? De ce ne-am despărțit ? Oare pentru că o înșelam ? Dar ea îmi era fidelă. Deci poate fiindcă nu o prea iubeam ? E adevărat că nu nutream o dragoste prea mare față de ea. Altfel spus : nu o suportam. Dar m-a iubit. Mai ales în primele două luni, apoi mi-a spus : ești un nemernic. Asta să fi fost cauza despărțirii noastre ? Dar nici ăsta nu este un motiv. Eu sînt un nemernic, dar ea este un om de treabă în toate privințele. Din nou conform formulei. Și nu a ieșit nimic. Nici ea n-a reușit cu mine, nici eu cu ea.

Și iată că m-am căsătorit trecînd peste orice fel de formulă. Eu — frumos, ea — Baba Cloanța. Eu — cu locuință, ea — fără. Eu — bine situat, ea primește pensie alimentară pentru trei copii. Mie îmi place să beau, ei și mai și. Ne iubim. Și vom trăi împreună pînă la o sută de ani. Dacă, bineînțeles, nu se va întîmpla ceva neprevăzut.

Prezentați, vă rog biletele la control!

de **Red Topp**

În trenul ce mergea pe ruta Glasgow — Edinburg ședeau față în față două perechi de pasageri care plecau la un week-end de o zi.

— Păstrează cu grijă biletul nostru — se adresează scoțianul din prima pereche tovarășului său.

— Al nostru ? — se interesă scoțianul din cea de a doua pereche. — Dumneavoastră călătoriți cu un singur bilet ?

— Aha...

— Și cum procedați ?

— Foarte simplu. Cînd se apropie controlorul alergăm pe coridor și ne închidem în toaletă. Controlorul vede că aceasta e ocupată și bate la ușă. Atunci, unul din noi întredeschide ușa și-i întinde biletul pentru a fi perforat. Controlorul fără să bănuiască că în toaletă pot fi două persoane perforează biletul și pleacă mai departe.

— Bună idee ! se entuziasmează scoțianul din a doua pereche.

Seara ambele perechi de scoțieni care se împrieteniseră deja se întorc din week-end cu același tren și șed din nou față în față. Unii, ca de obicei, călătoresc cu un singur bilet pe cînd ceilalți n-au cumpărat nici un bilet și-i informează cu mîndrie despre aceasta pe primii.

— Și cum o să procedați ?

Pe fața pasagerilor de vizavi se citește un zîmbet enigmatic. Brusc din compartimentul vecin se aude : „Prezentați, vă rog, biletele la control". Scoțienii care călătoresc cu un singur bilet aleargă spre toaletă și se închid înăuntru. După un moment se aude o bătaie în ușă.

— Vă rog prezentați biletul la control ! Unul din scoțienii închiși înăuntru scoate o mînă. Un alt scoțian din cea de a doua pereche, cea care călătorea fără bilete, ia biletul și împreună cu tovarășul său aleargă cu pași de cangur spre următoarea toaletă.

Ajutor!

de **B. Bootrigt**

Mîna doamnei Williams strînge spasmodic receptorul telefonului. O, doamne, fă ca domnul Mainford să fie acasă. Copiii simțind groaza situației trăgeau de rochia mamei.

— Mamă, ce-o să se întîmple cu el ?

— Nu faceți gălăgie... — îi liniști ea, ascultînd cu nerăbdare semnalele prelungite.

*

Domnul Mainford privi telefonul cu ură. „De ce nu mi-am ales o meserie mai liniștită ?" Făcea reflecții de genul acesta din ce în ce mai des căci din ce în ce mai mulți oameni îi solicitau ajutorul.

Telefonul suna persistent. Mainford întinse mîna spre receptor.

*

Un suspin de ușurare ieși din pieptul femeii.

— Of, ce bine că v-am găsit. Sînt Barbara Williams. Vă implor, domnule Mainford, să veniți imediat la mine ! Din nou s-a întîmplat același lucru. Nu știu ce să fac, mi-am pierdut cumpătul.... Sînt mereu aceleași simptome.

— Vă rog să vă liniștiți. Sosesc imediat. Ce fel de simptome ?

— Ca data trecută. A devenit din ce în ce mai palid și a început să hîrîie. Iar apoi... apoi... a tăcut cu totul.

— Bine, urc imediat în mașină. Să nu se apropie nimeni de el.

*

Ușa casei doamnei Williams era întredeschisă. Lumina străbătea prin crăpături. Doi copii cu ochii plînși îl salutară pe domnul Mainford în curte.

— Unde este ? întrebă acesta gîfîind din cauza grabei.

— Acolo, în camera mare, strigară în același timp copiii.

Mainford se îndreptă cu pași hotărîți în direcția indicată, întinse mîna și în același moment constată : „Este cald încă".

— Doamnă Williams, sînteți sigură că n-ați întreprins nimic ?

— Vai domnule, doar v-am spus !

— Bine, o să-l examinez imediat.

Nu trecură nici cinci minute și spaima dispăru. A început să se înviorezе vizibil apoi se auzi un hîrîit, un alt hîrîit și după cîteva clipe vocea i se auzi foarte clar iar pe ecran apăru imaginea.

— V-am mai spus deja de cîteva ori să nu mai permiteți copiilor să mesterească la televizor.

Traducere de VASILE MATEI

Caligrafii de suflet

STELIŞTII

Nu ştiu ce se va fi întîmplat cu Steaua, la ora cînd aceste rînduri văd lumina tiparului. S-ar putea ca super-campionii Europei să fie în drum spre o nouă finală continentală, cum s-ar putea ca şirul atît de lung al marilor lor victorii să se fi întrerupt. Oricum, acum, cînd scriu, ei au trecut de M.T.K. şi Omonia Nicosia şi-aşteaptă primul joc cu Glasgow Rangers, pe care sînt convins că îl vor cîştiga ! Eu, însă, nu despre victorii vreau să scriu şi nici despre meciuri, ci despre cîţiva dintre steliştii de ieri şi de azi, ceva ce nu s-a mai scris, ceva mai „special", mai cald şi mai din inimă... De ce ? Pentru că li se cuvine cu prisosinţă şi pentru că, ducîndu-ne la fiecare meci exact ca la teatru, uităm în 99% din cazuri că ei, „actorii", sînt oameni ca şi noi, cu viaţă şi cu probleme, cerîndu-le să joace mereu impecabil, să cîştige neapărat, întotdeauna, să nu fie nici bolnavi şi nici accidentaţi şi nici nervoşi şi nici emoţionaţi. Niciodată !...

Îmi place să cred că mă număr printre cronicarii care au scris cel mai mult despre Steaua şi despre stelişti, fiind eu însumi, uneori, stelist, ceea ce mi-a adus şi multe bucurii dar şi, din cînd în cînd, necazuri. Nu asta contează, însă, ci faptul că fiind aproape de echipă, am adunat în timp şi în diverse locuri mai multe „crîmpeie de suflet", privindu-i pe oamenii Stelei. Ei bine, iată, m-am decis să le ofer acum tiparului şi dumneavoastră implicit, cititorii acestui almanah.

Să nu aşteptaţi, cumva, lucruri senzaţionale, ieşite din comun, pentru că, în fond, ceva mai senzaţional decît meciul de la Sevilla şi mai grozav ca meciul de la Monte Carlo nu poate fi, eventual, decît „momentul" România-Spania, de la Bucureşti. Dar, nu aspectul senzaţional mă preocupă, **ci tocmai normalul care ne scapă adesea, cu factorul sensibilitate şi factorul caracter, cu omenescul acestor „super-oameni" ai Stelei care ne-au adus atîta bucurie şi mîndrie. Cunoaşteţi oamenii de fotbal care sînt ei, aşa încît eu nu doresc decît ca, din suita următoare de „crîmpeie", să vă prezint şi oamenii care sînt ei, pur şi simplu...**

Succes echipei Steaua în... semifinalele Cupei Campionilor Europeni!

Ion Alexandrescu, un om care se ţine de cuvînt!

E o poveste pe care n-am mai spus-o nimănui. Şi-acum, dintr-o dată, o spun tuturor ! De-atunci au trecut cîţiva ani buni... Scrisesem în ziarul „Scînteia tineretului", sub genericul unei anchete tăioase, care viza o remaniere generală a fotbalului românesc,

un articol „tare" împotriva federației și a secretarului ei responsabil, care era atunci Ion Alexandrescu. Nu știu dacă tocmai articolul meu a fost cel care a determinat măsurile, dar știu precis că scurt timp după aceea Ion Alexandrescu a plecat de la F.R.F., întorcîndu-se la Steaua... Apoi, au trecut cîteva luni și o festivitate de inaugurare a sălii trofeelor de la clubul militar a făcut să ne reîntîlnim. Pînă atunci, vorbisem doar o dată sau de două ori, înainte de publicarea articolului meu, așa că ne știam foarte puțin. Și iată-ne acum față în față, „după" ! Mărturisesc, am avut o strîngere de inimă, iar cînd a fost să ne dăm mîna, mi-a zîmbit cu cel mai sincer și mai deschis zîmbet din lume și, luîndu-mă deoparte, mi-a spus cu voce caldă : **„Nu sînt supărat pe dumneata ! Ți-ai făcut meseria ! Dar eu voi dovedi aici, la Steaua, clubul în care pot să spun că m-am născut ca fotbalist, că mai am cîte ceva de spus și de făcut! Și vreau să fac ceva ce nu s-a mai făcut vreodată și îți promit că am să reușesc !"...** Asta a fost tot. I-am strîns mîna omului acela, pătruns de un fior. Îmi plăcuse felul lui de a fi și de a-mi vorbi, îmi plăcuse hotărîrea pe care o pusese în cuvinte și cred că regretam puțin articolul aspru în care-l criticasem. Nu m-am gîndit, însă, nici-o clipă că omul acela va și reuși să facă, într-adevăr, ceva ce nu se mai făcuse în fotbalul românesc, dar uite că(și) datorită lui s-a reușit acest „ceva" de-a dreptul extraordinar, iar eu unul susțin oricînd și în fața oricui că ascensiunea Stelei a început de atunci, de la întoarcerea lui Ion Alexandrescu, între timp pensionat și numit pe merit vicepreședinte al F.R.F.

Al doilea Lucescu sau... Puiu Iordănescu întîiul

Îl știu pe Puiu, firește, de cînd juca și, dincolo de driblingul lui debordant, mi-l amintesc dintr-o ședință la C.N.E.F.S. Era căpitanul echipei naționale și, în această calitate, luase cuvîntul în ședința respectivă, înaintea unui meci internațional oficial. Nu-mi amintesc exact ce-a spus atunci, dar m-a impresionat prin felul lui de a vorbi. Și, mai ales, prin coerență, prin înflăcărare și prin eleganța exprimării. Vorbise liber și a fost aplaudat !...

Momentul 2, veneam de la Sevilla. Puiu, secund, jucase în finală, fiind marea surpriză, pentru noi și pentru spanioli. În avion, băieții — care îl respectă-ntotdeauna — îl tachinau acum ca pe un coechipier de-al lor, iar el, cel care nici nu se sfiise să plîngă după meci, pe stadion, trăia acum din nou, cu modestie, calitatea de... jucător. L-am întrebat așa, mai mult în glumă, de ce se lasă tachinat de Piți și de Lăcătuș și mi-a răspuns cu voce tare, să audă toată lumea dimprejur : **„Mi-au dăruit cea mai frumoasă zi a vieții mele de jucător, primindu-mă între ei, acceptîndu-mă în calitatea de coechipier, după ce toată iarna i-am chinuit la Forban, cu pregătirea fizică. Le datorez foarte mult și asta nu se uită !"...**

Momentul 3. Eram în primăvară, la Atena, cu „naționala", unde fusese invitat și Puiu să însoțească echipa. Într-o dimineață, cînd programul „de voie" ne permitea să vizităm orașul, ne-am întîlnit pe o stradă din centru. Cumpărasem cîteva reviste de fotbal englezești și, văzîndu-le, m-a rugat să-l duc repede la chioșcul unde le găsisem. Am mers împreună cam un kilometru, de-a lungul căruia Puiu nu mi-a vorbit decît despre un singur subiect — meciul de a doua zi, cu Grecia, care era ultima verificare a „naționalei", înaintea partidei cu Spania. Mi-a prezentat Puiu toți jucătorii greci, cu toate subtilitățile lor, iar la sfîrșit mi-a zis convins : „Nu pierdem meciul ăsta !" Și nici n-am pierdut !...

Și-acum, o justificare (în plus) la subtitlu. De ce Lucescu al doilea ? Pentru că Puiu Iordănescu are știința de fotbal a lui Lucescu și cultura lui fotbalistică și cultura lui generală și felul lui de a trăi numai pentru fotbal. De ce, însă, Iordănescu întîiul ? Pentru că, simplu, Puiu e Puiu, un nou mare antrenor din noua generație de tehnicieni a fotbalului românesc !

Bölöni, taciturnul care spune... multe

În Brazilia, aproape orice evocare a lui Socrates se face vorbindu-se despre doctorul Socrates, cum ar trebui să se întîmple și cu Bölöni, cel care e nu numai medic stomatolog, dar și un veritabil doctor în fotbal. Îmi place teribil jucătorul Bölöni, pe care-l admir fără nici-o reținere, dar îmi place și mai mult omul Bölöni. L-am studiat discret, dar îndelung, de cîte ori am avut prilejul și, vă spun cu mîna pe inimă, a meritat ! În toate călătoriile cu avionul, el citește, așezat undeva, singur pe un rînd de scaune. Și-acum, momentele în care m-a impresionat mai mult :

Momentul 1 — Vejle, după meciul cu campioana Danemarcei. În seara care a urmat acelui 1—1 deschizător de drum spre Cupa Campionilor Europeni, era tradiționala „masă festivă". Cu bucuria de rigoare și cu berea de rigoare, băută cot la cot de toată lumea. A băut-o și Bölöni, longevivul, care — la ora 22, scuzîndu-se politicos față de ceilalți de la masă, s-a ridicat și a plecat la culcare, în următoarele 15 minute urmîndu-i exemplul și ceilalți membri ai echipei !...

Momentul 2 — Bruxelles. Plecăm înapoi spre țară, direct de la stadionul Anderlecht, după meciul pierdut nedrept, cu 1—0. În autocarul care ne poartă în noapte, spre aeroport, Bölöni stă vis-a-vis de mine. E mai nervos ca oricînd și vorbește ca pentru el : „Cît am muncit să nu pierdem meciul ăsta ! Nu meritam să pierdem, dar de vină sînt și eu, la șutul ăla... peste !"... M-am făcut că nu aud, dar auzisem și-i simțeam durerea...

Și chiar dacă Bölöni nu mai joacă acum sub culorile Stelei, el rămîne un om al Stelei, cu contribuție uriașă în marile victorii ale echipei militare.

Pițurcă sau tinerețea unui vîrf de 30 de ani

Probabil că-l iubesc cel mai mult, mai mult ca pe toți ceilalți băieți din echipă. De ce ? Nici nu știu precis, dar cred că e ceva legat de felul lui de a se purta, distant-degajat, aproape sfidător, dar în realitate deschis și foarte simpatic. La început îmi vorbea cu „bre", după care ne-am împrietenit de-a binelea și n-a mai fost nevoie. Mi-a rămas în cap ultima lui destăinuire, făcută tot într-un autocar, pe drumul spre aeroportul din Ankara, după meciul național cu Turcia, din primăvară. Ningea potolit, Piți se uita îngîndurat pe geam și-mi vorbea cu voce scăzută : **„E al naibi de greu ! Parcă nu se mai termină ! Pregătire, etapă, cupă, super-cupă, națională, amical, meci de pregătire, meci oficial și iar de la cap ! Mi-e dor de mers la vînătoare —, mă duc cu Drăgăniță, handbalistu' — mi-e dor să mai stau și eu acasă, cu nevastă-mea, da' parcă poți, că vine meciu' cu Spania și dacă nu batem, degeaba au fost toate sacrificiile astea, nu ?!"...** Pițurcă, vă reamintesc, a marcat primul gol în meciul cu Spania, gol care a deschis festivalul !...

Cumnatul lui Tudorel Stoica despre Tudorel Stoica

V-aș fi scris ceva despre cum l-a luat Tudorel Stoica sub „aripă" pe Gică Hagi și, sigur, ar fi fost ceva frumos. Dar întîmplarea face că peste toate lucrurile interesante pe care le-am adunat despre Tudorel a venit ceva nou, cum nu se poate mai edificator. La începutul lui mai, am participat la ședința de deschidere a cenaclului „Fair-Play", organizat de „Viața studențească", în beneficiul echipei din Regie. Atunci, acolo, pe scenă, **Mihail Marian**, talentatul și dîrzul fundaș al Sportului studențesc, a povestit publicului : **„Știți, Tudorel Stoica, de la Steaua, e cumnatul meu, da' cînd a început meciul dintre noi și Steaua, credeam că mi-e dușman ! Nici nu știam ce să mai cred ! A jucat cît poate el de bine și de tare ! La început, am fost puțin nedumerit, dar mai tîrziu sau, dacă vreți, abia acum am înțeles că în teren, cînd începe meciul, trebuie să uiți tot și să joci din răsputeri, pentru că acolo, în teren, e luptă, iar cine nu luptă nu cîștigă ! Asta m-a învățat cumnatul meu, într-un joc oficial de campionat, în care Steaua ne-a bătut cu 4—0, deși ne dădea și 10, dacă putea !"**

Un talent numit Majearu

Cînd am auzit că ar fi fost propus pentru transfer, de Steaua, nu mi-a venit să cred ! Apoi, am mai auzit ceva : că ar fi plîns de ciudă și durere ! Înclin să cred, pentru că l-am surprins cu capu-n mîini (cred că plîngea !), în vestiar, după finala de la Sevilla, unde ratase un penalty. Aflu acum că ar fi spus că dacă e să plece de la Steaua, mai bine se lasă de fotbal și iarăși cred c-a spus așa ceva. Oricum, Majearu e un talent, e un Dobrin al generației sale, un fachir veritabil, care poate ascunde mingea oricui. În primăvară, după meciul România—R.F.G., de la Cluj-Napoca, îmi spunea în aeroport : **„Am intrat în minutul 90 și ăsta e tot creditul de care mă bucur, dar poate m-o vedea, cîndva, cineva și pe mine, lăsîndu-mă să joc !"** Era atîta amărăciune în vorbele lui Miți, încît și-atunci și-acum am simțit nevoia să urlu : „Credeți în steaua lui Majearu, că merită din plin !"

Ar mai fi atîtea să vă povestesc, că aș răpi încă multe alte pagini de revistă, pentru că Lăcătuș, cel cîștigat cu o... ciocolată de partea Stelei, e o întreagă poveste, ca și duetul Belodedici—Iovan sau „dublul" de prieteni Balint—Belodedici, sau sprintenul și inimosul Bălan sau Stîngaciu-tatăl, cel care face mereu mai puține stîngăcii, sau toți ceilalți. Mă opresc aici, însă, cu promisiunea că „serialul" va continua în, cum se spune, numărul viitor !...

HORIA ALEXANDRESCU

APARE SUB EGIDA BIROULUI DE TURISM PENTRU TINERET

Redactor responsabil : E. S. RECE Prezentare grafică : DAN DUMITRESCU
Corectura : IOANA DUMITRESCU ; Dactilografie : SIMION ȘTEFANIA, FELICIA KAMINSKI

Tiparul executat sub comanda nr. 70 403, la C.P.C.S.